

T-9-49

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1849—1851.

82272
u

00082272

KJØBENHAVN.

TRYKT FOS BRØDRENE BERLING.

1852.

00082272

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING

1849.

Aarsmöde den 8de Februar 1850.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB er en offentlig Stiftelse, det er, hvad der ved Oprettelsen tilsigtedes og allerede i de første Aar anerkjendtes, et almeen-nordisk, det vil sige islandsk-norsk-svensk-dansk videnskabeligt Institut til nordiske Oldskrifers Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme og har betrygget sin fremtidige Virksomhed ved udførte Arbejder og den derved fremkaldte Oprettelse af en fast Fond, der ved en kongelig confirmeret Foundation er sikret, saaledes at den ikke ved nogensomhelst Beslutning kan formindskes eller gives anden Bestemmelse, og som nu ved Udlobet af Selskabets første 25 Aar er voxet til 50,000 Rbdlr. i kongelige 4 Procents Obligationer.

Der meddeelttes en almindelig Udsigt over Selskabets Virksomhed til det foresatte Maal i den forløbne Tid, navnlig om dets Status og Foretagender i det nærmest forløbne Aar 1849, i hvilket følgende af de senest optagne Medlemmer vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. K. H. GUSTAF, HERTUG AF UPLAND, PRINDS TIL NORGE OG SVERIGE.
BOVILLE (Greve René de), forhen fransk befuldmægtiget Minister i Turin.
BROWN (John Carter), Esq., Providence, Rhode Island.
FORGE (Hon. Peter), Washington, Columbia.
MURPHY (Hon. Henry C.), New-York.
ROMUALDO (H. E.), Erkebiskop af Brasilien.

Der udgaves i dette Aar af

SELSKABETS ANNALER OG MÉMOIRES:

ANNALER FOR NORDISK OLDKYNDIGHED OG HISTORIE, Aargangen eller Bindet for 1849 med 6 Plancher og af følgende Indhold: 1, Tróju-manna saga ok Breta sögur, Trojamændenes og Britternes Sagaer, efter Hauksbók (Lagmand Hr. Hauk Erlendssons Haandskrift) med dansk Oversættelse af Jon Sigurdsson (Stutning); 2, Upplysningar till södra delen af gränsbestämmelsen mellan Sverige och Norge i senare hälften af 13de århundradet, af And. Lignell (foranledigede ved le for 1844-1845 og for 1846 af E. C. Werlauff

angaaende meddeelte Bidrag); 3, Fremstilling af den islandske Familie-ret efter Grágás, ved Vilhjálmur Finsen; 4, Udsigt over Bispedømmet Slesvigs gamle Omfang og Inddeling, ved H. N. A. Jensen, med Kort over Diæcesis Slesvicensis circa annum 1523; 5, Rokkestene paa Hovlandsfjeld i Modums Præstegjeld i Norge, ved Chr. Hansteen, med Prospect-Afbildning; 6, Dueaas-Fundet, ved C. F. Herbst, med Afbildninger; 7, Fund af romerske Oldsager i Danmark, ved J. J. A. Worsaae, Nørrebroby- og Byrsted-Fundene med Afbildninger.

Fremdeles af ANTIQUARISK TIDSSKRIFT Aargangen for 1848.

Secretairen C. C. Rafn forelagte den FØRSTE TOME af det fra Selskabet udgivne og af ham redigerede Værk:

ANTIQUITÉS RUSSES (ET ORIENTALES)

d'après les monuments historiques des Islandais et des anciens Scandinaves; xxxii et 491 pag. imperial-in-4to med 9 Plancher.

Den fortrinlige Deeltagelse, man i Rusland og flere Østerlande havde viist Selskabet, foranledigede den Beslutning at udgive en særskilt Samling af de islandske og andre oldnordiske Kilder til Ruslands og øvrige Østerlandes ældre Historie, der skulde blive et Sidestykke til det tidligere fra Selskabet udgivne Værk ANTIQUITATES AMERICANÆ sive Scriptores Septentrionales rerum Ante-Columbianarum in America og tjene til at oplyse vore nordiske Forfædres udstrakte Forbindelser i de østlige Lande, ligesom dette Værk havde bidraget til at oplyse deres Færd og Opdagelser i det fjerne, tidligere ukjendte Vesten. Den fra flere Medlemmer i Rusland forhen modtagne Opfordring til et saadant Foretagende gjentoges i en i det russiske Bibliothek for Læsning indført Afhandling af Statsraad Senkovski „om de islandske Sagaers Forhold til den russiske Historie“, hvilken senere meddeelttes i dansk Oversættelse ved Oberst L. Keyper i Selskabets Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie for 1847 S. 1-77.

Nærværende første Tome er af følgende Indhold: Uddrag af de tvende Eddaer, af 1, den ældre eller Sæmundar Edda og 2, af den yngre eller Snorra Edda; Uddrag af de mythisk-historiske Sagaer: 3, Sögubrot eller Brudstykke af Skjöldunga saga om gamle Konger i Danmark og Sverrig; Uddrag af Sagaerne om 4, Half og Halfs Kæmper, 5, Ragnar lodbrok, 6, Grim lodinkinne og 7, Örvarodd; 8, Hervarar saga i de tvende Recensioner, Hauk Erlendssons og den nyere; Uddrag af Sagaerne om 9, Nornagest, 10, Egfi og Asmund, 11, Fundinn Norcgr, af Sagaerne om 12, Rolf Gautrekson, 13, Herraud og Bose, 14, Gaungu-Rolf og af 15, Fortællingen om Sörle den stærke. Dernæst Uddrag af de historiske Sagaer, af Norges Konge-Sagaer, af 16, Snorre Sturlasons

Heimskringla, af 17, Olaf Tryggvasons Saga ved Gunnlaug Munk, 18, Olaf Tryggvasons Saga ved Odd Munk, 19, den udførligere Olaf den helliges Saga, 20, den kortere Olaf den helliges Saga samt af en norsk Homilie paa Hellig Olafs Dag, af 21, Geisli eller Straalen, et Digt om Olaf den hellige af Præsten Einar Skulason, samt genealogiske Parallesteder og Tavler. De 9 Plancher indeholde Facsimiler, tildeels af hele Sider af nogle af de vigtigste benyttede Codices, betræffende hvilke forudskikkes orthographiske og palæographiske Bemærkninger, nemlig af: 1, Codex regius af Sæmundar Edda; 2, Codex regius af Snorra Edda; 3, Sögubrot af fornkonúngum i Dana- ok Svíaveldi, den arnamagnæanske Samling Nr. 1 E þ fol.; 4, Saga Heiðreks konúgs ens vitra i Hauksbók, Nr. 544, in 4to; 5, Snorre Sturlasons Heimskringla i Codex Frisianus, Nr. 45 fol.; 6, Olaf Tryggvasons Sags ved Gunnlaug Munk, Nr. 61 fol.; 7, Olaf Tryggvasons Saga ved Odd Munk, Nr. 310 in 4to; 8, Olaf den helliges Saga, Nr. 325 in-4to; 9, en norsk Homilibog Nr. 619 in 4to, der indeholder et kort Udtog af Olaf den helliges Saga, hvortil her ere föiede tre af de St. Olafs Forherligelse og Mirakler forestillende ni Felter, der findes paa et i vort Museum bevaret af Hvalrostand udarbeidet Altare portatije, som Christian den 1ste i Aaret 1474 forærede Pave Sixtus den 4de, men som senere i 1694 erholdtes her tilbage (see Ant. Tidsskrift 1846-1848, S. 205-206); disse tre Felter forestille tvende i Sagaerne omtalte Mirakler af St. Olaf i Gardarike og hans ogsaa i Sagaen foregivne Tilsynekomst i Slaget paa Bitzinas Sletter i Valachiet (*á Petznavöllum i Blökumannalandi*).

Som en Forløber for ovenmeldte Værk og for at lette sine Landsmænd Studiet af vort Nordens Oldsprog (*dönsk túnga* eller *norroena*) og af den islandske eller oldnordiske Literatur udarbejdede Selskabets Medlem Provst Stephan Sabinin en islandsk Grammatik paa Russisk, som udgaves i 1849 efter Foranstaltning af det Keiserlige Videnskabers Academie i St. Petersborg: Грамматика Исландскаго языка составленная Стефаномъ Сабининымъ.

Bearbejdelsen af EGILS SAGA SKALLAGRÍMSSONAR, der er bestemt til at udgjøre tredje Bind af ISLENDINGA SÖGUR, er fortsat af Hr. Brynjolf Snorrason og ventes snart saavidt fremmet, at Trykningen kan paabegyndes.

Til ATLAS FOR NORDISK ARCHÆOLOGIE har Graveuren efter Etatsraad Thomsens Anviisning arbejdet paa Correcturen af de 10 graverede Staalplader med Bracteater, og venter denne snart fuldendt, hvorefter den 11te Slutningsplade med Bracteater vil blive ordnet. Et andet for den første Levering bestemt Afsnit bliver Vaabnene fra Broncealder, hvortil Tegningerne nu alle ere udførte og ordnede paa 6 Plader, og

vil sammens Gravering paabegyndes, saasnart Omstændighederne tillade det, og derefter blive uafbrudt fortsat.

Hr. Brynjolf Snorrason havde leveret for Selskabets Annaler en Bearbejdelse i Grundtexten med tilføjet dansk Oversættelse og oplysende Anmærkninger af Sagaen om Flores og Blankiflur.

Hr. V. U. Hammershaimb meddeelte for nærværende Tidsskrift: Færoiske Kvæder henhørende til Herverarsaga.

Professor P. A. Munch fra Christiania, som nylig var hidkommen fra en Reise til Skotland og Ørkenøerne, foredrøg Bemærkninger om et rimeligviis paa Ørkenøerne skrevet Fragment af en YSTORIA NORVÆGLE, der findes at være med samme Haand som tvende i det danske Geheimearchiv bevarede Diplomer, det ene dateret Kirkwaw ultima die febr. 1460 og det andet, som er et Brev fra Earl William of Orkney, dateret Roslyne penultima die sept. 1461; af dette Fragment, hvilket han ventede at kunne udgive fuldstændigt som Program fra Universitetet i Christiania, meddeltes et Uddrag til Optagelse i Antiquités Russes, for hvilket Værk han ogsaa havde leveret, foruden de forhen anmeldte Bidrag, endvidere en Udsigt over Finmarkens politisk-commercielle Forhold til den norske Stat.

Samme Medlem foredrøg en Afhandling over Runeindskrifterne fra Øen Man, som bestemtes til Optagelse i Selskabets Annaler.

Landsoverretsprocurator og Rigsdagsmand T. C. Dahl til Moesgaard meddelte Underretning om en i Grunden af Aarhus Vandmølle nylig funden mærkelig Runesteen med en foreløbig Aftegning af Indskriften.

Fra Overlærer H. H. Lefolii i Rønne var modtagen Beretning om en af ham efter Secretairens Opfordring foretagen Undersøgelse af en mærkelig Runesteen, som ligger paa Nylarsker Kirkegaard paa Bornholm; denne Beretning var ledsaget med en Afbildning af Runestenen.

Pastor Axel Em. Holmberg havde fra Stockholm oversendt sit archæologiske Værk over „SKANDINAVIENS HÄLLRISTNINGAR”, udgivet i stort Qvartformat, 154 S. med 45 Plancher.

Inspecteur Worsaae forelagde sin Afhandling om Danebrog samt The Primeval Antiquities of Denmark, translated and applied to the illustration of similar remains in England by William J. Thoms. London 1849.

Conferentsraad Werlauff: sin historisk-antiquariske Beskrivelse over de hellige tre Kongers Kapel, stiftet af Kong Christian den første og Dronning Dorothea i Roskilde Domkirke.

Overlærer Lund i Nykjøbing: sin Afhandling om det oldnordiske Sprogsovereensstemmelse i Ordføiningen med det græske og latinske.

Fra Hr. J. N. Schmidt i Tinglev var modtaget en Afhandling „om Urnehoved-Eggen med tilføjet antiquarisk-topographisk Kort over Sog-

nene Tinglev, Uck, Bjolderup og tildeels Jordkjar", som vil faae Plads i nærværende Tidsskrift.

Samme Forfatter har nylig udgivet et „Kort over Slesvig i Valdemarernes Tid". Til dette Kort har han leveret nogle oplysende Bemærkninger, som vi tillade os at meddele ogsaa her, for ved den betydelige Udbredelse, nærværende Tidsskrift har, at medvirke til at henlede i en videre Kreds Opmærksomheden paa dette fortjenstlige Arbeide.

„Under et ufrivilligt Ophold som Flygtning i Kjøbenhavn i halvandet Aar benyttede Forfatteren, en ung slesvigsk Lærer, sin lange Fritid til at gjøre sig nøiere bekjendt med Slesvigs nyere og ældre Tilstande og Forhold, i den Hensigt at udgive en ved sin Priis for alle tilgængelig Topographi over samme, og havde ved Bibliothekarernes Godhed aldeles fri Adgang til de derværende store Bibliotheker. Hvad han ved denne Leilighed fandt angaaende Slesvigs Tilstand i tolvte og trettende Aarhundrede samlede han paa et Kort, som han, i det han troede et saadant nyttigt, foranstaltede udgivet, tillige som Forløber for den paatænkte Topographi. Saaledes fremstod det Kort, som herved forelægges Publicum med Haab om skaansom Dom, da det er Forfatterens første Værk.

Ideen var at give et tro og oversigtligt Billede af Slesvigs Tilstand i det angivne Tidsrum, nærmest i Aarene 1231-1240. Hvor vanskeligt saadant er, veed kun den tilfulde, der har befattet sig med lignende Arbeider, og det er derfor naturligt, at endnu enkelte af Angivelserne ere tvivlsomme; dog ere saadanne for det meste betegnede med Spørgsmaalstegn. Navnlig var Skovenes Omraade næsten aldrig at angive med Nøjagtighed, og her har jeg hellere angivet for lidt end for meget.

Størstedelen af Slesvig dannedes dengang af de tre Sysler: Barwith-, Ellom- og Istathe-Syssel, hvilke uden videre indbefattedes under Navnet Jucia, d. e. Jylland, og af sammes Sysler udgjorde Nr. 12 til 14. Landet mellem Slien og Eideren dannede Mellemedet mellem Danmark og Tydskland, var for det meste endnu udyrket og ikke inddeelt i Herreder; Swansen regnedes snart hertil, snart som Risebyherred til Istathe-Syssel. Mere selvstændige vare Frisernes, ogsaa, ligesom Syslerne, i Herreder inddeelte Lande, Utland eller Wæstenland. Als, Ærø og Femern medregnes ikke til Slesvig eller Jylland, men opregnes under de danske Øer.

Angivelserne i Syslerne og Landet mellem Sli og Eider ere næsten udelukkende tagne af enkelte Documenter hos Langbek, Westphalen, i Michelsens Urkundenbuch og mange andre Værker, saavel hvad angaaer Byerne, som de fra de nuværende forskjellige Naturforhold. Herved

tillader jeg mig at gjøre opmærksom paa Höidetegningen, som er et aldeles nyt Forsøg, og henviser I det enkelte til den forhaabentlig senere udkommende Topographi.

I Frisernes Lande danne derimod de to af J. Meyer i Danckwerths „Neue Landesbeschreibung“ 1652 meddeelte Kort over Nordfriesland, der sigte sig at være fra 1240, Grundlaget. I eet og alt ere de det ikke, da f. Ex. Abels Leir ved Oldensvort 1252 og selv det 1574 byggede Gröngaard findes derpaa. Jeg har derfor tilladt mig at controllere dem med de frisiske Kirkefortegnelser og med de bedste Søkort, hvoraf Følgen har været, at jeg f. Ex. har maattet stryge hele „Süderstrand“; ligeledes har jeg maattet adskille Sild, Föör o. s. v., da de i Jordebogen nævnes som Øer.

Paa Kortet har jeg mod Øst angivet *en dobbelt Sydgrændse*, een med Hosskrift „—1225“ fra Schulensøen til Kielerfjordens inderste Vig, og een fra Flemhuderseen til Levensaaen, betegnet „1225“. Dette har Hensyn til Forliget af 17de Nov. 1225, hvori *förste Gang* Levensaaen nævnes som Grændse — videlicet a descensu Eidriæ in mare usque ad aquam. Leuoldesowe et ab eadem aqua usque ad mare —, medens der forhen altid tales blot om Eideren, sammenholdt med Nr. IV, V og VI i Diplomatarium des Klosters Preetz (Schl. h. l. Urkundenbuch I), hvori 1222 og 1224 en Linie fra Schulensø til Kiel nævnes som Preetzer-Parochiets og Lybæker-Diöcesens, vist ogsaa Hertugdömmets Grændse, da ligeledes *Draxe* (Drecksee og *Milchenthorpe* (Mielkendorf) 1238 nævnes som „Faldernau's yderste Byer. Dog nævnes de i det saaledes indtil 1225 Slesvig tilhørende District angivne Byer vel för 1300, ved hvilket Aar egentlig Kortet slutter, men ikke inden 1225. Af Nr. XI sees, at ogsaa dette District 1232 tilhørte „parochia Poretz“. Herom taler ogsaa Jensen i sin Kirchl. Statistik S. 1329 ff. note **).

Kassereren, Kammerraad J. F. Magnusen havde afsluttet til Regnskab over Selskabets Pengevæsen for 1849. Til Revisorer af samme valgtes Étatsraad A. A. Kiellerup og Geheime-Legationsraad A. P. Knudsen.

Ifølge den af Secretairen meddelte Udsigt havde SELSKABETS FASTE FOND i 1849 haft en Tilvæxt af 1000 Rbdlr. og var saaledes voxet fra 49,000 Rbd. til 50,000 Rbdlr. Sølvi Kongelige 4 pCts Obligationer.

DEN ARNAMAGNÆANSKE COMMISSION.

Idet vi i det hele taget kunne henvise til de to foregaaende Beretninger, indrykkede i det forrige Bind af dette Tidsskrift (1846-1848 S. 87-135 og S. 195-196), med Hensyn til Commissionens Foretægender i de senere Aar og Planen for den arnamagnæanske Stiftelses

Virksomhed i Fremtiden, skulle vi herved give en kortfattet Fremstilling af Arbeidernes Fremgang i Aaret 1849. Commissionen har isærdeleshed haft sin Opmærksomhed henvendt paa

I. SNORRA-EDDA, hvis 2det Bind er under Trykning, og 8 Ark deraf allerede reentrykte; Bindet ventes at kunne blive færdigt i Løbet af Aaret 1851.

II. Revision og Ordning af de i Arne Magnussons Samling opbevarede Afskrifter af ISLANDSKE DIPLOMER og andre Documenter, hvis Originaler tildeels ere tabte, tildeels maaskee opbevarede hos enkelte ubekjendte private Mænd i Island. Denne Ordning maa ansees for et uomgjængelig nødvendigt Forarbejde for Udgaven af et islandsk Diplomatarium. En betydelig voluminøs Registrant over de islandske Originalbreve er allerede gennemgaaet og sammenholdt med Originalerne, samt en Tillægs-Registrant skreven over de hist og her i Brev-Samlingen fundne, ikke forhen registrerede islandske Originalbreve, deels paa Pergament, deels paa Papir.

III. Forfattelsen af det RÆSONNERENDE CATALOG over Samlingen bliver fortsat og efterhaanden mere og mere fuldstændig udarbejdet, med Sammenhold deels af de i andre Samlinger opbevarede Haandskrifter, deels af Samlingens egne. Imidlertid følger det af Haandskrifternes Beskaffenhed, og flere andre Omstændigheder, at dette Arbejde kræver megen Tid, og kan kun langsomt fremmes, naar man, som ønskeligt er, søger at opnaae den muligste Fuldstændighed og Nøjagtighed, og tillige for Estertiden større Tilgængelighed ved Haandskrifternes fremtidige Benyttelse (ved Paginering af Haandskrifterne o. s. v.). — Det er fremskredet til Nr. 250 i Folio, foruden at man har et betydeligt Materiale samlet til flere vigtige Haandskriftclasser paa andre Steder i Samlingen. Med Hensyn til Arbejdets Fordeling mellem Stipendiarerne kunne vi henvise til den foregaaende Beretning.

IV. Ved Etatsraad Rafns Foranstaltning blev hertil laant et i det hertugelige Bibliothek i Wolfenbüttel opbevaret islandsk Haandskrift, indeholdende en Samling *Rímur*. Da Haandskriftet er paa Membran, og endda temmelig gammelt, har Commissionen ladet tage en Afskrift deraf ved Stipendiarerne og tillige har man undersøgt, hvorvidt Samlingen er i Besiddelse af de i dette Haandskrift opbevarede Stykker, og har man derved bemærket, deels at Haandskriftet hører til de vigtigste i sit Slags, at det indeholder flere Stykker, som ikke findes i nogen anden bekjendt Samling af islandske Haandskrifter, og at deri tillige findes vigtige Bidrag til at bestemme denne Digtarts (*rímur*)

Alder ialmindelighed, og at berigtige nogle ældre Antagelser om Forfatterne til enkelte af de i Haandskriftet opbevarede Sange.

Haandskriftet bestaaer i dets nuværende Tilstand af 126 (egentlig dog kun 125, da man ved en Feil har sat 113 for 112 o. s. frd.) Blade paa Pergament. Sidens Høide er $7\frac{1}{4}$ T., Brede $5\frac{1}{4}$ T. — Hver Side holder omtrent 38 Linier. Skriften er jævn og ret læselig, men paa sine Steder temmelig tæt. Kun to eller tre Hænder kunne med Bestemthed skjælnes, men synes dog at høre begge til samme Tid. Paa 61de Blads sidste Side staaer, ved Slutningen af en Rimu-Cyclus følgende Sætning: „Jón kollr Oddzson æ mig seiger boken. og þu vara þig gode man og agirnz mic ecke ur huerum fiordunge landzens sem þu kemur ad”. Denne Sætning er skreven med samme Haand, som den foregaaende Text, og synes saaledes at være af samme Ælde som Haandskriftet, og da Tilnavnet „kollr” er meget sjældent og eendommeligt, maa man antage, et naar man finder en Mand af dette Navn ved et Tidspunkt, hvortil Haandskriftet med Sandsynlighed kan henføres, kan der næppe være Tvivl om Identiteten. Nu finde vi i de islandske Annaler og Slægtregistre omtalt, at en Jón kollr Oddsson (Faderen hed Oddr Jónsson) boede i Skagafjorden i Island i Slutningen af 15de Aarhundrede, gift med Þorbjörg Guðnadóttir, Søster til en i sin Tid mægtig Høvding, Björn Guðnason af Ögur i Isafjorden, hvis Stridigheder med Biskop Stephan Jónsson af Skalholt (1491-1518) ere bekjendte som de mest fremragende i sin Tid.¹ — Som Søn af Jón kollr Oddsson nævnes Ormr Kollsson (ikke Jónsson, efter Faderens egentlige Navn), som en anseelig Høvding i Thingö Syssel og bosat paa Draflastöðum i Fnjoskadal henved 1550. Fra ham regnes, men dog temmelig ufuldstændigt, den saakaldte Kollske Slægt (Kolla ætt, ogsaa kaldet Draflastaða ætt) til de nuværende Tider. — Vi slutte derfor, at Bogen oprindelig er skreven for eller har tilhørt bemeldte Jón Kollr Oddsson, og at den følgelig maa være skreven henved Aar 1500.

Paa 39te Blads anden Side staaer med en gammel, nu næsten ulæselig Skrift, Fortegnelse over Bogens oprindelige Indhold, som angiver hele Antallet af de Rímur, som skulde findes deri, til cxxv. I Haandskriftets nuværende Tilstand savnes et betydeligt Stykke af Begyndelsen, indbefattende, ifølge denne Fortegnelse:

1, Reinalds rímur.....xj	3, Skáld-Helga rímur.....vij
2, Andra rímur ix	4, ... (læseligt)..... ij

De tre førstnævnte have imidlertid i temmelig gode Exemplarer. Des-

¹) Björn Guðnason's Levnet er særskilt beskrevet af Biskop Finn Jónsson i hans Hist. eccles. Island, IV, 344-357.

uden ere flere Blade tabte, og ved Folieringen ere flere Blade komne i en forkeert Orden. — Vi skulle nu angive Haandskriftets Indhold i dets nuværende Skikkelse.

1. RÍMUR AF SIGURDI FÓT OG ÁSMUNDI HÚNAKONÚNGI, fol. 2, 11-16, sex i Tallet. Sagaen findes paa Membran fra 15de Aarhundrede i Stockholm (Membr. fol. Nr. 7) og i flere Papirsafskrifter, saavel der som i de herværende Samlinger. De her opbevarede Rímur findes ogsaa i den arnamagnæanske Samling paa Papir. — Den første Vise lyder saaledes:

Geisar mér hið grimma þrá   má eg því ekki mansöng slá
geðs í hvössum vindi   mæta hallds (halls?) um lindi.

Forfatteren til disse rímur finde vi ingensteds at være angiven. Nye rímur af samme Saga skulle i den sidste Tid være forfattede af Árni Sigurðsson á Skútum i Øfjorden, som levede endnu 1838¹.

2. SKIKKJU RÍMUR, fol. 16. 1, 3-4, tre i Tallet. Af denne Saga (Müttuls saga eller Skikkju saga), som hörer til Artus-Sagnene, findes et Membranfragment i den stockholmske Samling (Membr. 4to Nr. 6) fra Slutningen af 14de eller Begyndelsen af 15de Aarhundrede. I de herværende Samlinger forekommer den kun paa Papir fra 17de Aarhundrede.

Skikkju-rímur have oprindelig været i Membranhaandskriftet Nr. 603. 4to i den arnamagn. Samling, hvilket Haandskrifts Alder udentvivel kommer dette temmelig nær, men ere for lang Tid siden tabte af Haandskriftet. I den stockholmske Samling findes et defekt Exemplar paa Papir, som synes at afvige temmelig meget fra dette, der nu altsaa er det eneste fuldstændige Exemplar man kjender. Begyndelsen lyder saaledes:

Kátleg eru þau kvæðin flest   látin eru nú lýðum kærst
sem koma til úngra manna   at lofa enn únga svanna.

3. ORMARS RÍMUR fol. 4-8, fire i Tallet. En Ormars saga findes nu ikke i nogen bekjendt Samling, ligesaa lidt som den iøvrigt findes omtalt; derimod findes Ormars rímur i den bedste og ældste Rjmu-Samling vi kjende, nemlig Membranen fra Staðarhól (Dala Syssel i Island) som findes i den arnamagnæanske Samling under Nr. 604 i 4to, samt i en Afskrift fra 17de Aarhundrede. Den første Vise lyder:

Brúðum færi eg berlings fley   gildan ætla eg geira (r. gríðar) þey
brátt með nýjum óði   að (adel.) geysa af vizku stóði (r. sjóði?).

Digteren omtaler sig selv som en gammel-Mand, men bliver iøvrigt ikke navngiven.

4. ÁNS RÍMUR BOGSVEIGIS, fol. 8-10. 17-25, otte i Tallet. Sagaen er bekjendt, og findes sidst udgiven i Fornaldar sögur Norðrl. II, 323-362.

¹) Einar Bjarnason, Fræðimannatal, mscr. tilhørende Commissionen.

Åns rímur findes ligeledes i den arnamagnæanske Samling, saavel paa Pergament som paa Papir, da disse rímur synes at have hørt til de mest yndede. De begynde:

Fræði hefir eg fólki veitt	það er mēr orðið undra féitt
fyr að þeiðslu kvenna	svo engu tek eg að nenna.

Digteren til disse rímur angives at være Sigurðr blindi, som levede i Begyndelsen af 16de Aarhundrede, men da Digteren allerede omtaler sig som ældre Mand, og disse rímur tillige findes i Membranen Nr. 604, som synes at være endnu ældre end dette Haandskrift, turde det være tvivlsomt, om man kan antage Sigurd den blinde som Forfatter.

5. GEDRAUNIR FRÁ HRÍNG OG TRYGGVA, fol. 25-39, oprindeligt 11 i Tallet efter den her fulgte Inddeling, som ogsaa følges i den før omtalte Staðarhóls-Bog, men 12 efter den i andre Haandskrifter brugte og som det synes rigtigere Inddeling. En 13de ríma, som findes i to Membranhaandskrifter, er efter Sandsynlighed senere digtet af en anden Forfatter. Disse rímur ere her defekte, da Slutningen af 5te (rettere 6te) og Begyndelsen af 6te (rettere 7de) ríma mangler. — Sagaen, hvis Scene er før en stor Deel henlagt i Gardaríki, haves nu næppe fuldstændig, men disse rímur haves i flere Membranhaandskrifter, saavel her som i Stockholm, da de synes at have været blandt de mest yndede. Begyndelsen er:

Hér skal geðs af gunna (r. um grunna) vík	fæstum þykir hún fyrðum lík
gánga Fjölnis snekkja	er fyr var dverga dreckja.

I Begyndelsen af 2den ríma synes Forfatteren at ville tilkjendegive, at han er 51 Aar gammel.

6. GEIRARÐS RÍMUR, fol. 40-48. 50, otte i Tallet. Disse rímur have forhen staaet i Membranhaandskriftet A. Magn. Nr. 603 i 4to, men ere tabte deraf, og man havde saaledes kun et Papirshaandskrift fra 17de Aarhundrede af de her nævnte rímur. I den stockholmske Samling findes en Afskrift fra 1660 af de 5 første Sange, under Benævnelsen Geiralls rímur. Den første Vise lyder saaledes:

Því eru skáldin skipuð og sett	esla þar til orðin slétt
að skulu þau eptir leita:	öðrum skemtan veita.

7. KÖNRÁÐS RÍMUR KEISARASONAR, fol. 50-55. 49. 56-58, ligeledes otte i Tallet i andre Haandskrifter, men afbrydes her midt i 6te ríma, uvist af hvilken Aarsag. Begyndelsen er:

En þó að rögnis rósar flóð	hefil' eg dökkva derlings glóð
rekkum vildi eg skenkja,	drjúgum mart að þenkja.

Ifølge Halfdan Einarsson (Sciagraphia Hist. liter. Island., p. 85) skal Magnús Jónsson, kaldet den gamle († 1596) have forfattet otte rímur

af Konrad Ríkarðsson, men dette er sandsynligviis bygget paa en feilagtig Angivelse og i alt Fald passer det ikke til dem, vi her have for os.

8. ÓLAFS RÍMUR TRYGGVASONAR, eller maaskee rettere Svoldar rímur, fol. 58-61, fem i Tallet. I de fleste Haandskrifter ere disse rímur otte, hvoraf de tre første behandle Sagnet om Indriði ilbreiðr, og de fem sidste Toget til Vindland og Slaget ved Svoldr. Men flere Steder i de sidste rímur vise, at de tre første ikke høre der til, men ere sandsynligviis senere satte sammen dermed af Afskriverne. Begyndelsen lyder her saaledes (som „4ða ríma”, naar rímur om Indriði sættes foran):

Hef eg þar óð er út af Nið flaustrum rendi frækið lið
Ólafs hermenn halda fram á æginn kalda.

Digteren omtaler sig selv som en gammel Mand, men betegner sig ikke nærmere. Den bekjendte Oldkyndige Præsten Magnús Ólafsson til Laufás har angivet Sigurð den blinde som Forfatter til Ólafs rímur, men dette kan vanskelig forenes med Haandskriftets Alder.

9. GRIPLUR eller HRÓMUNDAR RÍMUR GRIPSSONAR, fol. 62-66, ufuldstændige, da Begyndelsen er tabt indtil i 2den ríma, af hvis Slutning kun 8 Viser ere tilstede (jevnf. Fornaldar sög. Norðrlanda II, 369). Iøvrigt bestaae disse rímur af 6 Sange, og angives at være forfattede af Sigurd den blinde. — Den bekjendte Digter Assessor Benedikt Gröndal skal i sine yngre Aar have digtet rímur over denne samme Saga. (Gröndals Levnet ved Dr. Sveinbjörn Egilsson). Det fortjener iøvrigt at bemærkes, at Forfatteren af disse rímur synes at have haft bedre Haandskrifter af Sagaen for sig end dem, som vi nu kjende.

10. EKTORS RÍMUR, fol. 66-79, elleve i Tallet. Sagaen findes saavel i Membraner som Papirshaandskrifter, men af Ektors rímur kjendte man kun Brudstykker, det ene i Stadarholsbogen (604. 4), det andet i Stockholm (Membr. Quart Nr. 22). Nogle Papirshaandskrifter har man i den arnamagnæanske Samling, dog tildeels defekte. I Membranhaandskrifterne er Sangenes Antal 12, i to af Papirshaandskrifterne 16, hvoraf de 4 sidste udtrykkelig siges at være senere tildigtede af en anden (eller tredie) Forfatter. Begyndelsen er:

Fróðra er það fyrða plög mér vill þetta minnst í hag
fornar bækr að kanna munu það fleiri sanna.

Forfattere til disse angives at være: til den første Deel Jón Arason (den bekjendte Biskop paa Holum) og til den sidste Sigurd den blinde, men sandsynligviis er dette kun en løs Tradition, som næppe kan være rigtig. At disse rímur ere her kun 11, hidrører sandsynligviis fra et ældre Haandskrift, hvorefter dette er skrevet. Defekt af et Blad i 8de ríma kan udfyldes efter de i Samlingen opbevarede Haandskrifter. — I

den sidste Tid skulle nye Ektors rimur være digtede af Árni Sigurðsson paa Skútum i Öfjorden (Fræðimannatal).

11. FILIPÓ RÍMUR ENS FAGRA („Kritar-páttir“ efter Digtet selv), fol. 79-87, otte i Tallet. Sagaen, som ligger til Grund for disse rimur, er ubekjendt eller tabt; Rimerne derimod findes hele i den föromtalte Staðarhóls Bog, og Brudstykke i Membranen 603. 4. I Stockholm har man Afskrift fra omtrent 1680. Begyndelsen er:

Æfintýrin forn og fróð	hlýði þjóð meðan hef eg upp óð
flytjast út með greinum	af heiðursmanni einum.

Forfatter til disse Sange angives at have været Sigurðr blindi, hvilket imidlertid meget kan betvivles.

12. SAULUS RÍMUR OG NIKANORS, fol. 87-91 og 92-98, noget defekte (i 4de og 5te rima), men 11 i Tallet. I den arnamagnæanske Samling havdes kun to Exemplarer paa Membran, hvoraf det ene (Staðarhólsbogen) kun har 6, de første, og har aldrig haft flere, i det andet haves kun 4de-11te, rima hele og Brudstykker af 1ste og 3die, men den 2den var aldeles tabt. Den første Vise lyder saaledes:

Mín var fyrri fræða grund	nú býr harmr um hyggju stund
frjófguð mærdar sáði	harmr í vizku láði.

Mange Læsemaader vidne om, at disse rimur ere afskrevne efter et ældre Exemplar, og misforstaaede af Afskriveren. Iøvrigt ere disse Rimur ufuldendte i Sammenligning med Sagaen.

13. HERBURTS RÍMUR, fol. 98-101, fire i Tallet. Sagaen hører til den brittiske Cyclus, om Kong Artus og hans Kjæmper, men findes ikke, saavidt vides, i nogen Samling. Herburts rimur findes derimod i Staðarhóls - Bogen og i eet Papirs - Haandskrift. Begyndelsen lyder her saaledes:

Leggst mér niðr í trölla tár	því má valda Fenris fár
tæling elsku bríma	og Fjölris voða níma.

Staðarhóls - Bogen begynder med den følgende Vise: Margra verður ljóða lopt o. s. v.

14. GEIPLUR (Overskriften synes at have været Karlamagnús- [rimur]), fol. 101 og 102-104, fire i Tallet, men ufuldstændige. Stoffet er taget af den saakaldte Geiplu-páttir i Karlamagnús saga. I den arnamagnæanske Samling havdes kun et Brudstykke paa Membran, men heldigviis kunne nu disse to Brudstykker supplere hinanden. Begyndelsen er:

Venus hefir það vísna plag	setr hann (hún) upp með sorgar lag
er virða kann að frygða	sætleiks afmors dygða.

I dette Exemplar mangler hele 2den rima, med Undtagelse af den første og største Dejen af anden Vise.

15. GRETTE'S RÍMUR, fol. 104-115, otte i Tallet. Disse Rímur behandle Grette's Ungdom, og hans første Reise til Norge, Kampen med Bersærkerne o. s. v. indtil hans Tilbagekomst til Island. Dette Exemplar er det eneste bekendte af sit Slags, og tillige det ældste; de øvrige bekendte Grette's rímur ere to Slags: a, af Jón Guðmundsson i Rauðseyjum i Bredefjorden omtrent 1643 (jevnt. Hafd. Einarss. Sciagr. p. 82), 14 i Tallet („Skal eg upp láta skilníngs hlið” o. s. v.), behandler hele Sagaen, men udelader dog den af nogle saakaldte Tréfóts þátt, d. e. Sagaens Begyndelse indtil Asmund hæruláng og Grette's Fødsel (Udg. cap. xvi); disse findes i Papirshaandskr. A. Magn. Nr. 614 B 4to; b, af Kolbein Grimsson af Dagverðará, Snæfellsn. Syssel, skrevne 1658, 20 i Tallet („Skýrt mig orða skortir val” o. s. v.) findes i A. Magn. Nr. 611 D 4to og i Stockholm chart. Oct. Nr. 9. — Begyndelsen af de her opbevarede ældste Grette's rímur er følgende:

Skil eg nú ei hve Skrimnið eims vekja upp Boðnar brosmu heims
skelfir vili mig biðja betri er önnur iðja.

Digteren omtaler sig selv som en gammel Mand.

16. RÍMUR AF MÁBIL STERKU, fol. 115-126, ni i Tallet. Sagaen, som disse rímur behandle, findes ikke i nogen af de bekendte Haandskriftsamlinger. Af Mábil's rímur findes kun selve Slutningen i Membranen A. Magn. 603. 4to, i Stockholm derimod findes en Papirsafskrift fra 17de Aarhundrede, som lægger den 10de Ríma til, uden at Sagaen dog derved er tilendebragt. I dette Haandskrift og i det Magnæanske have Afskriverne kun kjendt 9 Mábil's rímur. Begyndelsen er:

Mikit er opt á mansaung lagt það hefeg af mér svarið og sagt
af meisturum dýra klerka að semja hann í verka.

Digteren omtaler sig selv som blind, men betegner sig iøvrigt ikke nærmere.

Ved Slutningen af disse Rímur er næsten en heel Side uskreven, hvoraf skjønnes, at Bogens Slutning er heel og holden. Af den foregaaende korte Fremstilling af Haandskriftets Indhold er det tydeligt, at Samlingen har vundet en betydelig Berigelse af Rímu-Litteraturen ved at erhverve Afskrift af denne Codex.

DET HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE ARCHIV.

Archivets islandske Afdeling, omfattende Meddelelser fra Island og vedkommende den islandske Litteratur og Historie samt Geographie og Archæologie, meddeles her, ligesom tidligere, paa Islandsk.

ISLENZKT HANDRITASAFN. Hið Norræna Fornfræðafélag heldr enn staðfastlega áfram að auka safn sitt af fornritum og skýrslum um alþýðleg fornfræði á Íslandi (sbr. Antiquarisk Tidsskrift 1846-1848 bls.

39-44 og 154-172), og munum vèr hèr stuttlega greina frá, hvað bætzt héfir í safn þetta síðan í fyrra.

I. FORNRIT (og hándrit frá seinni öldum). Þessi handrit hafa verið keypt til safnsins:

1. Bók í arkarbroti, 197 blöð, rituð seint á 17du öld, með fornlegu settu lettri; þar er á: 1, Húngrvaka, vantar í eitt blað. 2, Sagan af Þorláki biskupi enum helga. 3, Páls biskups saga. 4, ágrip um Skálholts biskupa, frá Magnúsi Gizurarsyni til Stepháns biskups, og er þar með um ætthring Torfa í Klofa og Bjarnar Guðnasonar í Ögri; þar eptir er um Ögmund biskup, og fylgir þar „nokkur ágrip um gömlu síðina”, sem lýsir stöku síðum í páfaðómi; því næst er um Gizur biskup Einarsson, og eru þar í rituð nokkur bréf, frá árunum 1539, 1540 og 1541; seinast er um Marteín biskup Einarsson og Daða Guðmundsson í Snóksdal. 5, saga Jóns biskups hins helga, Ögmundarsonar; þar við er ritað: „Melanesi MDCCLXXVI IV. non. Juni. J. O. manu propria”, sýnir það, hvenær sá kalli bókarinnar sè skrifaðr, og að skrifarinn hafi verið Jón prestur Ólafsson, sem hélt Rauðasandsþing frá 1669 til 1703 og bjó fyrst á Melanesi, en síðan lengi á Lambavatni. 6, tvö kvæði um Jón biskup Arason og syni hans, a) kvæði Odds Halldórssonar prestlausa: „Rögnis rósar minni”, 28 erindi; b) kvæði Ólafs Tómassonar: „Margir hafa þá menta nægð”, 51 erindi; þareptir fylgir stutt frásögn um Jón biskup Arason, og síðan um Marteín biskup og Gísla Jónsson í Skálholti, en að síðustu er þar ritaðr dómr Höskuldar biskups í Stafángri o. fl., sem fram fór í Björgyn á Laurentii vöku ár 1524; eptir skipun erkibiskups, um mál Jóns Arasonar og Ögmundar biskups. 7, Vatnsdæla saga, er henni skipt hèr í 32 kapitula og er seinasti kapituli um Fastólf og Þróttólf. 8, „Njála eðr Íslendinga saga”. 9, Laxdæla saga, aptanvið eru vísur tvær um Kjartan og Bolla eptir Þórð Magnússon á Strjúgi, og er sagan „enduð” á Lambavatni 27. April 1677. 10, Eyrbyggja saga, og er hún „enduð” 19. Mai 1687; þar er víða í vísu setttr orðamunr eptir öðrum handritum.

2. Bók í fjöggra blada broti, 424 blöð, rituð á 18du öld, mest með fljótaskriptarhendi; þar eru á þessar sögur: 1, sagan af Hrafnkeli freysgoða. 2, Þátr af Þorsteini austfirzka (er veitti Styrbirni). 3, Þátr af Þorsteini fróða. 4, Þátr af Þorsteini forvitna. 5, Eyrbyggja saga. 6, Laxdæla saga, skipt í 127 kapitula. 7, Gísla saga Súrssonar, í 36 kapitulum. 8, Sagan af Bárði Snæfellsás, í 9 kapitulum. 9, Vitran Þorsteins Þorvarðssonar. 10, Vitran Þorsteins Síðuhallssonar. 11, Hænsaþóris saga í 21 kapitulum. 12, Þátr af Gestu Bárðarsyni, 10 kapitular. 13, Hávarðar saga Ísfróðings, í 25 kapitulum. 14, Saga af

Þorsteini hvíta, 4 kapitular. 15, saga af Þorsteini stángarhögg. 16, Þórðar saga hreðu, tvö blöð ein aptanaf sögunni, og hefir henni verið hér skipt í 22 kapitula. 17, Króka-Refs saga, í 17 kapitulum. 18, sagan af Búa Esjufóstra og Jökli syni hans, er Jökulspátr settr hér inn í Búa sögu, og er það sjaldgæft, en sagan og þátrinn er alls 10 kapitular (sbr. Íslendinga sögur II. B. (1847) formálinn bls. LIV). 19, sagan af Víglundi hinum væna, skipt í 24 kapitula. 20, sagan af Finnboga hinum ramma.

3. Bók í fjögura bláða broti, 200 blöð; þar er á: 1, Egils saga Skallagrímssonar með fljótaskript; sögunni er hér skipt í 65 kapitula, og er afskriptin „enduð þann 2. Mai Anno 1780“; aptanvið söguna er „Höfuðlausn“ Egils, með útskýring Björns Jónssonar á Skarðsá, ritaðri 13. Marts 1634; þar eptir er skrifuð, þýðing Ólafs Worms á seinasta vísuorði í Höfuðlausn, rituð á latínu; síðan fylgir „Sonar-torrek“ Egils. 2, Edda Snorra Sturlusonar, formálinn, Gylfaginning, Bragaræður, og sögur þar úr Skáldskaparmálum, sem segja frá einvígi Þórs og Hrángnis og ferð Þórs til Geirraudargarða. Eddan sjálf er með settaskript, en þar fylgir útskýring rituð með fljótaskript, og er sú útskýring samin á 17du öld, líklega af Jóni Guðmundssyni lærða, heldr en af Birni á Skarðsá, ráðum vèr það af því, að þar eru ymsar hjátrúar greinir, sem eru fáheyrðar annarstaðar.¹ 3, Þátr af Styrbirni Svíakappa, með fljótaskriptar hendi sömu og á Egils sögu, hërumbil frá 1780. 4, Völuspá, í 59 erindum, og er útskýring við hin fyrstu 19, en við hin engin; útskýringin mun vera eptir Björn á Skarðsá, og er þetta allt með sömu hendi og Snorra-edda, sem þegar var nefnd. 5, Þorfinns saga karlsefnis, en sú saga er kölluð hér „saga af Eirekí rauða“, svosem dæmi eru til í öðrum handritum, þeim er komin eru frá skinnbókinni 557 í 4to í safni Árna Magnússonar (sbr. Grönl. hist. Mindesmærker I., 348). Sagan er hér með sömu fljótaskriptarhendi

1) Til styrkingar því sem Edda segir um *Ellidaskjálfr*, færir höfundr útskýringarinnar til dæmi úr sögu af Nitíða hinni frægu og af Nikulási leikara, að steinar hafi verið til, sem menn hafi séð í um öll lönd, og svo óskasteinar; þar bætir hann við: „og þesslags hefir í tíð gamalla manna nú á dögum anno 1644 einn steinn fundizt hjá þingvallavatni slíkar sjónar og óskar, en af skelling vatnið fleygðr; þetta og þessu líkt hafa Æsir nóg af haft og kunnad“. Þar sem Edda segir frá, að dvergjar hafi kviknad í holdi Ýmis; hefir hann sögu alllanga um álfafólk og marmennla, eða „sæfólk“ í selahöllum, og um uppruna álfafólks. Þar sem sagt er frá ferð Þórs til Útgarda-Loka hefir hann útskýring um afstöðu Jötunheima, Risalands, Hellulands o. s. frv., og kemr hún hërumbil saman við uppdrátt þann yfir lönd þessi, sem fylgir riti Þorinóðar Torfasonar um Grænland (Torfæi Gronlandia antiqua. Hafniæ. 1706. 8. tab. III), og þar er eignaðr Jóni Guðmundssyni.

- og getið er um við 1 og 3 hér að framan, og er henni skipt í 9 kapitula. 6, Bjarnar saga hitdælakappa, með sömu hendi, upphafið eitt og tekr til á Þórólfi Skallagrímssyni.

4. Sögubók í fjögura bláða broti, með nýrri hálfsettri hendi og sumstaðar fljótaskript, 99 blöð; þar er á: 1, Flóvents saga Frakka konúngs í 24 kapitulum. 2, Sagan af Herculanus sterka og Septusi frækna, og þeirra köppum, „sem sagnameistarinn Tylus hefir samsett”. 3, Saga af Flores og Blankinlúr, vantar aptan af frá því í 15da kapitula, (konúngur kemr að Flores og Blankinlúr eptir tilsoðn Eloris). 4, Sagan af Volsúngum, Gjúkúngum, Ragnari konúngi loðbrók og sonum hans, vantar framanvið og byrjar á 11. kapitula, þar sem segir frá Eylima konúngi og kvonfáangi Sigmundar konúngs; sögunni hefir verið skipt hér í 58 kapitula.

5. Sögubók í 4 bláða broti, 54 blöð, er þar á: 1, saga af Þorsteini Geirnefjufostra í 22 kapitulum. 2, Þáttur af Þóri hast og Bárði birtu. 3, Sagan af Hrana hríng, Egilssyni, vantar aptan af, frá því í 8. kapitula. 4, Þáttur af Styrbirni Sviakappa. 5, Þáttur af Hálfðani svarta og Dofra jötni. 6, Þáttur af Hauki hábrók í 5 kapitulum.

6. Sögubók í 8 bláða broti, rituð með hálfsettu lettri af Markúsi presti Eyjólfssyni á Söndum í Dýrafirði, 120 blöð; þar eru á: 1, Laxdæla saga. 2, Gullþóris saga, með sömu eyðum og vant er að vera í handritum. 3, Saga af Játvarði enum helga, Engla konúngi.

7. Gullþóris saga á 23 blöðum í fjögura bláða broti, ný afskript, og vantar í í sögunni miðri sem í öðrum handritum, en í endanum er þessi miklu fyllri en vant er í öðrum handritum, og er sögunni skipt hér í 21 kapitula. Aptanvið er útskýring um nokkur örnéfn, sem í sögunni standa, og þar eptir stuttar greinir, sem skulu fylla eyður í sögunni á 3 stöðum, í 10da, 13da og 16da kapitula.

8. Flóamanna saga, á 61 blaðs., í fjögura bláða broti með nýrri hálfsettri hendi, og er sögunni skipt hér í 47 kapitula.

9. Sagan af Jóni Ólafssyni Indíafara, samin af honum sjálfum, með formála, á 236 blaðsidum í fjögura bláða broti; sögunni er hér skipt í 32 kapitula; ný afskript.

10. Handrit í 8 bláða broti, ritað á 17du öld, þar eru á lýsingar ymsra þjóða og landa, alls í 64 kapitulum; rit þetta er án efa samið eptir útlendum ritum.

11. Kvæðabók eptir Ólaf prest-Jónssön á Söndum, í 8 bláða broti, rituð á „Reynistað í Sæmundarhlíð og enduð 16. September 1704”; bókin er með registri eptir stafrofsröð, og eru mörg kvæðin með nótum. Á sömu bók eru ritaðir sálmaflokkar, sem kállaðir eru „dagleg iðkan

guðrækninnar”, ortir af Sigurði presti Jónssyni í Presthólum. Sálmar þessir eru 46 að tölu, og eru 45 af þeim hinir sömu og prentaðir eru í mörgum flokkabókum, en einum er hér bætt við.

Prestrinn sèra Jürgen Krøyer í Hlíðarhaga í Eyjafirði hefir sent tvö handrit:

1, Lækningabók frá 17du öld, svipaða hinum almennu frá þeim tímum. 2, Ljóðmælabókar brot, þar er á andlegt kvæði eptir Jón prest Magnússon í Laufási, með upphaf: „Drottinn dýrdarskær” o. s. fr. Þar eptir er kvæði Sveins lögmanns Sölvasonar um vetrinn Hreggvið (1753-54), með vikivaka-lagi, og er þetta upphaf: „Lángviðrin líða” o. s. fr.

Prestrinn sèra Daniel Halldórsson hefir sent: 1, kvæðakver, og eru þar á skautaljód og 9 aðrir kvedlíngar, sem útaf þeim spruttu; þar er og á kvæðið Hugarfundur; kvæði um Kolbeinseyjar fór þriggja bræðra 1616, ort af Jóni Einarssyni 1665 (upphaf: „Ritudust áður rímur og sögur”; tólf sona kvæði; hrakfalla bálkr; fimm kvæði um dýr og fugla; kvæði um stúdent („Lítið kvæði lýðum vil eg færa”); hjónadeila („Af hjónum nokkrum hending vil eg ræða”). Þar er og á nokkuð um mál-rúnir. 2, Rit Páls prófests Björnssonar um kross og krossfesting. 3, ritgjörð Páls Vídalíns „um danska tungu”. 4, Brot úr kveri um handarlinnulist (chiromantía). 5, Brot úr lækningakveri. 6, stykki úr skinnblaði, með mjög gamalli skript, það virðist vera úr fornri ræðubók á latínu. 7, sömuleiðis, og hefir það verið kaupbréf fyrir parti úr Svalbarði á Svalbarðsströnd, sem Jón Snorrason seldi, gefið út í Hafnarfirði 1497; afskrípt af því bréfi er í safni Árna Magnússonar (diplom. chart. Nr. 185). 8, afskrípt af Bóthildarkvæði, upphaf:

Bóthildir unga dansaði
með riddurum

í leyndum

í leyndum þar þau ríða.

heyrði kóngur í tjaldi lá,

28 erindi.

Gísli hreppstjóri Konráðsson á Húsabökkum í Skagafirði hefir sent: 1, sögupátt um Jón Halldórsson Skálholtsbiskup, þar með er lítill kalli úr framhaldi Húngrvöku, og aplanvið hefir Gunnar prófastr Pálsson ritað um, að þáttur um Jón biskup muni vera snúinn úr latínu, er það ritað á Hólum 29. Oct. 1751. 2, skinnblöð tvö samföst í 16 bl. broti, sem skyldu vera úr Diario sèra Hallgríms Péturssonar, og að sögn gamalla manna vera rituð með hendi sèra Hallgríms sjálfs; en líklegra virðist þau sè úr gamalli bænabók frá 16du öld. 3, afskríptir af nokkrum fornkvæðum, sumum eptir skrifuðum blöðum og sumum eptir þeim er kunnú kvæðin:

a, kvæði um matargeymslu, 9 erindi, og er þetta upphaf:

1849.

- Nokkurr gildur bóndi bjó
 átti góða aura
 þar með fæð á kvikum kvist
 b, kvæði um þrjá kóngssonu, sem hver þóttist öðrum latari, 17 erindi; upphaf:
 Kóngrinn átti synina þrjá
alvara í gamni
 sjúkur bjóst að falla frá;
það var nærri samni.
- c, Konbóna kvæði, 16 erindi, og er þetta upphaf:
 Gamall höldr í búi
 vill sér kvonfánga leita
 honum varð ekki til kvenna gott
 (vantar visuorð)
völt er veraldar blíða.
- d, Heimskukvæði, 9 erindi, upphaf:
 Það er fornt gaman spil
falleg er fróð sögn
 í fyrndinni bar svo til:
heimskum er best þögn.
- e, Múnks kvæði, 22 erindi, og byrjar svo:
 Múnkrinn gekk um stræti
heyrið hér
 hafði engín æti
þar krókr matir bragði fallega fer.
- f, Kvæðið:
 Einum unna eg mannum
á meðan það var
 heim í födur míns ranninum
 og þar fór það
þá hlaut eg minn harm að
bera í leyndum stað.
- kvæði þetta er hér 9 erindi. g, Ísúngs kvæði, 24 erindi, og er þannig:

ÍSÚNGS KVÆÐI.

1. Það er fært í frásögu
 út í Fenedí
 kaupmaðr sigldi af landi burt
 konan bygði bý;
sem vitringar frá skjra.
2. Þrjú ár var hann í leiðangri
 sigldi í heiðindóm
 eptir lánga burtuvist
 heill heim aptur kom; *sem v.*
3. Þá sá hann einn úngan svein
 með svo fagurt hár,
 hljóp hann þar um stofu gólf
 heldur fóta frá; *sem v.*
4. Kaupmann spurði sína frá:
 hver á þenna væna svein?
 kvinnan svarar: enginn annar
 utan eg allein; *sem v.*
5. Þar er nokkur saga til:
 árla eg út gekk;
 það var um vetrar há-myrgin,
 ís á veggjum hëkk;
sem vitringar frá skjra.
6. Hugsadi' eg þá til yðar fast
 með fullum elsku smekk
 lagði ísinn mér í munn
 og þar af getnað fékk; *sem v.*
7. Því kallaði eg Ísúng hafn,
 það er hans rétta nafn,
 að lattleik bæði og litarhætti
 enginn er honum jafn; *sem v.*
8. Því er sveinninn glóbjartur
 bæði á hár og skinn
 af ísdinglinum einsömlum
 eg fékk getnað minn; *sem v.*

9. En þá svaraði hann kaupmann: 17. Svo kom hann úr siglíngu,
þetta' eru undur stór; - heilsar sinni kon:
hann þæzt ekki skilja kunna hvar er hann nú Ísúngr,
hyvernig þetta fór; *sem v.* okkar kæri son? *sem v.*

10. En þá svaraði hann kaupmann, 18. Það er að segja af Ísúngi,
brá honum hér við lítt; hann fór undarlega;
mart hefir skeð í fyrndinni forlög manna skipta sèr
það nú þykir nýtt; *sem v.* opt á marga vega; *sem v.*

11. Vildi hann ekki ófrægja 19. Það var einn blíðan veðrdag
sína hjóna stètt heidið var svo skært,
því hann hafði fjærvistir hann sat úti á þílfari
frúnni lángr sett; *sem v.* með sitt höfuð bert; *sem v.*

12. Óx hann upp hann Ísúngr 20. Eg hafði honum bannað
varð einn gíldr drengr berhöfðudum að vera,
því vildi ekki kaupmaðr en hann vildi' ekki annað
hafa hann hjá sèr lengr; *sem v.* en vild sína gera; *sem v.*

13. Það var einn tíð að kaupmann 21. Engi maðr veit dæmi slíks
talar við sína kon: en þó hann sè yís:
eg vil koma honum Ísúngi Ísúngr varð að vatni
í góða hlutar von; *sem v.* og bráðnaði' eins og ís; *sem v.*

14. Hann skal fara í siglíngar 22. Hann var kominn af ísjaka
lángt í Austurveg, og af köldum snjó,
svo hann verði kaupmaðr sólin gjörði að vatni hann
ríkr eins og eg; *sem v.* og rann svo út í sjó; *sem v.*

15. Kaupmaðr dróg upp akkeri 23. Þar kom skrum á móti skrumi,
eptir sínum vilja, skimp kom fyrir skimp,
þannig varð hann Ísúngr fyrn á móti fádæmum,
við sína móður skilja; *sem v.* fer svo títt og opt; *sem v.*

16. Kaupmaðr seldi sveininn burt 24. Því verður mörgum
úti þrældóms stètt, að fúkalega fer
lók í stadinn peninga, sjaldan verðr yndi að því
þóttist gjöra rétt; *sem v.* illa stofnað er; *sem v.*

4, sagnir um Bjarna Jónsson skálda úr Borgarfirði, frá 17du öld; og nokkrar vísur og kvæði, sem honum eru eignuð; er þar eitt Lundúna-kvæði með vikivaka brag, og er það hér 11 erindi, og að mestu heilt, nema vantar í 8da erindi og seinni hluta hins 11ta (í handritinu 147. Svo í Árna Magn. safni er kvæðið 14 erindi); þetta er sýnishorn: 1, viðlag og 2, upphafs erindi:
1, Lasta eg ekki Lundún, lofleg er sú borg¹,

1) Þó að Lundún sé hér kölluð borg, þá er það ekki svo að skilja, sem kvæðið sé um Lundúnaborg á Englandi, og að skáldið hafi verið þar, heldr er

þó eru þar þrjú tún
þýfð í mýrar korg;
þar er ein veita
í vatni gjörir dúa,
saur og bleyta
sundur grafin af súa,
bræðileg streyta
heyid að þurka kúa.

Lyst má heita

Lundín í að búa.

2, Mýrar eru þar og mikið grjót
menn hafa aldrei þurran fót

Annad kvæði Bjarna er „Stigamannskvæði”, með viðlagi og með viki-
vakabrag; hér er til sýnishorns 1, viðlag og 2, upphafserendi:

1, Gæt er (að) enda
gáng (gakk) frá heimsins solli
barn ræð benda
brynju hörðum þolli
honum ræð venda
hæran ein í kalli.

2, Einn spillvirki áður lá
úti á skógi þraungum,
gózi rændi gumnum frá,
gjörði að hlífa aungum,

í kvæði þessu eru 6 erindi. — Þriðja kvæði eptir Bjarna er „Öfugmæli”
(sbr. skýrslu í Antiquar. Tidsskr. 1846-1848, bls. 163); og eru þau hér
27 erindi, að inngáginum meðtöldum, og fylgja 7 vísur að auki, sem
eru sömu tegundar, ef ekki sumar úr sama kvæðinu. — 5, sagnir um
Hallvarð Hallsson af Hornströndum, og ljóðabréf hans til Dada Orms-
sonar 6. Sept. 1744, er þar í ekki allfátt talið af örnefnum á Horn-
ströndum og ýmisleg atriði sem lýsa þeim. — 6, sagnir um Sigríði
Jónsdóttur (Siggú skáldu), sem lifði í Skagafirði á dögum Þorláks biskups,
og kvæði eptir hana, með vikivakabrag og viðlagi: „Kæri vinur, kem
eg enn” o. s. frv. í 9 erindum.

Prestrinn serra Benedikt Þórarinnsson á Ási hefir sent afskiptir. af
fornkvæðum þeim, er hann hafði áður ritað oss upphaf að, og eru þau þessi:
(*Vikíngar*) Frísir kalla, kalla Frísir: (*Mærin*) Bíði Frísir, Frísir bíði,

berid til skipanna Dana-mær!

frændr munu mig leysa. o. s. fr.

meint kot eitthvert í Borgarfirði á Íslandi, og telur skáldið á því alla annmarka
í kvæðinu, en kallar það Lundúnaborg í skopt.

og er þetta sex sinnum upptekið og breytt til í samræðum mærinna við frændr sína, þartil hún verðr leyst af unnusta sínum. Þetta er án efa formáli fyrir fornum leik.

2, Fornkvæði í 20 erindum, og er þetta upphaf:

Herra Björn og Ingigerðr voru þau bæði saman.
 hjöluðu þau sér gaman, *Sefr hín ríka rós á hans armi.*
 í því háfa loptinu

3, Fornkvæði, í 12 erindum, upphaf:

Það var eina jólanótt og kvæð honum mál að mala.
 að haninn tók að gala, *Því trúi eg að hann sofi litid.*
 húsfú vakti bónda sinn

4, Fornkvæði, upphaf:

Girðir vaknar vesæll og aumur, *ess i de og emm i bæ*
óbi nóbi renere
audian, valdian,
 settist upp og sagði sinn draum *forsion og remi.*
seint koma þeir sekulum og remi,
 kvæði þetta er 9 erindi, og er það eitt af þeim sem hafa viðkvæði.
 annaðhvort afbökud úr latínuglósum, eða mynduð þýðingarlaust í upphafi.

5, Fornkvæði, 9 erindi, upphaf:

Ása gekk um stræti *við Sikiley*
 farvel fley *fögrum tjöldum slóu þau undir*
 heyrði hún fúgur læti *Sámsey.*

6, Fornkvæði, upphaf:

Einum unna eg mannum *og það fór þar,*
á meðan það var. þá hlaut eg minn harm að bera í
 í míns föðurs ranninum *leyndum stað;*
 kvæði þetta er sama og fyr var getið (bls. 18) og er hér í 9 erindum, eins og þar, en meira en helmingr erindanna er öldungis ólíkt þessari uppskrift.

7, Fornkvæði, upphaf:

Stjúpmóðir ráddu drauma mín *mín liljan fríð,*
um sumarlanga tíð *fagurt sjngr svanrinn um*
 eg skal gefa þér gullskrin *súleyjarhlíð.*
 12 erindi, nokkuð frábrugðið, bæði að efni og viðkvæðinu, því sem er í öðrum uppskriftum.

8, Fornkvæði, upphaf:

Ólafur reið með björgum fram *þar rauðr loginn brann,*
villir hann, stillir hann *blíðan lagði byrinn unlan*
 hitt hann fyrir sér álfa rann *björgunum fram.*
 Kvæði þetta er hér 18 erindi, og hefir fáar merkilegar tilbreytingar, nema að sumir hafi seinustu hendingu í viðkvæðinu þannig: „Riddarinn keyrir folann sinn með vendi”.

Guðmundr Sigurðsson í Gaulverjabæ hefir skrifað upp og sent oss allmörg kvæði og ýmislegt annað; er það: 1, kvæði nokkur eptir sèra Einar Sigurðarson í Heydölum: Ræningja kvæði, æfídrápa hans og Barnatölu flokk; þar með eru minningarljóð eptir hann, kveðin af syni hans sèra Ólafi Einarssyni. 2, ljóðmæli eignuð sèra Hallgrími Péturssyni: nokkuð úr samstæðum hans og kvæðið: „Tigni drottinn tíð og ár”. 3, Ýmisleg kvæði: Vinavísur „Vizku drottinn veittu mér” o. s. frv. (eptir Björn á Skarðsá); Kaupmannabragr; Einvaldsóðr sèra Guðmundar Er- lendssonar á Felli; Náðarvísur eða Gratiavísur tvennar („Viðris milskan blönduð bezt” og „Mjúkum nótum eyk eg óð”); Dæglur („Eg gef mig allan græðara mínum”) 52 erindi, og Nættlur („Suptúngs bjór eg semja greiðt”), 32 erindi; kvæði með vikivakabrögum: a, „Hvað er betra en sólar sýn” 12 erindi; b, „Mörg er frúin fögur að sjá”, 5 erindi; c, „Þig man eg laungum”, 5 erindi; d, Dúfu kvæði: „Dilla eg þèr dúfan mín”, 7 erindi; e, „Manns í geði mart vill ángr búa”, 6 erindi; f, „Drottinn himna hæðanna”, 4 erindi; g, „Fagrar heyrða eg raddirnar”, 6 erindi; h, „Hver sem bregður brigzlum þeim”, 8 erindi; i, „Skemman gullinu glæst”, 6 erindi; k, Vikivakakvæði „kveðið í Gleði á Stóru-Sandvík í Flóa á 17du öld”: „Sighvatr á sèr sæmdarljóð”; l, Fornkvæðið: „Stjúpmóðir, ráddu drauminn minn” o. s. frv. og er það kallað hèr „Vikivakakvæði”, enda er og líklegt að þessháttar kvæði hafi verið súngin í Vikivökum; það er hèr 12 erindi; m, Fornkvæðið: „Ása gekk um stræti — far vel fley”. o. s. frv., er það hèr einnig kallað „Viki- vakakvæði” og hefir 8 erindi. — Með kvæðum þessum fylgja einnig nokkrar lausavísur. — 4, Sjón Magnúsar prests Péturssonar á Hörgs- landi 19. Dec. 1628, og kvæði um það eptir sèra Þorstein Jónsson á Dvergasteini („Lýðnum vil eg láta í tæ”). 5, Minningarljóð eptir Jón biskup Þorkelsson Víðalín, ort af Jóni Oddssyni Hjaltalín 6. Septembr. 1720 í Skálholti. 6, Afskriftir af allmörgum gömlum bréfum, og er mest af þeim um Hraun í Ölfusi og reka Hrauns á Skeiði.

Arnjótr Ólafsson hefir sent afskrift af kvæðum tveimr, annað er „Barnaber”, sem ort hefir Ásmundr bóndi Sæmundarson á Samkomu- gerði í Eyjafirði (á 17du öld), 53 erindi; annað er kvæði um Margrétu hina helgu, 33 erindi. — Hann hefir og sent afskrift af hinu svo nefnda „Þýskalands bréfi”.

Þetta höfum vèr fengið frá ymsum: 1, sögu af Margrétu hinni helgu, nýja afskrift; 2, ýmislegt um sólmörkin, um merki túngls, um mánuði ársins o. s. frv., með þýðingum. 3, Ritgjörð sem kölluð er „lukkunnar forsvar”, og virðist vera snúin úr frakknesku, en er án efa með hendi sjálfs þýðandans. 4, yms kvæði: Annálskvæði, Engildikt, Gyðings kvæði,

Vina vísur, Úrsúlu kvæði, Agnesar kvæði, Ekkju kvæði, Keisara kvæði (um Friðrek rauðskegg), Gortaraljód. Þessi fornkvæði:

1, Konúgr á sér dóttur í borg hún var gefin á aðra torg.
á miða trú og enn er hún jómsfrú.

12 erindi, en auðsjáanlega bjagað og vantar í.

2, Þorkell á sér dætur þrjár Ása og Katrín hétu þær.
leika djr í skógi frúinnar sómi vel frúinnar sómi.

26 erindi, að efninu er þetta sama kvæði og „systra kvæði“ (*Ant. Tidsskr.* 1846-1848, bls. 165) en hefir miklar afbreytingar.

3, Ólafr reid með björgum fram, o. s. frv., og er það kvæði hér 17 erindi.

4, Eittsinn fór eg yfir um Rín (*þrtekid*) og lilju
á laufbladi einnar lilju lítill var ferjan mín.
þetta kvæði er eptir sèra Ólaf á Söndum.

5, Þorkell átti dætur tvær Ása og Signý hétu þær
leikara djr í skógi frúinnar sómi vel frúinnar sómi.

21 erindi, sama kvæði að efninu til og hið 2. í þessari rüð, en með töluverðum breytingum.

6, Ólafr reid með björgum fram *segir hann¹*
villir hann, stillir hann blidur rann þá byrinn undan
fann hann fyrir sér álfarann *björgunum fram.*

16 erindi, með nokkrum afbreytingum frá því sem er í öðrum uppskriftum.

7, Tófa liggur inni *um Danamót*
leggjum land undir fót og dans vill hún heyra.

ól hún barn með Birni
kvæði þetta er hér 17 erindi.

8, Hvert varstu gengin út um stræti
snör mín snörp og dillindó? hár mann kári² og korriró.

9 erindi.

9, fornkvæði, fyrirsagnar laust, svipað þeim, sem í öðrum handritum er kallað „kvæði um Loga Þórðarson“, það er þannig:

LOGA KVÆDI.

1. Prestsdóttirin upp í bý *sú kann gull að spinna,*
sú kann gull að spinna annan kallar hún „Kránkfól“
spottar hún alla biðla sín *sú heidurs kvinna,*
sú heidurs kvinna, taflgrögð mun enginn af henni
taflbrögð mun enginn af henni vinna.

2. Einn kallar hún „Herðalúl“ fjórða kallar hún „Kartnagl“.

¹) „segir hún við hann“ stendur í sumum erindum. ²) aðrir hafa „Ári minn kári“.

4. Fimta kallar hún „Flakinmunn”
sú kann gull að spinna.
Það er hann Logi Þórdarson
segir heiðurs kvinna,
taflbrögð mun enginn af henni
vinna.
5. Logi frèttir suðr með sjó.
hann spottar lítill jómfú, *sú h.*
6. Logi talar við sveina sín:
„söðlið alla hesta mín!”
7. Söðlið Blakk og söðlið Brúnl
ríðum svo um prestsins tún.”
8. Logi ríðr í prestsins garð
lítill jómfú úti var.
9. „Heil og sæl nú, sæti mín!
hvar er prestur, faðir þinn?”
10. „Hann sitr í höllu og skenkir
vín,
hann hirðir ekki um ferðir þin.”
11. Styttir hún upp sinn möttul blá
hún hljóp meira en hann reid¹.
* * * * * * * *
13. Prestrinn talar við dóttur sín:
„hvernig er stuttur möttull þinn?”
14. „Fugl flaug yfir haf
beiskann drykkinn hann mér gaf.”
15. „Gjörla þekki eg þann fugl:
það er hann Logi Þórdarson.”
16. Prestsdóttirin upp í krá
fæddi hún „Flakinmunna” þrjá.
17. „Þess bið eg ykk, þernur mín,
að engin spotti biðla sín.”
18. Hver sem spottar úngan svein
sú kann gull að spinna
sjálfan sækir háðið heim
sú heiðurs kvinna,
taflbrögð mun enginn af henni
vinna.

II. STADALÝSING. Til þessa höfum vèr fengið: frá sèra Jürgen Krøyer: prestatal í Miklagarðs, Stóradals og Hóla þingum í Eyjafirði, samið af Steingrími biskupi Jónssyni og ritað að mestu með hans eigin hendi. Prestaröðin nær frá 1538 til 1807, og er víða rakin nokkur ætt frá hverjum presti. — Frá Gísla Konráðssyni höfum vèr fengið lýsing yfir „aurmál steinbogans á Blöndu”, eptir bræfi til hans frá Jónasi Jóhannessyni á Breiðavæði í Lángadal, sem skoðaði steinbogann, eða leifar hans, 1849. — Frá Guðmundi Sigurðssyni í Gaulverjabæ höfum vèr fengið uppskrifaða þulu, sem telr upp bæi alla undir Eyja-fjöllum („Nordust eru Nauthús” o. s. frv.).

III. ALPÝDLEG FORNFRÆÐI. Af safni Magnúsar stúdents Grímsonar höfum vèr nú fengið afskript, er það allmikið safn og eykst smá-saman; þar eru margar sögur sem fylgja stöðum og örnefnum, álfa sögur og um útilegumenn, yms átrúnadur, skýrslur um leiki o. fl. — Sem sýnishorn látum vèr hér fylgja eina sögu:

„GALDRAMENNIRNIR Í VESTMANNAEYJUM. Þegar svartí dauði geysaði yfir Ísland, tóku átján galdramenn sig saman, og gjörðu félag með sèr; þeir fóru út í Vestmannaeyjar og ætluðu að verjast þar dauðanum, meðan þess yrði audið. Þegar þeir sáu, að sóttinni var farið að létta af landinu, vildu þeir vita hvort nokkur maðr mundi vera á lífi. Þeir tóku sig sama-

¹) hér er afbakad, og í uppskriftinni er sagt að vanti 12ta erindi.

um að senda einn á land; tóku þeir þann til, sem hvorki var mestr né minnstr í íþrótt þeirra; hann fluttu þeir í land, og sögðu, að ef hann yrði ekki kominn aptr fyrir jól mundu þeir senda honum sendingu, sem dræpi hann; þetta var snemma á jólaföstunni. Maðrinn fór, og gekk lengi og kom víða, en hvergi sá hann mann; bæirnir stóðu opnir, og önduð lík láu þar inni á víð og dreif; loksins kom hann að einum bæ lokudum; hann furðaði sig á því, og nú vaknaði hjá honum von um, að hann mundi finna mann. Hann barði að dyrum, og kom þar út úngleg stúlka og fríð; hann heilsaði henni, en hún hljóp um háls honum og grét af gleði, yfir því að sjá mann, því hún sagðist hafa hugsað að enginn lifði eptir nema hún ein. Hún bað hann að vera hjá sér, og hann játaði því; fóru þau nú inn, og töludu mart saman. Hún spurði hann hvaðan hann kæmi, og hvað hann væri að fara; hann sagði henni það, og það með, að hann yrði að koma aptr fyrir jólum; hún bað hann samt að vera hjá sér sem lengst; aumkaðist hann svo yfir hana, að hann hét henni því; sagði hún honum, að þar nærri væri enginn maðr á lífi, því hún sagðist hafa farið vikuleið frá sér á alla vegu, og engan mann fundið. Nú leið fram undir jólum og eyjamaðr vildi fara; stúlkan bað hann að vera, og sagði, að félagar hans mundu ekki vera svo grimmir, að láta hann gjalda þess, þó hann dveldi hjá sér, einstæðingnum; lét hann svo til leiðast, og nú var kominn aðfángadagr jóla; þá ætlar hann að fara; hvað sem hún segi. Hún sér þá, að nú duga ei bænin lengr, og segir: „heldurðu að þú komist út í eyjar í kvöld? eða þykir þér ekki eins gott að deyja herna hjá mér, eins og að deyja einhverstaðar á leiðinni?“ Hann sá, að tíminn var nú orðinn of naumur og ásetti sér nú að vera kyrr, og bíða dauða síns; leið nú af nóttin og var hann mjög dapur, en stúlkan var hin kátasta, og spurði: hvort hann sæi hvað eyjabúum líði? Hann sagði að nú væri þeir búnir að senda sendinguna í land, og mundi hún koma í dag; stúlkan settist nú hjá honum á rúmið sitt, en hann lagdist uppi fyrir ofan hana. Hann sagði, að nú væri sig farið að syfja; og væri það aðsókn; síðan sofnaði hann; stúlkan sat á rúmstokknum, og var einatt að smá-vefja hann og láta hann segja sér hvar sendingin væri; en því nær sem hún kom, því fastara svaf hann, og seinast, þegar hann sagði að sendingin væri komin í landareignina, sofnaði hann svo fast, að hún gat ekki vakið hann; enda leið þá ekki á laungu, áðr hún sá gufu mórauda koma inn í bæinn. Gufa þessi leið hægt og hægt inn að henni, og varð þar að mannsmynd. Stúlkan spyr, hvert hún ætli að fara. Sendingin segir henni allt sitt erendi, og bað hana fara af rúminu: „því eg kemst ekki upp fyrir þig“ segir hún. Stúlkan segir að þá verði hún nokkuð til

að vinna; sendingin spurði hvað það væri; „það er,” segir stúlkan, „að lofa mér að sjá hvað þú getr orðið stór.” Sendingin játar því, og verður nú svo stór, að hún fyllir upp allan bæinn. Þá segir stúlkan: „nú vil eg sjá hvað lítil þú getr orðið.” Sendingin segist geta orðið að flugu, og í því bregzt hún í flugu líki, og ætlar nú að komast undir hendina á stúlkunni upp í rúmið til mannsins; en þá lendir hún í sauðarlegg, sem stúlkan hæld á, og fór inn í hann, en stúlkan setti tappa í gatið; lét hún síðan legginn með sendingunni í vasa sinn, og vegr nú manninn; vaknar hann þá fljótt, og undrast mjög yfir því, að hann sé enn á lífi. Hún spyr hann, hvar sendingin sé; hann kveðst ekki vita hvað af henni hafi orðið. „Það hefir mig lengi grunað,” segir hún, „að ekki mundu þeir vera miklir galdramenn í eyjunum.” Hann varð nú mjög glaður, og nutu þau bæði hátíðarinnar með mikilli ánægju; en er leið að nýjári, fór hann að verða fálátr. Stúlkan spurði, hvað að honum gengi; hann segir, að nú sé þeir í eyjunum að búa til aðra sendingu, „og magna þeir hana allir; hún á að koma hér á gamlársmorgun, og þá mun ei gott að forða mér.” Stúlkan sagði, að eigi gæti hún kviðið því að óreyndu, „og skaltu ekki vera hræddr við sendingar eyjamanna;” var hún nú hin kátasta, og þótti honum þá skömm, að herra sig mjög illa. Á gamlársmorgun segir hann, að nú sé sendingin komin í land, „og miðar henni fljótt, því hún er ákaflega mögnuð.” Stúlkan segir, að hann skuli nú ganga út með sér; hann gjörir það; ganga þau, þangað til þau koma að skógarrunni einum; þar nemr hún staðar og kippir upp nokkrum hríslum; verður þá fyrir þeim hella ein. Hún lyptir upp hellunni, og er þar jarðhús undir; þau ganga nú ofan í jarðhúsið, og er þar dimmt og órlegt; þar er ein ljóstýra dauf, og logar hún á mannsfötu í hauskúpu; þar liggur karl einn, heldr órlegt, í rúmfleti við ljósið; augun í honum voru eins og blóð, og allr var hann ófrýnilegr, svo eyjamanninum þótti nóg um. Karlinn segir: „það ber eitthvað nýrra við, að þú ert á ferðinni, föstrá; það er langt síðan eg hefir séð þig, eða hvað á eg nú að gjöra fyrir þig?” — Hún segir honum þá allt um ferðir sínar, og um manninn, og um fyrri sendinguna. Karlinn biðr hana að lofa sér að sjá legginn; hún gjörir það, og verður þá karlinn allr annar, þegar hann tók við leggnum; velti hann honum á allar lundir fyrir sér, og strauk hann allan utan. Þá segir stúlkan: „hjálpaðu mér nú fljótt, föstri! því nú er manninn farinn að syfja, og það er merki þess, að sendingin er seð komin. Karlinn tekur þá tappann úr leggnum, og kemur þá flugan út úr honum; karlinn strauk fluguna og klappaði henni, og segir: „farðu nú, og taktu móti öllum sendingum úr eyjunum og gleyptu þær!” — Þá varð brestr mikill og

fór flugan ut, og varð þá svo stór, að annar skóltr tók við himin en annar við jörðu; tók hún svo móti öllum sendingum úr eyjunum og var nú mannum borgið; fóru þau nú heim aprt úr jarðhúsinu, og settust að á bæ stúlkunnar. Attust þau síðan, og jukust og margfölduðust og uppfylltu jörðina."

Prestrinn sèra Daníel Halldórsson að Glæsibæ hefir sent afskript af Grýlukvæði sèra Guðmundar í Felli: „Hèr er komin grýla, úr Gægishól”¹⁾ o. s. frv. er það skrifað upp eptir konu í Eyjafirði og er 90 erindi.

Prestrinn sèra Benedikt Þórarinsson á Ási í Fellum hefir sent nokkrar barnaþulur, og „Vikivaka-eða dans-þulu”, með upphafi: „Hèr fer hind af heiði” o. s. frv.

Guðmundr Sigurðsson í Gaulverjabæ hefir sent afskriptir af allmörgum sögum, um útilegumenn o. s. frv., þulum, gátum, tóukvæðum („Tóa tölti um stræti”) og grýlukvæðum, bæði sèra Stepháns í Vallanesi („Ekki linnir ferðunum um Fljótsdalinn enn”) og sèra Guðmundar á Felli; Leppalúða kvæði, eignuðu sèra Hallgrími Péturssyni („Hèr er kominn Leppalúði, lánkur og stór” o. s. frv.) og öðru Leppalúðakvæði (Hèr er kominn Leppalúði ljótur og grár”) sem virðist vera ort í Þingvallasveit og líklega af einhverjum presti á Þingvöllum; þar að auki hefir hann sent afskriptir af brotum úr grýlukvæðum, krummakvæðum o. fl.

Frá ymsum hefir komið til safnsins: 1, Grýlukvæðið: „Hèr er komin Grýla úr Gægishól”, 80 erindi. 2, Leppalúðakvæði: „Hèr er kominn Leppalúði ljótur og grár”; Hárs-ljóð: „Þó að eg vildi þuluna flétta” o. s. fr.; Grýlu kvæði: „Ekki linnir ferðunum um Fljótsdalinn enu”; Þórnardar-þula. 3, saga af biskupsdóttur frá Skálholti, nokkrar fleiri sögur og þulur. 4, Hanzkavisur, hundrað mæltar; húfukvæði: „Eina húfu á eg mèt”, 4 erindi; Bóndabragr: „Englands bóndi einn var sá” o. s. frv. 11 erindi, með viðkvæði: „verður á fyrir varamönnunum núna”; Guðrúnar kvæði: „Kátt er um jólin, koma þau sefín”; þar eru og með nokkrar huldufólks sögur.

Vér leyfum oss enn á ný að itreka þá ósk vora, að frjóðleiks vinir á Íslandi styrki til a auka handritasafn þetta, og biðjum vér að ritað verði utaná það sem ætlað er til safnsins annaðhvort „*Til hins Konúnglega Norræna Fornfræða-Félags í Kaupmannahöfn, Kronprindsensgade Nr. 40*” eða „*Til Jóns Sigurðssonar, skjalavardar við forskjalasafnið. Store Kongensgade Nr. 49 B.*”

1) aðrir hafa: „Gægis úr hól” eða „og gægir sól” eða „og gægist um hól”.

FÆRØISK AFDELING. Til de foregaaende Meddelelser betræffende denne Afdeling i Archivet i Antiquarisk Tidsskrift 1846-1848 S. 45, jfr. S. 258-267, slutter sig efterfølgende Fortegnelse over færøiske Kvæder, optegnede for det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab til dets historisk-archæologiske Archiv ved V. U. Hammershaimb.

- 1, Álvur kongur, 57 v. 2, Angankári, 52 v. 3, Arvarjallur, 60 v.
- 4, Ásbjörn príði, 34 v. 5, Áslu ríma, 38 v. 6, Ásmundur Áðalsson, 100 v. 7, Ásmundur skeinkjari, 210 v. 8, Ásmundur tröflabáni, 154 v. 9, Bäraldur bondason, 34 v. 10, Bevussa tættir, 54 v.
- 11, Blikimanns kvæði, 100 v. 12, Bondin við gærðsenda, 17 v. (ufuldstændig). 13, Bragðar táttur, 400 v. 14, Bretlands kvæði, 192 v.
- 15, Belfjóna, 40 v. 16, Brinhildu kvæði, 200 v. 17, Brúnsvains vísa, 23 v. 18, Brúsajökil, 83 v. 19, Drósin á Girtlandi, 30 v. 20, Dvörgakongur, 100 v. 21, Dvörgamoy (Ásmundur sæðlar gangara sín ...), 62 v.
- 22, Dvörgamoy (Hálvdan og hann Heiðrikur ...), 68 v. 23, Dvörgamoy (Hjálprik kongur síri ríki ræður ..), 81 v. 24, Dvörgamoy (Hoyrt hávi eg frá gamlari tíð ...), 61 v. 25, Dvörgamoy (Tíðrikur situr á Brattingsborg), 102 v.
- 26, Einars ríma, 130 v. 27, Ebbingal, 30 v. 28, Fípan fagra, 56 v. 29, Filkus Veymarson, 18 v. 30, Frísa ríma, 6 v.
- 31, Frúgvín Espalín, 73 v. 32, Frúgvín Olrína, 90 v. 33, Flóvint Bænadiktsson, 30 v. 34, Flóvins ríma, 50 v. 35, Finnur hin fríði, 154 v.
- 36, Fimboga ríma, 66 v. 37, Fuglakvæði, 26 v. 38, Fiskakvæði, 25 v. 39, Geyti Áslaksson, 120 v. 40, Geipa táttur, 103 v. 41, Gormur af Franklandi, 402 v.
- 42, Gongurolvs kvæði, 140 v. 43, Grímur í fjallinum, 55 v. 44, Gríms ríma, 82 v. 45, Grímur á Miðalnesi, 102 v. 46, Grímur af Axalvelli, 32 v. 47, Grímur af Bretlandi, 218 v. 48, Grimmars kvæði, 206 v.
- 49, Greivin af Jórsalín, 50 v. 50, Grips kvæði, 90 v. 51, Gullsteinur, 13 v. 52, Gúttormur í Hattarmóti. 53, Gunnars kvæði, 12 v. (ufuldst.). 54, Hindarríma, 44 v. 55, Hæraldskjöldur af Miklagarði, 122 v. 56, Harrá Svein af Miklagarði, 63 v.
- 57, Harra Karls vísa, 41 v. 58, Harra Tímars vísa, 24 v. 59, Harra Pátur og Elinborg, 50 v. 60, Hjálmars kvæði (2 tættir: a, Örvaroddur, b, Arngríms sinir), 170 v. 61, Heljars kvæði, 107 v. 62, Herleifs kvæði, 52 v.
- 63, Hermundur ífli, 152 v. 64, Hermundur Grimmarsson, 44 v. 65, Hildibrands táttur, 116 v. 66, Hilmars táttur, 80 v. 67, Höгна táttur, 248 v. 68, Hörpu ríma, 32 v. 69, Hústrúin og hofmáðurin, 13 v. 70, Jalgríms kvæði, 91 v. 71, Jalvards ríma, 70 v.
- 72, Illhugi, 45 v. 73, Ingimann og Eiríkur, 36 v. 74, Jóhan kongur í Eysturlondum, 69 v. 75, Jómsvíkinga vísa, 36 v. 76, Jósvein hin ungi og Ólúvā moy, 82 v. 77, Junkarin Login, 13 v. 78, Jústín jalls

- kvæði (3 tættir), 260 v. 79, Ívar Skjoldsveins ríma, 30 v. 80, Ívint Herintsson (5 tættir), 352 v. 81, Karlamagnussar dreymar, 19 v. 82, Kelling við grúgvustein, 28 v. 83, Koralds kvæði, 111 v. 84, Kongurinn í Spán, 93 v. 85, Kjartans tættir, 130 v. 86, Kripilin á Vatnsøyri, 30 v. 87, Kvörfinns táttur, 86 v. 88, Loka táttur, 96 v. 89, Löðar jall, 188 v. 90, Magnús kongur í Noregi, 35 v. 91, Margretu kvæði í 3 tættir, 230 v. 92, Mirmans kvæði, 156 v. 93, Nikurs vísa, 15 v. 94, Sankti Niklas, 9 v. (ufuldst.). 95, Nornagestur, 50 v. 96, Nornagrímur, 70 v. 97, Ólavur hin heiligi (eller Guldbrands ríma), 31 v. 98, Ólavur (Ólavur ríður eftir björgunum fram ...), 39 v. 99, Olgars kvæði, 110 v. 100, Ólúvu kvæði (meddelt i Tidsskriftet 1846-1848 S.279-304). 101, Ormar Tórolvsson, 84 v. 102, Pálhvir Búason, 99 v. 103, Párisa ríma, 75 v. 104, Ráðalfs kvæði, 133 v. 105, Ragnars táttur, 100 v. 106, Regin smíður, 102 v. 107, Rings kvæði, 200 v. 108, Ringur af Írlandi, 118 v. 109, Ríki Álvur, 90 v. 110, Rísinn af Leittrabjörgi, 150 v. 111, Ríma (Eg hafi mår eina jomfrú fest ...), 11 v. 112, Ríma (Riddarin skuldi í lundina gá ...), 22 v. 113, Ríma (Dóttir spurdi móður bráð, nú vil eg til skipa í ár ...), 18 v. 114, Ríma (Eg stóð so nær, eg lýddi hára ...), 22 v. 115, Ríma (Heima situr moyjin ein ...), 17 v. 116, Ríma (Fáðir spurdi dottur á ráð ...), 36 v. 117, Ríma (Riddarin spurdi kærastu sína ...), 15 v. 118, Ríma (Eg elskaði mår ein svein ...), 13 v. 119, Ríma (Eg vår mår við á ígjár ..), 14 v. 120, Ríma (Tað býr ein jomfrú firi sunnan lund ...), 20 v. 121, Ríma (Eg gekk mår firi brúðardirnar ein ...), 7 v. 122, Ríma (Tað býr ein bondi í Skánoy ...). 123, Ríma (Hævið tit hoyrt frá Áradal ...), 20 v. 124, Ríma (Trettan vóru teir Noregis-menn, til Íslands skuldu fara ...). 125, Riddarin Klámint, 33 v. 126, Rísinn og moyjin, 24 v. 127, Rólands kvæðini, 424 v. í 6 tættir. 128, Sigrid og dvörgurinn, 18 v. 129, Sveinur í Vallalið, 95 v. 130, Sella ríma, 47 v. 131, Svein kongur, 30 v. 132, Svarti svein, 82 v. 133, Sigurður konungsson, 70 v. 134, Seyða ríma, 61 v. 135, Snæulfs ríma, 178 v. 136, Stríðið í Hildardal, 194 v. 137, Skrímsli, 45 v. 138, Sigmundar kvæði (3 tættir), 90 v. 139, Samsonar kvæði, 130 v. 140, Sankta Jákubs vísa, 35 v. 141, Sniolvs kvæði, 609 v. í 9 tættir. 142, Selamons ríma, 28 v. 143, Tíðrikur kongur, 54 v. 144, Tíðriks kappar, 60 v. 145, Tístrams táttur, 40 v. 146, Tjúgundi biðil, 13 v. 147, Torbjörn Bökil, 131 v. 148, Torkils dötur, 45 v. 149, Tormóður skald, 80 v. 150, Trándur Jogvansson, 100 v. 151, Torsteins kvæði, 253 v. 152, Tröllini í Hornalondum, 55 v. 153, Válint svein, 211 v. 154, Væluvants kvæði, 162 v. 155, Vevþíkan, 17 v. 156, Viljorms

kvæði (eller Rágnarlíkkja), 110 v. 157; Virgar Válintsson (eller Risin í Holmgörðum), 59 v. 158, Vilmúnds kvæði, 73 vers.

Foruden disse her anførte kvæder og viser har jeg også optegnet varianter til nogle af de kvæder, som findes opregnede i Antikvarisk Tidsskrift 1846-1848, s. 45; endelig findes på det kongelige bibliotek endel mindre sange, som jeg her ikke har anført, da jeg endnu ikke har fået afskrifter af dem; flere færøiske sange har jeg endnu ikke truffet på.

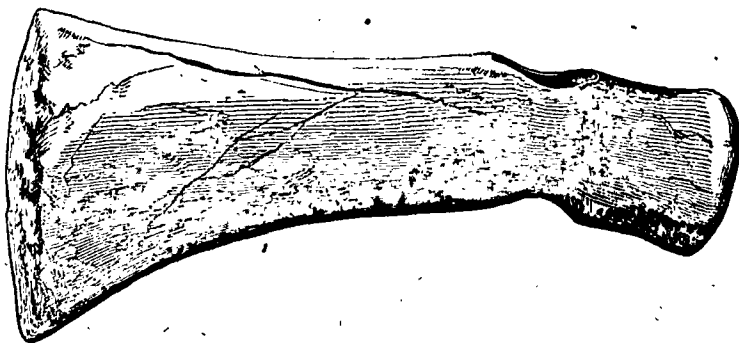
MUSEET FOR NORDISKE OLDSAGER

har i Aaret 1849 modtaget talrige Beviser paa Publicums vedvarende Interesse og Velvillie. Det har saaledes modtaget en Forøgelse af 464 Numere, i omtrent 132 Sendelser, dog maae det bemærkes, at af det anførte Antal afleveredes de 124 Numere fra det kongelige Kunstmuseum, der allerede tidligere gjentagne Gange har beriget Samlingen med værdifulde og høist interessante Sager, hvorom de senere Aargange af dette Tidsskrift have meddeelt Beretninger.

Som sædvanligt har Museet været tilgængeligt om Torsdagen fra Kl. 11-1 og fra 1ste Mai til 1ste October har det tillige været aabent hver Mandag Eftermiddag fra Kl. 5-7.

Af de i det afvigte Aar indkomne Oldsager, hvorved alle Museets Afdelinger forøgedes, tillade vi os at omtale et Udvalg af de mærkeligste Fund og enkelte Gjenstande.

STEENALDEREN.

Ovenstaaende Figur er en Afbildning i halv Størrelse af en meget smuk og ualmindelig vel forarbejdet Öxe af Been, der er foræret til Museet af Hofjægermesterinde Raben til Lekkendegaard i Præstø Amt, i hvis Have den fandtes i Forbindelse med et Skelet, i en Dybde af omtrent $1\frac{1}{2}$ Alen. Den har en Længde af 7" og er forsynet med et allangt Skafthul. Eggen er 3" lang. Prof. Steenstrup har haft den Godhed at undersøge dette mærkelige Stykke, og har derom afgivet følgende Erklæring: „Den mig fra det oldnordiske Museum til nærmere Undersøgelse

sendte mærkværdige Øxe, mkt. 10776, er af Been; jeg har sammenlignet dens Masse og Form med Skeletdele af de Dyr, der have staaet til min Raadighed og jeg troer neppe at tage synderlig feil, naar jeg erklærer den for at være dannet af Forarmen (ulna) af en Hval, der omtrent har haft Vaaghvalens Størrelse. Det er umiskjendeligt, at Benets oprindelige hensigtsmæssige Form har ledet Urmanden til deraf at danne sig en Øxe."

Secretair Mourier, Birkedommer i Hirschholm, forskaffede Samlingen tre ualmindelig store og vel bevarede Flintkiler, der fandtes ved Törveskjæring af Parcellist Jens Fredriksen af Usseröd. Den største af dem var $12\frac{1}{2}$ " lang.

Som bekjendt høre Kiler med Bane, slebne paa alle fire Sider, til de sjeldnere Sager fra Steenalderen. En saadan Flintkile, 7" lang samt en kun tilhugget og til begge Ender kiledannet Flintkile af $8\frac{1}{2}$ " Længde, foræredes af Gjæstgiver M. Jensen i Kjöbenhavn. De ere fundne paa Gjevninge Mark ved Roeskilde.

En meget ualmindelig Flintkile foræredes af Pastor Rohmann i Rönninge. Den er kun 2" lang og har en skraat tilsleben Eg. Den er funden paa Rönninge Mark tilligemed to Flintknive og et halvmaaneformet Flintstykke med Saugtænder, der ogsaa indsendtes.

En Unævnt indleverede en raat tilhugget Flintkile med Bane, omtrent 5" lang. Den bærer paa alle fire Sider Spor af paabegyndt Slibning, og paa den ene Side er den henimod Eggen begyndt at tilhugges paany, som det synes for at omdannes til en Hualmeisel.

Ved Pastor Möllers Omsorg erholdtes tvende store Flintkiler, der fandtes af en Karl ved Gröfstegrayning i et Kjør ved Gjedsted. Den ene er $12\frac{3}{4}$ og den anden $11\frac{3}{4}$ " lang. De ere kiledannede til begge Ender samt slebne paa alle fire Sider. Finderen erholdt en Douceur.

Ved at bortføre et stort Parti af en med Bøgetræer bevoxet meget betydelig Bakke i Skoven ved Meilgaard i Nörre Hald Herred, Randers Amt, opdagede Besidderen, Proprietair Olsen, at det var en Østersbanke fra Oldtiden. Dybt nede i Banken fandt han under store Masser af Østersskaller den mærkelige lille Kam af Been, der herhos sees afbildet i fuld Størrelse. Den er udskaaen af et Stykke Been, har kun fire Tænder, er $2\frac{1}{4}$ " höi, $\frac{5}{6}$ " bred og er foroven gjennemboret. Hr. Olsen forærede dette interessante lille

Stykke til Museet samt gav tillige Underretning om at det jevnlig

fundtes Dyreknokler i denne Østersbanke, af hvilke imidlertid ingen vare blevne bevarede. Tilligemed Kammen indsendtes nogle af de i Banken fundne Østersskaller.

BRONCEALDEREN.

Endskjönt man i Danmark endnu ikke har fundet Former til Broncestøbning, har man dog al Grund til at antage, at man i Broncealderen selv forarbejdede Metal her i Landet og ikke indførte de forarbejdede smukke Broncesager fra andre Lande. Da Fund af saadanne Gjenstande, der vedkomme Støbningen, unægtelig høre til de utvivlsomste Beviser for Forarbejdningen af Metal, troer man at burde henlede Opmærksomheden paa, at der i afvigte Aar atter er funden en af Metalarbejderne saakaldet Ingus, der som bekjendt fremkommer ved Støbning. Den fandtes i en Törvemose paa Maarso i Liimfjorden og indsendtes tilligemed tvende i samme Mose fundne Spydspidser, der synes ei at være blevne færdige fra Metalarbejderens Haand, af Justitsraad Rummelhof, Byfoged i Nykjöbing paa Maarso. (Afbildning af en lignende Ingus sees S. 173 i nærværende Tidsskrifts Bind for 1843-1845). Museet eiède forud flere Stykker, af hvilke nogle ere fundne sammen.

Hans Majestæt Kongen skjænkede Museet en stor Bronzeknep eller Dæksel, ziirlig udarbejdet, der fandtes liggende oven i en Urne, samt en høist mærkelig Fiskekrog af Bronze, der laae under bemeldte Dæksel. Museet havde tidligere kun een Fiskekrog af dette Metal. Hosstaaende Træsnit er en Afbildning i fuld Størrelse af den i Urnen fundne Krog. Tillige medfulgte en Bronceaal, en lille Metalcylinder, et hjulformet Brudstykke, formodentlig Bagsiden af en stor Bronzeknep, samt flere mindre Gjenstande, samtlige fundne i Gravhöie i Fyen. Af den Urne, i hvilken Fiskekrogen fandtes, medfulgte nogle Brudstykker.

Stiftamtet i Viborg indsendte to dobbelte Spiralinge af Guld, fundne i Forbindelse med et Broncesværd, en stor Broncering og en lille Kobberkniv i en Gravhöie paa Gaardmand Mads Madsens Mark i Kragelund af hans Sön og Fæsteren Jens Christian Jensen. Finderne ahtoge at Ringene havde været vikledede om Fæstet af Sværdet, hvoraf Brudstykker medfulgte. Værdien,

18 Rbd. 64 Sk., udbetaltes Finderne. Ved samme Leilighed indsendte Stiftamtet forskjellige andre Smaating af Bronze, hvoriblandt to Pincetter, to Bronceknive, en Broncenaal og en Dobbeltknap samt Brudstykker af en Krog af Been med Zirater, som synes at have været en Fiskekrog. Disse Sager fandtes oveni 3 Urner i en Gravhøi paa Enken Johanne Kriegers Mark i Kragelund.

Da Museets Samling af Cranier fra Danmarks Oldtid endnu ikke er kommen i Besiddelse af et eneste Cranium fra Broncealderen, maa man höilic beklage at et saadant, der let kunde være blevet reddet for Samlingen, gik tabt. Da man i Broncealderen sædvanligviis brændte de Døde, vil man lettelig indsee Vanskeligheden i at tilveiebringe Hoveder fra hiin Periode. Undertiden, men rigtignok meget sjældent, har man her i Landet fundet hele Skeletter i Forbindelse med Sager, der bestemt tilhørte Broncealderen. Et saadant Fund gjordes i afvigte Aar, men Skelettet indsendtes ikke, hvorimod Klingen til en ved et saadant funden Broncedaggert indsendtes af Sadelmager Brandt i Skjelby. Ved Klingens bemærkedes et tykt Lag Læder, formodentlig Skeden. Det fandtes i en Høi. Han indsendte ogsaa en halvmaaneformet Broncekniv, funden oveni en Urne i en anden Høi, i hvilken fandtes 9 Urner, der desværre alle hensmuldrede.

Herredsfogeden i Vinding Herred i Fyen, Kammerherre Moltke, indsendte et Broncesværd, der hører til de prægtigste og bedst bevarede Stykker, Museet hidtil har erholdt af den Art. Fæstet har paa de bredere Sider haft en nu tabt Indlægning af Træ, Been eller deslige. Siderne af den Tunge, der har gaaet igjennem Fæstet, ere decorerede med en tynd Guldbelægning, i hvilken Ringzirater ere indslagne. De Nitnagler, der have fastholdt den ovenfor omtalte Indlægning paa de bredere Sider af Fæstet, ere endnu tilstede. Klingen, der er prydet med Striber, er tveegget og endnu meget skarp. At dette Sværd er saa godt bevaret, er bevirket derved, at det laa i et af to flade Træstykker dannet Foderal, der havde været tilsmettet med Harpix, hvoraf endnu noget er tilbage. I Træstykkerne ere indskaarne Fordybninger, hvori Sværdet kunde ligge, og man kan af disse Fordybningers Form slutte, at Fæstet har været prydet med en stor, fra Siderne fladtrykt Knap, der nu er tabt. Nogle Stykker af Foderalet bevares ogsaa i Museet. Dette Sværd, der er 31" langt, fandtes i Gaardmand Hans Nielsens Tørvemose af Huusmand Anders Nielsen i Frørup, der erholdt en passende Douceur.

Et lignende Broncesværd, dog uden Guldbelægning, tilstilledes Museet ved Civil - Gouverneuren paa Als, Kammerherre Riegels. Fæ-

stet, der ligesom paa det foran omtalte Sværd har været indlagt med Træ eller deslige, har endnu Stykker tilbage af de 5 Nitnagler, hvorved Indlægningen har været befæstet. Dette Sværd, der iøvrigt ikke udmærker sig ved Ornament, har den betydelige Længde af $31\frac{1}{4}$ ". Det er fundet af Gaardeier Peter Møllers Søn, ved Plöiningen af en hidtil udyrket Éng, tilhørende hans Fader, og som forhen har været Skovland. Det laa omtrent 4" under Jordfladen. Ved nærmere Undersøgelse fandtes ikke flere Oldsager paa dette Sted.

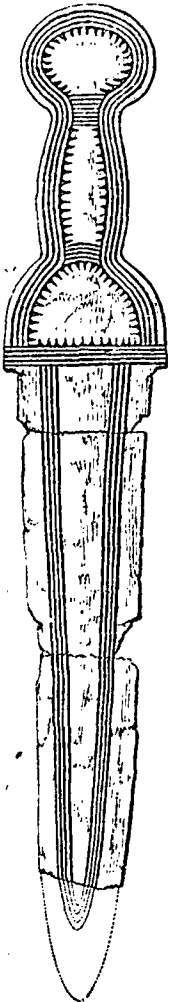
Paa Kirke Helsing Mark fandtes ved Plöining nogle Brudstykker af et ualmindeligt Broncesværd, der af Pastor Appeldorn til Bakkeendrup foræredes til Museet. Fæstet er ikke som sædvanligt støbt over en Leerkjerne, men er massivt og ved 6 Nitnagler, anbragte i en Halvcirkel, befæstet til Klingens. Knappen, der har været støbt særskilt,

og hvoraf den nederste Deel medfulgte, har været fastgjort ved en Nitnagle, der har gaaet paatvers igjennem Fæstet, som har været meget kort.

Procurator Barfod paa Rengegaard i Stevns Herred forærede nogle Brudstykker af en mærkelig lille Broncekniv, der har haft Form som et Sværd. Saavel Fæstet som Klingens er ziret med Indgraveringer. Hosstaaende Træsnit er en Afbildning i fuld Størrelse af dette smukke Stykke, der paa det nærmeste er fuldstændigt.

Pastor Rohmann til Rönninge indsendte en udmærket Paalstav, 9" lang, funden af Hans Hendriksen af Hundevad By ved Plöining paa hans Mark. Denne Paalstav hører til de største, Museet er kommet i Besiddelse af.

En særdeles mærkelig Broncering erholdtes ved Oberst J. de Høegh-Guldbergs Omsorg. Den har omtrent samme Form som de saakaldte Edsringer (see Ledetraad til nordisk Oldkyndighed S. 44), men istedetfor at disse ende sig i to concave Skaale, er paa denne Formen kun bibeholdt paa den udvendige Side, hvorimod den indvendige Side er flad. Den er støbt saaledes, at Skaalene ere forenede med hinanden. Da man formodentlig baade har villet give Ringen en anseelig Størrelse samt tillige spare paa det kostbare Metal, har man støbt Broncen over en Kjerne af brændt Leer, hvorved tillige opnaaedes en i Forhold til Størrelsen betydelig Lethed. Igjennem et Hul paa den indvendige Side seer man endnu Leerkjernen. Den fandtes af Bolsmand Lars Jacobsen

i Hasle ved Aarhus, ved Plöining paa hans Mark. Finderen erholdt en passende Douceur.

Ved Gröftegravning i en Tørvemose paa Svenstrup Mark i Taarnborg Sogn fandt Bolsmand Hans Mogensen af Svenstrup en Mængde Gjenstande af Bronze, der indsendtes af Cancellieraad Sylow, Byfoged i Korsør. Dette Fund bestod af: a, et sønderbrudt Diadem, der nu er restaureret; b, en i to Stykker overbrudt Spiral-Arming samt flere Brudstykker af lignende Smykker; c, et fladt Broncestykke af $2\frac{1}{2}$ " Diameter, der formodentlig har været et Spænde. Det bestaaer af to concentriske Ringe, forbundne ved 6 Eger, men er sønderbrudt. d, 31 hele større og mindre Skjoldplader fra $9\frac{1}{4}$ - $5\frac{5}{6}$ " i Diameter, samt flere Brudstykker; e, 4 Fragmenter af Dyrebeen samt en tilhugget Steenkugle, af $3\frac{1}{4}$ " Diameter. Finderen erholdt en Douceur.

Fyens Stiftamtmandskab indsendte en mærkelig Bronze Haarring fra Pastor Krag til Gjeldsted. Den er af vredet Arbeide og er fortil udhamret i to ovale Plader, der ende sig i omböiede Spiraler. Disse, der ellers paa lignende Smykker gribe i hinanden, ere paa dette forenede ved en langagtig Malle af Broncetraad, hvis Ender danne Spiraler, hvilket synes at være skeet for at udvide Smykket. Den fandtes af en Huusmand paa Gjeldsted-Taarup Mark ved Gravning i hans Have.

Til denne Periode af Hedenold henhörer ogsaa et Fund, der af Greve S. Danneskjold-Samsoe, som Bestyrer af Stamhuset Nedergaard paa Langeland, indsendtes fra Skovfoged Reichmann i Vaarskov. Det bestod af: et $\frac{3}{4}$ " langt Stykke Guld, der synes i Oldtiden at være afhugget af en Arming, og hvis Værdi beløber sig til 5 Rbd. 64 Sk.; en Meisel af Bronze, 3" lang og $\frac{1}{2}$ " bred, indrettet ligesom en Celt, saa at et Skaft kan indsættes i den; en 2" lang Broncecelt af sædvanlig Form, med Øsken; tvende Brudstykker af en meget mærkelig Broncecelt, der paa begge de smallere Sider har en lille Udbugning; tre Brudstykker af et lige Savblad af Bronze, tilsammen 6" lange, og hvorpaa Tænderne ere usædvanlig nøiagtigt tildannede; 23 smaa Brudstykker af forskellige i Oldtiden sønderbrudte Kar, Ringe, etc. samt, hvad der især er interessant, tvende af de ved Stöbning fremkomne Ingusser, af hvilke den ene er mærkelig derved, at der endnu sidder et Stykke af en Broncetraad ved den, hvoraf man kanskee tør slutte, at den er Ingussen til en Arming. De omtalte Sager, der maae antages at have tilhört en af Oldtidens Metalarbeidere, ere fundne $1\frac{1}{2}$ Alen under Jorden, ved at oprense et Vandsted paa Skovfogedens Lod i Vaarskov. Der tilstilledes Finderen 10 Rbd.

JERNALDEREN.

Kammerherre Raben til Beldringe forærede en stor Broncevase, der er funden i en Mergelgrav i Nærheden af Beldringe. Den har en Høide af $12\frac{3}{4}$ " og Mundingens Diameter er $9\frac{1}{4}$ ". Denne Vase, der upaatvivelig er af romersk Arbeide, er forsynet med tvende paanittede, massive og temmelig plumpe Øskener til en Hank, der desværre nu fattes. Den er overtrukken med ædel Rust.

En lille Guldbracteate med Øsken, hvorpaa forestilles sønderhuggede Slangefigurer, erholdtes fra Stiftamtmanden i Ribe, Kammerherre, Greve Sponeck. Et Stykke af den paaloddede Perlerand mangler. En lignende Bracteate er under Nr. 31 afbildet i Beskrivelsen over den kgl. Mynt- og Medaille-Samling. Den fandtes liggende paa Marken af en Bondepige i Douer, Lintrup Sogn.

Consistorialraad Engelbreth indsendte et lidet Smykke, forfærdiget af tyk Guldtraad og forsynet med Øsken. Lignende ere tidligere fundne i Forbindelse med Guldbracteater. Værdien, der beløb sig til 3 Rbd., udbetaltes den Bondedreng, der havde fundet det.

Fra Møller Kornerups Enke i Hove Mølle erholdtes som Foræring en meget prægtig og stor Sølvfibula, der indleveredes af Pastor Lorck i Hvedstrup. Den er endnu forsynet med den tilhørende Naal, er decoreret med Hoveder, Slyngezirater, Forgyldning, indfattede blaae Glasflus og Niello. Den er 5" lang og opgravedes i en Tørvemose i Forbindelse med 13 Mosaik- og Glasperler, der tillige indsendtes.

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet tilstillede Museet en Halsring, funden i Vester Marie Sogn paa Bornholm af Gaardeier Jens Morten Andersens Søn paa den Faderen tilhørende Mark, der hører til 56de Selveiergaard, ved at rydde nogle Steen ved et ældre Markskjel. Den bestaaer af tvende krumböiede Guldstænger, hvis tyndere Ender gribe i hinanden og danne et Slags Led, og hvis modsatte, tykkere Ender ligge over hinanden, naar Smykket anbringes om Halsen. Denne Ring, der har en smuk Guldfarve, fandtes at være meget sølvholdig, saa at dens Metalværdi imod Formodning kun beløber sig til 236 Rbd. 64 Sk., der udbetaltes Finderen.

Kammerherre Greve Ahlefeldt-Laurvig til Langeland indsendte en smuk Guld-Fingerring, dannet af en dobbelt sammenlagt og derpaa snoet Guldtraad, hvis ene Ende er formet som en Knap, der er stukken igjennem den ved Sammenlægningen opstaaede Bøile paa den anden Ende af Traaden. Den fandtes i en Tørvemose tæt ved Tranekjær, af Andreas Madsen af Aarø. Værdien er 3 Rbd. 24 Sk.

Greve Ahlefeldt sendte tillige et Par ovale skaalformede Broncespænder.

De ere uden Dæksler, og have langs Ryggen en ophöiet Stribe, ved hvis Sider er udarbejdet Slyngezirater, der paa det ene Spænde ende sig i to med Knebelbarter forsynede Hoveder. De ere noget forskellige og mangle Tornene, der formodentlig have været af Jern. De fandtes ved Mergelgravning i Nærheden af Tranekjær, og Finderen erholdt en Douceur.

En mærkelig Broncering indsendtes af Fuldmægtig L. Schmidt i Middelfart. Den er $4\frac{3}{4}$ " i Diameter og er forsynet med et Charnier, hvorved den kan aabnes. Undersiden er glat, den indvendige Side har 3 parallelløbende Striber, og Oversiden er prydet med opstaaende Takker, der afvejlende ere brede og smalle. Tappen, hvorom Charnieret bevæger sig, fremspringer paa Oversiden som en forziret Knop. Dette smukke og mærkelige Stykke er fundet i en Tørvemose paa Bro Mark i Brendekup Sogn, Vends Herred. En Douceur tilstilledes Finderen, Huusmand Christen Sørensen i Bro Skov.

Kammerherre Sporon, Amtmand over Svendborg Amt, indsendte fra Justitsraad og Byfoged Bierfreund i Nyborg et prægtigt Armbaand af Guld. Det er fladt, $\frac{7}{12}$ " bredt, og begge dets Ender, der ere böiede imod hinanden, dele sig hver i to fra hinanden vendte Spiraler. Det har paa Midten en ophöiet Stribe, og paa hver Side af den løber en Perlerad, udenfor hvilken sees et Ornament, der ligner et til begge Sider udtakket Baand. Den Accuratesse der er iagttaget ved Udførelsen af samtlige Ornament paa dette Stykke vidner om, at man ikke har arbejdet paa fri Haand, men betjent sig af Rouletten. I Henseende til Udførelsen har det Lighed med det paa Knudskovs Odde ved Vordingborg fundne Smykke, der er afbildet i Antiqv. Tidsskrift for 1843-45 pag. 132. Det fandtes af Dagleier Th. Nielsen paa Holmen, som opdagede det ved Høstarbejde. Den ene Ende stak frem af Jorden. Det laa nedenfor Enden af den Nyborg By tilhørende Teglværks eller Kohaugeskov, østen for Veien til Skabbeshuse, ved den saakaldte Sløtsbanke. Vægten er $5\frac{3}{8}$ Lod og Værdien godtgjordes Finderen med 90 Rbd.

Et Fund af Ringsølv erholdtes fra Lolland. Det bestod af: en større og en mindre Barre; fire afhuggede Stykker af Barrer; to Stk. af udhamrede Barrer; 9 afhuggede Stykker af runde og firkantede Stænger til Ringe; fire Brudstykker af Fibulæ, der have været niellerede og forgyldte samt decorerede med Slyngezirater; og tyve mindre afhuggede Stykker af forskellige Gjenstande af Sølv. Disse 41 Stykker, der veie $33\frac{5}{8}$ Lod, fandtes ved Eftersærplöining paa en under Grevskabet Hardenberg henhørende Mark. Metalværdien godtgjordes med 37 Rbd. 4 Mk.

Lieutenant C. Richard af Artilleriet indsendte forskellige, af ham

i Fyen samlede Oldsager, hvoriblandt en Urne, en Bronceskaal og Brudstykker af et Jernbidsel, der fandtes af Bonden Berthel Nielsen i Balslev ved Mergelgravning paa det af Bønderne med Navnet Natstalden betegnede Sted. Urnen, der er af brændt Leer, er $8\frac{1}{2}$ " höi, er i Bugen 8 og i Mundingen 4" i Diameter. Den har 2 Ører, er bedre forarbejdet end sædvanligt og er meget godt bevaret. Bronceskaalen, der er 14" i Diameter, er upaatvivlelig et romersk Arbejde. Dens Rand er omhöiet og baade ud- og indvendig prydet med nöiagtigt drevne Ornamenter. Bunden af denne meget tyndt udhamrede Skaal er tildeels fortæret af Ir, men 6 Brudstykker af den medfulgte. Paa det störste af disse Brudstykker sees Spor af at Foden har været tilloddet. Selve Foden, som ogsaa medfulgte, er af dreiet Arbejde, meget massiv og prydet med forskjellige Afsatser.

Ved Lieutenants Richards Omsorg erholdtes ogsaa en Celt af Jern, der hos os ansees for at være et meget sjældent Stykke. Den har et firkantet Skafthul og har en Længde af $4\frac{1}{2}$ ". Af de faa Jerncelter, Museet forud var i Besiddelse af, ere de to fundne paa Øland; den nu modtagne fandtes af Hjerre Hansen jun. i Viby i Bjerger Herred i Fyen.

Et mærkeligt Fund af Jernsager indsendtes af Provst J. Møller i Salling i Jylland. Det bestod af: Brudstykker af et 2" bredt Sværd, paa hvis Sider endnu sidde Træstykker, formodentlig Dele af Skeden; de meget forrustede Levninger af et Bidsel; et 3" langt Jernspænde, som til en Buggjord, i hvilket Tornen er afbrudt, samt et Par Stigböiler af Jern, $8\frac{1}{2}$ " höie, af den Form som Stigböilerne sædvanlig have fra Jernalderen. De ere indrettede til at bære i meget brede Stigremme, og under Hullerne til Remmene sees endnu Spor af Ornamenter med Sølvbelægning. Paa den ene Stigböile mangler en Deel af Overstykket. Tillige medfulgte 2 Brudstykker af et Broncekar, og 8 smaae Brudstykker af Spænder og Zirater, der tildeels have været forgyldte. Disse Gjenstande har Gaardeier Niels Hansen af store Ramsing i Rødding Herred, Viborg Amt, fundet i den paa hans Mark liggende saakaldte Thorshöi. Det angaves, „at der sammensteds tillige fandtes Haar, samt Læder, som tydede paa at en Sadel maatte have været nedsat. Endskjönt Höien har været gjennemskaaren, fandtes dog ingen Beenlevninger. I samme Höi har man tidligere fundet Askekrukker". Det er beklageligt, at dette interessante Fund i den Grad er forrustet, at det neppe vil lykkes at conservere det ret længe.

DEN CHRISTELIGE TID.

A. GJENSTANDE VEDKOMMENDE KIRKEN OG DEN CATHOLSKE GUDSTJENESTE.

Ifølge erholdt Tilladelse, indsendte Justitsraad og Amtsforvalter Benzon et mærkeligt gammelt Apparat af Jern, 42" høit, der formodentlig har været ophængt ved Døbefonten, og er indrettet saaledes, at man i det har kunnet anbringe et Alterlys. Det henstod i Vexø Kirke i Ølstykke Herred.

Fra Kunstmuseet afleveredes en emaillet Solvkande af særdeles kunstigt Arbeide. Den er 6kantet og har paa Siderne 6 Scener, som det synes den forlorne Søns Tilbagekomst, hvorover i mindre Feldter sees legende Figurer. Over og under disse sees phantastiske Figurer. Under Foden er med Munkeskrift indgravet: Heyne Boltzen, hvilket dog skjønnes at være yngre end Kanden. Ifølge Kunstammerets Inventarium er denne Kande ved Ditmarskens Erobring 1559 offereret Kong Frederik II den. I Marie Kirken i Helsingør findes en Kalk med tilhørende Disk af samme Slags Arbeide, hvortil ovennævnte Kar i den catholske Tid sikkert har været Viinkande. Denne Formening bestyrkes derved, at der under Kalken findes en Indskrift der beretter, at Kong Fredrik II dens Dronning Sophia har foræret disse Stykker til Mariekirken. Paa Patenen findes Aarstallet MCCCXXXIII.

En gammel Chorstol af Eg, indrettet til 2 Personer, afleveredes fra St. Olai Kirke i Helsingør. Den er prydet med en Baldakin af skjönt, gothisk Snitværk, og har derunder følgende defecte Indskrift med Mínskler: año dñi....d....c...letu ē hoc op^o 3; anno domini m d... completum est hoc opus. Endskjönt selve Aarstallet er defect, tør man dog nok antage, at dette Arbeide er udført i Begyndelsen af 16de Aarhundrede. Ifølge Sagnet har den oprindelig staaet i Esrom Klosterkirke, og er derfra henført til Olai Kirke, hvor den var hensat ved Indgangen. Denne Stol, der oprindelig har været bonet, har ved gjentagne Overmalinger med Oliefarve mistet sit oprindelige Udseende, men vil blive restaureret. Man maac beklage, at de bonede Træskjærerearbeider i Kirkerne endnu i vor Tid sædvanligviis overmales ved Restaurationer; ja man har endog stundum malet Ege-Snitværk som Eg, istedetfor at rense det for en ved tidligere Restaurationer paasmurt Perlefarve.

Iblandt de mange interessante Gjenstande, der afleveredes fra Kunstmuseet, var ogsaa en prægtig gammel Kiste, der ifølge de gamle Kunstammer-Inventarier var kommen fra Sorø Kloster, og havde tjent til Gjemmested for de Sager, der antoges at have været Erkebiskop Absalons. Den er af Træ, er $\frac{1}{2}$ Alen høi, 14" bred og 28" lang. Udvendig er den overtrukken med Lærred, der er forgyldt og har været

prydet med paamalede Blømster, samt er overalt beslaet med fremspringende Zirater af Jern, der danne et Slags Gitterværk. Paa Forsiden danne Beslagene i Midten en Bygning og tvende Taarne i gothisk Stijl samt tvende mindre, gjennembrudte Stykker, der oventil ende sig i Kroner. Fra Laagets forreste Hjørner fremspringer et Par vingeformede Fløie af Jern, og sandsynligviis have lignende været anbragte paa de bageste Hjørner. Paa Laaget er anbragt tvende bevægelige Hanke af gjennembrudt Arbeide, der ere dannede som et Par Cylindere. Tvende Laase af meget smukt og kunstigt Arbeide, samt et Overfald, hvori en Hængelaas har været anbragt, have udgjort Lukket for denne Kiste. Paa det omtalte Overfald staaer Monogrammet *Ju*, og paa hvert af Laasenes Overfald staaer tvende ikke ganske tydelige Bogstaver. Hver af Laasene have 3 fremspringende Tapper, der ende sig i Bogstaverne A, V og C. Indvendig har den været beklædt med Skind og grønne Silkebaand, hvoraf endnu sees Levninger. Saavel Ornamenterne som Bogstaverne lede til den Formodning, at dette mærkværdige Stykke hidrører fra 14de eller 15de Aarhundrede. Sandsynligviis har den under Catholicismen været benyttet som Reliquiegjemme.

B. SMYKESAGER, HUUSGERAAD OG GJENSTANDE, DER VEDKOMME

MIDDELALDERENS KRIGSVÆSEN.

Til de interessanteste Gjenstande Museet i 1849 erholdt, hører unægtelig et Helligdomskors af Guld, der fandtes den 14de Septbr. paa Ourø i Issefjorden af Pigen Bodil Margrethe Hansdatter og hendes Morbrødre, Gaardmændene Knud Jensen af Næsby og Ole Jensen af Byberg. Pigen fandt selve Korset, der med en Kant stak frem af Jorden, som var pløiet til Vintersæd, tæt ved Gaarden, der er en Udfløtergaard paa Næsby Mark. Hendes Morbrødre begave sig ved Esterretningen herom til Stedet, og fandt Kjæden og Perlen, der var brudt fra Korset, nogle Alen fra det angivne Findested. Dette overordentlig pragtfulde Kors bestaaer egentlig af tvende, ved et Charnier forbundne Dele, og er indrettet til at indlægge Reliquier i. Over Charnieret, der er anbragt ved den øverste Ende af Korset, sees en temmelig stor hui Perle, hvorigjennem er anbragt en riflet Ring, i hvilken en flættet Guld-kjæde af 29" Længde er fastgjort ved Hjælp af tvende Dyrhoveder, der med Tænderne gribe om Ringen. Over Charnieret og paa Perlen ere Ornamentet paalagte af Guldtraad. Ved den nederste Ende af Korset er anbragt et andet Charnier, der har været lukket ved en gennemstikken Stift. Paa begge Sider af Korset er der fastnittede en tynd Guldplade, hvori Figurer og Skrift ere indridsede. Paa den forreste Side sees den korsfæstede Christus, trædende paa en Drage, og over

ham sees imellem Sol og Maane den velsignende Haand udrakt af Himlen. Paa hver af Korsets Arme sees en lille Figur, maaskee Maria og Johannes. Over Christi venstre Arm staaer: ISACO¹ og under hans Arme OLAF-C-VNVNCE. Paa Korsets bageste Side sees en staaende kvindelig Figur med Slør over Hovedet og holdende Evangeliebogen. Ved Siderne af denne Figur staaer A-†, og over den en nedadflyvende Fugl, den Helligaand, med udbredte Vinger, ved hvis Sider er indridset S-MA¹, formodentlig Maria. Paa Korsets høire Arm sees i en rund Indfatning en Figur i Brystbillede med Glorie, over hvilken er indridset: $\sqrt[3]{N}$ (formodentlig Suniva) og paa dets venstre Arm et lignende Brystbillede, om hvilket staaer $\frac{1}{2}$. De paa hosfølgende Kobbere tab. I og II meddeelte smukke og særdeles omhyggeligt udførte Afbildninger give et godt Begreb om denne mærkelige Antiquitet, der sikkert tør antages at tilhøre det 11te Aarhundrede. Vægten af det hele Smykke er $2\frac{1}{8}$ Lod; dets fulde Værdi, 334 Rbd., udbetaltes Finderne.

Et lidet, massivt Guldkors erholdtes fra Pastor Brandt i Henne, Ribe Amt. Det er af Form som de saakaldte Jerusalemskors og dets øverste Arm er ved et Charnier forbunden med en 14sided gennemboet Guldperle. Det fandtes af et Barn paa den saakaldte Ryttertofte ved Henneberg By i Vester Horne Herred. Dets Vægt er $1\frac{3}{8}$ Lod, og Værdien, 23 Rbd. 3 Mk., tilstilledes Finderen. Afbildet tab. II, fig. 2.

Fra det kgl. Møntcabinet erholdtes: en Ørenring af Sølv, med en Perle og en Sløife-af Sølvtraad; Hovedet af en Haarnaal af Sølv, af gennembrudt Arbeide; 7 fladtrykte Perler af kornet Arbeide; Brudstykker af runde Spænder, der have været belagte med Sølvtraad samt fire Stumper af sønderhuggede Barrer. Disse Sølv-sager, der kun veie $3\frac{1}{3}$ Lod, fandtes tilligemed 1315 Sølvmonter ved Landsbyen Enner i Nærheden af Horsens, og indsendtes af Herredsfoged, Justitsraad Behrendt. Iblant Mønterne fandtes omtrent 500 fra Knud den Store, af hvilke næsten ingen kunne henføres til hans senere Regjeringsaar. De ere prægede i 51 forskjellige Byer. Da der ei heller fandtes Mønter af hans Sønner, tør man kanskee antage, at denne Skat er nedgravet omtrent 1030. Der fandtes ogsaa flere fremmede Mønter, f. Ex. fra Samarkand, Verona, Dublin etc. Dette i numismatisk Henseende høist interessante Fund, der ikke har synderlig Metalværdi, tjener ogsaa til nærmere at bestemme den Tidsalder, til hvilken lignende Sølv-sager, som de her fundne, kunne henregnes.

Fra det kgl. Kunstmuseum afleveredes et Sølvbæger med otte Ud-bøininger, der antages at have tilhørt Dronning Margrethe, samt en Suite af 14 Drikkehorn fra Middelalderen, af hvilke flere have Sølvbe-

slag, og nogle ere forsynede med Indskrifter eller Vaaben, der vise hvem de have tilhørt. Et af dem har tilhørt Henrik Christensen Tornekrands († 1538), der først var Abbed i Vitsköl (det nuværende Björns-holm i Gislum Herred), senere i Esrom og endelig i Sorø, og som under fire Konger sad i Rigets Raad. Hornet, der er meget stort, har et forgyldt Sølvbeslag om Mundingen, hvorefter de øvrige Beslag ere tabte. Paa Mundingen er indgravet de Tornekrandsers Vaaben. Under dette er paa Siden af Hornet anbragt en skjoldformet Sølvplade, der har været emaillet, og derpaa sees imellem Arabesker en Abbed, op-rækkende den høire Haand til Velsignelse. Ved denne betydelige For-øgelse af Drikkehorn, der nu er opstillet i Forbindelse med dem, der tidligere fandtes i Museet, er det lykkedes at tilveiebringe en Samling, som man vanskelig vil finde Mage til noget andet Sted. Ligeledes modtoges fra bemeldte Museum forskellige andre Huusgeraad, hvor-iblandt nogle udmærkede Knive, bestemte til Forskjærere ved et Gilde, indviet til de hellige tre Konger; en Guldskee; 6 tildeels kunstigt ud-arbejdede Sølvskæer; flere Hængesmykker af Guld; 25 Fingerringe af Guld samt nogle af Sølv, der næsten alle ere fundne i Jorden. Nogle af disse Ringe ere af høj Ælde og nærme sig den hedenske Tid, andre ere forsynede med Indskrifter. En islandsk Bruds Smykker, af hvilke især Kronen er mærkelig. Den er af forgyldt Sølv, og bestaaer af 6 ved Charnierer sammensatte Afdelinger. Om Randen er med Munkebog-staver indgravet: Halldóra Sigurðardóttir á mi. Nogle af de øvrige, til Brudens Smykke hørende Dele, ere af senere Oprindelse.

Det kgl. Møntcabinet afleverede en gammel Stob af Leer, formodentlig af hollandsk Arbejde. Den fandtes ved Markarbejde ved Kallerup, Raklev Sogn, og indsendtes af Pastor Munck. Dette Kar indeholdt om-trent 500 smaa Sølvmonter, og maa være nedgravet i Jorden kort efter Aaret 1403.

Cand. Levin overleverede som Foræring fra Hr. J. F. Dessauer et lidet Sølvbæger. Det har Flammezirater, og om dets Kant sees de hellige Tre Kongers Navne med Munkeskrift.

Hans Majestæt Kongen tilstillede Museet nogle Sager, fundne af Forstraad Bjørnsen i Gurte Slots Ruiner, og deriblandt en meget stor Jernnøgle, der mulig har været Slottets Portnøgle. Den er 11" lang og har Rør og Öie som en nu brugelig Nøgle.

Hr. Thim, der havde Opsynet ved Gravningen paa Nicolai Kirke-gaard i Kjøbenhavn, indleverede en mærkelig Sköite af Been samt For-arbejdet til en lignende. De fandtes tilligemed en tredie, der senere forkom, i en Dybde af 5 Alen under Kirkegaardsgrunden, paa Sand-

bund, hvor de nye Bygninger i Nicolaiagaden bleve opførte. Da man har Grund til at antage, at Søen tidligere har strakt sig op til henimod den Plads, hvorpaa Nicolai Kirke stod, kan man forklare sig, hvorledes Sköiterne, nogle Trækroge og Flodholte til at binde ved Fiskegarn kunde findes paa dette Sted. I Themsen, i Holland og ved Kiel har man fundet lignende Sköiter, men de ovenfor omtalte ere de første, der vides at være fundne her. Hr. Thim forærede ogsaa to saakaldte Ibskaller, der ere gjønnemborede, saa at de kunne have været befæstede paa Pillegrimsdragten. De ere fundne paa St. Nicolai Kirkegaard, dybt i Jorden, og hidrøre udentvivel fra en Pillegrim, der i Middelalderen er bleven begravet der.

I Kanten af Dallerup Sø i Hatting Herred, Veile Amt, fandt Fiskeren Jens Christensen i Thyrsted ved Horsens en Samling af Jernsager, der indsendtes af Skovrider Givskov paa Boller Gods, efter Anviisning af Overforsteren paa Grevskabet Frysensborg, Gotsche. Dette Fund bestod af: et meget massivt Bidsel, der paa hver Side har en ved Ringen befæstet 7" lang Skifte, der ved Nitnagler har været fastgjort ved Bidslets Sideremme; en lille Fork, hvis Grene er 5" lange, indrettet til at indsætte i et Træskaft; en i Midten huulsleben, tveegget og med Angel forsynet Sværdklinge af 32 $\frac{1}{2}$ " Længde; en lignende Klinge med Angel, 33" lang og af damasceret Arbeide, temmelig stærk medtaget af Rust; det øverste Stykke af en Klinge, 20 $\frac{1}{3}$ " langt; 4 lignende Fragmenter fra 19 $\frac{1}{3}$ -10" Længde; 12 mindre Fragmenter af den midterste Deel af Sværdklinger; 3 Spidser af Sværd; Angelen til en Sværdklinge; en lignende Angel, paa hvilken sidder et 3 $\frac{1}{2}$ " langt, baadformet Bronzebeslag, der i hver Ende er gjennemboret til Nitnagler. Dette Beslag har været anbragt paa den nederste Deel af Fæstet, for at danne en Slags Pareerstang. Et lignende, baadformet Bronzebeslag, 3 $\frac{2}{3}$ " langt; et udarbejdet Broncestykke af 1 $\frac{1}{2}$ " Længde, der udentvivel har været Slutstykke paa den øverste Deel af et Sværdfæste, og hvorpaa Angelen har været fastnippet; 6 Spydspidser, hvoraf den største er 11 $\frac{1}{2}$ " lang, samt en rund Landsesko af 3 $\frac{1}{3}$ " Længde. Alle disse Sager, der formodes at hidrøre fra en Bataille, havde lidt meget saavel ved Brug som ved Rust. De ere nu rensede og ville forhaabentlig kunne bevares. Paa Grund af disse Sagers Overeensstemmelse i Form med Vaaben, der forud fandtes i Museet, kan man med temmelig Sikkerhed antage, at de ere forfærdigede i den ældre Periode af Middelalderen. Der tilstilledes Finderen en Douceur.

Stiftamtet i Fyen indsendte en Dupsko af Been til Balgen af et Sværd, flere Metalstykker, der formodes at have været Beslag paa Ske-

der og Gehæng, samt en Beenkam. Disse Sager, der have megen Lighed med de i Mosen ved Allesø fundne (Ant. Tidsskr. for 1846-1848 p. 203), fandtes af en Huusmand i Paarup i Fyen.

Ved Uagtsomhed blev i Tidsskriftet for 1846-1848 p. 203 et Fund af Vaaben fra den ældre Middelalder, fra den saakaldte Viemose ved Allesø i Fyen, henført under Jernalderen. Gjentagne Gravninger i denne Mose i 1849 bragte atter en stor Mængde høist interessante Sager for Dagen, men da samtlige Fund derfra ville blive beskrevne i en egen Afhandling, ledsaget af Afbildninger af de mærkeligste Stykker, ville vi ikke meddele nogen Beretning angaaende de der i afvigte Aar fundne Gjenstande.

Feldtpostfuldmægtig Schmidt forærede en Spydspids af Jern, med skarpe, udstaaende Kanter, funden i Hedeliskjær ved Skjødstrup, hvorfra Museet tidligere har erholdt et meget mærkeligt Fund, fornemmelig bestaaende af Vaaben, der ikke kan antages for at hidrøre fra en senere Tid end Knud den Helliges (vid. Selskabets Aarsberetning for 1842, p. 19).

En mærkelig Stigbøile af Bronze indsendtes ved Amtmanden i Thisted, Kammerherre, Baron Rosenkrantz, fra Pastor v. Haven til Hassing. Den er $5\frac{1}{4}$ " høi, $4\frac{3}{4}$ " bred, har et 2" bredt Fodstykke, paa hvis Ender er puncteret et Slags Spiralzirater, og er af støbt, meget massivt Arbeide. Foroven har den en dobbelt Øsken til 2 Stigremme. Over Øskenen er noget i gammel Tid afbrudt, i hvis Sted der med 4 Nagler er paanittet et firkantet Broncestykke. Den er funden af en Bondepige i Tørvejord, der opkastedes fra 2 til $2\frac{1}{2}$ Alens Dybde, i Trollebørg Mose, ved den søndre Ende af Tandrup Sø i Hassing Herred, Thisted Amt. Ifølge Pastor v. Havens Beretning er i ældre Tid i selve Søen opfisket adskillige store Slagsværd, og tæt sydlig for Stedet, hvor Stigbøilen fandtes, ere ved Tørvegravning opkastet 9 Hestehoveder. Finderen erholdt en Douceur.

C. GJENSTANDE YNGRE END REFORMATIONEN.

Fra det kongelige Kunstmuseum afleveredes et pragtfuldt Broderi fra 16de Aarhundrede, nemlig et Fruentimmerskjørt af sort Atlassk med matte Pletter i. Foran er det lukket ved Knapper. Nedentil har det en Garnering af 11 Rader Broderi med røde og grønne Silkesnore og sorte Pefler, hvorover er broderet Blomsterornamenter. Foroven er paa samme Maade broderet afvejlende brede og smalle Striber, hvorunder lignende Blomsterornamenter som nedentil. Ifølge det gamle Kunstammer-Inventarium skal dette Skjørt være kommet fra Roeskilde, og indlemmedes 1750 i Kunstammeret under Navn af Dronning Margrethes Kjortel. Af gamle Malerier i Portrait-Galleriet paa Frederiksborg kan

man med Sikkerhed slutte, at det maae være syet i Fredrik den 2dens Tid eller i de første Aar af Christian den 4des Regjering. Dets store Vide maa forklares af, at det er baaret over de da brugelige store Pocher.

Endvidere modtoges fra Kunstmuseet til denne Afdeling af Samlingen: 11 Sølvskeer; 2 mærkelige Trækander, udfodrede med Sølv, fundne indmurede i Grunden af det ældre Slot, som blev nedrevet, da man byggede Christiansborg; en Sølvocal med Laag, 10" høi, om hvis Midte gaaer et Baaend af forgyldt og gjennembrudt Løvværk. Knappen af Laaget mangler. Hvor utroligt det end synes, har denne Pocal dog i ældre Kunstammer-Inventarier været indført som Erkebiskop Absalons. 2 Sølvbægere, det ene 5 og det andet $5\frac{1}{8}$ " høit. Om hvert af dem findes nede imod Foden en snoet Sølvring, hvorpaa 3 Englehoveder ere anbragte, og paa det største af dem er indgravet *I*I*S**M*O*D*. De ere fundne tilligemed 2 lignende Bægere og 13 Sølvskeer i Hvasbymose af en Bonde i Baldersbrønde. En oval Sølvskaal, paa hvis ene Side er et Hul, samt et lidet Sølvbæger, $3\frac{1}{2}$ " høit. Disse ere fundne tilligemed 2 Sølvskeer, og ere begge mærkede IEP. NIELSÖN. En lille Bismar af Jern af ziirligt, udgraveret Arbeide; en forgyldt Messingkjæde, der bestaaer afveklende af ovale og runde, snoede Led, og som angaves at være funden om Halsen af en Hjort, der fordum fandtes i det gamle Kunstammer; et Bestik, hvori 3 Knive og en Syl. Selve Bestikket har forgyldte Sølvbeslag og har været overtrukket med sort Flöiel. Et Knivfederal af Elfenbeen, prydet med temmelig daarligt Snitværk; en Kniv med udskaaert Elfenbeenskaft, forestillende en Dame med Vifte i Haanden; en Kniv og en Gaffel med udskaaerne Skafter af Buxbom, der forestille en Ridder paa en steilende Hest og holdende en Pistol i Haanden; en smuk Stob fra 1591 af hvidt, brændt Leer, forsynet med Tinlaag og prydet med Hamborgs Vaaben samt 2 Kruse af terra sigillata, en Jordart, der fordum tillagdes en helbredende og Gift modstaaende Kraft. Paa disse Kruse er indtrykt et Sigil, hvori staaer: terra sigillata 1639, samt K. B og H^WX^B. Paa det ene er indbrændt en paamalet tydsk Indskrift, der ender med 1649.

Adskilligt Huusgeraad af Tin fandtes ved Bredden af Rørbek Sø i Nörvang Herred, Veile Amt, tæt nedenfor Hovedgaarden Rørbek. Den constituerede Amtmand, Overauditeur Stokfleth, indsendte et rundt Fad, en Tallerken og en lille rund Skaal, henhørende til dette Fund, som en Gave fra Proprietair Thyregod til Rørbek, der beholdt 2 Fade og 7 Tallerkener. Saavel paa Fadet som paa Tallerkenen er indgraveret et firdeelt Skjold, hvis første Feldt indeholder Gjøernes Vaaben, det andet Krafsernes, det tredje Ulfstandernes og det fjerde

Billernes Vaaben. Foroven staaer ved Skjoldets Sider **M.G.** og **H.K.** α : Mogens Gjoe til Bollerup (Søn af Falk Gjoe til Skiersø og Ida Ulfstand), der var gift med Hilleborg Krafse (Datter af Eiler Krafse, der for Manddrab rømmede Landet, og Hilleborg Bilde). Nedentil staaer ved Vaabenets Sider **M.** og **G.** α : Margrethe Gjoe, deres Datter. Paa Kanten af Skaalen staae 3 ved Siden af hinanden stillede Vaaben, nemlig: Gjærnes, hvorover **M.G.**; Høegernes, hvorover **I.H.** og Parsbergernes, hvorover **R.P.** Forneden staaer ved Vaabnens Sider 16-52. De paagjeldende Personer ere Jørgen Høeg til Todbøl i Thy og hans tvende Hustruer, af hvilke Margrethe Gjoe var den første og Regitze Parsberg den anden.

Overauditeur Stokfleth indsendte ogsaa 2 Sølvkeer, fundne i en Tørvemose paa Nykirke Præstegaards Marker. Ifølge de paa dem værende Indskrifter, maae de have tilhørt den ulykkelige Præst Jens Bærentzøn Falenkamp, der døde 1659 af Følgerne af de Mishandlinger, der tilføiedes ham af de polske Hjelpetropper. Paa samme Mark fandtes 1844 et kostbart Guld-Halsbaand, der havde tilhørt hans Kone (see Ant. Tidsskrift for 1843-1845, p. 135).

Fra Selskabet for Fædrenelandets Historie og Sprog, der tidligere har skjænket Museet betydelige og høist interessante Bidrag, afleveredes efter Forslag af Professor Tyge Becker et med Silke broderet Hyndebetræk, hvorpaa er anbragt en bibelsk Forestilling, omgiven af Ahner af Familierne Gjedde og Urne. Indskrifterne vise, at det er broderet af den bekjendte Admiral Ove Gjeddes Datter Dorthea.

Om tvende Kors fra Middelalderen i Museet for nordiske Oldsager.

Da der paa tab. II var nogen Plads tilovers og man ikke vilde anbringe fremmedartede Gjenstande derpaa, besluttede man at lade stikke Afbildninger af et Par gamle Kors, der allerede tidligere fandtes i Museet.

Fig. 3a og 3b vise i fuld Størrelse Afbildninger af begge Sider af et Sølvkors, der antages at være et Arbeide fra det 11te Aarhundrede. Det er meget tyndt og har oventil et ved en Nitnagle befæstet Øsken, hvori en Ring af Sølvtraad er anbragt, der ikke er loddet, men kun sammenvreden. Paa hver Side er temmelig raat indridset en Figur med udstrakte Arme, og da den ene har en Glorie, hvori er et Kors, tør man vel nok antage at Forfærdigeren har villet antyde den korsfæstede Christus. Dette Kors er i sin Tid afleveret fra det kgl. Kunstmuseum, og antages at være fundet i Forbindelse med en lille hvid og en rød Perle, der bevares ved det.

Fig. 4a og 4b gjengive ogsaa i fuld Størrelse begge Sider af et

andet Sølvkors i Museet, der dog synes at hidrøre fra den senere Middelalder. Paa Midten har det paa den ene Side et lidet indgraveret Kors, og paa den anden Side sees Bogstaverne L, H, G og A indgraverede. Det fandtes i Aaret 1846 i en Have i Villingebek i Fredriksborg Amt.

De paa tab. I og II afbildede Kors kunne ansees som et Supplement til Notitserne om Kors fra Middelalderen med tilhørende tab. I i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1842-1843.

URNEHOVED-EGNET; VED J. N. SCHMIDT. (Med Kort over Sognene Tinglev, Uk, Bjolderup og tildeels Jordkjær, tab. III.).

Uden al Tvivl danner Thingvæsnet eet af de vigtigste Momenter i Nordens og Danmarks Oldhistorie, eftersom Thinget i de ældste Tider var det eneste Udtryk for hele Nordboens offentlige Liv. Som saadant maatte det ogsaa staae i nøie Forbindelse med Landets Inddeling, og virkelig kunne vi ogsaa paa mange Steder paavise Lands-, Provinds-, Herreds-, Fjerdings- og Bything. Landstthinget paa Isøre omtales kun sjældent, des hyppigere Provindstthingene paa St. Libbershöien ved Lund i Skaane, ved Ringsted paa Sjælland og paa Dannerlyngen ved Viborg i Jylland, svarende til Landets tre Hoveddele: Halvøen, Øerne og Landet hiinsides Sundet. Senere først findes i Sønderjylland Urnehoved-Thinget og paa Fyen Odense-Thinget. Det sidste synes aldrig at have opnaaet stor Betydning, Urnehoveds Vigtighed derimod steg ved Oprettelsen af „Hertugdømmet i Jylland”, det senere Slesvig. Dets Beliggenhed og Omegnens øvrige Oldtidsminder omtales i de følgende Linier.

I. URNEHOVEDS BELIGGENHED er ingenlunde uomtvistet; det søges meget mere af forskjellige i 3 forskjellige Sogne. C. Paulsen og Falck søge det nær Aarslev i Jordkjær Sogn („Neues staatsb. Mag. II, 869), Wersaab („Dannevirke”) Sydvest for Bollerslev i Bjolderup Sogn, Olsen angiver samme (paa Kortet over Slesvig) i Uk Sogn. Ogsaa for 200 Aar siden stredes derom, thi Danckwerth siger („Neue Landesbeschreibung” 97), at det holdtes „bey Tollstede an der Osterseiten am Holtze”, men bemærker, at andre søge det ved „Gross- u. Klein-Arenshøvel” i Nürregoes-Herred, nu Bredsted-Amt. Pontoppidan, eller rettere Hofmann, taler (i „Dansk Atlas” VII), som om Urnehoved var en Deel af den vestlige Landevei mellem Haderslev og Flensborg. Schröder (Topogr. v. Schl.) siger i Almindelighed, at det holdtes Nord for Bordegaarden af samme Navn paa Uk Mark og v. Timm (12ter Ber. d. Kön. S. H. L. Gesellsch. f. Alterth. 33-36) angiver Höien Løgpold som Stedet, hvortil ogsaa jeg slutter mig.

Med Undtagelse af den af Danckwerth anførte Mening om „Arenshöft”, — som sikkert kun er en ved flygtig Navnelighed med „Urnehoved” hos en Friser opstaaet og med misforstaaet Nationalstolthed fastholdt løs Gjetning (flere lignende Exempler findes i Bolten's „Dithmarsische Geschichte”), — henviser alle disse Angivelser til en Strækning af neppe en Miils Længde mellem Aarslev og Uk, Sydvest for Aabenraa, som altsaa nærmere maa betragtes og som Kortet viser øverst tilhøre. Höideryggens Vandskjel gaar fra Riis Kirkeby i Retningen S.S.Ø. forbi Aarslev, Øst for hvilken det dannes af det høie Bielsbjerg, med Udsigt indtil Tønder Kirketaarn, til Ensted Kirke. Østlig nedluder Höideryggen i måleriske Skrænter, gennemfuret af Smaabække og skovklædt til Aabenraaer-Fjorden, vestlig sænker den sig jevnt, med Undtagelse af et Næs, som den paa Grændsen af Aabenraa og Tønder Amt fremsender indtil Todsbøl, og som Kortet viser, langs hvilket ogsaa Skoven strækker sig indtil den vestlige Landevei og levende Hegn indtil Bolderslev. Allerede derved indbydende, var dette Næs saameget mere skikket til Thingplads, som det laa i *Midten af Sønderjyllands tre Sysler*, lige langt fra Kolding og Slesvig og kun lidet nærmere Alsund end Vesterhavets Indsnit ved Tønder og Leck. Endvidere førte over samme den daværende Hovedlandevei fra Skodborg over Oxenvad, Immervad, Toldsted og Bau til Slesvig, ved hvilken man vel tør søge Thingstedet, da Samfærdselen i andre Retninger vistnok var besværlig. Paa selve Höiden og ved selve Veien ligger af de omtalte Punkter kun *Lögpold*, og ved almindelige Slutninger a priori henledes man altsaa nærmest til dette Punkt. Men ogsaa de andre Punkter ligge ikke langt derfra og maa derfor specielt undersøges.

Som ledende Moment derved fremtræder først, at Valdemar II's „Jordebog” under Overskriften: „Ista pertinent ad Kununglet in Jucia” opfører „*Sudthorp*” (cod. p. 45; Lgb. Script. VII, 530) og blandt Kongens Indkomster: „de colonis in Sudthorp .II. marce argenti” under „Risæhærel” (cod. p. 14, Lgb. 521), samt at Dommen over Krongodset, fældet i Nyborg, d. 28 Mai 1285, tilkjender Kongen „*Sudthorp, Alslof*”. Herved kan umuligt forstaaes andet end den nuværende By *Søderup* i Jordkjer Sogn (nær samme Alslev), uagtet intet Spor til en Kongsgaard mere findes; muligt, at den har ligget paa en naturlig Höi ved den nordligste Bondegaard¹. Her opholdt Kongen sig, naar han kom til Thinget, og her døde *Svend Astridsön*, tilbagevendt fra samme, den 29de Apr. 1076. Vi tør saaledes vist søge Thingstedet i sammes Nærhed. Frastanden herfra til det af Falck og Paulsen betegnede Sted

1) I Egnene mod Vest fandtes for nogle Aar siden en Guldring.

er omtrent 4000 Skridt¹, til de andre 5000, en Forskjel, paa hvilken man vist ikke tør lægge for megen Vægt.

Som andet Moment fremtræder Navnet paa en Bondegaard i Uk Sogn, lidt Ø. for Pedersborg Kro, hvor den gamle Hovedlandevei overskjæres af den søndre Vei fra Tønder til Aabenraa (over Tinglev). I Folkemunde lyder det „*Hvornhøi*”. Den sidste Stavelse betyder „Hoved” og i den første er „Urne” let gjenkjendelig; dog staaer paa Olsen's Kort „Hornshoved”, hvad der er urigtigt, da „Horn” i Folkedialekten hedder „hvaarn”, ikke „hvorn”. Sydranden af det omtalte Höidenæs gaar til Gaarden, Løgpold er 1600 Skridt derfra, Höien ved Aarslev 5000, hvad der taler ikke lidet mod sidstnævnte. Olsen's og Schrøder's Angivelser ere ligesaa nære som Løgpold, men höist ubestemte, Worsaaes Angivelse har 4000 Skridt Afstand.

Et tredie og vigtigere Moment findes i Knud Snubbes Testament (i Diplomatarium Loci Dei, Lgb. Scr. VIII., 159-60) i Ordene: „Item viris religiosus monachis de Loco dei confero tria Otting terre in *Bolderse marck* in Haldenssboll viciniora soli, et tria Otting in eodem campo in Ætteboll soli remotiora cum *silua mea in Vrnæ* tota, que me contingit, exceptis III Otting silue in Haldenssboll soli remotioribus.” Man seer heraf, at i det mindste en Deel af Skoven paa Urne, som i den 1290 endte Strid derom omtales flere Gange, var paa Bolet Haldensboll, som jeg vel ikke kan paavise, men som siges at være paa Bollerslev Mark, og da maa søges Øst for Byen, da mod S., N. og V. hverken findes Skov eller Spor af Skov. Antager man, som rimeligt er, „at Skoven paa Urne” er Skoven ved Urnehoved, saa henviser dette heel bestemt til Løgpold og stemmer ikke med nogen af de andre Angivelser. Heraf synes ogsaa at fremgaae, at Urne eller Urnehoved oprindelig er Navnet paa hele det omtalte Höidenæs.

At Løgpold er det egentlige Urnehoved Thingsted, bekræftes endnu mere ved Höiens Navn og Beskaffenhed. Sædvanligt angives Navnet at lyde „Løpold”, undertiden „Løgpold” eller „Lovpold”. Stavelsen „pold” betegner en lille Höi, og „Lø” eller „Løg” er sikkert det gammel-danske „logh” = Lov, og Lovpold er altsaa kun Navnets nyere Form. Ogsaa Island havde sit *Lovbjerg*, hvor det gamle Althing holdtes (Grimur Thomsen's „Udvalgte Sagastykker” p. 28); det vilde i Sandhed være ubegribeligt, om ikke Urnehoved-Thinget holdtes paa og ved det slesvigske Lovbjerg — Höiens Beskaffenhed stemmer ogsaa overeensdermed. Ved Veiens Østside, i en Toft, der tilhørte den for et halvt

¹) et Skridt regnet til 3 danske Fod.

Aarhundreden siden nedbrudte Kro *Steinberg*¹, findes nemlig en naturlig Höi, der ovenpaa, hvor den bærer tydelige Spor af Afgravning, danner en jevn Kreds af omtrent 100 Alen Gjennemsnit. Höien er kun et Par Fod lavere end sine Naboer og har maaskee, forinden Afgravningen, overraget dem alle. At dens Asketræer ere forsyndne, er, ligesom maaskee Afgravningen, en naturlig Følge af dens Brug som Toft, dog fandt jeg Trærødder i Jorden paa sammes Rand. Steensætninger findes heller ikke; dog er det saare eiendommeligt, at den nærmeste Deel af Hovedlandeveien siden umindelige Tider er brolagt med hugne Steen, hvilken Brolægning kaldes „Hvornhöi Stenvaes“, d. e. Urnehoved Steenbro, og Veien selv „Kongens Aielvei“, d. e. Kongens Adel- eller Hovedvei. — Kommer dertil endnu, at Sagnet i Omegnen — Bollerslev, Nybbel, Alslev — almindeligt betegner Höien som Stedet, hvor Thinget holdtes, navnlig hvor Herredsfoged Nis Henriksen fra Haistrup 1524 tog Frederik I i Forsvar mod Bønderne, som holdt med Christian II, og forfulgtes af dem gennem Bollerslev, saa haaber jeg, at ingen vil betvivle, at virkelig Höien Løgpold, østlig ved den vestlige Hovedlandevei fra Haderslev til Flensborg over Røde-Kro, tæt Nord for Grændsen af Aabenraa- og Tønder-Amter, er Sønderjyllands ældgamle Thingsted Urnehoved. Dertil kommer endnu, at der for 40 Aar siden endnu fandtes Muurbrokker paa en lille Forhöining, omtrent 600 Skridt i Nord-Nordøst fra Løgpold, betegnede som Spor af „Baldurs Borg“, maaskee Levninger af „Slottet ved Urne“, samt at 1400 Skridt i N.N.Ø. en fri Plet i Skoven kaldes „Hestegaard“.

Et andet Spørgsmaal er, om ikke undtagelsesviis Thinget ogsaa er holdt andensteds her i Nærheden. At saadant, navnlig i senere Tid, kunde være skeet paa den af Flor og Paulsen betegnede Höi ved Aarslev, derpaa synes ikke saa meget dens almindeligste Navn „Tinghöi“ at hentyde — thi af saaledes benævnte Höie har Slesvig mange, f. Ex. ved Bröns, ved Lovtrup —, men meget mere det sjældnere Navn „Riddersalen“; dog kan dette vist neppe hæves til nogen Vished. Danckwerth's Udtryk vilde nærmest, dog langt fra ikke ganske, stemme dermed.

Nord for Gaarden Hvornhöi er vel en langagtig Höi med viid Udsigt, men intet videre, paa det af Olsen betegnede Sted V. for Landeveien ikke det engang. Egnen Sydvest for Bollerslev omtales siden.

II. OMEGNET. I Nærheden af et Thingsted kan i Reglen tidligt ventes en talrig Bebyggelse. Denne af selve Thingets Natur flydende Sætning bekræftes ogsaa her for den første historiske Tids Vedkommende.

1) den sees endnu paa Gliemanns Amtskort 1829 og Olsens Kort 1836 og 48.

I hele Slesvig findes nemlig, med Undtagelse af enkelte Strøg ved Slien, ingensteds saa mange Byer nævnte inden Aar 1300, som i Urnehoveds nærmeste Omegn. Dette er Tilfældet med Uk og Lovtrup i Uk Sogn, Bollerslev og Bjolderup i Bjolderup Sogn, Søderup, Alslev, Nybbel, Aarslev, Jordkjær og Enlev i Jordkjær Sogn. 1196 nævnes nemlig blandt Michaelis Klosters Eiendele, der overdroges Gulholmklostret: Terram, quam habetis in Hiortteker, Arslæue cum suis pert., in Nobøle x actinge¹; 1204(?) gav Johannes Tomesson miles, capitaneus castri Roetzburgh, til Lygum Kloster bona in villa Waldorp parochie Byædrop in Sloxherret²; 1231 optælles blandt Kongens Indtægter: under Risæhæret: de colonis in Sudthorp II marce argenti. Hæslæ et Arslæf VI marce auri et dimidia³; 1285 nævnes som Konunglæf: Baldesløf, preter id quod Swening Graa sun ibidem possedit⁴, ... Sudthorp, Arslæf⁵ og ved Aaret 1280 nævnes i Knud Snubbes Testament⁶ Kirkerne Ønløff⁷, Biuldorp, Tingløff og Wkæ, samt Byen Boldersle; endelig ligger i Navnet Loctorphæret (1231) ogsaa Bynavnet Loctorp. I de nævnte Byers Omraade fattes altsaa kun Mellerup, Perbøl og Raved eller 3 af 13. — Spørge vi derimod, om ogsaa i Hedenold et lignende Forhold fandt Sted, saa maa dette, idetmindste forsaavidt saadant bestemmes efter de Gravhöie, der endnu spores, besvares benægtende, thi paa Mellerup, Perbøl, Raved, Søderup og Alslev Marker findes aldeles ingen saadanne og paa Nybbel Mark kun Tinghöien nær Aarslev (om det er en Gravhöi), ogsaa Klokkehuset ved Jordkjær Kirke staaer paa en saadan. Tör man maaskee deraf drage den Slutning, at Urnehovedthingets Opkomst er nyere end Kristendommens Indførelse?

Paa den paa Kortet fremstillede Egn findes 3 *Höisamlinger* og flere *enkelte Höie*. Höisamlingerne have hver sin forskjellige Charakteer. Den første er en Höirække ved Veien mellem Lovtrup og Bollerslev,

¹) Dr. H. N. A. Jensen: Kirchliche Statistik, 1060, Note. ²) Diplomatarium Loci Dei i Langebeks Script. VIII S. 81. ³) Valdemars Jordebog i Langebeks Script. VII, 521, codex p. 14. ⁴) Maaskee den samme som den Svend Graa, der i Tiislund Kirke dræbtes af Tulle Vognsen, hvorom Kæmpevisen „I Lunde Kirke yppes en Stævne" taler, eller en Slægtning af ham. Hele den betydelige By Bollerslev hører under Høderlev Amt, med Undtagelse af en eneste, Godset Graasteen tilhørende Gaard; var det denne, der tilhorte Swenning Graa-sun? eller den derværende Frøgaard? ⁵) Schlesv. Holst. Lauenb. Urkunden-sammlung, Bd. I, 121. ⁶) Diplomatarium Loci Dei under Löndher Ranstrup Herret (S. 159-60). ⁷) Den herværende Kirke (ikke nævnt i Cathedralicum (Lgb. Scr. VII 503 ff.)), kaldes i Catal. Joh. Harsii (Staatsb. Mag. IV 195 ff.) urigtigen Guldlef; ogsaa maa denne være ældre end Outzen mener (1431-62), da Kirken (efter Helduaderus) afbrændtes 1411(?) af Erik af Pommerns Soldater, hvorpaa Jordkjær Kirke byggedes.

paa Grændsen af Bjolderup og Uk Sogne og Riis og Lundtoft Herreder. (I Kortets tredobbelte Maalestok er den fremstillet øverst tilvenstre). Den har bestaaet af 16 Høie af Broncealderens almindelige Kegleform (med Undtagelse af een, som vel ikke hører sammen med de andre), dog ere deraf 6 næsten aldeles bortførte. De to nordligste udmærke sig ved deres Størrelse. — Tophöien ligger umiddelbart Ø. ved Veien, er kegledannet, steil og omtrent 24 Fod höi. Fra en Mosestrækning Ø. ved samme, ikke, som ellers angives, ud af dens Side, kommer den lille Aa, der gaaer S. om Todsbøl. I denne Høi var det, at der den 1ste Juni 1827 gjordes det i N. T. f. O. III B. og i Worsaae's Danmarks Oldtid 76 omhandlede mærkelige Fund fra Broncealderen, til hvilken vist ogsaa de andre Høie maa henføres. (Om et lignende Fund fra Uk Mark, see nedenfor). I Nærheden, østlig, fandtes 1830 et Sværd paa jævn Mark under en nu bortført Steenhob. — Bredhöien ligger vestligere, dannet som en forkortet fiirsidig Pyramide, har samme Höide som den foregaaende, men er oventil 16 og har nedentil været 40 Skridt i Kvadrat, dog er af Østsiden en stor Deel afskaaret og oventil sees et Hul, efter Sigende hidrørende fra Udgravning af en stor Steen. Formodentlig er det den, som Worsaae antager for Urnehoveds Thingsted, hvortil den dog ikke synes skikket; snarere har den, hvad Stenen lader formode, været et Offeralter, eller ogsaa en Tvækampshöi. (Smtn. nedenfor den tredie Høisamling). Af de øvrige, der alle ligge saa umiddelbart ved Veien, at de öiensynlig synes at staae i et eller andet indvortes Forhold til den (see nedenfor Olgerdige), er ingen af nogen videre Betydenhed; heller ikke vides noget om Fund i de demolerede.

Den anden Høigruppe er ved Tinglev Kirke, som ligger paa den mellemste af 3 nu aldeles jævnedes Gravhöie. Kirken er fordetmeste bygget af Graasteen, Vestenden under Taarnet beklædt med hugne Steen, Choret lukt med en Bue, ligeledes af Graasteen. Fra Skibet adskilles Taarnet ved en Rundbue, Choret derimod ved en Spidsbue. Kirken udmærker sig forresten ved sin betydelige Længde, nemlig indvendig 120 Fod, ved Prædikestolens særdeles smukke Træskjærerarbeide, der synes at have tjent som Mønster for flere andre, men mindre godi skaarne, f. Ex. i Kipleve, og siden 1811 ogsaa ved sit særdeles smukke, henved 130 Fod höie Spiir, der tjente som Mønster for Spiiret paa Lygumkloster Kirke. Paafaldende er ogsaa Kirkens Retning Ø. 18° N. — V. 18° S., 1° afvigende fra Compassets nuværende Misviisning herstedes. Ogsaa Kirkegaardsdiget er opført af kløvede Stene. Da Større Graasteen ikke ere hyppige i Omegnen, saa er den her anvendt store Mængde paafaldende; hidrøre de maaskee fra det Thing, hvorom ogsaa

Byens Navn minder, og som maaskee var Sluxherreds nordøstlige Fjerdingsting? — Höiene vilde da vidne om Forfædrenes Ønske, at begravnes ved hellige og udmærkede Steder. Af den Höi, hvorpaa Kirken tildeels ligger, sløifedes den sidste Rest, S. ved Kirkens Vestende, for omtrent 8 Aar siden, og senere fandt Graveren paa Stedet Midtstykket af et Broncesværd. Ogsaa i den østlige Höi fandtes ved Restens Sløifning et defekt Broncesværd, som endnu haves; den vestlige er for længe siden sløifet.

Den tredje Höisamling er en Gruppe af 6 Höie Syd for Kroen Gerrebæk. Betydeligst er den næstvestligste af dem, omtrent firkantet og oventil 17 Skridt i Gjennemsnit. Den ligger paa en lille, mod S. af Geilaaen, mod V. og N. af Gerrebækken omslydt Forhöining, ved en Indsænkning adskilt fra de østligere Höie og kaldes Holmhöien. Formodentlig har den ikke Navnet blot for Beliggenhedens Skyld, især da Engen sydlig ved Aernes Forening ogsaa kaldes Holm, uden at der et lignende Forhold kan tænkes, men er virkelig en Holmgangshöi (smågn. en Afhandling om Tvekamp i det hedenske Norden i Vidensk. Selsk. Skrifter¹⁾); de nære Höie vilde da være opkastede over de i Tvekampen faldne. Deres Navne, Kaalgaardhöi, Fladhöi, Rævhöi ere vist af nyere Oprindelse. Den herværende Bondegaard kaldes Höimgaard, paa Vidensk. Selsk. Specjalkort Höyumgaard, hvad der sikkert er det islandske *at haugum*, d. e. ved Höiene. Höist paafaldende er derimod en Grav af temmelig Brede, men ringe Dybde, som gaaer snorlige henimod Langebro og kaldes af sin Form Trugel eller Bagertrugel. (Kortet viser tilhöire som Carton Sæmlingen i trefold større Maalestok.)

Af enkelte Höie findes følgende: A. i Bjolderup Sogn. Øst for Bollerslev sees Spor af den næsten ganske udjævnede Tohöi, om hvilken et ældgammelt Vers, som endnu lever paa Stedet, siger:

„Balder, Rune aa hans Vyv,   men paa Tohöi,
di ypped dem en stor Kyv,   der slov Balder Rune döi.”

Balder skal have været den „Konge”, efter hvem Bollerslev har faaet Navn og Muurbrokkerne ved Urnehoved nævnes som Spor af hans Borg, ogsaa skal han have ført Krig med en Konge i Uk, hvorfra den omtalte første Höisamling siges at hidrøre; Rune skal have været en af Egnens første Kristne, nogle kalde ham en Præst og Schröder holder (i hans Topographi) Toppehöien for at være hans Grav; Balders Kjærlighedsforstaaelse med Rune's Hustru nævnes som Drabets Aarsag. Det

¹⁾ det bekræftes derved, at en präisisk Officer har ladet den udgrave kunstret fra Sydøst indtil Midten, men aldeles intet fundet.

mærkeligste er, at Ordene ikke tilhøre Egnens nuværende Dialekt, i hvilken de vilde lyde: Balder, Rune aa sin Kuen, di vaar i et slem Klammeri, men aa Tohy, der slov Balder Rune ihjel; — ere de maaskee Levninger af Stedets Dialekt i ældre Tid? — Mod N. O. findes Hål- eller Holhöien, betydelig og tildeels ødelagt. — Syd for Bjolderup findes Kathöiene, en større og en mindre. — Vest for Bjolderup findes Rånghöi paa en Præsten allerede i katholske Tider tilhørende Jordlod paa Vollerup Mark.

B. *I Uk Sogn.* N.V. for Byen findes 2 Höie, hvis østligste og største, Mølhöien, i Forf.'s Overværelse udgravedes 1842. Der fandtes en af en flækket Egebul udhulet Kiste af en fuldvoxen Mands Störrelse og ved sammes Vestende en middelmaadig Kampesteen med et Slags Våaben indhugget paa den flade Side, nemlig et Skjold, hvorover paa en Stage saaes noget, der lignede et Dødningshoved, altsammen i en Steenovn. Begge Dele indsendtes af daværende Præst Petersen til Kiel. Kisten fandtes tom, formodentlig paa Grund af, at der gennem et Hul i Laaget, dannet af en bortraadnet Kvist, var indtrængt Vand. Man tør maaskee deraf slutte, at Höien er fra Jernold, uagtet Kisten ligner den i Tophöien fundne fra Bronccold. — Ø. for Byen findes en middelmaadig Höi. — Ved Lovtrup sees den betydelige Thinghöi, kegledannet. Nær Grændsen af tre Herreder, er det ikke let at sige, hvilket Thing der holdtes, maaskee det samme, som gav Tinglev sit Navn, nemlig Lovtrup- eller Sluxherreds ene Fjerdingsthing (Hovedthinget holdtes ved Bylderup). Thingsteders Flytning var jo ikke noget usædvanligt, og Byen hørte forhen til Tinglev Sogn, hvorefter Kirkegaardens Nordøsthjørne endnu i Mands Minde kaldtes „De Lovtruppers Begravelse”. Höien er oval og paalangs over den gaar en begyndt Udgravning af ringe Dybde fra S. t. N. — Nordvestlig ligger den fordetmeste bortførte Tyvhöi.

C. *I Tinglev Sogn.* S. Ø. for Kirkebyen findes nær Agerlandets Grændse to ubetydelige Gravhöie og noget derfra en tredie. Navnet er ubekjendt, men er vist det paa Bymarkens Kort, de nære Agre tillagte Navn Volhöi. — Paa Terkelsbøl Mark findes V. for Byen en middelmaadig Höi. — Paa Kraulund Mark sees to ikke ubetydelige Höie ved de udflyttede Bondegaarde Hyrupgaard og Klostergaard. — Paa Gaardeby Mark findes nær Byen den temmelig betydelige Sorthöi, og nordligere en mindre, hvilken det paa Vidensk. Selsk. Kort det nære Huus givne Navn Rævshöi vist egentlig tilkommer. — Paa Eggebæk Mark findes en ubetydelig Höi nær Lundbæk.

Af gamle *Befæstninger* er den vigtigste det af Forf. i Ant. Tidsskr.

1846-1848, 274-79 omtalte *Olgerdige*. Jeg har nu haft Leilighed til at foretage den der belovede nøiere Undersøgelse, og tillader mig, her at fremstille Resultaterne. — 2854 Skridt fra Degnehøjen i Tinglev ligger ved Flensborgveien en Smedie og 156 Skridt videre overskjæres Veien af *Olgerdige*. Veiens Retning er N.V.-S.Ø., Digets N. $7\frac{1}{2}^{\circ}$ Ø.-S. $7\frac{1}{2}^{\circ}$ V. Paa 30 Skridt ved Veiens N.Ø.Side er samme ødelagt, derpaa 80 Skridt langt, indtil en Mosevei, vel vedligeholdt. Her ender den ved Mosen, men spores endnu 60 Skridt videre i Retningen lige mod N., hvorpaa den taber sig aldeles. Ved Veiens S.V.Side begynder den umiddelbart og har i en Længde af 580 Skridt, hvor den gaer over Hedeland, den angivne Høide og Brede, kun paa en Længde af 10 Skridt mangler Volden, Graven derimod findes. Derefter spores Graven endnu over Agerland i en Længde af 208 Skridt, lige indtil de bløde Enge ved Bjendrupaaen tæt Ø. for Gaardeby. (Kortet viser samme som Carton trefold forstørret tilhøire).

Angaaende en sydlig Fortsættelse, da fortalte en 82aarig Olding i Brauderup, at man i hans Barndom spøgende havde sagt: „Det er nok *Olgerdige*” om Tuer i Bækengen, S. for Byen, og ved Græssetten paa-mindet: „Passer paa, at I ikke hugger Jer fast i *Olgerdige*.” Nu findes der intet Spor. Da jeg fortalte ham det af Outzen anførte Sagn, mindedes ogsaa han at have hørt det. Dertil maa bemærkes, at Outzen netop havde henvendt sig til ham, da han i Forening med sine to Brødre besøgte Diget; ellers hedder det almindeligt, baade Øst og Vest for *Olgerdige*, at det er bygget „mod Fjenderne i Ufredstid”. Forresten henførte ogsaa denne Mand Navnet til *Olger Danske*; ogsaa Navnet Ollemesvold havde han hørt.

Fremtræder *Olgerdige* saaledes selvstændigt; saa maa der spørges om sammes Hensigt. Lyngmosen V. ved Søen er temmelig blød og har forhen vist været aldeles upassabel, Bjendrupaaen er ikke betydelig og har, hvis den forhen ikke modtog Søens Vande (see nedenfor) været endnu mindre; ogsaa Geilaaen indtil Gaardeby er ikke vanskelig at passere, men vanskeligt bliver dette fra Foreningen af; mon da ikke *Olgerdige* er anlagt som Dækning for Strækningen mellem Mosen og Aarnes Forening? — Videre nordlig dækker Søen og de side Enge ved Jordbroen indtil henimod Lovtrup, hvis Bro endnu for 70 Aar siden laa vestligere; omtrent for Veien til Bollerslev, som er meget gammel, skjøndt først indhegnet ved Jordernes Udskiftning, og i Henseende til Retningen slutter sig nøie til *Olgerdige*; ogsaa er det omtalt, at 15 Høie üensynlig staae i et vist Forhold til den; — er da maaskee Veien anlagt paa Levningerne af *Olgerdiges* nordlige Fortsættelse og ere Høiene

Minder om et Slag ved samme? — Veien kaldes Frisvei, et Navn som jeg formoder hidstammende ikke saameget fra selve Friserne, som fra det Ord, der gav samme Navnet, og som endnu bruges, f. Ex. i Nykirke Sogn, nemlig *fridsn*, som betyder at opkaste en Vold ved Siden af en Grav. Haves der ikke et tilsvarende Ord i Gammeldansk? — Isaafald vilde dette være en stærk Bekræftelse paa den fremsatte Gisning.

Syd for Lovtrup findes et svagt Spor af en Forskandsning paa Engen ved Aaen og en betydelig Grav saaes forhen noget sydligere, men er nu udjævnet. Disse kunne vel maaskee hidrøre fra Wrangels Leir; om flere veed jeg ikke at sige. At der paa Almstrup Mark ingen Voldspor findes, bekræfter sig, derimod tales om saadanne N. for Pedersborg Kro, som jeg imidlertid ikke har undersøgt og som heller ikke skulle være betydelige.

Af Forandringer i *Egnens physiske Beskaffenhed* har jeg kun een at omtale. Efter et Par gamle Folks Sigende har nemlig Tinglev Søen forhen haft sit Aflob, ikke som nu til Bjendrupaaen, men fra Nørre Sjøv forbi Klingbjerg og Gerrebæk til Geilaa, og Søen var da meget mindre end nu. Dette bekræftes ved Søndre Sjøvs meget ringe Dybde; ogsaa er Veien ved Klingbjerg, som det viste sig ved et for flere Aar siden, da Søens Udtørring ved en Kanal i denne Retning var projecteret, foretaget Nivellement, kun 6 Fod over Søens Vandspeil. Mosen mellem Klingbjerg og Rævshöi er meget vandet, og den fra samme kommende Gerrebæk flyder i et bredt Leie, som tydeligt viser, at den forhen var meget større. Men at saadant endnu skulde have fundet Sted for 80 Aar siden, som nogle paastaac, er ikke sandsynligt. Derimod findes paa Kortet ogsaa den i Ant. Tidsskr. f. 1846-1848, 276 Note paaankede Feil i de hidtilværende Kort forbedret.

Endnu nogle Notitser om *Byerne*. Bjolderup har ingen Mark, thi Præstegaardens og Degneboligens Jorder høre til Bolderslev Bymark, med Undtagelse af den ovenfor nævnte Jordlod paa Vollerup Mark, og Kroen er en Udflyttergaard fra Perbøl. Hvis det nogensinde har været en By, hvad Endelsen synes bestemt at vise, maa den nu vel antages forenet med Bolderslev til een. — Tødsbøl og Gaaskjær siges dannede af en mellem to Brødre deelt Herregaard „Raabæk”, hvad deres lige Størrelse bekræfter; derimod tegner J. Mejer og Danckwerth nævner en By Rorbeck V. for Gaaskjær ved en fra Bjolderup kommende Bæk, hvad der vist er en Feiltagelse. — Ogsaa Brauderup og Gaardeby skulle hidrøre fra to Brødre, og førstnævnte kaldtes virkelig endnu 1645 Broderup, formodentlig den yngre Broders Torp, medens Staagaarden var i Gaardeby. — Vippel var forhen ogsaa een Gaard, thi Hans van Alefelde

tilskjødede Lygum-Klostret 1491 *Wippelgaard* medt alle syne tilhøringe (Byen hører endnu under Lygumkloster); ligeledes vel Viisgaarde, da Anne Sture's Skjøde paa Wiisgaard, skeet 1494, 1499 bekræftedes paa Sluxherredsthing; — Reppelgaarde var endnu for ikke længe siden een Gaard, men maa för have været en By, da Tiello van der Wysch 1496 tilskjødede Klostret i Lygum I (gods) y Stormsgaard, III y Wollerup, I y Reffbull, I y Tusbøl, I y Hiollerup; 1488 fik samme ogsaa II gods y Gossekjær. I Tinglev Kirkes 1636 begyndte Regningsbog nævnes endelig: 1636 Kragelundt og Bastorff, 1637 Egbeke, 1645 Terckelsbüll.

Slutteligen et Par Ord om *Kortets Udførelse*. Det er nærmest tegnet efter Gliemann's Amtskort-Atlas i dobbelt Maalestok, sammenlignet med Olsen's Kort over Slesvig, hvis Afvigelser for det meste ere Berigtigelser, og beriget efter Videnskabernes Selskabs Specialkort. Tinglev- og Todsbøl Marker ere tegnede efter Landmaalerkorterne derover; paa mangfoldige Steder er Korternes Angivelse personligen controlleret. Toppehöiens Beliggenhed er bestemt ved Boussolen, de fleste andre Oldtidsminder indlagte efter en meget nøiagtig Opmaaling med Skridt. Byernes ældre Navne ere tilføiede med Rommerskrift, Kirkebyernes med Capitalskrift; Navne nyere end Aar 1300 ere satte i Klammer.

Jeg haaber saaledes, at Kortet ogsaa i topographisk Henseende vil være ikke uvigtigt; og bemærker med Hensyn dertil, at de høie Strøg ved Almstrup og Tinglev ere en Deel af det Höidetræk, der lader sig paa vise fra Klipleve over Tinglev og Haistrup til Jeising og Rørkjær, gjennemskaaret af Grøraa og Sluxaa nær dens Munding.

Tinglev i Marts 1850.

FÆRØISKE KVÆDER, HENHØRENDE TIL HERVARAR SAGA.

VED V. U. HAMMERSHAIMB.

Det æventyrlige stof i Hervarar saga passer godt til den almindelige tone og smag i de færøiske kvæder; vi finde ogsaa det væsentligste af dens indhold gengivet i de tre her meddelte sange. Den første af disse, „kappin Angantýr“, er vel en lille ubetydelighed, som kun dunkelt gengiver den islandske sagas fortælling, men jeg har dog troet ogsaa at burde meddele den, da den synes mig tiltalende ved sin simpelhed og fyndige korthed. Jeg tænker mig denne som den første færøiske opfattelse af grundtrækkene i Hervarar saga, hvoraf da senere det andet kvæde, „Arngríms sinir“, lidt efter lidt har udviklet sig i folkemunde; flere vers og yttringer ere de samme i dem begge; at denne korte sang hist og her på øerne har holdt sig ved siden af den fuldstændigere, kommer vel især af, at den er affattet i en anden verseart. Just dette,

at grundtrækkene i sagaen ikke ere tydelig udtrykte i kvædet „Kappin Angantýr“, kan have været årsag i, at „Arngríms sinir“ synges så forskelligt på Færøerne; idetmindste er det aldeles forvirret i Svalbors optegnelse på det kongelige bibliotek (gl. kgl. saml. nr. 2894, 4to, 3die hæfte). Jeg har derfor holdt mig til den optegnelse, jeg har fået på Sandø, som i hovedsagen stemmer overens med sagaen; kun i slutningen og et par enkelte steder har jeg optaget nogle vers efter Svabø. På Sandø synges dette kvæde som anden sang (annar táttur) af Þjálmars kvæði; den første „táttur“ handler om Hjalmars ungdom, de råd, hans fader giver ham, da han drager bort fra hjemmet, hvorledes han bliver optaget ved den svenske konges hird, hvorledes han udmærker sig ved tapperhed imod vikingerne og indgår fostbroderskab med Asbjörn og Örvarodd.

Den tredie af de nedenunder meddelte sange, gátu ríma, hører også med til denne saga, skönt det er Færingerne ubekendt, at kong Hejdrík er en søn af Hervör (Hervík). Denne ríma er for lang tid siden optegnet på Suderø af pastor Schrøter og nedsendt til Oldskrift-Selskabets arkiv, men desværre kun i brudstykker; på min rejse søgte jeg næsten overalt at få den fuld tændiggjort, men det lykkedes mig ikke, da den ikke længere bruges i dansestuerne; flere, især på Suderø, sang den for mig omtrent på samme måde, som den er meddelt ved pastor Schrøter. Sangen siger selv, at gåderne ere 30 (omtrent det samme antal som i sagaen), men deraf have vi endnu kun fået 6 fuldstændige, 4 ufuldstændige, idet spørgsmålene mangle; hvad der er sat i klammer, er blot gisning. Gåderne, som denne ríma har, ere ikke de samme, som findes i sagaen; kun de 3 sidste ufuldstændige synes at ligne dem; derimod fræmsætter man endnu i prosa enkelte, som visen ikke indeholder, men som sagaen har, f. ex. fyra hanga, fyra ganga, tvey vísa vegin, eitt darlar aftast, og svaret er naturligvis også her: en ko. Disse gåderim ere her oversatte af Svend Grundtvig.

KAPPIN ANGANTÝR.

1.

Bondin í høgu oyjini býr
— vælbornir menn —
ellivu eigir hann sinir dýr'.
— Arngríms sinir af Blálondum¹
berjast á Samsø.

KÆMPEN ANGANTÝR.

1.

På højen ø en hövding stor
— velbårne mænd —
med elleve raske sønner bor.
— Arngríms sønner fra Blålande
kæmpe på Samsø.

¹) Ved Blålond mene de færøiske kvæder Afrika eller ubekendte lande; men her skulde det være Norge, som ellers aldrig nævnes så; det er derfor rimeligst,

2.
 Ellivu eigir hann sínir dýr',
 tolsti en kappin Angantýr.
 3.
 Angantýr fekk tæð frætt í há,
 at bondin væna dottur á.
 4.
 Angantýr letur biggja skeið,
 hon var ei til ferðar sein.
 5.
 Hjalmar fekk tæð frætt í há,
 at bondin væna dottur á.
 6.
 Hjalmar letur biggja skeið,
 hon var ei til ferðar sein.
 7.
 Vinda teir segl í búnar hátt,
 so væl teir trúgva á sín mátt.
 8.
 Teir kasta akker á hvítan sand,
 Angantýr loypur so tungliga á land.
 9.
 Angantýr loypur so tungliga á land,
 upp til kníja niður í sand.
 10.
 Eg drægi hósuna af bein',
 hin væna ei skál frætta tæð heim.
 11.
 Hjalmar loypur so latteliga á land,
 ikki merktu spor í sand.
 12.
 Í græsgarði axla teir síni skinn,
 og ganga so firi bondan inn.
 13.
 Tá íð Hjalmar inn steig firi bord,
 bær Angantýr upp bønarord:

2.
 Enhver af dem er stor og stærk,
 den tolyte Angantyr bersærk.
 3.
 Til Angantyr snart rygtet når:
 en høvding har så væn en mård.
 4.
 Han bygger sig en snekke stor,
 ej sent den gennem bølgen for.
 5.
 Til unge Hjalmar rygtet når:
 en høvding har så væn en mård.
 6.
 Han bygger sig en snekke stor,
 ej sent den gennem bølgen for.
 7.
 De hejse sejl på højen rår,
 kun egen kraft de lide på.
 8.
 De kaste anker ned i sand,
 så tungt løb Angantyr på land.
 9.
 Så tungt løb Angantyr på land,
 ja op til knæ han sauk i sand.
 10.
 Jeg trækker strømpen af mit ben,
 at ej det spørges mig til men.
 11.
 Ung Hjalmar løb så let på land,
 man mærked ej hans spor på sand.
 12.
 Først axle de nu deres skind,
 så gå de for den høvding ind.
 13.
 Da Hjalmar trådte ind for bord,
 da frembar Angantyr bejlerord:

at vi have dette omkvæde, som så mange andre, i en fordrejet udtale, at der skulde synges: „af Bólmlandi“, men at man har sunget Blátund isteden, da man ikke kendte øen Bólml.

14.

Væl sití tú bondin og drekk títt vín,
tú gev mår vænu dottur tína.

15.

Nú, bondin tikist komin í vanda,
garpar tveir firí borði standa.

16.

Vandan skjóti eg frá mår,
sjálv má hin væna ráða sår.

17.

Vandan skjýtur tú frá tár,
Hjálmar kappan kjósi eg mår.

18.

Hjálmar kappan vil eg á,
hann er áf öllum so vænur at sjá.

19.

Angantýr er so ljótt eitt tröll,
so er hans folk og ættin öll.

20.

Bondin, låna mår eggjatein,
vit förum bádir at berjast ein'.

21.

Bondin, låna mår hvassan knív,
vit förum bádir at láta lív.

22.

Teir bardust út áf teirri höll,
Angantýr letur sum eitt tröll.

23.

Teir bardust fram við eina á,
ímsir undir og ímsir á.

24.

Ímsir undir og ímsir á,
— vælbornir menn —
deyðin fell á báða tá
— Arngríms sínir áf Blálandum
berjast við Samsøy.

14.

Hil sidde du hövding og drikke vin,
du give mig væne datter din.

15.

I vånde nu den hövding var,
foran ham står et kæmpepar.

16.

Vånden skyder jeg fra mig,
min datter selv må råde sig.

17.

Du vånden skyder nu fra dig,
jeg Hjalmar kæmpen vælger mig.

18.

Jeg Hjalmar kæmpen vælger mig,
han tykkes mig mest elskelig.

19.

En trold er Angantyr så led,
så er hans slægt og brødre med¹.

20.

Du, hövding, lån mig bedste sværd,
vi gå nu til så hård en færd.

21.

Du låne mig din hvasse kniv,
vi begge lade skal vort liv.

22.

Af hallen ud de for' med gny,
höjt brøled Angantyr i sky.

23.

De brødes henne ved en å,
snart en var under, snart ovenpå.

24.

Snart en var under, snart ovenpå
— velbårne mænd —
men døden begge lide må.
— Arngrims sønner af Blålande
kæmpe på Samsø.

¹) Dette vers, såvelsom flere i det andet kvæde, er næsten ordret det samme, som i den danske kæmpeviser Alf i Odderskær (Peder Syv, side 119); denne er et sidestykke til disse 2 kvæder (jfr. vers 5, 9, 10, 13 i den danske med 14, 23, 24, 34 i „Arngríms sínir“).

ARNGRÍMS SINIR.

1.

Arngrímur eigir eina borg,
íð stendur á høgum fjalli,
ellivu eigir hann sinir sár,
hin tolfli er kappin snjalli.

Víðgangur: Nú siglur edilingur af
Nori,

blíður rennur bíður millum borða.

2.

Ellivu eigir hann sinir sár,
íð eikini undir býr,
ein er kappin reystur af teim,
hann heitir Angantýr.

3.

Ellivu eigir hann sinir sár,
íð kunna væl beita brandi,
Angantýr er ein afrekskappi,
komin af Bjarnalandi.

4.

Angantýr er á leikvøllum,
hann talar við sína dreingi:
hvár vitið tær mín javnlíka,
táð hávi eg hugsað leingi?

5.

Sveinur svárar sínum harra,
og tekur til orða svá:
hoyrt hávi eg gitnan Uppsalandskong,
íð væna dottur á.

6.

Uppsalands kongur dottur eigir,
væna og so mæta;
kundi tú hana til ektar fá,
hon mundi tni lond væl gæta.

7.

Er hon so vøn og tekkilig,
sum tú sigur frá,

ARNGRIMS SÖNNER.

1.

Arngrim ejer sig en borg,
på fjeldet knejser den stolt,
elleve raske sønner han har,
den tolvte en kæmpe bold.

Omkvæde: Nu sejle ædlinge fra
Norge,

blidt dem fører medbör over vove.

2.

Han elleve raske sønner har,
under egen der han bor,
Angantyr hedder en af dem,
en kæmpe vældig og stor.

3.

Elleve raske sønner han har,
vel sværdet de svinge kan,
en storværksmand er Angantyr,
kommen fra Bjarnaland¹.

4.

Angantyr står på kamppladsen,
han taler til sine svende:
en brud at søge pønser jeg på,
men hvor skal jeg finde hende?

5.

Svared ham en af svendene
og så til orde tager:
spurgt har jeg, at Upsalskongen
ejer en datter så fager.

6.

Upsalskongen en datter ejer,
væn og kløgtig forsand;
kunde du hende til ægte få,
hun kunde vel styre dit land.

7.

Er hun så væn og tekkelig,
som du mig skildrer hende,

1) Bjarnaland er måske *Bjarmaland*, at Angantyr nedstammede derfra, men Færingerne synge Bjørneland og mene derved Norge.

kongadottur eg biðja skál,
tåð standist hvát áf íð má.

8.

So letur kappin Angantýr
sini skipini gera,
allar letur hann streingirnar
áf reyðargulli vera.

9.

Bræddir vóru brandar,
bordini vóru ný,
giltir leika vedurringar
upp í miðjan ský.

10.

Vindur hann upp síni silkisegl,
gulli vovin við rand¹⁾;
hann strikar ei á bunka niður,
firr enn við Uppsaland²⁾.

11.

Hár kasta teir sínum akkerum
á so hvítan sand,
firstur steig kappin Angantýr
sínum fótum á land.

12.

Firstur steig kappin Angantýr
sínum fótum á land,
tåð er mår áf sonnum sagt,
hann sakk til kníja í sand³⁾.

13.

Gingu teir frá strondum niðan
síkir menn og reystir,
lunnar brustu og jörðin skalv,
teir settu sín knör í neystið.

til kongedattren jeg bejle v,
om end det med sorg skal ende.

8.

Angantyr da sine skibe
strax udruste lod,
hvert et tov, som var derpå,
af røden guld var snót.

9.

Malede vare masterne,
plankerne vare ny,
gyldne vare fløjene,
de lege højt op i sky.

10.

Han hejser op de silkesejl
med guldindvævet rand,
og stryger dem ikke ned igen,
før ved Upsalsland.

11.

Her kaste de deres anker
ned i den hvide sand,
først steg kæmpen Angantyr
fra skibet op på land.

12.

Først steg kæmpen Angantyr
fra skibet op på land,
det er mig for sanden sagt,
han sank til knæ i sand.

13.

Ginge de nu fra stranden op,
de mægtige mænd og kløge,
hådruller bragede, jorden skjalv,
da skibet på land de droge.

¹⁾ I stedet for „gulli vovin við rand“ synges andre: gull við rávum brann o: guldet i nærme skinnede; atter andre synges: gull við vágum rann o: guldet ved voverne randt; de forklare det da om skibets gyldne sider og forstavn, som lege med bølgerne.

²⁾ Uppsaland for Uppsála land er Sverige; det kaldes også i dette og andre kvæder Svigtjóð (Svíþjóð), eller Svöríki, Svíaríki. ³⁾ Dette kun hos Svabo; istedenfor det har den anden optegnelse: Slóg hann sínar herbúðir so skamt fra sjóvarstrand o: han slog sin lejr så kort fra strandbredden.

14.

Uppi í miðjum grásgarði
axla tó sini skinn,
og so búnir ganga teir
í hugar hallir inn.

15.

Og so búnir ganga teir
í hugar hallir inn,
sun Uppsalands kongur á borði sát
við monnum hundra fim.

16.

Kongurinn so til orða tekur,
hann listur át gíltum brandi:
sig mår frægur kappin reysti,
hváðan ertú áf landi?

17:

Hesir eru Arngríms sinir,
ellivu brøður reystir,
sjálvur heiti eg Angantýr,
kappin mann vera hin betsti.

18.

Kongur aftur til orða tók,
hann kann væl tungu skilja;
hvát eru líkkara örindi,
og hvát líkjast tit vilja?

19.

Angantýr stendur á hallargolvi,
ber upp kvøðu sína:
sit væl reystur Uppsalands kongur,
tú gev mår dottur tína.

20.

Mælti tá Hjalmar kappin,
firi breiða borði situr:
kongurinn, gev mår tína dottur,
tú bæði er vøn og vitur.

21.

Leingf tagði kongurinn,
hugsaði um tann vanda,

14.

Midt udi den abildgård,
der axle de deres skind,
således rustede gange de
i høje haller ind.

15.

Således rustede gange de
i høje haller frem,
hvor Upsalskongen ved bordet sad
med svende hundred og fem.

16.

Kongen så tilorde tager,
og ser på hans gyldne sværd:
sig mig brave og tappre helt,
hvorfra du kommen er.

17.

Mine elleve tappre brødre du ser,
vor fader vi Arngrim kalde,
selv er jeg nævnet Angantyr,
den bedste af kæmper alle.

18.

Kongen atter til orde tog,
så vel han taler for sig:
hvad er eders ærinde,
hvi ere I komne til mig?

19.

Angantyr står på hallens gulv,
frembærer hilsen sin:
hil dig tappre Upsalskonge,
du give mig datter din.

20.

Mæled da kæmpen Hjalmar,
som sad iblandt de svende:
konning, din datter forstandig og væn,
til brud du give mig hende.

21.

Længe i vånde konningen sad
og tavs han tænkte derpå,

hvat hann skildi teim görpum svára,
íð firi bordinum standa¹.

22.

Mælti tá Uppsalslands kongur,
hann lát síni orð so færa:
leið mína dottur í höllina inn,
sjálv firi seg at svára.

23.

Takkaður veri mín sæli fæðir,
íð válið gáv frá sár,
Hjálmar kappa af Svigtjóðum
mann eg kjósa mår.

24.

Eg hævi ikki Angantýr,
hann er so leitt eitt tröll,
so er fæðir, so eru brøður
og so er hirdin öll.

hvad han skulde de kæmper svare,
som foran bordet nu stå.

22.

Mæled da Upsalskongen,
sin tale føjer han så:
I lede min datter i hallen ind,
hun selv eder svare må.

23.

Takket være min fader god,
som valget gav fra sig,
Hjalmar kæmpen fra Sverige
til brudgom vælger jeg mig.

24.

Jeg tager ikke Angantyr,
så led en trold er han,
så er fader og brødre hans
og så er hver hans mand.

1) Versene 19-21 ere tagne efter Svåbo; den anden optegnelse har istedenfor disse følgende:

18. a.

• Eg vil tuga sum menskur máður,
til eg hævi fingið mát;
upp steig reystur Hjálmar kappi
úr sessi sum hann sár.

b.

Angantýr og ellivu brøður
settust at drekka vín:
hoyr tåð reystur Svöiðkis kongur,
tú gev mår dottur tína!

c.

Angantýr stendur firi bordinum,
biðir vænu kvinnu:
kongur, sig mår nei ella já,
eg biði ei annað sinni!

d.

Er tåð nákar af mínum monnum,
íð Ingibjörg loysur úr vanda,
eg svörji honum trigdareid,
hann fær hana sár til handa.

e.

Tí sváraði Hjálmar kappi,
frá mann frættast víða:
eg skál tåka skjöldur og svörð,
firi Ingibjörg af stríða.

18. a.

Jeg ikke svare vil derpå,
før jeg har fået mad,
Hjalmar strax sig rejste op
af bænken, der han sad.

b.

Angantyr og hans elleve brødre
sig satte at drikke vin:
her du gæve Sveriges konge,
du give mig datter din.

c.

• Angantyr står foran bredden bord
han bejler til kongens datter:
du svare mig nu nej eller ja,
jeg spørger dig ikke atter.

d.

Vil der nogen af mine mænd
fra Ingeborg faren afvende,
jeg sværger ham så dyr en ed,
til brud jeg giver ham hende.

e.

Svared ham kæmpen Hjalmar,
det spørges om så vide:
jeg vil tage skjöld og sværd
for Ingeborg at stríde.

25.

Tað siggi eg nú Hjalmar kappi,
at tú manst eignast vív,
kom á holm og berst við meg
um eina so líttla tíð.

26.

Tað siggi eg nú Hjalmar kappi,
at tú manst eignast sprund,
kom á holm og berst við meg
um eina so skamma stund.

27.

Sværaði reystur Hjalmar kappi,
allt firi uttan vanda:
vít skulum fara til Samsøyjar,
og hár skál stríðið standa.

28.

Ásbjörn¹ so til orða tók,
hann lá áf tungum vanda:
hví viltú ikki dvöljast so
eg kann hjá tår standa?

29.

Biða heima, fostbróðir,
eg vænti teg aftur at finna,
Örvaroddur filgir mår,
hann vil ikki berjast minni.

30.

Vundu teir upp síni silkisegl
og-út í hávið settu,
Ingebjörg gråt so meðiliga,
hon stóð á landi estur.

31.

Eftir stóð frúgvín Ingebjörg,
hon var so vænt eitt fljóð,
Hjalmari setti hon ring á hond,
áður hann heiman fór.

25.

Det jeg ser nu Hjalmar kæmpe,
til brudgom hun vælger dig;
kom på holm om føje tid,
og der du stride med mig.

26.

Det jeg ser nu Hjalmar kæmpe,
til brudgom dig vælger hun;
kom på holm og strid med mig
alt om så føje en stund.

27.

Svared ham stærken Hjalmar
og alt foruden kvide:
vi skulle fare til Samsø hen,
der skal jeg med dig stride.

28.

Ásbjörn så til orde tog
(ham smærted den dybe vunde):
hví vil du ikke tøve her,
til jeg dig hjælpe kunde?

29.

Bi du her hjemme, fostbroder,
her atter træffer jeg dig,
Örvarodd er en kæmpe stærk,
og han vil følge med mig.

30.

Så vandt de op de silkesejl
og ud på havet for,
Ingeborg stod på land og græd,
kun sorrig i hjertet bor.

31.

Ved stranden stod fru Ingeborg,
hun er en mø så fager;
på Hjalmars arm hun sætter en ring,
für han fra hjemmet drager.

¹) Dette og følgende vers, såvelsom vers 58, hvor Ásbjörn også nævnes, findes kun i optegnelsen fra Sandø, idet dette kvæde der synges som fortsættelse af Örvarodds táttur, hvor man bliver bekendt med Ásbjörn.

32.

Lögdu teir át oynni iön,
hugðu sár til fráma,
berskir eru Arngríms sinir,
teir Hjalmar's liði bána.

33.

Allir ríða Arngríms sinir
niðan við eina á,
halda teir seg vinnið háva
so stóran sigur fá.

34.

Allir ríða Arngríms sinir
eftir grönnum völli,
hoyrast mátti langa leið,
hvursu oddar á gróti gjöllu.

35.

Allir ríða Arngríms sinir,
grumt vár teim í huga,
rivu upp eikikelvi stór,
hildu ei vápnini duga.

36.

Mælti tãð reysti Örvaroddur:
tú ert af góðum kini,
eg skál fara mót Angantýr,
og tú mót Arngríms sinum.

37.

„Eg skál móti Angantýr
í hárdari átgöngd rökka,
ei skál Ingibjörg frætta tãð,
at eg mundi undan stökka.”

38.

Tí sváraði Örvaroddur,
higgur niður firi sár:
fert tú móti Angantýr,
deyðan kjósir tú tár.

39.

Hjalmar kappi og Angantýr
berjast á oynni niðri,
allir eru teirrá menn
deyðir af skipaliði.

32.

Lagde de da ved øen ind
og håbed med sejer hjemvæde,
bersærker ere Arngrims sønner,
de myrded Hjalmar's svende.

33.

Ride da alle Arngrims sønner
langs med en å derfra,
de tro at have vundet
så stor en sejer da.

34.

Ride de over den grønne slette
Arngrims sønner alle,
så lang en vej man høre kunde
deres sværde mod stenene gjalde.

35.

Grumme i hu de ride alle
hen over den grønne slette,
opreve de egekøller af jord,
våben dem syntes for lette.

36.

Mælede tappre Örvarodd:
styrke du har som få,
jeg skal drage mod Angantyr,
Arngrims sønner du slå.

37.

Nej, mod Angantyr jeg skal
med hårdeste angreb rende,
Ingeborg det ej spørge skal,
fra ham jeg monne mig vende.

38.

Dertil svarede Örvarodd,
han skuer ned for sig:
drager du mod Angantyr,
døden vælger du dig.

39.

Hjalmar kæmpen og Angantyr
længe de stride må;
alle de mænd, som fulgte dem,
døde på skibene lå.

40.

Teir hardúst fullt í dægar tvá,
hvörgin sigur vann,
inntil tann hin triðja,
íð sól til víða rann.

41.

Inntil tann hin triðja,
íð sól til víða rann,
felli hann kappan Angantýr,
tann hin reysta mann.

42.

Hjálmar sleri Angantýr
niður firi sín fót:
Hjálmar, gev mér drekka í dag,
tæð er dreingja bót¹.

43.

Gjarna drekka gevi eg tár
út af mínum runni,
hojr tæð, kappin Angantýr,
í dag háví eg teg vunnid.

44.

Hornið helt hann firi hann,
hin reysti og ríki álvur,
tæð var hin heidni hundur,
íð stakk hann undir hjálmin.

45.

Tæð var reysti Hjálmar kappi,
sínum svörði brá,
hann kleyv kappan Angantýr
sundir í luti tvá.

46.

Oddur reið mót Arngríms sinum,
royndi góða gripi,
hann vág alla ellivu brøður,
ein firi hvörja sipun.

40.

De kæmpede fulde dage to,
ingen sejer vandt,
indtil tredje dags aften,
da solen bag skoven randt.

41.

Indtil den tredje dags aften,
da solen bag skoven svandt,
da, faldt kæmpen Angantýr,
den vældige storværksmand.

42.

Hjálmar slog da Angantýr
ned på grønne eng:
Hjálmar, åt drikke give du mig,
det nægtes ej ringeste dreng.

43.

Gerne at drikke giver jeg dig
udaf mit drikkekar,
hør det kæmpen Angantýr,
idag dig besejret jeg har.

44.

Hornet holdt han for ham hen,
den herlige helt på stand,
flux ham under hjælmen stak
den skændige udådsmand.

45.

Det var tappe Hjálmar kæmpe,
han sit sværd uddrog,
kløved han kæmpen Angantýr
og ham i sønder slog.

46.

Odd han drog mod Arngríms sønner,
prøvede brynje og sværd,
alle elleve brødre han vog,
med et hug fælded han hver.

¹) Det synes som *dreingir* her ikke er brugt i den almindelige betydning af kæmper, da Angantýr derved vilde ophidse sin modstander; snarere står det i betydning af dreng, træ, for at vække Hjálmars medlidenhed og derved lokke ham til at komme hen til ham, at han kunde udføre sin udådshensigt mod Hjálmar. — *Sleri* er en sjælden form for *slog*.

47.

Oddur kom so síðla hár,
sum Hjalmar sát við strond:
Hjalmar, hví ertú bleikur sum bast,
við eitur blæsir ond?

48.

Oddur kom so síðla hár,
sum Hjalmar sát undir steini:
Hjalmar, hví ertú bleikur sum bast,
hvát er tár, seggur, át meini?

49.

Hann spretti áf mår brinjuna,
og spillti mítt holdið hvíta,
eitur vár í svörðinum,
í hjarta mannt meg nýta.

50.

Tí svàraði Örvaroddur,
hann leit seg upp mót skårði:
hoyr tåð tú nú Hjalmar kappi,
nú fór sum meg vardi:

51.

Tú drýstaði teg á brinju tína,
íð gjörd vár útaf stál;
enn standi eg í skjúrtu míni,
íkki hævi fingið sár.

52.

Tú drýstaði teg á brinju tína,
íð gjörd vár áf silvuri reina;
enn standi eg í skjúrtu míni,
íkki hævi fingið skeinu.

53.

Tú drýstaði teg á brinju tína,
íð gjörd vár áf silvuri hvíta;
enn standi eg í skjúrtu míni,
ogvuligur at líta.

54.

Tí svàraði Hjalmar kappin
og tók til orða svá:
hoyri tú tåð Örvaroddur,
flit meg hiðan ifrá.

47.

Odd så silde kom did, hvor
Hjalmar sad i vånde:
Hjalmar, hvi est du så bleg som bast,
forgiftet er din ånde?

48.

Odd så silde kom did, hvor
Hjalmar sad under sten:
Hjalmar, hvi est du bleg som bast,
hvad hændes dig, kæmpe, til men?

49.

Han sønderskar min brynje
og skaded min hud den hvide,
edder var der i hans sværd,
det volder i hjertet mig kvide.

50.

Dertil svarede Örvarodd,
mod fjeldet op han så:
her du det Hjalmar kæmpe,
det gik, som jeg monne spå.

51.

Du satte din lid til brynje din,
af stål så blank og hård,
her står jeg i min skjorte,
og haver ej fået sår.

52.

Du satte din lid til brynje din,
af sølv så skinnende klar,
her står jeg i min skjorte,
ej vunde jeg fået har.

53.

Du satte din lid til brynje din
af sølv så skinnende hvid,
her står jeg i min skjorte,
frygtelig end til strid.

54.

Dertil svarede Hjalmar
og tog til orde da:
høre du det Örvarodd,
du føre mig bort herfra.

55.

Reyðan gullring af armi dróg,
tá hann fleyt í blóði,
sendi frúnni Ingibjörg,
tí hinum væna fljóði.

56.

Reyðan gullring af armi dróg,
enn hann kundi tala,
sendi frúnni Ingibjörg,
báð hana liva sæla.

57.

Oddur flutti kroppin heim
inn at skjöldrar armi¹,
frúgvín stóð í glásgluggum,
kik sprakk hon af harmi.

58.

Asbjörn lá í síni song
innan hallar borg,
táð er mår af sonnum sagt,
hann doyði af sýt og sorg.

59.

Oddur kvittar háðan burt,
bann listir ei longur at bíða,
fór hann sudur í Gårðaríki
hár við kempur at stríða.

60.

Angantýr og hon jallsins frú
møy eiga sår so mæta,
Hervík heitir dottir teirra,
kann gods og land væl gæta.

61.

Hervík heitir dottir teirra,
vil eg firi ídrum greina,
hon er sår á leikvøllum
hurtur hjá øðrum sveinum.

55.

Den guldring rød han af armen drog,
der han fled i blod,
den sendte han til fru Ingeborg,
den kvinde så væn og god.

56.

Den guldring rød han af armen drog,
tale kunde han end,
sendte den til fru Ingeborg
og gode ønsker med den.

57.

Örvarodd førte liget hjem
op mod hendes borg,
Ingeborg i vinduet stod,
så brat hun døde af sorg.

58.

Asbjörn lå udi sin seng,
i den store borg,
det er mig for sandhed sagt,
han døde af kummer og sorg.

59.

Örvarodd drog da bort derfra,
han kunde ej glemme sin kvide,
fejste han syd til Gardarige
der med kæmper at stride.

60.

Angantyr en datter har,
kløgtig hun er for sand,
datteren Hervik så vel forstår
at styre gods og land.

61.

Angantyr en datter har,
for eder jeg synger om hende,
på kamppladsen hun tumler sig
mellem de stærke svende.

¹) *Skjöldrar armur* er mig dunkelt, måske er *skjöldur* gavlen af huset, og i denne betydning bruges dette ord endnu i daglig tale på Færøerne, *armur* vilde da vel være den fløj af borgen, hvor Ingeborg bode.

62.

Hon er sár á leikvöllum
burtur hjá öðrum sveinum,
hvörja stund teir reiðir vóru,
tá stóð eitt stríð af meini.

63.

Niður settust sveinarnir,
reiðir íð teir vóru:
líkari vár tár faðir at hevna
enn berja os so stórum.

64.

Hon kastar vatn á herklæði,
og listir ei longur at leika,
gekk so inn firi móður sína
við reyða kinnar og bleika.

65.

Hoyr tað mín hin sæla móðir,
tú sig mår satt ifrá:
vår mín faðir við vápnum vigin,
ella doyði hann á strá?

66.

Hon gekk fram at kistuni,
íð nogv göymdi gull og fá,
tók hon upp tá skjúrtuna
og kastar henni á kná.

67.

Tók hon upp tá skjúrtuna,
sum öll vár í blóði drigin:
hær manstú siggja tey herklæði,
sum tín vár faðir í vigin.

68.

Tað er Hervík jallsdottir
er gingin firi móður at stá:
kanstú nákað siga mår,
hvör mín faðir vág?

62.

På kamppladsen hun tumler sig
mellem de stærke svende,
så ofte som de vrede vare,
med blod den strid mon ende.

63.

Ned sig satte svendene,
så vrede som de vare:
bedre det var, til din faders hevn
du vilde din styrke spare.

64.

Vand hun kaster på rustningen¹,
hun lyster ej længer at lege,
så hun gik for sin moder ind
med kinder røde og blege.

65.

Høre du det, min moder kære,
mig sandheden sige du må:
blev min fader med sværdet dræbt
eller døde han på strå?

66.

Hun gik da til kisten strax,
gods og guld lå i den,
tog deraf den skjorte
og kaster til Hervik hen.

67.

Tog deraf den skjorte,
som blodig var overalt:
her du ser de klæder,
hvori din fader faldt.

68.

Svarede Hervik jarledatter,
du sige mig for sand:
kan du nævne mig, moder kær,
min faders banemand?

¹) Hon kastar vatn á herklæði; da jeg ikke véd, om dette skal være en symbolsk handling, eller det er en talemåde, har jeg blot ordret oversat det; meningen heraf er vel den samme, som er indeholdt i den næste linje.

69.

Eg kann ikki sannari siga tår,
mitt iðniliga sprund,
hann fell firi Örvaroddi
suður í Ísans lund¹.

70.

Hevur hann vigið faðir mín
og ellivu brøður reysta,
eg skál fara til Gårðarfíkis
at slíta hann millum hesta².

71.

So letur Hervik jallsins dottir
síni skipini búgva,
allar letur hon streingirnar
af reyðargulli snúgva.

72.

Vindur hon upp síni silkisegl,
gulli vovin við rand,
strikar ei á bunka niður,
firr enn við Ísans land.

73.

Kastar hon sínum akkerum
á so hvítan sand,
fírst steig Hervik jallsdottir
sínum fótum á land.

74.

Møtti henni jågarsveinur,
sum jågað hevði fe:
hvi ertú so møðilig,
sum tröll hövdu jågað teg?

69.

Sandere, min kære datter,
jeg dig ej sige kan,
han faldt for kæmpen Örvarodd
syd i Isans land.

70.

Haver han fældet fader min,
hans brødre, berømte så vide,
til Garderige jeg drage vil,
med heste ham sønderlide.

71.

Angantyr's datter sine skibe
strax udruste lod,
hvert et tov, som var derpå,
af røden guld var snot.

72.

Hun hejser nu op de silkesejl
med guldindvævet rand,
og stryger dem ej på dækket ned,
førend ved Isans land.

73.

Kaster hun sit anker
ned i den hvide sand,
først steg Hervik jarledatter
fra skibet op på land.

74.

Mødte hende en jægersvend,
dyr han havde jaget:
„hvi est du så sorrigfuld,
som var af trøldre du plaget?“

¹) Isans lund eller lund må være Samsø; der skulde vist synges: suður í Samslund, og nedenfor vers 72 Samsland. Kvædet modsiger sig her; idet vi ovenfor så, at det var Hjalmar, og ikke Örvarodd, som var hendes faders hane-mænd; men Angantyr må hevnes, førend kvædet kan ende; derfor må hevnen ramme Örvarodd, som har været deltager i Hjalmars kamp mod Arngrims sønner. • ²) Fra dette vers og indtil enden er næsten alt taget efter Svabos optegnelser, som her er langt fuldstændigere; optegnelsen fra Sande siger kun, at hun med „Tirvingi stakk reystan Örvarodd millum rivs og herða“; men hvorledes hun kommer i besiddelse af Tyrving, omtales ikke.

75.

Tað var Hervik jallsdottir,
sínnum svörði brá,
kleyv hon henda jágarsvein
sundur í luti tvá.

76.

Tríggjar eru göturnar,
ein víkir í frá,
Hervik er gingin á heygin fram,
sum hennar fadir lá.

77.

Hervik er gingin á heygin fram,
sum hennar lá fadir í mold,
fátt var tá til ráða at tåka,
kik gekk jörð á fold.

78.

Viltú ikki mín sæli fadir
brandin senda mår,
eg skål eld í heygin leggja,
brenna ivir tår.

79.

Ikki vildi Angantýr¹
heygin låta bróta,
báðar hendur um Tirving treiv,
haun báð sína dottur njóta.

80.

Hann fekk henni svörðið tåd,
mikið var tåd vert,
tåd var átjan alin langt,
í eitri var tåd hert.

81.

Hann fekk henni svörðið tåd,
nú er um tåd at kvæða,
hvör sum skein útáf tí fekk,
eingin mann tåd græða.

75.

Det var Hervik jarledatter,
hun sit sværd uddrog,
kløved dermed den jægersvend
og ham i sønder slog.

76.

Trende stier krydses der,
fra højen den ene mon gå,
Hervik træder til højen hen,
hvor hendes fader lå.

77.

Hervik træder til højen hen,
som sig over faderen hvæved,
lang tid hun ej sig betænke kunde,
jorden rysted og skælved.

78.

Hvis du ikke, min gæve fader,
sværdet vil give mig,
da vil jeg ild i højen lægge,
og brænde over dig.

79.

Ikke vilde Angantyr,
at hun forstyrred hans grav,
med begge hænder han Tyrving greb
og sin datter det gav.

80.

En kostbar skat han hende gav,
han rakte hende sværdet,
atten alen var det langt,
i edder var det hærdet.

81.

Hån gav hende sværdet hen,
derom er nu at kvæde,
den, som såret blev deraf,
ham ingen kan helbrede.

¹) Svabo har *Arngrímur*, som her er rettet til *Angantýr*. Versene 77 til 81 forekommer også med enkelte afvigelser i kvædet *Risin í Holmgörðum* (se Lyngbys færøiske kvæder side 363-374).

82.

Hervík snúvíst háðan burt
við hesun gripi sínum,
hon kom inn í hallarborg,
sum Oddur drekkur vín.

83.

Ver vælkomín Hervík unga
bigar nú til mín,
drekki nú hvát tár betur líkar
mjöðin ella vín.

84.

Lítið er mår um mjöðin tín,
alvæl minni um vín,
onnur hávi eg örindi
higar í dæg til tín.

85.

Tí kom eg áf Upplondum,
býst tár ei við frið,
statt upp reystur Örvaroddur,
brinja út allt títt líð.

86.

Árla vár um morgunin,
roðar firi sól,
tá hevði reysti Örvaroddur
brinjad út hundra tolv.

87.

Tað vár Hervík jallsdottir,
í víggi tá hon stendur,
spárir ei sín gilta lúður
og vegur á báðar hendur.

88.

Ríður Hervík jallsdottir
so listuliga fram,
hon klývur hvönn um tvörar herðar,
íð móti henni rann.

89.

Hon klývur hvönn um tvörar herðar,
íð móti henni rann,
estir stendur Örvaroddur
við sín triðja mann.

82.

Hervik iler nu bort derfra,
sværdet glemmer hun ikke,
kommer hun i borgen ind,
hvor Örvarodd vin mon drikke.

83.

Vær velkommen, Hervik unge,
her i hallen min,
du drikke nu hvad dig tykkes bedst,
mjöd eller klaren vin.

84.

Ikke jeg skætter om din mjöd,
mindre om din vin,
andre ærinder føre mig
idag til borgen din.

85.

Derfor jeg drog fra Uplande,
med ufred at komme hid,
stat op, tappre Örvarodd,
du ruste din hær til strid.

86.

Árle det var om morgenen,
förend sol opstod,
da havde kæmpen Örvarodd
udrustet sin hær så god.

87.

Det var Hervik jarledatter,
så drabelig hun strider,
hun lader blæse i gyldne lur,
hun hugger til begge sider.

88.

Rider da Hervik jarledatter
frem så lystelig,
hun ned i hærderne kløver hver,
som til hende nærmer sig.

89.

Hun ned i hærderne kløver hver,
som frem mod hende går,
indtil kæmpen Örvarodd
selv tredje tilbage står.

90.

Örvaroddur kropin er
undir borgarlið:
mín kæra Hervík,
tú gev' mår nú grið.

91.

Slíkan skaltú griðin
áf mår nú fá,
sum tú látst mín sæla fæðir
við sínum lívi ná.

92.

Tað vår Hervík jallsdóttir
sínum svörði brá,
hon kleyv reystan Örvarodd
sundir í luti tvá.

93.

Hon kleyv reystan Örvarodd
sundir í luti tvá,
allar hans deyðu her Kempur
hår legði hon omaná.

94.

So riður Hervík jallsdóttir
út í grøna lund,
hvorki gól hår eftir henni
heykur ella hundur.

95.

Vindur hon upp síni silkisegl,
gulli vovin við rand,
strikar ei á bunka niður
firr en við Uppland.

Vidgangur: Nu siglur edilingur
áf Nori,

blíður rennur birur millum borða.

90.

Örvarodd er krøben alt
under borgeled:
kære Hervik, jeg beder dig,
du mig give fred.

91.

Slig en fred du skal af mig
til gengæld nu erholde,
som du gav min fader kær,
da du hans død monne volde.

92.

Det var Hervik jarledatter,
hun sit sværd uddrog,
kløvede tappe Örvarodd
og ham i sønder slog.

93.

Hun kløved kæmpen Örvarodd
sønder i dele to,
lagde da derovenpå
hans kæmper tappe og tro.

94.

Rider da Hervik jarledatter
ud i den grønne lund,
gol der efter hende
hverken høg eller hund.

95.

Vinder hun op de silkesejl
med guldindvævet rand,
og stryger dem ikke ned igen
förend ved Upland.

Omkvæde: Nu sejle ædlinge fra
Norge,

blidt dem fører medbør over vove.

Efter sagaen bliver Hervör nu gift med Höfund; hun får med ham to sønner: Angantyr, som ligner faderen i alt godt, og Hejdrekk, som gjorde hver mand ondt. Hejdrekk får sværdet Tyrting af sin moder, og dræber sin broder dermed; han flygter og tumler sig længe om på krigstøge. Endelig ophører han dermed og bliver en ydret hövding, berømt ved sin visdom og ved at give love. Enhver, der havde forset sig imod ham, skulde enten lade sig dømtne af hans tolv vise mænd, eller forelægge Hejdrekk gåder, han ej kunde løse; herom er det, den næste sang handler, hvorledes Gest i Rejdgotland får Odin til at gå ind for Hejdrekk og fremsætte gåder for ham i sit sted for derved at befri sig for Hejdreks unåde.

GÁTU RÍMA.

1.

Gestur villur frá höllini gengur,
blindur er hann og fáur,
metur hann einum gomlum manni,
allur í hárum gráur.

2.

Metur hann einum gomlum manni,
allur í hárum gráur:
hví ertú, Gestur blindi, villur,
hví ertu so fáur?

3.

Tað er ei so undarligt,
at eg eri tungur til máls:
illa volla gátur mår,
í morgin missi eg háls.

4.

Tað er ei so undarligt,
at eg eri fáur og stríður:
illa volla gátur mår,
í morgin missi eg lív.

5.

Hvursu mikið reyðargull
viltú geva mår,
inn geingi eg firi Heiðrik kong
og gátur kenni hár.

6.

Tolv merkur í reyðargulli,
tað skál vera títt,
gengur tú inn firi Heiðrik kong
og loysur hövur mítt.

7.

Får tú tår í græsgårdar
og ráð firi tínum bú,
eg skál mår firi Heiðrik kong
og gátur kenna nú.

8.

Triati eru gáturnar,
gita mår eina af teim:

GADERIM.

1.

Gest hin blinde er mod i hu,
så tavs han af hal mon gå;
møder han der en gammel mand,
hans hår ere alle grå.

2.

Møder han der en gammel mand,
hans hår ere alle hvide:
og hví est du, Gest, så tavs og mod,
og hvad bærer du for kvide?

3.

Og vel må jeg være mod i hu
og tand for tunge holde:
det er alle de gåders skyld,
som mig skulle deden volde.

4.

Og vel må jeg være mod i hu,
jeg siger dig uden fals:
det er for de gåders skyld,
jeg mister imorgen min hals.

5.

Hvor meget af det røde guld
da vilt du give mig,
om jeg går for kong Heiðrik ind
og siger ham gåder for dig?

6.

Tolv mark af det røde guld
og de skulle være dig loved',
om du går for kong Heiðrik ind
og løser derved mit hoved.

7.

Gak du dig i græsgård hjem
alt for dit bo at råde;
jeg går mig for Heiðrik ind
at kende ham de gåder.

8.

Tredive ere gåderne,
som jeg nu vil fremføre:

[hvursu heitir sá reyða trumma,
íð slær ivir allan heim?]

9.

[Vita mann eg gátuna,
eg giti tår firstu af teim:]
toran heitir sá reyða trumma¹,
íð slær ivir allan heim.

10.

Hoyr tú Heiðrik, kongur mín,
hvar veitstú, teir grannar,
ganga báðir um einar dir
og hvörgin kennir annan.

11.

Hugur mín og hugur tín,
teir eru eingir grannar,
ganga báðir um einar dir,
og hvörgin kennir annan.

12.

Hoyr tú Heiðrik, kongur mín,
hvar veistú teir brøður,
íð liggja úti á útskerum
og háva ei fæðir og møður.

13.

Eystfall og vestfall²
mega væl kallast brøður,
liggja úti á útskerum
og háva ei fæðir og møður.

14.

Hoyr tú Heiðrik kongur mín,
hvát mann tãð nú vera:
bleytt sum dún og hvítt sum fonn
og hart sum hornið hárða?

[hvad kalder du den røde tromme,
som over al verden høres?]

9.

[Grandt jeg kender gåde din,
så lettelig jeg den tyder:]
torden kaldes den røde tromme,
som over al verden lyder.

10.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvor vedst du de grander:
begge gå de ad samme dør,
end kende de ikke hinanden?

11.

Tanke min og tanke din,
de ere vel ikke grander,
begge gå dog ad samme dør,
og end kender en ikke anden.

12.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvor vedst du de brødre,
som ligge og tumle udenskærs,
have fædre ej eller mødre?

13.

Vestenstrøm og østenstrøm,
de kunne vel kaldes brødre:
begge ligge de udenskærs
og have ej fædre og mødre.

14.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvad mon det nu være:
blødt som dún og hårdt som horn
og hvidt som sne hin skære?

¹) *Trumma* forklares af Færingerne at være en tromme, og det giver også mening, om det end skulde være forvansket af *þruma*, torden; hvis så er, har gáden vel handlet om, at tordenen må tilskrives guden Thor (toran er i det tilfælde også en forvanskning). Ingen af gáderne i Hervarar saga handle om tordenen, hvorimod en lignende både findes i Svend Vónveds vise og den engelske folkevise (se: engelske og skotske folkeviser ved Svend Grundtvig, 3die hæfte, side 182-84). ²) Andre syngte; Tangbjolla og Tussingur, det er 2 forskellige tangarter, som vore på skærene.

15.

Hoyri tú tåd Gestur blindi,
eg gátuna kenna mann:
sjogvurin er bæði bleytur og hárður,
hvítt stendur brim á land.

16.

Hoyr tú, Heiðrik kongur mín,
hvár vexur sá víður,
rótin horvir til himna upp,
og skárdíð horvir niður?

17.

Glerpípan í homrum uppi,
hon er eingin víður,
rótin horvir til himna upp
og skárdíð horvir niður.

18.

Hoyr tåd Heiðrik, kongur mín,
hvár veitstú teir skogvir,
íð höggdir vera á hvörji helgu,
er tó víður nogvur?

19.

Skeggið er á hvørs manns höku,
tåd er eingin skogvur,
rákað verður á hvörji helgu,
er tó víður nogvur.

20.

Hoyr tú Heiðrik kongur mín,
hvár veitstú teir brøður,
vaxa báðir í eini höll,
og hvorki háva fæðir ella møður?

21.

Torvkongul og brennusteinar,
teif eru einir brøður,
vaxa upp í eini höll,
og háva ei fæðir ei møður.

22.

Súgvinn gengur til sína skemmu,
glimur á grönari grund,
galtar grýnta, grísar stinja,
hvör áf sínnum munn.

15.

Hør du det nu, blinde Gest,
den gåde jeg kender forsand:
seen er både blød og hård,
og hvidt sprøjter skummet mod land.

16.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvor da voxer den ved,
roden vender mod himlen op,
og toppen den vender ned?

17.

Istappen hænger fra fjelde,
men ikke er den dog ved,
roden vender mod himlen op,
og toppen den vender ned.

18.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvor vedst du vel skove slige,
som hugges om hver helligdag,
og end på ved ere rige?

19.

Skægget det er vel ingen skov,
gror dog på hver mands hage:
det bliver raget hver helligdag,
og end er der nok tilbage.

20.

Hør du Hejdrik, konning min,
hvor vedst du de brødre:
fostres begge i samme hal,
have fædre ej eller mødre?

21.

Tørvejord og svovelsten
de ere tilvisse brødre:
fostres begge i samme hal
og have ej fædre og mødre.

22. [Spørgsmålet tales.]

Soen hun ganger til sin sti,
det runger i grönnen grund;
galter grynte, og grise kny,
og hver alt med sin mund.

23.

Vita mann eg gátuna,
eg sigi tãð alvæl satt:
hãmari er í hvørji smiðju,
hann fellur ratt og slatt.

24.

Vita mann eg gátuna,
er mår ei á tí hól:
Óðin ríður sínum hesti
bæði á land og sjó.

25.

Vita mann eg gátuna,
eg fari ei við tí hátt:
Óðin ríður sínum hesti
bæði um dæg og nátt.

26.

Óðin gerdist villini fuglur,
fleyg sár út úr höll,
brendist inni Heiðrik kongur,
og hãrhjá hĩrdĩn øll.

27.

Óðin gerdist villini fuglur,
fleyg sár út í hãv,
brendi inni Heiðrik kong
og allt tãð lið, hãr vãr.

23. [Spørgsmålet fattes.]

Vel da kender jeg gåde din,
og vel kan jeg den sige:
hammer i hver smedje går
og falder så jævnt og lige.

24. [Spørgsmålet fattes.]

Vel da kender jeg gåde din,
vil dog ej rose deraf:
Odin rider på ganger sin
både på land og hav.

25.

Vel da kender jeg gåde din,
med pral jeg dog ej vil fare:
Odin rider på ganger sin
ved nat som ved dæg hin klare.

26.

Odin skabtes til vilden fugl,
fløj henover kongens halle;
der brændte inde kong Hejdrik
med sine hofmænd alle.

27.

Odin skabtes til vilden fugl,
han mon over hav udfare:
der brændte inde kong Hejdrik
og alle, der med ham vare.

SIGMUNDAR KVÆÐI.

„ Dette ældgamle færøiske kvæde findes omtalt i Lucas Debes's Færoa reserata, hvor han fortæller Sigmund Brestersøns historie; i fortalen til Færeyinga saga gengives indholdet deraf og sammenholdes med fortællingen i sagaen; ved denne sammenligning viser sangen sig at være mindre pålidelig, skønt man må give sangen mehold med hensyn til stedet, hvor Össur Hafgrímsson blev dræbt, medens Skuvø i sagaen er forvexlet med Dímun. — Denne sang er optegnet af pastor Lyngby og indsendt af ham til Oldskriftselskabet; da denne optegnelse er den bedste, jeg har haft til afbenyttelse, har jeg brugt den, og kun meddelt enkelte varianter efter Svabos optegnelse på det kgl. bibliothek, da de i det hele kun lidet afvige fra hinanden.

FIRSTI TÁTTUR.

1.

Í Nöregi býr ein kristin mann,
Ólavur Triggason heitir hann.
Vidgangur: Nöregis menn,
dansið væl í fridum,
stillum idur alla, riddarar,
Nöregis menn, dansið væl í fridum.

2.

Ólavur kongur ivir Nöreg býður
guds og mildar Mariu stígir.

3.

Ólavur kongur veitslu¹ beyð,
gud og mildu Mariu moy.

4.

Kongur heitir á sveina tvá:
tår liðið Sigmund firi meg inngá.

5.

Áður teir hövdu hált talað' ord,
firr vár Sigmundur inn firi borð.

6.

Sigmundur fellur á síni kná:
nádígur harri, hvát viljið tår?

7.

Tú skalt fara til Føroyja vestur,
tår skál filgja Tambar prestur.

8.

Í Føroyjum býr ein menskur mann,
Trándur í Götu heitir hann.

9.

Í Føroyjum býr hin garpin reysti,
og hann er sár tann gývurin treysti².

10.

Ikki er hann kappin reysti,
heldur er hann gývurin treysti.

FØRSTE SANG.

1.

I Norge bor en kristen mand,
Olaf Tryggvesøn hedder han.
Omkvæde: Norges mænd,
danser vel og rolig,
stiller eder alle, riddere,
Norges mænd, danser vel og rolig.

2.

Olaf i Norge forkynde lod
tro på gud og Maria god.

3.

En fest hos Olaf blev bered,
Gud og Maria de æres derved.

4.

Kongen kalder på svende to:
I bede Sigmund for mig indgå.

5.

Alt før de havde udtalt det ord,
inde stod Sigmund for kongens bord.

6.

Sigmund på sit knæ da faldt:
nådige herre, hvi har I mig kaldt?

7.

Du rejse til Færøerne over bølge,
dig skal præsten Tambar følge.

8.

På Færøerne bor så djærv en mand,
Thrand i Göte hedder han.

9.

På Færøerne bor en kæmpe stærk,
han vel kan øve trolddomsværk.

10.

Ikke er han en kæmpe stærk,
skönt han kan øve trolddomsværk.

¹) Andre syngø *Kristum*, eller vel rettere *kristni* 3: påbød kristendommen.

²) Svabø har her: Hvort er hann tann kappin reysti, ella er hann tann gývurin treysti? Svaret herpå følger i næste vers. Andre syngø: í gývri treystur 3: stærk í hexeri; í sagnene, hvor både Sigmund og Trand endnu leve på Færøerne, kaldes Trand i almindelighed *gandakallurin* 3: troldmanden.

11.
Kongur tekur í Sigmundar hond:
eg gevi tár helvtina af Færoyja land.

12.
Sigmundur sínum skipi skeyt,
betsi knörrur af Noregi fleyt.

13.
Teir vundu upp segl í húnar hátt,
og sigldu so til Færoyja brátt.

14.
Hann legði út í tæð villa hæv,
næstum skútan gekk í kæv.

15.
Nætur tvær og dagar triggja,
firr enn hann fekk Færoyjar at siggja.

16.
Tæð firra hann mundi Færoyjar sjá,
beint á Mjóvanes stýrði hann tá.

17.
Sjogvarnir bróta sum buðalles,
hann hefur beint á Mjóvanes.

18.
Sjogvurin gjördist gulur og bláur,
sandurin inni á tilju lá.

19.
Sjogvurin gjördist buða líkt,
einki ottast Sigmundur slíkt.

20.
Nóttina eina og dagar tvá.
Sigmundur úti firi Götu lá.

21.
Tóat tæð kostar liv og and',
vær návum ei á Götu sand.

22.
Vær návum-ei á Götu sand,
Trándur reisir móti os gand.

23.
Sigmundur stendur við stýri móður:
nu er hann Trándur vörðin óður.

11.
Kongen íager Sigmund i hand:
jeg giver dig hælvten af Færos land.

12.
Sigmund sit skib i havet skød,
den bedste knør af Norge flød.

13.
De hejse sejl på højen mast,
og sejle til Færøerne med hast.

14.
Han lagde sit skib udi vilde hav,
nær var det sunket i våde grav.

15.
To nætter og tre dage hengik,
før han Færøerne i sigte fik.

16.
Strax da landet sig viste for dem,
mod Mjovanes han styred hen.

17.
Bølgerne brøde som på skær,
da han til Mjovanes kom nær.

18.
Seen blev da gul og blå,
sandet inde på tiljen lå.

19.
Havet blev da brænding ligt,
men ikke frygted Sigmund sligt.

20.
Saa mørk en nat og dage to
Sigmund ude for Göte lå.

21.
Om end vort liv vi voye derpå,
vi kan dog ej til Göte nå.

22.
Vi nå dog ej til Göte strand,
thi trolddom mod os rejser Thrånd.

23.
Sigmund træet ved roret stod:
i sandhed, Thrånd er os ej god.

24.

Sigmundur var til illsku fús':
bannaður veri Trándur og allt hans hús.

25.

Sigmundur tekur til orða-lá:
tár vendið nú skútuna hiðan í frá.

ANNAR TÁTTUR.

26.

Nú skál tåka upp annan tátt,
og sigla norður til Svínoyjar brátt.

27.

Í Svínoy býr ein menskur mann,
Bjarni bondi heitir hann.

28.

Teir vundu upp segl í húnar hátt
og sigldu so til Svínoyjar brátt.

29.

Sjogvarnir bróta sum buðafles,
nú fór hann norður um Mjóvanæs.

30.

Sigmundur sigldi um Svínoyjar fjörð,
skútan bognaði sum ein gjörð.

31.

Skútan bognaði sum ein gjörð,
Jarnager sortnaði sum ein jörð.

32.

Kastar hann akker á hvítan sand,
firstur steig Sigmundur fótum á land.

33.

Tá íð hann kom í bondans gærð,
allt lá folk í svövní hær.

34.

Sigmundur dró út sína kníva smá,
so listuliga letur hann lokur frá.

35.

Eg havi ei verið í Svínoy firr,
nú skál bróta bondans dir.

24.

Sigmund var til vrede let,
forbänder Thrænd og al hans æt.

25.

Sigmund tager til orde da:
I vende nu skibet bort herfra.

ANDEN SANG.

26.

Nu begynder den anden sang,
vi sejle til Svine dennegang.

27.

På Svine bor en tapper mand,
Bjarne bonde hedder han.

28.

De vunde op sejl i højen mast,
og sejled så til Svine med hast.

29.

Søen brød, som mod skær den slog,
da nord fór Mjovanæs han drog.

30.

Sigmund sejled på Svinefjord,
skibet bugnede som en gjord.

31.

Skibet bugnede som en gjord,
Jarnager¹ sortnede som en jord.

32.

Han kaster anker på hviden sand,
først satte Sigmund fod på land.

33.

Da han kom ind i bondens gård,
da alle lå udi søvn så hård.

34.

Sigmund tog frem sine knive små,
så listelig løsned han skodder og slå.

35.

Jeg haver ej været i Svine før,
nu skal jeg bryde op bøndens dør.

¹) Skal efter Lyngbys mening være Harald Jernhaus; forresten mangler dette vers både i Svabos og i min optegnelse; måske det er en skrivfejl.

36.
Ei vitsti Bjarni firr enn tá,
Sigmundur ivir hans herðum stár.

37.
Fljóðið steig í serki fram:
vinn ikki gomlum manni skamm.

38.
Geríð tigum ei tá skamm,
at tár drepíð gamlan mann.

39.
Vil hann Bjarni kristin verða,
tá skál eg honum einki gera¹.

40.
Tað vár bondans fyrsta orð,
hann bæð breiða dúk á borð².

41.
Tað vár bondans annað orð,
hann bæð hera mat á borð³.

42.
Tað vár bondans triðja orð,
hann bæð hera drekka á borð⁴.

43.
Hár vár bæði gleði og gáman,
Bjarni og Sigmundur drukku sáman.

44.
Tað vár teirra gáman í,
teir drukku og dansaðu í dægar ní.

45.
Tað gjörði Sigmundur, meðan hann
vár hár,
kristnaði Bjarna og allt hár vár.

36.
Ej vidste det Bjarne för han så
Sigmund over sin skulder stå.

37.
Hans hustru frem fra sengen tren:
den gamle mand I volde ej mén.

38.
Görer ikke jer selv den skam,
at I dræbe en gammel mand.

39.
Dersom Bjarne kristen vil blive,
vi skulle ham da lade ilive.

40.
Det var bondens første ord,
han bad brede dug på bord.

41.
Det var bondens andet ord,
han bad bære mad på bord.

42.
Det var bondens tredje ord,
han bad bære drikke på bord.

43.
Der var både glæde og gammen,
Bjarne og Sigmund de drak tilsammen.

44.
Deres gammen mest bestod deri,
de drak og dansed i dage ni.

45.
Det gjorde Sigmund, mens han var
her,
han kristnede Bjarne og alle der.

1) En anden optegnelse har herefter følgende vers: a, Bjarni, gakk á grónan völl, sig mår, hvör mín fædir felldi. b, Trándur hann dráp fædir sín, tað vár ei við vilja mín. c, Tí hefur tú so lítið nú, Ósur situr í fædir tíns bú. 2) Hár vóru dúkar breiddir inn, sílkiskreyt og skarláksskinn. 3) Teir settu á borðið fötini sjeý, oxasíður og stumpabreyð. 4) Teir böru so inn á hvíta lín öl í kerum og mjöð og vín. Disse 3 vers ere tilföjede i samme optegnelse.

TRIDJI TÁTTUR.

46.

Nú skál tåka upp triðja tått
og sigla suður til Dímunar brátt.

47.

Í Dímun býr ein menskur mañn,
Össur bondi heitir hann.

48.

Vant hann segl í húnar hátt,
og sigldi suður til Dímunar brátt.

49.

Hann legði sítt skip í villa hav,
næstum skútan gekk í káv.

50.

Sjogvarnir bróta sum buðafles,
nú fór hann suður um Mjóvanes.

51.

Sjogvurin gjörðist gulur og bláur,
sandurin inni á tilju lá.

52.

Sjogvurin gjörðist buða líkt,
einki óttast Sigmundur slíkt.

53.

Sigmundur siglur um Skúvoyjafjörð,
skútan bognaði sum ein gjörð.

54.

Sigmundur gengur í imsi borð,
hann heldur nú beint á Grønuskor.

55.

Vær skulum fára upp vestur í Ratt,
hár er firi fjöru slatt.

56.

Torbjörn tekur í Sigmundar hand:
lova mår nú first á land.

57.

Eg lovi tår ei á land um sinn,
tú skalt goyma skipini mín.

TREDJE SANG.

46.

Nu begynder den tredje sang,
vi sejle til Dimun dennegang.

47.

På Dimun bor en tapper mand,
Össur bonde hedder han.

48.

Han hejsed sejl i højen mast
og sejled så til Dimun med hast.

49.

Han lagde sit skib udi vilde hav,
nær var det sunket i våde grav.

50.

Søen brød, som mod skær den slog,
da syd for Mjovanæs han drog.

51.

Søen den blev da gul og blå,
sandet inde på dækket lå.

52.

Havet blev da brænding ligt,
men ikke frygted Sigmund sligt.

53.

Sigmund sejler på Skuvøfjord,
skibet bugnede som en gjord.

54.

Sigmund omkring på dækket grå,
han styrer nu lige mod Grønneskor.

55.

Hånd ved Rætt vi stige ville,
thi der er havet øftest stille¹.

56.

Thorbjörn² tager i Sigmunds hand:
lad mig nu stige først i land.

57.

Ikke jeg dette tilsteder dig,
thi du skal skibet værge for mig.

¹) Svabo har: hár er firi fjöruslett   2) der er et jevnt og godt landingssted.

²) Skal vist være hans frænde Thorer.

58.

Kastar upp svörð í fríðan hjall,
oddurin niður í grótið gjall.

59.

Triati favnar vár bergið hátt,
Sigmundur lasti seg við ein tátt.

60.

Á götuni gingu garpar tveir,
bráðan bána fingur teir.

61.

Sigmundur veit sár onga neyð,
hann reikar heim á Skorarheyg.

62.

Inn kemur húsrú og rópar á gátt:
eg sá mann á henda hátt.

63.

Hann vár vænur í vöxtri, vitur,
fágurt gull á öxlum glitrar.

64.

Sárt tú mann á henda hátt,
hann vár ikki her á jólanátt.

65.

Sárt tú mann á götu vestur,
táð mann vera ókunnigur gestur.

66.

Össur gekk á borgarlið,
breyðari öxi hann studdist við.

67.

Fær hann öllum vápn í senn,
og leypur í borg við níggju menn.

68.

Níggju menn og málmarar tolv
táka nú allir at verja borg.

69.

Össur gakk á grønan vøll,
sig mår, hvár mín fadir fell?

70.

Eg geingi ei á grønan vøll,
at siga tár, hvár tín fadir fell.

58.

Han sværdet op i fjeldet svang,
odden stærkt i klippen klang.

59.

Tredive favne til bjergets top
ved et tov han hæved sip op.

60.

På stien der to svende gik,
så brad en død de begge fik.

61.

Af ingen nød nu Sigmund véd,
mod Skorarhøj han fremad skred.

62.

Husfruen ind ad døren mon gå:
en fremmed mand jeg ude så.

63.

Af væxt han var så stolt en mand,
på axlerne skinnede guld forsand.

64.

Så du en mand på højen hist,
her var han ej julenat forvist.

65.

Så du en mand på stien i vest,
det vistnok er en ukendt gest.

66.

Össur iled til borgerled,
breden öxe han støtted sig ved.

67.

Han giver alle våben på stand
og løbertil skansen selv tiende mand.

68.

Ni mand stærk og malmklædte tolv
gribe nu våben og værge borg.

69.

Sigmund så til orde tog:
Össur, sig, hvo min fader vog?

70.

Ej ned på grønne jord jeg går
at sige, hvo ham gav banesår.

71.

Eg gáv tár lív og tæð vár væl,
Trándur, lát sláa tín fæðir fhel.

72.

Sigmundur brá sín brand á loft:
hetta brigðar tú mår ofta.

73.

Viltú Össur kristin verða,
so skål eg tár einki gera.

74.

Við kristni tæki eg alvæl treyður,
eg skoyti ei tá íð eg eri deyður.

75.

Sigmundur vegur seg til og frá,
vestan át borgini vág hann seg á.

76.

Hann vestan át borgini vág seg á,
mann vág hann frá Össuri tá.

77.

Össur stóð og sá hárá:
ei skulu fleiri falla svá.

78.

Sigmundur vág tá allar í senn,
ikki vildi Össur kristna seg enn.

79.

Tæð vár ikki barna gæman,
Sigmundur og Össur bórust sáman.

80.

Teir bardust fullar dægar tvá,
hvörgin kundi sigur af öðrum fá.

81.

Teir bardust fullar dægar triggjar,
hvörgin vildi undan öðrum flýggja.

82.

Triðja dæg á kvöldi
Sigmundur Össur felldi.

83.

Nú skål tæka listir tær,
sum Ólavur kongur kendi mår.

71.

Jeg gav dig liv og-det var vel,
Trand lod slå din fader ihjel.

72.

Sit sværd i luften Sigmund svang:
det må jeg vel høre mangel gang.

73.

Össur, vil du kristen være,
intet ondt jeg skal dig gøre.

74.

Kun kristen jeg bliver af hårdeste nød,
jeg agter ej, hvad der sker efter min
død.

75.

Sigmund svinger sig til og fra,
han svang sig op på skansen da.

76.

På skansen op han svang sig da,
og hug en mand strax ned derfra.

77.

Össur stod og så derpå:
ej skulle flere falde så.

78.

Sigmund nedhug da alle mænd,
ikke vilde Össur kristnes end.

79.

Det var ikke barnegammen,
Sigmund og Össur kæmpede sammen.

80.

De kæmpede fulde dage to,
ingen af dem kunde sejer få.

81.

I dage tre de kæmped med gny,
ingen af dem først vilde fly.

82.

Den tredje dag ad kvælde
Sigmund Össur fælded.

83.

Nu skål den kunst mig til nytte være,
som konning Ólaf mig monne lære.

84.
Hann vág seg til, hann vág seg frá,
hann vág hond frá Össuri tá.

85.
Sigmundur hjó við opnun skildri
hondina áf og fóturinn filgdi.

86.
Össur talar so firi sár:
hetta mundi eg vænta mår.

87.
Össur talar áf miklari trongd:
tú skalt flitja meg vestur í drang.

88.
Tá bön vil eg áf tár tiggja:
vestur í drangi vil eg liggja.

89.
Tað vár bondans síðsta orð:
hövdið skál venda mót Grønuskor¹.

90.
Feturnir til og hövdið frá,
so eg má astur á skorina sjá.

91.
Í Skúvoy hár vár Sigmundur gitin,
suður í Hvalvík vár hann dripin².

92.
Til Suduroyjar kom hann á illari stund
og honum át deyða vár Tórir hund.
Vidgangur: Nöregis menn,
dansid væl í fridum,
stillum idur alla, riddara,
Nöregis menn, dansid væl í fridum.

84.
Han hug til og han hug fra,
hånden hug han af Össur da.

85.
Sigmund hug med skjoldet bag
hånd og fod i samme slag.

86.
Össur taler så for sig:
dette havde jeg væntet mig.

87.
Össur taler i nød nu stædt:
på drangen hist mit lig hensæt.

88.
Denne bön du opfyldte forvist:
læg mit lig på klippen hist.

89.
Det var bondens sidste ord:
hovedet skal vende mod Grønneskor.

90.
Fødderne til og hovedet fra,
til skoren jeg atter skuer da.

91.
Sigmund var på Skuø fod,
syd i Hvalvík han fandt sin død.

92.
Til Suderø hán kom i uheldig stund,
hans banemand var Torer hund³.
Omkvæde: Norges mænd,
danser vel og rolig,
stiller eder alle, riddere,
Norges mænd, danser vel og rolig.

¹) En anden optegnelse, som i det hele afviger meget fra Lyngbys og Svabos, tilføjer her:

a, Sigmundur situr í Skúvoy triggur, Trándur eftir hans lívi liggur.
b, Sigmundur fullur við digdir góð, tilgerðsmáður tryggjar hans blóð.
c, Sigmundur firi Gud og góða gerð mátti svimja Suduroyjálfjörð.

²) Istedenfor dette vers har Svabo som slutning:
Suður í Suduroy vár hann dripin, norður í Skúvoy vár hann grivin.

³) Her menes Torgrim den onde; dette navn findes kun i Lyngbys optegnelse.

GUNNARS KVÆDI¹.

1.
So skeyt Gunnar nýtur drongur,
— og hon hin villa —
sundir gekk hans bugastrongur.
Viðgangur: Tá gjörði hon illa,
illa sveik hon reystan drong,
og tað var tó illa.

2.
Halgerð, vis mår nú tín tokk',
veit mår dugnað við hárlökk.

3.
Hár mítt hevur meg væl prýtt,
tað er bæði gult og sítt.

4.
Sig mår skjott og satt nú frá,
hví tú vilt hárlökkin fá.

5.
Verja mann eg meg væl um stund,
fáji eg notið buganum.

6.
Veit mår hann skjott, sit so við frið,
livið mítt hár liggur við.

7.
Leggur tú tað virði á,
hárlökk skaltú ikki fá.

8.
Huga mann eg tá íð tað var,
högg á kinn at tú gavst mår.

9.
Verða mant tú slíkt minni við,
sum tú nú gert tår ágíti.

10.
Móðir fellir meðug tår:
hjálp tår sonur við mítt hár.

11.
Ei skulu bragdar brigða mår,
at eg reiv hár af hövdi tår:

1.
Gunnar skød foruden lempe,
— og hun den vilde —
strengen brast for raske kæmpe.
Onkvæde: Da handled hun ilde,
skændig sveg hun kæmpen rask,
og det var dog ilde.

2.
Halgerd vis dig huld mod mig,
jeg om en hårløk beder dig.

3.
Mig prydet har mit gule hår,
langt det over skuldren går.

4.
Sig mig sandt og skyndsomt nu:
hvi om den hårløk beder du?

5.
Jeg værge mig en stund vel kan,
om buen blot jeg får i stand.

6.
Giv mig den snart, og sid så i ro,
mit liv mon nu på den bero.

7.
Lægger du den magt derpå,
hárlökken skal du ikke fá.

8.
Vel jeg gemmer i mit sind,
da du gav mig slag på kind.

9.
Gid du i eftermælet må
gengæld for dit afslag fá.

10.
Så sorrigfuld hans moder står:
hjælp, min søn, dig med mit hår.

11.
Ej skulle kæmper dadle mig,
at jeg rev hovedhår af dig.

¹) Dette lille brudstykke efter Njáls saga er optegnet på Suderøen, men jeg har intetsteds på øerne kunnet fuldstændiggøre det.

FADIR OG DOTTIR 1.

1.

Faðir spurdi döttur í ráð:
viltú giftast manni í ár?
hon svór um gud, hon svór um menn,
hon hevði ikki hugsað ella tonkt tãð enn.
Vidgangur: Men riddar' svevur aleina.

2.

Hon svór um menn,
hon hevði ikki hugsað ella tonkt tãð enn;
hon svór tãð á helgu bók,
at hon ikki mann í loyndum tók.

Men riddar' svevur aleina.

3.

Helgu bók,
at hon ikki mann í loyndum tók;
hon svór tãð við munnin,
at hon var so skir sum ein nunna.

Men riddar' svevur aleina.

4.

Hon svór tãð við sannan gud,
men eingin veit, hvãt kemur í hug.

5.

Hvør var sã hin riddari sín,
í aftan reið til búða tína?

6.

Tãð var eingin riddari sín,
tãð var min drongur med hindini sín'.

7.

Plæga so várar hindir smár
hãva boxl í munnin og sœdul á?

8.

Tãð var ikki sœdul af gull,
tãð var ein tóvi af àkurull.

9.

Hvãt var tãð hit gilta spjút,
í aftan stóð um gluggan út?

1.

Fader spurgte datter sã:
vil du holde dit brøllup i år?
hun svor ved gud, hun svor ved mænd;
aldrig derpå jeg tænkte end.
Omkvæde: Men ridder sover alene.

2.

Hun svor ved mænd:
aldrig derpå jeg tænkte end;
hun svor det ved den hellige bøg:
ej mod nogen mand jeg i löndom tog.

Men ridder sover alene.

3.

Den hellige bøg:
ej mod nogen mand jeg i löndom tog;
ved munden sværger jeg eder her,
jeg er som en nonne ren og skær.

Men ridder sover alene.

4.

Hun ved den sande gud det svor,
men ingen véd, hvad i hjertet bor.

5.

Hvad var det for en ridder sín,
í aftan red til døren din?

6.

Det var ingen ridder sín,
det var min dreng med hinden sín.

7.

Pleje sã vore hinder smã
at have bidsel í mund og sadel på?

8.

Det var ikke sadel af guld,
det var en tott af ageruld.

9.

Hvad var det for et gyldent spjud,
í aftan stod gennem gluggen ud?

1) Efter en optegnelse på Suderø ved pastor Schrøter. En lignende vise findes hos Peder Syv side 662: Broder spurde søster ad o. s. v.

10.

Tað vör einki gillini spjút,
men mánið skein bæði inn og út.

11.

Hvör vör sá hin riddari fin,
í aftan stóð firi songum tín'?

12.

Tað vör eingin riddari fin,
tað vör hon Kristin terna mín.

13.

Plægar so Kristin terna tín
skera so stuttan stakkin sín?

14.

Döggin drívur so víða,
frúvur plæga sín stakk uppsníða.

15.

Drívur döggin kalda,
frúvur plæga sín stakk upphaða.

16.

Plægar so Kristin terna tín
skera áf hárið um í kring?

17.

Tað vör ikki skorið í kring,
men frúnnar flattur lógu í ring.

18.

Hvæt vör tað firi lítill kind,
í aftan grát í búðum tín'?

19.

Tað vör eingin lítill kind,
tað vör hann Falkur hundur mín.

20.

Plægar so Falkur hundur tín
háva reiv og lind og húgvulin?

21.

Här vör ikki húgva á,
men tað vöru hundins litir smá'.

22.

Hvæt vör tað firi vögga fin,
í aftan stóð firi songum tínum?

10.

Det var intet gyldent spjud,
men månen skinned ind og ud.

11.

Hvo da var den ridder fin,
i aften stod foran sengen din?

12.

Det var ingen ridder fin,
det var Kristen terne min.

13.

Plejer så Kristen terne din
så kort at skære kjolen sin?

14.

Duggen falder så vide,
kvinder opkilte kjolen den side.

15.

Duggen falder den kolde,
kvinder op deres kjortel holde.

16.

Plejer så Kristen terne din
at afskære håret rundt omkring?

17.

Det var ej klippet rundt omkring,
men hendes flætninger lå i ring.

18.

Hvad var det for et barn så spæd,
i aften i dit kammer græd?

19.

Ikke det var et barn så spæd,
men Falk min hund jeg legede med.

20.

Plejer da Falk hunden din
at klædes i svøb og hovedlin?

21.

Ej den havde hue på,
men det var hundens pletter små.

22.

Hvad var det for en vugge fin,
i aften stod foran sengen din?

23.

Tað var eingin vögga gev,
tað var mín litli silkivevur¹.

24.

Faðirín burtur á skogvin reið,
mötti hann riddara á síni leið.

25.

Faðirín sínum svörði brá,
riddaran hjó hann í luti tvá.

26.

Han tók upp hans raska fót,
hongdi hann við södul góð'.

27.

Hann tók upp hans ljósu hond,
hongdi hana í södulbond.

28.

Hann tók upp hans fríða hövur,
hongdi tað við södulgjörð.

29.

Faðirín heim í gárdin fór,
úti hans dottir firi honum stóð.

30.

Kennir tú nákað henda fót,
sum hongur við mín södul góð?

31.

Kenni eg enn, sum eg kendi hann
tá,
so mangt eitt spor til búðar lá.

32.

Kennir tú nákað hesa hond,
sum hongur við mítt södulband?

33.

Kenni eg enn, sum eg kendi hana
tá,
so manga nátt á armi lá.

34.

Kennir tú nákað hetta hövur,
sum hongur við mína södulgjörð?

23.

Det var ingen vugge gæv,
det var min lille silkevæv.

24.

Faderen red i skov på stand,
mødte han der en riddersmand.

25.

Faderen sit sværd uddrog,
og riddersmanden flux han vog.

26.

Han tog op hans raske fod,
hængte den ved sin sadel god.

27.

Han tog op hans lyse hånd,
og hængte den ved sadelbånd.

28.

Han tog hans hoved op med hast,
bandt det så til sin sadel fast.

29.

Faderen rider hjem i gård,
ude for ham hans datter står.

30.

Kender du noget til denne fod,
som hænger ved min sadel god?

31.

Som jeg kendte den da, jeg nu kende
den må,
så mangt et spor til mit kammer lå.

32.

Kender du noget til denne hånd,
som hænger ved mit sadelbånd?

33.

Som jeg kendte den da, jeg nu kende
den må,
så mangel nat på min arm den lå.

34.

Kendte du og det hoved længe,
som ved min sadelgjord møn hænge?

¹) De følgende sex vers (24-29) mangle i Schroters optegnelse, men ere indskudte efter en anden optegnelse, jeg har fra Nordström.

35.
Kenni eg enn, sum eg kendi tað
tá,
so mangur kossur á vörum lá.

36.
Firr trýtur streymur í á,
enn kvinnur kunna ei andsvár fá.

37.
Firr trýtur bilgja í sjogv,
enn kvinnur háva ekki andsvár nogv.

38.
Gud firgevi tár fadir mín,
hvæt tú gjördi mót dottur tíni.

39.
Gevi tað gud nú fadir mín,
at eldur hevði stáðið í húðum tínum.

40.
Og tú vart innibrunnin,
firi öll tey ráð tú kundí.

41.
Og tú hár inni væri,
og eg firi uttan stæði.

42.
Kindi hon eld af hvíta lín,
inni brendi hon fadir sín.
Men riddar' sveyur aleina.

35.
Som jeg kendte det da, jeg nu kende
det må,
så mangt et kyss på læberne lå.

36.
För heter strömmen op at rinde,
för gensvar fattes skal en kvinde.

37.
Heller ophørte bølge i hav,
end en kvinde intet gensvar gav.¹

38.
Gud tilgive dig, fader min,
for hvad du gjorde mod datter din.

39.
Give det gud nu fader min,
at ild havde stået i borgen din.

40.
Og at du indebrændt var.
for det onde værk, du øvet har.

41.
Og du derindenfor da lå,
mens her jeg udenfor mon stå.

42.
Hun tændte ild af hvide lin
og brændte inde fader sin.
Men ridder sover alene.

RISIN OG MOYJIN².

1.
Allt gekk folk í kirkju inn,
— stígið so —
heima sát hon moyjin ein.
Víðgangur: Riddarin vil til hóva gá,
stígið svá, stígið á
vára gangara fríða.

1.
Alle folk ginge i kirken ind
— træder så —
hjemmesad møen med tankefuldt sind.
Omkvæde: Ridderen vil til hove gá,
træder så, stiger på
vore gangere skønne.

¹) Vers 36 og 37 burde vist heller synges efter vers 23, end her. ²) Denne vise er mig velvillig tilsendt af Kontorist Gudmund Effersø, som har optegnet den i Vestmannahavn.

2.
 Heima sát hon moyjin ein,
 hon var vön við tröllagleim.

3.
 Hon risti kross í hvörja vrá,
 so trigg hon settist niður tá.

4.
 Risin heiman áf gærði gekk,
 flattað hár á herðar hekk.

5.
 Hann bankar á dir við fingri sín':
 stalt upp moyjin, lát meg inn.

6.
 Stalt upp moyjin, lát meg inn,
 tí eg eri kongins son so fin.

7.
 Ertú kongins son so klókur,
 so sig mår nákað úr altarbók.

8.
 Lítið kann eg í bók at sjá,
 betur kann eg mína harpu slá.

9.
 Hví stendur tú so leingi,
 tú slært ikki harpustreingi?

10.
 Kalt vedur fellur á,
 fristir eru streingir smá'.

11.
 Skemta tú tár við gull og fà,
 men meiri fært tú ei áf mår.

12.
 Risin burtur áf gærði gekk,
 flattað hár á herðar hekk.

13.
 Risin heim í gærðin fór,
 úti hans móðir firi honum stóð.

14.
 Væl komin aftur, sonur mín,
 hvár er hin unga moyjin tín.

2.
 Med tankefuldt sind hun hjemme sad,
 af trolde hun ofte plaget var.

3.
 Hun slog kors på hvert et sted,
 så tryg hun satte sig da ned.

4.
 Risen vandred fra sin gård,
 ad ryggen flættet hang hans hår.

5.
 Han banker på dør med finger sin:
 stat op, skøn jømfru, og luk mig ind.

6.
 Stat op, skøn jomfru, og luk mig ind,
 thi jeg er kongens søn så fin.

7.
 Er du kongens søn så klog,
 da læs mig noget af alterbog.

8.
 Lidet jeg kun af bog forstår,
 bedre jeg min harpe slår.

9.
 Hvi står du så længe,
 du slår ikke harpestreng?

10.
 Koldt vejr falder på,
 frusne ere strengene små.

11.
 Ved guld og gods fornøj du dig,
 men mere får du ej af mig.

12.
 Risen gik da bort af gård,
 ad ryggen flættet hang hans hår.

13.
 Risen kommer hjem i gård,
 ude for ham hans moder står.

14.
 Min søn, velkommen atter' vær,
 din unge mø jeg ikke ser.

15.
Hár stóðu firi naglar fim,
min fótuþ brann, eg náddi ei inn.

16.
Ikki gjörði so fadir tín,
tá íð hann reið at biðja mín.

17.
Kundi hann ikki inn um dirnar ná,
tá mundi hann gjögnum ljóvarin gá.

18.
Sveik hann ei tá ungu kind,
miðjan vegginn gekk hann inn.

19.
Risin legðist í tunga sott,
men hár kom eingin, íð honum ráddi bót.

20.
Risin legðist í tunga trá,
hár kom eingin, íð honum vitsti ráð.

21.
Tað bátar ongum eftir at trá
at lokka tá jomfrú, hann ei kann fá.

22.
Tað bátar ongum eftir at langa
— sligið so —

at lokka tá moy, hann kann ei fanga.
Víðgangur: Riddarin vil til hóva gá,
sligið svá, sligið á
vára gangara fríða.

15.
Lukket der var med nagler fem,
min fod den brændte, jeg slap ej ind.

16.
Ikke er du din fader lig,
da han kom at bejle til mig.

17.
Kunde han ej gennem døren nå,
ned gennem taget monne han gå.

18.
Fik han ej bedåret møens sind,
gennem væggen trængte han ind.

19.
Risen blev slagen af svare sot,
men ingen kom, der råded ham bod.

20.
Risen pintes af stærke træ,
men ingen der kom, som vidste råd.

21.
Det båder ingen at attrå
at lokke den jomfru, han ej kan få.

22.
Det båder ingen efter at tragte
— træder så —
at lokke den mø, ham ej kan agte.

Omkvæde: Ridderen vil til hove gá,
træder så, sliger på
vore gangere skønne.

BRÚNSVEINS VISA 1.

1.
Hoyr tað Mjolkhvít, svára mår blítt,
— med junga —

eg ríði í lund at biðja mår vív.
Stev: Alfagurt ljóðar mín tunga,
listur meg í dans gá med junga,
brúnt er mítt silkihár,
mjolkhvít so eri eg sjálv,
alfagurt ljóðar mín tunga.

1.
Hør det Melkvid uden sorg,
— med de unge —
at hente mig brud jeg rider af borg.

Omkvæde: Fagert da lyder min tunge,
glad jeg går i dans med de unge,
brunt er mit silkehår,
melkevid er jeg selv,
fagert da lyder min tunge.

1) Denne lille vise har jeg i en optegnelse fra bygden Våg på Sudero.

14.

Tað er mín ingsta sistir,
nýkomin út af kloystri.

15.

Aldri sá eg nákað kloysturvív
fella so meðug tár á lin.

16.

Aldri sá eg nákað kloysturbarn
fella so meðug tár uttan harm.

17.

Meira gull ber hon á sár,
enn mín lát fædir fylgja mår.

18.

Meiri gull ber hon fri brosti,
enn eg eigi í míni kistu.

19.

Tað dugur ei at dilja,
tað mann vera lín helja¹.

20.

Háv tú sjálfur lítit kvöldarvív,
flit meg aftur til fædir mín.

21.

Tríggjar giftur hefur fædir meg gift,
og allar háva mår heljur skift.

14.

Det er min yngste søster kær,
som nykommen ud af kloster er.

15.

Aldrig så jeg nogen nonne fin
fælde så mødige tårer på lin.

16.

Aldrig så jeg nogen klostervív
uden sorg at græde så bitterlig,

17.

Mere guld bærer hun på sig,
end fader min lod følge med mig.

18.

Mere guld på brystet hun bær',
end der i min kiste er.

19.

Det nytter ej at dig forstille,
det må vist være din frille.

20.

Behold du selv kun frillen din,
før mig atter til fader min.

21.

Tre gange min fader mig gifte vilde,
hvergang forspildtes det ved en frille.

FRÍSA VÍSA.

1.

Frísar lögdu árar í sjó,
so vildu teir frá landi ró',
jomfru grát og hendur sló:
látið meg ei á Frísaland fordervast!
Bíða, bíða, mín Frísi,
meg mann fædir loysa,
eg trúgvi so gott til fædir mín,
hann loysir meg við borgum sín',
hann letur meg ei á Frísaland for-
dervast.

1.

Friser i havet lagde årerne ned,
fra landet vilde de ro afsted,
jomfruen græd og hænder vred:
lader mig ej i Friseland fortabs!
Vent, o vent, min Frise,
mig mon min fader udløse,
jeg troer så godt om fader min,
han løser mig ud med borgene sine,
han lader mig ej i Friseland for-
tabes.

¹) Dette vers er indskudt fra den anden relation. Det ellers ubrugelige ord „helja" forklare Færingerne ved en „frille".

„Eg havi ikki borgir uttan tær tvá,
hvörða kann eg láta firi teg gá,
forvisst mást tú á Frísaland ford-
ervast.”

2.

Frísar lögðu árar í sjó,
so vildu teir frá landi ró,
jomfrú grát og hendur sló:
látid meg ei á Frísaland fordervast!

Bíða, bíða, mín Frísi,
meg mann móðir loysa,
eg trúgvi so gott til móður mína,
hon loysir meg við stakkum sín,
hon letur meg ei á Frísaland ford-
ervast.

„Eg havi stakkar uttan teir tvá,
hvörðan kann eg láta firi teg gá,
forvisst mást tú á Frísaland ford-
ervast.”

3.

Frísar lögðu árar í sjó o. s. v.

Bíða, bíða, mín Frísi,
enn er ein meg at loysa,
eg trúgvi so gott til festarmann mín,
hann loysir meg við skipum sín,
hann letur meg ei á Frísaland ford-
ervast.

„Ikki havi eg skipini uttan tær tvá,
bæði vil eg láta firi teg gá,
ei skalt tú á Frísaland fordervast.”

4.

Frísar lögðu so árar í sjó,
so mundu teir frá landi ró,
jomfrú ló og hendur sló:
ikki mann eg á Frísaland fordervast.

„Kun tvende borge tilhøre mig,
ingen af dem jeg giver for dig,
forvist må du i Friseland fortabes.

2.

Friser i havet lagde årerne ned,
fra landet vilde de ro afsted,
jomfruen græd og hænder vred:
lader mig ej i Friseland fortabes!

Vent, o vent, min Frise,
mig mon min moder udløse,
jeg tror så godt om moder min,
hun løser mig ud med kjortlerne sine,
hun lader mig ej i Friseland for-
tabes.

„Kun tvende kjortler tilhøre mig,
ingen af dem jeg giver for dig,
forvist må du i Friseland fortabes.”

3.

Friser i havet lagde årerne ned o. s. v.

Vent, o vent, min Frise,
end er en mig at løse,
jeg tror så godt om festemand min,
han løser mig ud med skibene sine,
han lader mig ej i Friseland for-
tabes.

„Kun tvende skibe tilhøre mig,
begge jeg gerne giver for dig,
ej skal du i Friseland fortabes.”

4.

Friser i havet lagde årerne ned,
fra landet da monne de ro afsted,
jomfru lo og klapped i hænder derved:
ikke skal jeg i Friseland fortabes.

1) Legen kan nu fortsættes videre, idet pigen på samme måde opfordrer sin brøder, søster og frænder at udløse hende med deres kostbarheder; jfr. hermed den islandske vise af samme indhold foran side 20 og 21.

DET KONGELIGE NORDISKE, OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING

1850.

Aarsmöde den 15de Februar 1851.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under HANS MAJESTÆT KONGENS Præsidium paa Christiansborg Slot.

Efterat Vice-Præsidenten, Etatsraad og Geheimearchivar Wegener, i Selskabets Navn havde hilset Hans Majestæt, der første Gang som Konge tog Forsædet i Forsamlingen, aabnede Allerhöistsamme Forhandlingerne.

Secretairen, Etatsraad Rafn, foredrog en Beretning om Selskabets Arbejder og Status i det forløbne Aar 1850, i hvilket følgende af de senest optagne Medlemmer vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

BROWN (John), Esq., Medlem af det kongl. geographiske Selskab i London.

CHALMERS (Patrick), Esq., Auldbar Castle, Scotland.

PARKER (Rev. Peter), nordamerikansk Legations-Secretair i China.

POWER (Rev. Joseph), Bibliothekar ved Universitetet i Cambridge.

WETMORE (Prosper, M.), General, New-York.

STICHÆUS (Johan F.), Landshövding i Borgå i Finland.

Der udgaves i dette Aar af:

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

ANNALER FOR NORDISK OLDEKYNDIGHED OG HISTORIE, Aargangen eller Bindet for 1850 med 3 Plancher og af følgende Indhold: 1, Saga af Flóres ok Blankifúr, Grundtexten med Oversættelse ved Brynjolf Snorrason; 2, Fremstilling af den islandske Familieret efter Grágás (anden Deel) ved Vilhjálmur Finsen; 3, Runeindskrifter fra Øen Man og Syderøerne, meddeelte af P. A. Munch; 4, Notits om St. Michaels Kirkehule i Thelemarken i Norge, ved Chr. C. A. Lange (med tvende Prospector); 5, Kilderne til Sveriges Historie i den förchristelige Tid, af P. A. Munch; 6, Jernalderens Begyndelse i Danmark, oplyst gennem Gravfund, af J. J. A. Worsaae (med Afbildninger, fortsat fra Aargangen 1847 S. 385 fg. og tab. II, III, hvor Tjæreby-Fundet beskrevet): Fundene ved Værløse, Fuglebjerg, Høirup og Tostrup.

Fremdeles af ANTIQUARISK TIDSSKRIFT Aargangen for 1849.

Etatsraad Rafn berettede at Trykningen af anden Tome af det af ham særskilt redigerede Værk *ANTIQUITÉS RUSSES (ET ORIENTALES)* var uafbrudt fortsat, og forelagde en genealogisk Tavle, som han for dette Værk havde udarbejdet over en islandsk Kriger og Digter Björn Arngeirson, der havde udført en mærkelig Heltedaad 1009 i Rusland i Vlademir den Stores Tjeneste ved at nedlægge en fjendtlig Krigerhövding; derhos foreviste han nogle Pergamentsfragmenter, indeholdende denne udmærkede Helts Levnetsløb, hvilke Blade Arne Magnusson havde i Aaret 1707 erholdt fra den selvsamme Dal i Islands Vesterland, hvor denne Helt var født og senere bosiddende.

Det behagede HANS MAJESTÆT KONGEN ved udkastede Grundtegninger at oplyse og nøiere at forklare de Udgravninger, Allerhöistsamme havde i den forløbne Sommer under sin specielle Ledning ladet foretage i Ruinerne af de gamle Borge Söborg og Adserbo i det nordlige Sjælland. Hans Majestæt tilbød at ville levere Selskabet for dets Annaler nøiagtigere efter Opmaaling udførte Grundtegninger af disse to Borgruiner og Geheimarchivar Wegener lovede at ville ledsage samme med historiske Oplysninger.

Oldsag-Committeen anmeldte, at MUSEET FOR NORDISKE OLDSAGER havde i 1850 haft en Tilvæxt af 436 Nummere, der vare indkomne i 146 Sendelser fra Landets forskjellige Egne. Enkelte af de mærkeligste senest indkomne Sager forelagdes.

Etatsraad Thomsen foredrog Bemærkninger over et Fund paa Stamhuset Thiele i Nærheden af Viborg; de derved fremkomne af Hofjægermester Lüttichau indsendte Sager hidrøre fra en af Oldtidens Smede og ere fra den hedenske Tids sidste Periode, Jernalderen.

Inspecteur Worsaae meddeelte en kort, foreløbig Beretning om et mærkeligt Fund, som i Efteraaret var kommet til Museet fra Meilgaardseggen imellem Randers og Grenaa, og som fra først af fornemmelig skyldtes Godseier Olsen til Meilgaard.

Inde i Meilgaard Skov, omtrent en Fjerdingvei fra Stranden, ligger en temmelig vidtstrakt Banke, begroet med Træer og Buske. Ved for nogle Aar siden at grave i den ene Ende af Banken, opdagede man, at der neden under det tynde Jordlag, hvori Træerne og Buskene groede, var lutter Skaller af Östers, Hjertemuslinger, Blaamuslinger og Strand-snegle. Ved at bortkjøre noget af disse Skaller til Veifyld, havde Arbejderne fundet enkelte forarbejdede Beensager, som Hr. Olsen opbevarede for Museet. Da Meddeleren kom til Stedet i Eftersommeren (1850), lod han foretage Gravninger i Banken, hvorved det viste sig, at Österslaget er mellem fire og fem Alen høit. Östersskallerne ere

uden Sammenligning de talrigste, og ligge saa tæt paa hverandre, at der aldeles ingen Jord findes imellem dem. Kun seer man overalt en heel Deel Trækul og Striber, som det synes, af Aske.

I disse tæt sammenpakkede Lag, som öiensynlig ikke nogensinde för havde været opbrudte, fandt han deels selv og deels opsamlede hos Arbejderne: Flintöxer, Hamre af Hjortetak, Flintspaaner eller Knive (Östersknive), Prené eller Pile af Been, Stykker af Kamme af Been og andre forarbejdede Beensager, fremdeles en Mængde Dyrebeen, som efter Prof. Steenstrups Undersögelser have tilhört vilde Svaner, Vildgæs, Katte, Hunde, Vildsviin, Raadyr og Hjorte. Foruden alle disse Ting, som laae adspredte enkeltviis mellem Skallerne, fandtes ogsaa Skaar af Leerkar.

Det er aldeles öiensynligt, at disse Dyrebeen og Skaller af spise-lige Östers, Muslinger og Snegle, der samtlige have været aabnede, ere Levninger fra Maaltider, som Landets ældste Indbyggere have holdt paa Strandbredden i den fjerneste Oldtid, i den saakaldte Steenalder, da man af Mangel paa Metal brugte skjærende Redskaber af Steen og Been. Et Kjævebeen er spaltet, öiensynlig for deraf at udtage Marven, og Kullene, saavel som Skaarene af Leerkar ere Vidner om, at der sikkert er foregaaet en Kogning af Kjödet. Endelig Östersknivene, Pilene, Öxerne (til at hugge Kjödet itu), Hamrene til at banke Fisk med etc. etc.

Den interessante og höist oplysende Kjendsgjerning, at Urindvaanerne i Steenalderen saaledes have paa Landets Kyster ernæret sig af Östers, Muslinger, Snegle, saavel som af Fuglevildt og Dyrekjöd, er paa en höist mærkværdig Maade bekræftet ved lignende Fund. Allerede tidligere var der i Museet et Fund fra Krabbeshölm ved Skive, hvor man ligeledes i et Lag Östersskaller havde truffet Flintöxer, Hamre af Hjortetak, Flintknive, Skaar af Leerkar etc. saavel som en Deel Dyrebeen, bl. a. af Uroxxer, ituslaaede paa selvsamme Maade, som Kjævebenet fra Meilgaardsbanken, for at Marven deraf kunde udtages. Fremdeles fra Mariagerfjordens Kyst, fra Havnö var Museet i Besiddelse af lignende Ting fra Österslag. Men navnlig i Egnen af Issefjorden har Prof. Steenstrup iagttaget flere saadanne Östersdynger, hvori ligge forarbejdede Gjenstande og Trækul. Endnu i Julen vare Prof. Forchhammer, Prof. Steenstrup og Meddeleeren samlede ude ved Havelse Mølle ved Fredrikssund, hvor de i en Östersdyngge netop traf de selvsamme Phænomener, isærdeleshed en stor Mængde for Marvens Skyld spaltede eller knuste Dyrebeen. Blandt Dyrebenene og Östersskallerne laae der ogsaa her en Mængde Been af Rödspetter, hvoraf man seer, hvad man iövrigt nok maatte kunne forudsætte, at disse hyppig have tjent

Urindvaanerne til Föde. Paafaldende er den betydelige Mængde Östers, der i den fjerne Oldtid, ifølge disse Fund, maa have været her omkring paa vore Kyster.

Det Indblik, som paa denne Maade alt er aabnet i Urindvaanernes Levemaade, vil forhaabentlig blive ganske anderledes klart, navnlig naar man faaer fuldstændig udgravet idetmindste een af de mange store Östersdynger, som henligge spredte paa vore Kyster. (Jfr. Oversigt over det Kgl. Danske Videnskabers-Selskabs Forhandl. 1848. S. 1-12. S. 62-75 og 1851 S. 1-31. Ogsaa særskilt aftrykt som: Undersøgelser i geologisk-antiqvarisk Retning af Forchhammer, Steenstrup og Worsaae. Kbhvn. 1851. 57 Sider. 8).

Dr. J. G. Klingwall, Provst og Sognepræst til Roma paa Gulland, meddelte Afbildninger af tvende forhen paa Sjonhems Kirkegaard beliggende og nu i selve Kirken opstillede Runestene, hvis Indskrifter ommælde Mænd, der vare omkomne udenlands, den ene af dem i Blöku-mannaland (Valachiet).

Den Kongl. Norske Regjerings Underviisnings-Departement havde oversendt tredie Deel af den af samme ved R. Keyser og P. A. Munch foranstaltede Udgave af Norges gamle Love, indeholdende Lovgivningen efter Kong Magnus Haakonssons Död 1280 til 1387; og Frederiks Universitet i Christiania: Ólafs saga hins helga, en kortere Recension, samt Strengleikar eða Ljóðabók, en Samling af romantiske Fortællinger efter bretoniske Folkesange (lais), udgiven af R. Keyser og C. R. Unger, det norske Folkesprogs Grammatik og Ordbog over det norske Folkesprog af Ivar Aasen; samt Alexanderssaga, udgiven af C. R. Unger, foruden flere Skrifter.

Kongl. Norsk Rigsarchivar Chr. C. A. Lange forelagde det af ham udgivne Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, tredie Aargang; Prof. P. A. Munch sin Udgave af Symbolæ ad historiam antiquiorem rerum Norvegicarum, og Rector Dieterich fra Stockholm sin Svensk Språklära med jemförande hentydningar til Norges og Danmarks Språkbruk; Professor Holmhøe fra Christiania sit Skrift om Pronomen relativum og nogle relative Conjunctioner i vort Oldsprog; og Fyens Stifts litteraire Selskåb: Actstykker til Nordens Historie i Grevefeidens Tid.

Inspecteur Worsaae forelagde Afbildninger af Runestenen, som i 1850 fandtes ved Aarhus Mølle og Afskrifter af 4 andre i Nørre-Jylland fundne Runestene.

Justitsraad Tang til Nørre-Vosborg meddeelte en Beskrivelse med Grundtegning af de saa kaldte Holmgaard Knappe, en Samling af smaae Gravhøie paa Möborg og Gudum Hede i Ringkjøbing Amt.

Kassereren Justitsraad J. F. Magnusen havde afsluttet sit Regnskab over Selskabets Pengevæsen for 1850. Til Revisorer af samme valgtes Etatsraad A. A. Kiellerup og Geheime-Legationsraad A. P. Knudsen.

Ifølge den af Secretairen meddelte Udsigt havde SELSKABETS FASTE FOND til islandske Oldskrifers Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme i 1850 haft en Tilvæxt af 1000 Rbdlr. og var saaledes voxet fra 50,000 Rbd. til 51,000 Rbd. Sölv i kongelige 4 pCts Obligationer.

DEN ARNAMAGNÆANSKE COMMISSION.

Commissionen har i dette Aar fortsat sin Virksomhed i det hele taget efter den samme Maalestok som hidtil, og som er fremstillet i de i Antiquarisk Tidsskrift indrykkede Beretninger (1846-1848 S. 87-135 og S. 195-196; samt 1849-1851 S. 6-13). Imidlertid have dog flere Omstændigheder lagt ikke ubetydelige Hindringer i Veien for Arbeidernes raskere Fremgang, hvoriblandt her især maa fremhæves de smertelige Tab som Commissionen har lidt, deels ved dens Medlem Conferentsraad Kolderup Rosenvinges Dödsfald; deels ved den förste Stipendiar Brynjolf Snorrasons langvarige Sygdom og derpaa fölgende Död i Slutningen af Juni Maaned 1850. Hans Plads kunde först fundatsmæssig besættes fra 1ste October, og fra denne Tid have Stipendiarerne, forhenværende 2den Stipendiar Gisli Brynjulfsson som förste, og Jón Þorkelsson som 2den Stipendiar fortsat de Arbeider, der foreligge som den nærmeste Opgave for Commissionens Virksomhed.

I. SNORRA EDDA, 2det Bind. Trykningen af dette er saavidt fremskreden, at de grammatikalske Afhandlinger, der efter den wormske Codex udgjöre et Tillæg til den egentlige Snorra edda, allerede ere reentrykte, og Aftryk af det upsalske Edda-Haandskrift, som er udlaant hertil med en særdeles Velvillighed fra Upsala Universitets Bestyrelse, er allerede noget fremmet. Der staaer saaledes tilbage af dette Bind Trykningen af de Tillæg, man har isinde at vedföie Udgaven, og af Forklaringen over Viserne i förste og andet Bind, foruden Registre og Fortale; hertil har man allerede forberedt, tildeels i dette Aar, Afskrifter og Collationeringer af de forskjellige Tillæg, samt Revision af Haandskrift til Trykningen. Denne er nu fremmet til Bindets 20de Ark, og da Haandskrift for det fölgende haves i Beredskab, ventes Bindet at kunne udkomme i Aaret 1852.

II. I den arnamagnæanske Samling findes en særdeles betydelig Masse af Breve og Aktstykker af diplomatarisk Art, vedkommende Islands Historie og Forhold. Disse bestaae deels af Originaler, omtrent 2000 i Tallet fra Tidrummet 1300 til 1670, hvorover nu haves en ordnet Registrant med Tillæg;

deels af Afskrifter, som Arne Magnusson med stor Iver har ladet forfatte og samlet, men hvorover man hidtil ingen Registrant har haft; deels endelig findes disse Aktstykker spredte i Samlingens forskjellige Nummere under Form af Brevbøger, Dommebøger, Slægtbøger, Maldager o. s. v. Samlingen af løse Afskrifter kan i det mindste anslaaes til 4 til 5000 Stykker. — Det var ikke undgaet Commissionens Opmærksomhed, at her findes et særdeles rigt Forraad til Udgivelsen af et *DIPLOMATARIUM ISLANDICUM*, hvis Udgivelse ikke alene i sproglig Henseende vilde være af Vigtighed, men tillige levere mange nye og interessante Bidrag til Historien, saavel den locale islandske som baade Norges og Danmarks. Som Forberedelse hertil er foretagen den omtalte Revision af den ældre Registrant, et Tillæg dertil udarbejdet og af Afskrifterne ere 1500 Nummere allerede registrerede, samt ligeledes enkelte Brevbøger i Samlingen gennemgaaede og afskrevne. Derimod er det endnu ikke afgjort, om Commissionen vil bestemme sig til at fortsætte og fuldende Registraturen foreløbig, eller strax at skride til at udgive Originalbrevene.

III. Udarbejdelsen af det *RAISONNERENDE CATALOG OVER HAANDSKRIFT-SAMLINGEN* forslættes stadig, og har Udarbejdelsen deraf været overdraget den nuværende første Stipendiar. Den er fremskreden i det forløbne Aar fra 250 til Nr. 281 i Folio, altsaa 31 Nummere, foruden at man har efterhaanden samlet betydeligt Materiale til flere vigtige Haandskriftklassers Beskrivelse.

IV. I den sidste trykte Beretning om Commissionens Virksomhed er der given en temmelig udførlig Beskrivelse af et fra det hertugelige Bibliothek i Wolfenbüttel hertil laant Haandskrift paa Membran, indeholdende *RÍMUR*. Dette Haandskrift bestaaer af 125 Blade og indeholder 16 forskjellige *Rímu*-Cykler, hver for sig omfattende en Saga. Det er fremdeles i Beretningen viist, at dette Haandskrift er omtrent fra Aar 1500, og saaledes hører til de ældste og fortrinligste af sit Slags, ligesom og at det indeholder deels nogle hidtil ubekjendte *Rímu*-Cykler, deels correkttere Texter end de hidtil bekjendte, navnlig end de, som den arnamagnæanske Samling var i Besiddelse af. Denne Codex har Commissionen nu ladet fuldstændig afskrive og siden conferere med Originalen, hvorved man saaledes har erhvervet et værdifuldt Haandskrift til Samlingen.

V. Til Undersøgelse og mulig Afbenyttelse ved den paatænkte Udgave af *JÓNSBÓK* har Commissionen erholdt til Laans fra Bibliotheket i Wolfenbüttel et Membranhaandskrift af denne Lovbog og ladet samme undersøge. Vi meddele her en Beskrivelse over dette Haandskrift, forfattet af Vilhjálmur Finsen:

Denne Skindbog bestaaer af 125 Blade i lille Qvart og indeholder Jónsbók, skrevet med en Haandskrift, der ikke kan antages at være ældre end fra det 16de Aarhundrede, samt paa de 4 sidste Blade, der ere skrevne med 2 Haandskrifter, hvoraf den ene udentvivl er fra det 17de Aarhundrede og den anden endnu yngre, 8 forskjellige Retterbøder for Island eller Norge eller Excerpter af saadanne. At Membranen er skreven i Island, kan foruden af andre Omstændigheder sees af den anvendte Retskrivning, idet navnlig æ overalt er sat isteden for œ, ur istedenfor r (t. Ex. bændur) o. s. v. Bogstavet i skrives aldrig i, men altid med Prik over og over u og v sættes altid to Prikker eller Streger; derimod findes Accenter ikke anvendte over de lange Vocaler; ð forekommer ikke, men der skrives altid d. Uden at være smuk, er Haandskriften, der i den sidste Trediedel af Skindbogen bestandig bliver lættre og mere sammentrængt, ligesom af Mangel paa tilstrækkeligt Pergament, i det hele tydelig og navnlig ikke meget abbrevieret. Capitel- og Balk-Initialerne ere for det meste maalede med rød og undertiden tillige med grøn Farve. Skindbogen er i det hele ubeskadiget, med Undtagelse af at der imellem fol. 62 og 63 fattes et Blad, der svarer til største Delen af 3die og 4de Capitel i Landabrigði. Ved Indbindingen, som ved de tykke Trætavler paa Siderne tydelig nok viser sig at være skeet i Island, er det Blad, der skulde følge efter fol. 38, blevet ombyttet og kommet til at staae som fol. 45. Paa Margen og under Texten findes undertiden Bemærkninger eller andet skrevet med yngre Haandskrifter; t. Ex. paa fol. 11.

Pessa logbok a Gudmundur Biarnar

Son med riettu, eñ eingen añar.

Membranen begynder uden nogen Overskrift med Fortalen til Jónsbók, der i Haandskrifterne pleier at overskrives Bréf Magnús konungs. I denne Fortale til Lovbogen betegnes den første Afsnit, Þingfararbálkr som gaaende forud for den egentlige Lovbog, hvorimod det følgende Afsnit, Kristindómsbálkr betegnes som Bogens „første Del“, hvorefter Konungs Þegnskylda bliver den 2den, og Mannhelgi, Erðatal, Landabrigði, Landsleigubálkr, Kaupabálkr, Farmannalög og Þjófabálkr, respective 3die, 4de, 5te, 6te, 7de, 8de og 9de Del af Lovbogen. I Gjennemførelsen af denne Inddeling finder der en Forvirring Sted i nærværende Haandskrift, saaledes som i saa mange andre Haandskrifter af Jónsbók. Saaledes betegnes Þingfararbálkr som første Del eller Afsnit af Lovbogen („Hier hefur upp hinn fyrsta blut lögbókarinnar, sem er þingfararbálkur“), og Kristindómsbálkr som 2det Afsnit, men derefter er Konungsþegnskylda vel forsynet med sin egen Inscription, men

ikke opført som et selvstændigt Afsnit, hvorimod sammes 3 Capitler ere henlagte til den foregaaende Kristindómsbálkr, som Cap. 12, 13 og 14. Efterat Mannhelgi derpaa er blevet rigtigheden anført som 3die Del af Lovbogen, sondres den derefter følgende Del, Erfðatal i 3 Afsnit, hvert med sin egen Capitelinddeling, nemlig Kvennagiptingar, Erfðatal, og Framfærslubálkr, af hvilke det förstnævnte Afsnit er opført som 4de Deel af Bogen, det mellemste uden Betegnelse af dets Rækkefølge og Framfærslubálkr endelig atter som „4de Del”. Landabrigði anföres rigtigheden som 5te, og Landsleigubálkr som 6te Afsnit, men derefter opføres den nysnævnte Balks sidste Del under Navnet Rekabálkr, som 7de Del af Bogen, Kaupabálkr derpaa som 8de Afsnit, Farmannalög uden Betegnelse af Rækkefølgen, og endelig det derefter følgende sidste Afsnit, Þjófabálkr, besynderligt nok, som „11te Del af Lovbogen” (Hier hefur upp hinn sidasta og ellifsta hlut lögbókar). Capitelinddelingen er i det hele den sædvanlige; som Afvigelser kunne dog bemærkes, at Mannhelgi Cap. 3 först begynder i Midten af Udgavens Cap. 3, med Ordene: „Nú róa menn skipi skipudu”, og at der ved den i Framfærslubálkr Cap. 6 indførte Retterbod „Þad er stadfest” o. s. v. begyndes et nyt Capitel. I Erfðatal ere de 13 Afdelinger, der indeholde Bestemmelserne om de 13 Arveclasser, og i Udgaven udgjøre ligesaa mange Capitler, anførte som Cap. 1, og Cap. 14 o. s. v. i Udgaven opføres da som Cap. 2 o. s. v. De sædvanlige i Texten indførte Retterböder findes i Reglen ogsaa i dette Haandskrift, men ligesom der i denne Henseende forekomme Afvigelser fra hvad der i de bedre Haandskrifter er Tilfældet, saaledes er der ikke sjældent paa Grund af Skjødsløshed undladt at gjøre den sædvanlige Bemærkning i Texten om at de paagjældende Bestemmelser ere Retterböder. Capiteloverskrifterne ere valgte temmelig vilkaarligt og i Almindelighed dannede efter Capitlernes Begyndelsesord og da undertiden mindre heldigt, som t. Ex. Mannhelgi Cap. 15 (der begynder med den Bemærkning, at det er utilbørligt at Mænd bide hinanden som Hunde eller Heste), hvilket Capitel har faaet den Overskrift: „Ef menn hafa á sier hunda sid ad bita, (Dersom Mænd anvende Hundeskik, at bide).” Ikke sjældent forekomme inden selve Capitlerne rødmaalede Overskrifter ved Begyndelsen af nye Materier. Saaledes er ved Bestemmelsen i Þingfararb. Cap. 3, S. 154 i Udg. anbragt Overskriften „vebönd”, og navnlig synes Forbudet i Framfærslubálkr Cap. 13 mod den Pragt i Klædedragt, der siges at have taget Overhaand i Island, „i höiere Grad end i noget andet, lige fattigt Land”, at have i höi Grad interesseret Afskriveren, som her har anbragt flere rødmaalede Bemærkninger midt i Capitlet, t. Ex.: „Þetta

skipa þeir oss Íslendingum að halda um aldur og um æfi (dette befale de os Islændere at holde i al Evighed)”, og paa et andet Sted: „betur skartar fullur magi en fagur kyrtill (bedre pryder en fuld Mave, end en fager Kjortel)”, o. s. v. Texten lider ikke sjældent af Unöiagtighed og Skjödeslöshed. Ofte ere Ord udeladte, f. Ex. Kristindómsb. Cap. 1: „for niður (til) helvitis”; Mannhelgi Cap. 11: „Ef madur (færir) frialsan mann í sker”, ligesom der ogsaa ofte findes Skrivfeil, f. Ex. Kvennagipt. Cap. 2 — „og a sa þa bædi er hana fær forráði (f. forræði) fyrir henni og peningum hennar. Huar (f. Huer) sem giptingarmadur er at réttur at” — o. s. v., Landsleigub. Cap. 22: „Ef madur á *skóg* i annars manns jördu” — hvor det af Sammenhængen og de bedre Haandskrifter er klart, at der istedenfor *skóg* bör staae *eng* o. s. v. Som Exempel paa forvanskede Læsemaader kan endnu anføres følgende Sted af Erfðatal, Cap. 12 — „þa taka þeir sem eptir eru syskiná brædra börn skilgetnir af sammæddur komnir” — hvor Ordet brædra bör udelades og for sammæddur læses sammæddum. Overhovedet synes saaledes nærværende Haandskrift ikke at ville give noget Udbytte for Textcritiken ved en Udgave af Jónsbók, saa meget mindre, da man af denne Lovbog har mange ældre og fortrinlige Codices.

Begge disse islandske Pergamentsböger ere efter Afbenyttelsen sendte tilbage til Bibliotheket i Wolfenbüttel med Paaskjønnelse af den Beredvillighed, hvormed saavel dette Bibliotheks Overbestyrelse som navnlig Bibliothekaren C. Schönemann havde givet os Leilighed til deres Afbenyttelse.

VI. Ved kongelig Resolution 9de Juni 1850 ere approberede følgende Forandringer og nærmere Bestemmelser med Hensyn til Organisationen af den arnamagnæanske Stiftelses Bestyrelse og de for dens Virksomhed gjeldende Regler:

1. Den ved allerhöieste Rescript af 24. Sept. 1772 anordnede bestandige Commission for Stiftelsens Bestyrelse skal herefter bestaae af 5 Medlemmer, nemlig 2 Ephorer og 3 andre Medlemmer;

2. De tvende Ephorer vælges af Consistorium ved Kjöbenhavns Universitet eller det academiske Raad, der maatte træde isteden for Consistorium, iblandt Universitetets Lærere, saaledes at, saalænge Consistorium beholder dets nuværende Form, i det mindste den ene af dem bör være Consistorialis;

3. De övrige tre Medlemmer af Commissionen beskikkes, efter Forslag af Consistorium, af Ministeriet for Kirke og Underviisningsvæsenet med frit Valg imellem Universitetets Lærere og andre, der maatte være villige til at modtage en saadan Kaldelse;

4. Nedsættelsen af Medlemmernes nuværende Antal efter disse Bestemmelser iværksættes først ved indtræffende Afgang blandt Commissionens öieblikkelige Medlemmer, saaledes at en fratrædende Ephors Plads vel strax bliver at besætte, men at derimod foruden Ephorerne ikke noget nyt Medlem indtræder i Commissionen, saalænge denne i det Hele tæller 5 Medlemmer;

5. Den umiddelbare Bestyrelse af Stiftelsen, derunder ogsaa indbefattede de Consistorium efter Fundatsens §§ 15, 21 og 26 tillagte Forretninger, tilligemed Bestemmelsen om den hensigtsmæssigste Udførelse af Arbejderne, overdrages det udelukkende Commissionen at varetage, dog at denne, naar den i noget Tilfælde nærer Tvivl om et Foretagendes Forhold til Stiftelsens Fundats og af denne Grund finder en særlig Bemyndigelse fornöden, derom har at henvende sig til bemeldte Ministerium, og samtidigen dermed at underrette Consistorium derom, for at give dette Leilighed til at yttre sig.

6. Consistorium har at före et almindeligt Tilsyn med Stiftelsens Virksomhed, i hvilken Henseende det gjøres Commissionen til Pligt aarlig inden 1ste Marts til Consistorium at indsende en Beretning in duplo om Stiftelsen i det sidstforløbne Aar, af hvilken Consistorium indsender det ene Exemplar til samme Ministerium;

7. Secretairposten ved Commissionen inddrages, naar den nuværende Secretair fratræder Posten, hvorefter det Bidrag af Finantserne, som nu tilskydes til Secretairens Lön, bliver, under Forudsætning af, at det efter Postens Ophör vedblivende kan tilflyde Stiftelsen, at anvende til Honorar for Redactionsarbejde ved Udgivelsen af de af Commissionen til Trykken befordrede Skrifter og til speciel Godtgjörelse for saadanne Arbejder, som Secretairen hidtil har udfört, forsaavidt disse ikke kunne enten erholdes besörgede ved Stiftelsens Stipendiarier eller overtages af Commissionens egne Medlemmer;

8. De tvende Stipendiarier ved Stiftelsen blive fremtidigens at antage af Commissionen og ligeledes at entledige af denne, naar dette skeer efter deres egen Begjering, hvorimod det forbeholdes Consistorium at fratage dem Stipendiet; naar dette i noget Tilfælde imod deres Önske skulde gjøres nödvendigt. Den i Fundatsens § 4 for Stipendiarierne bestemte faste Lön af 300 Rbd. aarlig for den 1ste og 200 Rbd. for den 2den indtræder fra 1ste Januar 1851 at regne;

9. De tvende Haandskrivere, som fundatsmæssigen skulle være ved Stiftelsen, bortfalde, saaledes at Afskrivning, naar denne ved andre end ved Stipendiarierne findes fornöden, besörges imod særskilt Betaling.

MUSEET FOR NORDISKE OLDSAGER

har i Aaret 1850 haft en Tilgang af 436 Nummere, der ere indeholdte i 146 Sendelser fra Landets forskellige Provindser. Denne betydelige Forøgelse synes at være et talende Beviis for en meget udbredt Interesse for vore nationale Oldsager.

Adgangen til Museet har som sædvanligt været om Torsdagen fra Kl. 11—1, men da de Besøgendes Antal har været meget talrigt, har Samlingen, ligesom i de tre foregaaende Aar, ogsaa fra 1ste Mai til 1ste October været tilgængelig Mandag Eftermiddag fra Kl. 5—7.

Enhver af Museets Afdelinger har modtaget værdifulde Forøgelser, og vi tillade os at fremhæve følgende Gjenstande.

STEENALDEREN.

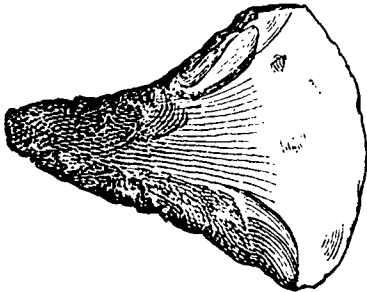
Tvende Stykker, der høre til de sjeldnere Oldsager fra Steenalderen, erholdtes efter afdøde Pastor Sorterup. Det ene, der er af Granit, er en Sænkesteen med tvende korsviis indsløbne Furer. Det andet, der vides at være fundet i en Törvmose i det nordostlige Sjælland, er en $8\frac{1}{3}$ " lang Piilspids af Been. I Råndene ere indskaarne Furer, hvori Flintstykker have været indsatte, og i disse Furer sees endnu Levninger af det Bindmiddel, hvormed Flintstykkerne have været befastede. Af denne Art Piilspidser har Museet hidtil kun erholdt et Exemplar. Et lignende Stykke, som bevares i en Samling i Sverrig, er afbildet i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed Bind. I, tab. III, fig. 33.

Hs. Excellence Greve Carl Moltke til Aagaard forærede to Beenmeisler, $7\frac{2}{3}$ og $5\frac{1}{3}$ " lange, Fragmenter af to andre Beenmeisler og et Redskab af ubekjendt Bestemmelse, $4\frac{1}{2}$ " langt. Dette Redskab, der er afbrudt ved begge Ender, er dannet af en Spids af et Hjortehorn, og er ved den bredeste Ende prydet med fire Rækker af smaa indgravede Stregcr. Lignende ere tidligere fundne. Med disse smukke Stykker fulgte en stor Hugtand af et Vildsviin og nogle Steenredskaber, fundne tilligemed de ovennævnte Beensager i et Gravkammer paa Bjerre Mark i Arts Herred, Holbeks Amt.

Ved Bytning erhvervedes en smuk *Beenmeisel*, hvis Eg er lidt beskadiget. Dens Findested er ubekjendt, men saavel dens brune Farve, som ogsaa den Stand, hvori den nu befinder sig, tyder paa, at den maae have ligget i en Törvmose.

At Oldsager af Steen forefindes paa de mindre Öer, og at disse altsaa i den tidligste Periode af Oldtiden have været beboede, fortjener at bemærkes. For flere Aar siden erholdt Museet ved Pastor Chr. Möllers Omsorg adskillige Steensager fra Anholt, og i afvigte Aar indsendte Fyrinspecteuren paa Hesselöen, Hr. Mathiesen, følgende Gjen-

stande: et $5\frac{1}{2}$ " langt Flintstykke, der skjønnes at være den første, meget raa Begyndelse til en Kile; et 5" langt Stykke, der er Begyndelsen til en Huulmeisel; en krum tilhugget Flintkile uden Bane, lidt over 12" lang; tre Flintkiler fra 7 til $4\frac{1}{2}$ " lange; et henved 5" langt Flintstykke, der antages at være Begyndelsen til en Landsespids, men som sandsynligviis under Forarbejdningen er bleven brækket, hvorfor Spidsen heller ikke er bleven hugget færdig; Haandtaget til en Flintkniv; en overbrudt, tresidet Piilspids og et Brudstykke af en Flintkile.

Handskemager Bille i Kjøge indleverede et $3\frac{1}{3}$ " langt Redskab af Flint, dannet af en sleben, i Oldtiden sønderbrudt Kile. Bagtil er den tilhugget i en Spids, for at kunne indsættes i et Træskaft.

I Aarsberetningen for 1849 omtales S. 31 en lille Kam af Been, funden ved Meilgaard i Randers Amt, men da Findestedet ved nærmere

Undersøgelse har viist sig ikke at være en Östersbanke, men en Opdyngning af Östersskaller, sønderbrudte og cassetede Redskaber etc., maae man her tillade sig en Berigtigelse af hiin Benævnelse. Inspecteuren over de nationale Mindesmærker, Hr. Worsaae, har foretaget en omhyggelig Undersøgelse af hiin mærkelige Opdyngning, hvis Resultater ere offentliggjorte i det ovenfor Side 100 ommeldte Skrift: „Undersøgelser i geologisk-antiquarisk Retning“, hvori S. 41-47 meddeles saavel en Beskrivelse over Localforholdene, som en Fortegnelse over en Mængde i Opdyngningen fundne Gjenstande, der deels i afvigte Aar vare fundne og skjenkede til Museet af Proprietair Olsen til Meilgaard, deels fremkom ved Hr. Worsaaes Undersøgelse, ved hvilken Hr. Olsen med Interesse og velvillig Imødekommen understøttede ham.

BRONCEALDEREN.

Pastor Fyhn til Nørrejernløse indsendte nogle Brudstykker af en Bronceluur, der desværre vare meget-medtagne af Tiden. Paa et af dem er en fremstaaende Ösken. Med disse Brudstykker fulgte nogle Stykker af en Kjæde, hvis Led bestaae af Ringe, hvorfra fremstaaer en lille Stang med en Ösken paa Enden. Denne Kjæde har formodentlig henhørt til Luren. Ovennævnte Stykker ere fundne i en Törvemose paa Gaardmand Hans Jensens Lod i Dramstrup i Holbeks Amt.

Fra Bornholm erholdtes et *Broncesværd*, der desværre er brudt i 3 Stykker. Det er 23" langt, og Grebtingen har paa Siderne haft

en Beklædning, der har været fastnitted ved 7 Broncenagler, af hvilke en er tilbage. Det fandtes i en Høi paa 37te Selveiergaards Grund i Olsker Sogn, tilligemed Fragmenter af en $3\frac{1}{2}$ " lang *Broncekniv* med gjennembrudt Haandtag, en itubrudt *Pincette* uden Zirater og nogle Brudstykker af en *Broncefibula*. Amtmanden over Bornholm, *Etatsraad Wegener*, indsendte disse Sager.

Iblandt flere interessante Antiquiteter, som Samlingen erholdt efter afdøde Pastor Sorterup til Langaa og Oxendrup i Fyen, var ogsaa et prægtigt Broncesværd, der desværre var brudt i 5 Stykker. Det er lykkedes at faae disse Fragmenter sammensatte, hvorved man seer, at Sværdets Længde er $34\frac{1}{2}$ T. Det er det længste Broncesværd, Museet hidtil har erholdt, og udmærker sig saavel ved en eiendommelig Form af Grebtungen, som ved en skjøn Painta. De 7 Nagler, der have fastholdt Fæstets Beklædning, ere nu tabte, og Klingens Eg, der har været meget tynd, er desværre for-tæret. Förend det kom i Sorterups Eie, havde det i flere Aar ligget imellem gammelt Jern hos en Jernkræmmer i Fyen. Findestedet vides ikke, men at det er fundet i Fyen, kan der ikke være Tvivl om.

Uagtet Museet efterhaanden har erholdt flere *Bronceöxer*, maae disse dog betragtes som henhørende til de sjeldnere Oldsager, hvorfor man ogsaa med Erkjendtlighed paaskjønner, at en Samler overlod det et saadant Stykke. Denne Öxe er $6\frac{1}{2}$ " lang og af den almindelige Form, prydet paa begge de bredere Sider med Stregzirater samt paa den ene af de smallere Sider med puncterede og Stregzirater. Ved samme Leilighed erholdtes en smuk og udmærket vel conserveret Celt med Ösken, $3\frac{1}{4}$ " lang. Hver af dens bredere Sider er decoreret med 3 langagtige Fordybninger, hvorover tæt ved Skafthullet er anbragt et ophöiet Punct, omgivet af tvende concentriske Ringe.

En anden *Bronceöxe* erholdtes ved Handskemager Bille i Kjöge. Den var overbrudt, uden Zirater og har en Længde af 6". Den er funden af en Bonde i Varpelöv, i Nærheden af Kjöge.

Fra Candidat Becker i Kbhvn erholdtes en Broncekam, $1\frac{1}{2}$ " höi og $1\frac{1}{6}$ " bred. Oventil har den en gjennembrudt Bülle, hvori har været anbragt 4 smaae Spiraler, af hvilke den ene nu mangler. Tillige medfulgte en sönderbrudt Haarnaal, to Stykker af en Haandledsring, samt et Brudstykke af et Broncesværd. Ovennævnte Gjenstande ere fundne i Forbindelse med brændte Been i en Høi, beliggende ovenfor de saakaldte Slotsgavle paa Möen.

Fuldmægtig Höier paa Leire Herreds Contoir, indsendte som Foræring fra Sognefoged Jörgen Pedersen i Herringelöse i Vestrup Sogn: to Bronceknive samt Brudstykker af flere lignende; en Bronze-Pincette,

Brudstykker af tvende Syle og en Synaal af Bronze; et Brudstykke af en Probeersteen; fem Dobbeltknapper samt en mærkelig lille overbrudt Naal af Bronze, $3\frac{1}{2}$ " lang; denne har oventil en med fire udstaaende Knopper forsynet, guldbelagt Knap, der er prydet med indslaaede Ringzirater; under Knappen er Naalen i $\frac{1}{2}$ " Længde omviklet med en smal og flad Gultraad. Disse Sager ere fundne i en lille Höi paa Giverens, Sognefoged Pedersens Mark, og det fortjener at bemærkes, at denne Höi af Eieren er bleven fredet og indhegnet.

Pastor Hald til Snodstrup i Fredriksborg Amt indsendte følgende Broncesager: en Kniv, $4\frac{1}{2}$ " lang og af usædvanlig Form; dens Haandtag, der ender i to Spiraler, er paa Midten prydet med to Spiraler, hvoraf den ene er afbrudt; Bladet er krumböiet og paa begge Sider prydet med fire langs med Ryggen löbende indridsede Streger og en Række indslagne Trekanter; paa Ryggen af Bladet, tæt ved Haandtaget, er anbragt en Fugl; Spidsen er afbrudt; en mindre Bronzekniv; en $2\frac{3}{4}$ " lang Piilspids med Tunge til at indsætte i Skafstet; en Pincet, 2" lang, og et Brudstykke af en mindre; en Syl med Bronceskaft; et lidet Broncestykke, bestaaende af en rund og ovenpaa med concentriske Ringe og Streger forziret Plade, fra hvis Midte fremstaaer et Rör, der udvendig er prydet med to Riller. Ifølge Finderens Sigende fandtes den omtalte Syl siddende i dette Rör; fire Dobbeltknapper og en Naal, der foroven er omböiet og ender i en Knap med fire smaa Knopper paa. Disse Sager ere fundne af Afbygger Peter Madsen paa Störe Rörbeks Mark. De fandtes i den saakaldte Snolds Höi, som man antager har givet Navn til Sognet, der i ældre Tider kaldtes Snoldstrup (see Ann. for nord. Oldkynd. 1838-1839 S. 350). Höien, i hvilken ingen store Steen fandtes, men derimod en Mængde mindre, der laae hist og her, og imellem hvilke Broncerne fandtes, er nu aldeles slöifet.

Pastor Appeldorn til Gjerlöv og Bakkendrup indsendte et Hængekar af Bronze, $4\frac{3}{4}$ " höit og $6\frac{1}{4}$ " i Diameter. Det er af samme Form som det i Annaler for nord. Oldkynd. 1844-1845 fig. 84 afbildede, og har ligeledes to opstaaende Öskener og i Munden en indadgaende Kant af gjennembrudt Arbeide. Det er ligesom hiint udvendig prydet med Bölgezirater. Da dette Kar i Oldtiden har haft en lille Revne, har man allerede da sögt at böde derpaa, ved paa den indvendige Side at paalodde eller paasmelte noget Bronze. Ved Opgravningen er det paa den ene Side blevet noget beskadiget ved et Spadestik. Med Hængekarret indsendtes tillige et Broncestykke af ubekjendt Bestemmelse; det bestaaer af en huul Halvkugle, hvis convexe Side forlænger sig i en huul Cylinder, der ender i en med en Spids forsynet Knap; indvendig i

Halvkuglen er paa den ene Side en Ösken og paa den anden Side en Knap, der begge synes at være bestemte til Befæstelse af en Rem. Dette Stykke, der udvendig er prydet med enkelte særegne Spiralzirater, er $3\frac{3}{4}$ " høit og i Mundingen henved 4" i Gjennemsnit. Museet var forud i Besiddelse af flere lignende Stykker, der dog alle variere meget i Størrelse. Ovennævnte tvende Oldsager fandtes ved Törveskjæring i en Mose, tilhørende Gaardmand Anders Sörensen i Lille Fuglede.

En engelsk Geistlig, Rev. James Yates, i Lauderdale-House ved London skjenkede Museet en Metal-Afstøbning af en meget mærkelig Bronzeform til at støbe Celler i. Originalen er afbildet i et af Hr. Yates i 1849 udgivet Skrift „On the use of bronze celts in military operations“, og tilhører Clement Unthank Esq. i Norwich.

JERNALDEREN.

I den saakaldte Slæbes Höi ved Snoldelev i Sjælland har man flere Gange foretaget Gravninger, der imidlertid ikke have afgivet noget antiqvarisk Udbytte. Først da Grundeieren i 1850 lod bortføre noget Jord og omtrent 20 Cubikfavn Steen, fandtes i Mergel, henimod den ene Side af Höien, tre Segle af Jern, en meget forrustet og stor Forhammer samt en lille Ambolt af Jern, hvis Overflade omtrent er $3\frac{1}{2}$ " i Qvadrat. Ifølge Sagkyndiges Udsagn har en i Ambolten værende Fordybning været bestemt til at anbringe Seglen eller et andet lignende Redskab i, medens der blev slagen Ryg paa det. Man sporede et heelt Lag af Kul i Höien. Mergelgraveren erholdt en Douceur.

Besidderen af Stamhuset Thiele ved Viborg, Hofjægmester v. Lüttichau, indsendte et betydeligt og særdeles interessant Fund af Redskaber og forskellige andre forarbejdede Gjenstande, der skjønnes at have tilhørt en af Oldtidens kunstfærdige Smede. Da dette Fund vil blive Gjenstand for en egen, med Afbildninger ledsaget Afhandling, indskrænker man sig i nærværende Beretning til, foreløbig at gjøre opmærksom paa Tilværelsen af disse Sager, der saavel af Archæologerne som af Smede ex professo ansees for dyrebare Reliquier fra Hedenold.

Museet modtog fra Frøken A. Lüttichau en meget mærkelig *Pantsers-hætte*, som er forfærdiget af smaae Jernringe, der kun ere sammenböiede og ikke nittede, saaledes som paa Ringbrynierne fra den senere Tid. Den har paa et Par Steder været beskadiget, og et af disse Steder har man i Oldtiden søgt at reparere, paa en temmelig ufuldkommen Maade, ved igjennem flere af Ringene at anbringe en sammenbukket Jerutraad. Denne interessante Oldsag, der er den eneste i sit Slags i Museet, skal efter Opgivende være funden i den saakaldte Vils Höi i Vilsted Sogn, Aalborg Amt, tilligemed nogle Spydspidser af Jern, der gik tabt.

Justitsraad og kgl. Godsforvalter Povelsen i Sorö indsendte igjennem Cultusministeriet en Fingerring af Guld. Den bestaaer af et fladt, ovenpaa sribet Guldbaand, hvis Ender ved indslaaede Striber ere givne Form af Slangehoveder. Ringens Omgange ere sammenloddede ved Kanterne, og paa Bagsiden er der desuden paaloddet flere smaa Stykker Guldblik. Den fandtes i en Gröftevold paa Braabys Mark af Bonden Jens Mortensens Sön. Dens Vægt er $\frac{3}{8}$ Lod, og godtgjordes den Findexen med den fulde Metalværdi 6 Rbd. 64 Sk.

Stiftamtmand Greve Sponneck i Ribe indsendte en Fingerring af Guld, der fandtes af en Dreng ved Gravning i et Jordgjerde paa Sneumgaards Mark i Sneum Sogn. Den er forarbejdet af to böiede Guldtraade, der ere sammenloddede, men henimod Enderne igjen adskilte. De fire Ender ere eens decorerede og løbe ud i flade, afrundede Hoveder, ovenpaa hvilke sees Cirkelzirater.

Stiftamtet for Lolland og Falster indsendte fra By- og Herredsfoged Fasting en Guld-Fingerring, dannet af et fladt udhamret og sammenböiet Guldbaand, hvis Vægt var $\frac{1}{2}$ Lod, der godtgjordes Findexen med 8 Rbd. 64 Sk. Omtrent en Maaned-senere indsendtes fra samme: en Spiral-Fingerring af 5 Omgange; to lignende Ringe af omtrent 3 Omgange samt et lidet Stykke sammenböiet Ringguld. Vægten af disse Stykker var 2 Lod, og betaltes med 29 Rbd. 64 Sk. Efter ganske kort Tid erholdt Museet atter: en Spiral-Fingerring af omtrent 2 Omgange; en lignende Ring af $1\frac{1}{2}$ Omgange; to Stykker Ringguld af sammenböiet, rund Guldtraad, og et lidet Stykke af en flad og firkantet Guldstang. Disse Stykker, der veiede $2\frac{1}{16}$ Lod, godtgjordes som sædvanlig, med den fulde Metalværdi 35 Rbd. Samtlige ovennævnte Gjenstande fandtes af Parcellist N. Pedersen af Ullerslöv i Aunede Sogn, Nürre Herred, ved at grave i en Mose paa samme Sted, hvor han ved i 1847 at grave om en stor Steen fandt to større Stykker Ringguld, der dog ikke optoges i Museet, da de vare i en ukjendelig og forhamret Tilstand.

Regimentschirurg Toft i Rudkjöbing overleverede en prægtig Sölvring af henved 9" Diameter. Den er dannet af en enkelt Sölvstang, der paa Midten er fladt udhamret, og som henimod Enderne er rund. Ydersiden er decoreret med afvejlende Striber og Rækker af Puncter, og henimod Enderne med indslaaede Trekanter, hvori sees ophöiede Puncter. Enderne have været omböiede, for at gribe i hinanden, men den ene er nu tabt. Dens ualmindelige Störrelse kunde maaskee lede paa den Formodning, at den har været baaren om Livet. Den veier

6 $\frac{1}{2}$ Lod og dens Metalværdi godtgjordes Finderen med 7 Rbd. Den fandtes tæt ved Store Belt paa Byen Illebölles Marker.

Etatsraad Birch i Slagelse indsendte en Broncefibula af en særegen Form, 2 $\frac{1}{2}$ " lang. Den er aflag og har til hver Side et udstaaende Stykke, ligesom en Vinge. Paa hvert af disse udstaaende Stykker er en Ösken, hvorved Tornen har været befæstet, og hvori spores Jernrust. Paa den modsatte Ende er et Stykke af den Böile, hvorunder Tornen har været indlagt. Den fandtes ved Gravning paa L. Jespersens Lod i Vemmelöv. Finderen erholdt en Douceur.

Iblandt flere Oldsager, der havde været i Pastor Sorterups Samling, erholdtes et Fragment, der er forfærdiget af en böiet Broncestang, som paa Midten er fladt udhamret. Den ene Side af den udhamrede Deel har en tynd Sölvbelægning, og deri er indslaaet Zirater med smaae trekantede Stempler. Saavel Sölvbelægningen som Ornamenternes Overeensstemmelse med lignende paa Sölvvarmbaand, der forud fandtes i Museet (Ann. for nordisk Oldkyndighed 1842-1843 tab. II fig. 21), berettiger os til at henføre dette Stykke til Jernalderen. Sorterup havde faaet dette Fragment i Sjælland, og, saavidt vides, er det fundet i Nærheden af Slangstrup. Da det ved Modtagelsen var forbukket og brudt i tvende Stykker, er det senere bleven sammensat.

Et meget interessant Fund fra Jernalderen indsendtes fra Fyen, og man maa beklage at det ikke strax blev indsendt, da det efter al Rimelighed da vilde være lykkedes bedre at bevare de skröbeligere dertil hörende Gjenstande. Det bestaaer af: en *Spiral-Fingerring* af rund Guldtraad, af 3 $\frac{1}{2}$ Omgange; en lignende Ring af 1 $\frac{1}{2}$ Omgange og endnu en lignende Ring af 1 $\frac{1}{2}$ Omgange, af hvis ene Ende er afhugget et Stykke. 8 *Brikker* eller *Jettons* af blaagrönt Glasflus; en heel og to større Brudstykker af lignende Brikker, der danne en Art Mosaik af grønne, gule og sorte Striber, en itubrudt Brikke af mørkeblaat Flus med gule Pletter. Et zürligt, dreiet *Broncekar* paa en lav Fød; det har en Höide af 8 $\frac{1}{4}$ " og i Munden en Diameter af 8 $\frac{1}{2}$ " samt er forsynet med en Hank; det har megen Lighed med det ved Himlingöie fundne Kar (hvoraf en rigtignok kun meget lille Afbildning haves i Ann. f. nord. Oldkynd. 1844-1845 tab. XI fig. 99), men istedetfor at hiint under Randen har en Frise af løbende Dyr, er dette kun ziret med flere dreiede Striber; det er overtrukket med en grøn Patina, men har desværre et Par Huller, fremkomne ved Ir. Et rundt *Broncekar* med flad Bund; det har været 9" höi og har i Munden en Diameter af 13" samt i Bunden af 8 $\frac{1}{4}$ "; Randen er udadböiet, men fra Munden og ned imod Bunden har det haft en jevn Runding;

dét er udhamret af en tynd Plade af Metal, der næsten er ublandet Kobber, og er uden al Decoration; paa den indvendige Side af Bunden, der ved Ir er skilt fra Overdelen, sees tydeligt Spor af, at det ovenfor omtalte Kar har staaet i dette. Flere betydelige *Fragmenter* af et meget stort Broncekar, der vel bærer Spor af at være udarbejdet med Flid, men ikke i nogen skjön Stil; den til dette Kar hørende Rand, der er i tre Stykker, har haft en Diameter af 13", og dens överste, udstaende og massive Kant, er prydet med indgravede, halvmaaneformede Zirater; under Randen sees udvendig to dreiede Striber. Foruden forskjellige Brudstykker af Karrets Sider, medfulgte ogsaa den dreiede Bund, hvis Diameter er 5". Överst eller paa den indvendige Side af denne Bund, er paa Midten indgravet et rundt Ornament, og om dette Buer, Blade og Lillier, der synes oprindelig at have været belagte med Sölv. Bundens nedadvendte Flade er decoreret med dreiede concentriske Cirkler. Som hørende til dette Kar medfulgte tvende meget massive Kroge af Bronze, der oventil ende i raat udarbejdede Dyrehoveder, og som i Forbindelse med tvende i dem passende Bronce-ringe, have dannet Hanke. Hver af de omtalte Kroge udspringer fra en huul, med Bly udfyldt Plade, ved hvilken de have været fastloddede til Karret, paa hvilket endnu sees tydelige Spor af Lodningen, ligesom man ogsaa sporer at det har haft en tredie saadan Hank, der imidlertid ikke mere er tilstede. Et saadant Kar fandtes ikke forud i Samlingen, og det er beklageligt at det er i en saa stærkt beskadiget Tilstand. En i en *Kasserolle* indsat *Broncesi*, af 5 $\frac{1}{2}$ " Diameter, samt de fleste Stave og Brudstykker af Bronzebeslagene af tvende *Traspande* indsendtes tillige. Hver af Spandene har haft 3 Metalbaand, og foroven et bredere, der tilligemed den överste Rand af Stavene har haft en omböiet Metalrand. Hvert af de 3 Baand have paa fire Steder været befæstet med fire Nagler til Stavene, og det överste Baand har været fastgjort ved en fortlöbende Række Nagler med halv-rundé Hoveder, der paa Spandens indre Side ere nittede over smaae firkantede Stykker Bronzeblik. Et Brudstykke af en af de om Spandenes Munding andragte Broncerande tyder paa, at Diameteren har været omtrent 7". Foruden adskillige Stykker af Metalbaandene medfulgte en complet Hank til en af Spandene og et Brudstykke af en lignende Metalbeslagene, hvori Hankenes Ender have været indpassede, og som have været befæstede ved 6 Nagler, medfulgte alle. Övennævnte Gjenstande, fandtes 1849 i en Mergelgrav paa Anders Wilhelmsens Lod i Eskildstrup, men ved tilfældige Omstændigheder udsattes deres Indsendelse til 1850. Da Guldringens Værdi-

var 26 Rbd. 80 Sk., blev dette Beløb og en passende Douceur for de øvrige Sager tilstillet Finderen ved Amtmand og Kammerherre Sporon.

Et interessant Fund erholdtes ved Consul Hage paa Møen fra Gaardeier Jacob Albrechtsen i Askeby. Det bestod af følgende Gjenstande: betydelige Brudstykker af et Broncekar, der i Mundingen er henved 8" i Diameter. Den dertil hørende Bund, der er flad, og af 6 $\frac{1}{4}$ " Diameter, er dreiet og decoreret med concentriske Cirkler. Under Mundingens udböiede Rand har paa Karrets Sider været paaloddede to meget massive Öskener til Hankens Befæstelse. Disse Öskener dannes af en Ring, hvorunder er anbragt et Menneskehoved, og fra hver af dettes Sider udgaaer et Slangehoved. Hanken er meget massiv, og bærer paa Midten Spor af at noget, rimeligviis et Öie eller Ösken, er afbrudt. Dens Ender ere omböiede, for at gribe ind i de paa Karret befæstede Öskener. Haandtaget og Bunden af en Bronze-Kasserolle, meget liig den i Annalerne for 1849 tab. IV fig. 2 afbildede. To massive, stöbte Broncestykker af uvis Bestemmelse, og af forskjellig Störrelse. En halvrund Bronzeclap, paa hvis Overside ere en Mængde med Sölv indlagte Striber samt paa Midten en lille rund Sölvtraad. Et Brudstykke af Bronze, af gjenembrudt Arbeide, der synes at have henhört til en Fibula, samt et Brudstykke af en Bronze-Paalstav med Afsats paa Midten. Ovennævnte Gjenstande fandtes i en Höl, hvori var en lille Steensætning.

Capellan Teilmann i Tostrup ved Ringsted indleverede fire Brudstykker af en Broncesi og af en udenom den anbragt Kasserolle, samt de to dertil hørende Bronzehaandtag, der ere 9" lange. Disse Brudstykker ere fundne i en Törvemose af Gaardmand Poul Nielsen af Sötofte. Tillige medfulgte en Nögle af Bronze af en særegen Form, 2 $\frac{1}{2}$ " lang. Paa Kammens ene Side fremstaae 3 Tapper, og paa begge Sider spores indgraverede Zirater.

Den blev funden i en Gruusbanke af Gaardmand Peter Andersen af Kyringe.

Fyens Stiftamt indsendte følgende Sager fra Herredsfoged Buchwald i Baag: en smuk Broncevase af romersk Arbeide, 8" höi og af 3 $\frac{3}{4}$ " Diameter i Mundingen. Den er overtrukken med en skjön, ædel Rust. Dens temmelig massive Hank er afbrudt, og den nederste Ende af denne er desværre bleven affilet af Finderen. Den tabte Ende af Hanken har sluttet sig til et ciceleret og med Sölv belagt Ornament, som nedentil ender i et Kors, men dette er nu næsten ganske forsvundet, da Finderen har rensat dette Sted ved Filen. Bunden er dreiet og prydet med Cirkelzirater. Flere Brudstykker af et Metalspeil, ligeledes af romersk Arbeide, af hvilke nogle endnu have den fulde Glands: Längs Kanten har det været prydet med 3 fordybede Cirkelslag, og det

største Stykke viser, at Speilet har været af $6\frac{1}{2}$ " Diameter. I Forbindelse med disse Gjenstande fandtes ogsaa Bronzebeslagene til tvende Drikkehorn, bestaaende af: tvende Beslag til Munden, dannede af tynde Baand, der ved den nederste Rand ere udtungede, og som have været fastnittede paa Hornene. Den øverste Rand af disse og af Hornene have været forenede ved en omböiet Kant af Bronze, hvoraf ogsaa medfulgte Dele. Paa hvert af Mundblikkene er paanittet to Öskener, der tjene til Befæstelse for Kjæder, hvis Led bestaae af smaa dreiede Stænger, der paa Enderne have Öskener, og som ere forenede med hverandre ved smaa Ringe. Den anden Ende af Kjæden har været befæstet til Hornenes Endebeslag, hvilke begge medfulgte. At Hornene, paa hvilke disse Beslag have været anbragte, kun have været smaa, sees deraf, at den ene Kjæde, der er fuldstændig, kun har en Længde af 8", der altsaa har været Afstanden imellem Hornets Munding og dets Spids. Da et Led i den ene Kjæde er af ringere Arbeide end de øvrige, tør man kanske antage, at det hidrører fra en i Oldtiden foretagen Restauration. Disse Sager fandtes ved Mergelgravning i Nærheden af Kjærum Kirke af Huusmand Jens Rasmussen i Kjærumgaard ved Assens, og laae omtrent $1\frac{1}{2}$ Alen under Jordens Overflade. Da Inspecteuren over Monumenterne, Hr. Worsaae, i Löbet af Aaret kom til Fyen, erholdt og indsendte han endnu følgende Sager, der senere vare fundne i den samme Mergelgrav: Brudstykker af en Kasserolle af meget tynd Bronze, hvis Bund er af ziirlig dreiet Arbeide, og Haandtaget, der nu er sönderbrudt, er paa den øverste Flade prydet med indslagne Zirater, og synes at have endt i to ved hinanden siddende Öskener, der tildeels ere afbrudte; et Kar af brændt Leer, $10\frac{1}{2}$ " höit, der har haft to Örer, hvoraf det ene er afbrudt. Det synes at være forarbejdet paa fri Haand, og ligner i Form det Kar, der er afbildet i Ann. for nordisk Oldkyndighed 1844-1845 tab. VIII fig. 64; et mindre Brændtleers-Kar af Form som l. c. tab V fig. 25. Det er smukt forarbejdet, og er om Kanten og paa Siderne prydet med fordybede Striber.

Fra Kammerjunker og Herredsfoged Wedel-Heinen, Byfoged i Middelfart, erholdt Museet et Fund af Sölv-sager, bestaaende af: en af to Sölvtraade snoet Ring, der henimod Enderne er udslaet i Rudeform, og der prydet med indslagne trekantede Zirater. Denne Ring, der lukkes ved to Hager, der gribe i hinanden, er $4\frac{1}{2}$ " i Diameter; en Haandledsring af Sölv, dannet af et fladt Baand, hvis udvendige Side er prydet med trekantede Zirater; Baandets Ender, der gaae ud i Traade, ere snoede om hinanden; et Stykke dobbelt, snoet Sölvtraad, der er sammenlagt, og et lidet Brudstykke af en med puncterede Roser prydet

Sölvplade, der rimeligviis oprindelig har været Belægning paa et Smykke. Ovennævnte Stykker fandtes i Harrendrup Gruusbanke af Huusmand Christen Clausens Søn og en lille Pige, begge af Harrendrup. Den største Sölvring laa tilligemed en Deel Mynter omtrent tre Alen under Bankens Oyerflade, hvorimod det övrige laae længere nede, imellem det nedrullede Gruus og Sand. Ved de omtalte Sager laae flere Stykker af et Brændtleers-Kar, der hensmuldrede ved Berörelse, og det Hefe var omgivet med enkelte, smaae Kampestené. I Forbindelse med disse Oldsager fandtes 116 Sölvmynter, der strax adspredtes imellem forskjellige af Harrendrups Behöere, men som ved Skolelærer Holms Bestræbelser atter samledes og bleve afleverede til det kongl. Myntcabinet. 10 Stk. af disse Mynter ere senere henlagte i Museet, for at bevares ved de omtalte Sölv-sager, hvis Alder ved Hjælp af disse omtrent kan henføres til den første Halvdeel af 10de Aarhundrede. Da en Beretning om dette og flere andre Myntfund vil blive meddeelt i nærværende Bind af Tidsskriftet, vil Læseren der finde den nærmere Oplysning om de til Harrendrup-Fundet hørende Mynter. De til Museet afgivne Sölv-sager godtgjordes Finderne med 5 Rbd. 80 Sk.

DEN CHRISTELIGE TID.

A. GJENSTANDE VEDKOMMENDE KIRKEN OG DEN CATHOLSKE GUDSTJENESTE.

I Aarsberetningen for 1849 omtales S. 39 en gammel Chorstol, der forhen skal have staaet i Esrom Kloster, og som afleveredes til Museet fra St. Olai Kirke i Helsingör. Den var i en temmelig beskadiget Tilstand, men er nu bleven rensat for de gjentagne Gange paa-smurte Lag Farve, og restaureret. Ved at borttage Farven paa de Steder, hvor der i Indskriften var Lacuner, opdagede man at Aarstallet havde været mcdlxxii, og at Stolen altsaa var ældre, end man i forrige Beretning havde antaget. Den fuldstændige Indskrift lyder saaledes: año dñi mcdlxxii completū ē h^o op^o 3: anno domini mcdlxxii completum est hoc opus. Oprindelig har denne Stol, ved et i Midten anbragt Skillerum af udskaaet Arbeide, været indrettet til Sæde for tvende Personer, men den överste Deel af dette Skillerum var paa en meget plump Maade borttaget. Ved Restaurationen er dette Stykke igjen bleven anbragt.

Ifölge indhentet Tilladelse af Kirkeeieren Greve Schaffalitsky de Muckadell og Biskop Gad i Odense, indsendte Pastor Ibsen til Nörrebroby et der i Kirken værende gammelt Skab, der under Catholicismen har været Opbevaringssted for Monstrantsen og andre Kirkekar. Det er forfærdiget af Egetræ, stærkt beslaaet med Jernbaand, og er

paa Forsiden prydet med malet Snitværk i gothisk Stiil. Det er deelt i tre Afdelinger; af hvilke den nederste ved en Hylde er afdeelt i to Rum. Hver af de tre Afdelinger har en egen Dör, prydet med en gothisk Rose og forsynet med en stærk Låas af temmelig plumpt Arbeide, og for den överste Afdeling er indenfor Trädören anbragt en stærk Gitterdör af Jern. I den ene Side af denne Afdeling er et ved to Laase tillukket Rum, der maae have været Opbevaringssted for Penge, da tvende smaae Aabninger paa Skabet^s udvendige Side före dertil. Over den överste Dör er med forgyldte Bogstaver, paa blaa Grund, anbragt fölgende Indskrift:

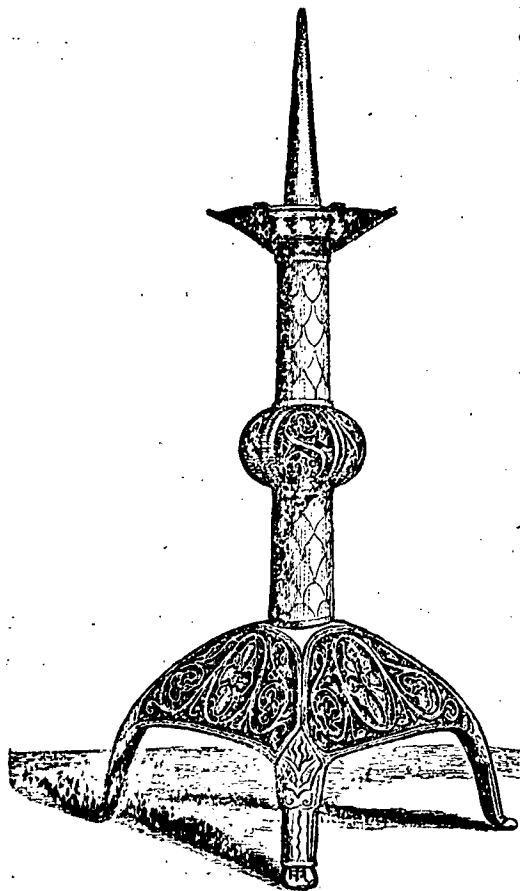
Ane caro xsti que pro me passa fuisse 1280.

Dette Skab, der var henlagt paa Loftet over Kirkens Vaabenhuus, er 3 Alen og 15" höit, og 29" bredt og skjönnes at have været indsat i en Nische. Da det var i en beskadiget Tilstand, er det bleven restaureret.

Fra samme Kirke indsendtes ogsaa et siddende Helgenbillede, 34"

höit, forestillende en Biskop, der i Skjödets har tre Bröd, og som rimeligviis skal være den hellige Nicolaus af Bari, til hvem Kirken formodentlig har været indviet. Fire mindre Helgenbilleder, af hvilke et forestiller St. Michael, medfulgte. De formodes at have henhört til en Altertavle.

Fra Frue Kirke i Aalborg, erholdtes en mærkelig og smuk gammel Lyestage af Kobber, der sikkert tör henføres til det 12te Aarhundrede. Den bærer Spor af Forgyldning og er prydet med indgraverede Arabesker, der have været og endnu tildeels ere udfyldte med forskjelligfarvet Emaillé. Dens nederste Deel hviler paa tre Födder, hvoraf den ene har været afbrudt og

er senere bleven erstattet ved en Messingfod. Oventil har den en lang Spids, paa hvilken Lyset har været anbragt. Om denne Spids var i en senere Tid anbragt en stor og meget plump Jernplade af drevet Arbeide, der dog nu er borttaget. Hosstaaende Træsnit er en tro Afbildning af denne Stage, der sandsynligviis er et fra Frankrig indført Arbeide. Dette sjældne Stykke indsendtes af Inspectionen over Frue Kirke.

Capellan Teilmann i Tostrup ved Ringsted indsendte følgende Sager, der tidligere skulle have været i Allindemagle Kirke, og som han havde modtaget af Jægermester Bruun de Neergaard til Skjoldnæsholm og Allindemaglegaard: et vel conserveret Røgelsekar med tilhørende Kjæder og tvende gamle og mærkelige Vinduesruder, 6" lange og indfattede i Bly. I den ene af disse er med Minuskelskrift indbrændt: bend bile og i den anden: fru [†]ingger. Rimeligviis have de været anbragte under Vaabenskjolde i Vinduerne, til Minde om Giverne, der med Grund antages at have været den Ridder Bendt Bille til Allindemaglegaard, der levede i Erik af Pommerns Tid og endnu nævnes 1436, samt hans Frue, Inger Thorbernsdatter.

B. SMYKESAGER, HUUSGERAAD OG GJENSTANDE, DER VEDKOMME

MIDDELALDERENS KRIGSVÆSEN.

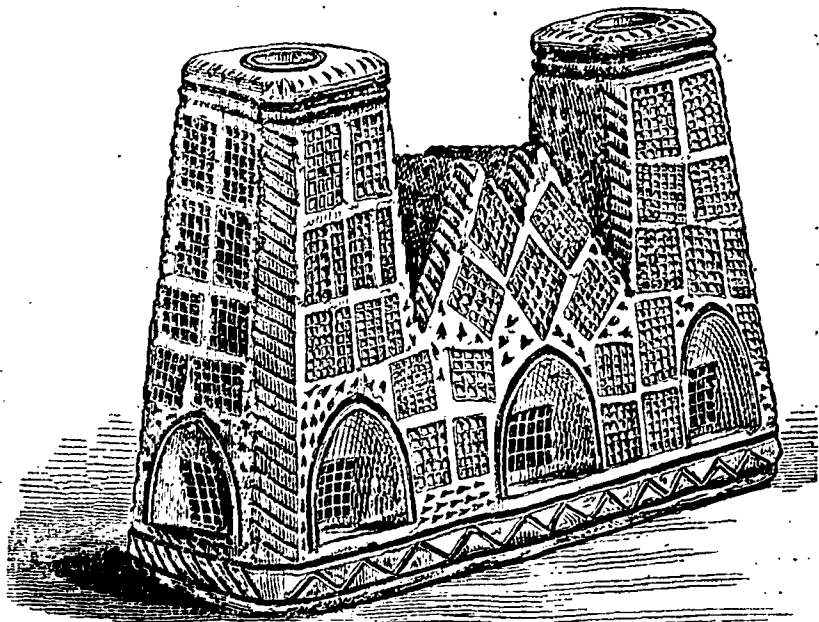
En smuk Guld-Fingerring indleveredes af Apotheker v. Stöcken i Ribe. Den er dannet af en trekantet Guldtraad, der til begge Ender er udarbejdet som Slangehoveder, hvilke holde en Indfatning af gjennebrudt Arbeide, hvori har været indsat en Steen, der nu er tabt. Hr. v. Stöckens Karl, der havde funden den ved Markarbeide i Nærheden af Riberhuus Slotsbanke, erholdt dens Metalværdi godtgjort med 4 Rbd. 24 Sk.

Arvingerne efter afdøde Conferentsraad Kolderup Rosenvinge forærede en Guld-Fingerring, der synes at være af høi Ælde. Selve Ringen er tynd og ender paa begge Sider i Slangehoveder, fra hvis Gab de fire Kløer udgaae, der fastholde en usleben Saphir.

Justitsraad, By- og Herredsfoged Aagaard i Grenaa, oversendte en Guld-Fingerring, der var funden ved Plöining af en Tjenestekarl i Stokkebro i Gjerrild Sogn. Denne Ring er foran forsynet med en Plade, hvorpaa i Hautrelief er fremstillet den kronede Jomfru Maria, holdende Christusbarnet paa Skjødets. Paa selve Ringen ere Zirater indslaaede. Metalværdien, 6 Rbd. 20 Sk., tilstilledes Finderen.

Ingenieurcapitain Linde tilsendte Museet en *Guld-Fingerring* fra den senere Periode af Middelalderen, paa hvilken secs, i gjennebrudt Arbeide, Christus paa Korset imellem Maria og Johannes. Denne Gruppe er anbragt i en oval Indfatning, hvorom fire Kugler. Den er funden af en Daglønner ved Gravning til Fundamentet under Møllebroen.

i Ribe. Den veier $\frac{1}{3}$ Lod, hvis Metalværdi godtgjordes Finderen med 8 Rbd.

Ovenstaaende Træsnit er en nøiagtig Afbildning af en Lysstage fra Middelalderen, der er funden ved Slangerup, og forhen har været i Pastor Sorterups Samling. Den er forfærdiget af brændt Leer, er 8" lang og er dannet som en Bygning med tvende Taarne, imellem hvilke sees en dobbelt Gavl. Lysene have været anbragte i Taarnene, paa hvilke sees Spor af at den har været brugt, det bedste Beviis for dens Bestemmelse. Paa Undersiden er indridset et stort $\mathfrak{A}$ og nogle flere utydelige Bogstaver.

Kammerassessor Læssøe forærede Museet den nederste Deel af et Leerkar, der er formet paa Skive, men uden Glassur. Dette Fragment indeholder en hentørret, hvidagtig Substant, der efter en Chemikers derom indhentede Skjøn er et pharmaceutisk Præparat, et Slags Plaster, der allerede var kjendt af Celsus. Det er sammensat af Bly, Olie, og lidt Potaske. Potasken formodes at hidrøre fra Blyets Uddrivning af Ertsen. Det fandtes i Indsenderens Nærværelse i en lille Nische, i en Muur i det nu opgravede Klosters Ruiner paa Hovedøen ved Christiania. Et sammesteds fundet dreiet Skaft af Been, hvor endnu sidde Levninger af Jern, samt en firkantet, glasseret Gulvflise af rødbrun Farve, paa hvilken sees en staaende gul Löve, saaledes som man finder dette Dyr forestillet i det 14de Aarhundrede, medfulgte.

• Denne Gulvflise er ogsaa funden i bemeldte Klosters Ruiner.

Inspecteuren over de nationale Monumenter indleverede fra Pastor Meldahl en meget betydelig og høist interessant Samling af Vaaben og Prydelser, der i afvigte Aar var funden i den saakaldte Viemose ved Allesö. I Aarsberetningerne for 1848 og 1849 have de mærkværdige Fund af Vaaben i Viemosen ved Allesö i Fyen været nævnte, men da man senere har erholdt Fund derfra, og en projecteret Undersøgelse, der forhaabentlig vil bringe til et endeligt Resultat, paa Grund af indtrufne Forhindringer endnu ikke har kunnet finde Sted, har man anseet det for rigtigst, ikke at meddele nogen detailleret Beretning angaaende de hidtil gjorte Fund.

Museet har hidtil ingensinde erholdt nogen Deel af Rustningen til en Hest, hvorfor vi troe at burde henvende Opmærksomheden paa et interessant Stykke, der i afvigte Aar erholdtes. Det er den Deel af Rustningen, der dækkede den forreste Deel af Hestens Hoved. Det er af Jern, er 18" langt og paa det bredeste Sted 9". Paatværs for Panden er anbragt et skarpt fremstaaende Stykke, og paa hver af Siderne er en Udbugning for Hestens Öine. Langs Randene har det en Række fine Huller, hvorved det har været fastsyet til den indre Beklædning og desuden 20 større Huller til Kobbernagler, af hvilke endnu 5 ere tilbage. Ved disse sidde Rester af den indre Beklædning, der sees at have været af meget grovt Lærred.

C. GJENSTANDE YNGRE END REFORMATIONEN.

Hr. Gudmann jun. forærede tvende, med forskjelligfarvet Uldgarn broderede gamle Hynder fra Island. Broderiet, som er udført efter forskjellige Mönstre, er i gammel Smag, og viser, da Skikke og Moder paa hiin Ö holde sig temmelig uforandrede, hvorledes slige Hynder udentvivl have været forarbeidede her i Norden i en tidlig Periode.

Ved Kjöb erhvervedes et musikalsk Instrument, en Art Skalmie, der antages at henhöre til förste Halvdeel af 17de Aarhundrede. Det er 27 $\frac{1}{2}$ " langt, og bestaaer af en huul Træcylinder, der nedentil ender i en tragtförmæt Udvidning. Mundstykket mangler, men der hvor det har været nedsat i Instrumentet, er der i dette indstöbt en Bösning af Bly. Paa Röret er ligesom paa Klarinetten anbragt flere Lydhuller, og tæt ovenfor den tragtförmede Udvidning er omkring Röret anbragt et kort udbuget Hylster af Træ, der dækker et af Lydhullerne, og er gjennemboret med en Mængde Smaahuller. Instrumentet bærer intet Spor af at Klapper have været anbragte paa det.

MYNT- OG MEDAILLE-CABINETTET.

I Lighed med de tidligere i dette Tidsskrift, og senest i dets Bind for 1846-1848 S. 225-233, givne toaarige Beretninger om Myntfundene i Danmark meddeles herved en Udsigt over de i 1849 og 1850 gjorte Fund, som ere indsendte til Cabinettet. Foruden paa denne Maade er dette — der, som sædvanligt, var tilgængeligt for Publicum hver Mandag i Sommermaanederne Kl. 12-2 — i de nævnte Aar blevet betydeligt forøget ved *Gaver, Bytninger* og *Kjøb*.

Da Myntfundene, ligesom hidtil, skulle beskrives i chronologisk Orden efter deres Indhold, nævnes altsaa her først Fundene af

ANTIKE MYNTER.

Et sjældent og med Hensyn til Danmarks Forbindelser med Udlandet i Hedenold ei umærkeligt Myntfund gjordes i 1850 af Bonden Peder Madsen i Bagsværd, Sokkelunds Herred, Kjöbenhavns Amt. Han fandt nemlig under en stor Steen paa sin Mark 45 romerske Sölvmynter, der laae samlede i en Klump uden at der bemærkedes noget, hvori de havde været nedlagte eller indsvöbte. Samtlige Mynter vare fra Tidsrummet 69-218 e. C. F., idet 3 Stkr. vare prægede under Keiser Vespasianus, 6 vare fra Hadrianus, 1 fra Sabina, 15 fra Antoninus Pius, 2 fra Faustina senior, 5 fra Marcus Aurelius, 4 fra Faustina junior, 1 fra Lucius Verus, 3 fra Commodus, 3 fra Crispina, 1 fra Septimius Severus, og 1 fra Macrinus. Af Mynternes Conservation kan man see at de i længere Tid have været i Omløb, inden de ere blevne nedlagte i Jorden.

Fra Pastor Teisen, Sognepræst til Lunde og Outrup i Vester Herred, Ribe Amt, oversendtes i 1850 en Guldmynt fra Keiser Valentinianus I (364-375). Den er som Ramus catal. num. vet. pag. 299 Nr. 29, undtagen at her nederst paa Rev. staaer ANT Γ, og den er funden i en til et Afbyggersted paa Lunde Præstegaards Mark hørende Svinesti af Bondekarl Jens Christensen af Skjedsböl.

Paa den saakaldte Soldatergaards Grund i Aaker Sogn paa Bornholm fandt 3 Arbeidere, Hans Nielsen Schov af Rönne og Svenskerne Nils Magnus Larsen Söderström og Svend Unger, i 1850 ved at rydde Steen 36 Stykker for største Deler vestromerske Guldmynter. Ved Amtmand Wegeners Forsorg skaffedes 35 af dem tilveie, hvilke indsendtes til Cabinettet. De 32 af dem, der ere prægede under vestromerske Keisere i Tidsrummet 393-491, ere følgende: 1 fra Honorius, 5 fra Valentinianus III, 1 fra Libius Severus, 1 fra Anthemius, 1 fra Julius Nepos, 7 fra Theodosius II, 8 fra Leo I, 6 fra Zeno, 1 fra Basiliscus, og 1 fra Basiliscus i Forening med hans Søn Marcus. De 3 övrige ere slagne under den östromerske Keiser Anastasius (491-518).

MYNTER FRA MIDDELALDEREN.

Af BYZANTINSKE Mynter, hvortil ogsaa maa henregnes de under det sidste Fund nævnte 3 Guldmynter fra Keiser Anastasius, indsendtes i 1850 endnu en Guldmynt af denne Keiser af Amtmanden over Bornholm, Etatsraad Wegener. Den er funden af Udbygger Mads Mosen i Sose, Vestermarie Sogn, ved Plöining paa Severin Dams Gaard. Byzantinske Mynter fandtes ogsaa i det ndf. omhandlede Enner-Fund.

Af KUFISKE Mynter fandtes kun 3 hele og nogle Brudstykker af Sölvmynter. De ville blive omtalte under de to næst herefter beskrevne Fund ved Harrendrup og Enner.

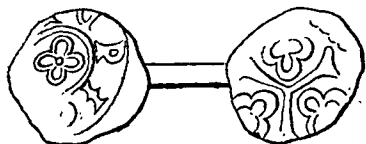
OCCIDENTALSKE Mynter. Ved Landsbyen Harrendrup i Vends Herred, Odense Amt, fandt nogle Börn i 1850 i en Gruusgrav, hvis ene Væg tildeels nedstyrtede, 118 Mynter, 2 større Sölvringe, der rimeligviis have været brugte den ene som Haarbaand og den anden som Armhaand, et Brudstykke af et Sölvbeslag, noget flettet Sölvtraad og et lidet Beenstykke, samt ifölge Opgivende Spor af et hensuldret Leerkar, hvori Sölvsaagerne altsaa maa antages at have været nedlagte. De nævnte Sölvsmykker og 10 Doubletter af Mynterne bleve afgivne til Museet for de nordiske Oldsager (see ovf. S. 117). Af de her fundne Mynter vare de ældste 2 smaa Brudstykker af kufiske Mynter, hvorpaa dog saameget kan sees, at de ere prægede for den samanidiske Fyrste Achmed ben Ismael under Khalifen Muktader billah (907-913.) Af de övrige vare 7 Stkr. Esterligninger eller rettere Esterligningers Esterligninger af Carl den Stores i Duurstede prægede Mynter, men de ere meget afvigende fra disse og omtrent som de i Beskr. I Cl. Nr. 175-200 afbildede. De ere saa tynde, at man ved at undersøge deres Vægt befandt at 10 af dem veie $\frac{1}{4}$ Lod. Som det synes beslægtede med disse ere 108 andre af de i dette Fund fremkomne Mynter, der dog ere endnu mindre, saa at der gaae 12 af dem paa $\frac{1}{4}$ Lod, og som i Typ meer eller mindre ligne de i Beskr. I Cl. Nr. 202 og i Köhnes Zeitschrift II Pl. IX Nr. 4 afbildede. Der findes blandt disse ikke mindre end 32 Forskjelligheder og derimellem flere ret mærkelige, saasom nogle der have Adv. tilfældes med den hos Köhne loco cit. afbildede men överst paa Rev. have et lille Hoved. Endelig fandtes her en i Cöln præget Mynt med 2 COLONI paa Rev., men af Omskriften paa Adv. kan kun sees † C C...., saa at den ikke nærmere kan bestemmes.

I 1849 erholdt Cabinettet et af de største og mærkeligste af de i Danmark hidtil gjorte Myntfund. Det fremkom i Nærheden af Landsbyen Enner i Nim Herred, Skanderborg Amt, ved at borttrömme noget Jord, for at bane en Vei til en nylig anlagt Mergelgrav, og det ind-

sendtes af Herredsfogden i Voer og Nim Herreder, Justitsraad Bernth. Da dette Fund er saa betydeligt, at Tidsskriftets indskrænkede Plads ikke tillader at beskrive det saa udførligt som det fortjener, vil det omstændeligt og nøiagtigt blive beskrevet i Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, hvorimod der her kun vil blive givet en kort Udsigt over dets Indhold. Foruden forskjellige Sølvsmykker og nogle ituhugne Sølvbarrer, der afgaves til Museet for de nordiske Oldsager og som ere nævnte ovf. S. 41 blandt de til denne Samling i 1849 indkomne Sager, indeholdt Fundet, foruden en Mængde Brudstykker af Mynter, ialt 1306 Mynter, af hvilke ingen var yngre end Knud den Stores Regjeringsstid, og som, betragtede samlede, synes at godtgjøre, at Fundet maa være nedlagt i Jorden omtrent ved Aar 1030. — Mynterne vare følgende: *Byzantinske* Mynter og Efterligninger af saadanne: 6 Stkr. — *Kufiske*: en abbasidisk Dirhem fra første Halvdeel af tiende Aarhundrede, samt 2 halve sammanidiske Dirhem og et Brudstykke af en lignende. — *Danske*: 13 Mynter fra Kong Knud den Store (1014-1035) og 17, som formæentligen ogsaa maa antages for danske, endskjönt de ei sikkert kunne bestemmes. — *Böhmiske*: 4 Mynter fra Kong Udalrich (1012-1037.) — *Engelske*: 1 fra Kong Eadgar (959-975); 207 fra Ethelred II (979-1013), slagne i 39 forskjellige Stæder; og 468 $\frac{1}{2}$ fra Knud d. Store (1014-1035) fra 50 forskjellige Stæder: — *Irske*: 8 fra Kong Sihtric med Tilnavnet Silkeskjæg. — *Franske*: 2 fra Biskopperne Adalbert II og Theodorik II af Metz. — *Nederlandske*: 18 Mynter, nemlig 3 fra Greve Balduin af Flandern (989-1036) og 15 fra Stæderne Deventer, Tiele og Utrecht. — *Italienske*: 1, slagen under Keiser Otto I i Verona. — *Tydske*: 171 Mynter fra Keiser Otto I; 2 fra Keiser Conrad II Salicus; 1 $\frac{1}{2}$ fra Hertug Theodorik af Lothringen; 3 fra Hertug Bernhard I af Sachsen; 3 fra Hertug Heinrich af Bayern; 7 fra Greve Wichmann af Dornburg; 1 fra Biskop Bruno af Augsburg; 4 fra Erkebiskop Piligrim af Cöln; 1 fra Biskop Engelbert af Freysing; 3 fra Biskop Bernhard af Hildesheim; 1 fra Erkebiskop Aribo af Mainz; 1 fra Biskop Erkembald af Strassburg; og 2 fra Erkebiskop Popo af Trier. Fremdeles: fra Staden Augsburg 4; fra Cöln 116; fra Dortmund 12; fra Duisburg 1; fra Huy 1; fra Magdeburg (af de saakaldte vendiske Mynter) 18; fra Mainz 47; fra Regensburg 2; fra Salzburg 4; fra Speyer 4; fra Strassburg 2; fra Trier 2; fra Worms 14; og fra Würzburg 4. — Af *Uvisse* eller hidtil uforklarede samt forslidte og utydelige Mynter fandtes endvidere 103 Stykker, og endelig 24 ei myntede Sølvplader. — Det hele Fund har den største Overeensstemmelse med det mærkværdige Fund, som i

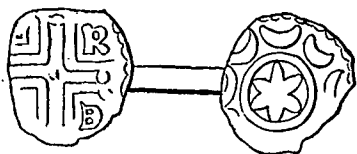
1836 gjordes ved Egersund i Norge og som er beskrevet af Professor Holmboe i første Bind af Tidsskriftet Urda.

Ved at plöie en Mark, som forhen havde staaet under Vand og derfor vistnok ingensinde har været dyrket, fandt Sognefoged og Gaardmand Niels Morten Hansen i Haagendrup, Holbo Herred, Frederiksborg Amt, i 1849 et Antal af 555 Mynter, som laae en Plougfure dybt nede og ikke syntes at have været nedlagte, i noget. Med Undtagelse af 107 Stykker, der ere engelske Sterlinge eller Efterligninger af saadanne, bestod hele Fundet af meget ringhaltige Mynter, der alle maa antages at være prægede i Danmark, Slesvig og Holsteen i Slutningen af det 13de Aarhundrede. Kun faa af de danske Mynter havde Ind-

skrifter, og af dem nævnes først den herhos afbildede, der kun var tilstede i eet slet conserveret Explr., hvorfor ogsaa Tegningen af den er suppleret efter et ved Nestved fund-

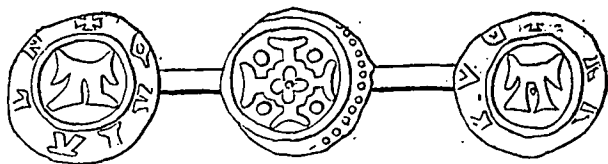
det Explr., der er i Assessor Læssøes Myntsamling. I det ved Adelby i Slesvig 1839 gjorte Myntfund, der er beskrevet i „Neunter Bericht der kgl. Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für die Sammlung und Erhaltung vaterländischer Alterthümer,” blev der fundet 16 Explr. af denne sjældne Mynt og den blev i den nævnte Beskrivelse afbildet paa tab. I fig. 2. Denne Afbildning er imidlertid aldeles feilfuld, navnlig med Hensyn til Omskriften paa Adv., som derimod er rigtigt læst i selve Beskrivelsen ibid. S. 23, nemlig E ERICVS . Forfatteren af Beskrivelsen over Adelby-Fundet har forsøgt at forklare det foran Navnet anbragte E paa forskjellige Maader, nemlig enten som electus eller episcopus, men synes at ansee den første for den rigtigste. Om den derefter fremsatte Formodning, at den kunde henføres til Kong Erik Menveds første Regjeringsaar, imedens han endnu var et Barn, er rigtig, vil være vanskeligt at afgjøre, men usandsynlig er den idetmindste

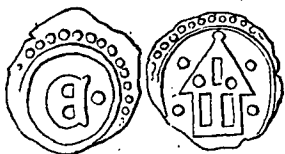
ikke. Af den hosstaaende Mynt, der ikke før har været kjendt, og paa hvis Adv. der utvivlsomt staaer, E REX , fandtes ogsaa kun eet Explr.

Af Omskriften paa Adv. er det klart at denne Mynt maa tillægges een af Kongerne af Navnet Erik, men om det er Erik Menved (1286-1319), eller hans Fader Erik Glipping (1259-1286), lader sig ikke afgjøre.

Af de paa næste Side afbildede Mynter, der alle have samme Rev. men, som Træsnittene udviser, ere meget forskellige med Hensyn til Omskriften.

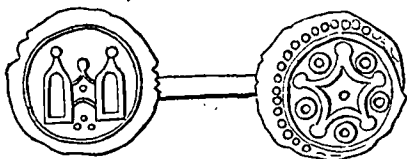
paa Adv.; fandtes ialt 73 Stkr., der alle ere saa slet conserverede, at man for at frembringe en nogenlunde fuldstændig Tegning af dem har maattet sammenholde flere Explr. Trods al anvendt Umage har det ikke været muligt at udtyde disse Omskrifter paa en tilfredsstillende eller endog blot rimelig Maade. Men det er da ei heller afgjort at de kunne udtydes, thi man maa vel erindre'at paa den Tid, disse Mynter maa antages at være slagne, herskede den største Forvirring i Landet og ikke blot Kongen og den høiere Geistlighed men selv Erik Glippings banlyste Mordere lod ei deres Smuthuller slaae Mynt, og bleve heri efterlignede af de Misfornöiede blandt den mægtige Adel, der for egen Fordeels Skyld overbøde hverandre i at forringe Myntens Gehalt. Af en Mynt, som paa Adv. har et Sværd imellem to Kroner og paa Rev. en Nüggle, ved hvis Sider I-O, fandtes 13 Explr. Man har tidligere kjendt forskellige Explr. af den og har vist med god Ret henført den enten til Johannes Dros, der 1280-1289 var Erkebiskop i Lund, eller til Johannes Krag, der 1290-1300 var Biskop i Roeskilde. De övrige i dette Fund forekomne danske Mynter kunne ikke med nogensomhelst Sikkerhed bestemmes. Flere af dem ere allerede afbildede i den ovennævnte Beskrivelse over Adelby-Fundet, og er fandtes saaledes 2 Explr. af tab. I fig. 7; 1 af fig. 8, hvis Adv. ligesaavel som foregaaendes er afbildet som et α , omendskjönt den derfor angivne Figur, idetmindste paa fig 8, utvivlsomt er en Bispehue; 1 Explr. af fig. 9; 2 Explr. af fig. 12; 2 af fig. 13; 1 af tab. II fig. 32; og 3, der omtrent ere som fig. 35. Af Mynter med $\bar{A}$ paa Adv. og V hvorover Ω paa Rev. fandtes

3 Stkr; med B paa Adv. og en Bispestav imellem 2 Halvmaaner paa Rev. fandtes 2 Stkr.; af den herhos afbildede Mynt saavel som af en meget lignende, der paa Adv. har en Halvmaane foran $\mathcal{C}$ 'et og paa Rev. to Halvmaaner foroven ved Taarnets Sider, fandtes 8 Stkr.; med Adv. M og Rev. et Sværd imellem en Halvmaane og en Stjerne 11 Stkr.; Adv. N omgivet med fire Puncter og Rev. et saakaldet Jerusalems Kors 1 Stk.; Adv. p og Rev. et Kors med Buer paa Enderne af dets Arme 1 Stk.; Adv. q og Rev. lig foregaaendes 1 Stk.; Adv. en Krone og Rev. et Kors med

Kugler paa Enderne og derom fire Buér 71 Stkr.; Adv. en Krone, Rev. en Stjerne indeni en Ring, hvorom otte Halvmaaner: 1 ei fuldstændigt Explr.; Adv. et Sværd imellem to Halvmaaner, Rev. en Nögler imellem en Punct og en Halvmaane 1 Stk.; Adv. som foregaaendes og Rev. en Triangel, i hvis Midte og udfør hver af hvis Sider er en Ring 1 Stk.; Adv. tre fra en Ring udgaaende Nögler, imellem hvilke tre Ringe, og Rev. det saakaldte Thorstegn 1 Stk.; Adv. en Bispestav mellem to Halvmaaner, Rev. en Halvmaane imellem to Puncter 49 Stkr.; Adv. en Lilie indeni en rudeformet Fiirkant, hvorom fire Halvmaaner, og Rev. et Kors med en Stjerne i hver Vinkel 4 Stkr.; Adv. en Lilie, Rev. et Kors med en Punct i hver Vinkel 1 Stk.; Adv. en fembladet Rose, Rev. et stort dobbelt Kors 4 Stkr.; Adv. en firbladet Rose med Puncter paa og om Bladene, Rev. et dobbelt Andreaskors, hvorom Puncter 9 Stkr.; Adv. et Taarn med Muurtinder og med Ringe ved Siderne, Rev. et stort dobbelt Kors 2 Stkr.; af den herbos afbildede

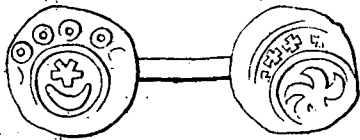

mærkelige Mynt, der paa Adv. har en Fremstilling af en Bygning med to Taarne, fandtes 45 Stkr.; med Adv. to paa hinanden lagte Triangler, i hvis Midte og

hvorom Puncter, og paa Rev. et Kors med tre Puncter i hver Vinkel 65 Stkr.; Adv. som paa foregaaende og Rev. et Kors med et Klöverblad i hver Vinkel 1 Stk.; og endelig af usikre og slet serverede danske Mynter og Brudstykker af saadanne fandtes 104 Stkr. — Af *holsteenske* Mynter fandtes kun eet Stk., nemlig den i Adelby-Fundet tab. I. fig. 21 afbildede, der paa Adv. har et Neldeblad og paa Rev. et saakaldet Jerusalemkors. — Af *engelske* Mynter fandtes 85 Sterlinge fra Kong Henrik III (1216-1272), slagne i Canterbury, Lincoln, London, Northampton, Norwich, Oxford, RIVST (?), Wallingford og Winchester. — Af *skotske* en Sterling fra Kong Alexander II (1214-1249) med ALXANDÆR REX paa Adv. og paa Rev. WILA . . . R. — Af *Efterligninger* af Henrik III's engelske Sterlinge fandtes endelig 21 Stkr., der for største Delen vistnok ere slagne i Holland, men som neppe med Sikkerhed lade sig bestemme. Paa Adverserne have de deels HENRICVS REX III, deels HENRICVS COMES, BERNHARDV III og SALVÆ REGINA MÆD, og Myntstederne, hvor de ere slagne, ere paa Reserverne antydede med LVNDÆN, CVNRÆNCIS (Kuinder i Over-Yssel) RIEIEH (?) og SVLIÆN (Zuilichem i Geldern). Den nærmere Beskrivelse af disse mærkelige Mynter kan sees i Akerman's Numismatic

Chronicle vol. XIII pag. 67, hvor de allerede ere omtalte og hvormed der paa en kobberstukken Tavle følger Afbildninger af 15 forskjellige Slags af dem. — Ved at oversee samtlige Mynter, der ere fremkomne ved dette Fünd, og især ved at betragte de deri forekommende danske Mynters Gehalt, der vel er slet, men dog ikke saa slet, som de danske Mynters henimod Midten af det fjortende Aarhundrede, kommer man med stor Sandsynlighed til den Slutning, at disse Mynter henved Aar 1300 maa være nedlagte i Jorden.

Af Inspecteur Worsaae overleveredes i 1850 følgende 8 Mynter; der vare fundne i Sprækken af en ældgammel Egekiste, som forhen var hensat i Sahl Kirke i Ginding Herred, Ringkjöbing Amt. Den ældste var en temmelig ualmindelig Mynt, som er præget under Kong Erik Plougpenning for Biskop Niels Stigsen i Roeskilde (1225-1245). Den har paa Adv. + ERICVS om et stort N (o: Nicolaus) og paa Rev. to korslagte Nögler. De övrige vare: 4 af Erik Glippings eller Erik Menveds Mynter som Beskr. o. d. M. tab. XX Nr. 13; endnu een

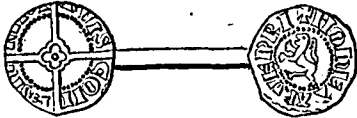
af disse Kongers Mynter, som Beskr. tab. XII Nr. 8; den herhos afbildede Mynt, der ikke forhen har været kjendt og som ifölge sin Character og meget slette Gehalt upaatvivlelig

maa være præget i Danmark i Begyndelsen af det fjortende Aarhundrede; samt endelig een af Erik af Pommerns i Randers prægede Kobbermynter, omtrent som Beskr. tab. XXVI Nr. 8.

Af Samme overleveredes fremdeles en mecklenburgsk Bracteate af slet Sölv, af det Slags der er afbildet i Beskr. I Classe Nr. 61. Den fandtes tilligemed et Stykke emaillet Messing, som blev overgivet til Museet for de nordiske Oldsager, under Bordpladen paa det af hugne Granitstene opførte Alter i den ovennævnte Sahl Kirke.

Pastor Munck til Raklev i Arts Herred, Holbek Amt, indsendte i 1849 et Antal af 352 Mynter, 195 Bracteater og 80 overskaarne eller overklippede Stkr., der i Foraaret vare oplöiede af Bolsmand Hans Melchiorson i Kallerup. De vare nedlagte i eet af det Slags Leerkar, som kaldes Stobe, hvilket ligeledes indsendtes og som afgaves til Museet for de nordiske Oldsager (see ovf. p. 42.). De fundne Mynter vare: fra Frankrig: 8 gros Tournois fra Philip IV den Smukke (1285-1314) og en Sterling, præget for Thomas de Bourlemont, Biskop i Toul (1330-1353), som Robert's Recherches sur les monnaies des évêques de Toul pl. VIII Nr. 6. — Fra den *lieflandske Ordens* Hærmestere: en Bracteate med et Skjold, hvori et Kors. — *Nederlandene*: den her

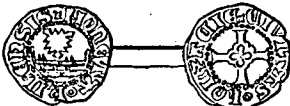
afbildede Mynt, der neppe för har været kjendt og som er præget i Arnheim for Hertug Wilhelm IX af Geldern (1372-1402). Den har paa Adv. $\text{WILHELM} \ddagger \text{DVX} \ddagger \text{OELRE}$ om en Hjelm med Fjederbusk og paa Rev. $\text{MORCT} \ddagger \text{DE} \ddagger \text{ARHGMCS}$ om et Kors, i hvis Vinkler de fire Bogstaver S A N R. Til Nederlandene bör vistnok ogsaa den hös-

staaende Mynt henføres, hvoraf der ligesaavel som af forrige kun fandtes eet Explr. Da den er saa slet conserveret, at störste Delen af Omskriften paa Adv. mangler, har det des-

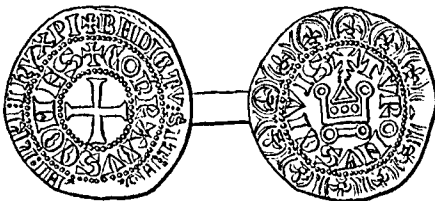
værre ikke været muligt nöiere at bestemme den, men Omskriften paa Rev. synes kun at kunne læses som $\text{+MORET} \ddagger \text{KVENRI}$ og man har derefter antaget, at den var præget i Staden Kuinder i Over-Yssel. —

Af *slesvigske* og *holsteenske* Stædemynter: 3 i Flensborg prægede Wittenpenninge af Typ som Grote's Blätter für Münzkunde I B. T. 21 Nr. 270; 1 ligeledes i Flensborg præget $\frac{1}{3}$ Wittenpenning, som den i dette Tidsskrifts Bind for 1846-1848 S. 228 afbildede; en Wittenpenning fra

Kiel som Grote I Nr. 266; og den her afbildede $\frac{1}{3}$ Wittenpenning fra Kiel, der ikke för har været kjendt, og som iøvrigt i Typ og Omskrift aldeles ligner de hele Wittenpenninge. — Fra *Tydskland*: 2

for Engelbert II (1308-1328) eller III (1347-1368); Greve af Mark, prægede Mynter, den ene som Grote II Nr. 377 og den anden som

Mader VI Nr. 17; den her afbildede Tournois, som neppe för har været beskrevet og som man, da Indskriften kun tilkjendegiver at den er præget for en CONRADVS COMES ,

men ikke i hvilket Land eller i hvilken Stad, ikke har seet sig istand til at bestemme nöiagtigt. Da man imidlertid efter dette Fund maa antage at den er præget i det fjortende Aarhundrede, og Grever af Navnet Conrad i dette Aarhundrede kun forekomme i Mark, nemlig en Greve Conrad, der döde omtrent 1352 (s. Grote Bl. f. M. II S. 365) og i Oldenburg, nemlig Conrad I (1334-1368) og Conrad II (1368-84), bör Mynten udentviøl tillægges een af disse Grever; og af dem synes den dernæst helst at maatte tillægges een af de oldenburgske Grever paa Grund af at der i Oldenburg er præget Tournoiser omtrent paa

samme Tid (cfr. Maders B. z. M. VI S. 134). Fra Erkebiskop Cuno af Trier (1362-1388) fandtes en lille i Coblenz præget Mynt, som Bohl's die Trierischen Münzen S. 62 Nr. 58; og fra Biskop, Gottfried af Osnabrück (1323-1349) en Mynt, som Mader V Nr. 59. Alle de øvrige vare Stædemynter og Bracteater, nemlig: fra Güstrow en $\frac{1}{3}$ Wittenpenning; fra Hamburg 14 Wittenpenninge, 35 Stkr. $\frac{1}{3}$ dito og 59 Bracteater af fire forskellige Slags, hvoraf de to ere afbildede i dette Tidsskrift 1846-1848 S. 61 fig. 1 og 3. Fra Lübeck fandtes 21 Wittenpenninge af sex forskellige Slags, og af dem have fire Stkr. Stædvaabenet paa begge Sider; 41 Stkr. $\frac{1}{3}$ Wittenp., hvoraf tre have Vaabenet paa begge Sider, og 4 Bracteater med en enkelt Örn og glat Rand. Fra Lüneburg: 4 Wittenp., 8 Stkr. $\frac{1}{3}$ dito, og 12 Bracteater. Fra Parchim: 26 Stkr. $\frac{1}{3}$ Wittenpenninge. Fra Rostock: 21 Wittenpenninge. Fra Stralsund: 34 Wittenp., 4 Bracteater med Fanen og 4 dito med Straalen. Fra Wismar: 22 Wittenp., 58 Stkr. $\frac{1}{3}$ dito og 24 Bracteater med et Oxehoved, imellem hvis Horn et V. Af de saakaldte Finkenaugen fandtes 6 Stkr.; af mecklenburgske Bracteater med et kronet Oxehoved 69 Stkr.; og af de tidligere Dronning Margrethe tillagte Bracteater med et kronet Hoved fandtes endelig 12 Stkr. — Til at bestemme den Tid, da det kan antages at disse Mynter ere nedlagte i Jorden, give de fire hele og tre $\frac{1}{3}$ Wittenp. fra Lübeck, der have Stædvaabenet paa begge Sider, den bedste Veiledning, da de ere prægede ifølge den i Tidsskriftets Bind for 1846-1848 S. 59 omtalte Myntforening af 6 Februar 1403 og altsaa üiensynligt ere de yngste Mynter i dette Fund. Da desuden Antallet af dem er saa lidet i Forhold til de øvrige her fundne Wittenpenninge fra Hansestæderne, er det rimeligt at samtlige disse Mynter ere nedgravede kort efter 1403.

Af Fyens Stiftamt indsendtes i 1849 tre Guldgyldener, som Tid efter anden vare fundne i dette Aar af Huusmand Jürgen Poulsen af Hunslev Mark paa Kjölstrup Præstegaards Jorder, sammesteds hvor der to Gange før er fundet ialt 6 Guldgyldener (s. d. Tidsskr. 1846-1848 S. 63-64). De denne Gang fundne Guldstykker vare: en for Keiser Friderich III (1440 - 1493) Aar 1493 i Fränkfurt præget Guldgylden, som Köhler's Duc. Cab. Nr. 2841; en for Markgreverne Friderich († 1536) og Sigismund († 1495) af Brandenburg, altsaa før 1495, i Schwabach præget Guldgylden, som Köhler's D. C. Nr. 1715; og en for Erkebiskop Ruprecht af Cöln (1463-1478) i Rile præget Guldgylden, som Köhler's D. C. Nr. 921.

MYNTER FRA DEN NYERE TID.

Ved Efteraarsplöiing i 1849 fandt Peder Larsen af Assentorp i Alsted Herred, Sorö Amt, følgende 26 Sölvmynter, som indsendtes til Cabinettet: 6 af Kong Frederik 1's i Kjöbenhavn prægede Fiirskillinge af Aar 1532 og 7 af samme Konges i Malmö prægede Fiirskillinge uden Aar; samt 13 af de i Grevens Feide 1535 for Greve Christopher af Oldenburg slagne Fiirskillinge.

Pastor Nyrop til Holmsland i Hind Herred, Ringkjöbing Amt, oversendte i 1850: en Species fra Friherrerne af Rechheim, præget i Keiser Carl V's Tid, og en hollandsk Species, præget 1567 under Philip II af Spanien. De ere fundne af en Fisker i Sandklitterne paa Holmsland og antages at stamme fra et Skibbrud i det 16de Aarhundrede.

Gaardmand Peder Maarupgaard i Fjaltring Sogn, Vandfuld Herred, Ringkjöbing Amt, fandt i 1849 ved Plöining paa Vestermærsk Mark en Guldmynt fra Kong Jacob VI af Skotland, præget 1594. Den er som A. de Cardonnel's Numismata Scotiæ pl. III fig. 10.

Fra Amtshuset i Haderslev oversendtes i 1850 en for Tyrol Aar 1603 præget Species fra Keiser Rudolph II. Den er funden ved at grave en Grav paa Endrup Kirkegaard i Haderslev Amt.

Under Gulvet i Lindum Kirke, Nörlyng Herred, Viborg Amt, fandtes i 1850 følgende større Sölvmynter, der indsendtes af Kammerherre Lüttichau til Stamhuset Thiele: en 1620 præget Species fra Erkehertug Leopold af Österrig († 1632); en dito fra Hertug Christian af Braunschweig-Lüneburg (1611-1633); en dito, præget 1634 for Hertug Adolph Friderich I af Mecklenburg (1592-1658); en Albertsdaler fra Hertugen i Burgund og Brabant, Erkehertug Albert († 1621) og hans Gemalinde Elisabeth († 1633); samt $\frac{1}{9}$ Species fra 1624, slagen i Staden Hildesheim.

Parcellist Rasmus Christensen af Oddermose i Kjeldbymagle Sogn paa Müen fandt i 1849 ved at grave efter Mergel paa sin Jordlod en Leerkrugke af sædvanlig Art, hvori en Mængde Sölvmynter vare nedlagte. Fra Hertug Johan af Sönderburg fandtes herimellem 12 Stkr. 4 og 2 Schillinge; fra Hertug Friderich III af Holsteen-Gottorp 9 Stkr. 4 og 2 Schillinge; fra Johan Friderich, Erkebiskop af Bremen og Biskop af Lübeck, 18 Stkr. 4 Schillinge og en 2 Schilling; fra Staden Bremen en 24-Grot fra 1666; fra Erkehertug Leopold af Österrig en for Tyrol 1621 præget Species; og fra Dronning Christina af Sverrig en Öre fra 1636. Alle de övrige her fundne Mynter vare danske, og af dem var den ældste en af Christian IV's dobbelte Kroner fra 1619 og de yngste nogle af Christian V's Kroner fra 1671.

Tæt ved den saakaldte Rökilde i Rö Sogn paa Bornholm fandtes,

ligeledes i 1849, en Mængde smaa Skillemynter, der efter Opgivende laae i en liden firkantet Steenkiste, som var opfyldt med Stene, Grene og Been. De antages at hidrøre fra en Fattigblok, som i ældre Tider har staaet ved Kilden og som i en senere Tid er bleven fornyet. De som en Prøve paa dette Fund til Cabinettet overleverede Stkr. omfatte en lang Tid og bestode af: en for den lieslandske Orden i Reval præget Mynt fra Middelalderen; 2 Mynter fra Stralsund af Aar 1538; samt forskellige danske Skillemynter fra Kongerne Frederik II til Christian V, af hvilke den yngste var en norsk Toskilling fra 1691.

Herredsfogden i Vends Herred, Kammerjunker Vedel-Heinen oversendte i 1850 et lidet Antal Smaaemynter, som vare fundne af Ungkarl Hans Christian Larsen ved at grave en Grav paa Causlunde Kirkegaard i Vends Herred, Odense Amt. Paa nogle faa fremmede Mynter nær bestode de alle af almindelige danske 2 og 1 Skillinge, af hvilke den ældste var fra 1614 og den yngste fra 1705.

De, som i Aarene 1849 og 1850 have forøget Cabinettet ved velvillige Gaver, ere følgende:

DANMARK: Pastor Ackermann, Fru Adler, Frøken O. Bang, Jernhandler Birk, Justitsraad Collin og Cand. med. Didrichsen i Kjøbenhavn; Comitéen for Prægningen og Uddelingen af en ved private Sammenskud i Danmark bekostet Medaille over de svenske og norske Frivilliges Deeltagelse i Danmarks seneste Krig; Cand. phil. C. Eckardt til Örumgaard; Justitsraad Fick, Finantsministeriet, Archivar Herbst, og Overauditeur og Raadmand Holm i Kjøbenhavn; Skolelærer og Kirkesanger Holst i Houlberg; Doctor med. Hornbech, afdøde Conferentsraad Kolderup-Rosenvinges Arvinger, og Prof. med. Larsen i Kjøbenhavn; Skovfoged Lund paa Dueaasen ved Rønne; Hr. Lützen; Coffardicapitain J. F. Möller i Ribe; Discipel Pagh, og Capelmusicus M. Petersen i Kjøbenhavn; Etatsraad Stampe til Skjörriingegaard; Tømmermand Sørensen; Pastor Thanning i Volderslöv; Boghandler Thierry i Nakskov; Justitsraad og Toldkasserer Uldall i Nestved; Kammerraad Wessel i Helsingör; Farver Wibroe i Aalborg; det kgl. danske Videnskabernes Selskab, og afdøde Conferentsraad A. Oehlenschlägers Sønner i Kjøbenhavn.

UDLANDENE: Professor Nardi fra Padua, og Hr. Wetterkind fra Skaane.

DANSK DIALECT-LEXICON OG ORDBOG OVER DET NORSKE
FOLKESPROG,

ANMELDT AF N. K. F. DYRLUND.

I det Håb, at en sammenlignende Udsigt over de nævnte tvende Landskabs-Ordbøgers Indhold ikke vil findes uden alt Værd, forsøge vi her at give en sådan. Den førstnævnte af Molbech udgaves 1841, den anden af Ivar Åsen 1850. Begge Forfattere ere enige i at behandle, hver sit Lands Dialekter; som en *Helhed*, d. v. s. de opføre samtlige de forefundne Ord efter Bogstavorden, uden heri at lade sig forstyrre af Hensyn til disses ofte forskellige Hjemsteder¹, og med en i det Hele taget ensartet Skrivemåde, der hos Åsen mere er lempet efter Oldsprogets, hos Molbech efter det nuværende Skriftsprogs Regler. Men i Henseende til *Udstrækningen* af det behandlede Stof gør dog en væsenlig Forskel sig gældende. Ti medens Molbech kun har optaget „Ord, Udtryk og Talemåder” af den danske Almues Tøngemål, „for så vidt som de ere *fremmede for Skriftsproget* og den almindelige Sprogbrug” (det dannede Talesprog), har Åsen derimod medtaget *alle* (usammensatte) Ord, „uagtet mange af dem allerede ere *bekendte fra Skriftsproget*”². Dette hænger sammen med den, om vi så må sige, ny-norske Betragtningmåde, ifølge hvilken det gamle Norske og ældre Islandske; som en Enhed, sættes imod det Olddanske (og Oldsvenske); og de yngre norske Dialekter, under Et, derfor tænkes i en bestemt Modsætning til det „højdanske” Skriftsprog³, Påstande, der ikke mangle al Sandhed, kunne de end overdrives og misbruges. På den anden Side har Molbech, ledet af en almindeligere kulturhistorisk og national Interesse, givet sin Plan en Fortolkning og delvis Udvidelse, der sagtens stundom fra et strængt sprogligt Standpunkt kunde synes lidt unødig, men som dog sikkerlig fortjener megen Tak: hvor nemlig

---

¹) For så vidt er den i det Mindste hos Molbech hyppig for snævre Afstikning af Ordnes Brugskredse af underordnet Betydning; (det heldige Ord „*Kropstykke*” bruges også andensteds på Sælland end i „Slagetse Herred”; det lige så gode „*Strandskaller*” ikke mindre i Sælland end på Fyn; det jyske *bryne, brønne*, også af Sællænderne om med en Kniv at afskrabe Kanterne indvendig i et Par „Træskoer”; det fynske og fælsterske „*genskyde*” (En) er også sællandsk; o. s. v.). Jf. Molbechs Fortale Sd. XXIII og Åsens Sd. X. — Fra hint Standpunkt synes der ikke heller at være nogen gyldig Grund til den hos Molbech stedfindende (men ikke nøje gennemførte) særlige Udpegen af de *sønderjyske* Ord (Frt. XXI); men vel nok til således at særtægne de *enkelte* Udtryk af vitterlig ny-tysk Oprindelse, som man støder på i *alle* Provinser.

²) Med Molb.'s Frt. XV, XX, XXII, jf. Åsens V.   ³) Med Åsens Frt. V, XI, jf. hans Grammatik § 6 og § 111 Anmrkn.

Talen er om Folkets *Sæd og Skik*, dets Tro og dets Tryk, i Fortid og Nutid, — Genstande, som han med en öjensynlig Forkærlighed dvæler ved¹. Man se f. E. Artiklerne *Ellefolk* (i Norge *Alv, Elv*), *Kjeltring, Gadebasse, Maj, Sommer i By, Træhest* (eller *Træmær*, norsk *Tremær*); *gante, Liggiste*; Byggnings-*Tegningerne* S. 135, 136, 236, 444; og sammenligne hans Beskrivelse af Dansene „*Ril*”² og „*Syvspring*”³ med Åsens af „*Halling*”.

Hvad nu angår den Måde, hvorpå Forfatterne have *indsamlet* deres Sprogforråd, så har Molbech næsten udelukkende bygget på *Andres skriftlige Meddelelser*; Åsen derimod så godt som ene på *egen Iagttagelse* under en i det Öjemed foretagen Omrejse⁴. Enhver af disse Fremgangsmåder har nu vistnok sine Fordele; men uden Tvivl også sine Mangler. Navnlig forekommer det os, at den første let kan blive lige så farlig for *Enheden*, som den sidste for *Fuldstændigheden*⁵; og vi skönne ikke rettere, end at en virkelig og inderlig *Forening af begge Måder* vilde yde den störste Betyggelse for Udfaldet.

Men om man end skulde finde, at Åsens Ordbog bærer Præg af större Fremskridt i de fleste Retninger, end man var berettiget til at vente alene efter den nordiske Sprogvidenskabs mere fremskredne Udvikling i det mellemliggende Tiår, bör dog Ingen regne vor Landsmand dette til Onde; ti hvad der for Åsen hidtil var en udelukkende, værdig, litterær Livsopgave, var for Molbech kun en enkelt Yttring af en mangesidig, storartet videnskabelig Virksomhed.

Forresten kunne naturligvis de omtalte Værker i mange Tilfælde tjene til hinandens gensidige Belysning. Ligesom Molbech i sit „Dialekt-Leksikon” ofte henviser til Hallagers for sin Tid fortjenstfulde⁶ „Norske Ordsamling”, og Åsen i sin Ordbog nu og da igen til Molbech, således vilde atter vort Dialekt-Leksikon vinde betydelig ved en Jævnførelse med hins „Norske Ordbog”. Til Efterdömmе hidsætte vi endel, af forskellige Grunde valgte, Eksempler: *Åt* d. e. 1, *Rende*, 2, *Rygstribe*⁷, *vor(e)n* og *dan* (beschaffen) svare ganske til de norske Ord. *Vendelboernes Saks* d. e. *Pelse* forklares ved Normændenes *saksa* (hakke), *Saks* —

¹) Jf. hans Frt. XVI, XVIII; smlg. ellers den ethnografiske Afhandling i „Histor. Tidsskrift” I.   ²) bruges også i Bergens Stift.   ³) Om en anden, jysk, Legemøvelse af dette Navn se St. Blichers „Noveller” 1840 Sd. 55-56.   ⁴) Molb.'s Fort. XX o. ff., Åsens IV o. f.   ⁵) Åsen udtaler sig selv (Frt. XIV) for en senere udgivende Samling af *Tillæg*, hvortil Andre opfordres at bidrage.   ⁶) jf. *Abrahamsons* Anmeldelse i „Lærde Efterretninger” 1805, og Åsens Frt. III.   ⁷) Hrafnkell Freysgodes navnkundige Hest „Freyfaxe”, (*fax* er endnu et norsk Ord = *mön, män, Manke*), var „*brinnmóalótr* at lit”.

allen (velnæret) er det norske *alen*. Smnlign' fremdeles: *Flous* (Flaus) — *Flugs* (beslægtet med *fljuga*, flyve); *Guse*, Havgus, — *Gosa*; *Gust*; *Kvesel* (D-L. 427) d. e. Vable — *Kveisa*¹, *Kvisa*; *Sveje* (i Tillæget; tykkere end en „*Svippert*”) — *Svejjja*; *Pu(nd)s*, Pøl — *Pus*; *ganne*, *Ganning* — *Gåning* af *gå* (gå), jysk *gaue*, agte på; *Kjæld* (i det nordvestlige Fyn *Kjele*)² — *Kjelda* d. e. Brønd; *Eve* — *Evja*³; *Røre* (= Livskningen d. e. Lysken) — *Røyr*; *Kort* (på Falster o. s. v.) — *Kart*, *Kort*⁴ (der bl. A. betyder Spids, Tip); *Flåte* — *Flått* (svensk *flott*); (Skjorte-) *Gere*⁵ — *Gjejre* (i Till.); *Ög*, Ögestykke — *Aukje* (i Till.); *Unnen* (Ønnen, *Önner* o. s. v.), Middagsmad, — *Undål*; det formodelig deraf sammensatte *Ö(g)tønder* (det færøske „*Ögtomad*”: S. 671), Midaftensmad, jf. norsk *Ykt*, *Öykt* (af *öykje* = auka?); *Aussel*⁶, Vækstknude, — *Öksl*; *Ovs*⁷ — *Ufs* (*Ups*); *Lægne*⁸ — *Leikjende*; *Hinge*, Hænge — *Hengje* (Hængsel); *Sette*⁹ (Travesæl) — *Sette*; *strande*, *strende* (= *stræne* 1)¹⁰ — *strenda*; *hviige*, *vikke* (under *vikken*) — *vigga* (v. n.); *vejre* — *vera* („for vedra”; jf. isl. *viðra*, svensk *vädra*); *Mundtål* — *Munn-tol*; *skrån*, tör, — *skræen* (af *Skrå* 3); *hamper* — *amper*. Vel også *Ydde* (Hudknop) — *ydda*; *Brig* (i Till.) og *Briksdör* —

¹) I „Sagan af Hrafnk. Freysg.” ved Gislason 1847 Sd. 14-15 er *kveisa* ligefrem *Byld* (på Foden). ²) Ordet er, som bekendt, et af dem, der minde om *Jyske Lov* (237: kældæ, medens f. Ex. Skånske Lov 517 har brunn); lige-som *glemmen* (i Vendsyssel; N. *glöymen* d. e. gleyminn) = *glømen* (Frt. Afsnit 3); „*salthus*” (298); „*agjenst*” (og „*gjensten*”) d. e. af *gensta* (2106); o. fl. ³) *efja* d. e. Hængedynd: „Sag. af Hr. Freysg.” S. 26. — „*Eve*” har da Intet at gøre med *Ebbe*. ⁴) = *Bulmoderen* (se Molbechs Ordbog og *Junge* „den nordsæll. Almue” 1798 Sd. 374). ⁵) Ordet bruges på Sæl-land, (hvor det udtales med et *bredt, dunkelt*, ved en Indsmæltning af i frem-kommet, e); jf. i D-L. „*Gære* eller *Gjære*”, hvortil hører det Sd. 158 anførte isl. *geiri*. *Betydningen* svarer ej til plattysk men snarere til svensk *Gere*, og er forskellig såvel fra *Spyæld* som fra *Kile*. Dermed beslægtet er „*geret*” om en Ko, der er „hvid bagover”. ⁶) også på *Ære* (efter Hüberts); jf. „*Öxel*” i Molbechs „Danske Ordbog” S. 710; „*au*” tör dog ikke betragtes som oprindeligt, (lige så lidt som man f. Ex. ved „*aile*” tör tænke på den isl. Udiale af æ, jf. „*æla*”, spy; da andre beslægtede Sprog og Former tale for en Over-gang fra d); men snarere som en Overgangsform af *ok* eller *og* i det af Mol-bech (efter H. Harpestræng) anførte „*Oxl*”; hvisaarsag Skrivemåden *Ovs(e)t* (*æjle*) kunde forsvares. ⁷) jf. i D-L. under *Ås* 2 *Ausbor* (S. 22, 94, 676; i Sæl-land forvansket til „*Vovsbor*” som af *Voksb.*), *ause* eller *auvse* (*Auvs*), *Oosning*; *Oust(e)*, *Onsel*. ⁸) som det skrives i M.'s Ordbog; jf. i D-L. *Lån(e)*, *Leine*, „*Lægend* eller *Lægn*”, „*Lokke*” (*Leding*). ⁹) jf. i D-L. under *Ån* (*Ansted*), *Aun*, (hvorved dog vel ikke kan tænkes på det norske *Au(d)n*: „et Sted med Spor af Rydning”?), og *Sæt* (2 a). Består i Sælland efter Regelen af 3 Traver. ¹⁰) derimod synes „*stræne* 2” = *strente* eller *strinte* (2 b), strø.

Brik, Brikje; tröde ved (og *trye, udtryde*) — *tröyta*, (fynsk *trotte* = N. *tråtta*); *enne, æn* — *æmen, æm*; *ever* (= *jøvver* 2 og 3)¹ — *evjen*, (sml. hos *Kingo*: „en *even* Gnist” ?); o. s. fr.

Det er en Selvfølge, at samme Forhold gör sig gældende ved Ord og Vendinger, der *mangle* hos Molbech, men lige fuldt have hjemme i den danske Almues Tale. Således kunne sammenlignes: *Kåt* (Sæll. jf. D-L. *Halvkodde*) — *Kodd*; *Skade* (som i Ty), d. e. Rokke, — *Skata*; *Mark*² ($\frac{1}{2}$ *W*) — *Mork*; *Kjer* (i Sydjylland; d. e. Krat) — *Kjerre, Kjör*; *Ore*³ — *Ora*; det foregivne alsiske: *lete vette* (lille bitte) — (lite) *vette*; det jyske *end* (i fortsættende Spørgsmål) d. e. men så — *enn* (3)⁴; *Museskör* (som i Sælland)⁵ — *Mus(a)skur*; *Örestave* (ligeledes) — *Öyrestav*; *Harested* (lille Ambolt)⁶ — *Sted* (af det gamle *stedi*; medens *Stad* = *Sted*); det sæll. *ledig* (ledmyg, smidig), jysk *leden*⁷ — *lidig*; *la(de) til* (lægge til, bidrage) — *lata til*; *göre fra sig* — *gjera frå seg* (a); *tvi(v)le på*, (være tilbøjelig til at tro), — *tvila på*; (aldrig en, hver) *Pille*⁸ (Sul o. desl.) — *Pile*; *være ad*⁹ — *vera åt* (at); sæll. (Sndrjysk) „*sande med En*” (snakke ham efter Munden) — *sanna ette*; fynsk „jeg skal *visse*” (love for) — *vissa*; det jyske „*atter o’ fram*” (frem og tilbage) — *att’ o’ fram*. Er Betydningen af „*Ble*” hos os indskrumpet mere¹⁰ end af „*Bleia*” hos Normændene, så finder et omvendt Forhold Sted mellem vore *Læssingers* „*Lene*” (Bælte)¹¹ og det norske *Linde* (Svøbelist; = svensk *linda*). Allerede i det Foregående ere anførte endel Former, som berøre *Sproglæren* (navnlig Orddannelsen); dette er end yderligere Tilfældet med følgende:

¹) Med *jøvver 1* = *jøvver* kunde og jævnfores N. *gyben, yven*. ²) Et Soldaterbrød skal veje „*1½ Marker*”, siger *Vendelboen*, d. e. $7\frac{1}{2}$ Pund (jf. Molb.’s Ordbog). ³) d. e. *Rendelokke* (D-L. *Klanka*) f. Ex. på en Skagle, om Svinglen (D-L. s. „*Kroner*”), eller på et Töjr, om Pælen (= *Nokke* i M.s Ordb.); Betydningen falder da ikke ganske sammen med den af Åsen angivne. Udtales af Sællænderne med *bredd* o. næsten *Ovve* (d. e. ó). ⁴) jf. M.s Ordbog „*end*” A. 3 og *Munchs* og *Ungers* Grmtk § 137 a. ⁵) jf., med Hensyn til Formen, *Udskjør, Opskjør, Skørgilde, Skurgrød* (N. *Skuragraut*), *Skyrtørv* i D-L. ⁶) se Lütken „*Præste Amt*” S. 318, (*stæth* i Jyske Lov 365); jf. *hare* (hærde) i D-L. (ved Overgangen af *stadr*, *Hankön*, til *Sted*, Intetk., blev en sådan Sammensætning fornøden). ⁷) lyder *læjen* (= *ræjen* for *reden* o. desl.) eller (for så vidt Stødtonen bruges) *læjn*. Formerne *lægen, lægn* i D-L. ere da aldeles falske. ⁸) synes (ligesom det foregående) at tilhøre det lavere Talesprog overhovedet; og forekommer f. Ex. i Holbergs Barselstue”. ⁹) bruges dog (på Sæll.) kun i Forbindelsen: „*men* (= N. *mæ’ meda’* f. *medan*, medens) jeg (Du o. s. v.) *er ad*” (at því) d. e. i Færd dermed. ¹⁰) se dog D-L. Sd. 40 fra Sønderjylland (og Als). ¹¹) se „*Antiquarisk Tidsskrift*” 1846-1848 S. 215.

De hos *St. Blicher* forekommende: *linte* (længes) *N. lengta* (sml. *lengde* i D-L.); *glitre* (om Öjnene) — *glitra* (også svensk); *hvort* (hyorhen) — *kvart*; endvidere: *hvætte* (f. Ex. på Fyn)¹ — *kvetja* (sv. *vättja*); *sputte* (Sæll., har „lukt” u) — *sputta*, spytte, (*sputja* förudsættes som fælles Stamform); *skrække*, *skrikke*² (om Skadens Lyd) — *skrækja*, *skrikke*; *Krække* (D-L. 303), Klædeknag o. s. v. — *Krekkja* (af *Krakk*); *svigte* (give sig, böje s.)³ — *svigta*; *æрге sæ'* (med hårdt g), ærgre sig — *erga seg*; *grende* (af *grine*, som *flende af fline*, *N. flina*; jf. D-L.) — *grænja* (*grenja*); *vi'ne sæ'* (vidne sig) — *vidnu*, (*vi'e ud*, udvide, — *vide*, *via*); „*houet*” (D-L. 219), opsat på, — *huga'* (af *Hug*); „*houen*” (= sæll. *hukommen*) af „*houe*” (udt. hâw-e) — norsk *hugsen* af *hugsa*, sæll. *huse* (med bredt u), jysk tildels *håmse*, huske; *Såd*, Udsåd, — *Så'*; *Ålvåre*⁴ (Alvor) — *Ålvore* (alvara); o. s. fr. Ej at tale om Styrelser som: *til Spilds*, *til Hobs*, *til Rettets* (Råtes), *til Sides* (ti' Si'es) — *te' Spilles*, *te' Hopes*, *te' Rettets* (*te' Sies*); o. desl.⁵

Også i andre Retninger vil Hr. Åsens Værk kunne yde os Danske en særlig Tjeneste; f. Ex. med Hensyn til Bedømmelsen af ældre For-

¹) Jf. i D-L. under *hvedde*, (*Navr*-)*hvedder*, *hvæde* og *Struge*. ²) Jf. i D-L. 499, 694. ³) dette og de fleste følgende Ord ere sællandske. „*De' svejter* i Brændestykket, når det er næsten gennemsavet. Er bl. A. beslægtet med D-L.s *Svej*, isl. *svig*, Hulning, (der, såvelsom det dermed ensbetydende *Svak*, også høres på Sælland). Jf. i M.s Ordbog under „*svigte*”, der vel egentlig er vort *svejte*, figurlig anvendt. ⁴) jf. Petersens Sproghistorie I § 198 og 229. Udtales af nogle Jyder „*Allen*”, hvilket tildels også er såvel den jyske som den norske Udtale af *aldrig*. ⁵) I Henseende til Ord-*Könnet* have dog (jf. „*Antikvar. Tidsskr.*” 1846-1848 S. 247) adskillige Undtagelser fra Oldskrifternes Brug gjort sig gældende i det nuværende Norske. Således er *Kverk* af *Hankön* i Stedet for af *Hunkön*; *Nor'*, *Aust* (se i Tillæget) o. s. v., *Naukr* (for *hnauk*, det morsiske *Knok*, se D-L.), *Strid*, *Ljo'*, *Kjerre* af *Hank*. for af *Intelk.*; (*Bed* af *Hu* for *Ha.*); *Kjörr*, *Sky*, *Mast(r)*, — jf. Gramtikken § 207, — *Råd*, *Sjötræde* af *Hu*. for *Ik.*; *Törn* af *Ik.* for *Ha.*; *Ålvore* af *Ik.* for *Hu.* — Derimod er *Navar*, *Navr*, ganske rigtig af *Ha.* — i danske Dialekter, (i Skriftsproget nu af *Ik.*; dog hos Grundtvig „*Nageren*”); *Hoste* af *Ha.* — Isl. (og Tysk), men i Sælland af *Hu.* — svensk *hosta*; *Sag* af *Hu.* men *Sav* i Sæll. af *Ha.* — sv. *Såg*; („*han ka' itte holde Bidded*”, se Åsen under „*Bid*”² og Molb.s Ordbog „*Bid*”³; „*han e' itte lavt (lagt) nåk ud*” — N. „*ho' e' for lite' vikte*”); *Pen* (penni) af *Ha.* medens dette Ord — *Blyant* (spen; på Als „*Linnepind*” af *Linic*, ligesom „*Linnetræ*” d. e. *Lineal*) på de danske Øer nogle Steder (f. Ex. i Fyn) ligeledes er af *Ha.*, andensteds (f. Ex. i Nord-sælland) derimod af *Hu.* — svensk *penna*; det norske *Torv* er af *Ik.* — Isl., hyorimod svensk *torf* af *Ha.* — Tysk; og sæll. *Tøre* (Tørv) af *Hu.*; o. s. v.

fatteres Ord-Forklaringer, i Dialekterne¹ eller i Skriftsproget²; eller ved Bestemmelsen af den, vistnok for det Meste forbigående, Indflydelse, som den norske Dialekt i fremfarne Tider måtte have udøvet på vort Skriftsprog³.

Dog ligesom den Norske Folkeordbogs største Fortjeneste må søges i dens eget indre Værd, således føle vi, som Ikke-Normand, intet Kald til at gå i Rette med Forf., selv da, når han ikke ganske tilfredsstillende os. Tilmed indrømme vi både Muligheden af, at, i tvivlsomme Tilfælde,⁴ flere Veje kunne føre omtrent lige sikkert til Målet; og Umuligheden af at undgå Fejl i Enkeltheder⁵.

¹) som Eksempel anføre vi følgende ene af P. E. Müllers Skrift „om det isl. Sprogs Vigtighed“ (1813, Sd. 122): „Isl. virka, veksle, krydse, måske slå Kors; skadi, Skade“ *deraf* „Norsk *Vælshad*, en Præst, den, som bortkorsor Ulykken“. — Af Åsen lære vi, at Ordets egenlige Form er „*Vigslekall*“, d. e. simpelthen af *vigsla*, indvie, signe; og *Kall* (kari) d. e. Gubbe, (dd er kun en Udtale- eller Overgangs-Form for *ll*: Grmtk § 34 og 93). ²) Udledningen af „*Gudbor*“ i Molb.s Ordbog bør uden Tvivl rettes efter Åsens „*Gotbora*“; lige så oplyses „*stenskallet*“ („*stensk.* i Till. til D-L.) ved det norske *stenskalla* af *stein*, blottet, åben, og *Skalle*, Forhoved; *spænde*, af *spenna*; *Tinding* af *Tunnvangje* o. s. v. (Det gamle Ord *Vangje*, *vangi*, Kind, forekommer endnu i det fynske „*Vangstykker*“, hvad der af Sællænderne kaldes „*Kæfterne*“ eller „*Hornene*“ på en *Bor*, fynsk *Bar*). — I Molb.s Ordbog ere udeglemte Ord som *Lagen*, *netop*, *stange* — *Lakan*, *nettupp*, jf. *stanga*. ³) det afhænger af en Sammenligning med andre jævn-tidige, i selve Danmark fødte, Forfattere, om Udtryk som disse, der oftere forekomme hos Holberg: „det er *jeg*“ (mig), — „*det* (der) er Intet vissere“, — „*holde ud* en Belejring“, — „*lyse Dagen*“ (ved høj lys Dag: „det lykkel. Skibbr.“ 43; norsk „*lyse Dagen*“) skulle betragtes som *Norskheder*, (jf. Åsens Grmtk § 312 Anm.; § 317 og i Ordbogen under *da* 3; § 335), eller som blotte Lævninger af en ældre Sprogbrug. Ti det hedder f. Ex. ligeledes i en dansk Kæmpevis: „det var *hun*, Rosenkind“; i en anden: „*hun plukker af alle de Blomster*“; jf. også Petersen „om Udgiv. af Kæmpeviserne“ 1848 S. 19. ⁴) f. E. ved Spørgsmålet om Betegnelsen af de „åbne“ og „lukte“, (i Sællandsken måtte det nærmest blive af de „brede“ og de „smalle“) Selvlyde; jf. Åsens Frl. XII o. f. ⁵) Det lader sig ej gøre (jf. Åsen under *Vær* f.) at udlede det også hos os velbekendte Udtryk (ingen, al) „*Verdens Ting*“ af No. *Værd*; ti dels passer denne Forklaring slet ikke på Vendingen: „*lang Verdens Tid*“ o. ß.; dels er en slig Forblanding af Kønformer allerede gammel (i Skriftsproget; jf. Petersens Sproghist. I § 186; hos Vedel forekommer f. E. „*Morckhedsens tid*“, „*Retfærdighedsens vey*“; og endnu høres „*Evighedsens*“ o. desl.) — Lige så lidt kommer „*Slagside*“ af *slak*, siap, (jf. Molb.s Ordbog „*Slag*“ 4). — Skulde det ej være naturligere ved „*steinyld*“ at tænke på det gamle *hylja*, tilhulle, (der rigtignok ellers ikke forefindes hos Åsen, uden i al Fald i „*Hylk*“), end på *ylla* af *Ull*, Uld (Grmtk § 80)? — Henvisningerne ved *stræva* og *Værfar* til isl. starfa og sv. *svärfader* (d. e. Schwieger-) vare bedst udeladte; hvorimod man ved adskillige fra Skriftsproget afstikkende Ord, f. Ex. *Evja*, *Øksl*, *atall* (i Tillæget; efter Gislason beslægtet med

Derimod være det os tilladt at dvæle lidt ved et Par Ufuldkommenheder ved „Dansk Dialekt-Leksikon”. Hvad der imidlertid væsenlig undskylder disse, er den Omstændighed, at Molbech ikke, som Åsen (1850; jf. Fort. VIII o. ff.), havde nogen *grammatisk Dialekt-Beskrivelse* til Forløber og Rettesnor. Heraf den iøjnefaldende *Mangel på fast Plan* for Skrivemåde og Anordning, der — til liden Både for Oversigten — har haft til Følge, at *det Sammenhørende unaturligen adsplittes*. Ja, ikke sjælden pranger et og det samme Ord, under en indbyrdes afvigende Stavnings Dække, på flere Steder, og nyder på dem alle en selvstændig Behandling, (undertiden endog uden Henviisning fra det ene Sted til det andet); stundom på Grund af mer eller mindre uvæsentlige Forskelle i Betydning eller Udtale, — i hvilket sidste Tilfælde Antagelsen af en *Mönster- eller Middelform* synes fornøden, — men stundom selv uden nogen sådanne. Vi belægge vore Sigtelser med *Eksempler*: *erre* (1), *ærre* ell. *ærje*; *stentet*, *stæntet*; *vette*, *vætte* (*væbe*); *Selle*, *Sælle*; *Sed* (efter den sønderjyske Udt.), *Sæd* (2); *Stege*, (*Stag*, *Stæg*), *Stæge*¹; *Skred*, *Skre* ell. *Skreje*; *ålm*, *olm*; *spålde*, *spolde*; *Spjål*, *Spjold* (d. e. vort sæll. *Spjæld*, som også betyder en liden *Håndvæv*); *Tål*, *Toll* (*Doel*); Sd. 400: „*Påg* ell. *Pog*”, S. 414: „*Pog* ell. *Påg*” (N. *Påk*); *åndse* (ånske), *andse*, (*Ands* 676 = N. *Ans*); *pråse*, *pruse*, *prosse* (Prosekage?); *Skrup* (under *Bras*; egentlig *Skrub* med *lang* ◐Lyd; jf. *skrubben* og, med Hensyn til Formen, N. *Skrubbe* samt *Skrub* i D-L.), *Skråp* (*Skrap*? har Intet at gøre med *Skrepp*); *Gor* (= Norsk), *Gurr*; *sykke*, *sökke*; S. 213: „*Hob* ell. *Houg*”; S. 219: „*Hov* ell. *Houg*” (2); 197: *haug* (sæll. *klampe*; sml. „*hage*”), 219: *houge* (udt. *håve*; jf. N. *Hov* m. 2); *skåje* (N. *skoja*), *sköje*; *stoje*, *stöje*; *Sådd*, *Saj*, *Sodd*, *Söj*; *hjalre*, *jalle* (N. *jale*), *højle* (i Till.) jf. *jelle*; *hvingle*, *vingle*; *Hvarp*, *Varp*, *Værp*; *Van*, *Vener*, *Væne*; *Hylleke*, *Ylken*; *ejre sig* (Ejring), *ögres*, *øjre*; *öjse* (også på Ærø), *ösle*, *öxle* (udt. „*öjse*”); *Klab*², *Klaptræer* (= „*Klæptræ*”); *Stabb*, *Stap* (N. *Stabbe*; jf. „*Vejrstappe* og „*Vejrstabb*” S. 645 o. f.); *bedykke sig*, *dygge s.*, *döge s.*; *Ouer*, *Over*, *Ovre* (2); *Orre* *Orte*, *Ovre* (1)³, *Vorte* (Lolland), *gverte*

---

etja o. s. v.) ugærne savner den Følgeseddel for Ægthed, som ligger i Bevidnelsen af deres Tilværelse i det gamle Sprog.

¹) Heraf „*Stejgærde*” (Sæll.) jf. Molb.s Ordbog og Forordn. 29 Oktbr 1794 § 1 d. ²) *Klap* (om et påslået Stivetræ) bruges også af Sællænderne; hos hvem „*Klaptræerne*” modsættes „*Pandetræ*” (på Kvæghoveder), medens „*Pandefjæl*” = „*Pandebæt*” i M.s Ordbog. ³) Det jyske *Orre(d)* forholder sig til det fynske *Ort(e)*, — jf. N. *Urt* 2, — som „*Helled*” (i Kæmpe-

(*Örred* under „*tæggelig*“; *Åt*); *Ådel*, *Odel*, *Våddel* (Loll.), *Öddel*; *Fleskesod*, *Grönsoer*, *Saur*, *Sord*, (*Svor*); *stunte* (2), *stynte*, *stötte* (N. *styttta* af *stutt*, kort); *slävne*, *slagne*, *slaun(e)*¹, *Ledkniv* og *Læggekn*.

Til hin Ufuldkommenhed træde andre, især vedkommende *Afledningen*, der stundom lider af Vidtløftighed², stundom ogsaa i anden Retning. Til Efterdømme Følgende: Molbech har, foruden *snöde*³, et „*snöge* (udt. *snöje*)“; men at den sidste Form ikke kan være rigtig, fremgår af den førstes Overensstemmelse med det norske *snöyde* af *snaud*, blottet, har. Forf. vilde vel næppe taget til Takke med (jf. Fortl. XXIII) den falske Udtale *bregle* af *bredelig*⁴, var det ej for' at forøge Ligheden med det eng. *brightly*; — eller med Formerne „*stejgne*, *stegne*“ (stanse, indiv.), havde han tænkt på den sandsynlige Oprindelse fra *stedne* (N. *stādna*); — eller med det fordrejede „*Fleds-* eller *Flegsarbejde*“, havde han kendt det sæll. „*Flængspart*“. Ligesom „*præse*“ (421 og 693, = „*trykke*“ og „*dukke*“ o. fl.) kun er en Udtaleform af *presse*, således er det Samme rimeligvis Tilfældet med det nordvest-sæll. „*Virre*“ (drejelig Lukkelse) d. e. *Virrel*, (som det også hedder)⁵; ligesom vist *Vilde* eller *Ville* (S. 57 og 650) er en Overgangsform (jf. V. Bloch „d. vesterjyske Dialekt“ S. 11 § 8) af sæll. *Vælte* = N. *Velta* (2). — *Smelk* ell. *Smilk* er uden Tvivl egenlig et Formindskelsesord af *Smule* (*Smillik*). — *Væning* (N. *Vænjing*) kommer af *væne*, ikke af *Vane*; så lidt som *ile* (N. *ela*) af *ylja*, (hvad alt Overgangslovene forbyde). At *moj(t)* ej står for *mut*, men for *mod*, har Forf. senere („Danske Ordsprog“ S. 355) selv bemærket. — „*Trådsetørv*“ stammer ikke umiddelbart fra *træde*, men fra det i Forf.s Ordbog anførte „*Trosse*“ (d. e. *Trådse*), der endnu stundom bruges på Sælland f. E. om Æltebanen ved et Teglværk. — *dreje* (*sig*) S. 82 er naturligvis samme Ord som *dræge* S. 85 (og *drage* S. 81), hvilket allerede *Böjningen* udviser. — S. 4 hedder det: „*åndegår*, i Overgårs, (*inden* i *Går?*)“, men S. 16: „*åndegår* (d. e. *anden Dags*

viserne) til *Helt*, eller som *Örred* (jf. *Åsen* under *Aure*) til *Ört*. — I det sæll. og falst. „*Övre(d)*“ er w kun et Udtryk for o-Lydens *Brede*; smlgn. det ovenanf. *Ora* og isl. *urga*.

1) Jf. N. *slagna* og *slakna*. — *slavne* (sagtnes; f. E. om sværmende Bier) er også sællandsk. 2) jf. f. E. *Mo* og *Förte* (S. 130 o. fl. 147 o. f.). 3) Hvad der ellers kaldes *styve* (2, = *støve*), *styne* (jf. Forordn. 29 Oktbr 1794 § 28); *kouse*; *ave*, *straffe*, *hævse*; *snede*. 4) = sæll. *rivelig*, jf. isl. *niflig*(t), hæderlig, rundelig o. s. v. 5) se „*Hvirrel*“ i D-L. 685 og „*Hvirvel*“ (c) i M.s Ordbog. Derimod hedder Hvirvelvind *Hurrelvind*. Foreningspunktet for de tvende Moderord: *virre* (med Hovedet) og *hurre* (= D-L. 223) ligger i et (ubrugt.) Go. *hvirve*, *hvirvle*, jf. N. *hverva*; *hverve* og *hvirre* i M.s Ordbog, samt „*hverre*“ i D-L.

Går eller *anden* Går?)"; altså 3 Gisninger for *en*¹. — Ved „*Ægtebrudd*“ gives ikke den fjærneste Antydning af, at Bestemmelsesordet må være en Udtaleform af „*Igt*“. — *være*, omgængelig, er ligefrem det isl. *værr*, blid; og *Slod*² er isl. *slóð*, Vej, Spor, — (stemmer end Betydningen nøjere med isl. *slóði*, „det, som slæbes bagefter“: Fridriks-son i *Bandamanna Saga*; hvorimod sæll. *Hjulsod*³ ganske er = isl. *vagnslóð*); — idet begge hine Ord have *bred* (og „*lukt*“) o-Lyd (næsten *Slowd*) og ere af *Hunkön*. Skrivemåden *Slåd*, (der sagtens skal antyde en Oprindelse fra *slå*), fattes derfor al Grund; o. s. fr.

Uagtet jeg således med den første Anmelder⁴ af „*Dansk Dialekt-Leksikon*“ er enig i, at dette har sin største Fortjeneste som en værdifuld „*Materialsamling*“, der, mener jeg, i høj Grad trænger til en gennemgående Bearbejdelse, tror jeg dog ikke, at den belejlige Tid til et sådant Foretagende nu straks skulde være forhånden; og det netop fordi vi endnu savne det fornødne *grammatikalske Forarbejde*. Men Udsigterne til en snarlig Tilvejebringelse heraf ere kun ringe, sålænge det ikke er bekendt, at Nogen har gjort de dertil nødvendige Indsamlinger i deres fulde Udstrækning⁵; hvortil kommer en anden Omstændighed. Vi antage nemlig, at Bygdemålene bør betragtes som en *selvstændig*, om end ej aldeles uafhængig, *Enhed*, — (der ikke opsluger, men omfatter Forskellighederne), — hvis Særegenhed dog for Beskueren nærmest viser sig i en Række *Afvielser* fra Nutidens, og i en, som

¹) Af Hensyn til det *bornholmske* (Skougård S. 371) „*andesgår*“, og vor (sæll.) Almues Udtale: „*Mande*“ o. desl. „*i Mandes*“ (d. e. Mandag, i Mandags) foretrækker jeg Forklaringen ved *anden Dags Går*; sml. f. Ex. det italienske „*jeri taltro*“. ²) hedder ellers „*det Løse*“; *Dros, Dus, Kratning, Rivelse (Rivning)*. At „*slode fra*“ er at samle og henbære til Travesættet Sloden for dem, som „*rive Slod*“; sml. det fynske „*one til*“, og flere Udtryk. ³) udt. „*Jyvlsto*“, = *Koreslag* (509; jf. *Åsen Slag* 16). Spørgsmål om ikke „*Hjulsnor*“ er en Fejlhørelse for dette *Hjulsod*; således som „*kjendsbar*“ ganske vist er det for *kendspag* (også sæll. = N. *kjemmespak*). ⁴) Levin i „*Dagen*“ 1841 Nr 179; jf. Fort. til D-L. XXII. ⁵) muligen vil også en *almindelig Dialektlære* hos os nærmest blive at bygge på forudgangne *Specialbeskrivelser*, (jf. Fort. til D-L. XV, og „*Beobachter am Sunde*“ 1847 Nr. 23). I Forbigående søgt, skønne vi ikke, at disse behøve at udarbejdes ganske efter samme Plan som hin. Når f. E. ø i *Søllandsken* lyder omtr. som *ø'e* (d. e. bredt og *dunkelt ø*), — hvilket just er den af Rask (1832) for „*Oldnordisk*“ angivne Udtale; — i det *Fynske* (på Sletten) derimod tildels næsten som *øj*, — hvilket nøje stemmer med den af Gislason (og Munch) for Oldsproget antagne Udtale, — så torde det findes hensigtsmæssigt i særlige Fremstillinger af disse Dialekter at lempe Betegnelserne efter de således virkelig tilstedeværende Lyde; som derimod i en almindeligere Oversigt kunde falde ind under selve det nedarvede Fællestegn (ø).

oftest tilsvarende, Række af *Ligheder* med Oldtidens Skriftsprog. Heraf følger bl. A., at en tilfredsstillende Behandling af Dialekterne forudsætter en lignende ej alene af hine tvende Skriftsprog, (der begge til dels ere *ideale*), men også af hele den mellemliggende lange og mangeartede Udvikling. Måske vi nu tør anse Oldsprogets *grammatikalske Beskrivelse* for nogenledes udtømt, (navnlig ved Rasks, Munchs og Gislasons Arbejder); hvorimod, uagtet enkelte udmærkede forberedende Værker¹, intet i den Henseende Fuldstændigt er blevet de efterfølgende Tidsløb til Del.

Vi frygte desårsag for, at endnu en rum Tid vil hengå, inden *Dialektstudiet* i Danmark med Føje kan siges at stå på et lige så højt Standpunkt, som det, hvortil det ved en enkelt Mands heldige og påskønnede Virksomhed har hævet sig i Norge.

FÆRÖISKE FOLKESAGN,

OPTEGNEDE AF PASTOR J. H. SCHRÖTER.

I. BYGDEN FRODEBÖS ANLÆGGELSE.

I en meget fjern Oldtid, mange Mandeminder förend Nordmændene kom til Færøerne og bemægtigede sig dem, var der i „Dánaríki” en Konge, som nævnedes Fróði. Denne Konge færdedes meget paa Havet, og drog især til Irland, hvor han havde indtaget en Strækning af Landet, som han maatte forsvare mod andre af Indbyggerne. Han udrustede en Flaade og besatte den ei alene med Krigsfolk, men førte nogle Familier med, som han vilde bosætte der; desuden havde han medtaget endel Køer, Faar og Heste, og forsynet Skibene med alle Fornødenheder. Han seilede mest langs med Landene, men blev engang drevet ved en Storm langt mod Nord, saa at han kom nær til Færøerne, hvilke da ikke vare bekendte. Efter Stormen indtraf Stille og en tyk Taage, der ofte om Sommeren paa Færøerne ligger tæt ned paa Havet, saa at man undertiden næppe kan see ti Skridt fra sig. Det var kort efter Midsommer, og de kunde hverken see Solen om Dagen eller Maanen om Natten, saa de vidste ikke, hvorhen de skulde styre; derfor maatte de ligge stille og blæse i Horn og Lurer, for ikke at skilles ad. De laa saaledes og dreve i mange Dage og kom til at lide stor Mangel paa Vand, Kreaturerne vare nær ved at omkomme af Tørst. Da iagttog Skibsfolkene, at der stedse bleve flere Flokke af Fugle at see og

---

¹) især Petersens Sproghistorie; Højsgårds Grmtik og Syntaks; Levins Lyd- og Kønslære.

troede derfor, at der maatte være Land i Nærheden, men selv Fuglene flöi i forskjellige Retninger, forvildede af Taagen, saa at man heller ikke kunde rette sig derefter. Dette berettedes Kongen og da han en Dag ansaae det for at være Middagstid, gjorde han det Løfte til sine Guder, at, hvis han fandt Land og kunde faae Vand, vilde han offre til dem og bebygge Landet, hvis det kunde beboes. Omtrent en Ökt (3 Timer) derefter saaes Solen i Nón (d. e. omtr. Kl. 3 om Eftermiddagen, naar Solen staaer i Sydvest); i samme Retning saae de höit oppe i Taagen det överste af Forbjergtet Frodebö-Nypen paa Suderöen, hvilket syntes at være meget nær. Der blev da besluttet at udsende en Baad med udvalgt Mandskab, der skulde roe derhen, de andre Skibe skulde følge efter, det ene efter det andet, at de idetmindste kunde höre Lurerne fra det ene til det andet, om Taagen skjulte dem for hverandre. Baaden kom snart ind under det steile Forbjerg, som er ganske lodrét, men den kunde ikke lande; de roede da noget længere mod Syd og hörte nu en Elv styrte ned ad Klippen. Denne glædelige Tidende bragte de Kongen, som da erklærede, at han vilde være den förste, der satte Foden paa Land, samt befalede at udsætte flere Baade fra Skibene til at følge med. De roede nu ind mod Landet i den tykke Taage, og hörte Brændingen og siden Elven bruse; men de kunde ikke lande der, da der laa Skjær udenfor dens Udlöb. Folkene bleve herover mismodige, men Kongen sagde, at da Guderne havde taget imod hans Løfte og hört hans Bön, havde de vel og beskikket ham et Landingsted, saa de kun tröstigen skulde opsöge det. Kort derfra, hvor Elven styrter ned, er der en Gjov eller liden Indvig, som er fri for Skjær, og hvor der er dybt lige ind til Klippen; paa dens nordlige Side er en Klöft, som holder mod Stranden og danner en meget god Opgang, der seer ud som den var Mands Værk; dette er det eneste Sted, hvor Strandkanten er tilgjængelig, indtil man kommer forbi Indlöbet til Trongisvaags Havn. Op ad denne Gjov steg nu Kongen; han sagde, at det var synligt, at Guderne havde bestemt, at han skulde komme der, og havde vidst det fra Arilds Tid, og derfor skulde Gjoven kaldes *Öldviks Gjó*, siden Opgangen var dannet da Landet blev til. Kongen og Folkene gik da hen til Elven og vederqvægede sig ved at drikke af den; han befalede dem derpaa at söрге for at sætte Köerne först i Land, og saa de övrige Kreaturer. Noget derfra er en græsbeegroet Dal, hvori findes endcel fra Fjældet nedstyrtede store Basalter, tildels flade ovenpaa. Paa disse Stene offrede Kongen til Guderne og holdt et Glædesmaaltid til Ære for dem; denne Dal kaldes *Asdälur*. De havde nu länsat Köerne; men Strandkanten henimod Elven var saa ujevn og stenig, at disse ikke

kunde komme ad den Vei; de gik da og aade langs op ad den hældende Hammer eller Brink, til de kom op til den flade Slette under Fjældet, hvor nu Bygden *á Hamri* findes; der løber en stor Elv ned, som nu er Mølle-Elv; deraf drak Køerne og lagde sig ned i Græsset. Kongen kom derhen og sagde, at „*Kúgva hvíli kvöður konu kætí*” (d. e. at der hvor Koen hviler sig, bebudes et behageligt Opholdsted for Konen). Taagen lettede nu, og Kongen saae Fjorden og Havnen; han lod Flaaden roe ind i den. Længere inde i Fjorden var Jordbunden vel jevnere; men alligevel nedsatte Kongen sig ikke der, men byggede en Gaard *á Lúði* derude, hvor han først havde bestemt. Gaarden findes her endnu, og skjönt den nu er bygget paa Færingernes almindelige Maade, vise dog Högaarden og Indhegningerne, at det har været et Storværk. Den ligger godt i Læ under Fjældet for de nordlige Vinde; det er et imponant Syn at see de store Basaltsøiler deromkring, baade lodrette og krumme, som i Kulagjoven¹; derfra var og behagelig Udsigt ud over Havet. Kongen holdt nu Raad med sine Hövdinger, og det blev da besluttet for det Aar at opgive Toget til Irland, og at bosætte de Familier, som de havde medbragt, i denne Bygd, som blev kaldet *Frodebö*. Kreaturerne trivedes vel og bleve fede. Dagen begyndte stærkt at tage af, og heraf mærkede Kongen, at Öerne laae nordligere, end han sædvanligen færdedes. Han forlod da Landet og seilede i sydlig Retning. Aaret efter kom han igjen og havde da flere Faar med sig, som han lod blive, og drog saa til Irland. Der forened Beboerne sig og angrebe ham med stor Overmagt, saa han tabte Slaget, og nogle af hans Folk bleve fangne; disse berettede, at Kongen havde bosat Folk i Nærheden og vilde nok komme igjen. Paa dette sit andet Tog til Færøerne havde Kongen besat Suderöen med flere Folk, som boede omkring ved Strandkanterne; Faarene formerede sig meget stærkt. Nogle Aar derefter samlede en Konge i Irland Folk og gjorde et Tog til Suderöen. De landede i *Löbba* syd paa Öen, og havde en Krigshund med sig, som de nævnede *Bran*, og som var meget glubsk. De Danske maatte flygte til den steile Udhuk *Núpur*; derfra væltede de Stene ned paa Irlænderne; en Sten rammede Hunden, som styrtede död i Söen; den drev siden op i Havnen, der nu opkaldtes efter Hunden. De irske Krigsfolk lede og stort Tab og vendte hjem igjen. De fleste af Öens danske Indvaanere droge ogsaa hjem til Moderlandet; de, som bleve tilbage, boede især paa den nordlige Deel af Öen og enkelte nedsatte sig ogsaa paa nogle af de andre Öer.

¹) See Landts Beskrivelse over Færøerne, pag. 84 og 85.

II. OM FRISERNE PAA AKRABERG PAA SUDERÖ.

Langt senere hen i Tiden, efterat Nordmændene vare komne til Færöerne, landede nogle Friser i den sydlige Deel af Suderöen og dreve derfra Süröveri. De talte ikke det samme Sprog, som de övrige Indbyggere paa Öen, men de kunde dog gjöre sig forstaalige for hverandre, og levede i Fred indbyrdes; de vilde ikke underkaste sig Nordmændene paa Öen eller sammenblande sig med dem; de vedbleve at være Hedninger, skjönt Christendommen var indfört paa Færöerne. Akraberg allersydligst paa Öen var deres Bopæl; der avlede de Korn, af hvilken Opdyrkning der endnu sees Spor; desuden dreve de ogsaa Fiskeri. Paa dette Forbjerg havde de en Skandse deels til at forsvare sig imod Indbyggerne paa Öen, deels fornemmelig til derfra at holde Udkig efter forbiseilende Skibe. Skandsen, hvoraf Volde sees endnu, laa meget höit og frit, saa at de derfra kunde skue vidt ud i Havet baade mod Öst, Syd og Vest. Der vare ikke mere end 13 Huse, men de vare dog saa mandstærke, at de kunde bemante to Skibe med 12 Mand paa hver Side. Paa deres Skuder brugte de ikke Roer, men et saakaldet „Leysastýri“, hvilket kun var en kort bred Aare, som laa lös i Bagstavnen. Aarsagen hertil var, at naar de angrebe et Skib, lagde de stedse Bagstavnen til, for at, naar de ansaae Skibets Mandskab dem overlegent, de da kunde strax roe fra igjen. De vendte ogsaa Bagstavnen til, naar de lagde til Land, og kunde derfor lande i stærk Brænding, da Bagstavnen var temmelig langstrakt, og der var ingen Kjöl i den, men tvende stærke Baand toge Stöd i Brændingen. Skjönt deres Skuder vare forholdsvis meget lange, kunde de dog med Lethed dreie og vende dem. Friserne vare vel bekjendte alle vegne, hvor der vare Skjær, hvorfor de ikke flyede lige hjem, naar de bleve forfulgte, men ind mellem Skjærene og lagde til Land i Brændingen, hvor Forfølgerne ikke torde følge efter dem. Landingsstedet ved Akraberg var ubekjendt for andre¹. De brugte to Slags Aarer: det ene vare lange samt stærke; med dem roedes i Skudens modsatte Sider, naar der var Storm og uroligt Hav; naar Veiret derimod var godt, sad man midtskibs og roede, og da brugtes ofte kun 6 Aarer i hvert Bord, saa kun det halve Mandskab roede. Skulde man til Angreb, lagdes disse Aarer ind henad Bagstavnen, saa at de dannede som et Slags Dæk til at gaae paa; derimod lagdes da kortere Aarer ud, som vare lette, 12 paa hver Side. Naar de kom hen til det Skib, de vilde angribe; lagde de de 6 bagerste

¹) Efter en Optegnelse fra Skolelærer Ole Jespersen stode deres Skibe paa Mölen ved Bygden Sunnbö.

Aarer ind i hvert Bord, og de 12 Mænd, som sade ved dem, beredte sig da til Angreb fra Bagstavnen. De brugte ikke andre Vaaben end lange Knive og deres Fjældstave, som ovenfor de 6 til 7 Tommer lange Pigge havde 4 mod hinanden staaende krumböiede Jern, som Vædderhorn. Med disse kunde de da stikke og slaae, springe, samt fæste sig ved disse Jernkroge i Skibenes Tove. Blev nogen af Friserne saaret, søgte han at springe igjen over paa sit eget Skib eller i Havet, og blev da optagen, hvis det var muligt. De taalte ikke, at nogen af deres Stalbrödre blev fangen; i saa Fald sprang de alle op paa Skibet og dræbte hver Mand. De toge aldrig nogen til Fange, men enten dræbte de alle deels med Sværd deels ved at stikke Ild paa Skibet, hvorved de opbrændtes eller styrtede sig i Söen, eller ogsaa lode de dem seile bort igjen, naar de frivillig havde overgivet sig, efterat Friserne först havde taget fra dem, hvad de bedst syntes om, det vil sige, Madvarer, Gods og Klæder; thi Kostbarheder, som Guld og Sölv bekymrede de sig ikke om; sligt toge de kun, naar de havde Brug for det til deres Klædedragt. Handel vidste man ikke de dreve med andre Lande, men dog omtuskede de et og andet med de andre Indbyggere paa Öen. De tillode ingen at komme til deres Opholdsted, ei heller giftede de sig uden i deres Hjemstavn. De havde den sydligste Deel af Suderöen til Afbenyttelse; allsaa det meste af det, som nu hörer til Bygden Sunnbö. Traf de paa et af dem angrebet Skib nogen, som var fra deres Moderland, tilböde de ham Liv med den Betingelse, at han maatte forpligte sig til aldrig at forlade dem og i et og alt rette sig efter deres Love. Da den sorte Död kom til Færöerne, bleve alle Frisernes Huse öde, paa een Familie nær.

Fremdeles haves paa Suderöen et Sagn om, at noget för Nordmændene bemægtigede sig Færöerne, vare nogle Mænd ankomne, som den, der fortalte Sagnet, ansaae for at være hellige Mænd, da de kunde gjöre Tegn og Under, læge alle Saar og Sygdomme, baade paa Mennesker og Qvæg; de kunde sige forud, om det blev et godt Aar, godt Fiskeri og god Sundhedstilstand. De levede særskilt fra andre Folk; thi deres Föde var Melk, Æg, Rödder og Tang; de havde tamme Geder, hvoraf de fik Melk; men de dræbte intet Kreatur og udgjöde ikke Blod. Det eneste, de modtog som Gave eller Vederlæg for deres Helbredelser, var usyret Bröd, törret Fisk, samt Vadmel til Klæder. Der paavises flere Steder, hvor disse Folk skulle have boet, saaledes udenfor Bygden Qvalbö er en Plads, hvor man kan see, at Jorden har været jevnet til Græsland, ligesaa ved Bygden i *Hovi*, o. fl. St., samt paa nogle af de andre Öer. Da Nordmændene kom og vare meget

voldsomme, flygtede nogle af dem bort tilsøes, andre trak sig ind i Bjerghuler; de sidste af dem, som sagdes at være i Live, opholdt sig i en Klippehule paa Öen Naalsö; man skal have seet Aske langt inde i den endnu i Slutningen af forrige Aarhundrede.

III. SAGN OM, HVORLEDES KIRKEBÖ BLEV BISPESTOL.

Paa Strömöen boede nogen Tid efter Christendommens Indførelse paa Færøerne en Enke, som en af mine Sognemænd nævnedes Birta (maaskee Birna), der eiede meest Odelsgoods af alle paa Öerne; hun eiede næsten hele Sydströmö, desuden ogsaa meget paa Vaagöen og den sydlige Deel af Österö. Hun havde 3 Dötre, af hvilke den yngste var hende kjærest; hun havde födt hende til Verden i meget haard Barnsnöd, og vilde udmærke hende, da hun blev döbt, ved at lade hende opkalde efter en Jarls Datter, endskjönt hendes Venner advarede hende derimod, og sagde, at Barnet derfor ikke vilde faae Lykke, thi det var et gammelt Sagn, at den, som blev opkaldt efter nogen udenfor sin Æt, blev ikke lykkelig („ikki verður dugandi maður, íð kallaður er burtur úr ætt“). Alligevel gav hun hende Navnet Æsa.

Enken boede paa den Gaard, som nu kaldes Kirkebö; hun lod sin yngste Datter fyrsteligen opdrage som en rig Arving. Æsa var stolt og meget hengiven til Pragt og stadselige Klæder; hun var meget ubesindig og overmodig i Tale, men ellers godhjærtet og velvillig til at yde Trængende Hjælp. Skjönt hun saaledes var godgjørende mod Fattige, forekastede hun dem dog, naar hun ansaa dem for arbejdsdygtige, at de burde arbejde for deres Bröd, og tilböd dem da Arbejde, som var passende for deres Kræfter. Moderen gav Dötrene Jordegods efter Godtbeholdende: den ældste paa Vaagö, den anden paa Österö, men sin Yndling, den yngste af Söstrene, gav hun Hovedgaarden, der indbefattede Sydströmö indtil „Hóris Götu“, som var ovenfor Kalbaksbotnen tværs over Öen; dertil hörte ogsaa den da ubeboede Ö Kolter. Denne Eiendom udgjör nu 184 Marker Jord, hvortil kan regnes en Besætning af 5000 Faar og 200 Køer og Oxer.

Æsa blev gift i sin Ungdom og födte en Sön, der døde i Barnealderen. Hun troede, at Manden ei sörgede nok over Sönnens Död, samt var ikke hövisk nok mod hende, som han skyldte sin Rigdom. Han gik selv til Fjælds og saae til Faarene; ved en saadan Leilighed styrtede han ned og omkom; man ymte om, at dette maatte være skeet ved Trolddom, da Stedet ikke var af de farligste, og mange mistænkte Æsa for at være skyldig deri, at hun kunde gifte sig med en anden. Dette kom hende for Öre og hun besluttede nu stedse at leve

i Enkestand; hun erhvervede sig et hæderligt Navn saavel for sin Forstand og Godgjörenhed, som for sin Pragt og storartede Gjæringer; hendes Huus blev berömt som et Sæde for Gjæstfrihed og Vællevnet; Ankerpladsen Brandarsvík blev en sögt Handelsplads. Kort efter Christendommens Indförelse var i Nærheden af Gaarden Sydost for samme bygget en Kirke og indhegnet en Kirkegaard; dog laac den i en Afstand af henved 200 Favne fra Gaarden, fordi man ikke vilde forurolige de Begravede, og ei heller foruroliges af Gjengangere. Ruiner sees der endnu, og Stedet kaldes „við Líkhús“; Veien gik langs med den bratte Strandkant, hvoraf synligen meget er nedstyrtet i Havet, da Brændingen om Vinteren stærkt slaaer imod den, og det er dybt lige imod Landet. Kirken har vel været liden, men siges dog at have været den smukkeste paa alle Öerne, da Æsa havde anvendt meget til dens Forskjönnelse. Om der til denne Kirke var nogen ordineret Præst, vidstes ikke; der vare den Tid omreisende Geistlige; Præster, som skulde til Island, kom ofte underveis til Færöerne og opholdt sig en Tidlang der. Alle disse vare velkomne hos Æsa, bleve vel beværtede og begavede for deres Forretninger i Kirken, som deraf blev berömt og anseet som en Hovedkirke der paa Öerne. Hun stod derfor i höi Anseelse hos Geistligheden, og hvad enten Christenpligterne ved at afholde sig fra Kjödspiser i Fasten og andre Helligdage endnu dengang ikke vare saa skjærpede, som de siden bleve, eller de da ansaaes upassende for Landets Næringsveie, saa undgik hun idetmindste et strengt Æftersyn for sin Person, og selv uærbödige Ord, som hun af Stolthed kunde udsige mod de Geistlige, ansaaes ikke saa slemt mente, som de vare udtalte, ligesom og hendes Pragt og kostbare Prydelser ved Kirkegang ansaaes uskyldige og til Guds Ære, der havde givet hende Evne til at pryde baade Guds Huus og sig selv; hun levede derfor lykkelig i endeel Aar. Da blev det bestemt i Norge ¹, at Færöerne skulde faae en Biskop. Den förste Biskop havde kun ringe Indkomster, og, saavidt vidstes, kun noget bestemt af hver Gaard og Kirke, men ikke nogen Bispestol. Naar han reiste omkring, havde han Ophold paa de störste Gaarde; men da Æsas Gaard var den meest ansete og störste, og hun ikke blot viste Gjæstfrihed, men syntes at gjöre sig en Ære af at skaffe Bispen bedre Leilighed og Beværtning end de andre, samt gav ham store Gaver for at holde oftere Gudstjeneste i hendes Kirke end i andres, saa havde han der Vinterophold. Æsa var derfor i stor Gunst hos Bispen, som hun desuden smigrede ved at följe hans Raad i Henseende til Almisse-Ud-

¹) efter Sigende af Olaf Kyrre, der skal have været paa Færöerne efter Slaget ved Stamford.

deling, at den ikke skulde tilfalde Uværdige og Ugudelige. De Bods-øvelser, han som hendes Skriftefader paalagde hende, vare derfor ikke strenge, og Overtrædelser af Forbudet mod at spise Kjød i Fasten bleve hende deels tilgivne mod at bekoste Prydelser til Gudshuus, deels hemmeligholdte og ei nöie eftersporede. Efter endeel Aars Forløb, noget over den halve Tid af hans Bispedømme, blev Bispen sygelig; hun lod bygge en Bolig til ham, og omhyggelig pleie ham der; men ved denne Leilighed lod hun i Hovmod falde nogle ubetænkte Ord, at hun fremfor andre skaffede Bispen Ophold. Disse ubesindige Ord forstörrede og fordreiede Bagvadskere, hvilket hendes Misundere glædede sig over; istedenfor Æsa gav man hende nu Ögenavnet *Gæsa*, som hun siden har beholdt i Sagnet, naar man taler om hende (Ordet „Gæsa” bruges egentlig om en ung uerfaren, flygtig Pige, der ikke er tilbageholden hverken i Ord, Klædedragt eller fri Opførsel).

Blandt de mange Fattige, Æsa viste sig godgjørende imod, var en Enke, som med sin unge Datter reiste omkring og levede af Almisser. Denne havde Æsa flere Gange understøttet rigeligen, men hun foreholdt hende, at det örkesløse Liv, hun førte, stred mod Guds Bud og at hun burde arbeide. Da hun gav til Undskyldning, at hun ei havde Kræfter dertil, tilbød Æsa sig at skaffe hende Arbeide, hvortil der ikke krævedes Anstrengelse, nemlig at skille sin Uld fra grov Uld og pille de grove Haar fra den fine Uld; hun lod da strax bringe et Par Vaager Uld til hende. Nogen Tid derefter, da Æsa i sin Pragt gik fra Kirken, kom denne Kone og hendes Datter hen og bade om Almisse. Æsa spurgte om det tilsendte Arbeide var færdigt og kunde afhentes, saa vilde hun först betale hende derfor og siden give hende Almisse. Konen svarede, at Arbeidet vel var begyndt, men hun havde derved erfaret Sandheden af det Mundheld, at „allt er betri enn ull at tæga”, og at hun derfor ikke kunde udholde dette kjedsommelige Arbeide. Herover blev Æsa fortrydelig og forholdt hende, at Gud havde befalet at arbeide, og at den, som saaledes handlede mod Guds Bud, var uværdig til Almisse, samt at hun ved dette Liv opdrog sin Datter til et udueligt Menneske, saa at ingen siden vilde have hende i sin Tjeneste. Tiggersken sagde da, at den Rige kjendte ikke den Fattiges Kaar og dönte derfor haardt om deres Levnet, fordi de Rige ikke selv arbeidede for deres Bröd, og at det var synligt paa hendes Pragt, at hun hovmodede sig af sin Rigdom, den hun ikke ved eget Arbeide havde for tjent, men arvet uden Möie efter sine rige Forældre, at alt var omskifteligt, saa at hun inden sin Död kunde gjøres ligesaa fattig, som hun nu selv var, og kunde komme til at behöve hendes Datters Tje-

neste. Herover blev Æsa meget opbragt, kaldte hende en Uforskammet, der spaaede hende Ondt i Fremtiden. I denne sin Hidsighed trak hun en kostbar, meget kjendelig Guldring af sin Finger og slængte den ud i Havet med de Ord: „Ligesaa lidet som denne Guldring bringes mig igjen, ligesaa lidet gjøres jeg fattig”. Æsa sagde, at hverken Tiggersken eller hendes Datter mere maatte vente sig noget Godt af hende. Disse hendes Ord fortalte Tiggersken nu allevegne med det Tillæg, at hun havde sagt, at Gud havde ladet hende födes rig, men kunde ikke gjøre hende fattig. Hendes Ord bleve af hendes Misundere ansete for gudsbespottelige, og de anmeldte det for Bispen. Men Æsa paastod, at hverken hendes Gjerning eller Ord vare skete af Foragt for Gud, fra hvis Huus hun just dengang gik til sit Hjem, da Tiggersken havde opbragt hende ved at ansee hende uværdig til den Velgjerning, Gud havde viist hende ved at lade hende födes af rige Forældre. Æsa tilböd ogsaa at give firefold Værdien af den Ring, hun havde kastet i Havet, til Guds Ære og Kirkens Prydelse som Bod for sin Overilelse. Dermed erklærede Bispen sig tilfreds, men paalagde derimod Tiggersken streng Faste 9 Fredage og tillige 9 Gange barfodet at gaae til Kirke, fordi hun selv havde syndet og forvoldt, at andre syndede. Det gik saa hen i nogle Aar; da blév Bispen saa svag, at han aldeles ikke kunde bestride Embedet, men maatte stadigt holde Sengen, hvorfor en Medtjener blev ham beskikket. Denne var en ung Mand og, som det ofte gaaer, ikke ligetænkende med Formanden; han var meget streng i Overholdelsen af de udvortes Pligter, som Kirkeloven paaböd, og straffede Overtrædelserne haardeligen. Han var desuden gjerrig og derfor meget misfornöiet med Embedets Indtægter, hvoraf den gamle Bisp nöd sin Deel, og paastod, at de Rige burde yde langt mere til Embedet. Især var han misundelig over Æsas Rigdom, og da hun ingen Börn havde, lod han sig forlyde med det for hende, at hun burde overlade sin Gaard til Bispestolen imod at have tilstrækkelige Indtægter af den for sin Livstid. Dette syntes Æsa ikke om; derimod var hun villig til at yde ham ligesaameget som hans Formand, endog medens denne levede; mere vilde hun ikke forpligte sig til. Dette var Bispen ikke tilfreds med; thi selv om Æsa testamenterede Gaarden til Bispestolen efter sin Död, saa kunde det have lange Udsigter, da hun kunde leve længe endnu. Æsas Misundere mærkede snart, at hun ikke stod saa höit i Anseelse hos denne Bisp som hos den gamle, og de forsönte ikke at anklage hende for ham; herved fik han Anledning til at irettesætte hende for hendes Hovmod og Pragt, hvormed hun vakte Forargelse hos andre. Herved tabte hun sin forrige Anseelse endogsaa hos

sine Tjenestefolk, af hvilke nogle, da hun vilde sætte dem i Rette, lode hende høre, at det nu var forbi med hendes Magt over Bispen; Æsa viste dem bort af Tjenesten, men Bispen antog sig dem og fik af dem meget at vide om den forrige Biskops Overbærenhed mod hende og flere, især i Henseende til Kjødspiser i Fasten. Det bemærkes herved, at ingen af de udvortes Christenpligters Efterlevelse var saa tung for Færingerne, som at afholde sig fra Kjødspiser i de 7 Uger i Langefasten; thi det var de Riges Skik at bruge ferskt Kjød alle Aarets Tider (see Færeynga Saga, p. 154). Aarets Tider vare og inddelte efter denne Skik: August, September og October vare Lammekjøds-Tiden; November, December og Januar, Qvæg- og Faarekjøds-Tiden; Februar, Marts og April, Kalvekjøds-Tiden; Mai, Juni og Juli, Fuglekjøds-Tiden. Da nu Kalvekjøds-Tiden just indfaldt i Langefasten, saa var det tungt for Æsa ikke at torde nyde Kjød af sine Fedekalve; Bispen bestak hendes nærmeste Tjenestefolk, hvilke endog fristede hende til at overtræde Forbudet. Det angaves, og da der nu ikke modtoges andet end Jordegods i Böder til Kirken, mistede hun endeel af sit Jordegods; hun blev derved meget forsigtig, og i 3 Aar havde Bispen ingen Anledning haft til at idømme hende Böder. Da traf det sig, at en Fisker, der boede i Nærheden af hendes Gaard, var ude paa Fiskeri og fangede en Torsk, i hvis Mave han fandt en stor Guldring; dette Fiskemeed kaldes siden den Tid endnu „Gullringurin“. Da han kom hjem og fremviste den for flere, kjendte den för omtalte Tiggerske den strax og sagde, at den tilhørte Æsa; hun bad ham lade hendes Datter ledsage ham; han vilde nok faae god Findelön hos Æsa. Men Datteren bad hun sige til Æsa, at nu var det ene opfyldt af det, hun havde anseet for umuligt, og det andet vilde snart opfyldes. Æsa blev meget bekymret og forfærdet herover; hun frygtede for, at det af Bispen og andre vilde blive anseet som en Gudsdom over hende, at Gud havde herved givet tilkjende, at hendes Gjerning og Ord dengang vare gudsbespottelige. Den gamle Bisp var nu död, og hans Eftermand vilde behandle Æsa strengt, hvilket fandt Medhold hos Folket, efterat ovennævnte Hændelse med Ringen var bleven bekjendt. Æsa var nu over en 60 Aar gammel, men omringet af hadefulde Mennesker og Speidere, og havde ingen, hun i Fortrolighed kunde tale til, ei heller noget at fornöie sig med uden en Kat, som hun stedse havde i sit Værelse. Langefasten begyndte, og Æsa lod ingen Kalv slagte, men kun fede nogle til Paasken. Det var Skik at spise Kjød Paaskedag, og alle, som havde Raad dertil, lode derfor slagte en Fedekalv og endogsaa koge noget af den, for ikke at behöve at koge Paaskedag. Saaledes gjorde

og Æsa; Onsdag Aften lod hun koge den slagtede Kalv og derpaa op-hænge i Kjelden; dog tog hun et Stykke af Ryggen („Håriggurin”) og satte ind i en lille Alkove, til hvilken hun selv havde Nøglen. Langfredag Eftermiddag sendte hun sin Tjenestepige ind i denne Alkove for at hente tillavet Fisk. derfra, enten fordi hun var syg og ikke selv kunde gaae derhen, eller fordi hun var sig bevidst ikke at have forset sig. Pigen kom ud med Fadet, hvorpaa Kalvekjødet stod, og nu saae hun, at der paa den ene Side af Ryggen var afrevet noget af Kjødet. Pigen korsede sig over denne grove Synd og angav det strax for Bispen. Æsa paastod sin Uskyldighed og erklærede, at hendes Kat maatte have gnavet deraf; men da der ved Besigtigelsen ikke blev fundet Spor af Kattens Tænder eller Kløer, saa blev Æsa erkjendt som den Skyldige, og uagtet man senere mente, at Pigen selv havde revet det af, blev Æsa dømt som en forhærdet Synderinde at have forbrudt al sin Eiendom. Til hendes fremtidige Opholdsted blev den ubeboede Ö Kolter anvist hende; en fattig Familie skulde følge med hende og passe paa hende. Men den ovenomtalte Tiggerskes Datter blev bestemt til hendes Opvartning og beordret til hver Morgen at sige til hende: „Gud staaer de Hoffærdige imod; — dit Hovmod gik for Fald”. Æsa blev meget gammel, men meget afholdt af den der bosatte Familie. Endog Tiggerskens Datter fik hende meget kjær, og roste hendes Taalmodighed og Guds-frygt. Saaledes fik Bispestolen sine store Eiendomme i Sydströmö.

BEMÆRNINGER.

I Anledning af Sagnet om Æsa, som nu mest bliver erindret under Navnet Gæsa, bemærkes, at dette Sagn i Nutiden kun haves saaledes, at Gæsa af Stolthed kastede en Guldring i Söen, da hun bebreidede en fattig Kone Örkeslöshed, og denne svarede, at Gud nok kunde gjøre hende fattig, inden hun døde; at Æsa da tog en Ring af sin Finger og kastede den i Havet med de Ord: „Ligesaa lidet som denne Ring bringes mig igjen, bliver jeg fattig”; men at den siden blev funden i Maven paa en Torsk, som var fisket paa en Fiskerbanke, som siden den Tid kaldes „Ringen”; at Æsa forbrød alt sit Gods, fordi hun i Dimmelugen spiste Kjødet af en Kalveryg. Men jeg hørte Sagnet i Suderö for omtrent 40 Aar siden af 3 Mænd, der alle paastode at nedstamme fra Gæsas Familie, maaskee hendes Söstre; vel vare disse ikke overensstemmende i enkelte Ord, men dog i Hovedsagen, ligesom de og stemmede overens med andre her paa Strömö om Gaardens Størrelse og Jordernes Omfang (til Houris Götu). Jeg har derfor samlet denne Fortælling, som mig syntes passende, og vil nu tilføie, hvad jeg

videre hørte om Bispestolen; der saaledes bestod af Æsas hele Eiendom indtil efter Reformationen. Der fortælles saaledes, at der strax efterat Æsa havde mistet Gaarden indfaldt et strengt Uveir, saa at den største Deel af Küer og Faar døde, og da Bispen indkrævede ligemeget i Indtægter til Embedet som forhen, blev han meget forhadet, og man udtydede baade hans Ord og hans Gjerninger til det Værste; thi hans Hovmod var saa tiltaget, at han skulde have sagt: „Denne gode og store Bispestol har jeg erholdt for i Guds Sted at have givet Syndsforladelse, hvilket mine Eftermænd om 1000 Aar skulle prise mig for”. Dette blev ogsaa fortalt for Gæsa, der sagde: „Jesu fem Vunder have bragt Forløsning for mine Synder, men det siger jeg, som vil mindes, at inden den halve Tid er forløben, som den uretfærdige Bisp vil fastsætte, er mit Gods ikke længer Bispestol; men min lidte Uret vil længe omtales og blive Bispens Minde til Vanære”. Bispen fik dette at høre, blev tungsindig og rørt i Samvittigheden, saa at han siden kun havde liden Glæde. Han blev syg og sengeliggende i fulde 20 Aar, inden han døde, og nød i den Tid endnu mindre Agtelse af sin Eftermand, end han havde viist sin Formand. Ved hans Begravelse skal hans Eftermand, som Peder Claussön og Torfæus kalde Roi eller Kroi, andre Hroar, og Arrild Hvidtfeldt Rhodius, have holdt en Ligtale af følgende Indhold: at man vel kunde formode, at han vilde berømme sin Formand; men han havde med bekymret Sind taget imod Bispestolen, fordi det var tvivlsomt, om den var retfærdigt tilvendt Gods; derfor vilde han tale Usandhed, hvis han prisede sin Formand derfor. En af mine Sognemænd fremførte et lidet Riim desangaaende, som var bevaret fra Oldtiden, saa lydende:

Af góðari grund segði hann Gudmundar lund,
men kaldur sum ís gáv hann Mattísi þrís,
tí ikki vildi Roji tala um hann logið.

(Han sagde, at Gudmunds Sindelag var af god Grund, men kold som Is taledes Roi til Matthias Þrís, thi han vilde ikke sige andet end Sandheden om ham).

Fremdeles fortalte en af mine Sognemænd mig, at Bispen byggede en anden Kirke dengang, da Aarstallet efter Christi Födsel skreves med fire Streger ved Siden af hinanden (1111), og at dens Skytshelgen var den hellige Magnus, som viste sin Kraft til at gjøre Mirakel paa en fra Skibbrud frelst Islænder, der var bleven saa rasende, at fire Mænd maatte holde ham; men da han blev slæbt til Kirken og helligt Vand

i hellig Magnuses¹ Navn stænket paa ham, blev han saa tam som et Lam og fik sin Fornuft igjen. Landt i sin Beskrivelse over Færøerne melder, at en Kirke efter Sagnet skal være bygget Aar 1111, men han henfører det feilagtigt til den store Kirkemuur, der endnu staaer som Ruin, men som først senere blev bygget; Hilarius fik den næsten færdig efter Aaret 1500; hans Ligsteen har viist, at han døde 1511. At den Kirke, som endnu bruges til Gudstjeneste i Kirkebö, er en Oldtidslevning, findes omtalt i Antiquariske Annaler, 3die Bind p. 269, og dette er sikkert den Kirke, som Biskop Mattis byggede istedenfor den forrige, hvis Rudera nu kaldes „Likhús”, hvilken Gæsa prydede. Man vilde maaskee heraf nogenlunde kunne bestemme, naar den første Bisp er kommen til Færøerne; Gæsa skal dengang have været omtrent 30 Aar gammel, og over 60 Aar, da hun forbrød det sidste af sine Eiendomme; men dette maa være skeet inden Aaret 1111; Gudmund skal have været fulde 30 Aar Bisp, da han døde, og Gæsa først et Par efter have mistet sine Godsér; det kan vel saaledes antages, at Gudmund er bleven indviet til Biskop i 1074 eller 1075 og död 1105. Vel bemærker Torfæus, at Matthias først døde 1157, men han melder intet om hans Alder; var han de 20 sidste Aar af sit Liv sengeliggende af Alderdomsvaghed, og kom han, inden han var 30, til Medtjener hos Gudmund, kan han vel antages at være ankommen en 10 Aar förend Gudmund døde, og da være födt 1067 eller 1068; thi en Alder af 90 Aar har ikke været usædvanlig paa Færøerne. Gæsa skal og være bleven over 90 Aar gammel, saa at hun levede indtil henved den Tid, da Matthias blev sengeliggende 1136 eller 1137, da han omtrent var 70 Aar gammel. Rói blev viet til Biskop 1162, og hans Eftermand Sven, som døde 1212, skal have faaet Bispesædet 50 Aar efter Róis Indvielse; det synes da at være overensstemmende med Sagnet, at Rói har været Medtjener i 22 og i 28 Aar Biskop, og at Sven har været 22 Aar Biskop, da han døde. Siden skulle efter Sagnet mange Bisper ikke engang i 20 Aar have siddet paa Bispestolen, men, saavidt vidstes, ingen over 30 Aar. Torfæus har i sit Skrift „De rebus gestis Færöensium” anført endeel om de færöiske Bisper, men Aarstallene stemme ikke med de i Arrild Hvidtfeldts Bispekrönike angivne.

Torfæus:

Hvidtfeldt:

Sörqver, forordnet 1216.

Sercuerus 1216.

Bersvein, död 1243.

Berghuinus.

Peter, forordnet 1246.

Petrus, electus 1255.

1) Jarlen Magnus Sanctus døde Martyrdöden den 16de April 1115, og hans Skriinlæggelse foretoges den 13de December samme Aar.

Torfæus:	Hvidtfeldt:
Gauti, i Bergen 1267, død 1268.	Gautius, electus 1265.
Erland, forord. 1269 (død 14de Juni 1308)	Erlenderus, electus 1271.
Lodin, druknede 1316.	Lodinus, el. 1308.
Signar, ordineret 1320 (formodentlig Sigvar).	Sigvardus.
(Peder Claussön nævner derpaa: Gialfvard).	Sebaldus.
Havard (indviet 1343), død 1348.	Havardus.
Arne (Svæla), i Island 1363.	Arno.
	Vibolderus ¹ , i Helsingör 1394.
	Vigled (maaskee den samme) 1407.
	Jonas (Jóan, Jón) 1412-1448.
	Sören Severinus 1441.
	Hemmingus Danus, 1434-1443.
	Matthias.
	Hilarius, død 1511.
	Chilianus.
	Amundus, ordin. 1532, afsat 1538.

Riber, den sidste færøiske Biskop, skal kun have været 12 Aar Bisp paa Færøerne; han ankom vel 1540 med Truels og reiste derfra 1552, efterat han flere Gange var bleven plaget af Sörövere; 1556 blev han Biskop i Stavanger.

IV. SAGN OM KONG SVERRE.

Kong Sigurd, Søn af Harald Gille, regjerede efter sin Faders Død (1186) over Norge tilligemed sine Brødre Ojsten og Inge. Sigurd var en mandig, stærk og smuk Mand. Han havde i nogle Aar en Pige i sin Tjeneste som sin Madlaverske (Maddeje), der stedste fulgte med ham paa hans Reiser imellem Throndbjem og Bergen; hendes Navn var Gunhild, hun var af en anseet Slægt, dog ikke af høi Byrd; hun var stærk og rask, men ikke skjøn. Kongen var meget qvindekjær, og Gunhild undgik ham ei heller; dog var dette ikke ubekjendt; man mærkede vel, at Gunhild tiltog sig større Friheder, men man antog, at dette kunde komme af, at hun havde været saa længe i hans Tjeneste.

Ved Kongens Hof var en Mand, som var hans Vaabensmed; han hed Uni og var født paa Færøerne. Han beilede til Gunhild, som vel

¹) Efter Sagnet skal Vigbaldur have begyndt at bygge den store Kirkemuur i Kirkebó, men blev dræbt.

ikke gav ham reent ud Afslæg, men vilde dog ikke ægte ham, da hun ikke ansaae ham for rig nok, og hun havde det godt hos Kongen. Da drömte hun engang, at hun havde tillavet en Ret af Kjüdet af et vildt Dyr for Kongen, som fandt saadant Behag i den, at han greb hendes Haand og sagde: Nu vil jeg give dig en Drik af mit eget Ölkruus; denne Drik vil först smage dig söd, siden meget bitter, men derpaa atter overmaade söd. Hun tænkte ofte paa, hvad denne Dröm kunde betyde. En Aften var Kongen meget oprömt, viiste sig meget kjærlig imod hende og beholdt hende hos sig om Natten. Siden den Tid viiste han Venlighed mod hende og lovede at forsörge hende.

Delte skete om Vaaren; men om Sommeren kom fra Paven i Rom en fornem geistlig Mand til Norge; hans Ærinde var at afgjøre nogle Stridigheder mellem Kongerne og forebygge Uenighed. Han erfarede da, at Kong Sigurd allerede havde en uægte Sön, og man vidste ikke, om han havde flere. Da dette i Fremtiden kunde give Anledning til Borgeruroligheder, bebreidede han Kongen dette og truede ham med Pavens Ban, hvis han ikke afstod fra dette Levnet.

Kongen var ilde tilfreds og taledede endog derom til Gunhild, idet han yttrede, at Paven nu nödte ham til at lade sine Börn ombringe, hvor haardt det end vilde gaae til Hjærte. Kort derefter blev Gunhild vis paa, at hun var frugtsommelig; hun var nu meget bekymret og besluttede heller at forlade Norge, end leve sig der til Sorg, idet Kongen vilde beröve hende sit Barn, ja maaskee endog lade det dræbe.

Gunhild havde en Broder, som var Kjübmand, der handlede med sit eget Skib, men opholdt sig stundom i Throndhjem, stundom i Bergen. Skibet laa nu seilfærdigt at afgaae til Færøerne fra Bergen; men Broderen var reist til Throndhjem, hvorhen og Pavens Sendemand og Kongen med sit Hof havde begivet sig, deriblandt ogsaa Uni; Gunhild derimod var bleven tilbage i Bergen ved at anstille sig syg. Hun bönfaldt da Skibsfolkene paa Broderens Skib om at tage hende med til Færøerne, som hun gjerne vilde see, men bad dem tillige ikke at lade nogen faae Nys derom. Hun fik sig nogle gamle pjaltede Klæder og overtalede Folkene underveis til at sige paa Færøerne, at hun var en fattig Pige, som var vant til grovt Qvindearbeide. Skibet ankom til Thorshavn; her gik hun nu i Land, ifört sine gamle Klæder og udgav sig for en faderlös og forladt Pige, der sögte Tjeneste af hvad Slags det kunde være.

Bispen i Kirkebö var da en ældgammel Mand og sengeliggende, men han havde en Kapellan, hvis Navn var Roi, og som var en Broder til Vaabensmeden Uni, men var ganske ubekjendt med Gunhild og Bro-

derens Frieri til hende. Gunhild fik strax⁴ Tjeneste paa Bispegaarden i Kirkebö som Rögterske¹. Kort fra Fæhuset, hvor hun opholdt sig, boede et Par gamle Folk, hvilke Gunhild viiste sig hjælpsom imod, saa de fik hende meget kjær. Tiden leed hen imod Julen. En Dag var der opdrevet fra Havet endeel Tang, Gunhild stod just og læssede det af en Hest, da hun fölte Födselsveer; hun fik hurtig taget Bæretöjet af Hesten og skyndte sig ind, hvorpaa hun födte et Drengbarn; den gamle Kone i Nabohuset var hende behjælpelig, men maatte love at holde det aldeles hemmeligt. Gunhild blev snart saa frisk igjen, at hun kunde forrette sit Arbeide, saa at ingen mærkede Uraad herved.

Om Foraaret derpaa kom et Skib fra Bergen til Thorshavn og med det var Uni reist deels för at besøge sin Broder, deels maaskee ogsaa for at söge efter Gunhild, som var savnet uden at nogen vidste, hvad der var blevet af hende. Gunhild fik da at vide at Uni var kommen til Öerne, og frygtede nu for, at han var sendt did af Kongen, der vel havde formodet hendes Tilstand og sendt ham for at ombringe Barnet. Derfor sögte hun om et Sted, hvor hun kunde skjule sin lille Sön; hun fandt oppe i det steile Fjeld en Hule, som endnu kaldes *Sverres Hule*; den er omtrent 7 Alen lang og i Nutiden kun 2¹/₂ Alen dyb ind i Fjeldet, men synes för at have været dybere, da nogle store Basaltstene ligge nedenunder den, hvilke synes at være nedfaldne derfra; Opgangen til den er steil og vanskelig, saa Faar og Kreaturer nedenfra ikke kunne komme op til den. Op i denne Hule lagde hun Barnet og gjorde det saa beqvemt et Leie som muligt; i den sydostlige Ende af Hulen lagde hun Grönsvær til Hegn, for at Barnet ikke skulde falde ud af den. Siden gik hun hver Aften, naar Folk vare gaede til Sengs, og hver Morgen, inden de andre stode op, til Hulen og gav Barnet Die og passede det. Saaledes lagde ingen Mærke til dette; thi en Fæhuskone ved Kirkebögaarden maatte være bestandig ved Köerne for at vogte dem, at de ikke skulde gaæ paa farlige Steder, hvor de let kunde falde ned; derfor ændsede ingen, at hun oftere end sædvan-

---

1) I Datiden var det sædvanligt, at Kostaldene læe i lang Afstand fra Husene, for at TUNET omkring dem ikke skulde oprædes og for lettere at kunne före Gjödningen paa Markerne. Köernes Rög^t blev besörget af Piger; man valgte især de stærkeste til dette besværlige Arbeide, da de maatte endogsaa bære Tang fra Stranden til Gjödning paa Markerne, de maatte vaage hos Köerne, naar de skulde kæfve o. s. v. En saadan Pige kaldtes Fjöskona, hun havde almindelig et lidet Kämmer (Skemma) ved Siden af Fæhuset; denne Tjeneste blev anseet baade for besværlig og kjedelig formedelst det ensomme Liv, saa kun de Fattigste paaatog sig den.

ligt drev Kørerne op under Fjeldet. Veiret skal og den Sommer have været meget mildt og taaget.

Uni kom nu til sin Broder og fortalte ham Tidender fra Norge, at Norge nu havde faaet sin egen Erkebisp, som boede i Throndhjem, fremdeles om Kongernes tiltagende Avindsyge og Uenighed, der lod befrygte indvortes Krig. Det varede nogle Dage, inden Uni fik Gunhild at see, og hun var saa forandret i Udseende og Klæder, at han kjendte hende ikke, förend han hörte hende tale, thi hun sögte at undgaae ham. Han undredes meget over, at hun saaledes skjulte sig, men vilde dog ikke röbe hende. Da han engang fik hende i eenlig Tale, gjentog han sit Frieri, men hun vedblev at være kold imod ham. Han saae vel, at der laae hende noget paa Hjærtet, men kunde ikke faae det at vide, han haabede dog at vinde hende med Tiden. Saaledes gik det til efter Mikkelsmesse; da blev Veiret uroligt, koldt og stormfuldt, og Kørerne bleve derfor om Natten indbundne i Stalden; derved blev Gunhild forhindret fra at komme til Hulen saa hyppigt og til saa bestemte Tider, som ellers; hun saae derfor meget bedrövet og nedslaaet ud, men vilde dog ikke endnu aabenbare sin Vaande for Uni. Han besluttede da nöie at passe paa hende, og opdagede, at hun ofte tidlig om Morgenen gik op under Fjeldet, uagtet ingen Kør vare der. Han gik da engang selv derop; han gav sig til at synge og hörte da Barnets Röst, krøb op til Hulen, og saae, hvorledes det laa og legede med 2 Guldæbler, som vare syede fast til dets Klæder, at de ikke skulde blive borte. Han sneg sig ned igjen og tælede ikke derom til nogen. Næste Morgen, inden det dagedes, gik han derop igjen, tog Barnet paa Skjödets, og sad og legede med det, da Gunhild kom til Hulen. Da hun saae Uni her, faldt hun i Besvimelse, men han ilede hen til hende og sagde, at han nok kunde tænke, hvem Barnets Fader var; men dersom hun önskede, at det skulde blive i Live, maatte hun ægte ham; han vilde da foregive at være dets Fader, Gud maatte saa siden raade for dets Lykke; paa dette Vilkaar erklærede Gunhild, at hun vilde ægte ham. Uni gik nu til sin Broder og opdigtede en Historie, hvorledes Gunhild havde maattet flygte fra Norge for sine Frænders Skyld, der ikke vilde tillade hende at ægte Uni; hun havde dulgt sit Svangerskab, da hun ikke vidste, hvorledes Roar var sindet mod sin Broder. Saavel Roar som den gamle Biskop lode sig tilfredsstillte ved denne Forklaring. Aaret derpaa reiste Uni til Norge med sin Kone og sin foregivne Sön; han var i sin Tjeneste hos Kongen, til han 4 Aar derefter ~~døde~~; da drog han igjen til Færöerne, hvor hans Broder kort efter blev Biskop. Unis Börn bleve opdragne tilligemed Bispens, og Gunhilds Sön blev holdt i

Skole hos Munkene og blev der oplært, til han var saa gammel, at han selv kunde bære Vidne („vitnisförur”), nemlig over 15 Aar. Han valgte da den gøistlige Stand, som han var opdragen til; Bispen raadede ham og dertil, men Uni var da død. Han blev da klippet eller kronraget, og viiste sig saaledes for sin Moder med de Ord, at det vel glædede hende, at hun med Tiden kunde see ham som Præst, maaskee endog som Bisp. Men hun brast i Graad ved denne Tale og sagde, at noget andet og høiere var han baaren til, end at blive Præst; thi Kong Sigurd var hans sande Fader, saa at han havde Ret til Norges Krone. Sverre blev da opflammet af Ærgjerrighed og udbrød: „Er jeg baaren til en Krone, skal jeg og stræbe at faae den, hvad det end skal koste mig; Livet er mig nu ikke glædeligt uden den, og derfor vil jeg ogsaa vove Livet for at vinde den”. Bispen ansaae dette for en altfor dumdristig Forhaabning og sagde, at det ligesaa lidet vilde lykkes ham, som det var lykket hans Broder, der var slagen ihjel af Erling, som nu havde ladet sin Søn Magnus krone til Konge. Men Sverre svarede: „Allvæl rædur gud siri happi, vantreysti er vanvirðing hans”, d. e. fuldvel raader Gud for Skjæbnen, Mismod viser Foragt for ham. Bispen bebreidede nu Gunhild, at hun saa længe havde dulgt dette for ham; men hun svarede: „Saalænge der var en i Live, der var nærmere til Kronen end min Søn, vilde jeg ikke aabenbare det for ham, men nu seer jeg, at den, som ikke er Kronen saa nær som han, vover at stride mod Kong Magnus og derfor maa min Søn vide sin Ret, og Gud raader da for, om han kan naae den”.

Sverre søgte nu at saffe sig Færdighed i Vaabenbrug og at öve sig i farlige Foretagender, samt erhverve sig Kundskaber, som en Konge kunde have Nytte af. Sverre havde fattet Kjærlighed til Bispens Datter Astrid; medens de vare trolovede, avlede Sverre flere Börn med hende. Sverre besluttede da at forsøge sin Lykke i Norge og reiste med et Kjøbmandskib fra Færöerne, men blev ved Uveir dreven tilbage og kom ind i Havnen Vaag paa Suderö, hvor Skibet, som havde taget Skade, maatte istandsættes. Sverre reiste da til Bispegaarden i Besög, men blev modtagen med Kulde, fordi han ansaaes for uheldig, da han havde maattet vende om; han var der kun i et par Dage, hvorpaa han med det samme Skib reiste til Norge. Aåret derpaa, dog et par Uger over sædvanlig Qvindetid, fødte Astrid en Søn, som blev kaldet Erling, men som Sverre aldrig vilde erkjende for sin Søn; derfor afhentede han heller aldrig Astrid til sig til Norge, medens han levede; paa sin Døds seng erklærede han, at han da ikke havde mere end een Søn i Live, nemlig Hakon, som blev Konge efter ham. Denne lod samme

Vaar hente sin Moder til sig og gav hende en Gaard at boe i nær ved Throndhjem. Han viste hende megen Hæder og gav hende et helligt Klenodie, som var viet i Jorsal, hvorpaa Jesus og Jomfru Maria vare satte. Herover blev Enkedronningen vred og dræbte tre Konger ved Trolddom, saa at Sverres Sønnesøn var alene tilbage der som rette Arving, hvilket Færingerne ogsaa ansaae ham for. Men Erling, Astrids Søn, ansaae sig nærmere Arving; han samlede sig Folk, især fra Norderøerne, hvor hans Moder eiede meget Odelsgods. Han byggede sig en Borg i Thorshavn, hvorefter et Huus indtil for kort Tid siden kaldtes Borgarstovan, ham kaldte man Borgharrin. Han holdt først et Slag i Dalen ved Skálabotn paa Österö, men tabte det og flygtede til Ambadal nordligst ved Eide, hvor han tabte det andet Slag, men slap over til Kalsö, hvor han i en Dal ovenfor Bygden Mikladäl tabte det tredje Slag. Om Slaget i Skálabotn have følgende Vers:

Borgharrin fekk so hart eitt fall,
 At rungaði aftur úr Skælingsfjall,
 Fjárdar á hon dundi í blóði,
 um allar Føroyjar hoyrdist ljóðið.

V. SAGN OM HEINE HAVREKI.

Kort for Reformationens Indførelse paa Færøerne (hvilket de fleste antage at være skeet 1538, skjönt nogle paastaae, at den ikke var vedtagen paa alle Öerne, förend Biskop Riber 2 Aar derefter ankom) levede i Bygden Húsavík en velhavende Familie; en Enke forestod Gaarden, hun opfostrede sin Sösterdatter, hvis Navn var Herborg. Denne var i den Alder, at Mosteren önskede hende gift med en Bondesön, der friede til hende; hun ansaae det for et godt Parti. Herborg derimod var ikke meget for Partiet, men vilde dog ikke sætte sig imod sin Mosters Villie. Da skete det, at Herborg en Nat drömte, at hun gik nede ved Stranden og saa paa, hvor Bølgerne bröde og skyllede op ad Sanden; da opdagede hun et Bundt Nögler („eina likla kippu“) med 6 Nögler, hvoraf 5 vare forrustede, men en var blank. Hun tog Bundtet op, og efter at have beskuet dem, udtog hun den blanke Nögel af Bundtet og stak den ind under sit Bælte, men lagde de andre Nögler fra sig. Hun undredes meget over denne Dröm og grundede, hvad den kunde betyde. Hun fortalte den da for Mosteren, der opmærksom lyttede til den, blev betænsom, og tilsidst udbröd: „ak, den stakkels Joen! ikke faaer han dig til Kone; den, du faaer til Mand, kommer fra Havet, naar det saa bliver“. Herborg ansaae dette som en Spændom, og blev nu mere utilböelig mod Frieren.

Kort derefter hændte det sig, at sex norske Studenter ved en Storm bleve fordrevne fra Bergen til Færøerne og kom til Land ved Húsavík. De vilde nemlig foretage en Lystreise¹ til en Gaard i Söndmör med en Baad, og tænkte at naae derhen paa nogle faa Dage, for hvilken Tid de havde forsynet sig med Proviant; de havde kun lidt Vand med, hvilket de mente at kunne forsyne sig med paa Veien, da de vilde seile langs med Landet; derimod havde de medtaget noget svagt Öl og tillige noget stærkt fremmed Öl til Gaardens Beboere. Somme sige, at de havde Compas med, andre, at de ingen havde. Da de kom ud for Stat, overfaldt dem en meget stærk Storm af Östen, saa de hverken kunde före Seil eller roe til Lands imod Vinden, deres Aarer gik i Stykker. De dreve da snart Landet af Sigte, og da Stormen vedblev med höi Sö, kunde de ikke gjöre andet end holde Baaden lige for Vinden, der bestandig var östlig. De manglede nu Vand og for at styrke sig drak de af det stærke Öl, men Heine kun af det svage; men her ved bleve de andre endnu mere törstige, saa at de endog grebe til at drikke Sövand; efter faa Dages Forløb bleve de saa afmægtige, at de ikke engang kunde hjælpe Heine med at styre Baaden; Födemidlerne begyndte ogsaa at gaae op for dem. En af dem blev saa svag, at han maatte lægges ned foran i Baaden, og Heine gav ham sin Kappe at tildække sig med. Enhver Sö, som bröd bag over Baaden, gjorde derfor Heine, som bestandig maatte sidde ved Roret, stedse gennemvaad, men derfor plagedes han ogsaa meget mindre af Törst, da det er sikkert af Erfaring, at den, som er i vaade Klæder, törster mindre end den, som er i törre. Saaledes dreve de for Vinden til den syvende Dag, da saae de Land, hvorfor de satte Seilet til og styrede ind mod Landet. Natten faldt paa, saa de kunde ikke sees fra Land, men de havde dog stadig dette i Sigte og kom til Húsavík i Maaneskin; skjönt der var nogen Brænding, kom de dog lykkelig i Land paa Sanden. Kun to af dem vare istand til at hjælpe sig selv op, men Heine maatte bære de andre op og lagde dem ned ved Elven der; efter at de havde slukket deres Törst, lagde de sig at sove paa Jorden; Heine sad hos dem og vilde ikke forlade dem.

¹) Lucas Debes omtaler denne Tildragelse saaledes i sin Færøes Beskrivelse Pag. 214: „At Heine med sex andre Studenter var paa en Baad udi Lystering, da der kommer en Modbör paa dennem fra Landet, hvickn dreff dennem langt udi Hafvet Landet af sigte, oc omsider fordreff de ind under Færöe. De sex Studenter draage strax tilbage igjen til Norge med det förste Skib. Men Heine allene igjen forblifvende bleff först Bispens Famulus udi Færöe, oc siden Sognepræst udi Österöe, begaff sig saa udi Ecteskab med, en Færöeske Qvinde o. s. v.”

Det traf sig saa, at en af de Köer, som Herborgs Moster eiede, var nær ved at kælve; ved slige Leiligheder pleier en af Husets Qvin-
 dor at vaage hos Koen eller passe paa jevnliggen at see til den, om
 den skulde behöve Hjælp. Da det begyndte at dages, gik Herborg hen
 for at see til Koen. Da hun lukkede Dören op paa Fæhuset, knirkede
 den stærkt¹. Herved blev Heine opmærksom og reiste sig op. Her-
 borg, som havde seet, at Koen ikke behövede Hjælp, blev nu Heine
 vaer og ansaae ham for et tilbud, der gik i „Nödsend“ (efter Nöd-
 hjælp) og vilde gaee henimöd ham; men da hun saa hans forskjellige
 Klædedragt, blev hun bange, gik ind i et Huus nærmest ved og væk-
 kede Folkene. Da hun kom ud igjen, var Heine kommen tæt til Hu-
 set, gik hen til hende og fortalte deres Uheld. Folk kom nu til, og
 man bragte de svageste til de nærmeste Huse og pleiede dem paa bedste
 Maade. Heine, der ansaaes som Hövedsmand, fulgte med Herborg til
 Mosterens Huus, der var det anseeligste og meest velhavende i Bygden.
 En af Kammeraterne döde; Herborg gik omkring og saa til dem og
 pleiede dem, saa de kom til at höiagte hende baade for hendes Sinde-
 lag og hendes Huuslighed og Færdigheder. Heine, som vel havde en
 Pige i Bergen kjær, men ikke havde Udsigter til at faae hende til Ægte,
 fattede nu Kjærlighed til Herborg og bestuttede at blive paa Færöerne,
 da hun ligeledes havde Godhed for ham. Han vandt ogsaa snart hen-
 des Mosters Yndest og fik hende stemt for Partiet; han fortalte hende,
 at han vel havde uddannet sig til at være Præst, men at han vilde
 söge en anden Stilling for at kunne faae Herborg; han talte desuden
 ogsaa om en ny Lære, der begyndte at udbrede sig, som tillod Præ-
 sterne Ægteskab; hun blev strax vel stemt for denne Lære, som tillod
 saa mange Friheder, og ikke havde saa strenge Bodsövelser. — Heine
 reiste nu hen til Biskop Amund Olafssön, der antog ham som sin Fa-
 mulus. Heine erholdt derved megen Kundskab om alt det geistlige
 Gods paa Færöerne, og hver enkelt Gaards Indtægt, samt om hvad
 Geistlighedens Rettigheder og Indtægter ellers vare. Han reiste derfor

---

¹ Fæhusdörene (Hösdörrnar) have nemlig ikke Hængsler, men dreies paa to
 i det bagerste Bræt dannede Tapper, hvoraf den ene gaaer i et Hul i Dörtrinnet
 (gättin), den övre opad i et Hul i Dörträet (hurðar ásin); Dören vil let knage
 (rykja) ved at lukkes op, naar den har været fast trykket ind mellem Stolperne
 (trýst inn í klovan); naar den sagte lukkes i, kaldes det at festa hurð í klova; -
 da lader man först lidt Vand i Stydningarnar, især naar der vare Syge i Bygden,
 som man var bange for at vække. Det, som forhen kaldtes ~~hurðar ás~~, kaldes
 nu sædvanlig „duratræ“, og en Vinskede over Dören paa Huset kaldes „duragræ“,
 paa denne var ofte anbragt et Mærke, hvoraf Huset fik Navn.

jevnliggen omkring for at indkræve dem, og skjönt han holdt det hemmeligt, at han var den nye Lære hengiven, gave hans Samtaler dog Folk andre Ideer, især paa Österöen. Hans Embede som Famulus skal have varet omtrent 4 Aar; han er altsaa kommen til Færöerne i 1534 eller 1536, eftersom man ansætter Reformationens Indførelse der paa Öerne til 1538 eller 1540. Provst Christen Djurhuus har skrevet en Katalog over Geistligheden paa Færöerne fra Reformationen til 1749, hvilken blev tilsendt Biskop Hersleb; men han angiver ikke, af hvilke Grunde han har antaget, at Reformationen blev indført 1538, ei heller hvorfor han antager, at Biskop Riber blev paa Færöerne til 1556; derfor troer jeg, at man først maa overveie følgende.

Bughagen, som og kaldes Pomeranus, kom efter Kong Christian d. 3dies Begjæring til Danmark 1537 og viede 7 Biskopper til Bispembeder i Danmark, og en Norsk, nemlig Magister Gieble (vide Holbergs Bergens Beskrivelse Pag. 185), hvilken Clausen kalder Gabel Peträus. Holberg anfører og Pag. 186, at Pomeranus da kaldte ham „alienigena” i Anledning af Söndagens Evangelium d. 12te Söndag efter Trinitatis, hvilken det Aar indfaldt i den sidste Uge af August Maaned; og var den færöiske Bisp en af dem, vilde Pomeranus vist have anmærket det, da han skal have sagt: „nisi hic alienigena”. Det synes derfor rimeligere, at den færöiske Biskop Riber er bleven ordineret af Palladius paa samme Tid, som Gissur Einarsson blev ordineret til Skalhøltis Bispedümme, nemlig Dominica Jairi 1540 (vide Videnskabernes Selskabs Skrifter, 5te Deel, Harboes Afhdl. om Reformationens Indførelse paa Island). Jeg har hört det Sagn, at den förste lutherske Biskop kom til Færöerne fra Kjöbenhavn samme Tid som den förste lutherske Biskop kom til Island, og at Amund næste Aar paa et kongeligt Skib blev fört til Danmark, hvor han fik Ophold i Antvorskov-Kloster. Et andet Sagn fortæller, at Biskop Riber havde været Biskop i 12 Aar paa Færöerne, da han, efterat være bleven udplyndret og ilde medhandlet af franske Sörövere, som pleiede at drive Handel med de katholske Biskopper, men nu ansaae Riber for en Kjætter, maatte flygte fra Færöerne til Kjöbenhavn¹, hvor han blev hos sin Patron Arild Hvittfeldt, indtil den stavangerske Biskop Joen Guttormsen kom fra sit Embede i 1556 eller 1557², da Riber blev hans Eftermand.

1) Debes beretter Pag. 292, at „Her Jens Riber boede her udi nogle Aar, indtil han paa det sidste bleff nogle gange röfvet aff de Franske Söe-Röfvere, oc var da en gammel Mand; hvorfor hand begaff sig her fra til Kjöbenhavnn, hvorfra hand bleff forsendt op til Stawanger i Norge, oc bleff der Biscop Anno 1556. Peder Claussön melder i Anhanget til Oversættelsen af Heimskringla S. 120.

Et andet Sagn fortæller, at Præsten i Suderö, Broder Anders, antog Luthers Lære, og prædikede den første Prædiken efter denne Lære i Vaags Kirke paa denne Ö, saasnart det rygtedes, at Reformationen var indført i Danmark; dette synes og at bestyrkes af den Commissions Protocol, som var nedsat 1709. Det samme Sagn fortæller ogsaa, at da denne Præst reiste fra Vaags Kirke, efter at have holdt denne lutherske Prædiken, til Sumbö, da skete det ved de Katholskes Trolddom, at en Kastvind tog ham og Hesten ud af det høie lodrette Bjerg, saa at han og Hesten svævede i Luften over Havet, men at Gud frelste ham, idet en anden Kastvind førde ham ind igjen paa Landet. (Debes beretter denne Tildragelse Pag. 97; dog er den ikke umulig, saaledes som den er mig viist, idet Præsten ved de hyppige Kastevinde der vel kunde være ført over den smalle Gjøv, som Veien gaar forbi, og hvis ene Side er høiere end den anden, saa at han kunde dale ned til denne). Denne Broder Anders var den eneste af de katholske Præster paa Færöerne, som antog Luthers Lære. De andre katholske Præster fik Gaarden „i Tröðum“ paa Sandö til Ophold, indtil de uddøde, hvilket skete i 1570.

Endnu fortæller et andet Sagn, at Kongen, inden den lutherske Biskop ankom, inddrog alt det geistlige Gods under Kronen ved en dertil beskikket Foged, der skal have fordret saadanne Beviisligheder for det Gods, der blev angivet at være Odel og ikke geistligt Gods, at Besidderne kun sjælden kunde skaffe dem tilveie, og maatte derfor afstaae Odelsgodset. Dette skal især have ramt Bygden Kollafjord, hvor kun een fattig Mand havde lovligt Beviis for, at han eiede en Mark arvet Jord, hvilken er den eneste Odelsjord endnu i denne Bygd. Alt det övrige Gods blev Kongsgods, dog saaledes, at Brugerne beholdt Bygsel derpaa. Forsaavidt kan man maaskee antage, at Reformationen begyndte at indføres 1538, og at Heine Havreki (eller Havrekstur, som Debes og kalder ham) især blev den, til hvem Kongens Udsending beholdt sig angaaende det geistlige Gods. Det er vel rimeligt, at et par Aar ere hængaede dermed, især hvis det medfører Sandhed, at Kongen solgte 400 Marker Jord til den adelige Familie Benkestok og til Rosenkrants, som 1560 blev Lehnsherre i Bergen, hvoraf Kong Christian d. 4de siden indløste endeel; noget solgtes efter Souverainitetens Indførelse. Derfor synes det rimeligere, at Biskop Riber først ankom 1540 og da først viede Præster til Embederne. Heine blev da Præst i Österö ef-

---

at Jon Guttormsön blev afsat fra sit Embede 1556, men Pag. 52 sammesteds siger han, at Jon Guttormsön opsagde sit Embede 1557, og at Her Jens Riber da blev hans Eftermand.

ter Beboernes Begjæring; han fik nu Herborg til Ægte. Hun fødte ham én Søn, som fik Navnet Joen og blev siden Lagmand, mén paa andet Aar derefter døde hun i Barselseng. Aaret derpaa reiste Heine til Norge, hvor hans første Elskede Gyrid var bleven Enke; han giftede sig med hende; hun fødte ham Sønnen Magnus, der siden blev saa berømt. Debes anfører dette Giftermaal Side 214, men feiler sikkert, idet han siger, at Magnus havde Brødre og Søstre i Færøe, hvorimod hans Halvbroder, ovennævnte Joen Heinesen, efterlød sig en talrig Afkom. Antager man nu, at Heine blev gift 1540, at Sønnen Joen fødtes i 41, at Herborg døde i 42, Heine reiste til Norge i 43, saa er vel Magnus Heinesen født 1544 eller 45.

Djurhuus anfører, at Heine blev Provst, da Bispen reiste; dette er saavidt overeensstemmende med Sagnet, jeg hørte, at da Riber afreiste i Sommeren 1552, satte han Heine til at besørge sine bispelige Forretninger, men da Indtægterne nu vare saa ringe, at en Biskop ikke kunde standsmæssigen leve paa Færøerne, saa nedlagde Kongen Bispe-Embedet, da Riber blev befordret til Stavanger 1556. Heine erholdt da en Gaard i Österö til Provstegaard, nemlig Gardshodn i Andefjord, 11 $\frac{1}{2}$ Mark Jord, hvorimod Kongen beholdt Bispegaarden i Kirkebö, 52 Marker, men gav 4 Marker af den til et Hospital, Arge, hvilket dog först kom istand under Kong Frederik den 2den, der nævnes som dets Stifter.

Djurhuus anfører, at Heine var Præst i Österö-Kald i 30 Aar, og deraf Provst i 12 Aar, og døde i Kaldet 1568. Men dette strider imod det, Debes berætter Pag. 215, og tillige mod Sagnet, som jeg har hørt det, da Heine siges at have været Provst i 10 Aar, og at have levet 10 Aar i Præstekald i Norge, og at Sønnen Magnus var en 17-18 Aar gammel, da han med Faderen flyttede til Norge; man fortæller og, at han dengang kjendte Strømmenes Löb og Tider og Sömærkerne til enhver Ide og Modström (hann kendi ýtini át hvörji ýðu og ýðukolvi).

- Heine Havrøkes Afkom er meget udbredt paa Færøerne, saavel ved Lagmand Joen Heinesen, som ved Magnus Heinesen.

5. SAGN OM MAGNUS HEINESEN.

Magnus Heinesen bestemtes allerede i en meget ung Alder til at være Sömand, hvortil han ogsaa selv havde megen Lyst; til dette Öie-meed sendte Faderen ham til Bergen. Han fik tidlig Skib at føre for en af sine Slægtninge der, og gjorde Reiser paa Færøerne. Men da han tredje Gang seilede fra Færøerne til Bergen, blev han plyndret af en Fribytter; og da han ved Hjemkomsten blev spottet, fordi han ikke bedre forstod at forsvare Skibet, han førte, da gjorde han det Löfte,

at han nok skulde hevne sig. Han gav sig i Krigstjeneste i Holland, og udmærkede sig der ved sit Mod og sin Forstand, saa at Kong Frederik d. 2den indkaldte ham igjen i sin Tjeneste, og udrustede ham en liden Fregat at føre imod Sörövere og Fribyttere, der meget foruroligede Handelen. Magnus havde egentlig sin Bolig i Bergen, men i tre Vintre laae han i Vinterleie i Kongshavn (Skålabotn) i Österö. Magnus opholdt sig da mest hos sin Broder, Joen Lagmanden, der havde den store Kongsgaard i Lamhauge i Fæste. Af Skibets Besætning holdt 20 Mand Vagt ombord efter Omgang; de övrige vare fordeelte paa de store Gaarde paa de nordlige Öer. Mandskabet var meget hengivent til Drik og Lösagtighed, saa at 300 uægte Börn bleve i disse 3 Aar bekjendte paa Mandskabet, og nogle Qvinder erklærede at være voldtagne. Magnus selv avlede en uægte Sön, Rasmus Magnussen¹, siden Bonde i Haraldsund paa Kunöen, om hvis Sön, Guttorm i Mule, Færingerne endnu vide mange Historier at fortælle, idet han var bekjendt for sin Styrke og Kundskab om Runer til at drive Hexeri med.

Færingerne vare derfor ikke saa tilfredse med Magnus Heinesens Forhold og Forsvar, som det maatte synes af hans Bedrifter, der vel ere sande, idet han har lagt Mod, Snildhed og Krigserfarenhed for Dagen, men de vare dog ikke til nogen virkelig Beskyttelse for Færingerne; thi vel erobrede han nogle Söröverskibe, men mest under Norge og solgte Byttet der. Men han maatte flere Gange vige for Overmagten, og saaledes flygtede han engang paa Færöerne til Hestöen, hvor man endnu finder Dynger af Steen, som han havde ladet samle, for at rulle dem ned paa Fjenderne. Derfor maatte Færingerne alligevel see til at holde gode Miner med Fribytterne og handle med dem, skjönt Kongen havde givet Hamborgerne Handelen i Forpagtning. Nogle Fribyttere hevnedes og paa Færingerne den Skade, Magnus havde tilföiet dem, da de, som Debes beretter Pag. 229, „borttaage Landsens Skrin med sine Documenter, bortförde Kjöbmændenes Vahre oc Kongens Gods, som her kunde findes“; de rövede endogsaa Köer og Faar, saa at Kongsbönderne bleve saa forarmede, at de ei kunde udrede deres Landskyld og Afgifter, men kom i Restancer, og mange mistede Gaardene. Lagmand Joen Heinesen skal saaledes have haft 11 Kongsgaarde i Fæste foruden Lagstolens Gaard, men var næppe istand at udrede de billige Afgifter, tilmed da der indfaldt en saa streng og langvarig Vinter; at Kreaturerne næsten uddöde. Magnus Heinesen kunde derfor ikke heller faae Smör og Födemedler til sit Mandskab, og erholdt derfor af Kon-

¹) Debes, Pag. 254.

gen 70 Køer, hvilke bleve fordeelte paa de større Kongsgaarde imod at afbetale deres Værdi med Smør, 1 Tønne Smør, beregnet til 7 Vaager, for hver Ko; men da dette ikke kunde udredes saa hastig, som det behøvedes, saa blev det forandret derhen, at disse Køer skulde være Kongs Inventarium paa Gaardene, og nogle af Gaardenes inden- gaards eller opdyrkede Marker Jord i Forhold til deres Bonitet regnes til Køernes Underhold, hvilke endnu kaldes Kojord, og at der skulde svares af hver Ko en Vaag eller 36 Pund, hvilket Magnus fik forandret ved sin Broder, saa at Vaagen blev regnet til 40 Pund (vide Debes Pag. 280 og 81). Men Misfornøielse viiste sig snart herved, endog hos Lagmanden, som havde 5 saadanne Gaarde i Fæste, der havde faaet disse Køer; thi denne Afgift bliver endnu anset for byrdefuldere end anden Jordleie (i 1830 er den fordeelt paa anden Maade).

Magnus lod nu opføre en Skåndse ved Thorshavn, for at beskytte den kongelige Landskyldsbod og Kjøbmændenes Pakbuse, men dette kunde ikke forebygges, at der handledes i andre Havne. Da det engelske Contoir i Bergen var ophævet, medens Lindenow var Lehnsherre, saa søgte Engelmændene at skaffe sig færøiske Producter paa ulovlig Maade; de ansaa Magnus Heinesen som den, der lagde dem de største Hindringer i Veien; de søgte derfor paa en snedig Maade at undgaae Opdagelse. De lode derfor Smør og Tælle nedlægge og smelte i Foustager, som vare mærkede i Hetland, og Ulden blev indpakket i hetlandske Sække, og havde falske Ladningsbeviser fra Hetland. Hamborgerne i Bergen lede derfor stort Tab paa deres Forpagtning; thi Bønderne betalte endog deres Landskyld med Fisk og Vadmel, men kun en ringe Deel Vaaruft. De klagede over Tidernes Haardhed, Affald paa Faarene og slet Fuglefangst, men derimod ikke over Plyndringer, saa at der var intet at bestille for Magnus, som ikke vilde ligge paa den lade Side, men tænkte paa at opsøge Grønland igjen og beredte sig til denne Reise, som Lindenow ogsaa stærkt opmuntrede ham til, men som dog, uagtet Magnusses Bestræbelser, ikke fik det ventede heldige Udfald. Imidlertid havde mange paa Færøerne, endog Kongsbønder, maattet tage paa Credit hos Hamborgerne og sat deres Jorder i Pant; Gjælden tiltog tilsidst saaledes, at Laugretten angav det for Kongen og ansøgte om; at Kongen vilde indløse Pantet; men Kongen lod de adelige Familier, især Rosenkrantz, som forhen havde kjøbt Jordegods paa Færøerne, udløse Hamborgerne. Lehnsherren befalede tillige at lade undersøge, om denne slette Tilstand ikke kunde afhjælpes. Lindenow beordrede da Magnus Heinesen dertil og at give Indberetning derom. Magnus Heinesen opdagede da snart, at hans Broder var Hovedmanden for

denne ulovlige Handel, og han foreholdt ham det urigtige i hans Fremgangsmaade. Men Laugmanden beraabte sig paa, at Almuen var bleven saa slet forsynet af Hamborgerne med Korn og andre Nødvendighedsvarer, og derimod overfyldte med Öl, Pryssing og slig Luxus. Han bebreidede ogsaa Magnus, at de mange uægte Börns Opdragelse, som Skibsmandskabet ikke ydede Bidrag til, havde forvoldt ham store Omkostninger, idet han havde maattet opdrage nogle paa sine Fæstegaarde, og ellers sørge for at faae dem opdragne hos andre Bønder. Laugretten var ogsaa ilde stemt imod Magnus, da hans usædelige Mandskab havde saa besmittet Ungdommen, at man i Laugretten havde seet sig nødsaget til at bestemme, at hver som blev besvangret uden sikke Udsigter til Ægteskab, skulde bære Steen af By og forvises Sognet. Magnus, som havde faaet Sophie Gyntelberg til Ægte, vilde derfor ikke lade Sagen undersøge ved Laugretten eller optage Thingsvidner; derimod fik han opsporet, at den egentlige Reder boede i London og kaldtes Sante Joen, at han før havde været Fribytter, men nu var en rig Kjøbmand.

Imidlertid var Lindenow bleven Landsdommer i Nørre-Jylland, og Bilden Lehnsherre i hans Sted; denne var ikke ret gunstig stemt mod Magnus Heinesen, fordi han havde faaet Nys om Forholdene paa Færøerne, som han troede, Magnus vilde fortie. Han gav derfor ikke Magnus Ordre at krydse efter Fribyttere, fordi ingen Klager indløb fra Færøerne, og Danmark havde Fred med alle Nationer. Dette tog Magnus sig meget nær, og saae sig nu ingen Udvei at hevne sig paa den engelske Kjøbmand, uden ved at henvende sig til den Nation, som var i Krig med England. Han seilede da til Holland med sit Skib, fik af den spanske Statholder Befaling at krydse efter engelske Skibe, samt fik Rang med de hollandske Orlogs-Captainer. Dog holdt Magnus dette hemmeligt for sit Mandskab, for hvilke han kun foregav, at han seilede til Færøerne, for at opbringe dem, som handlede der imod den Forpagtningscontract, som Kongen havde indgaaet med Hamborgerne. Skibet var ikke egentligt Krigsskib, men en Hukkert, som blev forsvarlig udrustet og væbnet; Mandskabet blev formeret. Han seilede nu op til Færøerne og heisede dansk Flag, foregav at krydse efter Sörövere, men han fik udspioneret, at man ventede den engelske Kjøbmands Skib derop ved St. Hansdags Tid. Han laa da udenfor saalænge; det engelske Skib løb ind i Kongshavn og handlede med Laugmanden og Bønderne, samt indladede færøiske Varer paa den omtalte snedige Maade; men da det vilde seile til de sydligste Havne paa Suderöen, angreb han det og førte det til Holland, hvor det blev priisdømt og solgt, men Magnus kjøbte det selv og det meste af Varerne, seilede dermed til Ber-

gen og solgte det der som sin retmæssige Eiendom. Men hans Misundere og Fjender ansaae ham som Deserteur fra den danske Tjeneste, hvorimod Magnus indvendte, at han havde bedet sin Velynder Kongen om Tilladelse til at forsøge sin Lykke i fremmed Krigstjeneste med den Forpligtelse, at han strax skulde vende tilbage, naar han blev kaldet hjem; men Magnus havde intet skriftligt Beviis, hvormed han kunde godtgjøre, at Kongen havde tilladt ham dette. Hans Mandskab erklærede, at Magnus havde viist dansk Flag under Færøerne, men derimod hollandsk Flag, da han angreb det engelske Skib. Fra Færøerne kom intet Klagemaal over Plyndring; men den engelske Kjøbmand skaffede Indladningsbeviis, at slige Varer vare indladede i Hølland, og han henvendte sig til Dronning Elisabeth, som indsendte en Besværing herover til Walkendorf, der indstevnede Magnus som Söröver, idet han havde taget en Magts Skib, som var i Fred med Danmark, hvorved der kunde opstaae Uenigheder, tilmed da det opbragte Skib med Ladning var solgt i Norge, uden først at have været udlosset i en med England fjendtlig Havn. Magnusses Venner vilde, at han skulde skaffe Beviis fra Færøerne for, at Kjøbmanden havde handlet der imod Kongens Forpagtning; men Magnus vilde ikke indvikle sin Broder og sine Landsmænd i en mislig Sag; han trøstede sig ved, at hans Sag var retfærdig og at han tro havde tjent sin afdøde Herre og Konge, for hvem han ofte var gaaet Döden imöde. Walkendorf lod nu Magnus indstevne og han blev dömt til Döde som Söröver og halshugget i Kjöbenhavn den 8de Februar 1589. Da denne Tidende spurgtes til Færøerne, paakom hans Broder Samvittighedsnag, saa at han næsten ganske gik fra Forstanden og döde inden Aarets Udgang; men indsendte dog inden sin Död en skriftlig Tilstaaelse om Kjøbmandens hemmelige Handel og andre Forhold. Dette blev de hamborgske Kjøbmænd i Bergen bekjendt; disse, som havde kjøbt de færøiske Varer af Magnus, og vare blevne krævede til Erstatning, vilde ikke betale, men fik fra Holland Beviis for, at Skib og Ladning var priisdömt der og kjøbt af Magnus, saa at det var hans retmæssige Eiendom, og han altsaa uskyldig dömt til Döde; Lindenow lod Sagen undersøge paa Rigsdagen, og der blev erklæret, at Magnus Heinesen var uskyldig henrettet. Da den engelske Kjøbmand ei kunde faae anden Erstatning, krævede han Færingerne for saa mange Varer, som vare solgte, da han ei kunde vide, hvem der havde betalt; thi alt gik da uden skriftligt Beviis paa Tro og Love. Men Laugmanden var död, saa han fik intet, men hevnedes sig igjen ved at udruste to Fribyttere, hvoraf den ene rövede i Suderö (Debes, Pag. 229), og kjæmpede der med Indbyggerne i Kaaregjøv; den anden vilde röve i

Vestmanhavn, men blev angreben af Commandeur Jörgen Daa og tagen (Debes, Pag. 232). Men Aaret efter kom et engelsk Krigsskib, commanderet af en, som i Protocollerne kaldes Oliver Sandion, og som skal have været Kjøbmand Sante Joens Søn; han lod Galgen nedrive og opgravede dem, der vare hængte, og begravede dem i Kirkegaarden. — Men ogsaa senere maatte Færingerne undgælde paa ny, da Tyrkerne i Forbindelse med Iver rövede i Suderö 1629.

FÆRØISKE FOLKESAGN,

OPTEGNEDE AF V. U. HAMMERSHAIMB.

I. BARDAGIN I MANNAFELLSDALI.

INDHOLD. Som foran er fortalt, bode nogle Friser i Akrabirgi på det sydligste af Suderö; da den sorte død kom til Færoerne, døde de alle på en familie nær, hvis overhoved „bonden i Akrabirgi” blev meget berømt af sin styrke; han havde otte smukke og mandigē sønner. På samme tid pålagde biskoppen i Kirkebø, som med et øgenavn kaldes Mus (måske Vigbaldur), indbyggerne store skatter for at bygge kirken i Kirkebø til hovedkirke. De Færinges, som bode sönden for Hörisgötu (de på Sydström, Sandø, Skuvø og Suderö), gjorde opstand imod ham; de øvrige på de nordlige øer holdt med ham. De holdt slag i Mannafellsdal, men Sydlendingerne tabte. Der vises mange gravhøje, og der voxer rødt græs, som tilskrives blodsudgydelsen i dette slag. Norden for dalen vises en stor sten, som kaldes Brinjumanna-börð, hvor de holdt et sejrsmåltid efter slaget; ovenpå den ligger en sten, som enhver, der vilde deltage i striden, måtte være istand at løfte. Året efter blev et slag holdt i dalen ved Kollefjord, og da seirede Sydlendingerne, hvis anfører bonden i Akrabirgi var; de havde fået to fremmede vikingeskibe¹ at herje for norden, og derfor måtte mange af dem holde sig hjemme; derfor tabte Nordlendingerne; bispens undslap til Kirkebø, men ingen torde dræbe ham af frygt for at blive sat i band; de overtalte bonden i Akrabirgi dertil, da han endnu var bedning; bispens flygtede op på kirkemuren med en øxe i hånden og i ornat. Muren var indviet og bispens bevæbnet, derfor torde hverken bonden eller hans sønner angribe ham deroppe; men de stode i tre nætter og dage nedenfor og forhindrede ham fra at komme ned; da

¹) Skönt Færingerne ikke vide nogen besked derom, er det vel ikke usandsynligt, at dette kunde være brødrene Zeno (Grönl. hist. Mindesm. 3 Bind, pag. 529 ff.).

faldt han i afmagt af hunger og tørst, og blev nu strax dræbt, da han kom ned. — Da bonden i Akrabirgi døde, flyttede hans sønner til Sunnbø og bleve kristnede.

Sosum framman undan er frásagt, hövdu nákrir Frísar bústað í Akrabirgi sunnast á Suduroy. Tá íð sottin svarta kom til Suduroyjar, doyðu öll Frisahúsini út; tó slapp eitt undan sjúkuni, og kallast hús-bondin í tí „bondin í Akrabirgi”; hann var víðgiltin mæður firi stírki, hann átti átta prúðar og mennilgar sinir.

Um tá somu tíðina hesin bondin livdi, var grundvøllurin lagdur at Kirkjubøarmúrinum; bispurin, íð tá sət í Kirkjubø, kalladist Mús, sum tó mundi vera eyknevni; hann píndi stórar skattir út af Føroyingum at fáa kirkjuna bigda sum prýðiligasta. Hetta líkadi öllum illa; allir Føroyingar, íð búðu sunnan firi Hórisgötu (teir í Sudurstreymoy, Sandoy, Skúvoy og Suduroy) gjörðu uppstand ímóti honum. Men bispur fekk Norðanmennirnir, hin partin af oyjunum, at halda við sær; bispurin var sjálvur höydingi teirra. Báðir partarnir ruku sáman í Mannafellsdali, sum liggur norðan firi Kallbakshoti í Streymoy. Sunnanmennirnir máttu víkja, og varð hár stort mannfall. Í dalinum siggjast enn mangir heygir, sum sigast at vera frá hesum bardaganum; grásið er reytt, og er tád sagt at vera af öllum blóðinum, íð hár fleyt. Firi norðan dalin stendur stórir steinur, sum kallast „Brinjumanna bord”, og er sögnin, at hár hildu Norðanmennirnir sigurveitslu, tá íð teir hövdu vunnið. Omaná hesum klettinum liggur ein steinur, sum Norðanmennirnir hövdu til háv; teir royndu hár stírki, áður enn teir fóru at berjast; hann, íð ikki var mentur at hevja steinin, slapp ikki at vera við í bardaganum.

Árið eftir komu Sunnanmennirnir astur at hevna hetta; tá stóð stríðið í dalinum við bigðina í Kollafirði, og tá fingi Sudurlendingar sigur. Teir hövdu fingið bondan í Akrabirgi og sinir hans at vera fremstar í bardaganum; tvey víkingaskip, sum hövdu verið firi sunnan, hjálptu teim væl og lupu inn dagin frammanundan stríðinum í fleiri bigdir á norðara partinum af oyjunum; teir buðu til at ræna hár; tí sluppu mangir af Norðanmonnunum ikki heiman, teir tordu ikki láta konufolkið vera einsamalt eftir firi ránsmonnunum. So bær tád til, at Sunnanmennirnir vunnu sigur af hinum og drupu nogv folk. Bispurin mátti flýja undan, og slapp heilbjargin heim til Kirkjubøar, men Sunnanmennirnir vildu háva hann dripan, og fóru tí eftir honum í bispagárdin. Tó tordi eingin at leggja hendur á hann, tíat allir mundu kvíða firi at verða settir í bann af pávanum, og tí fingi teir bondan í Akrabirgi til

at drepa hann. Hann stóð uttan firi stovuna og rópaði: „Er hin roðni Mús við hús?“ Bispurin svàraði innan:

„Nú situr Mús at kvöldsmálið við bordi,
hann firradist ei firi mætari manni í Norði,
men viti tú Belsmáðurin reidi,
at Mús vil mátnáðir eiga“.

Bispurin fór tá upp, lát seg í bispabúnáðin og slapp upp á kirkju múrin við öxi í hendi at verja seg við háruppi. Bøðin og sinirnir torðu ei færa ímóti honum nú at drepa hann, tíat hann hevði vápn, og múrurin var vígdur. Tó lovaðu teir, at hann ikki skuldi sleppa; og vóru tí standandi undir múrinum at forða honum at koma oman aftur við lívinum. I triggjar nætur og dágur helt hetta so við; men tá íð triðji dágurin var liðin at kvöldi, tá fell bispurin í óvit áf. svongd og tosta; hann raknaði tó við, tá íð hann var komin niður á jörðina, men varð strax dripin. — Tá íð bondin í Akrabirgi var deyður, settu sinir hans búgv í Sunnbø og vóru kristnaðir.

II. HÚSFRÚIN Í HÚSAVÍK.

INDHOLD. En fattig pige Cecilia i Skuvø var hos en bonde der, men levede kun i usselhed; hun havde sit leje under håndkværnen, og blev brugt til at røgte kvæget. En dag hun vogter kvæget ude i marken, bliver hun søvrig, og lægger sig næsegrus ned på jorden at sove; men såsnart hun var falden i søvn, drömte hun, at en råbte til hende: Du sover på guldet! og bad hende lede under højen mellem de to indsøer. Det samme sker også næste dag, hun kommer på dette sted, og atter den tredje dag. Hun bliver nu underlig ved dette, og fortæller det til en gammel kone; efterat have hørt hendes fortælling nøje, forklarer hun det således, at skatten måtte findes der, hvor hun havde ligget næsegrus og sovet; ved højen, under hvilken hun skulde grave, imellem de to kær, måtte være ment næsen, og ved kærerne hendes to øjne. Pigen gjorde nu, som den gamle kone havde sagt, og fandt et stort guldhorn, som Sigmund Bresterson skulde have ejet. Hun fik af bonden tilladelse at rejse ud til kongen med dette kostbare guldhorn; kongen tog vel imod hende og gav hende store gaver; hun fik Húsavík til belønning, og blev meget rig.

Hendes hus kom drivende til hende i tilhuggede planker fra Norge; det kaldes „stóra stova“ d. e. det store hus, og har været et storverk; stenvæggen, hun lod opføre om kirkegården, står endnu, ligeledes store stykker af væggene i hendes helade, grunden af hendes bådhus (nøst), brolægningen mellem husene — overalt ses så store stene brugte til

bygningerne, at man må forundre sig over, at menneskelig kraft har formået at tumle disse store stenblokke. Intet under derfor, at Færingerne vel yde at fortælle om, hvorledes „Nikurin“ (nøkken) med sin stærke hale har trukket disse stene ned fra fjeldene til hende; men tilsidst gik det galt med den; på Takkmyren se vi en stor sten ligge, som nikur skulde trække til Húsavík; men den var ikke let at faae over den flade mose, så halen gik itu, og vises endnu på stenen; stenen blev da liggende, men nikur opholder sig siden den tid i „lítla vatni“ (en indse).

Hun var ond af sindelag, skal have dræbt to tjenestepiger; når karlene kom fra marken og bare spaderne på skulderen, vilde hun ikke give dem mad, fordi hun da trode, de havde været dovne; når de derimod syntes trætte, slæbte spaderne efter sig eller kom våde fra fiskeri, modtog hun dem vel. Hun ejede alt, hvad der hører til bygderne Húsavík og Skarvanes; ved Skarvanes lod hun opdyrke et stykke land (en tröd), havde fæhuse flere steder, blegeplads, o. s. v. Det tilskrives hendes kyndighed i runer, at skönt ingen gærder ere om den opdyrkede mark ved Húsavík, så rulle stene dog aldrig ned på den, om man også kaster dem ned fra hammeren, men blive liggende på den skrå fjeldside.

Hendes søn hed Olavur, og sønnesønnen Einivaldur, hvis datter Herborg blev frugtsommelig ved lagmand Róalds søn i Dal på Sande; hendes trolovede forliste ved Skarvanes, og da efterretningen herom kom til Roald, spurgte hun ham, om det barn, som var i moders liv, skulde arve, skönt faderen døde; da lagmanden bekræftede det, sagde hun: „erindrer dette, alle I, som høre“ og da besvimele hun. Roald så nu, at han var fangen, thi han havde intet bestemt vidst om deres forhold. Herborg fødte en søn, som blev kaldet Ásbjörn; bedstefaderen Einivaldur kunde ikke lide ham, og fik ham bort fra Húsavík ved at nedsætte ham på Skarvanes; han kæmpede senere med bedstefaderen om grænseskellet mellem disse to bygder. Ásbjörn gjorde et gærde ved grænseskellet, og medens han gik og slæbte sten til det, så han en anden mand noget fra sig også bære sten; han trode først, det var en „huldemand“, men det var sig selv han så i „hamför“, og han levede ikke året til ende. Mange Færingar nedlede deres herkomst i 12te og 14de led fra den mægtige husfru i Húsavík.

Ein olmussugenta Cecilia var á sinni í Skúvoy; hon hevði tilhald hjá einum bonda hár; hon var eitt vesalavættí, lá undir kvörnini um næturnar; um dægarnar var hon sett burtur í hága at goyma at neytum. Ein dæginn hon sát hjá neytunum, kom tingd á hana, og hon sovnaði

framm á niður á jörðina; í dreymi toktist hon sum ein segði við seg: „tú svevur á gullinum! gráva undir rigginum millum báðar tjarnirnar, hár skalt tú finna tãð, ið ger teg ríka”. Hon yaknaði, fegin ivir henda góða dreymin; men hár sást eingin tjörn í nándini, so hon helt dreymin vera til cinkis, og fór heim aftur og legði seg undir kvörnina, sum hon var vön at gera. Annan dæginn fer hon burtur í hága aftur og setist á sama stãð sum dæginn frammanundan; língd kemur á hana, hon sovnar og hoyrir í dreymi sama mál siga við seg: „tú svevur á gullinum” o. s. v. Triðja dæginn gekkst henni so sum hinar dægarnar; hon undrast mikið á hetta, og fer tí at siga eini gamlari konu í bigðini frá öllum, sum tãð hevði horist henni til. Kellingin grundaði leingi firi at týða orðini, ið gentan hevði hoyrt; um langt og leingi segði hon við gentuna, at hon skuldi royna at gráva hár ið andlit hennara hevði ligið; riggurin mundi vera nösinn, og tjarnirnar mundu vera eyguni; hár undir mundi gullið fara at finnast. Gentan so gjörði, sum konan hevði sagt, fann tãð stóra gullhornið, ið Sigmundur Brestisson hevði átt. Hon hár tãð heim til bondans og sýndi honum tãð; bondin sá, at eyðnan mundi fara at filgja henni, gáv henni hornið aftur og lát tãð fara út til kongs við frásögn um, hvør tãð hevði funnið. Tãð er sagt, at gullið í tí var so reint, at kongur átti tãð ikki betri í öllum ríkinum; hann gáv henni virðið firi hornið í peningum og jörð í Húsavík; firi pengarnar keypti hon alla jörðina, ið liggur til Húsavíkar og Skarvanes, og er hon hildin at háva verið hin ríkasta kona, ið verið hevur í Føroyjum.

Stokkahúsini, hon bigði sár, komu heil rekandi úr Noregi, tilskorin so at tey strax kundu reisast; einki vantaði á uttan ljóvarabogin; stovan henar kallaðist „stóra stova” og var eitt stórverk. Grótgærðurin, hon lát gera um kirkjugærðin, stendur enn; veggirnir í hoylãðuni, grundin af neystinum („skeiðis toltir”), tãð steinsetta túnið millum húsana, allt minnir enn um húsfrúnna í Húsavík. Allt hetta stóra grótið hevði hon nikin at drãga til sín oman úr fjöllum; men umsíðir fórst honum illa: tá ið hann kom eftir Takkmýrum við stórum kletti, slitnaði hãlin frá; steinurin liggur hár enn, og nikarhãlin sast á honum, men nikurin hværv í „lítla vatn” og hevur verið hár síðan. — Húsfrúin var ill kona í hjarta; tãð er sögn, at hon gróv tvær arbeidskønur hjá sár livandi í jörð, ãðra á Teigi, ãðra, sum hát Brinhild, í Brinhildar heyg. Tá ið húsallar komu heim úr hága, og bóru hákar á öxl, singu teir ringa mótitöku og lítlan mæt, tí tá ætlaði hon, teir hövdu verið látir og einki gjört. Men komu teir heim og toktust vera móðir, drãgandi hákarnar eftir sár, ella teir vóru vátir, lá ið teir komu af útróðri var hon bæði týð og blið og fagnaði teim væl. Á Skarvanesi lát hon gera tröð og velt; hon

hevði fjós á fleiri stöðum oman fri bøjn, í Kvíggjagili og á Brekku; nákrir teigar kallast enn Lín-teigar, hvár hon bleikti lörift. Hon rúnabant bøjn, so at eingin steinur kemur niður á hann, tó at eingin gærður er um hann; um tó varpar gróti oman af homrunum, sum hanga beint uppi ivir bönum, verður tæð tó liggjandi á teirri bröttu brekkuni.

Son hennar kalla summir Ólav seyðamann; sonarsonurin vár Einivaldur. Dottir Einivalds vár Herborg ríka; hon fekk barn við soni Róalds, sum tá vár lögmaður og sát á gærði sínum í Dáli í Sandoy. Hesin sonur Róalds gekk burtur í Sugguni við Skarvanes; tá íð tíðindini um hetta skáðaverk bórust til Róalds, vár Herborg stödd hár hjá. Hon spurdi tá lögmannin, um barnið, íð vár í móðurlívi, skuldi tåka arv, tóat fæðirin vár deyður. „Fullan og allan arv”, sváraði Róaldur. Hon sigir tá: „minnist til tit, íð hævið hoyrt”, og tá fell hon í óvit. Nú first grunaði lögmaðurin, at hon vár við barn við soni hans; tí ikki vóru tey gift. Hon fæddi son, sum vár nevndur Ásbjörn; hann vox upp hjá abbanum Einivaldi; teir samdust ikki væl, abbin kundi ikki gloyma, at hann vár leysingabarn; Ásbjörn settist niður á Skarvanesi og vann tær tolv merkurnar frá fjalli og til fjöru frá Húsavík.

Ein dægin funnust teir báðir burtur í hægnum, Einivaldur og Ásbjörn, og fóru at deila hvör við annan um marknaskilið millum Húsavíkar og Skarvanes; teir bardust leingi sáman, og meiri enn ár eftir vóru grópurnar sjónligar á stæðinum undir Vestfelli, hvár teir tókust hondum; um langt og leingi stóð hinum gamla til vinningar. Ásbjörn gjörði ein gærð eftir marknaskilinum, men hann er ikki marki nú; meðan hann gekk og dró grót sáman at gærðinum, sá hann ein mann við leggald um riggin dråga grót sum hann sjálvur; hann helt tæð first vera huldu-mann, tíat hann kendi hann ikki; men hann sá seg sjálvan í hamför; hann doyði á sáma ári. — Mangir Føroyingar siga seg vera komnar af húsfrúnni í Húsavík í 14da ella 15da liði.

III. ORMUR BONDI Á SKÁLA.

INDHOLD. Orm bonde på Skåle på Østero var en bekendt udådsmand på Færoeerne; skönt han var rig og ejede meget jordegods, ranede han dog ofte får på andens mark. En af hans naboer var Petur bonde i Funning; han traf engang Orm ifærd med at stjåle får på de marker, som hørte til Funning, men da Petur var bange for at miste sit liv, lod han som om han ikke så ham og tænkte på at slippe bort fra ham. Men Orm løb lige hen til ham, da han så ham, og skönt Petur erklærede ikké at have set ham før, tvang Orm ham med øxen i hånden til at sværge, at han aldrig senere skulde røbe ham for nogen, hvad

han end så ham gøre. Noget efter rejsle Petur til Thorshavn, men da han ikke kunde komme tilbage med båden, lod han sig senere skytse til Strendir, og vilde så gå over øen til Funning. Vejen gik forbi Orms hus på Skåle, og han torde ikke gå forbi uden at besøge ham. Orm var ene hjemme og ifærd med at tørre korn på et stillads, som var opstillet i røgstuen, hvilket på den ene side hvilede på to støtter. Orm var venlig mod ham og bød ham ind i stuen at spise kød og lammehoveder. Medens Petur spiser, kender han sit mærke på ørerne af lammehovederne; han sidder og vender og drejer dem og siger: sligt er hårdt; Orm svarede: spis du kun, de ere godt kogte, hvortil Petur bemærkede, at det var ikke derfor, han ikke havde lyst til at spise, men det var hårdt at spise sit eget stjålet. Da Orm hører dette, tager han øxen og sætter sig på dørtærskelen at slibe den. Petur indser, at her gjaldt det enten at kæmpe eller falde; han fandt da på det råd, at han tog bordpladen op og kastede den ned over Orm og bandede sig således vej over ham ud i røgstuen, hvor han slog støtterne fra stilladset, så halmen og kornet faldt ned i ilden; derpå løb han bort op imod fjeldet. Da Orm var sluppen fri fra bordpladen, var Petur allerede borte; han hidsede sin hund efter ham, men Petur kastede et stykke fedt kød hen til den, hvorpå den rolig lagde sig ned at spise det. Orm løb af alle kræfter efter ham, men Petur havde fået forspring, så han nåede ham ikke, men kom dog altid nærmere og nærmere; Orm kastede øxen efter ham, men den rammede ikke. Petur blev nu udmattet og vendte sig om og sagde til Orm: der er ild i dit hus; nu måtte Orm også se sig om og gik da tilbage; men huset var nedbrændt, da han kom hjem igen, og kaldes siden „á brenda skála” (det brændte hus). Engang senere forfulgte han Petur indtil henimod bygden Funning, men også da slap Petur. — En anden af Orms naboer var bonden på Øre; han traf Orm på fåretyveri inde på sin mark, kæmpede med ham og var nær ved at overvinde ham, men endelig fik Orm overmagten og dræbte Ørebonden og hans søn, tog klæderne af dem og kastede ligene i en elv; men han røbede sig i drømme som deres banemand; han blev ført for retten og af lagretten dømt skyldig. Da han hørte dommen, flygtede han; folk satte efter ham og efter megen anstrengelse kom endelig en af dem ham så nær, at han fik hugget ham i hælen, så Orm faldt, hvorpå han blev ført tilbage til domstedet og der dræbt og begravet.

Ein illgerningamáður er tiltikin í Færoyjum, Ormur bondi á itra Skála í Eysturoy; hann var stórir og sterkur, og átti nogv jårdagóds-

Einki fekkst hann við at rogva út og liggja á sjónum, men tí meira hugsaði hann um seyðin, og tá íð hann ikki nendi sár at tåka af sínum seyði, stjól hann frá grannum sínum í håga teirra; tí ikki helt hann vera vert at liva, tá íð einki vår kjötið at eta.

Påtur bondi í Funningi vår ein granni hans. Ormur vår oftun inni í håga Funningsbondans at ræna seyð frá honum. Eina ferðina gongur Påtur einsamallur í håga sínum; tá sår hann Orm ganga hår og stjåla seyð, men hann vitsti, at hann missti lív, um hann ikki duldi firi, at hann hevði sæð Orm á illum vegum; hann hugsaði tí at sleppa undan honum og gekk burtur håðan; men Ormur fór heina leið leypandi eftir honum. Påtur gekk spåkuliga framm eftir og læt, sum hann sá hann ikki. Tá segði Ormur góðan dåg við hann, og Påtur leit nú aftur um seg og segðist vera bilsin, tá íð hann hoyrði mælið, tí hann hevði ikki væntað at mæta nökrum manni hår. Ormur spurdi, um hann ikki hevði sæð seg firr enn tá. Påtur noktaði firi, og segði, at tí hvakk hann s�aman, tá íð hann Ormur tåladi til sín. Ormur svåradi, at hvört enn vår, so skuldi hann nú svørja honum trigdareid, at hvåt hann sé hann hiðan ífrå gera, so skuldi hann ei siga nökrum manni frá; svór hann ikki hetta dýrt, skuldi hann ikki sleppa undan við lívinum. Ormur stóð nú við øxi í hendi og hetti við at drepa hann; Påtur vitsti sår tí eingi onnur ráð at bjarga lívinum enn at svørja, og soleidis slapp hann frá Ormi hesa ferðina. — Nökur tíð leið eftir hesi víðurskifti, tá fór Funningsbondin til Havnar, men hann hevði so nogv at gera hår suðuri, at hann slapp ikki aftur við bátinum, og læt so Havnarmenn flitja seg inn á Strendir nåkrar dågar seinni, og vildi hann so fåra til gångu eftir oýnni. Vegurin lá framm við húsunum hjå Ormi á Skåla, og Påtur tordi ikki annað enn at fåra inn til Orms at vitja hann. Ormur vår einsamallur heimastaddur og vår við at turka korn í roykstovuni; teir brúkaðu ikki tá sum nú at turka tåd í sårnhúsi, men heima í roykstovuni á hjalli; tvær stittur stiðjadu undir itru endarnar af honum; so var kornið lagt omaná, og eldur kindur undir. — Ormur vår bæði blíður og týður við Påtur og beyð honum at fåra innar í stovuna, og hår legði hann måt firi hann og setti hann til borðs. Hann fekk kjöt og svidin seyðarhövð, men til vanlukku hevði Ormur ikki hugsað um at skera oyruni frá, og Påtur sår nú mark sítt á oyrunum; hann hevur lítlan hug at eta, og umsídir sigir hann; seigt er slikt! Ormur svårar aftur: et tú, væl er kókað. Påtur segði tåd ikki vera af teirri orsök, at sår beyð við at eta, men tåd vår hart at eta sítt og tåd stolið. Nú Ormur hetta hoyrir, tekur hann øxina, setist á gåttina beint í durunum at brýna hana. Påtur veit sår nú ongan veg at sleppa út frá Ormi lýtaleysur;

annaðhvört var firi hondum: at missa lív ella berjast menniliga. Tá fell honum tæð í huga at tåka upp borðbláðið af borðstólinum og kasta niður á Orm, so hann kundi sleppa út um hann. Hann so ger, ferir borðbláðið millum sín og Orms í durunum, og smoygir seg so út við liðina á honum í tá itru stovuna; hær trívur hann um aðra stiltuna, so allt kornið og allur hálmurin datt niður á eldin; hann sprakk nú á dir og tók sum hárðast at renna upp eftir brekkuni. Tá ið Ormur kom út undan borðbláðinum, var Pátur horvin; hann var so óður, at hann gáv tí ikki gætir, hvæt skáðaverk Pátur hevði gjørt í roykstovuni, men sprakk sum skjótast á fetur út eftir honum. First beitti hann hundin eftir honum, men Pátur blåkaði eitt feitt stikki af kjóti (vålgara) til hans, og so legðist hann at eta tæð. Pátur var komin so væl framman undan, og var fimur á fótum, at tæð var ikki gott hjå Ormi at fáa fetir á honum; nákað uppi á brekkuni kastaði Ormur öxi eftir honum, men hon bær ikki við hann. Tó nærkaðist hann Pátri meir og meir; Pátur leit nú aftur um seg og rópaði til Orms: higg aftur um teg, eldur er í skálanum! Nú Ormur vendi sær við og sá hetta, at login stóð upp úr skálanum, fór hann sum skjótast heim aftur, og Pátur slapp heilur frá honum hesa ferðina; men húsini lógu öll í koli, tá ið Ormur var komin oman, og kallast bigðin síðani „á brenda skåla“.

Stutt eftir at hetta barst til, fann Funningsbondin Orm aftur í håga sinum, hvær hann hevði bundið nákrar seyðir, sum Pátur kendi. at vera sínar; men hann vågaði sær ikki at halda ímóti og geva seg í holt við hann hær, og tók tí leiðina til Funnings; háðir reiðu, og Ormur reið eftir honum, til teir komu móti Funningsklivjum; tá tordi Ormur ikki færa longur framm, tí hådani sást bigðin, so hann mátti kvíða firi, at Funningsmenn vildu koma út at hjålpa Pátri, sum staddur var í neyð, og grípa Orm, hin freka ránsmanin.

Nú sigist frá, at Ormur leitaði inn í håga Oyrabondans at stjåla seyð og ræna, sum hann var vånur. So bær til ein dågin, at Oyrabondin og sonur hans vóru í håga at seyði; teir mæta hær Ormi, sum hevði tikið eina stóra grålitåða ær. Jogvan, Oyrabondin, leyp af illum sinni ímóti Ormi; teir hardust leingi; ymsiðir fekk hann Orm at signa á knæ; men hann mátti brúka háðar hendur at halda honum, og bæð tí sonin dråga sær knívin úr slíðrunum. Pilturin ræddist at koma Ormi so nær og rann tí at fjåla seg í eini gjúgv skamt hådani. Meðan Ormur nú lá undir og ongan vegin kundi sleppa upp aftur, lovaði hann fjandanum itsta liðið af lítla fingri, um hann vildi hjålpa honum úr hesum vanda. Tá ið hann hevði lovað hetta, stirknadi hann so mikið, at hån fekk kasta Oyrabondan af sær og dræp hann við öxini, tók

klæðini af honum og blákaði líkið í eina á, undir Típpafossi. Hann fór nú at leita eftir soninum, sum vār kropin niður á eina torvu í gjánni; Ormur hættaði sār ikki at fara oman eftir honum, tíat hār vār illgongt og bratt; hann tók at velta grót niður á dreingin, so at ein stóruur steinur at endanum kom á hann og tók hann út af torvuni; hann datt deyður niður í ánna. Ormur kreypt oman og tók klæðini af honum, legði tey og ærina á hestbakið, setti seg omaná og reið so heim. Hann vār móður og legðist at sova, men rópaði hart í dreymi: „klæðini liggja undir kvörnini, og kropparnir undir Típpafossi“. Húskallarnir hoyra hetta, rannsaka undir kvörnini, og finna hār klæðini, sum teir kendu, at Oyrabondin og sonur hans hövdu átt; tey vóru smurd í blóði. Teir fara nú inn til Típpafoss, sum er um ein fjórðing upp af Skátabotni (í útnórðing af honum); hār finna teir bondan og son hans dripnar og naknar. Hesi tíðindi bera teir sum skjótast til lögmans; lögmáður stevnir Ormi, lögrettismonnum og öllum vitnum inn á Stevnuvål, sum vār tingstáður hjá Eysturoyingum; valurin liggur ein fjórðing norðan firi Skátabotn millum fjárða (Skálafjórður og Funningsfjórður). Hār komu mangir sáman at vitna ímóti Ormi; Funningsbondin vār staddur hjá, men hvörja ferð lögmáður spurdi hann, vendi hann baki til og vísti við fingrunum á Orm; hann tordi ikki siga frá nökrum ella vitna, tíat hann hevði svorið Ormi tæð, so sum frá er sagt áður. Ormur sāt stillur á tingstáðinum, til tess lögmáður kunngjórði dómin; allir lögrettismenn hildu tæð vera ivaleyst, at Ormur vār bānamáður Oyrabondans, og dæmdu hann tí til deyða. Men tá íð lögmáður vildi lýsa dómin og segði: af sonnum ætlum vār teg hāva verið hesum monnum at bāna . . ., tá sprakk Ormur á fetur, tók hest sín, og tvísporandi fór hann suður ímóti Skāla. Lögmáðurin sendi nú triggjar teir raskastu lögrettismennirnar eftir honum á teim betstu rossum, hār vóru stödd; hann beyð teimum at tåka Orm livanda ella deyðan. Teir vóru Ormi so nær, at teir alltíð hövdu hann í eygsjón; tá íð teir vóru ein fjórðing frá Skāla, legðist ein hestur firi hjá teim, og mátti máðurin, íð sāt á honum, nú ganga. Nākað nærri bigdini á Kumlabarmi datt annar hesturin undir einum öðrum lögrettismanni, og triðji hesturin fell á Hóraheidum. Ormur sā hetta og reið nú beina leið til fjalls, men á Vālsbrekkuni legðist hestur hans firi, og orkaði ikki longur at bera hann. Ormur helt við at renna upp á fjallið; men ein af lögrettismonnunum vār treystari og vann vael inn á hann; á Selatræðskārði vār hann so nær, at hann fekk drigið knívin upp úr slíðranum, kastaði seg frammi á ímóti Ormi og fekk soleiðis skoríð hālsinuna ivir á öðrum fótinum; Ormur fell tá til jārðar. Teir tóku hann og lögðu hann á ein hest og fóru

norður á tingstaðin; tá vār Ormur nærum deyður. Teir drupu hann og gróvu hann niður við stevnuváln; og nú er sagt frá Ormi bonda á Skála.

IV. SKEGGI OG SÖLMUNDUR.

INDHOLD. Tvende brødre, *Skegge* og *Sölmund* (eller som nogle kalde ham *Sölve*) bode på Østerø i den bygd, der nu kaldes Solmundefjord. Skegge var ældre og havde gården; stedet kaldes endnu Skeggjatoftir. Sölmund var avindsyg på sin broder og ildesindet mod ham. En dag, de gik i marken, lokkede Sölmund den godtroende Skegge ud på det yderste af det stejle forbjerg, som ligger ved Götebugten; for selv at blive bonde, stødte han sin broder Skegge ud af forbjerget, der siden den tid kaldes Skeggjanöv, ligesom man også mener, at Sölmund måtte flygte bort fra Færøerne efter dette drab.

Tveir brøður vóru áður í firndini í teirri bigd, sum nú kallast í Sölmundarfirði; annar bróðir innevndist Skeggi, og annar Sölmundur (áðrir kalla hann Sölva). Skeggi vār eldri og ráddi firi búgvinum; hús hans stóðu hār, sum nú kallast í Toftum ella Skeggjatoftum. Hin ingri bróðirin vār illviljaður og ávundsjúkur við Skeggja. Ein dāgin filgdust báðir sáman í háganum; teir gingu eystur um Stórafjall, og hugdu hār åt seyðinum. Sölmundur lokkadi Skeggja at koma við sær út á növina, sum hār gongur brött út ímóti Götuvík; Skeggi vār góðvārin, og hevði ongan illgruna við bróðurin; hann gekk tí framman undan. Men tá íð Skeggi vār komin út á uppsina itst úti á növini, skúgvadi Sölmundur undir hann, so hann fell út af niður í urðina og læt hann hār sítt lív. Hetta bergið kallast enn á dögum Skeggjanöv. Sölmundur settist nú í búgv bróður síns, og sigist hāva givið bigdini navn, Sölmundarfjörður; summir siga at hann mátti flýja úr oyjunum, tá íð tād spurdist, at hann hevði verið Skeggja át bāna.

V. FÁMJIN.

INDHOLD. Doffin (Dagfinn) hed en mand, som bode i bygden Hov på den østlige side af Suderøen. Da han der var udsat for efterstræbelser især af fremmede købmænd, som han havde forbrudt sig imod og stod i gæld til for modtagne varer, så flyttede han med sin søn derfra og til et dengang ubeboet sted på den vestlige side af øen, hvilket da kaldtes Vesturvík; sit hus satte han i Herdalsbirgi, som lå så højt, at han derfra let kunde opdage dem, som nærmede sig ham, og således flygte og skjule sig i huler på fjeldene. Doffin og sønnen anskaffede sig en båd og rode på fiskeri. En dag de vare ude og

fiskede, så de et fremmed skib; de lagde til det for at tiltuske sig noget for den fisk, de havde fanget. Tvende fruentimmer vare på skibet; de så en stor helleflyndre ligge i båden og forundrede sig over den, da de aldrig før havde set en sådan. Doffin bad dem da komme ned i båden og beskue den nærmere, og prøve om de kunde fiske en sådan til. Da det var aldeles vindstille, så skibet ingen vej kunde komme, tillod skibsføreren fruentimmerne gerne denne lille adspredelse, og de kom ned i båden og rode noget bort fra skibet. Doffin og hans søn syntes godt om disse to kvinder og besluttede at føre dem hjem med sig; da det var klart solskin og stille, holdt de sig hele tiden således for skibet, at de derfra ikke kunde ses, idet solens stærke skin på havets blanke overflade forhindrede det. Ved solens nedgang faldt en stærk låge på, og de rode nu til land med kvinderne. Da de på skibet frygtede for, at de ikke kom tilbage, begyndte de at råbe: fámi, fámi! (hvilket efter Færingernes mening skulde betyde: giv mig, giv mig dem tilbage; måske man kunde antage, at de have råbt på Fransk: femmes, femmes?); derfor fik bygden Vesturvík siden navnet Fámjin. Da kvinderne kom hjem i Doffins hus, satte de sig at græde; han søgte at stille dem tilfreds og løb strax ud i marken og tog et får, hvilket han bad dem tillave, som de vilde. Skibet lå en hel uge udenfor, men de kunde ikke lande for brænding, og frygtede desuden for indbyggerne. Doffin fik nu at vide, at den ældre af kvinderne var fra Frankrig, og at skibet skulde føre hende til hendes mand i Irland, men at de ved storm vare drevne til Færøerne; den anden kvinde var hendes terne. Doffin og hans søn giftede sig nu hver med sin af de to kvinder, og de levede vel sammen. Senere kom konens første mand med skib fra Irland efter hende; han landede i Thorshavn, og på vejen til Suderø mødte han præsten derfra i Skopensfjorden; da præsten erklærede, at den fremmedes foregivne kone var ægteviet til Doffin og fandt sig så vel der, at hun ikke vilde forlade landet, hevnedes han sig ved at føre præsten bort med sig, og han kom først efter to års forløb tilbage. Fra dem nedstamme flere stærke kæmper, som omtales i andre sagn, især de såkaldte Jansegutter, Albert den stærke og Gilbert den føre. Folk, som nu bo i Fámjin sige sig at nedstamme i 13de led fra Doffin.

Doffin (Dagfinnur) hét mǫður, sum á sinni búði á Brekku í Hovi eystantil í Suduroy; hann hevði fingið várur hjá keypmönnum, sum siglðu hágar, men hann vildi ikki rinda pening síri; teir höttu hann við, at teir brátt skuldu koma við skipi til Hovs og finna hann og tåka frá honum tǫð, íð mátti viga upp ímóti tí, hann hevði tikið við frá teimun,

og kannske heldur meira. Doffin tordi tí ikki sitja longur kvirrir í Hovi, men flutti allt hann átti vestur á oynna í Vesturvík, sum hon tá kallaðist. Sonurin var í filgi við honum; teir settust niður í Herdalsbirgi, sum lá so væl firi, at um skip ella menn ætlaðu at herja á teir, var tãð eyðsãð hãðani, tá íð nãkar nærkaðist húsunum, og latt at leypa undan á fjöll og krogva seg í hellum. Doffin fekk sær båt; teir róðu út tveir einir. Ein dæginn teir vóru á útróðri, sógu teir eitt ókunnigt skip, sum ikki toklist vera ãf farmaskipunum, íð vóru vön at sigla millum oyjana. Teir drógu tó upp og lögdu hátin ãt skipinum, og hugsaðu um at bjóða teimun fisk ímóti einumhvörjum öðrum. Teir so gera. Tvey konufolk eru á skipinum; tær koma út ãt borðstokkinum at siggja hesar mennirnar. Tær undrast mikið á ein stóran kalva, sum lá í bátinum; tilikan fisk sögdust tær ikki hãva sæð firr. Doffin býður teim háðum at koma í bátin at higgja nærri ãt honum, og teir skuldu royna, um teir ikki kundu fiska ein sovornan enn, so tær kundu siggja hann livandi. Tãð var vindleyst og logn á sjónum, so at ikki var siglandi í nãkra att; skiparin vildi tí ikki forða konufolkunum at njóta henda lítla stuttleika. Tær setast í bátin, og Doffin rær frá skipinum. Doffin og sonur hans halda væl um hesi konufolkini, og ætla sær at færa tær heim við sær. Sólin skein björt, og logn var á hãvinum; teir róðu tí frá skipinum ímóti sólini og halda seg alla tíðina hãr, hvãr skipmennirnir siggja sólina skína á hãvinum, tí hãr kundu teir ikki siggja bátin. Um sólsetur køvdi ãf í mjörka, og nú fóru teir til lands. Tá íð tey hövdu verið burturi frá skipinum leingi, fóru skipmenn at kvíða firi, at tær báðar komu ikki aftur; teir rópaðu tí: fámi, fámi! og tí er Vesturvík síðan nevnd Fámjin. Tá íð tær komu heim til Doffins, settust báður at gráta; hann royndi at ugga teimun, og fór burtur í hãga at tãka eitt lamb, sum hann bæð tær kóka, sum tær vildu sjálvar. Skipið lá hãr undir landinum í eina viku, men brimið var so nogv, at teir kundu ikki lenda, og nãkað mundu teir eisinni kvíða firi at njóta illt ãf Doffinni og folkinum hjã honum; við tí skili máttu teir sigla burtur aftur uttan at færa konurnar við. Doffin fekk nú at vita, at hin eldra konan var úr Fraklandi, og at skipið átti at flitja hãna til Írlands, hvãr maður hennara var, men óveður og störmur kom á, og rãk skipið ãf leiðini norður til Føroyjar; hin ingra gentan var silgismoy hennar. Doffin og sonur hans tóku hvör sína til konu, giftust við teim, og tær tóktust nú liva væl í Føroyjum hjã hesum monnunum. Nú kemur skiparin til Írlands og sigir manningum frá öllum, íð hevdi tilborist teim við Føroyjar; tá íð hann frætti hetta, at konan var stolin frá honum, harmaðist hann mikið, læt búgva skip og fór sjálvur við at leita eftir konuni. Teir

komu til Havnar, og hár frætti hann, at konan var í Suðuroy. Hann tók fár og ætlaði sár suður eftir henni; men á miðjari leið í Skopunarfirði mætti hann prestinum úr Suðuroy; presturin sigir honum, at tãð bætar honum einki at fãra longur, tí konan var gift við Doffinni, og livdi so væl hjã honum, at hon mundi ikki ætla sár burtur astur úr landinum; hon var heldur ikki góð at tãka, tã íð Doffin og hinir bigdarmennirnir ikki vildu sleppa henni. Nú hesin útlendski maðurin hoyrði hetta, vendi hann astur til Havnar á skip sítt; men tã íð hann sigldi, tók hann prestin út við sár, og hann slapp ikki astur, fírr enn tvey ár vóru umliðin. Doffin átti eina dottur við konu síni; hon giftist við einum manni, sum settist niður í Fámjin hár sum nú kallast í Sjúrdargãrði; dottir teirra hát Ragnbild (ella Ranvá), hon giftist til Hargar í Sunnbø. Mangir sterkir afrekskappar sigast vera komnir af hesum útlendsku konunum í Fámjin; og millum teirra eiga ikki at gloymast Jansagultarnir, Albert hin sterki og Gilbert hin fœri; frá teimum skãl sigast í øðrum søgnum. Summir siga seg vera í 13da ættarliði af Doffini.

VI. EIRIKS BODI.

INDHOLD. Indenfor Tindholmen ved Vågø ses bølgerne til enkelte tider at bryde på en bode (eller blindt skær), ofte i smukt vejr ved stærk hede eller kulde, uden at søen ellers er oprørt. Denne bode kaldes Eirik's bodi, og derom haves følgende sagn. Der vare engang to brødre Simon og Erik i Bø på Vågø; de strødes længe med hinanden om at dele arven; de kunde ikke blive enige, og derfor skulde lagmanden dømme imellem dem. En dag var Simon på fiskeri, og imedens sad Erik hjemme og sleb øxen. Såsnart som Simon landede, gik Erik ned til ham og bad ham strax følge med sig til lagmanden for at få arven delt. Simon bad ham vel vente, til han havde fået at spise og drikke og skiftet klæder; men dette vilde Erik ikke, og Simon føjede ham nu heri. Simon lagde sig ned at drikke af den elv, som løber ned igennem Skåtægjã; Erik griber øxen og bugger hovedet af sin brøder. Derpå løber han over øen til Midtvåg, hvor hans søster var gift med en bonde; hun ser Erik komme løbende, går ud at spørge ham, hvilken del af jordegodsset Simon havde fået; Erik svarer: den del, som er nærmest kirkegården. Han løb derpå til Sandevåg, tog en båd der, som han med møje fik stødt ud i søen. Da søsteren anede efter Eirik's svar, at han havde dræbt Simon, fik hun sin mand til at løbe efter ham; han kom til Sandevåg just som Erik havde stødt båden fra land; han kastede sin øxe efter ham, men den rammede kun bagstavnen, og ikke manden. Erik rode nu til Kirkebø, hvor bispen lovede

ham tilgivelse, imod at Erik skulde give bøder og hvert år sende ham en fed ox; dette var den sidste betingelse for at denne synd for bestandig skulde være udslettet; han fik denne bispens tilgivelsø indgravet på en stav, og rejste så ene den lange og farlige vej vest forbi Vågøbjergene til sit hjem. Da han nu var kommen indenfor Tindholmen på det stille vand, tog han stokken op og mente, nu havde han ingen nød, siden han lykkelig var kommen over havet og med bispens tilgivelse; men i det samme rejste bølgen sig op og brød på dette blinde skær, så båden kantrode, og Erik druknede; deraf fik den navnet Eriks bode. En mand på Mikjunes regner sig at nedstamme i niende led fra Eriks og Simons bedstefader.

Stutt frá Tindholmi er ein boði, sum er kallaður Eiriks boði; hann brýtur stundum, tó at tãð kann vera dýrðarveður og sjóslatt; helst brýtur hann ímóti terra, hita ella hörðum kulda. Um henda boðan hørum vær sögnina, íð her siglir estir. — Tveir brøður, Símun og Eiríkur, áttu alla jörðina, íð liggur við bigðina í Bø; eina sistur áttu teir, íð vár gift við bonda í Húsi í Midvági. Teir báðir kundu ikki koma til sættis um at býta jörðina sín ámillum; teir skuldu tí fara til lögmans at láta hann skifta millum teirra. Ein dæginn vár Símun á útróðri, og meðan sät Eiríkur heima og brýndi öxina. Um kvöldið, íð teir leggja át landi, fer Eiríkur skundiliga oman í fjöruna til teirra, og sigir við Símun, at hann skuldi fara sum skjótast við sár til lögmans at fáa skil á arvinum og jörðini. Símun heldur seg vera bæði tistan og svangan, og háva neyðugt at fara í onnur klæði; men Eiríkur vildi ikki lurta eftir nökrum, at hann skuldi bera botulláka og háva seg undan at fara strax til lögmans. Símun eftirlíkadi honum nú og fór við honum; hann legðist at drekka úr ánni, íð rennur oman Skátagjágv; Eiríkur tekur nú tá hvössu öxina, og högdi hövðið áf bróður sínum. Eiríkur fer nú til gángu ivir um vatn til Midvágs; tá íð hann kemur rennandi móti bigðini í Húsi, sár sistirin hann, fer út at spirja hann, hvörn partin áf jörðini Símun fekk; Eiríkur svarar: tann partin, íð næstur er kirkjugarðinum. Hann sprakk so háðani inn til Sandavágs; ein bátur stóð á sandinum, Eiríkur orkadi ikki at drága hann, men bær ímsær skutir siri, og fekk so batin á sjogv. Sistirin grunaði væl á svárinum, Eiríkur veitti henni, at hann mundi háva dripið Símun, og hon bæð tí mann sín fara at hevna deyða hans. Bondin fór við öxini í hendi eftir Eiríki, men tá íð hann kom á sandin, hevði Eiríkur skotið frá landi; hann kastaði öxina út eftir Eiríki, men hon kom í stavnin, og gjörði ikki mannum skáða. Eiríkur fór nú til Kirkjubæar til bispens; bispurin lovadi, at drápið skuldi

vera honum frígívið, tá ið hann gáv kirkjuni góðar batur, og bispinum ein feitan oxu hvørt ár; hetta læt bispurin allt skera á eitt trækeli, at nú vør síæsti og efsti sallur útslettadur eftir Símun í Bø. Tá ið Eirikur hevði greitt baturnar, fór hann vestur astur firi öll Vágabjörgini; tóat tãð vør ein vágilig ferð hjá einum manni at fara, cydnaðist honum tó at koma heilur ígjögnum hãrdan streymsjogv og høga aldu fann langa vegin; hann vør nú komin inn á deyða vatnið og slatta sjogvin innan firi Tindholmin; nú helt hann seg vera sloppnan úr öllum vanda, tók kelvið upp, og fór fegin at lesa, hvãt á tí stóð; nú, toktist hann, vør firi ongum at ræðast. Sum hann nú betst sãt við hesum lãnkum og hugsadi ikki um at takka gudi, sum hevði fort hann ivir hãvið, ella biðja hann firigeva sãr drãpið, tá reis aldan frá grunni og ein boði breyt, sum ikki hevði brotið áður, hvølvdi bátin og dró Eirik til botns; síðani ræk hann upp í Skátagjãgv, líkið helt enn kelvið frá bispinum í hondini. Tí hevur Eiriks boði fingið navn. — Ein mãður í Mikjunesi segdist vera níjundi mãður frá abba Eiriks og Símunar.

VII. SVÍNOY.

INDHOLD. Man fortæller, at Svinøen, som flere af Færøerne, oprindelig har været en flydende ø, som kom nordenfra; den førte dog almindelig såmeget lãge med sig, og var selv indhyllt i sådan lãge, at man kun sjældent fik øje på den. I bygden Videreide på Vidø havde de en so, men ingen galt, og dog fik den grise hvert år. Dette undrede de sig over, og de lagde nu mærke til, at den forsvandt ved en viss tid på året, men kom altid igen. Engang forfulgte de den med øjnene, idet den løb øster over ejdet til Ejdesvig; en kone fik fat på den og bandt et nøgleknippe i halen på soen, og derpå svømmede den ud i havet. Noget efter at dette er sket, se folkene på Videreide. øen tydelig vise sig for dem over ejdet ved den sydlige del af det; de ro ud til den, og kunne nu lande på den, fordi soen havde båret jern på den, hvorved den blev fast, og har ligget på samme sted siden den tid; men Svinø er den kaldet, fordi svin vare på den, da de fandt den, og et svin fæstede den.

Tãð er manna søgn, at Svínø, sum áðrar af Føroyjum, vør flotoy af firstu tíð. Hon kom upp firi norðan oyjarnar, men hon sãst sjaldan af folki, tíat hon ferdí sum oftast toku við sãr, og vør sjãlv huld í mjørka. Nú skãl sigast frá, hvussu hon frá at vera flotoy vãrd ein fõst oy. — Á Vidareidi áttu teir eina søgv, men ongan galt, tó vør søgvín kvíðin hvørt ár og áttu grísar; allir undrãðust mikið á hetta, og

kundu ikki skilja, hvussu tãð kundi bera til; folk søgdu nú, at tey hövdu saknað hana stundum úr bigdini, men at hon var alltið komin skjott aftur. Ein dagin fór hon kvikliga eystur í gjögnum bigdina og ivir eidið í móti Eidiðsvík; ein kona fekk í hana, og bant líklakippu upp í hãlan; súgvín fór hãr á sjogvín og svãm burt frá landi. Stutt eftir hetta síggja menn á Vidareidi oy koma undan sunnanvert á eidið; teir manna sum skjótast út båt og rögva át oynni; nú kunnu teir bæði finna hana og lenda á henni, tãat súgvín hevði borið jarn út á hana; jarnið festi oynna, og tá lýsti strax í mjórkanum og dimmið latti ãt; og hãr hevur hon verið liggjandi síðani. Men teir kallaðu hana Svínoy, tí hon var full af svínum, tá ió teir komu út á hana, og svín festi hana í botn, so at hon ikki var flotoy longur; men úti á henni var tãð, at súgvín hvørt ár hevði fingið brund.

VIII. MIKJUNES.

INDHOLD. Mikjunes, den vestligste af Færøerne, skal også have været en flyde. En mand fra Sørvåg tog jevnlig ud på havet at fiske, men han bar megen frygt for de store hvaler, og forsynede sig derfor med tyremøg, hvilket han holdt ned i vandet for ved lugten at skræmme hvalerne bort, når de nærmede sig båden. Da han engang var ude på havet vesten for Vågø og fiskede, opdagede han en stor ø komme frem af tågen. De trak strax linerne op, og rode hen til øen; han kastede meget først på den, og gik så selv på land; deraf at han kastede meget op på et næs på øen, fik den navn, og siden har den ligget fast.¹

Andre² fortælle, at der var engang en rise, som vilde bo på Færøerne, men de øer, han syntes bedst om, vare altfor små; først havde han valgt øen Kolter og lagt den der, hvor den nu ligger; derpå vilde han trække andre hen til den, og kom først til Skuvø; men indbyggerne der spurgte ham, om det virkelig var hans alvor at ville bo på en ø, som „Kálvur lítli“ havde ejet. Da han nu hørte, at en kalv havde ejet øen, vilde han ikke have den, men takkede Skuvøboerne for god besked og gav dem endogså store gaver. Norden for landet fandt han en stor ø, som han syntes passende for sig at bo på og vilde nu trække den hen til Kolter. Men da han var kommen vesten for Vågø med den, kunde han ikke få den længer, skönt han lå og trak i den en hel uge. Han sagde da, at dersom han blot kunde få den anden ø op for norden, så skulde han snart fået Mikjunes til at synke; thi

¹) Meddelt efter en gammel mands fortælling på Ejde.

²) efter en gammel

kones fortælling i Sørvåg.

han undte ingen anden at bo på den. Endnu ser man stundom en stor ø nordenfor Mikjunes med høje fjelde, dybe dale og skummende fosse; når den ses, have Mikjunesboerne årsag til at frygte for, at jætens trusel skal gå i opfyldelse og øen synke.

Mikjunes hevur eftir manna sögn verið flotoy sum Svínoy. Ein máður í Sörvági fór javnliga til útróðrar; hann ottadist illa stórhvælirnar á hávinum, og tók til ráða herfmóti tarvmikju, sum hann helt niður í sjogvin, tá ið hvælir vóru staddir nær bátinum, firi at ræða teir burtur. Nú hann situr á høvi og rekur firi vestan Vágoy, sær hann stóra oy koma út úr tokuni; allir drága upp, og rogva sum skjótast at oynni. Sörvágsmaðurin, ið firstur hevði borid eyga við hana, kastadi mikjuna upp á eitt nes og steig so á land sjálvur; tá festist oynin af mikjuni, ið blákað var upp á nesið, og tí fekk hon navnið Mikjunes.

Onnur siga, at eina ferðina var ein risi, sum vildi búgva í Føroyjum, men tær oyjar, sum honum líkaði betst, vóru ovsmaar, og tí ætlaði hann sær at leggja fleiri saman. First kom hann við Koltur og legði hana hvár hon nú liggur. So fór hann til Skúvoyjar at drága hana áfæsta við Koltur. Men Skúvoyingar spurdu hann, um tãð var álvara hans at yilja búgva á teirri oy, sum Kálvur litli hevði átt. Nú risin hoyrði hetta, at ein kálvur hevði átt Skúvoy, vildi hann ikki hava hana, takkaði teim, at teir hövdu verið so góðir og sagt honum frá tí, gav teim stórar gávur og fór so háðani. Firi norðan landið fann hann eina stóra oy, sum hann tokti var í betsta lagi hjá sær at búgva á; hann ferði hana tí suður eftir hávinum, men tá ið hon var komin ábeint Vágoynni firi vestan, var hann ikki mentur at fáa hana longur. Hann lá um eina viku og kýtti seg at flitja oynna suður til Kolturs, men ikki bær til hjá honum, hann kundi ikki vika hana úr stæði. Hann varð tá illur í huga og mælti: fjór mitt, fjór mitt, hevði eg fingið oynna upp firi norðan, fekk eg væl hesa undir kæv (tí ongum öðrum unnadi hann oynna Mikjunes at búgva á enn sær sjálvum). Enn á dögum sigast menn, helst í Sörvági, hava sæð hesa oynna firi norðan, tó mikið sjaldan; hon hevur tókst vøkur og frið í ásjón: há fjöll, djúpir dælir og hvítir fossar. Tãð er ikki at undrast á, um Mikjunesmenn ræðast, tá ið hon sast; tí hvør veit, um risin ikki livir enn og kann festa oynna firi norðan og søkkja Mikjunes niður í kæv?

IX. ÓLI RAMI OG TÓRUR RAMI.

INDHOLD. I den allerældste tid bode i Gåsedal på Vågø en jätte, som kaldes Thor den stærke, og på samme tid en mand på Mikjunes,

som hed Ole den stærke. Thor vilde overvinde ham og underlægge sig øen, sprang fra Lirabjerg ved Gåsedal og over Mikjunesfjorden til Borgardal østligst på Mikjunes; på begge sider stå fodspørene efter ham indtrykkede i klipperne. Han løb da over øen mod vest, hvor Ole havde sin bolig. Da Mikjunesboen så risen komme løbende henimod ham, blev han bange og løb det bedste han kunde fra ham til den vestligste del af øen; da han var kommen forbi det smalle sted af øen, hvor landet går meget brat ned til havet på begge Sider („róa” eller „rogva”), var Thor nær ved at indhente ham, og han råbte nu i angst, at øen skulde skilles ad mellem ham og risen (da var det, det skete, at den ø, som nu kaldes Mikjunesholmen, løsnedes fra Mikjunes; man kan på de lodrette klippevægge på begge sider af det smalle sund se, at de have været forenede før, idet huler i bjerget på den ene side nøjagtig svare til fremstående klipper på den modsatte side). Da risen nu så, at denne store kløft opkom imellem ham og Mikjunesboen, sagde han: „revne, om det revne vil, jeg løber efter”, og dermed skrævede han over dette omtrent 30 favne brede sund. De begyndte derpå at kæmpe, og brødes længe på et sted, som endnu påvises, hvor der aldrig siden har voxet græs. Endelig stødte Mikjunesboen risen omkuld, rev det ene øje ud af ham og truede med at dræbe ham. Da bad risen ham skænke sig Livet og slutte forlig; han lovede Ole og Mikjunesboerne i fremtiden tre sjældne ting. Det første var, at en stor hval hvert år skulde komme til øen i den gjøv, som siden kaldes Hvalegjøv; det andet var, at et stort træ årlig skulde drive op i den gjøv, som siden kaldes Vidarhellisgjøv; og tredje var en fugl, som aldrig skulde sætte sig på nogen anden ø end Mikjunesholmen. Men det vilkår fulgte med disse gaver, at ingen, som bode på Mikjunes og skulde nyde godt af dem, måtte spotte dem eller laste dem; thi da skulde de udeblive. På dette vilkår bleve de to kæmper forligte og bode siden sammen paa øen. Vestligst på Mikjunes ude ved holmen findes to store høje; de kaldes endnu Óli rami (nordligere) og Tórir rami (sydvest for den); i den siges de at være begravede. Risen holdt forliget; hvert år kom hvalen i avgøst måned; men nu kommer den ikke mer; thi Mikjunesboerne glemte, at de ikke måtte sige noget ondt om den, og så spottede de den, fordi den kun havde ett øje, og de lastede den, fordi de fik ondt, når de spiste dens kød; så kom den ikke mer igen. Træet kom om foråret; men ogsaa det forsvandt snart, da de spottede det, at det var skævt og de ønskede ondt over det, fordi de brugte det til at bygge et bønhus (kirke) af, men hvert år ved den tid træet kom, blæste bønhuset ud på søen, så

de havde ingen nytte af det. Fuglen (sulen, hafsóla) kom i store flokke og byggede på holmen, men den tør ingen Mikjunesbo laste eller spotts, at de ikke også skulle miste den, da den er en vigtig indtægtskilde for dem. Men sulen sætter sig aldrig på nogen anden ø, end holmen, ikke engang på Mikjunes, uden den er dødssyg. Sulen kommer hvert år i februar måned til holmen og trækker bort først i november.

Áður í firndini var í Gásadali ein risi, sum er nevndur Tórus rami, og í Mikjunesi búði um somu tíð ein máður sum er kallaður Óli rami. Tórus Dalbúgvín ætlaði at drepa Óla Mikjunesbúgván, og vinna oynna til sín; hann fór tí upp úr dælinum á Líraberg, og sprakk haddani um fjörðin út í Borgargjágv á Borgardali eystast í Mikjunesi; fótasporini standa eftir honum í klettunum báðuminni hár sum hann hevur lopið. Mikjunesbúgvín hevði bústað sín vesturi á oynni; Tórus hevði tí langa leið at ganga ivir dælar og fjöll, áðrenn hann fann hann, men leiðin var ikki drjúgv hjá honum, og hann fetaði vestur um. Tá íð hann kom ginandi oman eftir hamrinum, sá Mikjunesbúgvín hann og ræddist illa henda stóra risa. Óli sprakk tí á fetur og rann undan honum, sum skjótast hann kundi, vestur eftir oynni; men sum hann var komin vestur um rogvuna, var ikki langt ímillum teirra. Hjartað fór tí at kippast upp í hálsin á Óla, og hann tók at ottast hart, og rópaði: rivni gjágv, rivni gjágv! (tá var tæð, at Mikjunesholmur varð leysur frá oynni, og sunðið kom ímillum; tæð er sjónligt í berginum báðumími, at holmurin og oyjin hava verið áföst áður; hvør íð holur eru í øðrum berginum, standa klettur út úr beint ivir áf í hinum berginum). Dalbúgvín sváraði: rivni, hvæt íð rivna vil — og loypí eftir. Hann ginadi ivir um, og hár úti á holminum fóru teir nú at berjast; tí nú sá Mikjunesbúgvín, at hann hevði ikki meira enn eitt áf tveimum at velja: at doyja við skomm ella halda ímóti og royna mátt og megin. Teir glímdust hart og leingi, og grópaðu jörðina upp um öklar; tæð heitir „í Trakki“, og ikki hevur græs vaxið hár síðan, tóat allur holmurin annars er allodin í síðum grási. Um langt og leingi fekk Mikjunesbúgvín risan á knæ, sleit annað eyga út úr honum og hetti at drepa hann. Men risin vildi ikki missa lív, og fór nú at biðja firi sár, og lovaði Óla trý sjaldsöm ting, um hann fekk lív og grið áf honum. Tæð fyrsta var, at ein stórus hvælur skuldi hvørt ár síðani koma í tå gjágv í Mikjunesi, sum nú er kallað Hvælagojgv; annað var tæð, at eitt stórt træ áf rekaviði árliga skuldi reka upp í eina gjágv, sum er skamt frá hinari, og síðan er nevnd Viðarhellisgjágv;

og hit triðja vár ein fuglur, sum ikki skuldi setast ella eiga á nákrari áðrari oy hár í landinum uttan á Mikjunesholmi. Men hann legði tær treytir á, at eingin, sum í framtíðini búsettist hár á oynni, og vildi njóta gott af hesum gávum, mátti halda spott at teim ella lasta tær; tí tá, skuldu tær hvørva burtur aftur. Mikjunesbúgvín gekk undir hesi vilkor og tók við tilboð Tórs; so samliktist teir báðir og livdu saman alla ævi sína. Vestast á Mikjunesi úti við holmin vóru teir settir hvør í sín heyg, tá íð teir doyðu; enn á dögum kallast annar heygjurin, á róu kollanum, Óli rami, hvør Mikjunesbúgvín er grivin, og er hann norðari, og annar heitir Tórus rami, hvør Dalbúgvín er grivin. — Væl helt risin tãð, íð hann hevði lovað; hvørt ár um hoyna kom hin stóri hválurin í Hvàlagjãgv; men nú kemur hann ikki longur, tíat Mikjunesmenn gloymdu, at teir máttu ikki siga nákað illt um hann, og so spottaðu teir at honum, tíat hann hevði ikki meira enn eitt eyga; og teir lastaðu hann, tíat teir fingi lívsýki, tá íð teir vildu eta tvöstlið; og so hvarv hválurin og kom ikki aftur. Træjíd kom um várið; men tãð fór skjott sama vegin sum hválurin, tíat teir hildu spott at tí, at tãð vár skeift, og teir bóðu tí illt, tíat teir máttu brúka tãð hvørt ár til at biggja bønhús af; men vindur tók bønhúsið niður og útaf berginum hvørt vár sum rekaviðurin kom; teir hildu seg tí einki gagn hava af hesari gávuni. Fuglurin, súlan, kom í stórum flokkum og settist í røkurnar á holminum og á drangarnar hjá honum; men súluna torir eingin Mikjunesmaður lasta ella spotta, at teir ikki skulu missa hana við, tí hon er góður stirkur hjá Mikjunesmonnum, at teir kunna liva nökulunda. Men ikki setist súlan á nákra áðra oy enn á holmin, uttan hon er feig. Súlan søkir holmin um Pállsmessu, og er so í berginum til út við Mortansmessu, tá ungarnir eru væl flóygdir; tá flýgur hon burtur.

X. KÓPAKONA.

INDHOLD. Sælhunde stamme oprindeligt fra mennesker, som frivillig have druknet sig i havet. En gang om året, helligtrekongers nat, slippe de at aftage deres huder, og som mennesker forlyste de sig nu ved dans og anden lystighed i klippehulerne og på de store heller ved strandbredden. En ung mand i bygden Mikladal på Karlsøen havde hørt tale herom, og der var betegnet ham et sted i nærheden af bygden, hvor de helligtrekongers nat samledes. Henimod aften listede han sig derhen og holdt sig skjult, medens han så sælhundene i store skarer komme svømmende derhen og aftage hammene og lægge dem paa klipperne. Han lagde mærke til, at den fagreste og dejligste pige kom ud af en sælhundehud, og lagde den kort fra hvor han holdt sig

skjult; han listede sig hen og tog den til sig. De dansede og legede hele natten, men da det begyndte at dages, gik hver sælhund hen at lede efter sin hud. Sælhundepigen blev ulykkelig, da hun savnede sin ham, men opsnusede den hos Mikladalsmanden; men da han uagtet hendes bønner ikke vilde give hende den tilbage, måtte hun følge med ham til Mikladal. Han levede der mange år sammen med hende og de fik flere børn sammen, men han måtte altid give agt på, at hans kone ikke skulde kunne komme til at få fat på sin sælhundehud, hvorfor han også lukkede den ned i sin kiste og bar nøglen altid hos sig. En dag var han på fiskeri, og som han sad der og fiskede ude på havet, opdagede han, at han havde glemt nøglen hjemme. Han ud-råbte da til de andre med sorg: i dag mister jeg min kone. De trak linerne op og rode hastig hjem; men da de kom op til gården, var konen forsvunden, og børnene ene hjemme; for at disse ikke skulde komme til skade, når hun forlod dem, havde hun slukket ilden på arnen, og lagt alle knive tilside. Hun var derpå løbet ned til stranden, havde iført sig huden og styrtet sig i søen, hvor en hansælhund, som før havde havt hende kær, dukkede op ved siden af hende; den havde hele tiden ligget udenfor bygden og væntet på hende. Når hendes børn, som hun havde med Mikladalsmanden, kom ned til stranden, så man en sælhund ofte dukke op udenfor og se ind imod landet; man trode da, det var børnenes moder. Således forløb lang tid; da skete det engang, at Mikladalsmænd engang skulde ind i en stor klippehule at slå sælhunde. Natten förend dette gik for sig, drömte Mikladalsmanden, at hans forrige kone kom til ham, og sagde, at om han gik med på sælhundefangst i denne hule, så måtte han passe på ikke at dræbe den store sælhund, som stod foran hulen, thi det var hendes mage, ej heller de to unge sælhunde inderst i hulen, thi det var hendes to unge sønner, og hun betegnede ham nu, hvilken farve deres skind havde. Men bonden gav ikke agt på drömmen, tog med på fangsten, og de dræbte alle sælhundene, de kunde få fat på. Byttet blev delt ved hjemkomsten, og bonden fik for sin del hele den store hansælhund og hænder og fødder af de to unge sælhunde. Om aftenen havde de kogt hovedet af den store sæl og labberne til aftensmad, og da det var lagt op i trugene, blev et stort brag i røgstuen, idet hun kom ind som et frygteligt trolld, snusede i trugene, og råbte: her ligger hovedet med den opstaaende snude af karlen, hånden af Hårek og foden af Fredrik; hevnet er det og hevnet skal det vorde på Mikladalsmænd, og skulle nogle omkomme paa søen, og andre falde ned af bjergene, indtil de forulykkes antal er så stort, at de holdende hver-

andre i hænderne kunne omspænde hele Karlsøen. Efterat have udtalt denne forbandelse forsvandt hun ud af stuen, og man så hende ikke mere. Men der forulykkes jevnlige folk endnu på de farlige farvande og bjerger, som omgive denne bygd, dels på fiskeri dels ved fuglefangsten, ligesom man også siger, at der stadig er en vanvittig på „söndre gård” i Mikladal; antallet af de forulykkede må altså ikke være tilstrækkeligt endnu til at spænde omkring øen.

Kópar (selir) eru áf fyrstu tíð komnir áf folki, áf tíflikum, sum sjálvir háva stoytt sár oman og so eru drukknadir í sjónum. Eina ferð á hvörjum ári, á trettánda nátt, sleppa teir at láta seg úr hjálvu-num, og eru teir tá líkir öðrum menneskjum; teir háva sár tá til gámans at dansa og spæla á hellunum í fjöruni og í látrunum, og gera sár hár góðan stuttleika. — Nú sigist í sögnini, at ein drongur á sunnara gærdi í Mikladáli hevði frætt hetta, at kóparnir komu sáman trettánda nátt í einum látri skamt frá bigdini. Hann fór tí um kvöldið hár oman at forvitnast um, hvört tæð mundi vera satt ella ikki, íð sagt vør. Hann krogvadi seg undir einum steini framman firi látrinum; eftir sólsetur sá hann kópar úr öllum attum koma svimjandi hágar; teir fóru úr húðunum, og lögðu tær hár á helluna niðri í fjöruni, og líktust nú rattuliga öðrum folki. Drongurinn hevði gáman áf, fjaldur sum hann vør, at higgja at hesum, men mest, tá íð hann sá eina tá fagrastu og fríðastu gentu koma út úr einum kópahæmi; hann ansaði væl eftir hvár hon legði hám sín stutt frá honum; drongurinn fór nu loyniliga hágar og tók hesa húðina til sín og fjaldi seg so aftur undir steininum. Kóparnir dansaðu og stuttleikadu sár alla náttina; men tá íð tók at lýsa áf degi, fóru teir allir aftur í hjálvarnar. Kópagentan saknaði sína húð, fór at láta illa og gremja seg, tíat sólin vør tá um at koma upp; men áður sólin reis, fekk hon tev áf húðini hjá Mikladalsdreinginum og bæð hann so vákurt við nýtum orðum geva sár hámín aftur: men hann vildi ikki, fór undan henni, og hon mátti tí fylgja honum heim á sunnara gærd eftir húðini. Hann tók hana nú til sín, og livdu tey væl hvört hjá öðrum sum mæður og kona. Men alltíð mátti hann vørast at ikki láta hana sleppa át húðini; hann goymdi hana tí í kistuni, læsti firi og gekk alltíð við líklinum uppi á sár sjálvum. Ein dægin vør hann útrogvinn, og sum hann sät hár úti á hávinum og dró ein fisk, kom hondin at bera við bekið, hvár líkilin vør vånur at hanga; tá vørð honum dátt við, tíat hann ansaði nú, at líkilin vør gloymdur heima. Hann rópaði tá bæði við sorg og súl: í kvöld verði eg konuleysur! Allir drógu upp og settust við árarnar at rogva sum skjótast heim aftur. Tá íð Mikla-

dalsmáðurin kom inn til sín, sá hann, at konan var hvorvin, einasta börnini sótu kvirr eftir. Firi at einki skuldi verða teim át meini, meðan tey vóru einsumöll inni, hevði hon slökkt eldin á grúgvuni, goymt knívar og allt hvasst undir lás. Tá íð hon hetta hevði gjørt, vár hon lopin oman til strandar, færin í húðina og á sjogvin. Hon hevði funnið likilin, læsti upp kistuna, sá hamin liggja hær, men kundi nú ikki stýra sær, og fór í hann; hãðani er orðatiltækið: hann ræður sær ikki heldur enn kópur, tá íð hann sær húðina. Í tí sãma hon sprakk í sjogvin, kom brimilin, sum firr hevði lagt ástir sãmøn við hãna, upp við liðina hjá henni, og svumu tey bæði nú burtur hãðani; øll hesi árinu hevði hann ligið hær at biða eftir opnu sínari. Tá íð börnini, hon hevði við Mikladalsmanninum, komu oman í fjórana, sást kópur ofta standa í sjónum og higgja át teim, og allir hugsadu, at tãð mundi vera hon, móðir teirra. Soleiðis lupu mong ár fram eftir, íð einki er frætt at siga frá bondanum á sunnara gærði ella börnunum, hann hevði átt við kópakonuni. Tá ætlaðu Mikladalsmenn sær eiða ferðina at fara á látur at sláa kobbar. Náttina áðrenn teir fóru, kom kópakonan í dreymum firi Mikladalsbondan og segði við hann, at um so vár, at hann fór við hinum á látur, tá skuldi hann vita, at teir ikki máttu drepa brimilin, íð stóð framman firi látrinum, ei heldur teir tveir købbahvolparnar, sum lógu innast í látrinum; brimilin vár maki hennara og hvolparnir sínir teirra, og hon segði honum frá, hvussu teir vóru litaðir. Men bondin gav ikki hesum dreymi gættir, han fór við Mikladalsmonnum í láturið og teir drupu allar kóparnar, íð inni vóru. Við býtið lutaðist bondanum brimilin allur, lállur og fitjur af hvolpunum. Til náttverðar hövdu tey kókað hövðið, lállurnar og fitjurnar; tãð vár lagt upp úr, og hoyrdist tá brestur og mikið bræk, íð kópakona sum tãð ljótasta trøll kom inn í roykstovuna, snoddadi í trogunum og rópaði af illum huga: her liggur hãnæsadur af kalli, hond Háreks og fótur Fríðriks — hevnt er og hevnt skál verða hjá Mikladalsmonnum, og skulu summir sjólátast, og summir falla firi björg og bláar skorur, og skál tãð halda við, til tess so mangir eru gingnir burtur, at teir kunna tãka hvør annan í hond og fevna um alla Kallsoy. Tá íð hon hevði sagt hetta, hvarv hon út aftur við miklum duni og gnýji, og sást ikki meira. Men ikki er so sjaldan enn í Mikladáli, tí verri, at menn ganga burtur á báti ella falla í björgum, og javnliga sigist ein býttur at vera á sunnara gærði; tãð er tí at kvíða firi, at teir, íð burturgingnir eru, rökka ikki enn at fevna um oynda.¹

¹) En lignende historie fortælles fra Skålevig, som i korthed er følgende:

Trándur og Niklas, fãðir og sonur, vóru firsitir menn, íð reifstu búgv á

XI. GÅSEDALSMADURIN Í HULDUBÁTINUM.

INDHOLD. Bygden Gåsedal på Vågø har ingen lav strandbred, men et omtrent 15 favne højt bjerg ud mod søen, så at de ikke godt kunne have både der; desuden ere indbyggerne for få til at bemande en stor båd til fiskeriet på havet. De have derfor deres både fælles med nabo-bygden Bø, og drive fiskeriet sammen med dem. En nat gik en mand fra Gåsedal efter aftale øster til Akranæs, hvor mændene fra Bø vilde tage ham ind i båden for at ro med dem på fiskeri. Da han var kommen forbi Skardså, opdagede han en båd, som lagde til land på det aftalte sted; han var bange for at opholde dem, og skyndte sig derfor derhen; han så, at der vare syv på båden, og en plads åben for ham på en af tofterne; han trode derfor, at alt var, som det skulde, skönt han ikke kunde kende mændene, fordi solen endnu var langt fra at stå op. Han sprang da hurtig ned i båden og satte sig ved sin åre, men til sin store forskrækkelse opdagede han nu, at han kendte ingen mand på båden, og kunde da begribe, at han var kommen mellem huldefolk; dog vilde han ikke lade det mærke på sig, at han var bange, men satte sig til at ro så dygtig som de andre. De styrede nord om Vågøen til en fiskebanke, Ravnemulen, som Vågømand pleje at ro ud på. Huldemandene satte nu mading på krogene og kastede ud; men Gåsedalsmanden sad stille, thi han havde kun snøret med sig; krogene vare i Bø. Formanden gav ham da både kroge og mading, hvorpå han kastede ned, og fik strax en stor torsk; da han havde trukket den op og slået den død, tog formanden den og mærkede den, og således blev siden hver fisk mærket, han senere fangede. De fiskede båden fuld, rode derpå hjem, og lagde til land ved Akrenæs, hvor Gåsedalsmanden var kommen til dem. Huldemandene slængte alle de fiske, han havde fanget, op på land til ham. Gåsedalsmanden lagde nu mærke til, at han havde glemt sin kniv tilbage i båden, og sagde til huldemandene, at det „hvasse ved låret” var tilbage i båden. Huldemanden greb da kniven og slængte den henimod ham for at såre ham, men den traf ikke; han sagde da: „forbandet vorde du, men en lykvens mand

---

Hamri í Skálavík. Á Bláfellsskúti liggja kópar, smoygja áf sár húðirnar og verða folk. Demmus sonur Niklasar fór trettánda nátt at vita, um satt var; tók hámin til sín, sum ein vökur opna hevði smoygt sár úr; hann fór heim við húðini, og onpan elti hann til húsa (áðrir siga, at fadir Demmussar bær kópakonuna heim). Hann læsti húðina í kistuna og hevði líkilin fastan í buxukváranum. Hann var ein dag á útróðri og var fárin í áðrar brökur og ikki hevði minnst til at flitja líkilin ívúr í tær, og so vardu hann konuleysur; tá íð hann kom heim áf hávi, stóð konan sum kobbí við skersoddan uttan fri bigdina. Hár nevnað menn sum eru áf kópastlági og telja ættarlið frá kópakonuni.

er du"; derpå rode de bort og skældte ham ud, fordi han ikke vilde takke dem for båden. (Man må nemlig passe vel på, når man kommer huldefolk i tale, da ikke at nævne kniv, sværd, øxe og lignende ved sit rette navn, men omskrive det ved det hvasse, skarpe; ej heller må man sige huldefolk tak, om de gøre nogen en tjeneste; thi ellers få de magt over manden).

Lignende sagn fortælles også om mænd på Strendir og Ejde på Østere; Ejdesmanden rode endogså et helt år på fiskeri med en huldebåd.

Gásadalsbigd liggur so illa firi sjónum, at teir kunna ikki háva bátar standandi hár um veturin; hár er bratt niður firi, og umpass fimtan favnar hátt; umframt tãð eru Gásadalsmenn offáfir at manna stóran bát út á hæv, og háva tí áður sum nú haft bátar í feløg við teir i Bø og verið vånir at rogva út við teimun. Ein mæður úr Gásadali fór eina nátt heiman ífrá eystur á Akranes, hvár Bjármenn skuldu leggja át landi og tåka hann inn í bátin. Tá íð hann kom eystur um Skarðsá, sá hann bát rogva inn át Akranesi; hann vildi ikki, at teir skuldu dvöljast leingi eftir sår, og tók tí at renna hart oman til teirra; hann sá nú, at sjeý menn vóru á bátí, og at sessur stóð leysur eftir honum á einum bekkí; tó tekkti hann ikki mennirnar, tíat dimmið vár ikki meira enn um at fára at latta tá. Hann kundi ikki gruna nákað illt og tokti, at allt vár, sum tãð átti at vera; hann vár kvikur at springa inn í bátin, og teir lögdu strax frá landi. Gásadalsmæðurin settist á bekkín, íð hann vár vånur at sitja á, men nú hann higgur um seg, kennir hann ongan mann á bátinum; hann veit nú gjølla, at tãð eru huldumenn, hann er komin ímillum; tó roynir hann at láta teir ikki kenna otta á sår, men rør dúguliga sum hinir. Teir fára norður um oynna út á Ravnámúla, tãð miðið, sum Vágamenn plæga at rogva út á. Huldumennirnir egndu og kastaðu niður; Gásadalsmæðurin sàt stillur og tagdi, tí snærið hevði hann borið við sår úr dæli, men onglarnir hingu eftir í Bø, og einki átti hann agnið. Formæðurin spir hann nú, hví hann kastar ikki niður; hann svárar: tíat eingin er krókurin og eingin bitin. Hetta fekk huldumæðurin honum strax, og onglarnir vóru ikki meira enn komnir niður át botni, firr enn hann kendi og dró ein stóran fisk; tá íð hann hevði sligið hann, tók formæðurin og markaði hann, og várð hvør fiskur, hann dró, markaður. Teir róðu tá heim sökkladnir, og lögdu aftur át landi á Akranesi í sàma stæði, hvár teir hövdu tíkið Gásadalsmannin inn; sosome hann hevði sitið í sjálvdrátri, blåkaðu teir honum hvønn fisk á land, íð teir hövdu sàð hann veida og sum tí vár markaður. Nú hann er komin á land, ansar hann eftir, at

hann hevir gloymt knívin í bátinum; hann rópar til teirra: hvasst við lærið stendur eftir. Huldumáðurin treiv um knívin og blákaði hann eftir honum, men hann kom ikki á hann. Huldumáðurin sópaði tá: bannaður verði tú, eydnumáður ert tú. Teir lögdu nú aftur frá landi, og huldumáðurin segði nú: hundur vart tu, at tú ikki segði mår takk firi bátin. (Ikki er gott at nevna knív, svörð, öxi, ella annað tilíkt við röttum navni, uttan at siga tãð við öðrum orðum, „hvasst“ o. s. v.; ei heldur eigir tú at veita huldumanni takkir firi nákað, tó hann ger tår beina, tí hãrvið fær hann kraft at gera tår illt.)

Sagnir, sum líkjast hesari, ganga um ein mann á Strondum, og annan á Eiði, sum báðir róðu út við huldubáti; Eiðismáðurin róði allan veturin við honum.

XII. GÍVRINAR HOL Í SANDOY.

INDHOLD. Vesten for Sandsbygd er et stort hul dybt ned i jorden, hvor en trolldkvinde skal bo. En mand fra Sandsbygd gik engang derned i hulen, og så kvinden stå og male guld på en kværn, og et lidet barn sad inde hos hende og legede med en guldstok. Den gamle kærting var blind; han gik sagte hen og tog af guldet, som hun malede; hun sagde da: enten er det musen, som maler, eller tyven, som stjæler, eller også er det galt fat med kværnen. Han gik da hen, tog guldstokken fra barnet og slog det, så det gav sig til hårdt at græde. Nu mærkede den gamle uråd, sprang op og samlede efter ham i hulen; men da var han alt kommen op igen af hulen og red i gallop hjem med guldet. Hun kaldte da på sin nabokone, fortalte hende om sin ulykke, og bad hende hjælpe sig. Denne tog da til benene efter manden; hun sprang tværs over indsøen, sporene efter hendes fødder ses hvert på sin side af søen. Men han undslap hende, indtil han kom til Volismyre, der fik hun fat i hestens hale; han pidskede på hesten, så halen gik itu, men idet han styrtede forover, kom han så langt, at han fik kirken at se, og da kunde jættekvinden intet ondt gøre ham, men måtte vende tilbage. Endnu kan man høre ved hullet, hvorledes den gamle-blinde trolldkvinde maler guldet nede i dybet.

Í Klivum firi vestan Sandsbigd er eitt stórt hol niður í jördina, sum kallast „gívrinar hol“; undir tí býr ein gívrur. Tãð er sögn, at máður heiman áf Sandi fór niður í holið at finna gívrina. Hon stóð og mól gull á eini kvörn; eitt lítið barn sát inni hjá henni og spældi við eitt gullkelvi. Kellingin var blind; máðurin fór spákliga at kvörnini og tók til sín áf gullinum, íð hon stóð og mól; hon hvorki á

ella hoyrði nákað til hansara, men mælti ló: antum er tãð músin, ið melur ella tjóvurin, ið stjeler, ella ruggar henda gamla ikki ratt. Mãð-, urin fór þú frá henni, tók gullkelvið frá barninum, og sló tãð í heysin; hãrvið fór tãð so sárt at gráta. Nú sprakk gívrin á fetur og grunaði illt, hon trilvaði eftir honum um allt hellið, men tá var hann longu uppkomin úr holum, stigin á hestin og tvisporaði sum skjótast heim við gullinum. Gívrin kundi ikki finna hann, og rópaði tí eftir grannkonu síni, segði henni frá sínum vanda og bæð hana hjálpa sár at tãka tjóvin. Hon var ikki sein á fótum, ginaði tvörtur um vatnið, hvãr fótasporini siggjast enn í steinum, hvört sínuminni um vatnið; kallast tey gívrinar spor. Men mãðurin slapp undan henni, til tess hann kom á Volismýri, tá var hon so nær, at hon náddi át tríva um hãlan á hestinum, og hon slepti honum ikki: tá koyrði mãðurin so hart undir hestin, at hann sprakk framm eitt lop, men hãlin slitnaði, tí gívrin varð standandi füst; nú kastaði mãðurin seg framm á, og var so heppin, at hann í tí sãma eygnabliki fekk at siggja kirkjuna, men tá var gívrin ikki mennt at gera honum nákað illt, og við tí skili mátti hon venda aftur. — Enn hoyrist ivir gívrinar holi, hvussu hin gamla blinda gívrin melur gull niðri í tí djúpa bellinum.

XIII. OVERNATURLIGE VÆSENER.

a. MARMENNIL.

Marmennil ligner mennesker, men er noget mindre; den har meget lange fingre. Den opholder sig i havet, og gør fiskeren ofte fortred ved at bide madingen af hans kroge, eller ved at sætte disse faste i havsbunden, så han må slide linen over; om krogen griber fat i den, er den så behændig, at den kan løse den tynde snor, hvori krogene ere fastgjorde, fra selve linen, og undslipper således. Dog havde Anfinn bonde i Eldevig på Østerøen fået sin fiskekrog fast i den ene hånd på en marmennil: den var nu ikke istand til at løse sig fri, men blev trukken op af Anfinn: han slog kors over den, såsnart den var kommen op i vandfladen; ellers havde han ikke fået den ind i båden. Anfinn havde den hjem med sig og gemte den i arnen; men den vilde ikke æde andet end det, som bruges til lokkemad for fiske; men bonden måtte huske på hver aften at slå kors i de fire hjørner på arnen, og ligeledes naar han tog den med sig på fiskeri, måtte han slå kors for den, når den var kommen ind i båden. Den var meget nyttig for ham til fiskeriet; thi når de rode over en fiskestunde, gav den sig til at le og lege i båden; de kastede da altid snørerne ned, og fiskede godt, helst når marmennillen holdt sin finger i søen. Anfinn

havde den lang tid hos sig, men engang havde han glemt at slå kors for den efterat have taget den ind i båden, og da de kom ud på havet, smuttede den ud i søen, og han så den ikke igen.

Marmennil líkist folki, men er tó heldur minni; fingrarnir á honum eru lágir; hann livir á hafsbotni og ger útróðrarmonnum mein við at bita agnið af onglunum og seta fast í botn, so teir mega slíta snærin; tá íð hann verður kröktur, er hann so handafimur, at hann kann at loysa teymarnar undan snærinum. Anfinnur bondi í Eldvík var tó so heppin á sinni at krækja ein marmennil í hondina, men við áðrari hondini kundi hann ekki loysa teymarnar frá, og ekki var hann mentur at slíta. Anfinnur dró hann upp, og risti kross á hann, tá íð hann var komin upp undir borðið á bátinum; annars mundi bondin ekki háva fingið hann inn í bátin til sín. Hann hevði henda marmennil heim við sár, og goymdi hann í ornum, men ekki vildi hann eta annað enn ögn. Anfinnur mátti minnast til hvört kvöld at rista kross í öll fyra horn á ornum, hvár marmennil sat. Teir tóku hann við sár, tá íð teir fóru til útróðrar; ei heldur tá máttu teir gloyma at krossa hann, íð teir hövdu tikið hann inn í bátin. Hann settist at læga og spála í bátinum, tá teir komu ivir fiskatorra; mennirnir kastaðu tá niður, og væl fiskaðist, helst tá íð marmennil dráp fingurinn niður í sjogvin. Anfinnur hevði hann í langa tíð hjá sár; men eina ferðina hevði hann gloymt at rista kross á hann í bátinum; tá íð teir voru komnir væl frá landi, smoygdi marmennil sár út firi bord og fór undir kæv; tãð er vituligt, at hann sást ekki aftur.

b. SJÓDREYGIL.

INDHOLD. Sjódrevgil, eller rettere sjódrevgur, står efter solens nedgang ofte på skærene, og beder stundom fiskerne, når de ro forbi, at tage sig med i båden. De have taget den ind og sat den til at ro; den forstår vel at finde fiskebankerne, selv om det er mørkt. Men når dagslyset nærmer sig, bliver den mindre og mindre, og henvejres, når solen kommer op af havet. De sloge engang kors for den i båden; men jo stærkere morgenrøden blev, desto bønligere bad den for sig at slippe løs; da de ikke vilde det, og solen stod op, forsvandt sjódrevgil, men krydsbenet blev liggende tilbage på toften; den siges nemlig at have skabt krydsbenet af et menneske på sig, og derfor bliver dette tilbage, om den selv forsvinder eller bliver dræbt. Den kan forblinde menneskenes syn, så den snart synes at ligne et menneske, snart en hund; den skal være mørkebrun af farve; tuder, så det høres langt bort; ild farer ud af den, når den er på landet; den har kun én fod (eller rettere

hale), men kan dog springe langt med den på landet: man har set sporene efter den på sneen om vinteren. Når den møder folk på landet, vil den trænge dem ned til søen; har man hund med sig, gør den ingen skade.

Sjóðreygil (sjóðreygur) stendur eftir sólsetur ofta á útskerum; tá íð menn fara til útróðrar, rópar hann ofta til teirra, og biður lova sár í bátin; teir háva stundum tikið hann inn og sett hann á bekkinn til at rogva; meðan hádimmið er, ror han minst móti tveimun monnum, so sterkur er hann. Sjóðreygil kann væl at leggja mið, um tãð ikki er ljóst. Men tá íð liður út móti degi, minkar hann, og vegrast (veðrast) burtur í einki, tá íð sól risur upp úr hávi. Teir háva rist kross firi hann; men allt tãð hevur roðað meira og meira firi sól í eystri, hevur hann eymari biðið firi sár og bæna mennirnar at sleppa sár burtur. Eina ferðina slepptu teir honum ikki, men tá íð sól vár uppkomin, hvarv hann, og tá lá ein breiðageisli eftir á bekkinum; tí sjóðreygil sigist at háva skãpað breiðageislan ãf folki á seg, og ãf teirri orsök verður breiðageislin liggjandi eftir, tó dreygurin sjálvur hvörvur ella verður dripin. Tilíkar hvörvusjónir eru við honum; tikist hann stundum líkjast manni, stundum hundi; hann tikist at vera móreyður ãt liti; tútar og ýlur, so tãð má hoyrast langan veg; eldur rýkur úr honum, tá íð hann sást á landi; hann hevur ikki meira enn ein fót (ella spori), men kann tó at hoppa langt á honum; sporini háva sást eftir honum á kávanum um veturin. Tá íð hann metir manni á landi, roynir hann at odda hann út á sjogv, men hevur tú hund hjá tãr, sãkar teg einki.

c. HAFFRÚ.

INDHOLD. Havfruen ligner et menneske, men har kortere arme; den er som en kvinde ovenfor beltet, har langt blondt hår, som den lader flyde omkring sig på havet; nedenfor beltet er den som en fisk. Vender den sig imod båden, kommer det værste uvejr og man må ro af alle kræfter til for, om muligt, at redde sig; kommer derimod havmanden op ved hendes side, bliver vejret godt. Den synger så deilig, at mændene blive rasende ved at høre den; for ikke at lytte til den, må man stikke vanterne i ørene, thi ellers drages man til i raseri at springe ud af båden til havfruen i søen.

Hafrú líkist folki, uttan hevur stittri armar; firi oman beltið er hon sum kona, hevur langt jarpt hår, sum hon floytir út um seg á sjogvin; firi niðan beltið er hon sum fiskur og hevur spori og roslu. Vendur hon sár ímóti bátinum, verður tãð vesta óveður, og tá ræður um at rogva heim aftur sum skjótast og royna at sleppa undan at

sjólátast; men kemur havmáðurin upp hjá henni, verður gott veður. Hafrúgvín singur so fágurliga, at menn verða óðir, tá íð teir lurta eftir sangi hennar; tí eiga teir at stinga vöttirnar í oyruni; efti annars vilja teir í øði og örviði leypa úr bátinum, út á sjogv til hennara.

d. NIKUR.

INDHOLD. Nikur (nøkken) er af udseende lig en hest, men af størrelse som en stor hund. Den bor i indsøer mellem fjeldene. Den har en meget lang hale, som holder fast på alt, hvad den rører ved; når nøkken kan få folk til at røre ved den, løber den afsted med dem ned på bunden af indsøen; den er så stærk, at den med halen kan trække store klipper (jfr. ovenfor sagnet om husfruen i Husevig). Den kan skabe sig lig alle firføddede dyr; kun hornet af en væder kan den ikke skabe på sig.

Nikur er sum ross til útsjóndar, men til stóddar sum stórur hundur. Hann býr í vötnum, helst uppi millum fjalla. Hann hevur ogvuliga langan hála, sum ikki sleppur tí, íð nertur við hann; tá íð hann kann lokka folk at nerta við hálan, rennur hann burt við teim, og stedgar ikki sínari ferð, áðrenn hann er komin niður á botn í vatninum; eingin sleppur aftur frá honum. Teir háva haft hann at drága stórt grót oman úr fjøllum, í Húsavík og á Eiði; men hvørt kvöld mega teir spýta á bakið og rista kross á hann; annars fer hann burtur. Nikurinn kann at skåpa seg líkan øllum fyrføttum djórum, uttan stiklið á veður-lambshorni kann hann ikki at skåpa á seg.

e. SÆNEYT OG HULDUNEYT.

INDHOLD. Søker ere ligesom andre kør at se til, men de malke langt bedre end de almindelige, hvorfor man gerne vil have dem. De træffes undertiden i kostaldene helligtrekongersnat mellem de andre kør; ved at slå kors på ryggen af dem binder man dem til stedet. Den samme nat træffer man undertiden også på huldefolkenes kør; men dem vil ingen have, skønt de malke vel; thi huldefolkene vilde vel hevne det igen. Disse kør kendes fra søkerne derpå, at søkerne vende hovedet op imod fjeldet, men huldekørne vende ned mod søen. Huldefolkene have meget kvæg, som går i mærken mellem de andre kør, skønt de sjelden ere synlige for mennesker. En mand hørte engang huldekønen i Dal på Sandø tælle sine kør.

Sæneyt ella sækýr eru líkar öðrum kúm at síggja, men tær mjolka nóg betra; folk vilja tí fegin háva hesar kýrnar. Stundum finnast tær trettánda nátt í fjósunum hjá hinum neytunum; verður krossur tá

ristur á bák teirra, verða hesar sækýrnar standandi hár hjá hinum. — Trettánda natt finnast eisinni huldukýr stundum, í fjósunum, men tær vil eingin háva, tóat tær mjolka væl, tí huldufolkini vildu væl hevnt tãð aftur. Hesar kýrnar eru eyðkendar frá sækúnum, tãat sæneytini venda hövðinum upp móti fjallinum, men hulduneytini móti sjónum. Huldufolkini háva mong neyt, sum ganga í háganum hjá hinum neytunum. Huldukonan í Dáli sãt og taldi kýr sínar, so maður hoyrði: Eg sãt mår í heygi við Rumlú og Reigju, hár hoyrði eg Hupulin gella; oman skríða Hákur og Krákur; kenni eg Kinu langs spina, Íla og Ála, Eskja og Kála, Geita og Grána, Flekka og Fræna; Hildan stjarna er kennd firi mår; Gullgríma og Oxakolla; misst hávi eg Grímuna grávu, stitstu og lágu; komnar eru kýr okrar allar. Stinjandi gongur hon Brinja aftast á hölunum á öllum.

f. NIÐAGRÍSUR.

INDHOLD. Denne skabning er liden, tyk og rund som et lidet svøbelsebarn eller et stort nøgle garn, mørkebrunt af farve; den skal især opholde sig der, hvor nyfødte børn, der ere avlede udenfor ægteskabet, hemmelig ere nedgravede. De ligge og rulle sig foran fødderne på folk, når man går i mørke for at vildlede dem; man må vel tage sig i agt for at lade denne skabning komme imellem benene på sig, thi da lever man ikke året til ende.¹

Niðagrísur er lítil, tjúkkur og rundur, sum lítið reivabarn ella stórt þáranuða, dimmóreytt át líti. Hann sigist helst at vera, hvær duld leysingabörn eru loyniliga niðurgriðin. Niðagrísurin liggur og veltist firi fótum á monnum í niðamirkri at villa teir burtur af leiðini. Sleppur niðagrísurin millum beinini á tár, gongur tú ikki af ári.

g. DVÖRGAR.

INDHOLD. Dvergene ere lave og tykke, skægløse, men dog ikke stygge at se til. De bo i store stene eller under dem; slige dvergestene findes rundt omkring på øerne. De ere godmodige, men tåle dog ikke klammeri eller ufred i nærheden af deres bopæle; da blive de vrede og drage bort derfra; af denne grund står den store dvergesten spaltet på Skuvø. Dvergene ere de bedste smede, som kunne tænkes; det var dem, som lærte menneskene at hærde stålet i ild og vand; før den tid måtte de hamre det koldt. Deres smedeverktøj smeder af sig selv. Dvergenes kraft er i deres belte; når man kan få beltet fra en dverg,

¹) Jfr. hermed Nordmændenes „Udbúrter“, der have meget tilfælles med Færingernes „Niðagrísar“ (A. Føyes norske Sagn, side 83-84).

kan man få ham til at smede hvad det skal være, og at give store gaver for at få beltet tilbage. Under disse dverggestene ser man undertiden aske, som er fejlet ud fra deres smedjer. — I Gásadal er en stor sten, hvor dverge bo, og hvor man hører dem smede inde. En fattig mand var engang der i nærheden for at stille tørv op; han så da stenen åben, og dvergene smede derinde, hvorpå han gik nærmere at se på dette. Dvergene kom ud i åbningen og sagde til ham: „næavis var du, så fattig som du er, dog skal du få denne kniv”, og nu blev en kniv kastet ud til ham, der var så skarp, at den kunde sønderskære alt, hvad der end kom for dens egg.

Dvørgar eru lágir og tjúkkir skeggleysir, men tó ikki ljótir á at líta. Teir bégva í stórum steinum ella í heygjum undir klettum; tilíkir dvørgasteinar finnast her og hvàr í oyjunum. Dvørgarnir eru góðsligir, men tola ikki klandur í grendini áf bústáðinum; tá verða teir illir í sàr og fára í reiði burtur háðani; tí stendur hin stóri dvørgasteinurinn í Skúvoy klovin sundur, tíat tveir dreingir, íð sótu hàr hjá neytum, bóðu illt og bardust; tá flýddu dvørgarnir og sprongdu steinin. Dvørgar eru teir betstu smiðir, íð vera kánna; af teim lærdu menn first at herða stál í eldi og vatni; áður máttu menn tenja jarnið út og smíða tåð við at buka tåð kalt við hamri. Dvørgatólini smíða sjálv. Dvørgamegin er í beltinum, íð teir girða seg við um miðjuna; fært tú bellið frá honum, er dvørgurinn sjálvur til einkis, og kant tú tá leggja treytir á hann at smíða tår, hvát tú vilt, og at geva tår góðar gripir; hann ger tåð allt firi at fáa astur bellið. Undir steinum kant tú ofta síggja ösku liggja, sum er sópað út úr smíðju teirra. — Ein klettur stendur í Gásadali, hvàr íbigt er áf dvørgum, og hvàr teir stundum hoyrast smíða inni. Ein fátækur máður var eina ferðina norðuri í Tungu og setti upp torv; hann sá klettinn opnan, og dvørgarnar at smíða hàr inni; hann gekk nærri at higgja àt hesum. Dvørgar komu út í dirnar og sögdu við hann: „násadjarvur vart tú, so fátækur tú ert; tó skalt tú eiga henda knivinn”, og nú kastaðu teir honum út ein knív, íð var so hvassur, at hann beit allt, íð hàr við eggina á honum, hvussu hart tåð mundi vera.

h. MARRA.

INDHOLD. Marra er et trold, men ligner den dejligste pige. Når folk ligge og sove, kommer hun ind og lægger sig ovenpå dem, og trykker dem så hårdt på brystet, at de ikke kunne trække vejret eller røre noget lem; hun søger at få sine fingre ind i menneskets mund, for at tælle dets tænder, og lykkes dette for hende, dør man strax. Man må derfor søge at få hende bort fra sig; er man da istand at

udråbe: Jesus! da må hun fly. Man synes at være vågen og at se Marra, når hun kommer ind og lægger sig på folk, men man kan ikke gøre noget til at forsvare sig imod hende. Om aftenen kan hun godt være inde, om man ikke ser hende; det får man at vide, når man lægger en kniv i midten af et tørklæde eller strømpebånd, og derpå lægger de to sider af klædet eller de to ender af båndet ovenpå hinanden, og så ruller det sammen med kniven i midten; dernæst fører man det tre gange rundt om sit liv, medens man læser et vers; ligger nu kniven løs, når man atter vikler klædet op, da er Marra ikke inde; men er kniven derimod indenfor klædet, der hvor den blev lagt¹, da er Marra inde i huset, og man må da gentage det tre gange for at jage hende ud. Et godt middel til at forhindre hende fra at komme op i sengen skal også være at sætte sine sko om aftenen således at hælene vende mod sengen; da skal hun have besværighed ved at komme op i den seng.

Marra er eitt bröll, sum líkist teirri fagrastu gentu. Um nætur, tá íð folk liggur og svevur, kemur hon inn og leggur seg á tey og trýstir so hart á brost teirra, at tey fáa ikki drigið andan, ei heldur rørt hvorki tíð ella lím; hon fer við fingrum sínum inn í munninn á teim at telja tennurnar; sleppur hon at fáa tær taldar, missir máðurin andan og verður strax lívleysur. Teir eiga tí at royna at fáa marru hurtur aftur af sær, og eru teir fá mentir at rópa: Jesus! so má hon flýja, og hvörvur sum skjótast út. Teir tilgjast liggja alvagnir og siggja marru koma inn at songini og leggjast omaná rekkjuvådina, men teir kunna tó einki gera tá firri at verja seg ímóti henni. Um kvöldið kann hon væt vera inni í stovuni, og tó ikki siggjast; men táð spírst, tá íð tú tekur knív og ballar í ein klút ella eitt sokkaband og ferir hann af aðrari hondini í aðra triggjar ferðir í ring uttan um teg, meðan tú lesur:

Marra, marra minni,
ert tú her inni,
minnist tú ikki slagið táð,
íð Sjúrdur Sigmundarson gáv tár
á gránabeini á sinni?
Marra, marra minni!
ert tú her inni,
út skalt tú fara,
bera bæði grót og flæg,
og allt íð her er inni!

¹) Dette kommer naturligvis an på en tilfældighed, hvorledes man nemlig begynder at rulle klædet op igen.

Liggur nú knívurin inni í klútinum ella bandinum, tá íð tú hevur ríkið tãð upp aftur, tá er marra inni, og so mást tú tvær ferðir enn vevja klútin ella bandið um knívin og háva hin sãma átburð sum áður firi at fáa marru út. Gott sigist tãð líkaleiðis at vera, firi at forða henni at koma upp í songina, at venda skónum, tá íð tú fert niður, og setja teir so at hálurin kemur at standa ímóti songini og tærnar út eftir golvinum; tá skál hon ikki háva lætt við at sleppa upp í songina.

i. SITJA Á KJÖRBREYT.

INDHOLD. Vil man være rig, skal man helligtrekongersnat gå ud på en korsvej, hvor fire veje støde sammen, af hvilke en må føre til kirken; man skal tage et gråt kalveskind og en øxe i hånden. Når man da er kommen ud på korsvejen, skal man sætte sig ned på kalveskindet, hvis hale må ligge udstrakt henimod den vej, som fører til kirkegården; man må uafbrudt se på øxen, som man må slibe dygtig skarp. Henimod midnat komme da troldene i stor mængde og lægge guld i store dynger rundt om manden og prøve at få ham til at se op; troldene tale til ham, vrænge mund og skabe sig; men have de endnu ikke fået ham at se til siden, da begynde de at tage fat i halen på kalveskindet og trække det bort med sig henad vejen; da gælder det, om han kan være så heldig med øxen at hugge halen over uden at se sig om og uden at skår må komme i øxen; lykkes det for ham, da forsvinde troldene, og alt guldet bliver da hans; men ellers er det forbi med ham.

Vilt tú verða ríkur, skalt tú ganga gomlu trettánda nátt út at sitja á kjörbreyt, hvar fyra vegir ganga á kross, og ein af teim skál liggja at kirkjuni. Tú skalt tãka grãtt kálvskinn og hvassa öxi, leggja skinnið undir teg á breytina, so at hãlin á skinninum er vendar ímóti kirkjugötuni, men andlit títt skál venda burtur frá henni. Tú skalt tá setast at brýna öxina, og hvãt verður tãlað til tín, skalt tú ikki siga annað enn: eg kvöki, eg kvöki; og hvussu leikar um báðar liðir á tãr, skalt tú ikki líta upp úr, uttan stãra fast niður í öxina; tí annars verður illt af tãr. Framm ímóti midnátt koma tröllini tisjandi úr öllum attum, drassandi gull og dýrar gripir, sum tey læða uttan um teg í stórum dungum og sýna tãr, at royna at fáa teg at kveita upp undan; so fara tey at tãla til tín, at skelkja og gálva og hávast við allar átburðir. Men háva tey ikki enn fingið teg at higgja upp úr ella at svãra teimun aftur, so tríva tey um hãlan á kálvskinninum, og fara at drãga tãð burtur; tá ræður um at vera heppin og við öxini høgga hãlan af aftanfiri bæk, tó so at einki skãrd kemur í öxina; lukkast hetta, tá ert tú eydnumãður; tí tá hvörva tröllini hvört í sína att, og tú ognast allt gullið og dýr-

gripirnar; men annars fáa tey makt ivir tår, og tú kemur tá ikki aftur heilur frá hesari ferð.

XIV. SIGURSTEINUR.

INDHOLD. Sejersten er god at have hos sig; thi den mand, som har den, får altid sejer, hvor han er stædt i kamp, ham kunne hverken folk eller trolde gøre skade, men lykken følger ham, hvor han går, og alt går ham efter ønske; han bliver og yndet af alle. Det er derfor ej at undres over, at man gerne vil skaffe sig en sådan sten, der kan virke så meget godt; men intet menneske véd, hvor den er at finde; kun raven véd det, og nu skal fortælles om, hvorledes man skal få raven til at bringe den. Det er almindeligt sagn, at raven trædes i februar måned, lægger æg i marts og får unger i april. Når nu raven har lagt æg, skal manden, som vil have sejerstenen, gå op i hjerget, hvor raven har sin rede; der må han sidde stille uden at raven opdager ham, indtil den flyver bort af reden; i det øjeblik må manden skynde sig til reden, tage æggene derud af, gå hen og koge dem hårde, og så lægge dem igen i reden, inden raven kommer tilbage, at den ikke skal mærke noget. Den lægger sig da atter at udruge æggene; men når den har ligget noget udover den almindelige udrukningstid, uden at ungerne ville komme ud af æggene, da bliver den utålmodig og ked ad at ligge længer; så flyver den da ud efter sejerstenen for at lægge den i reden mellem æggene, og således ved dens hjælp få ungerne ud. Når den da vender tilbage, må manden stå ved reden og skyde raven, inden den kommer derind; da kan han tage sejerstenen ud af ravnens næb og gemme den siden hos sig.

Sigursteinur er góður at háva at ganga við uppi á sår, tí sá máður, íð hann hevir, fær alltíð sigur, hvár hann er staddur í víggi, honum verður einki át meini, hvár hann ferðast, hvorki áf folki ella trólli; men eyðnan sitgir honum, allt gongur honum eftir vild, og allir háva tokka til hans. Ei er tí at undrast á, at menn vilja gjarna fáa sår ein tilíkan stein, sum ber so nogv gott við sår; men eingin máður veit, hvár hesin dýri steinur er at finna, uttan ravnurin veit tåð, og nú skál siga frá, hvussu máður skál fáa ravnin at fáa eftir sigursteininum og geva hann frá sår. — Tåð er manna søgn, at ravnur troðast í torra, verpur í gø og klekjur í einmána. Tá íð ravnurin nú hevir vorpið, skál máðurin fáa upp í hámarin, hvár ravnurin hevir reiðrið; hár má hann ikki láta ravnin vita áf sår, uttan sitja stillur, til tess ravnurin flýgur áf reiðrinum. Tá tarvast manninum at vera skjótur at tåka eggini úr reiðrinum.

um, harðkóka tey og leggja tey so aftur í reiðrið, áðrenn ravnurin kemur heim aftur, so at hann grunar einki illt. Ravnur fer tá aftur í reiðrið at liggja á eggjum; men tá ið hann hevur ligið væl út um klekingartíðina, fer hann at verða ótolin, tíat einki enn er brotið firi nevi, og honum leidist nú at liggja longur. Nú tekur hann tãð ráð at fara eftir sigursteini at leggja í reiðrið hjá eggjunum at fáa klakt tey til ungar; Tá ið ravnurin nú kemur aftur, eigir máðurin at standa hjá reiðrinum og skjóta ravnin, áðrenn hann sleppur á tãð; fær máðurin soleiðis ravnin skotnan, kann hann tãka sigursteinin úr nevinum á honum og goyma hann síðani hjá sær.

XV. DULURIN.

INDHOLD. Engang i gamle dage var hungersnød på Færøerne: kornet var mislykket, fårene døde i masse og intet var at fiske på søen. På Vågø var nøden især stor; thi i vesterhavet havde man længe ikke fisket det mindste. Der gik nu en fattig mand, som havde mange små børn, og sørgede over, hvorledes han skulde få noget at mætte dem med. Medens han nu med tungt hjerte og modløshed går og grubler herover, møder han en huldemand, som adspørger ham, hvorfor han var så bedrovet; manden siger ham årsagen. Han svarer da, at det var synd at han skulde lide så ondt; han bad ham ro ud på fiskeri og have til fiskemed: ærne i Dal, tuen på Hardarvöll, åen i tangen, der skal du fisken fange — tygget jern og trãdt; den, som ej fisker da, er dødsens. Derpå forsvandt huldemanden pludselig uden at forklare disse forblommede ord og ukendte navne. Han grundede længe derover og syntes endelig at kunne tænke sig, hvor fiskemedet måtte være, efterat have fået de ham ubekendte ord forklarede af gamle folk; det tyggede jern og det trãdte jern mente han, måtte være et bidsel og en hestesko, hvoraf han skulde smede krogene til at fiske med. Han gör nu alt dette og ror så ud på dette fiskemed; de havde truffet det rette, og fiskede hurtig båden fuld. Men denne fiskebanke kaldes endnu den dag idag Dulurin (o: det skjulte), og man søger jevnlige endnu ud på den. Da de rode hjem, så de en anden båd, som de ikke kendte; thi dette var en huldebåd; formanden i den rejste sig op og sagde: lykkelig mand er du; vel har du udtydet mine ord, og vel har du fundet medet. Men Vågø-mændene sejlede glade hjem; thi nu kunde de give deres koner og børn mad.

Eina ferðina í forðum vãr hungursneyð í Føroyum, kornið vãr ikki búnað, felli hevði verið, og einki vãr at fiska á sjónum. Í Vágum sigist neyðin at hãva verið sum mest, tíat tãð vãr langt síðani teir hövdu

· fingið nákað í vesturhævinum, ikki eitt æti fiskaðist. Hær gekk nú ein fátækur maður, sum átti mong smá börn, sorgarbundin og kærði sína neyð, hvussu hann skuldi fáa ein bita at leggja í munnin á börnunum. Medan hann nú so gekk við tungum hjarta og ráðaløysi í huga, og klægaði ivir lagnuna, sum vør honum so óblið, at hann mátti svølla börn síni í hel, tá mæir hann einum huldumanni, sum spir hann, hví hann vør so harmfullur; Vágamaðurin sigir honum orsökina. Huldumáðurin svárar honum tá, at tãð vør sind í honum, at hann og börnini skuldu líða so illt; tí ikki treyt fiskurin, tá íð teir hövdu dugað at finna hann, og tí vildi hann nú siga honum frá, hvussu miðið átti at vera lagt: „strikkjur í Dáli, túgván á Hærdarvølli, ájin í tanga, hær skalt tú fiskin fanga; tuggt jarn og troðið; hann, íð ikki fiskar tá, er feigur“. Men tá íð huldumáðurin hetta hevði sagt, hvarv hann bráðliga uttan at týða hesi duldu orðini og hesi ókunnigu növnini. Tó fór maðurin at grunda ivir hetta, og um langt og leingi helt hann seg nokulunda háva fingið skil á, hvær miðið mundi vera; gomul folk í bigdini týddu honum orðini. Men nú vør eftir at fáa at vita, hví huldumáðurin hevði nevnt „tuggt jarn og troðið“; umsiðir kom tãð honum í huga, at tuggt jarn kundi vera meilan áf einum boygsli, og troðið jarn kundi vera hestaskogvur; hetta tók hann og gjörði sár onglar áf. Tá íð hann er liðugur við hetta starvið, manna teir bát og rogva út vestur í hæv og leggja mið so sum Vágamaðurin hevði úttýðað orð huldumannins. Hann gav teim øllum onglar, sum hann sjálvur hevði smíðað áf meiluboygslinum og hestaskónum, og so kastaðu teir niður; teir vóru komnir á tãð ratta miðið, tí ikki hövdu teir sitið hær meira enn eina góða lötu sifr enn báturin vør fullur áf fiski. Teir róðu nú segnir heim áf hesum miðinum, sum enn á dögum kallast Dulurin eftir huldumanninum; hágar sækja menn javnliga enn. Á heimferðini róðu teir framm við ein bát, sum teir ikki kendu, og vør tãð ein huldubátur; formáðurin reisti seg upp úr rongini og táladi so við Vágamanniu: eyðnumáður ertú, væl er týðað, og væl er miðið funnið; báturin sást ikki aftur. Men Vágamenn gleddust at háva nákað at geva konum og börnum tãð kvæðið og síðari.

XVI. SKARVUR OG ÆDA.

INDHOLD. Skarven og ederfuglen vilde begge have dunet og kunde ikke blive enige om, hvem af dem der skulde få det. Da kom de overens om, at det skulde tilhøre den, som først så solen stå op næste morgen og råbte til den anden: sol er oppe. De satte sig da begge om aftenen ved siden af hinanden i urden. Ederfuglen sov strax ind, da solen gik ned; men skarven vidste, at den plejede at sove fast; for

at den da ikke skulde sove over sig, besluttede den slet ikke at sove den nat; da trode skarven ganske visst, at den, og ikke ederfuglen måtte få dunet. Skarven sad da der nok så stolt over, at den skulde våge hele natten; det gik godt nok i begyndelsen, men længre ud på natten blev hovedet tungt og den måtte kæmpe hårdt med søvnen. Dog holdt den ud, indtil det begyndte at blive lyst i østen; da råbte den stolt af glæde: nu blåner i østen. Ved dette udråb vågnede ederfuglen, som havde fået sin sædvanlige søvn; derimod var skarven nu ikke længer istand til at holde sig fra at sove. Da solen stod op, var ederfuglen ikke sen at råbe til skarven: dagen er kommen op af havet. Ederfuglen fik da dunet; og skarven blev straffet endnu mere; thi da den ikke kunde tie, men ved sit udråb vakte ederfuglen, er den fra den dag af tungeles og uden dun endnu.

Skarvur og æða vildu bæði háva dúnið, og kundu ikki koma til sáttis um, hvört teirra skuldi fáa tað. Tá samtiktust tey um tað ráð, at tað af teim, íð firri vaknaði næsta morgun og segði hinum frá, tá íð sól var uppi, tað af teim skuldi eiga dúnið at verma seg við. Tey settust bæði, skarvurin og æðan, í urðini hvört javnt hjá öðrum. Æðan sovnaði strax um kvöldið, tá íð sólsett var. Men skarvurin vitsti væl, at hann var vånur at vera tungsvöndur; tíat hann nú ikki skuldi sova ivir seg, ætlaði hann sár einki at sova alla tá náttina; tá helt hann tað vera ivaleyst, at hann mátti ognast dúnið, og ikki æðan; tí fegin vildi hann háva tað. Og nú settist skarvurin so errin, tíat hann, sum annars nevndist svövnskarvur, skuldi ikki blundast eina heila nátt. Tað gekk toluliga væl í firstini, men tá íð leið út á náttina, fór skarvurin at tingjast, og mátti berjast hart við svövnin. Tó sát hann og ændi enn vakin, tá íð lók at lýsa í eystri; men tá rópaði hann stoltur af gleði ivir seg sjálvan: nú blánar í cystri¹. Við hetta útróp vakti hann æðuna, sum nú var fullsvönd; hárímóti var skarvurin nú so ovvekraður, at hann orkaði ikki longur at halda eyguni opin, og durvaði tí nú, íð tað helst skuldi gjalda um at vera vakin. Tá íð sólin reis upp úr havi, var æðan ikki sein at siga við skarvin: dagur í havi, dagur í havi!¹ Soleiðis fekk æðan dúnið; skarvurin mátti beta meira enn, tíat hann kundi ikki at tiga, og missti tunguna; frá hesum degi af er skarvur tunguleysur, og hevur heldur ikki síðani fingið dún.

1) Disse ord udtales med noget fordrejet stemme, for at efterligne disse o fugles røst.

DET KÖNIGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING.

1851.

Aarsmöde den 25de Februar 1852.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under HANS MAJESTÆT KÖNIGENS Præsidium paa Christiansborg Slot.

Secretairen, Etatsraad Rafn, meddelte en Beretning om Selskabets Arbejder og Status i Aaret 1851, i hvilket fölgende af de senest optagne Medlemmer vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. M. VICTOR EMANUEL II, KÖNIGE AF SARDINIEN.

BLISS (W. W. S.), Oberst i de Forenede Staters Armeé, New-Orleans.

LENOX (James), Esq., New-York.

MICHELSSEN (Cörl), K. dansk General-Consul i Santa Fé de Bogota.

MOSQUERRA (D. José M.), Erkebiskop i Ny Granada.

MOSQUERRA (T. C.), fh. Præsident i Ny Granada, Panamá.

TOBIN (Thomas), Esq., Dommer, Ballincollig i Irland.

Der udgaves i dette Aar af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

ANNALER FOR NORDISK OLDEKYNDIGHED OG HISTORIE, Aargangen eller Bindet for 1851 med 4 Plancher og af fölgende Indhold: 1, Saga af Tristram ok Ísodd i Grundtexten med Oversættelse af Gisle Brynjulfsson. 2, Undersøgelser angaaende Troværdigheden af Johan Mejer's Kort over Nordfrisland 1240 hos Danckwerth og Landets Tilstand i ældre Tid, med et kritisk Kort over det gamle Nordfrisland som Revision af de af Joh. Mejer 1652 udgivne tvende Kort over sammes Nord- og Syddeel ved Aaret 1240, ved J. N. Schmidt. 3, Udgravningen af Asserbos og Söborgs Ruiner, under HANS MAJESTÆT KÖNIGENS Ledelse i Aarene 1849 og 1850; med nogle historiske Oplysninger af C. F. Wegener, samt fire Plancher med Grundtegninger af de tvende Borge og Oldsager fundne i Ruinerne af Söborg.

Fremdeles af ANTIQUARISK TIDSSKRIFT Aargangen for 1850.

Vice-Præsidenten, Geheimearchivar, Etatsraad Wegener forelæste en Selskabet efter HANS MAJESTÆTS Foranstaltning meddeelt udförligere

1851.

Beretning om de Udgravninger og Undersøgelser, som Allerhöistsamme under egen Ledelse i Sommeren 1849 og 1850 havde ladet foretage i Ruinerne af Asserbo og Söborg i det nordlige Sjælland, og knyttede dertil nogle Bemærkninger om disse Slottes, navnlig Söborgs Historie. Da dette Foredrag er optaget i Selskabets Annaler for nordisk Oldkyn-dighed og Historie, vil man paa nærværende Sted indskrænke sig til en kort Antydning af dets væsentligste Indhold.

ASSERBOS RUINER bleve udgravne i Sommeren 1849. För den Tid saae man i den sydlige Udkant af Tisvilde Indbegning intet andet end en Höi eller Bakke med uregelmæssig Overflade, halvfemtsinds-tyve Alen i Tvermaal, omgivet af en ved Sandflugten opfyldt Grav, og kun udmærket ved en liden omtrent midt i Höien fremragende Stump af en Muur. Resultatet af den i henved syv Uger med Kyndighed ledede og ved et ikke ringe Antal af Arbeidere udförte Udgravning var det, at ikke alene hele Bygningens Grundvold fuldstændig blev opdaget, men at ogsaa en betydelig Deel af Murene, navnlig den hele nordre og over Halvdelen af den vestlige Flöi med Skillerum og Underafdelinger fremstod af Jordens Skjöd indtil en Höide af flere Alen. Det viste sig da, at den Slotsbygning, hvoraf Ruinerne ere Levninger, har bestaaet af fire sammenbyggede Flöie eller Længer, hver paa omtrent halvtred-sindstyve Alen i Længden, at disse Flöie have omsluttet en Gaardsplads, som udgjorde en næsten regelmæssig Fiirkant paa omtrent ötte hundrede Qvadratalen, og at den nordlige Flöi, gjennem hvilken Slotsporten har gaaet, maa have været til Beboelse for Gaardens Herskab, de övrige derimod lettere opförte Bygninger.

Det gamle Asserbo, Asworthebothe, var i anden Halvdeel af det tolvte Aarhundrede et Kloster, til hvis förste Besætning Cartheusermunke bleve forskrevne fra Frankrig. Da imidlertid disse allerede faa Aar efter igjen forlode Landet, blev det forladte Asserbo Kloster og dets Eiendomme skjænkede til Sorö Kloster. Ved Salg, Mageskifte eller paa lignende Maade afhændede Klosteret igjen senere denne Besiddelse, og i den sidste Halvdeel af det femtende Aarhundrede var Asserbo gjennem tre Generationer i den anseelige Familie Oxes Hænder: Peder Oxen paa Erik af Pommerns Tid, Johan Oxen paa Christian den Förstes og Kong Hans's, og Oluf Oxen paa Kong Hans's Tid. Oluf Oxen solgte Gaarden til den bekjendte Rigshofmester Povel Laxmand, efter hvis voldsomme Död den vel i nogen Tid blev confiskeret, men derpaa igjen kom til hans Datter, Else Laxmand, Enke efter Abraham Eriksen Gyldenstjerne, og fra hende til hendes Datter Giörrild Gyldenstjerne, gift med Gert

Ulfstand, der i Aaret 1560 mageskiftede Asserbo til Kong Frederik den Anden mod Gods i Skaane.

Fra den Tid af lige til vore Dage har Asserbo været Kronens Eiendom; men denne Gaard blev efterhaanden ødelagt af Flyvesand og forladt. Den øde Bygning faldt sammen under Tidens og Menneskenes Angreb.

SÖBORGS RUINER, der oftere forhen vare undersøgte, bleve udgravne i Sommeren 1850. Bakken, som dækkede denne Ruin, havde ligeledes en ujævn Overflade af omtrent 100 Alen i Tværmaal, hvorpaa blot en Kampesteens Grund af Slottets sydvestlige Fundamenter var synlig. Udgravningen fortsattes i syv Uger; men af de egentlige Mure fandtes kun lidet, og den opdagede Kampesteensgrund selv var paa flere Steder saa ødelagt, at den ikke kunde give en ganske bestemt Forestilling om Formen og Udstrækningen af den forud saa anseelige Bygning, som den havde baaret. Bedst bevarede vare tvende store Fiirkanter, rimeligviis Taarne, det ene i Syd, det andet i Nord, samt et mindre Taarns eller Fængsels Fundament ved Siden af det sidstnævnte, hvor endnu en god Deel af Murene, opførte af røde brændte Steen, kom til Syne, og den mellem begge disse Taarne liggende vestre Slotsflöi, af hvis indre Muur imod Gaardspladsen ligeledes nogle Muur-Levninger vare tilovers. Det øvrige var i Hovedsagen alene Kampesteens-Fundamenter, tildeels i en noget forstyrret Tilstand. Hvad Udgravningen nærmest har lært, var dette, at Slottet havde været en uregelmæssig Fiirkant, hver Flöi omtrent fiirsindstyve Alen lang, at Hovedbygningen maa have ligget i den søndre og vestre Side, hvis Fundamenter vare opførte af hugne Kampesteen med Kalk til en Tykkelse af tre til fire Alen, at den i Forhold til Slottets Omfang ikke betydelige Gaardsplads havde haft et Fladeindhold af omtrent tre tusinde Quadratalen, og at Indgangen til Slottet udentvivl har været anlagt paa Midten af den sydlige Flöi eller Længe. De enkelte Gjenstande, som ved Gravningen bleve fundne, bestode i et Par forgyldte Ringe, en stor Deel Pilespidser, Spænder, Horn af Krondyr og Svinetænder.

Det gamle Söborgs første Anlæggelse er ubekjendt; men allerede i det tolvte Aarhundrede var det et meget fast Slot, der ofte benyttedes som Statsfængsel. Der bevarede Kong Knud den Sjette i Slutningen af dette og Begyndelsen af næste Aarhundrede sine fangne Fjender, Biskop Valdemar af Slesvig og Grev Adolph af Holsten. De følgende Konger opholdt sig af og til paa Söborg eller i dets Nærhed, og dette blev formodentlig Anledning til, at der ved Siden af Slottet efterhaanden dannede sig en Kjöbsted, som i sidste Halvdeel af det trettende Aar-

hundrede indtog en ikke ubetydelig Plads i Rækken af de danske Kjøbsteder. Slottet var til samme Tid fremdeles et stærkt befæstet Punct, et sikkert Gjemmested for farlige Statsforbrydere, den jydsk Hertug Valdemar, Erkebiskop Jens Grand o. a. Sidstnævntes Fængsel gjorde Söborg Slot især i Efteraaret 1295 til Skueplads for mærkelige Scener. Kong Erik Menved lod sin Marsk, sin Drost og sin Hövedsmand paa Söborg selv underhandle med Erkebispem om hans Befrielse, medens en snildt anlagt Intrigue blandt lavere staaende Slotsbetjente forberedte hans Flugt og lykkelig udførte den. I Historien af denne Flugt have den ældste og meest fuldstændige Beretning om Slotsbygningens Arrangement. I Kong Valdemar den Fjerdes Tid spillede Söborg atter en mærkelig Rolle, hvorom Historie og Folkesagn tale; der levede ufrivillig Dronning Helvig; der fødtes det hele Nordens Herskerinde, den berönte Margrete, og Slottets Historie bliver fra samme Tid af saa bekjendt, at man er istand til at angive adskillige af dets Hövedsmænd, saasom Jacob Nielsen paa Valdemars Tid, Henneke Grubenthal paa Olufs og Margretes, Predbjörn Podbusk og Peder Oxen paa Erik af Pommerns og Christopher af Baierns, Folmer (Folrad) Knob og Johan Oxen paa Christian den Førstes, den samme Johan Oxen og Henrik Aagesen Sparre paa Kong Hans's Tid. Under Christian den Anden kom Slottet som Pant til sidstnævntes Slægt, og hans Sön besad det endnu efter Kong Frederik den Førstes Död. De derefter følgende Uroligheder, Oprör og Krige, der ödelagde Landet, den saakaldte Grevensfeide, førte udentvivel til Slottets Undergang. Omstændighederne derved ere ubekjendte; men Hövedsmænd eller Lehnsmænd paa Söborg nævnes ikke senere. — Med Slottets Skjæbne stod Byens i nær Forbindelse; da Slottet var öde og blev ödelagt og da det nærliggende Helsingör hævede sig under det mægtige Kronborgs Beskyttelse, sank Byen Söborg snart ned til en simpel Landsby. Denne er endnu tilbage, og dens Kirke med anseelige Piller og tre Rader Stole minder dog endnu om en fordums bedre Tid, medens den nu udgravede Jordhöi var det eneste Mindesmærke om det forstum stærke og faste Slot. —

Selskabet vedtog at lade Trykningen af Dr. Egilssons OLDNORDISKE POETISKE LEXICON, efterat en foranstaltet Revision er fuldendt, strax paabegynde og fremskynde saameget som de disponible Kræfter ville tillade. Dette Lexicon, som er udarbejdet paa Latin, antages at ville udgjøre noget over 70 Ark i Imperial-Octav, og agtes udgivet i Hefter paa 12 Ark eller derover. Derhos vedtog Selskabet, for i en videre Kreds at lette Oldsprogets Studium, at udgive OLDNORDISKE HAANDORBÜGER (en oldnordisk-dansk og en oldnordisk-svensk), hvis Udarbejdelse Selskabet agter at overdrage sine dygtigste

Medarbejdere i denne Retning; enhver af disse Haandordbøger tænkes at skulle udgjøre omtrent 30 Ark i sædvanlig Median-Octav, og agtes saadanne Foranstaltninger truffe, at disse Haandordbøger, efter deres Bestemmelse, kunne vinde en betydelig Udbredelse især her i de nordiske Lande.

Inspecteuren ved MUSEET FOR NORDISKE OLDSAGER, Etatsraad Thomsen, meddeelte, at dette havde i det forløbne Aar 1851 haft en Tilvæxt i 149 Sendelser af 762 Numere; han foreviste derhos en SAMLING AF STEENSAGER, som vare fundne forrige Aar paa Öen, Anholt i Kattegattet, höist mærkelige saavel formedelst det isolerede Findested som fordi de hidrøre fra et Værksted for Steensagers Fabrication. Denne værdifulde Samling blev funden og til Museet indsendt og foræret af Cand. von der Maase. Under dennes Ophold paa Öen forrige Sommer overleverede Bonden Sören Christensen ham for Museet en smukt forarbejdet, næsten 4 T. lang, tresidet Piilspids af Flint med en spids Tap bagtil til at indsætte i Skafet. Indsenderen erkyndigede sig om dennes Findested og begav sig strax derhen, for at foretage nöiere Undersögelse. Han traf der to smaa af Menneskehænder opførte Jordhöie af 6 Fods Höide, beliggende paa en med Stene oversaaet Sandslette; denne Slette ligger imellem Sandklitterne og de græsbevroede höie Bakker, bag hvilke Byen er opført. Ved foretagen Eftergravning fandtes i selve Höiene aldeles intet af antiquarisk Mærkværdighed, men löse ovenpaa Jorden laa efterfølgende Sager, som Indsenderen selv opsamlede: 44 Flintstykker, hvoraf tydeligen sees at man i Oldtiden har afhugget eller afspaltet Flintflækker; de ere fra $6\frac{1}{2}$ til $3\frac{1}{2}$ " lange; et betydeligt Antal af omtrent 150 Flintflækker, hvoraf de fleste ere temmelig smaa og kun een er omtrent 5" lang; 3 meget raat tilhugne Forarbejder eller Begyndelser til tresidede Pilespidser af Flint, 3, $2\frac{3}{4}$ og 2" lange; tre raa lignende Forarbejder til tresidede Flintpiilspidser; paa disse ere Enderne afbrudte i Oldtiden, hvilket upaatvivlelig er Grunden til at de ikke ere blevne fuldførte; to tresidede Flintspidser $3\frac{3}{4}$ og $3\frac{1}{3}$ " lange, der synes omtrent at være færdigt tilhugne, men de ere begge krumme, hvorfor de vistnok ikke have kunnet bruges, men ere af Forfærdigeren blevne kasserede; fremdeles 12 Stykker Forarbejder til forskjellige Flintkiler, der paa Grund af Uheld eller Feil i Flinten synes at være mislykkede og upaatvivlelig derfor ikke ere blevne fuldførte, men kasserede af Flintarbejderen; eet af Stykkerne er den bageste Halvdeel af en til begge Ender kiledannet Flintkile, der ved Tilhugning er mere udført end de övrige Stykker, men i Oldtiden er overbrudt, maaskee under Tilhugningen; de ere samtlige fra $6\frac{1}{2}$ til 3" lange; en $5\frac{1}{4}$ " lang Flintkile med Bane og sleben paa de to Sider; det synes at Eggen har været beskadiget og har skullet

fornyes, men at dette er mislykket; et $4\frac{3}{4}$ " langt Flintstykke, paa hvis ene Side er Spor af Slibning, som foranlediger til at antage dette Stykke fremkommet ved at Flintarbeideren af en beskadiget sleben Flintkile har villet udarbejde en fladere og mindre Flintkile, hvilket Foretagende dog er mislykket for ham.

Det behagede HANS MAJESTÆT KONGEN at forevise en i Rærup Mose vestenfor Byen Volstrup i Nærheden af Sæby, paa Stamhuset Sæbygaards og Ottestrups Gods, funden og af Justitsraad Juel i Hjørring oversendt AARE AF EGTRÆ, 5 Fod 7 Tommer lang, med Haandtag paa Midten for to Hænder, lignende dem som Grönlænderne og Eskimoerne i andre Polaregne af America bruge i deres Kajaker; den fandtes dybt i Törvegrund i en Mose, næsten 6 Fod under Overfladen og kun 6 Tommer fra Mosens Sandbund og kan utvivlsom antages at hidrøre fra den fjernere Hedenold, muligens endogsaa fra Broncealderen eller den endnu ældre Periode. Sager af Træ fra en saa fjern Tid höre til store Sjeldenheder, paa hvis Bevaring Oldgranskeren sætter höi Priis. Det er beklageligt at Finderne i Almindelighed ikke ændse at saadanne Sager kunne have noget Værd og derfor bortkaste dem som formeentlig unyttige; saaledes er sikkert meget ofte de til Steenöxer og Pile hörende Omfatninger eller Træskafter gaet tabte; des mere maa man prise det Tilfælde, hvorved denne höist mærkelige Aare er reddet.

Fremdeles behagede det HANS MAJESTÆT at forevise og at foredrage Bemærkninger om en SAMLING AF SAGER FRA BRONCEALDEREN, som nylig var funden ved Smörumövve, Smörum Herred, Kjöbenhavns Amt, og er et af de værdifuldeste Fund, der hidtil ere tilveiebragte fra Broncealderen, indeholdende i det hele 164 Stykker. Af det Slags ældre Bronceredskab, som man sædvanlig benævner Celter, der er huult og hvori Skaftet indsattes i Hulingen, fandtes her tre, det ene lidet og næsten firkantet af ganske udmærket Arbeide. Af Paalstave var der et betydeligt Antal, nemlig 96. Dette Navn, der dannes af det oldnordiske *páll*, en Spade eller Hakke, tillægger man et Bronceredskab i Form af et ved Eggen udvidet stort Huggejern, indrettet til at indsættes i et spaltet Skæft, der fastgjordes om det. Lignende Redskaber have under de samme Benævnelser vedligeholdt sig gennem de fölgende Tidsaldere; i Overgangsperioden fra Hedenold til Christendommen finder man Paalstave, upaatvivlelig af Jern, ofte anvendte som Skudvaaben, og endnu bruges i Island som Hakke eller Brækstang et lignende Jernredskab, der bærer samme Navn. Fundet indeholdt 37 ufuldendte Paalstave med Stöberandené paa og stumpe Egge, ligesom de vare komne ud af Formen; paa enkelte af disse sees foroven Spor til at den saa-

kaldte Inguss er i Oldtiden afbrudt, den Metaldeel nemlig som danner sig i det Hul af Formen, hvorigjennem Metallet indheldes ved Støbningen. Fremdeles 45 færdige Paalstave, temmelig brede og med en ophævet Stribe heelt ned ad Midten, den ene indhamret, for at kunne indsættes i Skaftet, 4 med en Rille i Midten, 3 med halvrunde brede Blade; 7 indknebne paa Midten og af meget smukt Arbeide. Endvidere indeholdt Fundet et Sværd-fæste med Spiralzirater i Striber heelt ned ad Fæstet, en Dolke-klinge med Nagler til at indsættes i Fæstet, en Naal med Knap af ualmindelig Længde, to Dupskoer til Spydskafter og det betydelige Antal af 59 Spydspidser af forskjellig Størrelse, nogle af 7 Tommers Længde og derover, tildeels med tre Rader Forziringer af Puncter og Streger nede om Skafttrøret, og Hullerne til Naglerne anbragte næsten en Tomme oppe paa dette; endelig fandtes der ogsaa en Klump Bronze, som efter Støbningen er bleven tilbage i Diglens Bund, hvilken i Forbindelse med Mængden af de forskjellige Stykker og den ovenommeldte Beskaffenhed af et stort Antal af dem gjør den ved Foreviisningen yttrede Formening utvivlsom, at man her har truffet Sager henhørende til et Værksted for Broncesagers Fabrication eller en Metalarbeiders Forraad fra hin fjerne Periode, og at man allerede den Gang har, hvad ogsaa andre Fund oplyse om, her i selve Landet forstaaet Metallers Bearbejdning med en beundringsværdig Dygtighed, hvorpaa de fra den Tid bevarede Sager af Guld og Bronze afgive umiskjendelige Vidnesbyrd, og derhos med en Smag der bærer Fortrinet for den, hvormed saadanne Gjenstande fra den senere Jernalder ere forarbejdede. Disse mærkelige Sager fandtes i 1851 af Huusmand Lars Jensen ved at grave en Grøft paa Gaardmand Peter Sørensens Mark i Smörumövre; de vare ikke indsvøbte i noget, men laa sammen i en Bunke omtrent to Fod under Jordens Overflade. Jordsmonnet er paa Findestedet lavtliggende og fugtigt og bestaaer af stærkt Blaaleer. Dette kan vel foranledige til at antage at det ikke er selve Pladsen for Værkstedet, man her er stødt paa, men at Sagerne ere tabte ved at føres over et Vandsted, som senere efterhaanden er udtørret.

For det af Selskabet oprettede oldnordiske historiske Archiv havde man ladet tage en Facsimile-Afskrift af den i det Kongelige Bibliothek i Stockholm bevarede Membran-Codex af KONG VALDEMARS JORDEBOG, hvilken forelagdes. Da dette Oldskrift, hvis første Hoveddeel er af 1231, har en saa stor Vigtighed for den danske Stats Geographie i hin Periode, anholdt man om at laane Oldbogen hertil paa længere Tid, hvilken Begjering det svenske Bibliotheks Foresatte med største Beredvillighed opfyldte. Man fik da Leilighed til at lade udføre nøiagtige

Facsimiler af 29 af denne Bogs Sider og desuden en fuldstændig Facsimile-Afskrift af den hele Codex, der for dette Oldskrifts fremtidige Afbenyttelse og paatænkt Udgivelse kan erstatte Originalbogen.

For det til Udgivelse vedtagne ATLAS FOR NORDISK OLDKYNDIGHED i Imperial Quartformat vare 14 Staalplader graverede; de 11 af disse indeholde de nordiske Guldbrecteater, over hvilke Etatsraad Thomsen nu havde, efter mangeaarig Forberedelse, paa det nærmeste fuldført en systematisk Udsigt; tre fremstille de tvende i Aarene 1639 og 1734 ved Mögeltönder fundne Guldhorn efter tilveiebragte originale Tegninger. Et andet Afsnit i dette Atlas omfatter Vaabnene fra Broncealderen, hvortil Tegningerne allerede vare udførte paa 6 Plader, hvis Graving var paabegyndt og den ene af disse Plader næsten færdig.

Herredshövding Richard Dybeck havde oversendt sit Selskabet til-egnede Værk „Svenska Minnesmärken”; Provst Sadelin til Hammarland paa Åland: Fordna och närvarande Sverige, Utsigter af Öster-Göthland, Skånska Utsigter af Utr. Tersner, 3 Bind i Tværfolio.

Kongl. norsk Rigsarchivar C. Lange og Lector C. R. Unger havde oversendt anden Samlings første Afdeling af det af dem udgivne Diplomatarium norvegicum, Professor R. Keyser og Lector Unger Barlaams ok Josaphats Saga og Professor G. Stephens Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet.

Inspecteur Worsaae forelagde sit Skrift Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland og Bibliothekar Mooyer i Minden sit Skrift: Über die angebliche Abstammung des normannischen Königsgeschlechtes Siziliens von den Herzogen der Normandie,

Etatsraad Rafn gav en Udsigt over Indholdet af den nu paa det nærmeste fuldentde anden Tome af det af ham særskilt redigerede Værk, som indeholder de oldnordiske historiske Kilder til de østlige Landes ældre Historie; han foreviste derhos fire i denne Tome optagne ISLANDSKE PLANISFÆRER OG VERDESKORT fra det 12te, 13de og 14de Aarhundrede og foredrog Bemærkninger om de gamle Skandinavers cosmographiske og geographiske Kundskaber og deres didhenhørende astronomiske Observationer i det hellige Land og flere Egne af America.

Cassereren Justitsraad J. F. Magnusen havde afsluttet sit Regnskab over Selskabets Pengevæsen for 1851. Til Revisorer af samme valgtes Etatsraad A. A. Kiellerup og Geheime-Legationsraad A. P. Knudsen.

Ifølge den af Secretairen meddelte Udsigt havde SELSKABETS FASTE FOND til islandske Oldskrifters Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme i 1851 haft en Tilvæxt af 1000 Rbdlr og var saaledes voxet fra 51,000 Rbdlr til 52,000 Rbdlr Sölv i kgl. 4 pCts. Obligationer.

Der foretoges Valg paa Vice-Præsident, Secretair og Casserer for de næstfølgende tre Aar og gjenvalgtes dertil de samme Embedsmænd, som i de foregaaende Aar havde fungeret.

DEN ARNAMAGNÆANSKE COMMISSION.

Commissionen har i Aaret 1851 fortsat sine Arbeider i Overensstemmelse med Arne Magnussons Legats Bestemmelser. Den har i Særdeleshed haft sin Opmærksomhed henvendt paa følgende Arbeider:

I. SNORRA EDDA. Dette Værks 2det Bind er nu saa godt som ganske færdigt fra Pressen, og indeholder flere høist interessante Afhandlinger om den nordiske Bogstavskrift, Sprog og Digtekunst, skrevne i Island i 12te, 13de og 14de Aarhundrede. Disse Afhandlinger findes i de gamle Haandskrifter forenede med Snorre Sturlasons Værk, men ere her nærmere adskilte fra hinanden og deres Tidsalder, Beskaffenhed og Kilder nøiere bestemte og oplyste. Under Bearbejdelsen af det hele Værk er Stoffet blevet saaledes forøget, at Commissionen har bestemt sig til at udgive et tredie Bind (der antages at ville, som dette andet Bind, udgjøre henved 40 Ark), hvis Trykning umiddelbart vil kunne fortsættes, og hvorved dette hele Værk med Commentarer og Registre vil kunne sluttet. Hvis Commissionens Kræfter til literære Arbeider ikke maatte formindskes, vil den formentlig kunne haabe i Løbet af 2 eller 3 Aar at see dette vigtige Arbeide fuldendt.

II. Revision og Ordning af de i Samlingen opbevarede Originaler og Afskrifter af Diplomer, Breve og historiske eller diplomatariske Aktstykker af alle Slags. Til denne Branche henhører, at Commissionen har faaet udarbejdet og renskrevet en Registrant over forhen uregistrerede islandske eller Island vedkommende Originalbreve og Trænsscripter, udgjørende Samlingens Fascikel LXV-LXXI, paa 16 Ark. Endvidere er Registraturen af de ved Arne Magnusson indsamlede og foranstaltede Afskrifter af slige Breve og Aktstykker fortsat indtil 2500 Nummere, og 300 af de saaledes forfattede Uddrag indførte i en Registrant. Uddragene ere saa udførlig forfattede, at man af dem tydelig kan see Documentets Indhold og Vigtighed, og en Registrant, udarbejdet efter denne Maalestok og forsynet med de fornødne Registre, vil i høi Grad kunne lette Adgangen til Samlingernes Benyttelse til daglig og selv videnskabelig Brug. — Endvidere er der begyndt paa en Registratur over de i Samlingens Haandskrifter opbevarede rige Forraad af Breve, Diplomer og Aktstykker af lignende Art (Copiebøger, Dombøger, o. s. v.) og af disse ere allerede 870 Extrakter forfattede. — Disse Arbeider ere nu saaledes fremskredne, at Commissionen vilde see

sig istand til at levere et „DIPLOMATARIUM ISLANDICUM“, og fortsætte sammes Udgivelse i Trykken, hvis de fornødne literære Kræfter stode til dens Raadighed. Commissionen maa bemærke, at et saadant Værks Udgivelse vilde, ikke alene med Hensyn til vigtige Oplysninger til Islands Special-Historie, men ogsaa med Hensyn til Danmark og Norge give et flersidigt Udbytte.

III. Udarbejdelsen af et RAISONNERENDE CATALOG over Samlingens Haandskrifter har i dette Aar skredet ikke ubetydeligt fremad. Dette Arbeides Møjsommelighed og Vanskelighed er for alle Haandskrift-Kjendere indlysende, ligesom dets overordentlige Vigtighed. Foruden Haandskrifterne Nr. 356-379 i Folio og 234-265 i Qvart er i dette Aar gennemgaaet alle de i Samlingen opbevarede Haandskrifter af islandske Rimur, en Literaturgren, som hidtil næsten slet ikke er undersøgt, men hvortil her findes fortrinlige Bidrag fra det 14de til Slutningen af 17de Aarhundrede. De hertil hørende Haandskrifter ere Nrr. 601 og 603-616 i 4to og Nrr. 103, 104 og 126-155 i 8vo samt Nrr. 440 og 441 i 12o.

IV. Commissionen har ved flere Leiligheder søgt at gavne det Offentlige og bidrage til Udbredelsen af grundigt Bekjendtskab med den oldnordiske Literatur, ved gratis at overlade til videnskabelige Stiftelser de ved dens Foranstaltning udgivne Værker. I Aaret 1851 har den saaledes blandt andet overladt til Slesvigs Skoler og Seminarier 5 Exemplarer af hvert af de fra den udgivne Skrifter, i alt 65 Bind. Commissionen antages derved at opfylde en Deel af Stiftelsens almeennyttige Formaal.

I Løbet af indbemeldte Aar har Commissionen seet sig berøvet et af sine ældste høit fortjente Medlemmer, Conferentsraad L. Engelstoft, hvis Interesse for Oldtidens Literatur og Iver for dens Dyrkelse var ligesaa bekjendt, som hans flersidige gavnlige Virksomhed til at fremme alt Skjønt og Godt. Ved hans Afgang er Antallet af Commissionens Medlemmer blevet det, hvortil det ved allerhøieste Resolution af 9de Juni 1849 er normeret.

DET HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE ARCHIV.

Beretningen om den ISLANDSKE AFDELINGS Tilvæxt meddeles her, ligesom forhen, paa Islandsk.

ÍSLENZKT HANDRITASAFN hins Konúnglega Norræna Fornfræðafélags (sbr. Antiquarisk Tidsskrift 1846-1848, bls. 39-44 og 154-172; 1849-1851, bls. 13-27) eykst smásaman, og skulum vèr hèr stuttlega skýra frá hinu helzta þar að lútandi.

Magnús bóndi Jónsson í Vigr, merkr maðr á ofanverðri 17du öld, lét safna miklu af kvæðum og sögum, sem hann vissi til vera, og eru

þau handrit sumstaðar til enn í dag á Íslandi, en sumt er komið í safn Árna Magnússonar. Eitt af handritum Magnúsar hefir verið stór „Fornkvæðabók“, um þá bók hafa menn ekki vitað annað, en að í handrita-safni Suhms, sem nú er í bókasafni konúngs, „Nye kongelige Samling Nr. 1141“ í arkarbroti, er afskript eptir þeirri fornkvæðabók, og sýnist sem titilbladið sè þar ritað sem það hefir verið á fornu bókinni, en það er þannig: „Ein ágætleg, artug og skemtileg bók, innihaldandi *gömul og ný útlögð fornkvæði*, af ymsum mönnum ort og í kveðlinga snúin útal gamansömum æfintýrum, er í fyrndinni skeð hafa; þeim til gamans, skemtunar og dægrastyttingar, er slíka kveðlinga sèr til tíðsfordrifs yðka og um hönd hafa vilja. Saman tínd og tekin af virðuglegum höfðingsmanni Magnúsi Jónssyni að Vigur; skrifuð að hans forlagi af Magnúsi Ketilssyni, anno 1699, í Vigur, sem og Jóni Þórðarsyni í Kálfavík, anno 1699 og 1700“. Að öðru leyti hefir sá, sem ritað hefir bókina Nr. 1141, hleypt úr fjölda af kvæðum, sem í eldri bókinni voru, en látið þau, sem hann hefir skrifað upp, halda tölu þeirri sem þau hafa haft í frumbókinni, og er seinasta kvæðið 186 í tölunni. Nú hefir Gísli stúdent Ívarsson á Ísafirði sent til láns handrit, sem sýnir fullkomlega allt hvað á bókinni hefir verið ritað, og þar eð þar er á eithvert hið fyllsta fornkvæða safn, skulum vèr lýsa handriti þessu nokkru ítarlegar:

Titilblad bókarrinnar er þannig: „Þessi ný-upskrifada Fornkvæðabók er í þeirri meiningu rituð, að hin gamla, sem orðin var mjög rotin og sumstaðar nærri ólæs, skyldi ei aldeilis líða undir lok. Bókin má heita: *genius seculi sev medii ævi*. Eyri í Eyðisfirði (Seyðisfirði) anno 1819. af Thordi Thorsteinsyni“. Það er aðsætt á titli þessum, að hann er gjörðr af skrifaranum Þórði presti Þorsteinsyni, sem var prestur í Ögr-þingum, þar sem Vigr liggr, frá 1809 til 1837, og hefir ritað mikinn fjölda allskonar íslenzkra bóka; það er einnig að ráða af titli þessum, að hin eldri bókin muni nú vera að mestu eða öllu undir lok liðin, svo menn verði nú að láta sèr lynda þessa afskript og þá, sem þegar var getið að er í safni konúngsins. Að öðru leyti er afskript Þórðar prests í fjöggra blaða broti, með skírri en harðla bundinni sljótaskript. Fyrirsögn fyrir framan fyrsta kvæðið er þessi: „Fornkvæði, af ymsum mönnum ort“, (í 1141: „hèr skrifast Fornkvæði nokkur, af ymsum mönnum ort“) en sjálf kvæðin eru þessi:

1. Kvæði.¹

Vili þèr nokkuð hlýða mèr   ginnu hið væna víf.
um' eina litla hríð,   þeir troða stiginn til borgar.
hversu hann Magnús Jónsson

1) fyrirsagnir kvæðanna eru settar hér orðrétt eptir bókinni.

Kvæðið er 27 erindi, og er sama og Nr. 1 í Fornkvæðabók Gizurar prests Sveinssonar á Álptamýri (1628-1683), sem er merkilegust allra þesskyns fornkvæðabóka, sem vér höfum séð frá Íslandi, og er rituð 1665, en er nú í safni Árna Magnússonar, Nr. 147 í 8blaða broti.¹

2. Kvæði af Tóvu og Supharalín:

Valdimar í landinu (lundinum) lætr gullið slá
hann plagar sig út að riða
 með sextigi nagla í söðulboga og þrjá
sprettr eitt lauf í lundinum svo víða.

Kvæði þetta er 36 erindi (í 1141: 37 erindi), en í kvæðabók Gizurar prests Nr. 2 er það tveimr erindum fyllra (38 erindi). Önnur meðferð kvæðisins, 21 erindi, er til í safni Árna Magnússonar Nr. 151, A. 5 (153) í 8 bláða broti. Hin dönsku kvæði um sama efni (Syv Nr. 44 og Abr. Nr. xcvi) eru ólík hvorutveggja þessu.

3. Kvæði af Gunnari á Hlíðarenda.

Gunnar hét bóndi á Hlíðarenda *á þingi*
 þangað vilda eg vísu venda. *betr umi Brynhildr² Hringi.*

Kvæði þetta er um dauða Gunnars, og er 20 erindi; sama kvæði er í kvæðabók Gizurar prests Sveinssonar, Nr. 3.

4. Kvæði af Gunnlaugi og Sigurði.

Sigurðr lendir skipunum við eina ey
 gulli voru búin þau enu fögru fley;
svefn engan má eg því sofa.

Kvæði þetta er hér 9 erindi, en 10da vantar, án efa vegna þess bókin hefir þar verið orðin ólæsileg, og er það í kvæðabók Gizurar prests, Nr. 4.

5. Kvæði vantar hér, og mun þar hafa verið týnt blað úr frumbókinni, en af röðinni í kvæðabók Gizurar prests (Nr. 5) og afskriftinni í safni konungs má sjá, að kvæði þetta hefir verið „af herra Jóni og Ásbirni, tveimr bræðrum“:

Herra Jón og Ásbjörn þeir voru bræðr
 vissa eg enga völduglegri borna frá mæðr.
skal eg enn dillilla þær drjúgum.

Kvæðið er 21 erindi, sbr. Levning. af Middelald. Digtek. I, 17.

¹) sama ár, 1665, hefir sera Gizur gefið kvæðabók þessa sera Jóni Arasyni í Vatnsfirði, en Árni Magnússon hefir fengið hana frá Torfa bónda Jónssyni í Flatey á Breiðafirði. Páll lögmaðr Víðalín fékk hana síðan til láns hjá Árna, og lét skrifa hana upp, og kynni sú afskrift vera til enn; væri það ágætt ef hún fengist, því kvæðin 24-38 vantar nú allshendis í kvæðabók sera Gizurar, og framanaf 39da kvæði. ²) 1141 hefir rángt: „Grímhildr“.

6. Kvæði af Andrési Stígssyni.

Stoltz frú Elena úti stóð undir loptsins sala

• hún sá segl að sundi fara.

hún er ein eðla rósa.

Kvæðið er hér 15 erindi, *en í kvæðabók Gizurar prests Nr. 6 er það einu erindi fyllra (sbr. Abr. Udvalgte Danske Viser V, 72).

7. Kvæði af Ólafi liljurós.

Ólafr reið með björgum fram

rauðr loginn brann

hitti fyrir sèr álfa rann

segir hann

þar lá búinn byrðing undan björgunum fram.

Kvæðið er hér 24 erindi, og er að heita má samhljóða því sem er í kvæðabók Gizurar prests, Nr. 7, en til eru af því margar aðrar meðferðir ólíkar og með öðrum viðkvæðum (Berggrens Folkesange og Melodier III, 8; Snót, bls. 200; sbr. Syv 87; Abr. Nr. xxxv; Sv. Grundtvigs „Prøve“; N. F. S. Grundtvigs Kjæmpeviser S. 178).

8. Kvæði af Herra Birni og Íngigerði.

Herra Björn og Íngigerðr

lágu þau bæði saman;

töluðu þau sèr gaman

sá er enginn glæðr eptir annan

inni í hæga loptinu

þeir.

Þetta kvæði er hér 34 erindi, en í kvæðabók Gizurar prests (og sömu-leidis í 1141) er það einu erindi styttra; til eru af því fleiri uppskriftir og eru allar styttri. Svipað efni er í hinni dönsku vísu „*skjön Anna*“, Abr. Nr. CLXXVII.

9. Kvæði af Sigmundi.

1. Sigmundur fyrir austan borg [rètt. fold],

í túnum

enginn þeirra villir hana með rúnum.

2. Austan fold,

hann vissi ei æðra mann á mold;

Sigmundur talar við móður þá.

í túnum

enginn þeirra villir hana með rúnum.

Kvæði þetta er 18 erindi, og svo er í bók Gizurar prests, Nr. 9.

10. Kvæði af Nikolási.

Árfa morguns klukkan söng

hann svo til hófa reið,

Nikolás klæddist í sinni sæng

hún sá hann aldrei optar.

hann fór í sinn kyrtil breið.

Þetta kvæði er og 18 erindi, og svo er í Gizurar-bók, Nr. 10, en í

öðru handriti, A. Magn. 151 A. 1: (153). Svo, er það öðruvísi og ekki nema 12 erindi:

11. Kvæði af herra Pána.

Eiríkr ríðr á hauginn upp, vekja upp vora harma.
hann talar við sína barma; ríðum vör svo í Breiðadali;
vör skulum ríða í Breiðadali *í þyrni og í blóma.*

Kvæðið er 11 erindi, og svo er í kvæðabók Gizurar prests Nr. 11, og í annari uppskrift í Árna Magnússonar safni 151 A. 15 (153). Svo, sem þó er annars nokkuð ólík þessari.

12. Kvæði af herra kóng Símoni.

Standið upp eðla hofmenn hvað vilja bændr kæra?
ef þér vilið vísu læra *nú mega hofmenn læra.*
setja skal þing í Dana-kóngs höll.

Kvæði þetta er hér 14 erindi, en í kvæðabók Gizurar prests Nr. 12 og í 1141 er það einu erindi fyllra; það er á dönsku í safni Vedels III, 17.

13. Kvæði af Íngu lífstuttu.¹

Ínga lilla út í lönd gullleg voru hennar axlabönd;
og undir hlíða, *og vel mátti hún hans biða.*

11 erindi, og svo er í kvæðabók sera Gizurar Nr. 13; sbr. Levning. af Middelald. Digtek. II, 15.

14. Kvæði af Gunnlaugi.

Hustrúin talaði við sinn son *það heiðrar svo margan ridd-
leitaðu þér að úngri kvon,* *ara.*

11 erindi, einsog í bók sera Gizurar Nr. 14. Gunnlaugr siglir fyrir „Elfarsker” og biðr dóttur Eiríks Sviakonúngs.

15. Kvæði af frúnni Stafró.

1. Salómon og Kári þeir voru bræðr báðir;
þeir voru bræðr báðir; Kári reið á mirkvan skóg,
vel kunna þeir rúnir; þar kom hin sterka Stafró;
2. Kári *vel kunna þeir rúnir.*

Kvæðið er 24 erindi og svo er í bók sera Gizurar, Nr. 15; er ekki ólíklegt, að kvæði þetta sé svenskt að uppruna.

16. Kvæði af Loga og Íngu.

Íng var hún Ínga og talar við danskan dögling.
er hún reið sig til þinga; *hvar á landi sem hún er.*
hún reið sig á velborið þing

11 erindi, eins og í bók Gizurar prests Nr. 16. Kvæði þetta er og til á dönsku.

1) sbr. Nr. 69 hér á eftir.

17. Kvæði af Bóthildi.

Býr einn bóndinn upp með á
hann á sér fríðar dætur þrjár,
lætr hann byrja og blanda;

því nú er hann einn staddr í þeim vanda.

12 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 17.

18. Kvæði af herra Pètri og Ásbirni.

Herlegir sveinar, hyggið að, og frúr:
sveinarnir klæðast með skarlati brún,
svo sigldi herra Pètr hari;

meðan byrinn blæs austan fyrir Danmörk.

Kvæðið er hér 16 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar Nr. 18; sbr. Levning. II, 21.

19. Kvæði af Knúti í Borg og Sveini kóngi.

Svein kóngur á skeiðunum   festir sér frú til handa;
hann siglir á millum landa.   *hvad syrgir þig til þan svo sáran?*
Knútr er í borginni,

Kvæði þetta er hér 39 erindi, en í kvæðabók sera Gizurar Nr. 19 er það einu erindi fyllra; til eru og af því aðrar uppskriftir íslenzkar, og þekkjum vör af þeim þrjár eða fjórar; sbr. Syv IV, 18; Abr. Nr. cxlii.

20. Kvæði kallað Taðkvæði.

Það er svo fagurt um sumar tíð   *um sumurinn,*
frúrnar gjöra sig svo blíð   *þar allir fuglar sjngja vel.*
frúrnar klæða sig svo vel

Kvæðið er hér 28 erindi, eins og í bók sera Gizurar, Nr. 20, en til eru fleiri uppskriftir þess á íslenzku, og byrja sumar á þessu, sem hér er í 5. erindi:

„Jómfrú sitr í hæga lopt“ o. s. frv.

og verðr svo bragarháttrinn nokkuð öðruvísi; sbr. Syv IV, 36; Abr. Nr. clxxxvi.

21. Kvæði af Stíg og Regissu.

1. Riddari Stígr fór á skóga,   ristir hann rúnir nógar;
ristir hann rúnir nógar;   með hægri skenkir hann mjöð og vín,
frúin, gef oss orlof.   með vinstri ristir hann rúnir sín.

2. Skóga   *frúin, gef oss orlof.*

Kvæði þetta er hér 25 erindi, en í kvæðabók sera Gizurar Nr. 21 er það einu erindi fyllra; sbr. Abr. Nr. xlvi, og er það kvæði 62 erindi.

22. Kvæði af Gunnhildi¹ og Rögnvaldi.

Það var einn svo blíðan dag

¹) Gunnhildr var drottning þidreks kónungs í Spíru.

hún Gunnhildr gjafir gaf: sumum gaf hún kerin full;
 sumum gaf hún malið gull   *vel vilda eg við veröldina skilja.*
 28 erindi, og svo er í kvæðabók sera Gizurar Nr. 22; kvæði þetta er
 einnig til á dönsku.

23. Kvæði af frú Kristínu.

Vili þér nokkuð hlýða mér   sína sorg yfirvann;
 meðan eg segi fram: *hún er ein edla rósa.*

hversu hin unga Kristín

35 erindi, einsog í bók sera Gizurar Nr. 23 (í 1141 er það 34 erindi);
 sbr. Syv IV, 72. Eptir þetta kvæði vantar mikinn kafla í kvæðabók
 sera Gizurar, einsog áður var getið.

24. Sophíu kvæði.¹

Valdimar siglir um saltan sjá   getr hann ei landi fyrir myrkri náð,
þann blíða,   *vær skulum til hófa ríða.*
 44 erindi (í 1141 er það 43 erindi). Af þessu kvæði eru til fleiri
 uppskriftir: „Valdimar og Burtleifr” o. s. frv. sbr. Syv IV, 41.

25. Kvæði af Margrætu og Eilíf.

Vili þér nokkuð hlýða mér   son og dóttur á;
 ámeðan eg segi frá: *vér lofum þann guð sem leyst*
 kóngurinn í Danmörk   *hefir allan vanda.*

42 erindi. — Útaf þessu efni er og til kvæði á íslenzku, sem heitir
 „Margrætar vísur”, með sama bragarhætti og Gyðings diktr (Nr. 180), og
 er upphaf þess: „Atburð einum inni eg frá”. Til er einnig kvæði á
 dönsku af sama efni.

26. Kvæði kallað enska vísa.

Enska vísan hún er sig svo löng,
 hún var skrifuð á organs söng,
 hún var sett með meistaralist,
 hún var lesin á lilju kvist,
 hversu hinn úngi hofmann hefir sína unnustuna mist.
 18 erindi (sbr. Antiquar. Tidsskr. 1846-1848 bls. 162).

27. Kvæði af Vallara systrabana.

1. Skín á skildi sól og sumarið fríða,
 dynr í velli er drengir burtu ríða.
2. Þorkell á sér dætur tvær,
     skín á skildi,
 Katrín og Signý heita þær,
     sól og sumarið fríða
 dynr í velli er drengir í burtu ríða.

¹⁾ sbr. Nr. 93 hér fyrir áptan.

29. erindi (í 1141 er það 30). Til eru fleiri uppskriftir af þessu kvæði og er nokkurra getið í Ant. Tidsskr. 1846-1848 bls. 165 og 1849-1854 bls. 23; sbr. Abr. Nr. CLXIV.

28. Kvæði, Magna-dans kallað.

Magni siglir um saltan sjá *þann herlega mann*
fyrir mæði *sigla þeir stóran agi.*

getr hann ei landi fyrir myrkri náð;

57 erindi (í 1141 er það 58 erindi), og er það ein hin fyllsta uppskrift af þessu kvæði.

29. Kvæði, kallað Ásudans.

Gunnar á sér dætur tvær
sumarið mun liða
Ása og Signý heita þær;
þá var sleginn dans undir hlíða.

87 erindi (í 1141 er það 88 erindi), og er það einnig með fyllstu uppskriftum.

30. Kvæði, kallað Kistudans.

Herra einn hèlt heidr og magt *sem oss var tæð,*
og hóf í sínu landi *þeim var lofðung langt yfir menn*
allir hafa honum æru lagt *lista allra læð.*
hann átti að stýra brandi

21 erindi en ekkert viðkvæði. [Konungsdóttir bratt unnusta sínum í kistu, og ætlaði að láta kviksetja hann með sér dauðri, en þjófar komu að stela úr gröfinni og við það frelsaðist hann].

31. Kvæði af Tristram.

Frúr og herlegir sveinar *við Lundúna brú.*
hèldu vel sína trú *þeim var ekki skapað nema*
Tristram háði bardagann *að skilja.*

30 erindi. Í 1141 er þetta kvæði Nr. 32. Til eru af kvæði þessu fleiri uppskriftir, og byrja flestar með því sem hér er 2. erindi: „Tristram háði bardagann við heidinn hund“, o. s. frv. — sbr. Levning. II, 23.

32. Kvæði af Málfríði.

Kristín sitr í Skáney *sér hún ei þann öðling.*
tekr hún gull að láni;

22 erindi; sbr. Tragica, 26. — Í 1141 er kvæði þetta Nr. 31.

33. Kvæði af greifa Gunnelin.

Það var greifi Gunnelin *og reyna manndóm mín.*
hann talar við móður sín: *vel upp fyrir dag,*
eg vil ríða mig upp á land *vær komumst vel yfir þá heidi.*

36 erindi. Kvæði um greifa Guncelin er hjá Vedel og Syv, 1, 6, 'én þessu kvæði er hleypt úr í 1141.

34. Kvæði af herra Jóni og Ranfríði.

Hann herra Jón og Ranfríðr sváfu þau bæði saman.
töluðu þau sér gaman svo fóru djúrir dreggir.
uppi í þæga loptinu

24 erindi (í 1141 er það 25 erindi). Til eru uppskriftir, þar sem hún er kölluð Ragnhildr. Kvæði svipað þessu er einnig til á dönsku.

35. Kvæði af Sveini Vonvið.

Sveinn Vonvið sitr í búðu, hans móðir kom þar gangandi inn.
hann slær gullhörpu hina prúðu, sjáðu þig út Sveinn Vonvið!
hann slær gullhörpu undir skinn,

Kvæði þetta er hér 74 erindi, en því er hleypt úr í 1141; hið danska kvæði er hjá Vedel 1, 15 og Syv, 1, 16, sbr. Abr. Nr. x (71 erindi).

36. Kvæði um Mummering lilla.

Mummering var hinn minnsti manni
sem fæddist upp í kóng Karls rann;
mínar fegurstu jólmfrúrnar.

19 erindi; sbr. „Mimmering Tand”, hjá Vedel 1, 17 og Syv 1, 18; Abr. Nr. xii. Þetta kvæði er og ritað í 1141.

37. Kvæði.

Eg reið mig um veldi
eg batt minn hest að kveldi.
svo víða þá gengyr þar frètt af.

16 erindi, og er þetta einnig í kvæðabók sera Gizurar, sem ádr var nefnd, Nr. 39 í röðinni, en vantar þar upphafið, fram í annað erindi. Á dönsku hefir kvæði þetta verið kallað „Hedebys Gjenganger”, sbr. Vedel og Syv 1, 5 og Abr. Nr. xxvii.

38. Kvæði, Ólukkulegar giptingar greifans dóttur.¹

Eg var fædd í búri
á meðal frúa og meyja (frú og mey),
þær svæfðu mig í silki
og svo í skarlati rauðu (reyð);
þar enginn manni skyldi alla mína sorg víta.

25 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar Nr. 40. Önnur meðferð kvæðisins er til í íslenzku vikivaka-kvæði, sem er gamalt og laglega kvæðið, þar er þetta upphaf: „Mjög var eg fagurt meybarn smátt”, og þetta viðkvæði: „Einn guð þekkir allar raunir mínar”. Það kvæði er 21 erindi; sbr. Vedel og Syv 11, 11 og Abr. Nr. cxxxviii.

¹) sbr. Kristínar kvæði, Nr. 44.

39. Kvæði.

1. Skipin liggja hér við sand;
þar er á fjöldi kalla.
dagr fagr þrýðir veröld alla.
2. Jómfrú gekk til brunna
þar er á fjöldi kalla
hún bleikir sinn hvítan tvinna
dagr fagr þrýðir veröld alla.

Kvæðið er hér 10 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar Nr. 41; sbr. Syv, iv, 70 og Abr. Nr. ccii („Svend og hans Söster”).

40. Kvæði af Ólufu og hennar syni.¹

1. Úngan hitti eg hofmann
í harla fögrum runni
skal eg í hljóði dilla þeim eg unni.
2. Kóngrinn reid með steini fram
úngan leit eg hofmann
fann hann fyrir sér lítið barn
í fögrum runni
skal eg í hljóði dilla þeim eg unni.

Kvæðið er hér 26 erindi, og er það einu fyllra en í kvæðabók sera Gizurar (Nr. 42).

41. Kvæði af Ásu.

Ása gekk um stræti *við Sikiley*
far vel fley *fögrum tjöldum slóu þeir undir*
heyrði hún fögr læti; *Sámsey.*
kvæðið er 8 erindi, og svo er í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 44.

42. Kvæði, kallað Upplifgunar-dans.²

Döglng átti drottning dýrra stétta er drjúgum lofadi hirðin öll;
dóttur ól við duka þöll seggir hlýði, segja mun eg af létta.
Kvæðið er 22 erindi, einsog í kvæðabók sera Gizurar Nr. 45, og er efnid um keisara dóttur, sem „burgeis-sonr” (borgara-sonr) fékk lífgað.

43. Kvæði.

Gumnar hafa hér gaman í kveld,
get eg það sè bannað,
eg mun þegja og þylja í feld
og þenkja um nokkuð annað.

:|: Horfinn gjörist eg heími í hug. :|:

¹⁾ sbr. Nr. 72 hér fyrir aptan. það „upplifgunar-kvæði”.

²⁾ 1141 og kvæðabók sera Gizurar kalla

Kvæði þetta er 8 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 46. Þetta kvæði hefir verið ætlað til þess að karlmaðr syngi og læki í „Gleði”.

44. Kvæði, kallað Kristínar kvæði.¹

Eg var skorin í silki   lögd í sjáfar:|: fley.
og í skarlats trey   *vel vilda eg við veröldina skilja.*
:|: síðan borin til strandanna

12 erindi, eins og í kvæðabók sera G., Nr. 47; sbr. Vedel og Syv II, 11.

45. Kvæði, kallað Þóru-ljóð.

Heyrt hafa þjóðir   hann var manna
Þorleifs getið,   mestr í heimi
sá hefir drengr búit   þó ei auki ek þat
í Danaveldi,   út í hauga.

26 erindi; það er einnig í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 48.

46. Kvæði, Kríngilvefju vísur.

Mun ek frá karli   konu átti hann sèr
kunna at segja,   af kyni góðu,
þeim er fyrri hjó   þeim var bráðskapat
í fornum sið,   barn at eiga.

24 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 49.

47. Kvæði, af Þorkeli og Margrètu.

Þorkell ríðr sig undir ey
farvel fley
kaupir Margrètu og þenkir mey;
við Sikiley

fögrum tjöldum slóu þeir undir Sámsey.

25 erindi, en í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 50, er það einu erindi fyllra. Til eru á Íslenzku fleiri uppskriftir af þessu kvæði.

48. Kvæði.

1. Fagurt sýngr svanrinn um sumarlánga tíð, þá mun lyst að leika sèr mín liljan fríð, fagurt sýngr svanrinn.	2. Stjúpmóðir ráðtu drauminn minn <i>um! sumarlánga tíð</i> eg skal gefa þér gullskinn <i>mín liljan fríð,</i> <i>fagurt sýngr svanrinn.</i>
--	--

14 erindi með viðkvæðis-stefinu, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 51.

49. Kvæði af Kristínu og Ásbirni.

1. Gulli ber hún spenntan skó
hláðin með ofnis býng
ein ber hún ángr fyrir þann öðling.

¹) sbr. Nr. 38 hér fyrir framan.

2. Kristín beiddi móður sína

klæðin með ofnús bjúg

leyfðu mér honum Ásbirni klæðin að skera;

ein ber hún ángur fyrir þann öðling.

17 erindi með viðkvæðis-stefinu, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 52.

50. Kvæði. af Spanialandi og Miklagarði.

Spanialand og Mikligarðr

það yfir upp þeirra reiði.

það liggur svo langt af leið,

þeir eðallegu sveinarnir og

herrar senda hver öðrum boð,

ríkir.

54 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar; sbr. Vedel og Syv, III, 1 og Abr. Nr. CLXVIII, og v, 75.

51. Kvæði af herra Eiríki og Íngibjörgu.

Það var hann herra Eirík kóngur,

hann ríðr sig undir ey,

festi hann jómfúru Íngibjörgu,

hún var svo væn ein mey.

Bíðið fyrir þeim sem kórónuna skal bera.

18 erindi, einsog í kvæðabók sera Gizurar; sbr. Vedel og Syv II, 37; Abr. Nr. LXXXIII.

52. Kvæði. Palli, Bár (Bárðr) og Lýðr, bræðr þrir, drápu hver annan.

Lýðr ríðr á þingið fram

og lét skoða sín dauðleg sár,

„þau gjörði mér enginn veraldar-mann

utan minn bróðir Bár”.

þar þeir máttu ekki allir ríða.

11 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 55; sbr. Vedel og Syv, III, 4; Abr. Nr. CXXXIX.

53. Kvæði, af Túla Vagnssyni.

Í Lunda kirkju hefst ein stefna

ríða til riddarar og sveinar

(riddarar og sveinar)¹, jómfúrir, meyjar,

og danska drottning í skarlati reyð.

Lífir hann Túli Vagnsson og þess skal hefnaust.

32 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 56; sbr. Vedel og Syv III, 9; Abr. Nr. LXXXIX.

54. Kvæði. Kóng Byrgi í Svíaríki sveltir tvo sína bræðr í fángelsi.

Frú Íngibjörg þrjá bræðr átti,

fyrir Svíaríkis krónu hver sitt líf láta mátti;

fyrir ósanna sök urðu þeir að deyja.

---

¹) Þessum orðum er einnig sleppt í 1141.

58 erindi, eins og í kvæðabók sera Gizurar Nr. 57, er þar einni vísu bætt við það sem er í Abr. Nr. LXXXV; sbr. Vedel og Syv II, 39. "Í 1141 er þessú kvæði hleypt úr.

55. Kvæði, af Ribbald og Gullbrún.¹

1. Austan blakar laufið á þeim linda,
allt er óhægra að leysa en að binda.

2. Heyrðu það Gullbrún fríða

laufið á þeim linda

villtu nokkuð ríða?

allt er óhægra að leysa en að binda.

39 erindi með viðkvæðis-stefinu, einsog í kvæðabók sera Gizurar Nr. 59², sbr. Syv IV, 88; Abr. Nr. cxlviii.

56. Kvæði, af skógarmanni og hans unnustu.

Uppi í hæsta turni   hann talar við frú að morni;
á mína trú   *og enn er hún jómfrú.*

28 erindi, og er það einu erindi meira en í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 60.

57. Kvæði, af Tóvu og Birni.

Tóva sitr inni;   *á Danamót*
leggjum land undir fót   *og dans vill hún heyra.*

ól hún barn við Birni;

21 erindi; í kvæðabók sera Gizurar Nr. 61 er það 14 erindi, og er auðsætt að uppskriftirnar eru ekki báðar frá sama uppruna.

58. Kvæði, af Gauta og Magnhildi.

Gauti og hún Magnhild frú   *hún dansar*
riddarinn herlegr og vel   *sú ber gull og klæðin brún, hún*
þau lágu saman í lopti tvö   *dansar vel.*

21 erindi, og svo er í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 62. Kvæði, sem heitir „Harpens Kraft“, Abr. Nr. LIII, er nokkuð svipað þessu að efni til.

59. Kvæði, kallað Vínkvæði.

1. Til vara bið eg hverr vopna meiðr   bráður dauðinn drótt kom að,
virði orðin mín,   drengir fengu heljar það,
dýrum sýngjum drottni heiðr   andaðan hver undir trað,
og *drekkum hægt vín.*   af ángri margur hrín,
2. Utanlands í einum stað   dróguð út um dyr og haf (hlað)
innilega heyrðist það: og *drukku hætt vín.*

Kvæðið er 21 erindi að viðkvæðis-stefinu meðtöldu, eins og í kvæðabók

¹) sbr. Nr. 92 hér fyrir aptan.   ²) Nr. 58 í kvæðabók sera Gizurar er „Fæðga-reisa“, sem eignuð er Birni á Skarðsá, en það kvæði er ekki hér á bókinni. Á þessu getr reyndar svo staðið, að skrifarinn hafi hleypt því úr, en líklegra er, að báðar bækurnar sé eptir einni eldri, og hafi sera Gizur skotið kvæðinu inni.

sera Gizurar, Nr. 64¹; efnid er um fídlara, sem lá dauðadrukinn á götu og var kastað í gröf með pestdauðum líkum, raknaði þar við og frelsaðist, en dó þrem dögum síðar.

60. Kvæði af Nikulási og herra Eiríki Brún.

Það er hann Nikulás Baggason herra Eirík Brún til gest;
hann biðr leggja söðul á hest *herrar liggja nú slegnir svo*
hann vill ríða uppá land *hart á velli.*

Kvæði þetta er hér 12 erindi, en í kvæðabók sera Gizurar Nr. 70² er brot af því, yantar 7 erindi framanaf og upphafið á 8da erindi, og það sem hér er 12ta erindi hefir þar aldrei verið. Kvæði þetta er á dönsku hjá Vedel og Syv, III, 6, en Abr. hefir sleppt því og þótt það fánýtt; í 1141 er það felit úr.

61. Kvæði.

Eg tók öxi uppá mitt bak hann stakk sínu sverði á milli.
eikina niðr at fella, *svo vinnr sá sveinn sína*
þar kom sá sveinn sem skóginn átti *jómfrú.*

8 erindi; sama kvæði er í kvæðabók sera Gizurar, Nr. 71. Á dönsku er þetta kvæði hjá Vedel og Syv, II, 10 og Abr. Nr. xxxvi, sem þar er kallað: „den omskabte Jomfru”.

62. Kvæði.

Heyrðu það mæta móðir: mundi eg engan eiga bróðir?
svo fagurt fellr hún Rín dável gengr dansinn.

¹) Nr. 63 í kvæðabók sera Gizurar er „Grýlu kvæði”: „Hér er komin Grýla, hún gægist um hól” o. s. frv., sem án efa mun vera eptir sera Guðmund Erlendsson, seinast prest á Felli í Sléttuhlíð (c. 1634-1670); þetta kvæði er hér ekki nema 32 erindi, þar sem það er sumstaðar yfir 80, og kann vera að ort sé inni það smásaman seinna. ²) Nr. 65 í Kvæðabók sera Gizurar er gaman-

kvæði með ykivaka-brag:
„Ólöf talar: Magnús minn
mitt það ráðið er:

hafðu stafinn hjá þér þinn
hvert sem þú fer.”

8 erindi 11 línur hvert, með viðkvæðum. — Nr. 66 heitir Hauks-kvæði og er áþekkt hinu að efsni:

„Brynka talar við bróður sinn, *hafðu stafinn Haukur minn*
beining sæk þú mér: *hvert sem þú fer.”*

það er 6 erindi, og 14 línur í hverju, með viðkvæðum. — Nr. 67 er Lundúnar kvæði: „Lasta eg ekki Lundún lofleg er sú borg” o. s. frv.

sem getið er í Ant. Tidsskr. 1849-1851, bls. 19, og er það 14 erindi, hvert 13 línur, og viðkvæða-stef að auki í upphafinu. — Nr. 68 er Tóu kvæði (um tóu sem lokaði björninn til að sleikja hunáng í eikaklofa, svo hann klemmdist þar), 71 erindi, með sama bragarhætti og Kaupmannabragr; upphaf: „Fýsir mig að frægja orða smíði”. — Nr. 69 hefir verið „Skaufala bálkur”, um deilu millum tóu og hrafns; upphaf á þessu kvæði er: „Margan forlengir — í fámenni — sem yonizt hefir áðr — hjá virðum at dvelja; — því skal bánga — bálk at nýju, — með ljóða lag — ljóðum at skemta”.

18 erindi. [Bróðirinn sat í varðhaldi hjá greifa; systirin brýzt þar inn og leysir hann, en setr frillu greifans inn í staðinn].

63. Kvæði, af herra Birni og Kristínu.

Herra Pètr talar við skenkisveina sín
væ'r skulum gánga fyrir sunnan Rín
þar blandast bjór og vín.

hún er það vænasta vífið hann unni.

11 erindi. [Herra Björn býðr 15 tunnur rauða gulls sèr til gríða, en fær ekki; Kristín litla spríng'r af harmi].

64. Kvæði.

Sína spyrja systur vann viltu ekki mærin mann?
undir vidinum væna undir lundi í þeim runni græna.

23 erindi. [Systur tvær drepa Erlend í föður hefndir]. Önnur uppskrípt af þessu kvæði er í safni Árna Magnússonar 151. A 11 (153). 8vo.

65. Kvæði, af Hríngi kóngi og Alexander.

Hríngur hèt sá kóngrinn fyrir löndum røð
eína átti hann dóttur sèr sem sagt var mèr.

Alexander lætr byrðing búa.

25 erindi. [Alexander nam burt dóttur Hríngs kónungs; Alex. dreymdi draum, sem Sesselja móðir hans røð; Hríng'r kónungr fór á hendr honum með her og drap hann]. Önnur uppskrípt af þessu kvæði er til í safni Árna Magnússonar, 151. A 12 (153). 8vo, og er hún 29 erindi.

66. Kvæði, af einni greifadóttur og hennar unnusta, úr þýzku útlagt af sera Jóni Arasyni¹.

Ein greifa dóttir fögr og fin fyrir öfundarmanna masið mart
forðum daga bjó við Rín, mótgáng trúi' eg hún reyni.
hún unni úngum sveini,

18 erindi. [Leynifundir þeirra eru sagoðir greifanum, hann ætlar að láta drepa sveininn, en hún vill deyja fyrir hann; við það viknar greifinn og fyrirgefr þeim].

67. Kvæði, um einn greifa og hans konu, útlagt af hinum sama.

Í Róm bjó einn rikur greifi til grafar Kristí gánga
réttvís forðum tíð, girntist sá frómi mann,
hann fýsti að fá sèr leyfi lét sig lysta og lánga
og fara af landi um hríð; að lita staðinn þann.

Kvæði þetta er hèr 32 erindi (í A. Magn. 148, 8vo Nr. 98 er það 31

¹) Sera Jón þessi, Ara son í Ögri, Magnússonar í Saurbæ á Rauðasandi, var prófastr í Norðr-Ísafjarðar sýslu og prestur í Vatnsfirði (1636-1673), og er sá sami og ádr var getið að sera Gizur gaf kvæðabók sína.

erindi). [Húsrú greifans frelsar hann úr fángelsi Serkja, klædd í múnka-klæðnað, honum óvitandi].

68. Kvæði, kallað Snjás kvæði.

1. Því hirðit þér	at því gaman,
hljóðs at beiðast	þó gamlir menn
þó at ek vistir	gjörist kveðnir (kvæðnir).
veiti börnum;	2. Fyrr átti ek mér
þat þykir engum	fóstru væna o. s. frv.

Kvæðið er hér 50 erindi, en í öðrum afskriptum er það 47 erindi (A. Magn. 148. 8vo, fol. 229-233) og í sumum færri.

69. Kvæði af Íngu.

Ínga litla út í lönd	<i>vel mátti hún hans biða;</i>
og undir hlíða,	<i>grænt og fagurt aldin undir</i>
gull voru hennar axlabönd;	<i>hlíða.</i>

13 erindi, að mestu leyti eins og Nr. 13 hér að framan, nema vísun skotið inn í og viðkvæðið aukið.

70. Kvæði.

Hér býr einn bóndinn upp með á	<i>með hökuls mokkinn</i>
<i>i pansara og í plátu</i>	<i>vopnarokkinn</i>
veglegar á sér dætr þrjár;	<i>hann burt reid.</i>
<i>i skusseli og með strútinn breið</i>	

5 erindi, er líklega ekki annað en brot framanaf kvæði. Viðkvæðið telur upp ýmislegt af fornum riddarabúningi.

71. Kvæði, af riddara Limika og einni jómfrú.

1. Jómfrú sitr í hæga lopti ¹	alla aleigu vann hún af þeim
<i>um sumaríð</i>	af sumum vann hún hosur og skó;
<i>þar allr fuglinn sjngur vel.</i>	<i>um sumaríð</i>

2. Hún tellir við þá riddara fimm *þar allr fuglinn sjngur vel.*
22 erindi. Það er önnur meðferð á sama kvæði og Nr. 20 hér að framan, en sleppt formálanum.

72. Kvæði.

Kónggrinn spurði dóttur klár	villtu gíplast í ár?
<i>þegar á unga aldri</i>	<i>lífi eg enn og leik eg mér aldri.</i>

26 erindi. Það er önnur meðferð á kvæði því sem áður er talið, Nr. 40 hér að framan.

¹) Hér vantar í: „hún tellir bæði tit og opt;
hún tellir við þá riddara fimm“;
og sama vantar í 1141.

24 erindi. [Eldri systirin, „svört sem mold“, hratt hinni í sjó. Biðill hennar fann líkið og bjó til þrjá hörpustrengi úr hárinu. Strengirnir sögðu morðið, og systirin sprakk af harmi]. Af þessu kvæði þekkjum vér enga aðra uppskrift en þessa.

80. Kvæði.

Það var einn myrgin og sagði honum mál að mala.
er haninn tók að gala, það trúð eg að hann sofi litíð.
húsfreyja vakti bónda sinn
18 erindi. [Um Íngigerði húsfreyju, sem lét bónda sinn gjöra búverk öll, og bardí á honum].

81. Kvæði.

1. Það er kaupmannanna prýði
að þeir vinda segl við rá.
og hjálpa sínu lífi;
sigla þeir þó sjórinn yfir þá drifi.
2. Lágu þeir í hafinu
það er kaupmanna prýði
fjörutlu dagana
þeir vinda upp segl við rá
lágu þeir svo lengi
að sultrinn gekk á drengi;
sigla þeir þó sjórinn yfir þá drifi.

9 erindi. [Kaupmenn köstuðu hlutkesti um, hverjum slátra skyldi. Stýrimaðr varð fyrir hlutkesti. Hann sá dúfu í lopti fljúga og vildi skjóta; hún beiddi sér gríða og losaði þeim byr]. Önnur uppskrift kvæðisins, lík þessari, er í Árna Magnússonar safni Nr. 151. A 9 (153). 8vo.

82. Kvæði af herra Jóni og Loga.

Bóndinn kemr af þingum heim og spyr at um Jón.
vel vel bín bindum hjálm af gulli og ekki
dóttir hans stendr upp í bý kemr hann herra Jón.
15 erindi. Efnið er mjög áþekkt því sem er í dönsku kvæði hjá Syv IV, 64; Abr. Nr. cxcvi. Fleiri uppskriftir eru til af þessu kvæði, með nokkrum tilbreytingum.

83¹. Kvæði af einni hafrú.

Danski kónggrinn lét eina hafrú grípa
hafrúin dansar á þiljum
henni lét tiggja í turninn svipa
því treg var hún fremja hans vilja.

21 erindi. Sbr. Vedel II, 24; Abr. Nr. LXIX.

1) kvæðunum 83, 84, 85 og 86 er sleppt í 1141.

84. Kvæði, af frú Dagmar.

Frú Dagmar rómast í Ribe sjúk, voru sóttar at henni þènti.
 til Ringstað var hennar at vænta, *úti í Ringstað hvílist drott-*
 allflestar frúr um Danmerkr ríki *ing Dagmar.*
 37, erindi; sbr. Vedel II, 25; Abr. Nr. Lxx, og er kvæðið þar 2 erind-
 um lengra.

85. Kvæði, af Berngerði.

Árla morguns eykt fyrir dag og gullkórónu af hverri mey.
 morgungáfunnar hún krafði fyrir sig: *vei verði henni Berngerði.*
 gefit mér kæri herra Sámsey
 19 erindi; sbr. Vedel II, 26; Abr. Nr. LXXI.

86. Kvæði af kóng Valdemar.

Eg vil yðr eina vísu kveða, og kóngrinn hans vilja gjöra.
 ef vilid hana heyra; *þær ridit ei.*
 herra guð gefi landið megí í friði vera,
 19 erindi; sbr. Vedel II, 27; Abr. Nr. LXXII.

87. Kvæði.

Einum unna eg manningum *og það fór þar*
á meðan það var þó hlýgt ey minn harm að bera
 heima á föður míns garðinum; *i leyndum stað.*
 15 erindi, eins og í 1141; sbr. Ant. Tidsskr. 1849-1851, bls. 18 og 21.

88. Kvæði.

Dóttir spurði móður sín *tíl yndis greina,*
þá hún var heima láttu mig ekki lengr sofa eina.
 hvort vill enginn biðja mín?
 11 erindi. [Dóttirin vill ekki prest, ekki smið og ekki kotúngs son,
 en hún vill vera „hofmanns kvinna“. Móðirin segir hann slái hana,
 en hún kveðst ekki hirða um það, því „skapið minkar en heidrinn vex”].

89. Kvæði.

Eillífr er sig gamall karl, vel kann hún að rjóða rüñd
 hann siglir suðr með landi, og sjálf ber hún sín ástar böñd
 heima sitr hún Úlfhildr meðan ekki er bóñdinn heima.
 hún kann að rjóða randir;
 13 erindi. [Úlfhildr vildi eiga vingott við Gunnar prest, en hann varð
 henni ekki að manni. Eillífr bóñdi kemr heim og lemr hann með lurk].

90. Kvæði.

Hustrú sat á bergi *að gjöra henni skil*
með tygín til lát hana leika sem hún vil.
 leit hún hjá sèr hvergi
 12 erindi. [Hún fékk geltan mann; morguninn eptir er hún ybbin,

setr allt fólkíð í hríng og gefr sumum eitt högg, sumum tvö, en bónda sínum sjö. Biskup frændi hennar útvegar henni úngan mann; morguninn eftir er hún blíð og setr fólk allt í hríng og gefr sumum eitt egg, sumum tvö, en bóndanum sjö].

91. Kvæði.

Drottningin stár undir loptsins sala hlýddi á það hennar kóngr ræð tala
mitt hjarta grór svo gjarna sól og hín ljósa stjarna.

22 erindi. [Drottning heyrir kóng tala við skemmumey sína Ingibjörgu, og óska sig dauða. Ingib. er rekin úr landi. Kóngur fer í leiðánger og á við henni son sem hann skípar að kalla Magnús]. Þetta er seinasta erindi:

Vendi eg mínu kvæði í kross, *m. h. g. s. g.*

sjálf fr guð og Karlamagnús sè með öllum oss.

sól og hín ljósa stjarna.

Nokkuð svipað er kvæðið: „Kirstenlille fra Fyen”, hjá Syv iv, 72; Abr. Nr. cciii.

92. Kvæði.

Rubbald reið á heiðar hitti fyrir sèr greifa;
á mína tré og enn er hún jómfrú.

34 erindi. Efnið er hërumbil sama og í Nr. 55 hær að framan, en nöfnunum er vikið við; svipað er hið danska kvæði: „Herr Ribolt”, hjá Syv iv, 88; Abr. Nr. cxlviii.

93. Kvæði.

Burizleif réttir hönd frá sèr Kristín systir mín dansaðu með mér í
þann blíða vèr skulum til hófa ríða.

67 erindi. [Kristín ól tvíbura meðan Valdimar kóngur bróðir hennar var úr landi. Sophía segir honum frá. Hann dansar við systur sína svo hún sprakk af mæði. Burizleifr bað Elínar, hún var vond stjúpbörnum sínum. Móðirin fær leyfi hjá Kristíni að vitja barna sinna; Elín lofar henni að verða þeim blíð móðir þaðan af]. — Svipað efni einsog í fyrra hluta kvæðisins er í hinu danska kvæði um Valdimar hinn fyrsta, Danakonung, og systur hans, hjá Syv iv, 41; Abr. Nr. lxi; en seinni hlutinn er svipaðr hinní dönsku vísu um „Svend Dyring” (Syv, iv, 78; Abr. Nr. xxviii).

94. Kvæði.

Kóngurinn og drottningin á það myrkva haf.
á þann sunnudag *Enginn veit til ángurs fyr en*
hèldu sínum skipunum *reynir.*

7 erindi. [Byrinn tók af og skipin stóðu kyr. Loppur komu upp úr sjónum, loðnar upp undir olnboga. Kóngur og drottning urðu að láta

son sinn]. Líkt efni er í upphafinu á hinu danska kvæði: „Germand Gladensvend”, hjá Vedel og Syv II, 2; Abr. Nr. xxv.

95¹ Kvæði.

Sem Kain uppbyrjaði við bróður sinn,
hinn blíða Abel og fráma,
og sókti þar eptir með slægðeikinn
honum saklausum í hel koma;

mjöð brigiðu illa hans bróðurlega tryggð reyndist.

24 erindi. Um það þegar Abel myrta Eirík konung, bróður sinn, Vedel og Syv II, 28. Abr. sleppir þessu kvæði (v, 61).

96. Kvæði.

Markstíg² af landi langt út fór hann lokkar hans hjartans kærú;
at leggja inn heiðr (og) æru, *en frúin. sitr í Seelandi og*
heima sitr herra kóng Eiríkr *sorgar.*

45 erindi. Þetta er fyrsta kvæðið um „Marsk Stig”, Vedel og Syv II, 29 og Abr. Nr. LXXV. — Til er annað kvæði á íslenzku útaf þessu sama efni, og er upphafið þannig:

Eirekr glipping áðr í öld til skarpra hreysti-dáða.
átti Danmörk ráða, *Frúin sitr í Sællandi og syrgir*
sá bar hjálm og skygðan skjöld *sinn vanda.*

Þetta síðar talda kvæði er 70 erindi, og víkr meira frá hinu danska en hið fyrra, en er heldr liðlegar ort.

97. Kvæði.

Markstíg vaknar um miðja nátt einn ráði guð hvað það skuli vera;
og mælti til sinnar kærú *mínn eðla herra, hinn úngi herra*
mig hefir dreymt á undarlegan hátt *Markstíg.*

36 erindi, einsog hin önnur vísa um „Marsk Stig”, hjá Vedel og Syv II, 30; Abr. Nr. LXXVI. — Annað íslenzkt kvæði útaf þessu sama efni er og til á öðrum handritum, og byrjar svo:

Marsk-Stígr vaknar um miðja nátt drottinn veit hvað hann skal þýða;
og mælti við frúna blíða: *mínn eðallegi úngi herra Marsk*
af sérlegum er mēr draumi dátt, *Stíg.*

Þetta kvæði er 41 erindi.

98. Kvæði.

Allmargir eru nú Danmörk í og rækja sér klæði skera;
er vilja herrar vera *og nú stendr allt landið í vöða.*
riða sig út til Riber-bý

¹) Kvæðin 95-169 eru felld úr í uppskriftinni 1141.

²) afbakað, *Marsk Stig.*

51 erindi, einsog hin þriðja vísa um „Marsk Stig“, sem segir frá vígi Eiríks konungs glíppings, hjá Vedel og Syv II, 31; Abr. Nr. LXXVII. — Annað íslenzkt kvæði útaf þessu sama efni í öðru handriti byrjar svo:

Peir dyljast margir Dánmörk í sínum klæðum breyta;
 sem drottinnar vilja heita *nú stendr landið í vöða.*
 sumir í Ribs-borg setjast með fri
 og er þetta kvæði 53 erindi.

99. Kvæði.

Peir voru sjúsinnnum tuttugu kónggrinn er sleginn til dauða;
 sem mæltust á þeirri heiði: *en vèr erum drifnir af Dan-*
 hvað skulum vèr nú til ráða taka? *mörk.*

30 erindi, og er það sem fjórða kvæði um „Marsk Stig“: „De vare vel sju og sjusindtyve“ o. s. frv. hjá Vedel og Syv II, 32; Abr. Nr. LXXVIII. — Annað kvæði íslenzkt útaf sama efni, í öðru handriti, byrjar svo:

1. Seint er að orka sögnum stað 2. Sjö og sextiu mæltust menn
 úr sjálfri historiunni milding höfðu unnið
 þó skal víkja efni að hver svo að fengi hröðuðu senn
 aþtr í fjórða sinni hefndum undan runnið;
vèr erum drifnir af Dan- vèr erum drifnir af Dan-
mörk í vanda. mörk í vanda.

og er kvæði þetta 35 erindi.

100. Kvæði.

Mark-stíg átti sér dætur tvær, sú eldri tók þeirri yngri um hand;
 ærna hörd forlög höfðu þær: *og þær fóru um veröld víða.*

34 erindi, eins og fimta kvæði um „Marsk Stig“ hjá Vedel og Syv II, 33; Abr. Nr. LXXIX. Annað kvæði íslenzkt útaf sama efni, í öðru handriti, byrjar þannig:

Þá vísinn deyr, það verður að ske, sem harma ber hær grúa;
 villt munu bíurnar fljúga; *hrekjast verður um heiminn*
 bygg eg eins þeim háttað sæ *margr víða.*
 og er 39 erindi.

101. Kvæði.

Og þar gár dans á Riber-götu
slotið það er unnið
 þar dansa riddarar dægilegir og gladdir
fyrir Eirík kóngi enum únga;
með þessum voru þeir.

20 erindi, eins og sjötta kvæði um „Marsk Stig“ hjá Vedel og Syv II, 34; Abr. Nr. LXXX. — Í öðru handriti er kvæði um sama efni, sem byrjar þannig:

Rymur danz um Ríbs-lúss stræti, *fyrir Eiræk kónginn unga;*
slotið það er unnið, með þeim svo voru þeir.

fyrir gleðinni riddarar gengu mætir

og er sömuleiðis 20 erindi, síðan er ritað þar við, með hendi þess sem ritað hefir kvæðin: „ekki fást hér fleiri þessi kvæði”.

102. Kvæði.

Ranild¹ biðr leggja söðul á hesta;
það er mæð optlega fyrri sagt;
 hinn ríka algreifa eg vil gista;

en þó eg sé útlægðr af vinum og frændum mínum.

12 erindi, einsog 7da kvæði um „Marsk Stig” hjá Vedel og Syv II, 35, Abr. Nr. LXXXI, en með sömu erinda-skipun og hjá hinum fyrri.

103. Kvæði.

Það er nú skeð í vorri tíð hefir undir sig Noreg fengið;
 sem var spáð fyrir laungu *og sár er mín hönd af brynjju.*
 að sú eðla hetja herra Hákon

29 erindi, um herferð Hákonar hins gamla; Noregs konungs, til Orkneyja, og dauða hans; sbr. Vedel og Syv II, 40; Abr. Nr. LIX.

104. Kvæði.

Greifi Gert dró í Danmörk inn svo fáir þorðu honum mót fara.
 honum fylgði fagr skari *riðit varlega riddarar inn í*
 fögur merki tuttugu og fjögur *Danmörk.*

83 erindi, um Niels Ebbesen og víg Gerts greifa; sbr. Vedel og Syv II, 41; Abr. Nr. xciv; þó er viðkvæðinu bætt hér við, og upphafs-erindið í hinum prentuðu fellt úr.

105. Kvæði.

Herra Bugge hann byggir upp Hald með æru,
 hann ætlar þat ei fyrir framendr gjöra;
þeir ríða svo fri og frjálstlega gegnum Danmörk.

53 erindi; sbr. Vedel og Syv II, 42; Abr. Nr. xcviII.

106. Kvæði.

Kónsins syni af Englandi
 allfagurt skín gull á hvítri hendi
 og honum skín gull á söðulboga;
en byrinn blæs þeim af vestri inn fyrir Danmörk.

43 erindi; sbr. Vedel og Syv II, 43; Abr. Nr. xcviII.

107. Kvæði.

Eitt standandi stríð í Svíaríki

¹⁾ „eðr Reinald” bætur handritið við, í svigum.

og svo í Vestra-Gautlandi,
kóng Albert og hans góðir hofmenn tillika

- þeir búast út af landi;
síðan liggur sveinninn í beygju.

49 erindi, um Albert Svíakonung og Margrētu drottningu; sbr. Vedel og Syv II, 44; Abr. Nr. ciii.

108. Kvæði.

Hertoginn af Beyerlandi er honum kann vera líkr;
hann er einn herra svo ríkr, *en Henrik Tagason hann for-*
enginn er sá í allri þeirri egn fundinn *þenti steilu.*

21 erindi; um uppreisn bænda í tíð Kristoffers konungs, undir forustu Hinriks Tagasonar, sbr. Vedel og Syv II, 45; Abr. Nr. cv; viðkvæðið stendr ekki í hinu danska kvæði.

109. Kvæði.

Það var herra Ívar Axelsson, at sækja sína hjartans kærú.
hann sitr á Gullandi skæru, *Herra Ívar brjtr bylgju sterka*
hann segist vilja til Svíaríkis bruna *við Gulland.*

21 erindi; um Ívar Axelsson og Kristján konung fyrsta, sbr. Vedel og Syv II, 46; Abr. og Nyer. sleppa kvæði þessu (v, 62) og þykir það harla ómerkilegt.

110. Kvæði.

Kóng Hans hann sitr í Kaupinhafn, herra Eiríki Ottasyni ofrgefa;
hann lætr leyndarbréf skrifa *aldrei kom jafnrík jómfrú í*
og sendir þau í Nyrðra-Jutland *Danmörk.*

40 erindi; sbr. hið danska kvæði „Kong Hans Giftemaal” hjá Vedel II, 48; Syv, II, 47; Abr. Nr. cvi.

111. Kvæði.

Undarlegt fengu fuglar ráð: allt fyrir laungu af annarlegri hjörð;
fýstust gjarnan að ná þeirri bráð, *og mörgum kom manni í vanda.*
er uppétin var og öll fortærð

13 erindi, um herferð Hans konungs til Þéttmerskis; sbr. Vedel II, 49; Syv II, 48; Abr. Nr. cviii.

112. Kvæði.

Allir smáfuglar í skóginum og vili þá þaðan burt jaga;
yfir fálkanum klaga, *en örnir byggir í mörkinni út.*

að rífi hann af þeim fjáðrir og dún
19 erindi; um Kristján hinn annan, Danakonung; sbr. Vedel II, 51; Syv II, 50; Abr. Nr. cix.

113. Kvæði.

Snekkjan hún liggur langt upp á landi,

og gras undir henni grór um frón,
og henni stýrir aldrei svo röskr hofmann
síðan henni stýrði herra Jón;

en sjórinn hann svelgir svo margan.

34 erindi; sbr. hið danska kvæði: „Jon Rimaardsöns Skriftemaal”, Vedel og Syv III, 2; Abr. Nr. XCII.

114. Kvæði.

Hvat skal ek í Danmörk, ek kann ei þeirra túngu;
þeirra brynjur eru mér of þungar, *en ek læri aldrei góða dönsku.*
þeir dönsku hofmenn spotta mik,

25 erindi; sbr. hið danska kvæði: „Liden Danved og unge Svend Tröst”, Vedel og Syv III, 3; Abr. Nr. CLXIX; hið danska er 26 erindi, en hér er 2. erindi hleypt úr.

115. Kvæði.

Pat var Nikulás Baggason einn brúna herra Eirík at gesta;
bað leggja söðla á hesta, *herrar á velli hættlega liggja*
vör viljum ríða upp á land *sávir.*

10 erindi; sama kvæði og Nr. 60 hér að framan, sbr. Syv III, 5, en hér er fellt úr eitt erindi, frá því sem í danska kvæðinu stendr.

116. Kvæði.

Stollz Signý lætr brugga og blanda vín hún býðr hennar bróður heim til sín;
svo fagurt fellr hún Rín þeir eru í brynjunum allir.
19 erindi; sbr. Vedel og Syv, III, 6; Abr. Nr. CLXX.

117. Kvæði.

Systir að spurði systur senn:
fyrir þann sem mér hefir lofa't í leynd
villtu ei giptast gullskorð enn?
hún býr undir skóginnum harla græna.

23 erindi, sbr. Vedel og Syv III, 7; Abr. Nr. CLXXI; þetta er sama kvæði og Nr. 64, en fylgir danska kvæðinu fastar en hitt.

118. Kvæði.

Dóttir mælti við móður: átta' eg mér aldrei bróður?
fagurt fellr til rím dáða vel gengr danzinn.

18 erindi; sama kvæði og Nr. 62 hér að framan (Vedel og Syv III, 8; Abr. Nr. CLXXII) en gengr nær dönskunni.

119. Kvæði.

Eg stóð fyrir míns herra borði að drepinn væri bróðir minn;
og skenkti mjöd og vín, *eg fekk ei fridar fyrir Svía*
í því kom mér sú tíðinda-furða *kóngi að njóta.*

15 erindi. Hann drepr 12 kempur Svía kónungs í hefnd eptir bróður

sinn, síðan konungs lænsmann og seinast konung, og fær drottningar;
sbr. Vedel og Syv, III, 10; Abr. Nr. CLXXIII.

• 120. Kvæði.

Til Lindhólmsbúss

sveinarnir drekka og gjöra þar gott rúss;

sveinarnir þeir drekka og gjöra sér glatt,

svo gjör herra Verner, í turninum sat;

frúr máttu ei geta geymt svo ríkan fanga.

18 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 11; Abr. Nr. CLXXIV.

121. Kvæði.

Pat var Ólafr Strárgason

í buðlúngs Dana garð;

og svo hinn úngi Hagbarð,

opt má illt af ósamlyndi

báðir þentu þeir býsna lengi

hljótast.

19 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 12; Abr. Nr. CXL og er danska kvæðið

25 erindi.

122. Kvæði.

Herra Offve vaknar um miðja nátt;

sína sterka drauma segir hann brátt;

Herra Offva sveinar ríða villt víða um skóginn.

27 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 13; Abr. Nr. CXLI.

123. Kvæði.

Herra Álfur hann er einn eðalíngur

þekkit þér Álf.

bæði á stefnum og svo á þingum;

22 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 14; Abr. Nr. XC.

124. Kvæði.

Álfur er fæddur í Noregs landi

hvar af hann kann sig vel næra;

og lystir þar engan veg vera;

enginn veit sína æfna fyrir en

hann hefir vel fimtán hundruð í lèni

öll er.

23 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 15; Abr. Nr. XCI.

125. Kvæði.

Reifarar liggja fyrir norðan skóg

og drekka með honum góð jól;

og skógrinn er þeirra skjól,

reifarar norðanvert í skógi.

um nóttina gá þeir í bóndans garð

26 erindi; sbr. Vedel og Syv III, 16 (33 erindi) og Abr. Nr. XCII

(30 erindi).

126. Kvæði.

Hofmenn sitja í Roskilds bý

því at á hestbak hann er fús;

og drekka þar til dagr er ljós,

riðit nú ásamit oss til lindar-

og svo gjörir enn úngi herra Tideman

innar.

28 erindi; sbr. Vedel og Syv, III, 17; sama kvæði, en mjög tilbreytt, er hjá Abr. Nr. LXIII (34 erindi).

127. Kvæði.

Bæhðr kæra þat upp á land   má ei síns leiðibréfs njóta;
er hofmenn þar út riða,   *i dalinn þar kemr hann aldrei.*
þeir klaga at Eiríkr Picheson

16 erindi; sbr. Vedel og Syv, III, 18 og Abr. Nr. CIV (17 erindi).

128. Kvæði.

Þar liggir eitt klaustr fyrir ofan skóg er vilja klaustrið foreyða;
er þer forgylltar flaugar,   *opt verðr mart öðruvis en*
þar liggja fyrir þær kempur tólf   *varir.*

28 erindi; sbr. Syv, IV, 74; Abr. Nr. XXII. Í hinum dönsku er ekkert viðkvæði.

129. Kvæði.

Hertoginn reid frá Koldings bý   honum mætti ein kerling fri
og inn til Obenrá,   er mörgum kann segja frá,
hér halda að hertogans menn og ekki koma þeir eun.

21 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 2; Abr. sleppir þessu kvæði að mestu (V, 58).

130. Kvæði.

Þar bjó einn kóngur í Danmörk fyrr,
kóng Snjá lét hann sig kalla,
húngrsnauð var um hans land stór,
hörd efasemd kom yfir alla;
þeir mega svo vel í Danmörk.

37 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 3 (38 erindi); Abr. sleppir þessu kvæði (V, 59).

131. Kvæði.

Kóng Þiðrik stendr upp á Bern   er hug hæru við mik stríða;
ok sér hann út svo víða: *þar stendr ein borg fyri Bern,*
guð gæfi ek vissi þær hetjur bornar   *þar byr í kóngriinn Þiðrik.*

53 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 4; Abr. Nr. III (56 erindi).

132. Kvæði.

Þeir voru sjö ok sjösínum tuttugu
er þeir fóru heiman frá Haldi,
ok er þeir komu til Brettingsborgar
þeir slóu þar sínu landtjaldi;
dýnr undir hestum, er danskir hofmenn út riða.

67 erindi; sbr. Vedel og Syv, I, 5 (71 erindi); Abr. Nr. I (66 erindi).

133. Kvæði.

Þat var en stolta frú Grimbildr, af öllum framandi löndum;
 hún lætr mjödinn blanda *sú var grimm og gríbbuleg í*
 og býðr til sín röskum riddurum *æði.*
 43 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 7; Abr. Nr. XIV (42 erindi), en í
 hinum dönsku er ekki viðkvæði.

134. Kvæði.

Þat var hin stolta frú Grimbildr er hún ræð boð eptir senda;
 hún lætr brugga ok blanda, *sinum bræðrum sú varð skæð*
 þat var mörg hetja harla gild *um síðir.*
 37 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 8; Abr. Nr. xv og er ekkert viðkvæði
 í hinum dönsku.

135. Kvæði.

Svoddan kappa sem hann Högni var
 og hans bróðir Folqvard spilmann
 hvar finnr mann nú nokkurn þann
 er haldast þeim líkr kann;

samt urðu þeir af svikum yfirstignir.

40 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 9 (41 erindi); Abr. Nr. XVI og er
 ekkert viðkvæði í hinum dönsku.

136. Kvæði.

Eg vil af landi reisa hann er mæðr ókunnr orðinn
 kvað meistari Hildibrand, í þrjú og þrjátígi ár,
 hver vill mæðr veginn vísa? ei hefi eg um hann ferðast
 at Bern í Grikkjaland, og ekki frú Judtu eg sá.
 20 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 10; Abr. sleppir þessu kvæði (v, 60)
 af því það er þýzkt að uppruna; þó er þetta eitthvert hið elzta þýðverskt
 kvæði, sem menn halda sè kveðið á áttundu öld (útg. af bræðrunum
 Grimm 1812. 4to.).

137. Kvæði.

Þat var enn úngi Úlfr senn, míns föðurs dauða að hefna;
 er inn fyrir kónginn ræð stefna: *sem¹ fángrinn liggir á heidi.*
 vilit þær lána mæðr yðar menn
 55 erindi; sbr. Vedel og Syv I, 11 (58 erindi) og Abr. Nr. ix.

138. Kvæði.

Sterki Þidrik býr sig út af Bern hugðu manndóm stóran drífa;
 með bræðr átján stífa, *nú stendr stríðit norðanvert*
 hver þeirra hafði syni tólf *við Jutland.*

¹) eða: „þat kærir sá sveinn, sem f. l. á. h.“, og er það sama viðkvæði og
 í hinn dönsku vísu.

29 erindi; sbr. Vedel og Syv 1, 12; Abr. Nr. iv.

139. Kvæði.

Þat var meistari kóng Piðrik,
hann skyldi frá Bern út ríða,
þar fann hann eitt leon ok enn leiða lindorm
ljótlega ójafnt stríða;

þann lindorm tók hann þó einn af.

39 erindi; sbr. Vedel 1, 12¹; Syv, 1, 13; Abr. Nr. v. Í dönsku kvæðunum eru 40 erindi.

140. Kvæði.

Búrman heldr á foldina út; ef hann á dóttur væna;
hann lætr sinn skjöld þar skína *Olgeir danski hann vann sigr*
ok gjörir innboð fyrir Íslands kóng *á Búrman.*

32 erindi; sbr. Vedel 1, 13 (33 erindi); Abr. Nr. vi (32 erindi). Í íslenzka kvæðinu er hleypt úr 3ðja erindi hjá Vedel og Syv, en Abr. hefir hleypt úr 10da erindi og þótt það klúrt.

141. Kvæði.

Þat var hinn háfi Bermus risi, enginn mann kunni honum stýra;
hann óx yfir alla múra; *en skógrinn stendrvallr vafinn*
hann var galinn en aldrei vís, *i blómstrum.*

50 erindi; sbr. Vedel 1, 14; Syv 1, 15; Abr. Nr. vii (51 erindi).

142. Kvæði.

Sigurðr sló sinn stjúpföður í hel, ok lukkunnar þar at freista;
fyrir sinnar móður bezta, *all-lystugt rennur hann Grani*
nú lystir hann til hófa at ríða *undir Sigurði.*

21 erindi; sbr. Vedel 1, 16; Syv 1, 17; Abr. Nr. xi.

143. Kvæði.

Þat var enn háfi Bermus risi, við hann ræð enginn hans æfi;
hann var stórt óhæfi, *en skógrinn allr er i blóma.*
hér með grimmr ok at heidri visinn

47 erindi; sbr. Vedel 1, 18; Syv 1, 19; Abr. Nr. viii.

144. Kvæði.

Kónggrinn ræðr fyrir borginni með nakit sverð í hendi;
ok einn fyrir öllu landi, *meðan ræsir ræðr fyrir borg-*
ok svo fyrir margri rüskri hetju *inni.*

53 erindi; sbr. Vedel 1, 19; Syv 1, 20; Abr. Nr. ii.

145. Kvæði.

Grímr hann reikar á gólfinu
ok getr vel leikit með sverð:

¹) þar eru tvö kvæði með sömu tölu.

gefi þér oss frá Íngibjörgu

úti vors herra ferð;

• *nú siglir hann Grímr af landi.*

23 erindi; sbr. Vedel 1, 20; Syv 1, 21; Abr. Nr. XIII (25 erindi).

146. Kvæði.

Þat var hann Þór af Ásgarði

er ríðr yfir grænt engi

þar tapaði hann sínum hamri af gulli

ok hafði nú vanið lengi;

svo vinnr mann Sverkínd.

27 erindi; sbr. Vedel 1, 21; Syv 1, 22 (sleppt hjá Abr. v, 60). Þetta kvæði er til á dönsku og á svensku, og er sprottið af sömu sögu og „Hamars-heim“ í Sæmundar-eddu; til eru og fornar íslenzkar rimur, sem kallaðar eru „Prymlur“ — en það nafn er dregið af þursinum Prym, jötna konungi — útaf þessu sama efni; af þeim er brot á skinni í safni Árna Magn. Nr. 604. G. í 4to.

147. Kvæði.

Álfr býr í Oddaskeri

er láta sik kempur kalla;

er ríkr ok kátr við alla,

ok nú rekr úlfinn á hvítan

á hann sér tvo alrökva syni

sand fyrir norðan.

24 erindi; sbr. Vedel 1, 22; Syv 1, 23; Abr. Nr. XVIII. Efnid í kvæði þessu er einvígi Hjálmars og Ángantýs á Sámsey, sem sagt er frá í Hervarar sögu, en í hinu danska kvæði eru nöfnin nokkuð afbökud (Angelfyr — Helmer Kamp). Álfr í Oddaskeri er Arngrímr berserkr.

148. Kvæði.

Sveinn Felding hann sitr í Helsingborg

ok hrósar sinni ferð,

æ var hann blíðr örr án sorgar

ok girðir sik við sitt sverð;

opt ferr svo, at einn er öðrum meiri.

47 erindi; sbr. Vedel 1, 23; Syv 1, 24; Abr. Nr. XX. Viðkvæðið er ekki í hinum dönsku kvæðum.

149. Kvæði.

Þat ástundar inn til Danmerkr

en ek nú nefna kann;

allmargr erlegr mann,

þeir ætla inn í Danmörk.

ok þar koma fleiri þýzkir riddarar

43 erindi; sbr. Vedel 1, 24; Syv 1, 25; Abr. Nr. XXI (44 erindi).

150. Kvæði.

Eg sé svo yfirð mart orlogsskip

at fara með gyllta branda

þat mun enn sterki Álfr í svip
ok ætla hingat til landa;

þat vinnr hann Ribold riddari sá eini.

31 erindi; sbr. Vedel I, 25; Syv I, 26; Abr. Nr. XIX Hjá Vedel og Syv er viðkvæðið skammstafað, en Abr. sleppir því.

151. Kvæði.

Einn skógr liggir í Vestrhafi,
þar ætlaði einn bóndi at byggja,
hann gjörir þángat hauk ok hund hafa
ok hugar um vetr þar liggja;

þau villudýr ok dýrin út um skóginn.

38 erindi; sbr. „Eline af Villenskov” hjá Vedel og Syv II, 1; Abr. Nr. XXIII.

152. Kvæði.

Kónggrinn og vor unga drottning um þá söltu sjóferð;
þau sitja við breiða borð svo flýgr hann yfir að Rín.
og ber þeim þá allmart á tungu

50 erindi; sbr. „Germand Gladensvend” hjá Vedel og Syv II, 2; Abr. Nr. 25. Kvæðið Nr. 94 hér fyrir framan er líks efnis.

153. Kvæði.

Hrafinn flýgr um kvöldin, enu góðu kann ei fá;
er á daginn ekki má; en hrafinn hann flýgur á
sá skal hafa þá krönku lukku kvöldin.

31 erindi; sbr. „Verner Ravn” hjá Vedel og Syv II, 3; Abr. Nr. XXVI.
— Til er á Íslandi önnur útléggng af kvæði þessu, sem er liðlegri en þessi, og kunna hana sumir fyrir sunnan; af henni hefir nýlega komið brot til safns vors.

154. Kvæði.

Þar gár einn björn á Dalbý heiði,
hann er bæði sterkr og feitr,
uxana og hestana allt leggr hann í eyði;

en vèr höfum ágætari frið i Danmörk.

28 erindi; sbr. Vedel og Syv II, 4; Abr. Nr. XXIV.

155. Kvæði.

Þar býr ein frú Danmörku í hún skín yfir Danmörk alla;
frú Hildi litlu lætr hún sik kalla, þeir mega allvel i Danmörk.
hún lætr byggja eina borg á ný

30 erindi; sbr. fyrsta kvæði um „Rosmer Havmand” Vedel og Syv II, 6; Abr. Nr. XXXI.

156. Kvæði.

Bukki bein og Elvar-stein, til Íslands munu þeir stefna;
og fleiri kæn og ei nefna, *en mína trú eg brýtt aldrei.*

þeir létu sér byggja einn harðan knör

26 erindi; sbr. annað kvæði um „Rosmer Havmand” hjá Vedel og Syv II, 7; Abr. Nr. xxxii (24 erindi).

157. Kvæði.

Íslands kóngur lætr byggja skip eitt þá gjörði það sveinunum kviða;
allnærri Íslands síðu, *þá þeir fengu frið í haf út at*
þá er það gamla ráð var dautt *sigla Norðmenn.*

22 erindi; sbr. þriðja kvæði um „Rosmer Havmand” hjá Vedel og Syv II, 8 og Abr. Nr. xxxiii (23 erindi).

158. Kvæði.

Eg lagði mitt höfuð við elfar hæð, og vildu við mig tala;
mín augu tóku að dvala, *síðan eg hana fyrst sá.*

í því komu tvær jólmfrúr mēr að

12 erindi; sbr. hið danska kvæði „Elver-Höi” hjá Vedel og Syv II, 9, og Abr. Nr. xxxiv.

159. Kvæði.

Skjöldúngs menn ríða um skóginn væna,
þeir skjóta þar hjört og hind
og sinna undir línði græna
eina friða barnkind;

í háfa lopti hvilir hún Elin væna.

33 erindi; sbr. hið danska kvæði „Ung Axelvold” hjá Vedel og Syv II, 12, og Abr. Nr. clxvi.

160. Kvæði.

Það var enn gamli greifi
hann vaknar um miðja nátt
og sagði drottningu sína sterku drauma
bæði skírlega og brátt;

*af Englandi*¹.

38 erindi; sbr. hið danska kvæði „Orm Ungersvend” hjá Vedel og Syv II, 13 (40 erindi) og Abr. Nr. clxvii (38 erindi).

161. Kvæði.

Ólafur kóngur og hans bróðir *það er svo fagurt í þránd-*
þeir deildu um Noregs sker *heimi að hvíla.*

50 (51) erindi; sbr. kvæðið um Ólaf kóngur helga og Harald harðráða hjá Vedel og Syv II, 14 og Abr. Nr. lvii.

¹) í annarhvorri vísu er þetta viðkvæði, en í annarhvorri: „af Jutlandi”.

162. Kvæði.

Það var enn helgi Ólafur kóngr   að hældi það menn og kveðdi;
 hann reði fyrir Noregs landi,   þar skín svo sól sem gullid
 orð guðs styrkti og réttinn lengi   rauða í þrándheim.
 19 erindi; sbr. Vedel og Syv II, 15 og Abr. Nr. LVIII.

163. Kvæði.

Sólin skín svo skært um dag   að burt er nóttin hin myrkva;
 skírlega hún gjörir allt styrkja,   þann edla herra þeir vögu
 af því er nú komið allt vel í lag   með órètti.
 47 erindi, um dauða Knúts hins helga Danakonungs; sbr. Vedel og
 Syv II, 16 (Abr. sleppir þessu kvæði, v, 61).

164. Kvæði.

Nú viljum vèr kveða um hertoga Knút
 hið bezta er uppá kunnum finna,
 hann var yfir Slesvik einn herra þróðr
 í hjarta trúfastr ok sinni;
en illa lukkast ógudley ráð um síðir.
 20 erindi, um dauða Knúts lávarðar, hertoga í Slesvik, sbr. Vedel og
 Syv II, 17 (Abr. sleppir þessu kvæði, v, 61).

165. Kvæði.

Árla um morgin, er lóan hún saung
 undir grænum hlíða,
 herra Karl klæddist fyrir sinni sæng;
kóngrinn af Danmörk hann lætr þess hefna.
 31 erindi; um það þegar Svartí-Plógr drap Eirik konung eymuna á
 þingi, og hefndi svo bróður síns, herra Karls; sbr. Vedel og Syv, II,
 18; Abr. Nr. LX.

166. Kvæði.

Árla morguns er dagur rann   og hann fór í sína skyrtu svo væna;
 af sæng klæddist herra Tidamann   svoddan lofa súðrbúur allir.
 10 erindi; sbr. hið danska kvæði „Herr Tidemand” hjá Vedel og Syv
 II, 19 og Abr. Nr. LXI.

167. Kvæði.

Það var enn úngi Sverki
 er gár fyrir Dana kóngi standa:
 minn edla herra, mèr reidist þèr ekki,
 þó minn klagi eg fyrir yðr vanda;
*því bera riddarar þeirra skjöldu
 að það grætir svo margan.*

38 erindi; sbr. kvæðið um Sörkvi Sviakonung hjá Vedel og Syv II, 20 og Abr. Nr. LXXIV (40 erindi).

168. Kvæði.

Minna herra hefir fest cinn rósarblóma,
guð unni henni vel til Svíaríkis koma;
það hjálpar svo lítið að kvíða.

28 erindi; sbr. Vedel og Syv II, 21 og Abr. Nr. LXXXV.

169. Kvæði.

Kong Valdimar og herra Stráangi allmárt gamansamt orð;
þeir sitja við breiðu borð *þar siglir herra Stráangi móti*
og þeir byrjudu innbyrðis að tala *drottningu Dagmar.*
40 erindi, um bónorðsför Stranga Ebbasonar til Bæheims að sækja Margrætu drottningu, sem síðan var kölluð Dagmær, handa Valdemar konungi sigursæla; sbr. Vedel og Syv II, 22 og Abr. Nr. LXXVI.

170. Kvæði.

Það er hann Þorkell Þrándarson þá velbornu mey;
riðr sig undir ey, *fellr dögg á fagra eik í lundi.*
lokkar hann frúna Adallist

63 erindi. Til eru aðrar uppskriftir af þessu kvæði á íslenzku, með öðru viðkvæði. Hið danska kvæði um Þorkel Þrándarson (Syv IV, 69; Abr. Nr. cc) er miklu lengra (172 erindi).

171. Kvæði.

Það var Behmer-drottningin þær veitist heidr og æra;
tekr sína dóttur að læra: *si jómfri kom af Behmer*
nær þú kemr í Danmörk inn *landi.*
21 erindi, um, ferð Dagmær drottningar til Danmerkr; sbr. Vedel og Syv II, 23 og Abr. Nr. LXXVIII.

172. Kvæði.

1. Steinsinnr og Stáler þeir voru þjófar bádir
þeir voru þjófar bádir; og fóru að stela í þann bý
orðlofsins biðjum vèr. er þeir vissu dauðan bóndann í;

2. Stáler *orðlofsins biðjum vèr.*

26 erindi. [Stáler fór í stofu að kveða, en Steinsinnr í búr að stela. Húsfreyja er nefnd Ása. Barn hennar í vöggju varaði hana við, en hún hafði týnt húrlyklunum og komst þjófrinn undan með bezta spjót bónda]. Ekki þekkjum vèr aðrar uppskriftir af þessu kvæði.

173. Kvæði.

Herra Pètr sat í Svíaríki, að byrja Jórsalaferðir;
gyrðr var hann sverði, *grasið grór undir þeim græna*
þá kom honum það fyrst í hug *hlíða.*

34 erindi. [Herra Pètr fer út í Austrríki, og drekkur þar óminnis-öl, svo hann gleymir Kristínu, festarmey sinni; hún fer í karlmanns búningi og sækir hann]. Ekki vitum vér aðrar uppskriftir til verð af þessu kvæði á íslenzku, en á dönsku er kvæði um sama efni í „Levninger af Middelald. Digtek.” 1, 12.

174. Kvæði um Axel og Valborgu.

með þessari fyrirsögn: „Ein mikilega falleg og mjög dægileg historisk vísa, um Axel Þórðarson og Valborgu Imersdóttur, í hverri lukkunar óstöðugleiki má rættilega sjást og þekkjast; með sitt lag, sem líkar”.

Gulltafl lèku við -ed breiða borð undarlega mart kann falla;
brúðir tvær, glaðlyndar við alla, *því lukkan hún vendir sér*
með lystisemi og ærleg orð, *opt um.*

200 erindi; sbr. Syv IV, 23; Abr. Nr. CXLIII.

175. Kvæði. Kötludraumr.

Már hefir búið	hans frá ek kvinna
manna göfugastr	Katla hèti,
nýtr höfðingi	sú var menja skorð
á nesi Reykja;	manna stórra.

Kvæði þetta er hère 61 erindi, og eru þessi seinast:

60. Vurðu smíðir	61. Minnstu hvervetna
vonum bráðari,	hvat ek segi
þeim snerist fljótt í hag	ok erindum
um þat ok annat.	engum gleymir,
Mik það <i>Helga</i>	svo at uppfyllist
at hrósa skyldi	öll þeirra tala
kátlynd í brag	ok <i>sextugt</i> verði
<i>Kötludraumr.</i>	stíðast í kvæði.

Af kvæði þessu eru margar uppskriftir til, og mjög ólíkar, því sumar eru 88 erindi; en sumar ekki nema hèreumbil 50. Í safni Árna Magnússonar (154. 8vo) eru 6 uppskriftir af kvæðinu, og er þó engin þeirra samhljóða þessari.

176. Vamðarljóð.

Sat gullauðigr	konu átti hann sér
gylfi at landi,	kynstórrar ættar;
sá er höldar	kappsamr konúngr
Hríng kölluðu;	kænn at flestu.

Kvæði þetta er hère 62 erindi; í öðrum uppskriftum (t. a. m. A. Magn. Nr. 154. 8vo) er það 80 erindi, og byrjar þar með formála:

„Það mundi þjóðum	ef skemtán fengi
þykja betr	af skýru mengi” o. s. frv.

177. Gull-Kárs kvæði.

Nefnt hafa ýtar	sá var mildíngur
Eirík konúng,	mestrar sælu,
þann er forðum ræð	varð ei skýrri
fyrir Grikklandi;	skjöldúngur alinn.

71 erindi.

178. Kvæði.

1. Þau voru börnin brigðu smá
er báru sèr horn at munni;
en drósin dillaði þeim lún unni.
2. Frúin sitr í ríkinu
sú kann mart at vinna:
at lesa á bækur rúna mál
ok sauma silkitvinna;
en drósin dillaði þeim lún unni.

60 erindi. [Vilhjálmur borgargreifi og Logi í Vallarhlíð elska báðir frú Adallist; Vilhjálmur fær hennar, en Logi sitr um hann og vegr hann. Frú Adallist eignast son eptir dauða bónda síns, og elr hann upp á laun; hann vegr Loga í Vallarhlíð]. Áþekkt kvæði þessu er til á dönsku, og er prentað í „Tragica” Nr. 18.

179. Kvæði.

Eptirdæmið eitt eg sá	ef skaparinn vildi mælsku ljá:
hjá einum högum manni,	hvernig barninu bjargaði himna
væri mér skylt að skýra frá,	svanni.

12 erindi; um jarteikn Maríu, guðs móður, á barni, sem gleypti ró af nagla í smíðju; skáldið nefnir sig í seinustu vísu á þenna hátt:
Himnaríkis braut og brú,
bænina heyrdu mína, þó *skeifu-efnið* skrafi um miskun
sjáðu svo til signuð frú: þína.

Kvæðið er án æfa ort fyrir síðaskiptin.

180. Kvæði.

Staðrinn einn var stór og ríkr,	inni eg svo í sögunni á víkr,
er stóð á landi einu,	þeir lofudu guð með ljóssins orði
enginn fannst þar annar slíkr	hreinu.

16 erindi; þetta kvæði er það sem kallað er „Gyðings diktr”, en sumar aðrar uppskriftir bæta framanvið og hafa upphafið svo:

Hér vil eg ágætt æfintýr o. s. frv.

sbr. A. Magn. Nr. 150. 8vo. — Þetta kvæði virðist einnig vera frá pápiskri öld.

181. Kvæði.

Það er upphaf dygða
að elska Jesúm Krist,
höldar heimsins bygða
heidri þig með lyst,

himna kónginn, hjálpar von,
af öllu trausti eg vil dýika
Jesúm Maríu son.

47 erindi. [Um drottningu eina, sem varð fyrir svikum og var flutt á eyðisker; þar birtist María henni og gaf henni líknargrös; svikararnir urðu sjúkir og hún læknaði þá með grösunum, eptir að þeir höfðu sagt upp alla sögu. Konúgr vildi sættast við hana, en hún vildi ekki og fóru þau bæði frá ríkinu og í einsetu].

182. Kvæði.

Eg veit þegar mín æfi þver
ángrið gjörvallt dvínar,
einn guð þekkir allar raunir minar.

Mjög var eg sagurt meybarn smátt
þá móðirin ræð mig fæða
þær sveipuðu mig með silkið blátt
silfr og gullið rauða; *einn g. þ. a. r. m.*

25 erindi fyrir utan viðkvæðis-stefið í upphafi. Efnið er sama og áður var getið „um greifans dóttur af Vendel“ (Nr. 40), en þetta kvæði er eitt af hinum eldri vikivaka-kvæðum, og laglega ort.

183. Kvæði.

Ekki er fegurðin öll til sanns
eins að reyna og sjá,
af því veit eg að *ællan manns*
optlega bregðast má.

eittsinn þetta að mér tók
fyrir únga menja gefni
mér þó verði á mælsku stans
mun eg þar hætta á;

Fundið hef' eg í fróðleiks bók
fallegt vísu efni,

en eg veit að *ællan manns*
optlega bregðast má.

37 erindi fyrir utan viðkvæðis-stefið í upphafi. [Kaupmaðr einn gisti hjá riddara, þar var borið um höfuð af manni yfir borðum, og tvo dauða menn fann kaupmaðr hánga í húsinu; hann hugði sér báinn bana, en daginn eptir sagði riddarinn honum eðni til þess: höfudíð var af manni sem síplað hafði konu hans, en hinir dauðu voru bróðursynir hans, sem voru drepnir í hefnda skyni, en hann ætlaði að hefna áptr á móti].

184. Kvæði.

Margslúngnir meina
mart takist sér,
en *ráðugir reyna*
hvað reynslan holl er.

er brúði átti ljósa
næsta fríða á brún og brá,
þar hún af hápnium drósa
málari bjó þar mjög skammt frá
meður frú og sveina;

Borgara einum birti eg frá,

ráðugir reyna;
kóngsgarðinum opt var á
og erfíða fór;

ráðugir reyna
hvað reynslan holl er.

19 erindi, fyrir utan viðkvæðastefið í upphafi.

185. Kvæði.

1. Hvar skal sekkrinn standa?

vér kyrjum með þann jóla þauing;
Par músin má ekki granda;
melior, melior,
stattu upp nírfill, kírfill, tírfill
axin vaxin klunndr jól.

2. Settu' hann hjá minnar dóttur sæng;

vér kyrjum með þann jóla þauing;
þar er sá minnsti músagangr
melior, melior o. s. frv.

Hér er kvæðið ekki lengra, og sýnist vera brot eitt.

186.

Jófreyr kompán féll af bát,
hans varð skyrti og línbrók vát,
hann fór til grunns og stóð vel pund,
lá þar í millum steina;
engan klerkinn heyrðum vér svo fyrri láta;
ínglar og dínklar
um þann kalda sjá,
það mun damma gráta.

Þetta er heldr ekki lengra og sýnist það vera brot eitt; það er seinast í bókinni.

Hér er ekki tækifæri til, að lýsa til fullnustu hvílikr sè uppruni þinna íslenzku fornkvæða, hversu þau aðgreinist, og hversu þau hafi haldizt við, mest á tungurótum kvenna og karla af öllum stéttum; vér skulum hér einungis geta þess, að í bók þessari er bersýnilega safnað kvæðum eptir því, sem þeir hafa getað komizt yfir sem safnað hafa, án þess að ræða sè kvæðunum eptir neinni reglu, eða neinum aldri; þessvegna eru sömu kvæði rituð tvisvar, þegar þau hafa fengizt í fleirum uppskriftum en einni, og þessvegna eru eins þau kvæði tekin, sem eru íslenzkuð á 17du öld, líklega eptir Vedels safni af hinum dönsku kvæðum, sem prentað er í Rípum á Jótlandi ár 1591; einsog hin, sem bersýnilega eru miklu eldri. Þegar vér berum saman kvæðabók þessa við þá elztu íslenzku kvæðabók sem vér þekkjum nú, bók sera Gizurar Sveinssonar frá Álptamýri, frá 1665, þá sjáum vér, að framanaf er

sama röðin í báðum, að heita má, en síðan er hér skotið inn í kvæðum, og ekki tekin þau öll sem sera Gizur hefir; þetta hyggjum vér vottá það, að bók þessi muni ekki vera rituð að framanverðu eptir bók sera Gizurar, þó hún gæti verið það tímans vegna, heldr sé báðar ritadar eptir eldri bók, einni eða tveimr, sem hafi haft að geyma það sem báðar þessar hafa, en ekki meira. — Vér skulum hér geta þess, að eptir því sem Árna Magnússyni hefir verið sagt, og hann hefir skrásett, þá vita menn, að fjórir menn á Íslandi hafa einkum snúið dönskum kvæðum: 1) Vigfús nokkur Jónsson, annaðhvort sá, sem var sýslumaðr í Kjalarnes þingi 1569 og þar eptir, og hefir ritað mikið í bræfabók þeirri, sem Árni Magnússon kallaði „Bessastada bók” (Liber Bessastadensis, A. Magn. Nr. 238. 4to); eða annar nokkru seinna¹. 2) Jón Ólafsson Indíafari, á Svarthamri í Álptafirði, við Ísafjardardjúp; Snæbjörn Pálsson hefir sagt Árna Magnússyni, at Jón hafi íslenzkað kvæðin um „Marsk Stíg”. (A. Magn. á miða við 151. 8vo). 3) Magnús Jónsson, faðir Árna Magnússonar, fyrst prestur á Kvennabekku (1658-1666), og síðan sýslumaðr í Dala sýslu (1682, † 1683 eða 4); eptir hann hefir Árni Magnússon frétt til eins kvæðis hjá Guðránu Hákonardóttur (í Breiðafjardardölum), en svo virðist sem hann hafi aldrei fengið það, og það hafi verið týnt skömmu eptir 1700 (A. Magn. á miða við 151. 8vo). — 4) Magnús Jónsson í Vigr, sá sem hefir upphallega látið rita bók þessa, og er líklegt hann hafi snúið mörgum af kvæðum þeim sem hér eru tekin beint eptir dönsku kvæðunum og heldr styrðlega ort. Kristín, dóttir hans, hefir sagt Árna Magnússyni frá, að hann hafi íslenzkað kvæðin, en þó ekki tilgreint hver þau verið hafi, en svo hafa börn Magnúsar í Vigr verið fastheldin á kvæðabók þessari, að Árni Magnússon hefir aldrei fengið hana í hendr svo menn viti.

Ólafur stúdent Ólafsson í Skagafirði hefir sent: 1) „Lygiðinn hrós-an”, eptir meistara Þorleif Halldórsson, sem var skólameistari á Hólum og andaðist 1714. Rit þetta þótti á sínum tíma merkilegt og sýna mikinn heimspekilegan skarpleika höfundarins, og getr Finnur biskup þess (Hist. Eccl. 3, 551) og Jón Espólin (Árb. ix, 14). Afskript þessi er samin eptir tveimr, var önnur eptir sera Guðmund Sveinsson á Bardi, og önnur eptir Pál djákna Sveinsson, og er á 59 blss. í 8blada hroti með þéttri fljótaskriptarhendi Halldóra Þjálmarssonar. — 2) afskript af

¹) Vigfús hefir snúið kvæðinu: „*De vare syv og syvsindstye*” o. s. frv. (Abr. Nr. 1), og er það í Árna-Magnússonar safni (151. G l. í 8vo), en það sem hér er á bókinni (sjá 132) er önnur útgánga, sem vér ætlum vera eptir Magnús í Vigr.

nokkrum skjölum, með hendi sera Jóns prófests Konráðssonar á Mæli-
felli eptir uppskrift Sveins lögmanns Sölvasonar, það er: a) Testament
Þorvarðar Þóptssonar hins ríka á Möðruvöllum († hðrumb. 1446); b) Dómr
Árna lögmanns Oddssonar og sex manna yfir Torfa Erlendssyni í orðá-
máli við Hefga Sveinsson, á Vatnsleysu í Biskupstúngum 4. dag De-
cembris 1660; c) Dómr Orms sýslumanns Daðasonar í barneignar máli
Magnúsar Þorvaldssonar með Prúði dóttur Bjarna Þéturssonar á Skarði,
dómrinn var lesinn upp á Ballarar þingi 3. Marts 1739; d) bréf Sig-
mundar Þorvarðssonar til Bjarna sýslumanns Halldórssonar á Þingeyrum,
með strángri áminningu útaf drætti á málum hans; e) „Láttra-Ljúflings
bréfið til sveitar-Ljúflingsins”, með ýmislegum kríngilegum orðum; það
byrjar svo: „sæll vertu Sveita-Ljúflingr, maura-mylkingr og mála-gæfl-
ingr” o. s. frv. — Meiningin bréfs þessa sýnist vera, að ávita þjóf,
undir því yfirskyni sem einn álfamaðr (Ljúflingr) skrifi öðrum til. —
3) Afskrift af kvæði eptir Benedikt sýslumann Bech í Skagafirði, sem
hann kallar „Ljúfling”; Það er ritað móti kvæðinu „Köttludraumi”, og
álfatrú allri, með mjög óskáldlegum ástæðum. Kvæði þetta sýnist vera
ritað með hendi Hálfðanar Einarssonar skólameistara, og byrjar svo:

Sinni trú skal sérhver lýsa	ef einhver vildi eptir hlera
sömu leiðis þar til vísa	eg vil sama í þessu gera
sem hún er í nokkru naum;	kýmilegum Köttludraum.
alls er kvæðið 69 erindi.	

Guðmundr Sigurðsson í Gaulverjabæ hefir sent afskriftir af fjórum
kvæðum, þau eru: a) „Gimsteinn, ortr af Bergsteini blindi”.

Heyr ilmanda hjartans yndi,	Fræða gjörð með fögrum orðum
himna blóm og veraldar sómi,	flotna láttu af hjartans botni,
lýða vegr og lækning þjóða	svo verði þér til vegs og dýrðar
lausnarinn mætur, Jesús sæti!	vunninn heiðr af þessum munni.

Þetta kvæði er til á skinnbók í Árna Magnússonar safni (Nr. 622. 4to),
og er þar kallað „Krossdrápa Halls prests”, en þú er það rétt kallað
„Gimsteinn”, því það stendr í kvæðinu sjálfu (124. erindi)¹:

„Gimsteinn vil ek af göfugu emni
fyrir græðarans písl at heiti kvæði”.

En hitt mun líklega vera réttara, að höfundr kvæðisins sé Hallr prestur,
en ekki Bergsteinn blindi. Þessi Hallr prestur hefir ort fleiri kvæði:
Mikaelsflokk, Nikulásdrápu og Maríuvisur, og eru öll vel ort og liðugt,
en ymsar orðamyndir sýna, að kvæðin sé ort eptir 1400. Árni Mag-
nússon hefir ritað á einum stað, að þessi Hallr prestur hafi verið Ög-
mundarson. Afskrift þessi af kvæðinu er annars eptir slæmu handriti;

¹) eptir A. M. 622. 4.

Því bæði er hverju erindi skipt í helmínga, einsog tíðkæzt hefir í afskríptum hrynhendra kvæða (með Lilju-lagi) síðan í byrjun 17ðu aldar, og einkum síðan „Kvæðabókin“ kom út á Hólum; og þar með vantar mikið í kvæðið víða, svo að það er hér 152 vísuhelmíngar, eða 76 erindi, þar sem það er í skinnbókinni 125 erindi eða 250 vísuhelmíngar. Þar að auki eru orðin afbökud víða í kvæðinu. — b) Engildiktr (85. erindi: „*Engildiktrinn* endar hér“ o. s. frv.); upphafið er svo:

Eg hefi sæð á einni bók   fyrir hendur mér það esnið tók,
ekki alls fyrir laungu   vilda eg heldur vera að því en aungu.
æfintýr og orðin klók,

Kvæðið er 86 erindi, og er ort af Gunnlaugi presti (84 erindi: „Gunnlaugr prestur að gamni sèr — gjörði saman að hnýta“ o. s. frv.) — c) „Eitt andlegt kvæði, ort af sál. sera Jóni Guðmundssyni“, með viki-vaka lagi; þetta er viðkvæðis-stef:

Jesú góði minnstu mín   engu kvíða eg skal þá
megn þá sorgin brjóstið sker: nær ertu hjá mér.

Upphaf? Þegar hjartað þrautir lýja o. s. frv. 21 erindi.

Prestrinn sera Jón Eyjólfsson á Stað í Aðalvík hefir með mikilli nákvæmni safnað og skrifað upp bæði fornkvæði, þulur, gátur og ýmislegt annað; er það rúmlega 70 að tölu og allt safnað eptir ymsum þar vestra, í Vigr og á Snæfjöllum og í Aðalvík, sem hafa kunnað þetta, en hann hefir tilgreint við hvað eina eptir hverjum það sè tekið. Þar eru þessi fornkvæði:

1. Kvæði.

(Álfrinn): Hvert hefir þú gengið
snör mín hin snarpa? *og dillildó.*

(mærin): Eg gekk mig á dalinn fram
hár minn Kári! *og korriró.*

9 erindi, og sýnist það vera hér fullkomið (sbr. Ant. Tidsskr. 1849-1851, bls. 23).

2. Kvæði um Ólaf liljurós og álfrkonuna:

Ólafur reið með björgum fram   *sagði hann*
raudr loginn bránn   *þá lá búinn byrinn undan björg-*
hitti hann fyrir sèr álfa rann;   *unnum fram.*
22 erindi.

3. Kvæði.

Kristín átti syni þrjá   *það kostar svo margan gull-*
öldin man til hófa   *pening í lófa.*
aldrei mátti' hún þá alla sjá.
12 erindi. [Kristín og þerna hennar grafa upp orm úr jörðu, og brugga

svikavín. Hún býðr syni sínum þetta „heilsuvín“; hann skipar henni að drekka fyrst af „horninu“, en hún kveðst ekki mega, því „föstudagr er í dag“. Þegar leið að morni þá drakk hún, og þegar drykkrið „kóm á barka þá sprakk hennar hjarta“. Ekki höfum vér séð aðra uppskrift eins og þessa af því kvæði.

4. Kvæði.

Kóngur talar við dóttur klár: ekki viltu giptast í ár;
þegar á úngum aldri lifi eg enn og leiki eg mér aldri.
 20 erindi; sbr. Vigrbókina Nr. 72 (bls. 233 hér að framan) og Anti-
 varisk Tidsskrift 1846-1848, bls. 163.

5. Kvæði.

Ínga litla á önnur lönd *og vel mátti hún hans víða;*
og undir hlíðar grænt og fagurt aldin undir
 gull voru hennar axlabönd; *hlíða.*
 9 erindi; sbr. Nr. 69 í Vigr-bókinni og er það þar fyllra.

6. Kvæði.

Fóstra ráddu drauminn minn *min liljan frið*
um sumarlánga tíð og fagurt sjóngr svanrinn.
 eg skal gefa þér gullskrin
 15 erindi. Þetta er sama og annars er kallað „stjúpmóður-kvæði“, sbr.
 Ant. Tidsskr. 1846-1848, bls. 165 og 1849-1851, bls. 21 og 22;
 Vigrbók. Nr. 48, bls. 228 hér að framan.

7. Kvæði.

Þjó einn bóndi upp með á *hökulsmokkinn, vopnarokkinn*
í Pansalo við Pláturey¹ reirdan, rei,
 átti hann óskadætur þrjár *riddu, riddu, rei, rei!*
í hofinu og í stúsinrei²;

4 erindi. [Bónda koma þau boð, að elzta dóttir hans sé numin burt, hann reid fram á skóg og sprengdi hestinn; á skóginum varð fyrir honum litil stúlka]. Þetta er brot af sama kvæði og Nr. 70^a, og eru allar, nema fyrsta vísan, aðrar en þar eru, svo þessi brot fylla hvort annað að nokkru leyti, en viðkvæðið er hér afbakið og nokkuð breytt, einsog til að kveða fyrir börnum.

¹) þetta er afbakið úr: „í pansara og í plátu“. ²) afbakið úr: „í hosum (?) og með strútingu breið“. ³) í Árna Magn. safni, Nr. 151 (K 13) er upphafs-erindi á kvæði þessu, og hefir Árni ekki haft meira; það er þannig:

Þjó einn bóndinn upp með á	hökulsmokkinn	
í Pansal og í Platus	reidann-	} rokkinn
hann átti sér dætur tvær	vokna-	
í stultzil og rutinreið	reid hann einn.	

8. Kvæði.

Frúin reid í akurgarð

hitt upp og stytt upp

týndi' hún af sér húfunni og tók ei upp;

eptir ríður hennar bóndi Karvinus

hann tók hennar húfuna upp

og sprángaði með hana víða

með það skelli' hún á að ríða.

8 erindi. Árni Magnússon hefir þekkt fyrsta erindið af þessu kvæði, en ekki meira (A. Magn. Nr. 151. J. 8vo) og er það nokkuð öðruvísi: „Hustrú reid til tíðanna” o. s. frv., „hempunni” fyrir „húfunni”, og að öðru leyti lítil orð-atvika munr.

9. Kvæði.

Úti í miðjum garðinum hann axlar sín skinn,

hann Fúsentes,

þá gekk hann í höllina inn

fyrir kónginn Kes:

„heilir og sælir kónggrinn Kes!

Safala-kónggrinn sendi' yðr orð

og góðar gáfur,

hann vill yðar dóttur fá¹

og frú skal kaupa fríða”. —

„Hafi þér sagt móðurinni til, henni Gunnhildes?” —

„Svo skal gjört”, kvað hann Fúsentes.

5 erindi, með tilbreyting á nöfnunum í hverju erindi. Þetta er án efa það, sem Árni Magnússon kallar „Fontintes kvæði”, er þess getið með öðrum þesskonar kvæðum á blöðum í A. M. safni Nr. 151. 8vo. (K), þannig: „Fontintes kvæði; hefir Grímur”; má þar af sjá, að Árni hefir verið búinn að frétta til kvæðisins, en ekki verið búinn að fá það.

10. Vikivakkvæði, með þessu viðkvæði:

Fagrar heyrða eg raddir

við nißlúnga heim

eg get ekki sofið fyrir saungunum þeim.

Hér er ekki nema fyrsta erindið af þessu kvæði; sbr. Antiquar. Tidsskr. 1849-1851, bls. 22.

11. Kvæði, með vikivaka brag og þessu viðkvæði:

Kerlingin eyddi, sem karlinn að dró.

Upphaf: Karl einn ræð með kerling búa

¹) sumir bæta við: „og verða mágur”, en sleppa „og” í næstu línu, og er það líklega réttara.

krönk voru þau af elli og lúá
ótal fjárinns áttu grúa

• undrum niður deyddi;

kerlingin eyddi

hálfst hið fjórða hundrad kúa
hann til skurðar niður sló;

kerlingin eyddi, sem karlinn að dró.

9 erindi, og er 4. erindi ekki fullkomið.

12. Kvæði, með þessu viðkvæði:

Tíllingur í mýri   kvæðið eptir kvæðið mitt,
tínir hann bláber;   þá líkar mér vel.
5 erindi.

13. Kringilnefju kvæði.

Mun ek frá karli   kunna' at segja, o. s. frv.
Þetta er einungis brot af kvæðinu (sbr. Vigrbókina Nr. 46, bls. 228
hér að framan).

14. Kvæði, með vikivaka brag, ort um laup,
sem fauk fyrir Ólafi nokkrum, bónda á Höfðaströnd; þar er viðkvæðisstefið:

Kári vóðir þandi   *Láfi sitr í landi*
kom hann mér svo nær;   *en laupurinn rær.*

Upphaf: Hásetana hann hafði fjóra o. s. frv.
hér er eitt erindi, en eiga að hafa verið fjögr alls.

15. „Rostúngskvæði, eignað sera Hallgrimi Péturssyni”.

Upphaf: Rostúngurinn fór á frón
fram af sjófar hrönnunum, o. s. frv.

það eru samstæður í tveimr þulum, og er önnur 22 línur, en önnur 20 línur.

16. „Vappaðu með mér Vala”, 1 erindi.

17. „Nýpukvæði”: Þetta börnin þylja og tjá o. s. frv. brot úr
einu erindi.

18. Brot úr „Hindarkvæði”, sem var „haft í vikivökum”, er það 5
erindi og brot úr þulu, og byrjar svo: „Hér fer hind af heidi” (sbr.
Ant. Tidssk. 1849-1851, bls. 27).

19. Brot úr „Þórhildar leiki (í vikivökum)”, ein staka („Þórhildur,
þekk frú” o. s. frv.) — og annað brot úr viðkvæðis-stefi úr kvæði því
sem fylgdi Þórhildar-leiki: „(Á Þórhildar-leiknum) þreyttur er eg núna”
o. s. frv. — Bæði hendingarnar fyrir leik þessum, og kvæðið sem fylgði
honum er í kvæðabók í Árna Magnússonar safni (148. 8vo. fol. 338-
339) og er sú bók frá Magnúsi Jónssyni í Vigr.

20. Stökur sem lúta að dansi og leikum: 1) „Móðir mín í kví,
kví” o. s. frv. — 2) Um Vikivaka í Hruna: „Heyrðist hljóð í Hruna”,

og hin alkunna vísa: „Held eg mër í hurðarhring” o. s. frv. 3) dansþula: „Dansinn var á Stapa ígær” o. s. frv.

21. Grýlukvæði sèra Stepháns í Vallanesi: „Ekki linnir ferðunum í Fljótsdalnum enn”, 52 erindi (Ant. Tidsskr. 1846-1848, bls. 170 og 1849-1851, bls. 27).

22. Leppalúða kvæði: „Hér er kominn hann Leppalúði, leidinlega stór” o. s. frv. — 20 erindi. Leppalúði er látinn flýja inn í „Búrfell”, undan klukknahringingu, þegar prestur lét Gísla kórdrákna hringja.

23. Brot af Skröggs kvæði („Skröggr í gátt er genginn” með viðkvæði: „Þegiðu blíðust barnkind mín” og „þegar hann teygir trjónuna fram úr skugga”). Sögurnar um Skröggr eru samtengdar við Grýlusögur, og átti Skröggr að vera hörgetinn sonr Leppalúða fram hjá Grýlu, sem segir í öðru Skröggs kvæði, mjög laungu, sem byrjar svo: „Eitt vil eg kvæði kveða, til gamans mër”, með sama bragarhætti og kvæðin 21 og 22. —

24. Stökur um „Jólasveina” og „Grýlu”: 1) „Jólasveinar gánga um gólf”; 2) „Valka litla! vertu góð”, sem er viðkvæðastef úr einu Grýlu kvæði, er vèr höfum enn ekki fengið; 3) „Grýla kallar á börnin sín”, sem eiginlega er viðkvæðastef úr öðru Grýlu kvæði, sem ekki hefir fengizt, en er hér nokkuð tilbreytt.

25. Nokkrar af þulum þeim, sem kalla mætti „reknar”, af því hvert eptirfylgjanda erindi bætir atriði við hið fyrirfaranda og tekr upp aþr það sem áður er talið. Þessar þulur eru:

1. Karl fór að brytja ket; þar kom að honum titlíngur;

karl hjó af honum nefið, þá sagði titlíngur:

Karl hjó af mër nefið

kelr mig í nefið

eg get ekki bjargað mër nè mínum börnum.

karl minn, gefðu mër rauðan þráð um nefið,

svo eg geti bjargað mër og mínum börnum.

Far þú inn til kerlíngar minnar

og biðdu hana að gefa þér rauðan þráð um nefið,

svo þú getir bjargað þér og þínum börnum.

Titlíngur settist á vefinn Kerlíngar, og mælti:

Karl hjó af mër nefið,

kelur mig í nefið

eg get ekki o. s. frv.

Þar eptir fer titlíngur til eins af öðrum, en allir neita, þar til hann kemr til steinsins. — 2) Þula, sem byrjar svo:

Hann tók upp og hann tók niður, ljúfurinn minn ljúfi! —
 svo tók hann á frúinni, „Heill sè þinn ilvegur!”
 hann tók uppá hennar íl: aðalstyrkur á minn fót
 „hvað er það, mín jómfú?” — jarlinn reið á Danamót.

„Það kallast ilvegur,

Þula þessi er í 16 erindum, og sýnist vera heil og rétt hermð. — 3.

Þula, sem byrjar svo:

1. Eg sá þann mann	sem fleskið bar.
sem fleskið bar.	3. Eg sá þann kepp
2. Eg sá þann hund	sem sló þann h. (o. s. frv.)
sem beit þann mann	

í 16 erindum. — 4. Þula sem byrjar svo:

1. Einn er drottinn allsherjar,	tvær voru töflurnar Móyses
sem ríkir á himnum;	einn er drottinn allsherjar. (o. s. frv.)
2. Segðu mér hverir voru tveir?	

síðan er talið til tólf, í einss mörgum erindum.

26. Einstakar þulur og vísur. 1) hin alkunna þula „Dansliljan”, sem eignuð er sèra Þorláki Þórarinssyni á Ósi: „Við í lund” o. s. frv.

— 2) Tröllaslags vísur:

a) Orustu ör var	
áður á láði ódáða, o. s. frv.	
b) Hríðgríðar hörd reið gjörðist	
hrönnum svo tönn að mönnum, o. s. frv.	
c) Fer hér í fótspor	
flokkum með stokkum vèr brokkum, o. s. frv.	
d) Víst er hún Brana væn, kæn	
með veldi burt skelldi frá eldi; o. s. frv. (um Brönu og	
Hálfðan Brönufóstra).	

3) Samhendan: „Mig fyrir í blund brá”, o. s. frv.

27. Gátur:

a) Hver er sá haukr	c) austan gjörðist ráð fyrir Ribó, o. s. fr.
heitir apaldr, o. s. frv.	d) Draum dreymdi mig
b) Mart hefir skeð	fyrir dag lítið o. s. frv.
áðr en menn vissu, o. s. frv.	e) Karl gekk yfirum á, o. s. frv.

28. Barnaþulur ymsar, sumar af þeim með tilbreytingum:

a) Sat eg undir fiskahlaða föður	vænan hest að ríða, o. s. frv.
míns o. s. frv.	d) „viltu fiska fjóra?”
b) Það er stúlkan mín	segir hann Þorsteinn manni,
sem á undan ríður, o. s. frv.	o. s. frv.
c) Eg vilda eg ætti mér	e) Skip kom af hafi

- Það var ekki hlaðið nema af
tómum leðrum, o. s. frv.
- f) Kanntu að nefna steinina þív-
ívil? ¹ o. s. frv.
- g) Þörnaddar þula.
- h) Táta mín, táta,
teldu dætur þínar, o. s. frv.
- i) Sittu niður, sonur minn,
og súptu úr ausu, o. s. frv.
- k og l) Stígum við stórum
stundum til grunda, o. s. frv.
- tvær þulur ólíkar hvor annarri.
- m) Heyrða eg í hamrinum
hátt var látið, o. s. frv.
29. Stökur ymsar:
- a) Gimbillinn mælti
og grèt við stekkin, o. s. frv.
- b) Stóð eg uppá hól o. s. frv.
- c) Selr spurði sel:
„sástu hvergi Þorkel?“ o. s. frv.
- d) Krumminn á skjá
skellir belgina þrjá, o. s. frv.
- e) Krummi sitr kvíum á
kroppar hann á sèr brýrnar,
o. s. frv.
- 3 erindi ferskeytt.
- f) Fór eg til berja
- n) Sat eg undir stofuvegg, o. s. frv.
- o) Jón skjá
skellir á, o. s. frv.
- p) Helga brella
hornaskella o. s. frv.
- q) Fadír minn er útá sjó að róa,
móðir mín er í brekkunum að
hóa, o. s. frv.
- r) Gott er að ríða sandana mjúka
það gjörir ekki hestana sjúka,
o. s. frv.
- s) Lambið beit í fingur minn,
skórinn datt í árgil o. s. frv.
með 5 tilbreytingum.
- fyrri sunnudag, o. s. frv.
- g) Stúlkan einn
stökk uppá hann herra Stein,
o. s. frv.
- h) Jón á Múla
skapaði Skúla, o. s. frv.
- i) Sá eg hjá sauðum
seggur var í nauðum, o. s. frv.
þrjár stökur.
- k) Úti er kominn maður
og ætlar að biðja þín, o. s. frv.

Helgi Sigurðsson, kandidat, á Jörva í Flyssuhverfi, hefir sent oss
tvisvar: 1) með bréfi 9. Jan. í fyrra (1851) nokkrar þulur og stökur

- a) „Þú hefir logið á mig
og er það brot úr Þörnaddar þulu.
eg get ekki goldið þér, o. s. frv.
- b) Hèr koma kýr mínar
er það tilbreyting úr þulunni 28i hèr fyrir framan.
ofan af fjöllum, o. s. frv.
- c) Hvar á at tjalda?
segir hún Skjalda, o. s. frv.
- d) Dalsá, straung á, o. s. frv.

¹) Þívívil er meðal steinsheita í fornu handriti 748. 4to í A. M. safni, sem
á er brot af Skáldu, sbr. Snorra Edda, útg. af Sveinb. Egilss. Rvík 1848. bls.
232, í útgáfu Árna Magnússonar nefndarinnar II, 494.

- e) Taфра gleypiti tuttugu hafra, tjáin öll og ljá í orfum, o. s. frv.
 f) Sögu um víðureign Ólafs, vinnumanns frá Vogsósum og Hallgerðar, tröllskessu úr Bláfjalli, á Grindaskörðum.
 g) Vöggukvæði: Bi, bí og blaka álptirnar kvaka, o. s. frv.
 2) með bræfi 18 Janúar 1852 nokkur blöð, þar er á:

A. Galdr og forneskja. I. Stefnur. a) „Varnarstefna, eignuð Sæmundi fróða”, sem særir illan anda frá manni sjálfum og æltmönnum í níunda lið. — b) „Andastefna Sæmundar hins fróða”. — c) „Tóustefna lærða-Gísla í Melrakkadal, til að stefna ref að skothúsi”. — d) „Önnur tóustefna, eptir lærða Gísla, móti stefnivargi”. — e) „Tóustefna eptir Þórð á Strjúgi”, í hendíngum. — f) „Tóustefna”, í nafni Þórs og Óðins, með 19 stafamyndum, sem kalladir eru „helgaðir stafir”, og sagt fyrir hve rísta skal. Sumar af stefnum þessum eru mjög svipaðar fornum þulum, t. a. m. „gríðamálum” o. fl., svo sem fyrsta þulan (α): „Eg — stefni þér — hvort þú ert af lopti eða jörð, af skýjum eða skini, austri eða vestri, norðri eða suðri, eða þar í millum, af sól eða mána, ljósi eða leiptríngum, af stjörnum eða stormvíðri, af skruggum eða skýfari, af hagli eða hretvíðri, af mold eða mauri, straum eða steini, af blómi eða baðmi, af ís eða eli, af vatni eða vogföllum, af húð eða hári, af sjón eða sinum, af holdi eða hjarna, af þvagi eða þjóhnöppum, af tali eða tilfinningu, — — — — far nú hart sem vatn rennr, leiptríng líðr, snæljós sindrar, valr flýgr vorlángan dag með heinum vind undir báða vængi, eða sem vötn til sjófar, blöð til benja, mögr til móður, maðr til meyjar; far til foldar feigr til beljar, og svø hreki þig þessi mín orð, sem vindr hrekr ský, englar ára, ljón lömb, ljósið myrkr”; o. s. frv. — II. „Særíngar”, þar er talið „Syrpuvers hið forna”, og er það í ljóðum, en virðist vera allaga fært. —

B. Þular: a) Lambið beit í fingr minn

skór minn datt í árgil; o. s. frv.

sbr. hér fyrir framan 28 s, en þó er hún hér öðruvísi.

b) Sèð hef ek sokk á þrjónum

sauðar horn á slónum, o. s. frv.

c) Táta, táta, teldu dætur þínar, o. s. frv.

sbr. hér fyrir framan 28 h.

d) Sat eg undir fiskahláða föður míns, o. s. frv. (28 a).

e) Kyr mínar koma ofan af fjalli, o. s. frv. (28 i).

f) Heyrði eg í hamarinn

hátt var þar látið, o. s. frv.

g) Þula, eignuð útburði:

Kalt er úti veðr,

eg er sonr Oddnýjar, sem bezt kveðr. —

Móðir mín í kví, kyí, o. s. frv.

sbr. 20¹ hér fyrir framan.

h) Dansinn var á Stapa í gær, o. s. frv. (20^a).

i) Hann tók upp og hann tók niðr

og svo tók hann á frúinni; o. s. frv.

með nokkrum breytingum og ekki eins fullkomin og hér fyrir framan (25^a).

k) Séztu niðr, sonr minn,

og súptu úr ausu; o. s. frv.

sbr. þuluna e í þessari rüð og 28 i hér að framan.

Eptir því sem fleira safnast af öllum þesskonar skýrslum sem vör höfum áðr heðið um, eptir því safnast meira efni til að velja úr nokkuð af því til prentunar, líkt og gjört er annarstaðar, þar sem slíku er safnað, t. a. m. á Englandi, í Svíþjóð og víðar. Vör endrýjum því enn þá bæn vora til allra þeirra, sem styðja vilja safn þetta, að senda til þess það sem hver einn vill í tæ láta, og mun það verða þegið með þakklæti og notað á þann hátt, sem bezt verðr, eptir því sem færi gefst á. En þeir sem senda biðjum vör riti utaná annaðhvort: „*Til hins konunglega Norræna Fornfræða Félags, Kronprindsensgade Nr. 40*“, eða: „*Til Jóns Sigurðssonar, skjalavardar við Fornskjala-safnið, Östervold Nr. 486, B. 2. sal, í Kaupmannahöfn*“.

MEDDELANDE OM KONUNG VALDEMARS JORDEBOK,

AF G. E. KLEMMING.

(Utdrag af ett bref, dat. Stockholm d. 18de November 1851).

För ett par år sedan lånades „Valdemars jordebok” til Köpenhamn, om jag ej tager fel, i afsigt att granskas för en ny blifvande upplaga. I sådant fall torde följande, till bokens yttre historia hörande, förtjena att antecknas. Handskriften hemkom den 10de November 1851, efter många års frånvaro, från Professor C. J. Schlyter i Lund, till Riks-Bibliotheket. För första gången fick jag den då i mina händer — och häpnade vid åsynen deraf. Det syntes mig nämligen som skulle den uppfylla en stor lucka i en af Bibliothekets gamla handskrifter, öfver hvilkens vandaliska behandling jag länge sört i mitt sinne. Vid närmare påseende befanns det äfven vara så — och första följden är, att „Valdemars Jordebok” upphört att existera som codex, och endast permarne återstå nu som minne af ett märkligt falsarium, eller oförstånd. Saken är denna. År 1705 skänkte J. G. Sparfvenfeldt till Antiquitets-Archivum

den handskrift, som i förteckningen öfver hans gåfva (Peringer Lilieblad, Ecloga etc. 1706, 4to, p. 90) har n° 34, och der beskrifves sålunda bland octaverna: „Ms. Membran. continens pag. 1. Calendarium perpetuum sed ubique mutilum. p. 58. Varia Chronologica, quæ sic incipiunt: Anno Domini incarnationis M. LXXIII. mortuus est Suen Filius Estrid etc. etc. Continuantur usque ad ann. 1219. p. 65. Nomina Regum Daniæ a Dan usque ad Ericum, Christophori successorem. p. 91. Scriptum quoddam Theologicum cum hac rubr. De Regis Filio captivato atque in carcerem truso et inde liberato. p. 39. [lege 99.] Constitutiones et Regulæ pro Monachis ordinis St. Benedicti. p. 105. Continuatio distinctionum quas Dominus Innocentius Papa III. composuit sub figuris de Sacramentis Misse. p. 127. Quomodo navigandum sit per mare Balthicum, quod sic incipit: De Utlengi usque Calmarne IX Ukä siö; Deinde usque Skegnesi, II Ukr, hinc usque Waldö III. etc. Latine. p. 173 [lege 137]. Explicatio Alarum et Pennarum Cherubim, itidem Latine. Codex nitidissimus”. — Oaktadt denna beskrifning visserligen icke är noggrann, är den dock fullt tillräcklig för igenkännande af handskriften såsom densamma, hvilken i den af Berch upprättade förteckningen öfver Antiquitets-Arkivets handskrifter fick märket A. 41, och ännu i dag bär det i Riks-Bibliotheket. Af det stora språnget från 1 till 58 vid bladtalets anförande i 1706 års beskrifning, tycker man sig finna att handskriften der måste vara betydligt defekt. Berchs förteckning bestämmer ock detta närmare, det heter der: „Fol. 1 deest. Fol. 2 Calendarium perpetuum. Hinc ingens lacuna. Fol. 57 Fragmentum enumerationis territoriorum Daniæ etc.” (samma rubrik som blifvit begagnad i S. R. D., V: 616). Af dessa gamla vittnen hade jag åtminstone den trösten, att ej den dyrbara handskriften blifvit så barbariskt tilltygad, sedan den kom i Bibliothekets ägo, och måste länge låta nöja mig dermed; men nu har lyckligen denna „ingens lacuna”, jemte en mindre, blifvit ifyllt af „Valdemars Jordebok”. En med blyertspenna på 1600 talet gjord blad-räkning visar, att de sedan dess uti A. 41 utskurna bladen voro Nr. 1, 8-53, 129-136 och 153. Af dessa var Jordeboken ihopsatt sålunda, att man nyttjat bl. 1. till oräknadt försittsblad, af bl. 8-38 gjort: 1-31, af bl. 129-136: 32-39, samt af bl. 32-53: 40-54, och slutligen har bl. 153 fått tjena som slublad. Till råga på denna oförståndiga omkastning, qvarlemnades i stamboken 4 blad hörande till jordagods-anteckningarna!! Blyertspagineringsen finnes ännu qvar på de utskurna bladen, ehuru dold under en med ymnigt bläck ditsatt nyare; äfven utan denna tillfällighet, kunde dock intet tvifvel uppstå om rätta sammanhanget, ty handstil, format och alla öfriga

omständigheter äro fullt bevisande. Någon annan än Sparfvenfeldt kan ej gerna antastas för detta tilltag, ty den nya bladräkningen är af hans hand, likasom andra anteckningar. På pergamentsomslaget till sin sålunda bildade nya codex har han till och med underrättat oss om tiden, när det skedde; der står: „Boken är 463 år gammal”: „1694” (1231 + 463 = 1694).

Ett ytterligare bevis att den härstammar från Sparfvenfeldt har man uti berättelsen derom i „Äldre och Nyare Skånska Handlingar”, 1755, 4to sid. 11: „Ibland de böcker som Öfver-Ceremoniemästaren Herr Joh. Gabr. Sparfvenfeldt skänkt til kongl. Antiquitets-Archivum, hvarå sedermera en tryckt förteckning utkommet, står väl detta Manuscript [Valdemars Jordebok] icke nämnt, men är likväl en skänk af honom, som så väl dess egenhändiga annotationer bewittna, som salig kongl. Secretarens och Antiquariens Herr Johan Helins wittnesbörd, att han wore köpt af bemalte Herre på en nålstol i Köpenhamn för 12 schilling Danska”. Handskriftens för-Sparfvenfeldtska historia känner jag ej. Möjligen har den tillhört Stephanus, enligt hvad hans yttrande i företalet till Republica Daniaë och de 2 korta utdragen, vid hvilka gamla märken äro gjorda i handskriften, af Chronologien (i Noterna till Saxo p. 251, 252) tyckas utvisa. Blyertspagineringsen kan vara af hans hand, ehuru mindre stadig och sirlig än vanligt. Uti hans samling af Chronologier (Nr. 25-29 af Delagardieska gåfvan i Upsala) finnes den dock icke omnämnd. Det är knappast troligt, att Langebek sett A. 41, eljest hade han, då han afskref Sparfvenfeldtska Jordeboken, utan tvifvel märkt falsariet. Att bestämmandet af handskriftens ålder, och åtskilliga andra uppgifter, numera måste något ändras, sedan allt kommit i sitt gamla och rätta skick, är klart af sig sjelft. Ett i hast gjort utkast till beskrifning af handskriften tager jag mig friheten att låta här medfölja:

Åtskilliga historiska och theologiska uppsattser; hufvudsakligen på Latin. Dansk pergamentshandskrift från 1260-70 talet. Octav, 153 blad, uti ursprungligt band: tjocka träpermar öfverdragna med skinn. Har en gammal n° 30 på blad 2, i Sparfvenfeldtska Katalogen 34 och i Antiquitets-Arkivets A. 41.

Blad 1. Löst försittsblad, som varit fastklistradt på permen. Har på rectosidan några rader fullkomligt utplånad skrift samt märket , och på versosidan ett af Sparfvenfeldt skrifvet register öfver Jordegods-anteckningarna; detta blad var af honom uttaget och insatt främst i „Valdemars Jordebok”.

2-7. Kalendarium; fullständigt. Deri förekomma, d. 7 Jan. Kanuti ducis & martiris; d. 3 Febr. Ansgarij episcopi & confessoris; d. 27 Mars

⊖ Berengaria regina danorum; d. 5 Maj Sophia regina danorum; d. 12 Maj ⊖ Ualdemarus rex d'; d. 24 Maj Margaretha regina danorum; d. 17 Juni Botulfi abbatis; d. 25 Juni Kanuti ducis & martiris; d. 10 Juli Kanuti regis & martiris; d. 11 Juli Ketilli confessoris; d. 29 Juli Olauui regis & martiris; d. 28 Aug. ⊖ Nicolaus comes; d. 12 Nov. Kanulus rex d'; d. 28 Nov. ⊖ Vualdemarus iij. rex d' etc. etc.

2 blad (de 2 sista i första lägget, före bladräkningen med blyerts, som här följes), troligen toma, äro här sedan gammalt bortskurna.

1 blad (det 1a i 2a lägget), troligen tomt, är här sedan gammalt bortskuret.

8-57. „Iucia Anno domini .m^o. cc^o. xxxi^o. factum est hoc scriptum” Jordegodsanteckningar aftryckta i Scr. R. Dan. VII och V: 616. Bladen 8-38 äro, enligt Sparfvensfeldts blad-räkning, i VII kallade pag. 1-62; bladen 39-53 der sammastädes: pag. 79-108; samt bladen 54-57 i Vte delen betraktade som oberoende af de öfriga, och i VII antagna att vara yngre. (Att denna afskrift icke är gjord 1231, synes bäst deraf, att på bladet 37 verso förskommer med samma hand: Anno dñi .m^o. cc^o. l^o. iij.) (Nedersta $\frac{1}{3}$, af bl. 20 är bortskuren, hvarvid kanske några få ord på versosidan gått förlorade.)

1 blad (det sista i 7de lägget) bortskuret emellan 53, 54 sedan gammalt. Männe oskrifvet?

$\frac{2}{3}$ af blad 57 bortskurna nedifrån; troligtvis utan skriff. 57 verso tom. 58 recto tom.

58 verso-64 recto. Anteckningar från 1074-1219. Aftryckta i S. R. D. III: p. 260.

64 verso tom.

1 blad (det 4de i 9de lägget) bortskuret sedan gammalt; förmodligen oskrifvet.

65 recto tom.

65 verso-66. Konungalängd slutande med Erik Glipping (1259). Aftryckt i S. R. D. I: p. 19.

67-84 recto. „Incipit prouincialis”. Förteckning på provinserna, ärkebiskops- och biskopsdömen under Romerska Stolen.

84 verso. Kejsare- och konunga-riken.

85-90. Förteckning på Påfvarne från Christus—Gregorius V., med bifogade årtal, regerings-år, månader och dagar för en del.

90 verso tom.

2 blad (de 2 sista i 12te lägget) sedan gammalt bortskurna; troligen toma.

91-97 recto. De regis filio captivato atque in carcerem truso, et inde liberato.

97 recto-98 recto. Theologiska disticha.

98 verso. Expositio XII lapidum quibus fundamenta et muri facti sunt. Blott: De iaspide och De safiro.

99-104 recto. Stadgar för munkar af Benedictiner-Orden. Är icke Regula Sci Benedicti. Afbrytes midt i en mening. 104 verso tom, 2 blad (de 2 sista i 14de lägget) sedan gammalt bortskurna; förmodligen toma.

105-126. Continuacio distinctionum, quas dominus innocencius papa iij, composuit sub figuris de sacramentis misse.

127-128. Anteckningar om några farvägar. Aftryckta i S. R. D. V: 622.

129-136. Jordegodsanteckningar. „Ista bona scotavit haquinus palne sun domino regi Cristoforo” (129. r.) „Descriptio cuiusdam partis terre falstrie” (129 verso - 133 recto.). 133 verso tom. „Terra domini regis in lalandia” (134.). 135 recto tom. „¶ Hec sunt nomina villarum in ymbria”. (135 verso - 136 recto.) 136 verso tom. Aftryckta i S. R. D. VII såsom sidorna 63-78 (enligt den Sparfvenfeldtska räkningen) af Jordeboken.

137-151. Explicatio Alarum Cherubim et pennarum. Denna titel är med 1600-talets hand skriven på 137 recto, som för öfrigt är tom. 137 verso innehåller en ritning af Cherubim med vidlyftiga vingar. Nedersta $\frac{3}{4}$ af 151 är borta; förmodligen oskrivet. 151 verso tom.

1 blad (det sista i 20de lägget) bortskuret sedan gammalt; troligen tomt.

2 blad sedan gammalt bortskurna; förmodligen toma; (De 2 första i 21ta lägget, som blott haft 4 blad).

152. Utdrag ur ett testamente. „Istut scriptum est de testamento domine Margarete in lecto egritudinis, dum uiuit nichil expositum fiet de testamento”. Nedre delen af bladet bortskuren; fränsidan tom.

153. Slutblad; har på rectosidan en dålig copia af, eller utkast till, Cherubimen på 137 verso. Fränsidan tom. Var af Sparfvenfeldt betecknad 55 och fastsydt vid bladet 47, hvars motblad (det sista i 7de lägget) fattas, för att sålunda bilda slutet i hans nya codex.

Handskriften har således ursprungligen haft 165 blad (eller kanske 168, om man antager att blad 1 är qvarlefvän af ett dylikt 4-blads-lägg som i slutet), hvaraf nu 12 (eller 15) äro bortskurna; knappast något af dessa har dock haft skrift.

FÆRØISKE ORDSPROG,

MEDDELTE AF V. U. HAMMERSHAIMB.

Idet jeg herved tillader mig at meddele nogle færøiske ordsprog, tør jeg desværre ikke nære store forhåbninger om fra Færøerne at berige litteraturen med mange ny og interessante ordsprog; thi de fleste af dem ville vel genfindes blandt de rige islandske og danske ordsprog-samlinger. At min samling i forhold til disse må synes meget liden og ubetydelig, vil man visst ikke undre sig over, når man betænker, at jeg aldeles ingen forarbejdere har haft, men at jeg blot lejlighedsvis er kommen efter et og andet ordsprog. Det er nemlig ikke så let og hurtigt gjort at samle ordsprog som folkesange; enhver, som man henvender sig til, vil lettelig kunne angive, hvormange og hvilke kvæder han kan foresynge samlere, men det er ingenlunde så med ordsproget; det er kun tilfældigt i samtalens løb, at ordsproget dukker op af hukommelsen og lægges på læben, og på den måde kommer til samlerens kundskab. — Hvad der især har bevæget mig til at ønske nogle færøiske ordsprog her trykte, er hensyn til selve sproget; i kvæderne nemlig findes mange uregelmæssigheder, som det almindelige talesprog på Færøerne ikke har, opkomne dels for rimets skyld dels ofte ved senere forvanskning. I de folkesagn, som jeg har meddelt på Færøisk i forrige hæfte af tidsskriftet og som følge i dette, har jeg søgt at gengive talesproget, som det nu er, med alle dets ejendommeligheder; men hvis nogen skulde tvivle om jeg havde været tro i at gengive disse, da kan jeg nu henvise til ordsprogene, som jeg ikke kan have forandret eller arkaiseret; den faste form, hvori ordsproget er støbt, og hvormed det fremtræder, må derfor visst anses for det pålideligste ved undersøgelsen af sproget. For sammenlignings skyld har jeg sat nogle islandske ordsprog i klammer ved siden af de færøiske, og jeg skulde visst have kunnet jevnføre mange flere islandske med dem, om jeg havde været bedre inde i dem. Til slutning udtaler jeg kun det ønske, at nogen på Færøerne senere vilde tage anledning af denne begyndelse til at samle flere færøiske ordsprog.

-
1. Fót setur eingin firi annan, uttan fallkomin er sjálvur.
Ingen spænder ben for anden, uden han er nær ved at falde selv.
  2. Eingin fer væl áf tí, at annar fer illa.
(Engum er happ í annars falli).
Det håder ingen, at det går en anden ilde.
  3. Eingin kennir mein í annans beini.

- (Polugr er hvør um annars mein).
 Ingen føler mæn i en andens ben.
4. Hoyr um annan, higg um teg sjálvan.
 (Haldtu hvörn það er, en bygg að sjálfum þér).
 Hør om en anden, men se til dig selv.
5. Leys er annars kúgv á bási, ell. leys er kúgv á annans bási.
 Løs er en andens ko på båsen, ell. løs er koen på en andens bås.
6. Rædd er hond í annans fæti.
 Ræd er hånden i en andens fad.
7. Gott er at svimja, tá ið annar heldur hövðinum uppi.
 (Það er hægt at synda, þá annar heldr upp höfðinu).
 Det er let at svømme, når en anden holder hovedet oppe.
8. At háva tæð, ið annar á, tæð mann lukkast valla.
 At have det, en anden ejer, det mon vanskelig lykkes.
9. Hundar eta (reka) annans örindi.
 (Hundar uppeta, ell. úlfr rekr annars erindi).
 Hunde æde en andens ærende.
10. Allir halda feita gás í annans gærði, ell. allir ætla feita súgv í annans búgvi.
 (Margr hyggur auð í annars gærði).
 Alle tro fed gás i andens gård, ell. tænke fed so i andens bo.
11. Eingin skál annans bita eta.
 (Engin dregr, þó ætli sèr, annars fisk úr sjó).
 Ingen skal spise, hvad der ej er ham bestemt.
12. Eingin stingur so annans barn í barm, at fótunir ekki standa út.
 Ingen stikker så en andens barn i barmen, at fødderne ikke hænge ud.
13. Hann, ið spottar annan, spottast sjálvur.
 (Hvör annan spottar, spottast líka).
 Den, som spotter anden, spottes selv.
14. Ámæli dýr ekki.
 Bagtalelse dør ikke (hevner sig).
15. Ein armóð rættir aðrari hondina.
 (Ein eymdin ber aðra á baki, ell. Ein eymdin býðr annari heim).
 Den ene ulykke rækker den anden-hånden.
16. Vont mann vera á annan at líta.
 Vanskeligt er at lide på en anden.
17. Eingin kann allar dir at goyma.
 Ingen formår alle døre, at vogte.
18. Tæð hanga ekki allir líklar við eitt konubelti.
 (Ekki allir líklar hanga við einnar konu belt).
 Ikke alle nøgler hænge ved en kones bælte.

19. Hann sum forsvárar alla sína ætt, fær ein skitnan rætt.
(Bágt er at þvo lasta flekki af allri sinni ætt).
Den, som forsvarer hele sin slægt, får en skiden ret.
20. Allur bæti botir.
Al forbedring hjælper, hvor ringe den end er.
21. Sjaldan bregir maður úr ætt.
(Hvörjum bregðr í sína ætt).
Sjalden er manden ulig sin slægt.
22. Tað er vanlukkudýr í hvörjari ætt.
I hver familie er der nogen, man har sorg af.
23. Mongum brestur ætlan.
Det går mennesket ofte anderledes, end det har bestemt.
24. Mangur fær, hvát öðrum er ætlað, eingin fær hvát öðrum er lægað.
Mangen får, hvad en anden er tiltænkt, men ingen får hvad en anden af skæbnen er bestemt.
25. Tungt er at leggja ást við hann, íð onga leggur ímóti.
(Illt er að leggja ást við þann, sem engi kann ámóti).
Tungt er at elske den, som ikke nærer genkærlighed.
26. Ást fjálir lýti.
(Ást hylr lýti).
Kærlighed skjuler fejlene.
27. Ágrýtin hundur fær ofta rivið skinn.
(Opt fær grimmr hundr risið skinn).
Grådige hund får ofte revet skind.
28. Átaria goymir sár estirbita.
Frådseren gæmmer sig det lækre tilsidst.
29. Armóðin kemur fist á fofurnar og síðani á allan kroppin.
Armoden kommer først på foderne og så på hele kroppen.
30. Einkí er so balt, at tað verður ikki eina ferð alt.
Intet er så herligt, at det jo engang forgår.
-
31. Bráð er barna lund.
(Brátt er barna skap).
Hastigt er barnets sindelag.
32. Bleytt er barnsins hjarta.
(Blautt er barns holdid).
33. Blótt er barnets hjarte.
Lítt er barnsins uggi.
(Lítt er barnshuggunin).
Lídet kan glæde barnet.

34. Barnið grætur ikki, tá ið tãð fær vilja sín.
(Gef barni vilja sinn, svo grætr það ei).
Barnet græder ej, når det får sin vilje.
35. Brent barn ræðist eldin.
(Brent barn óttast eldinn).
Brændt barn er bange for ilden.
36. Tãð er gudsbarn, ið batnar.
Det er gudsbarn, som forbedrer sig.
37. Barnið dugir hvörki at ljúgva ella loyna.
Barnet kan hverken lyve eller holde hemmeligt.
38. Illt er barndómi at kasta.
Barneunoder er det vanskeligt at aflægge.
39. Ti er ikki sætið rótt, at komin er á bñnasott.
Derfor er han urolig i sædet, fordi hans dødstime nærmer sig.
40. So leika bátar sum skip.
(Úngir folar dansa sem hestar).
Så lege både som skibe.
41. Mangur fæst við buga, og er ikki mentur upp at tuga.
(Margr fer með boga, sem ei kann upp at tuga).
Mangen giver sig af med buer, og er ikke istand at spænde den.
42. Búndin er bátleysur máður.
Bunden er den mand, som ingen båd har.
43. Hann fær bir, ið biðar, og havn, ið ror.
(Sá fær byr, sem bíðr).
Den får bier, som bier, og havn den, som ror.
44. Sjaldan er herskåkin betstur.
Sjælden er bærmen bedst.
45. Bert er bróðurleyst bæk.
Bar er broderløs bag.
46. Betst er manni at biðja, tá ið hann er sjálvhjargin.
(Beta er at hjargast við sitt, enn biðja aðra).
Bedst er at bede, når man kan bjærge sig selv.
47. Beta er bótandi hond enn spillandi tunga.
(Blíð er bætandi hönd, ill spillandi tunga).
Bedre er en bødende hånd end en spildende tunge.
48. Illt er at binda hund við smörleyp.
Det er farligt at binde hunden ved smørloben.
49. Hin blindi båd leida seg, hvár nákað var.
Den blinde båd lede sig, hvor noget var.
50. Illt er at biggja borð firi báru.

- (Betra er at hafa borð fyrir báru).
Det er ikke let at bygge planken stærk mod bølgen.
51. Fátt*er betri (verri) enn á orði haft.
Sjælden er noget bedre (værre) end det er sagt at være.
52. Teir sova ikki, íð boðini bera.
De sove ej, som bære bud.
53. Fírr brestur enn hognar.
(Betra er at bogna enn bresta).
För brister det, end giver efter (om hårsindet menneske).
54. Illt nýttst áf bráðræsi.
Ondt nyder man af at forhaste sig.
55. Tåð er bót á borði.
Når man ikke har det bedre, hjælper man sig med det ringere.
56. Skælingur bregir til Kolturs, tíat grót er í bádum.
(Par er eins pottrinn og haddan).
Skællingsfjældet slægter Kolter på; thi sten er i dem begge.
57. Mangur kann at bera á bádum öxlum.
(Hann kann að bera á bádum öxlum).
Mangen kan bære på begge skuldre.
-
58. *Dögur* dectur áf degi.
Den ene dag afløser den anden.
59. Mangur er deyðs manns arvingi og ikki er deyðs manns bróðir.
Mangen er dod mands arving og ikke dod mands broder.
60. Dúguldig móðir elur láta dottur.
En rask moder opdrager en doven datter.
61. Dugandi máður fær sár alltið okkurt (eitthvört) til vopn.
En dygtig mand skaffer sig altid noget til våben.
62. Sjaldan kemur dúvu ungi úr ravnseggi.
(Aldrei kemr dúfa úr hrafseggi).
Sjælden kommer en dueunge ud af et ravnæg.
63. Drúgt er tåð, íð drýpur.
(Drjúgt er það, sem drýpur).
Det er drújt, som drypper.
64. Ikki verður dugandi máður, íð kalláður er lurtur úr ætt.
Den mand vanslægter, som ikke er opkaldt efter sin egen slægt.
65. Deyðin spir ongan eftir.
(Dauðinn lætr ei þeyta lúðr fyrir sér).
Døden spørger sig ikke for.
66. Deyðin higgur ikki át tonnunum.

Døden ser ikke efter tænderne.

---

67. Hvár *ein* skriðan er lopin, er onnur væntandi.
(Þaðan er von skriðunnar, sem einn rennr).
68. Hvor et bjergskred har været, kan man vænte det andet.
Betur drága tveir fuglar í reidrið enn ein.
(Betr draga tveir fuglar til hreiðrs enn einn).
Bedre samle to fugle til reden end en.
69. Seinar eru einar hendur.
Sene ere ett par hænder.
70. Ein er tráðurin endanum næstur.
En tråd er nærmest enden (kanten).
71. Eingin metur einbýli við tåd, sum tåd er vert.
(Fáir lofa einbýli, sem vert er).
Ingen skatter ensomhed, som den fortjener det.
72. Krákan flýgur betst, tá íð hon er einsumöll.
Kragen flyver bedst ene.
73. Kemur first ein danskur máður í stovuna, koma væl eftir fleiri.
Kommer først en dansk mand i huset, kommer vel siden flere.
74. Sjaldan týnir máður so fligur, at krákan fær ikki eina.
Sjælden renser man så muslinger, at ikke en falder til kragen.
75. Ring er músin, íð ikki hevur meira enn eina holuna.
Det er en dårlig mus, som ikke har mere end ett hul.
76. Ein býtlingur kann at spírja meira enn ein vísur kann at svára.
En tosse kan spørge mere end en vis kan svare på.
77. Eingin eiður er so væl gjördur, at hann var ikki betur ógjördur.
Ingen ed er så vel gjort, at det jo var bedre, den var ugjort.
78. Ein kann leiða oxan át ánni, men tiggju fáa hann ikki at drekka.
En er istand til at lede oxen til åen, men ti få den ikke til at drikke.
79. Sá, íð einki veit, er hvörjum manni leiður.
Den, som intet véd, er hver mand led.
80. Albogaslag og einkjumannasorg — tåd verður mett javnt.
Albueslag og enkemands sorg, det bliver øgtet lige.
81. Allt er betra enn einki at eiga.
Alt er bedre end intet at eje.
82. Einki er so illt, tåd er ikki gott firi okkurt (eitthvött).
Intet er så ondt, det jo er godt for noget.
83. Fávur kann eitt barn at eiga.
(Fáir kunna eitt barn að eiga ell. aga).
Få forstå at opdrage ett barn.

84. Eitt eyga er skjótt at breyga.
Den enøjede kan snart blive blind.
85. Eitt er sum einki, tvey sum tiggju.
Ett er som intet, to som ti.
86. Kemur tãð first til eitt og tvey, tá kemur tãð skjott um allan heyg.
Få først en og to det at vide, kommer det snart til alle.
87. Einki tekst hãr sum einki er.
Intet kan tages, hvor intet er.
88. Betri er sjálvur at eiga enn bróður at biðja.
(Betra er sjálfr að hafa enn bróður að biðja).
Bedre er selv at eje end broder at bede.
89. Hann, ið kúnna eigir, gongur hãlanum næstur.
Den, som ejer koen, er den nærmest.
90. Hivãt skãl mãr tãð eyga, eg einki siggi við.
(Ekki gagnast mēr það augað, sem eg ekki sè með).
Hvad skal jeg med det øje, jeg ikke ser med.
91. Allt er stórt í manns eygum.
Alt synes stort i mandens øjne.
92. Imiss er mannsins eydna.
Forskellig er mandens skæbne.
93. Mangur er eymur, ið ikki er armur.
Mangen er ømtfølende, som ikke er fattig.
94. Eymur er mãður, ið agn spãrir.
Öm er den mand, som sparer mading.
95. Ikki er tãð eptir, sum af er.
(Ekki er það eptir, sem af er).
Det er ikke tilbage, som er overstãet.
96. Eingin veit, hvör efst hann krevir.
Ingen véd, hvem længst skal leve.
97. So argast hvör, sum hann eldist.
(Svo ergist hvör, sem hann eldist).
Enhver bliver arrigere, som han ældes.
98. Eldri mãðurin er, argari; rikari, kargari.
(Þess eldri, þess argari; þess rikari, þess kargari).
Jo ældre manden er, des arrigere; rigere, karrigere.
99. Mong eru ellis vomm.
Mange ere alderdommens skrøbeligheder.
100. Eftirrãðini eru so mong.
(Dælla er at ráða eptir enn fyrir).
Bagefter komme mange råd.

101. Betri er at vera frivárin enn eftirsnáru.
(Betra er að vera vís fyrir skaðan enn eptir).
Bedre er at være forsigtig i tide end at være betænksom bagæfter.
102. Hann, íð ikki etur seg mettan, sleikir seg ikki mettan.
Den, som ikke spiser sig mæt, slikker sig ikke mæt.
-
103. Ofta býr fals (ell. flagd) undir friðum skinni.
(Oft er flagd í fögru skinni).
Ofte bor fals under skönt skind.
104. Fátt kann feigum forða.
(Ekki verðr feigum forðað, nè ófeigum í hel komið).
Intet kan hjælpe den, som dødsens er.
105. Ikki kemur ófeigur í hel.
Den, som ikke er indviet til døden, kommer ikke til hel.
106. Hann fellur, íð feigur er.
(Fer livör, þá feigr er).
Den falder, som er feig (dødsens).
107. Feigðin dregur mannin.
(Fer hvör, er feigðin kallar).
Døden drager manden.
108. Eingin veit, hvar feigur flakkar.
(Ekki veit, hvar feigr flækist).
Ingen véd, hvor den feige (dødsens) går.
109. Gott er í sínum fátæka landi at búgva.
Godt er i sit fattige land at bo.
110. Sjaldan kemur fluga í feiga manna fát.
(Sjaldan er fluga í feigs mat, nema dauð dálpi).
Sjælden kommer flue i døende mands fad.
111. Fátæk kona gevur hönareggið út, og vil háva gásareggið aftur.
(Fátæk kvinna gefr hænuegg og heitar gáfur í gegn).
Den fattige kone giver hönseægget, og vil have gäseægget til gengæld.
112. Hann eigir reidina, íð firi ridur.
Toget må følge efter forrideren. ..
113. Hann missir ikki, íð fyrst fær.
(Ekki missir sá, er fyrst fær).
Den mister ej, som først får.
114. Þjendin er háalur um at halda.
Fanden er slibrig at holde fast.
115. Fleiri hundar, tinri soðið.
Jo flere hunde, des tyndere sådet.

116. Fleiri eru stumputir hundar enn prestsins.
Der ere flere stumpe hunde end præstens.
117. Sjaldan verður forvitin fegin,
(Fåa leidir gott af forvitinni).
Sjælden bliver den nysgerrige glad.
118. Tað verður ikki allt flýtur, úril kemur í.
Det bliver ikke alt flødeskum, som bliver pidsket.
119. Betra er at vera góds manns frílla enn gift illa.
Bedre er at være en god mands frille, end gift ilde.
120. Þonum eigir máður at fylgja áf gærdi, sum hann vil aftur skál koma.
Den må man følge på vej, som man ønsker skal komme igen.
121. Fyrr er fullt enn ivir flýtur.
(Fyrr er fullt, enn útaf flói).
Fuldt er, førend over flyder.
122. Ofta skriður knörrur móti forboð, ell. stigur knörrur í forboð.
Ofte skrider skibet mod forbud.
123. Fátt var á fólðini, ið frúnni var líkt; væl var, tó ikki var slíkt.
Ingen var på jorden, som vor frue (Maria) var lig; mangen var
god, om ikke slig.
124. Frott er hövur áf fullum mága.
(Fatt stendr höfuð á fullum bók).
Glad er hovedet over en fyldt bug.
125. Máður eigir at vera foddur, og ikki goddur.
Manden skal blive fødte, men ikke fedte.
126. Hvör fuglur singur við sínum nevi.
(Hvör fugl sýngr með sínu nefi).
Hver fugl synger med sit næb.
127. Fávur harmar fúta (fógeta) deyða.
Få sørge over en fogseds død.
128. Fleiri drekka blóð enn Burnamáður.
Flere drikke blod end Burnemand.
-
129. Góður er gámalur í ráðum.
(Opt kann gamall maður góð ráð).
Gode ere den gamles råd.
130. Allir vilja gamlir verða, fávur vill gámalur heita.
(Allir vilja lengi lifa, enginn vill gamall heita).
Alle ville blive gamle, få ville kaldes gamle.
131. Tungt er gamla manna fall.
Tungt er gamle mænds fald.

132. Seigar eru gamlar sinur.
(Seigar eru gamallra manna sinar).
Seige ere gamle sener.
133. Eingin er ungur og gámalur isenn.
(Enginn er senn úngr og gamall).
Ingen er på engang både ung og gammel.
134. Gamlar vinir og gamlar götur skál eingin gloyma.
Gamle venner og gamle veje skal ingen glemme.
135. Ikki er gott gamlan ravn at veida.
Det er ikke godt at fange gammel ravn.
136. Illt er at læra gamlan hund uppi at sita.
(Illt er að kenni gömlum hundi at húka).
Det er vanskeligt at lære en gammel hund at gøre kunster.
137. Eingin er ovgámalur gott at læra.
(Enginn er ofgamall gott að læra).
Ingen er for gammel godt at lære.
138. Ofta gránar gáman.
Ofte gråner gammen (forandres).
139. Grør um gangandi fót, svöltur sitandi kráka, ell. heima situr hin svanga kráka.
(Fljótt grær gangandi fótr. Sveltr sitjandi kráka, en fljúgandi fær).
Der gror om den stræbende fot, hungrer den siddende krage.
140. Stíkk tú í barmin táð, tú vilt háva goymt,
sig ei grannkonu tni táð, tú vilt háva loynt.
Bevar i barmen det, du vil have gemt,
fortæl ej din naboske, hvad du vil have skjult.
141. Mong er geitin aðrari lík.
Den ene ged ligner fordetmeste den anden.
142. Tåð grør ekki græs undir gangandi fóti.
(Sjaldan grær gras á almennings götu).
Der gror ikke græs under den gående fod.
143. Givið er betst at geva, og stolið vest at eiga.
(Gefið er best að gefa).
Givet er bedst at give, og stjålet værst at eje.
144. Geispi fer millum manna.
(Nær einn geispar, geispa fleiri nærstaddir).
Når en gaber, gabe flere.
145. Sjaldan kemur geispi af göðum huga ella histi af glöðum hjarta.
(Sjaldan er geispi af glöðu hjarta, nè histi af hægu hrjósti).
Sjælden kommer gaben af god hu eller hikken af glad hjerte.

146. Ikki er gott at giftast, tá íð eingin biður.
(Ekki er hægt at giptast, þá enginn býzt).
Det er ikke godt at gifte sig, når ingen bejler.
147. Viða fer mannsins giti (er mannsins gitið), helst hár hann kemur ikki.
(Viða er mannsins (góðs) getið).
Vide farer mandens rygte om, helst hvor han selv ej kommer.
148. Glöggt er gestins eyga.
(Glöggt er gests augað).
Skarptseende er den fremmedes øje.
149. Hann, íð illt gitur, hann illt ger.
Den, som tænker ondt, han gör ondt.
150. Betri er svart salt frá ringum gjaldara enn cinki.
Bedre er sort salt fra en dårlig betaler end intet.
151. Um hann fær stein og allan heim, mangur er tó ei gláður.
Mangen er dog ej glad, om han end fik den hele verden,
152. Gott er góðum at tana.
Godt er at tjene den gode.
153. Leingi skál góðum kannast.
Længe skal den gode mindes.
154. Gott er at háva gott í vón.
Godt er at have godt ivænte.
155. Gud náði honum, íð ongan góðan hevir.
Gud nåde den, som ingen god har (at lide på).
156. Sjaldan hevir góður kvistur sprottid áf illum runni.
(Svo er kvistrinn sem aðaltrèð).
Sjælden er en god kvist spiret ud af en dårlig stamme.
157. Hann, sum cinki gott vil gera, fær sár alltið eitthvert at gera.
(Sá sem ekkert gjörir, tekr um síðir til að gjöra illt).
Den, som intet godt vil göre, får sig altid noget at göre.
158. Ofta tåka tröll góða manna hörn.
Ofta tage trodde (uslinger) gode mænds hörn.
159. Nú er gjört, sum gjört er, segði Gidja, hon skeit í dansin.
Gjort gerning står ej til at ændre.
160. Betri er gloymt enn goymt.
(Beta er geymt enn gleymt).
Bedre er glemt end gemt (om fjendskab).
161. Góð eru gomul ráð.
Gode ere gamle råd.
162. Dulgt er gitanda manni orð.
Dulgt er ordet for den, der må gætte.

163. Ikki skál goyma sum kráka; tí hon sinnur ikki aftur. ¹¹
 Man skal ej gemme som kragen; den finder det ej igen.
164. Tá ið bitin er gloyptur, er hann gloymdur.
 (Gleymt er, þá gleypt er).
 Når man har sunket maden, er velgerningen glemt.
165. Góðvarin maður kemur seinast í himmiríki.
 Den godtroende mand kommer sidst til himmerig.
166. Gullið ger lítið uttan glitrar, mátin vil eingin missa.
 Guldet gör intet uden praler, maden vil ingen savne.
167. Fávur vísur gull móti gróti.
 (Fáir gefa gull fyrir grjót).
 Få vise guld mod sten.
168. Ikki gror um tann stein, ið ofta verður rivin.
 Det gror ikke omkring den sten, som ofte bliver reven.
169. Mangur lær, tá ið hann átti at gráta.
 (Margr hlær, þá hann ætli að gráta).
 Mangen ler, medens han burde græde.
170. Ikki er allt gull, ið glitrar.
 (Ekki er allt gull, sem glóir).
 Det er ikke alt guld, som glimrer.
-
171. Tveir *hárðir* steinar mála ikki væl.
 (Hárðir steinar mala sjaldan smátt).
 To hårde stene male ikke godt.
172. Hart móti hörðum, segði kellingin, hon setti reyvina móti norðan-
 vindinum.
 (Hart á móti hörðu).
 Hårdt mod hårdt.
173. Ikki kann tákast meir enn harrin hevir givið.
 (Ekki er meira vitið, enn Guð gaf).
 Ikke kan tages mere end herren har givet.
174. Skjótt er harranum um.
 (Guð er bæði ljótráðr og góðráðr).
 Herren kan snart forandre alt til det bedste.
175. Høgt er harrabod, men hægri er guds bod.
 (Hátt er herrabodið).
 Højt er herrebud, men højere guds bud.
176. Harragunst og traspónalogi — tåð er líkt.
 (Herragunst einn tíma blið, annan stríð).
 Herregunst og spånclue — de ligne hinanden.

177. Mangur er hárður í heimferð.
Mangen er hård i sin færð hjemme.
178. Heima álin er burtur gálin.
Den, som altid har været hjemme, véd ej at skikke sig i verden.
179. Gott er um heilan fingur at binda.
(Hægt er heilt að bæta).
Det er let at binde om hel finger.
180. Hundur veit húsbondans vilja.
Hunden kender husbondens vilje.
181. Betst er heim at áka, meðan vagnurin er heilur.
Bedst er hjem at age, medens vognen er hel.
182. Hvát skál heiðin hundur á kirkju fund?
Hvad skal en hedensk hund i kirkens forsamling?
183. Eingin kennir hundin af hárunum.
Ingen kender hunden af hårene.
184. Ofta etur hundur tåd hann havnar.
(Hundrinn gengr aptr til spýjunnar).
Ofte æder hunden det, den afskyr.
185. Hvát skál hveiti í hunds bók?
(Annað skal enn hveiti í hunds bók).
Hvad skal hvede i hunds bøg?
186. Ofta lýtst happ af hundi.
(Sjaldan blýzt happ af hundi eða heill af strák).
Ofte får man fortred af hunden.
187. Hestur fellur á fyra beinum.
(Hestur fellr opt á flötum vegi).
Hesten falder skönt den har fire ben.
188. Betra er at elska diggan hund enn illan mann (træl).
(Betra er að ala hund enn illan þræl).
Det er bedre at elske en tro hund end en ond mand.
189. Illt er at binda hund við smörleyp.
Det er farligt at binde hund til smörlob.
190. Burtur er bæði rátt og sodið, heima er sjálvboðið.
(Það er hollast, sem heima gefst).
Borte er både råt og kogt, hjemme er selvbudent.
191. Hvöndagskrúðir eru ikki hátíðsprúðar.
Dagligdagsskrud er ej höjtidsprud.
192. Hønd er, íð hevir.
Hvad handen har, er mit.
193. Sár er hønd hollust.

- (Sjálfs er höndin hollust).
 Sig selv er hånden huldest (nærmest).
194. Tað háva' ikki allir eydnu til hóva at ríða.
 Ikke alle have lykke til hove at ride.
195. Framm kemur hann, íð bóvliga fer.
 Den kommer også frem, som farer med lempe.
196. Eftir hól kemur skról.
 Efter overdreven ros kommer hujrøstet tale.
197. Hann, íð ikki hevur tey høgu seglini, má sigla við teim lágu.
 Den, som ikke har de høje segl, må sejle med de lave.
198. Frá hövðinum skáltú hválin skera.
 Ved hovedet skal man begynde at dræbe hvalen.
-
199. Illt er *illt* skáp at eggja.
 (Illt er að egna — erta — illt skap).
 Ondt er at opegge et ondt sind.
200. Illt eyga skál einki gott sjá.
 (Illt auga aldrei skyldi gott sjá).
 Et ondt øje skulde intet godt se.
201. Illt nýtst áf illum.
 (Illt má af illu hljóttast).
 Ondt kommer af ondt.
202. Ofta nýtst illt áf spalni.
 Ofte kommer ondt af leg.
203. Hann er ikki óður, íð illt ræðist.
 (Enginn er verri, þó illt hræðist).
 Han er ikke galen, skönt han frygter for det onde.
204. Betri er ill hurð firi smottuna enn eingin.
 Bedre er en dårlig dør for hytten end ingen.
205. Alltíð bægir illum barni okkurt (eitthvört).
 Altid fejler det onde barn noget.
206. Eingin veit, nær hin illa stundin er frammi.
 (Eingin stund er frí fyrir hættu).
 Ingen véd, når den onde stund er forhånden.
207. Ofta verður illt saknað.
 Ofte bliver ondt savnet.
208. Hit illa verður ikki niðurlagt.
 (Vond tíðindi hafa vængi).
 Det onde bliver hurtigt udspreidt.
209. Tað, íð illa er irkt, verður illa kvøðið.

- Det, som er slet digtet, bliver og slet kvædet.
210. Antum er illa tanað ella illa lonað, tá ið eingin fylgir manni af gærði.
Enteh er dærlig tjent eller dærlig lønnet, når ingen følger manden
af gården (af tjenesten).
211. Tá ið tvey innast, tey væl finnast.
Når to elske hinanden, finde de vel hinanden.
212. Ikki stingst hövur í jörð, fírr enn gud vil.
Ingen dør, førend gud vil.
213. Ikki skaltú Ásmund prúða javnt við Góttin leggja.
Ikke skal du sætte Asmund den prude i lighed med en ussel troid.
214. Já og nei ger langa trætu.
(Já og nei gjörir lánnga þrætu).
Ja og nej gör lang trætte.
-
215. Eingin skál *kanna* sár bitan, fírr enn hann er svölgdur.
Ingen skal kalde nogen mundbid sin, førend han har sunket den.
216. Kalt er hundstrýni og konurassur.
(Kalt er kattareyráð og konuhnéð).
Kold er hundesnuden og kvinderumpen.
217. Kettan mjarran ikki, fírr enn stigið verður á hálan á henni.
Katten knurrer ikke, før den bliver trådt på halen.
218. Kállur er tí kolluttur, at hann er ofta hárröyttur.
Manden hjælper ofte så længe, at han intet har tilbage selv.
219. Herrin gav tí kolluttari kúgv eingi horn, at hon skildi ikki stanga.
(Guð gjörði vel, hann gaf ei ægum uxá horn).
Herren gav den kullede ko ingen horn, at den ej skulde stange.
220. Eingin kvøður betur enn hann kann.
(Enginn kveðr betr enn hann kann).
Ingen kvæder bedre end han kan.
221. Tæð er komið, sem komið er.
(Það er komið, sem komið er).
Det er kommet, som kommet er.
222. Tæð er manni í kjöti horið, og ikki í klæðum skorið.
Det er mandens medfødte natur, og ikke påtaget væsen.
223. Kúrur kemur eftir kæti, og trámin eftir marglæti.
(Ópt kemr kvein eftir kæti).
Bedrøvelse kommer efter overdreven munterhed, og sanden efter
den utidlige lyst.
224. Lát so láta, segði káta.
Lad sk gå, sagde den lystige.

225. Illt er kinnið í kettu, og so er allt slagið út eftir. " " " " " "
Ond er grunden hos katten, og går gennem hele slægten.
226. Ikki kemur í kór tæð íð sjálvst vil fara í flór.
(Illt er þann til kórs að kalla, er í kamar vill vera).
Den kommer ikke højt, som selv vil være i det lave.
227. Fingin er fest kona.
Når man har fæstet konen, har man fået hende.
228. Kvinnu ráð eru ólukku ráð.
(Opt hlýzt illt af kvenna ráðum).
Kvinderåd ere ulykkesråd.
229. Köld eru kvinnu ráð.
(Köld eru tíðum kvennaráð, þeim er flærd fylgir).
Kolde ere kvinderåd.
230. Smá eru kvinnu örindi.
Små ere kvindeærinder.
231. Fírr trýtur streymur í á enu kvinnu tróta ráð.
Snarere standser ström i å, end kvinden mangler råd.
232. Kráka tikist betst um unga sín.
(Apa þóknast sínir úngar vel).
Kragen tykkes bedst om sin egen unge.
233. Krákan rópar sitt egið navn.
Kragen råber sit eget navn.
234. Kvöldskorin naglur verður oftá ófeigum manni át þána.
(Nærskornar nöglur og norðr þvegið hár, fær mörgum ófeigum í
hel komið).
En om aftenen skåren negl bliver ofte en karsk mands død.
235. Hvör krevir sín kunnugasta.
(Kveðr hvör sér kunnugan).
Hver tyer til den bedst bekendte.
236. Ring er kvörnin, íð einki vexur á.
Det er en dårlig kværn, som intet voxer på.
237. Skjótt blóðir kellingarnev ell. lítið krevir til, at kellingarnevið blóðir.
Let kommer kærlingenæsen at bløde (bliver vred).
238. Eg kvóði, sum kvóðið er firi mår.
Jeg kvæder, som kvædet er for mig.
239. Ikki tekst kúgv áf kúleysum manni.
Ikke kan man tage kø af den mand, som ingen ejer.
240. Kúgvín mjolkar áf tonnunum.
Koen malker af tænderne.
241. Oftá kemur upp undan kávi, tá íð minst vávir.

- Ofte kommer dukkende op, når man mindst venter det.
242. Krákan er ikki lí leið, at hon ofta sigir satt.
(Krákan er því leið, að hon segir jafnan satt).
Kragen er ej derfor led, at den jo ofte siger sandhed.
243. Heitari kríggíð, kaldari friðurin.
Jo hedere krig, des koldere fred.
-
244. *Lán* skál koma læandi aftur.
(Lán á að skilast lýtalaust heim).
Lån skal komme leende tilbage.
245. Eingin fer undan lagnuni.
Ingen kan undgå sin skæbne.
246. Illt er at skilja látan drong úr heitari song.
(Illt er at skilja latan mann og varma sæng).
Det er ikke godt at få en lad dreng op af en varm seng.
247. Látur er hann, íð logn lastar.
(Latr er sá, sem logn lastar).
Den er lad, som laster vindstille (i båd på søen).
248. Eg síggi steinin so langt sum annar blákar hann.
Jeg ser stenen så langt som en anden kaster den.
249. Allir ganga á gærðin, hár hann tikist lægstur at vera.
(Hann ræðr þar á gærðinn, sem hann er lægstr).
Alle gå over gærdet, hvor det synes lavest.
250. Illt er at læna naknum mann klæði og ódum svörð.
Ondt er at låne nogen mand klæder og den galne sværd.
251. Tíð sum kemur í langdrag, seint kemur tíð í gott lág.
Det som kommer i langdrag, sent kommer det godt i lave.
252. Annaðhvort er lands síð at fylgja ella úr landi flýja.
(Fylgja skál lands síð, flýa land ella).
Ett af to: enten lands skik at følge eller fly.
253. Látur harri hevir látar sveinar.
(Latr herra hefir lata sveina).
Lad herre har lade svende.
254. Honum leingist, á bátinum liggur.
Den længes, som på båden ligger vætende.
255. Eingin verður lastaður til fullar, sirr enn hann giftist, og lovaður,
sirr enn hann er deydur.
Ingen bliver lastet tilfulde, førend han bliver gift, og lovet, førend
han er død.
256. Leti ger einki uttan last.

- (Sá, sem ekkert gjörir, tekr um síðir til að gjöra illt).
Ladhed gör intet uden last.
257. Fávur leikar so í sjeý ár sum í sjeý dágár.
Ingen ender, som han har begyndt.
258. Lítid er gott við frid og náðum.
(Betra er að njóta lítils með ró, enn mikils með ófriði).
Lidet er godt i fred og ro.
259. Mangur fær lov firi lítid og last firi einki.
(Margr fær lof fyrir lítid og last fyrir ekkert).
Mangen får lov for lidet og last for intet.
260. Tåd er ikki svini líkt, id sínum er líkt.
Den ligner ikke svin, som ligner sine.
261. Lítid kemur af lítlari yón.
(Sá kemst aldrei hátt, sem ekki hugsar nema smátt).
Kun lidet kommer ud af ringe forhåbninger.
262. Leingi kann lítid goymast.
(Leingi má lítid geyma).
Længe kan lidet gemmes.
263. Ofta verður stóru eldur af lítlum neista.
Ofte bliver en stor ild af en liden gnist.
264. Betri er lítid leift, enn ovmikið etið.
(Betra er lítid leift, enn ofmikið etið).
Bedre er lidet levnet, end for meget spist.
265. Legg lítid við lítid, tåd verður stór rúgva um síðir.
(Leggðu lítid við lítid, og mun það verða stór hrúga um síðir).
Lægg lidt til lidt, det bliver da omsider en stor dyngje.
266. Lítid fall verður ofta at stórum skada.
(Lítid fall verður oft að stórum skada).
Et lidet fald vorder ofte til en stor skade.
267. Lítil býrða er langvegis tung.
(Lítill býrði er laungum vegi þung).
En liden býrde er langvejs tung.
268. Mangur er bæði lítil og knávvur.
Mangen er både liden og kraftig.
269. Lítil máður hevur ofta stórt hjarta.
(Stuttir menn hafa stórt hjarta).
En liden mand har ofte et stort hjerte.
270. Lignaranum krevir at háva gott minni.
(Einn lygari má hafa gott minni).
Løgneren må have god hukommelse.

271. Livist, so spirst.
Lever man, så spørger man.
272. Betst er at geva uppåt, meðan leikurin er hárdastur.
(Best er að hætta hvörjum leik, þá hæst fram fer).
Det er bedst at høre op, medens legen er hårdest.
273. Ofta er Hjótur dreymur firi lítlum,
(Ekki er allt, sem dreymir).
Ofte er en gyselig dröm for en ubetydelighed.
274. Tåd er ringt, íð ikki livir meira enn Ísland livir Føroyjum.
Det er dårligt, som ikke beskytter (luner) mere end Island beskytter Færøerne.
275. Lívium er at hjarga — tåd er eittans.
Livet må man bevare — det er kun ett.
276. Ljótastu ormarnir eru tvistastir í vatninum.
Det stille vand har den dybe grund.
277. Lær teg ikki at ljúgva, tåd stendur tår ikki væl, lær teg heldur
at stjåla, tåd færtú nákað af.
Lær dig ikke at lye det står dig ikke vel, lær dig heller at
stjæle, det får du noget af.
278. Skjótur er hann at lokka, sum sjálvur estir vil hoppa.
(Pann er hægt að lokka, sem sjálfr vill brokka).
Den er snar at lokke, som selv vil efter hoppe.
279. Lórið filgir fódri.
Den, som foder koen, har og fordelen af den.
280. Mangur lovar runt, men heldur tunt.
(Lettara er að lofa enn að enda).
Mangen lover rundt, men holder tyndt.
281. Hann má lúta, íð minni mår.
(Hinn lægri verður að lúta).
Den må bøje sig, som ikke har magten.
282. Lågt má hann lúta, íð hosnareyvina skål kissa.
Den må lude lavt, som hønserumpen skal kysse.
283. Hann, sum einki kann at loyna, eigir einki at vita.
Den, som ikke kan dølge noget, bør intel have at vide.
284. Eingin toyggir seg longur enn armarnir rökka.
Ingen strækker sig længer end armene række.
285. Tåd er lítill løn, sum ikki er verd eina bøn.
(Bón vill hafa bøn til launa).
Det er en ringe løn imod min ven ikke at ville bede ham om
det, jeg ønsker af ham.

286. Lundi verpur' eitt.
Lunden lægger kun ett æg.
287. Fávur lýgur meira enn helvtina.
((Fáir ljúga meira við enn helmíngnun).
Sjælden lyver nogen mere end hælvtin.
-
288. *Mangur* er málvinur, íð ikki er allvinur.
(*Margr* er málvinur, fáir fulltrúir).
Mangen er málven (ven, når jeg taler med ham), som ikke er
hjørtens ven.
289. Eingin sár mannin longur enn til tannana.
(Enginn sér annann lengra enn til tannanna).
Ingen ser manden længre end til tænderne.
290. Tåd er mangur leikur í tungum talvi.
(Brögð eru í taffi).
Der er mangel kamp i lang tavlleg.
291. Hann sum hevir mangt í sinni, honum fellur mangt úr minni.
(Sá, sem hefir margt í sinni, fellr margt úr minni).
Den, som har meget i sinde, ham falder meget ud af minde.
292. Leingi stendur mannsevni til bátar.
Længe kan et menneske stå til forbedring.
293. Tåd er ikki alltið mætbruður stendur opin.
Det er ikke altid fædeburet står åbent.
294. Eingin hevir so mangan óvin, at hann hevir ikki einhvönn málvin.
Ingen har så mangel uven, at han jo idetmindste tilsyneladende
har én eller anden ven.
295. Allt mannaróp gongur ikki lika hált.
Att mænderáb er ikke lige højt (rygter lyver ofte).
296. Sýn mår mannin, og ikki mætkealdið.
(Sýndu mër manninn, en ekki mætkealdið).
Vis mig manden og ikke madfadet.
297. Allt bótist aftur uttan mannskæði.
Alt kan rådes bød på mennesketab.
298. Tåd er mætari fugtur veiddur enn kráka.
Der er bedre fugt fanget end krage.
299. Menneskjan ættar, men harrin rædur.
(Guð rædr, en mennirnir þenkja).
Mennesket beslutter, men herren råder.
300. Tá íð músin er mett, er mjúlið beiskt.
(Þegar músin er mett, finnst henni mjúlið beiskt).

- Når musen er mæt, er melet beskt.
301. Hann, sum ikki sýpur seg mettan, sleikir seg ikki mettan.
Den som ikke æder sig mæt, slikker sig ikke mæt.
302. Gott er mettum at bjóða.
Det er let at byde den mætte.
303. Hin metli veit ei, hvát svangur líður.
(Ekki veit fullr, hvar svánger sitr).
Den mætte véd ej, hvad den hungrige lider.
304. Mangt verður menneskjuni til meina.
Mangt kan vorde mennesket til ulykke.
305. Fájir halda seg minni menn enn teir eru.
(Fáir halda sig minni menn, enn þeir eru).
Få holde sig for mindre mænd end de ere.
306. Tíð minkar, íð ofta áf verður tíkið.
Det bliver mindre, som ofte bliver taget af.
307. Mikið má um mikla menn.
Store folk gøre stor allarm.
308. Eingin minnist, so fárið er.
Alt er glemt, når det er forbi.
309. Iht er móti mörgum at bróta.
Det er ondt at forsynde sig mod mange.
310. Fjálgur er móðurandin.
Beskærmende er moderånden.
311. Tuna eru móður oyrun.
(Punnt er móður eyrad).
Tynde ere en moders øren.
312. Fátt er sum fadir, einki sum módir.
(Fáir sem fadir, engin sem módir).
Få ere som en fader, ingen som en moder.
313. Gott er at liggja undir modur boginum.
Godt er at ligge under moders barn.
314. Búndin er barnamódir.
Bunden er barnemoderen.
315. Hann, sum mongum vil bjóða, mikið má hann sjóða.
(Sá þarf mikið að sjóða, sem mörgum vill bjóða).
Den må meget syde, som mange vil byde.
316. Eingin veit á morgni at siga, hvar hann á kvöldi gistur.
Ingen ved om morgenen at sige, hvor han gæster om aftenen.
317. Allir vilja njóta móður sína, men eingin orkar at gera hana til grávar.

- Alle ville nyde godt af deres moder, men når hun er død, synes ingen at have fået nok af hende.
318. Hann, í morgunin burt svegur, hann mangt gott burt dvelir.
Den, som sover morgenen bort, han går glip af den kostbare tid.
319. Tá íð armur kroppnast, tá muður opnast.
Når armen krummer sig, åbner munden sig.
320. Sjaldan batnar moy, íð heiman fer.
Sjælden bliver møen bedre, som forlader hjemmet.
321. Miðalmátad pilsa er betst.
(Passlig pylsa er best).
Middelmådig pølse er bedst.
322. Ofta mælir muður, og fylgir ikki eftir hugur.
Ofte taler munden, og hjertet følger ej med.
323. Muður er mätvisur.
Munden er madvis.
324. Mitt og lítt er óbýtt.
Mit og dit er ett.
325. Mangur fer upp á kjólegg og dettur niður á langlegg.
Mangen begynder på noget stort, men kan ej fuldføre det.
326. Mangt fer um tann fátæka.
Meget går forbi den fattige.
-
327. Góðar eru fátækra náðir.
Godt er at nyde fred og ro, om man er fattig.
328. Illt er at læna naknum manni klæði og óðum manni svörð.
Det er ondt at låne nogen mand klæder og gal mand sværd.
329. Skeggid situr so nær hökuni og öxlin so nær hövðinum.
Skægget sidder så nær hagen, og skuldrene så nær hovedet.
330. Nærri er stókan enn tröjan.
(Nær er skinnid enn skirtan).
Nærmere er skjorten end trøjen.
331. Næstir grannar eru ofta vestir.
Nærmeste granner ere ofte de værste.
332. Nákad vinnist af heini, men einki af steini.
Noget kan man få af et ben, men intel af en sten.
333. Náttin er manns óvinur.
Natten er menneskets uven.
334. Mangur lovar í neyð, táð haðn heldur ei til sín deyd.
(Mægr lofar því í sinni neyð, sem hann heldr ei fyrir sinni deyd).
Mangen lover i nød det han holder ej til sin død.

335. Neyð er ikki nogv breyð.
Nød er ikke at have tilstrækkeligt brød.
336. Mangt er í neyðini nýtt, sum ikki er í armóðini gitið.
(Flest er í neyðinni nýtandi).
Meget kan man gøre brug af i nød, som den fattige ikke engang har tænkt at ty til.
337. Hann, sum hjálpir í neyð, hjálpir tvær ferðir.
Den, som hjælper i nød, hjælper to gange.
338. Neyðin drivur vargin af skóginum.
(Húgríð drífr úlfinn útaf runninum).
Nød driver ulven af skoven.
339. Betst er at njóta, meðan lótan er.
Bedst er at nyde, medens øjeblikket gives.
340. Neyð ger nàsadjarvan.
(Nauð gjörir nasir djarfar).
Nød gør næsedjærv.
341. Nogv vil meira hafa.
(Margr gírnist betra, þá hann gott hefir).
Den, som har meget, vil have mere.
342. Eingin ger at forða tí, íð nornur leggja á.
Ingen kan afværge det, som nornerne bestemme.
343. Nýjir kveistrar sópa betst.
(Nýir vendir sópa best).
Ny koste feje bedst.
344. Heilt er nýtt sár.
Helt (let at læge) er et frisk sår.
345. Ikki eigir at smíða nögluna sírr enn bátin.
(Ekki verður byggt yfir, fyrr enn grundvöllurin er lagðr).
Man skal ikke smede tappen¹ til båden förend båden selv.
-
346. Niðarlega skál óbodin síta.
(Yzt við dyr skal óbodinn sitja).
Lavt skal den ubudne sidde.
347. Ofta hoyrist sannleikurin af teim óða.
Ofte horer man sandheden af galen mand.
348. Eingin kona er betri eun óð kona.
(Einginn er verr kominn, enn sá sem illa er gíptr).

¹) „Nöglan“ er den lille tap nede ved bådens køl, som man tager op, når båden er trukken på land, at vandet kan løbe af den.

- At have ingen kone er bedre end at have en galen kone.
349. Hann, ið ofta ror út, fiskar umsíðir.
Den, som ofte ror på fiskeri, fisker omsider.
350. Skjott er ófæddum at bæsa.
(Bágt er að bæsa ófæddu fæ).
Det er let at båse for ufødt kvæg.
351. Ofta kemur fjól ivir bondans stól og bikkja í bondans sæti.
Ofte er eftermanden værre end forgængeren.
352. Ógoymsla ger so mangan tjóv.
(Slæmr geymari gjörir mangan þjóf).
Uorden gör så mangel tyv.
353. Blindar eru ókunnigar götur.
(jfr. Ekki eru blindir brautargengir).
Blinde ere ukendte veje.
354. Hvör forsvarar síni ólíkindi.
Enhver forsvarer sine galskaber.
355. Ólukkan kemur sjaldan einsumöld.
Ulykken kommer sjælden ene.
356. Allt rullar ómanéstir.
Alt ruller nedad.
357. Öllum er ovboðið.
Alle have en overmand.
358. Ikki fiskast við ongum agni.
Ikke fisker man uden madding på krogen.
359. Mangur er á orði, ið ikki er á bordi.
(Margr er þar að orði, sem hann er ei á bordi).
Mangen er tilstede i orde, om han ej sidder ved bordet.
360. Purkan droymir um drávið og kelling um stávin.
Soen drømmer om masken og kærtingen om staven.
-
361. Mädur er ikki fjærskotnari frá gödum enn ravnur.
Manden er nærmere til det gode end raven.
362. Mangur er ikki so ræddur sum illa klæddur.
(Eg er ei svo hræddr, sem eg er illa klæddr).
Mangen er ei så ræd, som han er ilde klædt.
363. Reidi upp angur vekir.
Vrede opvækker anger.
364. Ríkir bondir oxar keypa, mangt má feitt um fátækan leypa.
Rige bønder købe oxer, meget fedt går den fattige forbi.
365. Ring lívd er veiri enn eingin.

- Dårligt forstar er værre end intet.
366. Royndur máður er góður at gista.
Prøvet mand er god at gæste.
367. Ringur er sá máður, íð ikke er mentur at bera royvi síni.
Det er en dårlig mand, som ej formår at bære sin egen beklædning.
368. Tá íð langtröjini ekki rökka, verða tvörtröjini tikin.
Når man ikke har det store, hjælper man sig med det små.
369. Hvör ber, sum hann roynir.
Hver gör, hvad han formår.
370. Tåd gongur ekki roykur áf brandi uttan eldur hevur verið í honum.
Der går ikke røg af en brand uden ild er i den.
371. Hin ríki slitur skogvarnar á hol, men hin fátæki kágar teir á hol.
Den rige slider hul på skoene, men den fattige kiger hul på dem.
372. So røkir máður vívið, sum hann røkir knívin.
Når manden ikke er omhyggelig med sin kniv, er han det heller
ikke med sin kone.
-
373. Sæl er sálin, íð rein er.
Salig er den sjæl, som er ren.
374. Tåd sviðir ekki át teim sákleysa.
Det rammer ikke den uskyldige.
375. Oftast er satt tåd fornir háva mælt.
(Flest fornæmli hafa eithvad uppá sig).
Oftest er sandt hvad de gamle have mælet.
376. Sannleikur hevur ofta fingið brotna pannu.
(Hvör sannindin segir, fær hvörgi hús).
Sandhed har ofte fået en bruden pande.
377. Sannleikur er so fágurligur hvárid hann kemur fram, lignin er so hövudleys bæði firi kvinu og mann.
Sandheden er så fager, hvorhelst den kommer frem,
lognen er så hovedløs både for kvinder og mænd.
378. Salt botir allt uttan mjöd og malt.
(Saltið bætir allt, nema mjöl og malt).
Salt boder alt uden mjöd og malt.
379. Betri er seint enn ongatið.
Bedre er sent end aldrig.
380. Hann íð seint tenuist, hann seint mennist.
Den som sent får tand, bliver sent til mand.
381. Seim kúgy fær skitið græs.
Sen ko får skident græs.

382. Seint koma sælir, og so koma trælur.
Sent komme de sæle og så komme trællene.
383. Sendiboð er fritt at færa.
Som sendebud har man godt ved at gå.
384. Seyða ull er Føroyja gull.
Færeuld er Færoernes guld.
385. Sár er síður á landi.
Hvert land har sin skik.
386. Sjaldan er síðari betri.
(Fá mátt batna í biðunum).
Sjældnen er senere bedre.
387. Sotur er sjálgivin bili.
Sød er den bid, man selv forskaffer sig.
388. Hvör er sínum knúti kunnigastur.
Hver kender bedst sin egen knude.
389. Hvör ber sína sögu framm sum betsta.
Hver fremstiller sin sag på den bedste måde.
390. Sjúkur er, íð ivir sjúkum situr.
Syg er den, som hos en syg sidder.
391. Ofta er á síndini sítið, og ikki tãð sannasta gitið.
Ofta kender man misgerningen, og åbenbarer den ikke.
392. Ringur er fuglur, í sítt reidur dritur.
(Så er fuglenn verstr, sem í sjálfs síns reidr dritr).
Det er en dårlig fugl, som gör i sin egen rede.
393. Ongum tikir sítt ovmikið.
(Engum þykir sítt ofmikið).
Ingen synes, hans eget er for meget.
394. Hundur er ikki vreiður við sítt bein.
(Hundr aktar eitt bein meira enn hundrad gimsteina).
Hunden er ej vred på sit ben.
395. Hvür maddur er ikki sjálvur, er hann ikki meira enn hálvur.
Hvor manden ikke er selv tilstede, er han ikke mere end halvt
tilstede.
396. Tá íð hvör tekur sítt, fær sjandín einki.
Når hver tager sit, får fanden intet.
397. Hvür mann vera sár sjálvum næstur, hvussu öðrum gongur.
Enhver mon være sig selv nærmest, hvorledes det så end går andre.
398. Tãð gongur sjón firi sügn.
Syn går for søgn.
399. Fájir ætla öðrum betri enn sár sjálvum.

- (Fáir ætla öðrum betra, enn sjálfum sér).
Få tiltænke andre bedre end sig selv.
400. Allt skarn vaskast áf ultián sindin.
Alt skarn vaskes af uden synden.
401. Ger skálkinum gott, hann lónar tár aftur við háð og spott.
Gör skalken godt, han lönnér dig igen med hån og spot.
402. Kasta ikki tåð skitna vatnið burtur, firr enn tú kant fáa tåð
reina aftur.
(Ekki skvetti eg illu vatni brott, fyrr enn eg fæ gott).
Kast ikke det skidne vand bort, förend du kan få rent igen.
403. Lítið bátar at breiða reint læk á skitna song.
Det hjälper kun lidet at brede rent lagen på en skiden seng.
404. Skjótt er skitið verk.
(Skjótt er skitið verk).
Snart er skident verk.
405. Hugsá illt og fremja tåð, slíkt er skálka síður.
At tænke på ondt og udføre det, sligt er skalkenes skik.
406. Skæði ger mannin visan, men ikki ríkan.
Skade gör manden vis, men ikke rig.
407. Skjótast er upp at standa, tá íð einki er í at fáa.
Det er hurtigst at stå op, når man intet har at iføre sig.
408. Mangur sigir frá Ólavi kóngi, og hevur ikki sáð hann.
(Sá segir flest af Ólafi kóngi, sem hvörki hefir heyrt hann nè sæð).
Mangen fortæller om kong Olav, og har ikke set ham.
409. Tåð hjálpa eingi fúgur orð við slattuböku.
Fagre ord hjälpe intet imod slettebagen (et slags hval).
410. Smájir fuglar verpa smá egg.
Små fugle lægge små æg.
411. Betri eru smájir fiskar enn tómir diskar.
(Betri er lítill fiskr, enn tómr diskr).
Bedre er små fiske end tomme diske.
412. Meira er um skjól enn um skart.
Mere gælder om en beklædning end om pynt.
413. Mangt má smægin lissa.
Meget må den undselige give slip på.
414. Sjalvböðin tánasta er ofta afturríkin.
(Böðin þjónusta er laungum forsmáð).
Selvbuden tjeneste er ofte forkastet.
415. Líður, meðan skriður.
Man går fremad, om man end kryber.

416. Leingi man skriði halda.
Længe holder kløe ved.
417. Tað ið skjótt gerst, tað skjótt forferst.
Det, som hurtig göres, det hurtig ødelægges.
418. „So, so” er sjaldan væl.
„Så så” er sjælden godt.
419. Vont er at sova hjá sprundi.
Farligt er at sove hos kvinde.
420. Sárt bitur soltin lús.
(Sárt býr soltin lús).
Fast bider sulten lus.
421. Tá ið sonurin giftist, missir móðirin hann, men tá ið dóttirin
giftist, fær móðirin ein son.
(Hvør sem fær góðan mág, hefir fengið einn son).
Når sønnen gifter sig, mister moderen ham, men når datteren
giftes, får moderen en søn.
422. Eingin er fullspottaður, fírr enn hann spottar seg sjálvur.
Ingen er tilfulde spottet, førend han selv spotter sig.
423. Spottarin kemur í spottarans hús og brennir so spottaran inni.
Spotteren kommer til spotterens hus og brænder så spotteren inde.
424. Stelkur titar títt um tún.
Stelkur (en fugl) tripper tit i by.
425. Tekur hvörið sterkastur er.
Den tager som stærkest er.
426. Stevning fellir ongan mann.
Stevning fælder ingen mand.
427. Ikki er gott at stjála, hvár fjóvur er húsbondi.
(Illt er að stela, þar sem þjófr er húsbóndi).
Ikke er godt at stjæle, hvor tyv er husbonde.
428. Hvörið vil stjála, væl má duga burtur at fjála.
(Sá kann ekki að stela, sem ekki kann að fela).
Den, som vil stjæle, må vel forstå at fjæle.
429. Tá ið mold stjælar mold, lær fjandin.
Når muld stjæler muld, ler fanden.
430. Stórt kall hevur stórt fall.
Et stort kald kan medføre et stort fald.
431. Tað er stökkuttur varmi af tí, gentan mígur í sokkarnar.
(Það er skammgóðr vermir að pissa í skó slúna).
Det er kun stakket varme af det, pigen pisser i strømperne.

432. Eingin verður hongdur, tíat hann stjelur, ulla tíat hann dugir
 ikki at stjåla.
 Ingea bliver hængt, fordi han stjåler, men fordi han forstår ej
 at stjåle.
433. Tvær ferðir segin verður hann, á steini hvílist.
 (Hann hvílist tvisvar, sem húkir á steini).
 To gange glad bliver den, som hviler sig på en sten.
434. Sterkir skulu armar firi kong at halda.
 Stærke arme krævés at holde for en konge.
435. Strangir harrar skulu stokkut valda.
 Strengte herrer skulle stakket herske.
436. Stórir fiskar eta smáar.
 De store fiske æde de små.
437. Hlt er svart skinn hvítt at tvá.
 Ondt er at vaske sort skind hvidt.
438. Ikki er allt eftir stødd.
 Alt kan ikke måles efter størrelsen.
439. Ofta eigir svört ær hvítt lamb.
 (Oft er hvítt lamb undir svartri á).
 Ofte foder et sort får et hvidt lam.
440. Svart er hár sum súlan situr.
 Sort er der, hvor sulen (en fugl) sidder.
441. Svartur verður hann, við bik læst.
 (Fáir fara svo með bik, að þeir flekki ei hendrnar).
 Den bliver sort, som har med beg at bestille.
442. Svört jól gera hvítar páskir, ell. jólasummar verður páskevatur.
 Sort jul gör hvid páske, ell. julesommer páskevinter.
443. Eingin ger at mála fjandan svartari enn hann er.
 Ingen skal male fanden sortere end han er.
444. Eingin veit af sotum at siga, firi enn á hoiskum bitur.
 Ingen kender det søde, förend han har smagt det bedske.
445. Mikil er hyön dags sókn.
 Meget fortærer hver dag.
446. Allt sodnar í sveins mága.
 Drengen kan fordöje alt.
447. Hann vinnur, id *treiskur* er.
 (Vondir menn koma optar fram sluttu vilja enn góðir).
 Den vinder, som er trænsk.
448. Takkaleys gerning er tung.

- (Enginn má þiggja án þakkar).
Takløs gerning er tung.
449. Eingin fer so við trånum, at tåd flýtur ikki.
Ingen handler så med træ, at det jo flyder.
450. Ikki tekst hár af teim skalluta.
Ikke plukkes hár af den skaldede.
451. Tikin er rãmast í tonnunum.
Tispen er flinkest i tænderne (om en ond kone, som bruger munden mere end hænderne).
452. Eingin er verri tjóvur enn hann, íð stjelur frá sár sjálvum.
(Så er þjófrinn verstr, sem úr sjálfs síns hendi stelar).
Der er ingen værre tyv, end den, som stjæler fra sig selv.
453. Tiat kjötið er gott, er mangur tjóvur.
Fordi kødet er godt, er mangen tyv.
454. Allt kemur aftur uttan tåd, íð fer í tjóvshond.
Alt kommer igen uden det, som kommer i tyvehånd.
455. Tjóvur hugsar um at fjála, áðrenn hann fer at stjæla.
Tyven tænker på at skjule, förend han går at stjæle.
456. Tungur er tigandi róður.
(Þungr er þeigjandi róðr).
Det er tungt at ro tavs.
457. Tíga skál millum tveggja vína.
(Hljóðr skyldi beggja vin, og báðum trúr).
Man skal tie mellem to venner.
458. Skarvur er tí tunguleysur, at hann kundi ikki at tíga.
Skarven har derfor ingen tunge, fordi den ikke kunde tie.
459. Illt er at vera tikkin og fátækur.
Det er slemt at være storagtig og fattig.
460. Tíðliga skál krökja tåd íð góður krókur skál verða.
Tidlig skal krøge det, som god krog skal blive.
461. Tíu æra áleikar: skommína hevur hann, íð sker, og ikki hann, íð her.
Din ære står på spil: skammen har den, som skærer, og ikke den, som bærer.
462. Gott er at háva togva sveina, tá íð annar er úti, er annar heima.
Godt er at have tvende svende; når den ene er ude, er den anden hjemme.
463. Tolin trívist.
Den tålmodige overvinder alt.
464. Tráður livir trevli.
Den ene lap hjælper på den anden.

465. Trà tognar, søgdu Svínoyingar.
Træ kan strækkes, sagde Svinøboerne.
466. Trúgvur og ótrúgvur fírast.
(Trúr og ótrúr eiga illa saman).
De tro og de utro ere blandede mellem hverandre.
467. Trúgv ikki fjandanum, tá hann drekkur vatn.
Tro ej fanden, når han lader uskyldig.
468. Sjaldan er trællur í treytum góður.
(Illt er að eiga þræl fyrir einkavin).
Sjælden er en træl at liðe på i nød.
469. Ikki bátar at trossa góða móður (góðan mogv) út, hár hon (hann)
er ikki inni.
(Ekki er að taka þar góðan mó, sem hann finnst ei).
Ikke hjælper at trodse god moder (god tórvejord) ud, hvor hun
(den) ej findes.
470. Får um trúgván og ótrúgván.
Sog at omgås den tro og den utro på den rette måde.
471. Tunnt er tað blóðið, íð ikki er tjúkkari enn vatn.
Tyndt er det blod, som ikke er tykkere end vand.
472. Tröllabörnini gráta eftir hvonnum á jólum.
Troldebørnene (de uartige) græde efter hvanner (en spiselig
plante) ved juletider.
473. Turvin býður mangt.
Trang driver mennesket til meget.
474. Tvær eru hendur við axlar fastar.
(Báðar eru hendr við axlir fastar).
To arme ere faste ved skuldrene (ingen kan gøre mere end der
står i hans magt).
475. Hundar tveir um eitt bein semjast sjaldan vel.
(Hundar tveir um eitt bein, og þikur tvær um einn svein, for-
líkast sjaldan vel).
To hunde om ett ben forliges sjælden vel.
476. Einguin kann tveimur harrum at tína.
(Enginn kann tveimr herrum til þakka að þjóna).
Ingen kan tjene to herrer.
477. Steinnur brestur firi manna tungu.
(Ekki er tungan bein, en opt brýtr hún stein).
Sten brister for menneskets tunge.
478. Tögn kemur ikki á ting.
Tændes ord komme ej til thinge.

479. Lítid er *ungmanns* gáman.
(Lítid er úngs manns gáman).
Lidet glæder den unge.
480. Hvat ungur nemur, gámalur fremur.
(Hvat úngr nemr, gamall fremr).
Hvad den unge næmmer, det udfører han i alderdommen.
481. Ofta háva ungunum hvolpi vaxið hvassar tenn í munn.
Ofta have hvasse tænder voxet frem i hvalpens mund.
482. Ungur doyr skjótt, gámalur livir leingi.
Den unge dør snart, den gamle lever længe (i erindringen).
483. Einkí býðst betri enn ungur at doyja.
Intet bedre bydes end at dø ung.
484. Meðan eg vár ungur sum tú, mundi eg óráddur renna,
nú tekur elli at boygja meg, tãð má eg bekenna.
Medens jeg var ung som du, løb jeg uforfærdet,
nu begynder alderdommen at bøje mig, det må jeg bekende.
485. Ungdómur og vísdómur filgjast ikki.
Ungdom og visdom følges ikke ad.
486. Allt er betri enn ull at tæga.
Alt er bedre end at pille uld.
487. Eyðkenndur er úlvur í roði (?).
(Audepekktr er úlfr í røð).
Let kendelig er ulv i færeskind.
488. Allt er tókt í útiferð.
Man tager tiltakke med alt på reiser.
489. Út kemur innispunnið togv.
Ud kommer garn, som er spundet inde.
490. Tãð sviður át hjartanum, íð undir hjartanum hevur ligið.
Det svier til hjertet, som under hjertet har ligget.
491. Hann, íð úti er stongdur, er inni gloymdur.
Den, som ude er stængt, er inde glemt.
492. Tãð er *nandi* í hvörjari valferð.
Der er fare i hver valfart.
493. Betri er vãtt enn brønnt.
Bedre er vãdt end brønnt.
494. Mangur hevur vãlið, og tekur skãlið.
Mangen har vælget, og tager skallen.
495. Vatn kemur aftur, hvãr vatn hevur verið.
(Alltíð rennur vatn, sem verið hefir).

- Vand kommer igen, hvor vand har været.
496. Vágin vinnur og vágin missir.
(Vógun vinnr, og vogun tapar).
Den, som vover, vinder eller taber.
497. Reiddur er vargur til vígjar.
Ulven kan ophidses til drab.
498. Væl er fiskað, tó ikki er láðið.
Fangsten er god, om båden ikke er fuld.
499. Væntandi manni tikist longst at bíða ell. liva.
(Lángt þykir þeim, sem búinn bíðr).
Den vøntende mand tykkes det længst at bie.
500. Ofta kemur á vomb, og ikki vørir.
Ofte får man, hvad man ej har vøntet sig.
501. Teir mega gjalda, sum ikki valda.
De må undgælde, som ej ere de herskende.
502. Livandi máður er góður at vænta.
Levende mand er god at vønte.
503. Tað er eisini eitt í válgara.
Der ere også kertler i det fede (bedste) stykke på fåret.
504. Vestí brandur liggur longst á eldi.
(Leidasta stykki liggur leingst á diskí).
Den dårligste brand ulmer længst på ilden.
505. Tá vesølamáður fær vald, kann hann ikki afturhald.
Når uslingen får magt, kan han ikke styre sig.
506. Gott er at verja borg, tá ið eingin sokir.
(Hægt er að verja, þá eingin sækir á).
Det er let at værgе borgen, når ingen angriber.
507. Tað ið eygáð ikki sår og oyrað ikki hoyrir, verkir ikki hjartað.
Hvad øjet ikke ser og øret ikke hører, smiter ej hjertet.
508. Vetranáttin hevur so mong sinnini.
Vinternatten skifter ofte sind.
509. Hvør ger sår verri, enn menneskjan ger ser sjálvari?
Hvo gör værre mod sig selv end mennesket?
510. Hvør fer víðari enn menneskjan og penguna?
Hvad færer videre om end mennesket og pengene?
511. Væmur varlú, illa fórtú.
Væn var du, ilde gik det dig.
512. Vindur kemur eftir vatugard.
Vind kommer efter regn.
513. Vmir og vmir valdast.

- Alle venner ere ej lige gode.
514. Betstir eru vinir, íð sjaldan finnast.
(Kom ei of opt til vina þinna, svo þá væmi ekki við þér).
De ere de bedste venner, som sjælden besøge hinanden.
515. Eingin kann filgja vininum longur enn á grávarbakkann.
Ingen kan følge vennen længer end til gravens bred.
516. Vinur er sá, íð vomm sár.
(Það er vinr, sem til vammis segir).
Den viser sig som ven, der retter en andens fejl.
517. Tæð verkar forakt at finna ofta vinir sínar.
Det virker foragt ofte at besøge sine venner.
518. Sit vininum nær, men sit ekki áf hans lær.
Sid vennen nær, men sid ej låret af ham.
519. Tá íð mædur ger, sum hann vil, ger hann, sum hann er til.
(Ef eg má, sem ég vil, gjöri eg, sem eg er til).
Når manden gör, som han vil, gör han, som er til.
520. Dællt er manni vitandi orð.
Den forstandige mand fatter let en tale.
521. Eingin eigir at leggja vitsku sína í ovitsku annans.
Ingen bör spilde vise ord på en'dåre.
522. Viligum hesti skál mædur mákliga ríða.
(Viljugan uxa skal ei allíð framkeira).
En villig hest skal man ride vel.
523. Orðið tálæð, vinurin skemdur.
Når min vrede er endt, er min ven skæmmet.
524. Tá íð mín tunna rann, kendi meg mangur mann,
men tá íð tunnan tók at halla, tá tóku vinirnir at falla.
Medens min tønde randt, kendte mig mangan mand,
men da tonden byndte at hælde, begyndte og vennerne fra at falde.
525. Tæð er vomm í hvörjum góðgripi.
(Vammalaus er varla nokkr).
Der er lyde ved enhver skat.
526. Hann, íð árla rísur, verður um mangt vísur.
(Sá verdr margs vis, sem árla rís).
Den, som árle stár op, bliver kyndig i meget.
527. Tá íð öllð fer inn, fer vitið út.
Når øllet går ind, går viddet ud.

NOGLE FÆRØISKE TALEMÅDER.

1. Vargur er í seyðinum ɔ: fårene ere vilde .og sky.
2. Fiskurfin er vargbeittur áf miðinum ɔ: fisken er bortjaget af medet.
3. Mangur kemur í nákaltskrók¹, og mong á skálabonk ɔ: mangan kommer i nákarlskrøg (det sted, hvor de ugifte mændfolk komme hen efter døden), og mangan på skålebænk (hvor de ugifte piger komme hen efter døden).
4. Nornaspor (boda manns eydnu) ɔ: Nornespor bebude menneskets skæbne (nornaspor kaldes de hvide små pletter, der stundom vise sig på folks negle).
6. At sita millum heims og heljar ɔ: at sidde tankelos hen i tåget.
7. Hulda hevur drigið ivir (fjalt) tåd ɔ: Huldren har draget noget over (skjult) det; siges, når noget ej kan findes, skönt man véd stedet, hvor det skulde ligge.
8. Durakelling blæsir tjósið út ɔ: Dörkærtingen (trækken, som forårsages, når man går med døren) blæser lyset ud.
9. Meg skriður um ófeginsbrún ɔ: mit højre øje klor, der vænter mig noget sørgeligt (feginsbrún ɔ: mit venstre øje — glædeligt).
10. Stáa hátin í vatn ɔ: ikke at stå ved sit forsæt.
11. Seta einum skák og mát ɔ: bringe nogen i yderste forlegenhed.
12. Eina ferð má lúgvast sum kúgv í mýri ɔ: engang må man dog blive træt og bukke under.
13. Mágín er uppi í kjasti ɔ: hans kræfter er udtømte.
14. Móður sum maður ɔ: meget træt.
15. Nipin (snópin) sum sleikt greytasneis ɔ: slukøret over mislykkede forventninger.
16. Tåd er hvörki rátt ella soðið millum teirra ɔ: de lade som venner, men de ere det ikke.
17. Tåd er komið vátt í reidrið ɔ: de ere blevet uvenner.
18. Um hann fekk stein og allan heim, var hann tó ikki gláður ɔ: om han fik hele verden, vilde han dog ikke være tilfreds.
19. „Illt nýlist áf bráðræsi“, segði Loki, hann skuldi fara eftir skirn, arvatni, men kom ikki aftur sifr einu gentu stóð brúður, og tá spillti hann vatnið í durunum ɔ: „at forhaste sig gar aldrig godt“, sagde Loke, han skulde hente vand til at døbe en pige i, men han kom ikke igen, førend han holdt bryllup, og da spildte han vandet i døren.

¹) Andre sige: Nábatlskrök.
1861.

20. Hatta er sum Brita, íð fjendin kastaði aftur ɔ: om et dårligt menneske, som ingen vil have noget at bestille med.
21. Nú gerast bein undir Brúsa ɔ: nu kommer han sig igen.
22. Nú er illa leikað við Rolvi ɔ: man behandler ham ilde, medens han ej kan forsvare sig.
23. Nú er trivni komin á Torkils dötur ɔ: nu er man begyndt at blive flittig (i utide).
24. Hatta er sum sokkur Svannu, hann varð álin og átjan spannrir ɔ: meget overdrevent.
25. Tagnar ikki heldur enn ritan í berginum ɔ: holder ikke munden heller end riten (fuglen) i bjerget (er meget tælende).
26. Tað er sár um hogv ɔ: der må være måde med alt.
27. Nú gelur reyðháni í eystri ɔ: nu er solen ved at stå op.
28. Hann er áf tí berginum brotin ɔ: han nedstammer fra en ond slægt.
29. Stundum á svongd og stundum á sprongd ɔ: snart for lidt og snart for meget.
30. Hann rokar í eyga ɔ: han praler for meget.
31. Ikki er hundur hálvbardur enn ɔ: arbejdet er endnu ikke halvfuldendt.
32. Hann etur allt, át munnri rekur, sum sköta ɔ: spiser alt hvad han kan få, som en rokke; er grådig.
33. Hann biður ikki hund standa frá sár ɔ: er god mod alle.
34. Eg veit ikki, hvört hann er flogin ella sokkin ɔ: jeg véd ej, om det er fløjet bort eller sunket.
35. Tá vóru stjörnur í honum ɔ: da spillede hans øjne.
36. Tá varð eldur í koluni ɔ: da blev han hidsig.
37. Nú er hann komin í stiklið á horni ɔ: nu er han svært i kuibe.
38. Kúgvín er sprett á baki ɔ: koen har hørt op at malke (de sidste dråber, den malke, skulle nemlig sprøjtes på dens rygg).
39. Kúgvín stendur á ostbási ɔ: koen har nylig kælvet.
40. Eudarnir rukku saman ɔ: det slog til.
41. Tað bitur innan garðs hjá honum ɔ: han er meget rig, lever godt.
42. Hann veit ikki dagaskil ɔ: meget dum.
43. Hon er húgvín at hvíla ɔ: hun er nær ved at gøre barsel.
44. Tá brast barkakýlið í honum ɔ: da kunde han ikke længer holde sig fra at le.
45. Hann svevur so fast, sum honum var stungin svövtollur (svövtornur?) ɔ: han sover så fast, som han var stukket med søvntorn.
46. Vera sum Háreks dötur í hvörjari vösu ɔ: fejter om i hvert gilde.

47. Er í uppisetri sum gomul landbukka ɔ: hans kræfter ere udtømte til at virke mere.
48. Ikki verða lunnar lagdir undir hann ɔ: man behandler ham hårdt.
49. Liggur sum kópur á skeri ɔ: er meget lad; ligger og strækker sig.
50. Nú er pisan vend í holuni ɔ: nu er alt pludselig forandret.
51. Hoppar sum lunga upp ivir mæt ɔ: om en uværdig, der hæver sig over andre, som slå over ham.
52. Trútt sum tröllid ɔ: meget trofast, holder ubrodelig sit løfte.
53. Torvatröll og tráni lögðu ráðini saman ɔ: to af samme sindelag sammensvore sig for at bringe en i snaren.
54. Hásur lá vátt undir foti ɔ: han slap fra den overhængende fare.
55. Ein lúgvar, og annar brýtur ɔ: den ene udmatter, og den anden knækker.
56. Hásin hevur stert ell. hoppar sum steinstolpa á steini ɔ: han har bisselæder i skoene.
57. Hatta verður etið við framtonnunum ell. hatta fer millum skinns og holds ɔ: bliver spist med ulyst.
58. Eitt er orðið, annað höggið ɔ: han er meget hastig af sindelag.
59. Hásin hevur verið á skipi fírr ɔ: han er sin post voxen.
60. Føð tú meg í ár, eg skál føða teg át ári ɔ: fød du mig i år, så skal jeg føde dig ad åre.
61. Leikar sum gráðungur át gori ɔ: bliver rasende som en tyr, når den ser blod.
62. Hevði tãð ikki verið fírr tãð eina hár, í nakka stóð, skuldi eg komi tãr eftir ɔ: havde det ej været før den ene sags skyld, skulde jeg hevnt mig.
63. Hann er ikki hvöns manns poki ɔ: han lader sig ej narre så let.
64. Hann beit ei so fast sum hann grenjaði ɔ: han var ej så slem, som han syntes at være.
65. Nú kom smiril í stæraflokk ɔ: nu blev deres glæde forstyrret.
66. Hann kom upp úr eins manns ljóði ɔ: han sagde det af sig selv uden nogen anledning.
67. Sólin fer til víðar ɔ: solen går bæg skoven, går ned.
68. Er annar við glóini, er annar við brandinum ɔ: de ere begge enige om at gøre fortred.
69. Tãð kemur gø ettir andspenni ɔ: træthed og smærte følge efter overanstrengelse.
70. Eg var millum hamars og stíðja ɔ: jeg var mellem hammer og ambolt; svært i knibe.

71. Hann hevist við sum tongul í brimi ɔ: han er istand at udstå besværligheder.
72. Nú er at geva barni leika ɔ: nu må man tilgive, om man ej gör, hvad man burde.
73. Tá kom holtafall á hann ɔ: da mislykkedes foretagendet for ham.
74. Háva kleppin við lærið ɔ: være bebyrdet med et barn.
75. Såman likar, sum kráka gongur í káva ɔ: det er som, når kragen går i sne.
76. Hann kærar hatt ɔ: han skyder sagen fra sig til en anden.
77. Teir kasta oman hvolpar ɔ: de ro uordentlig med årerne i vandet.
78. Eg eri eygnahávur, tú eg eri ikki handahávur ɔ: jeg kan vel se fejlen, skönt jeg ikke selv formår at gøre det rigtigt.

FÆRØISKE SKIKKE OG LEGE.

a.

Når en kvinde har gjort barsel, da kaldes det første måltid, hun nyder, *nornagreytur*, nornegrød, hvorved visselig hentydes til nornernes magt over det fødte barns skæbne. Bygdens folk skiftes da til at bringe hende *songarmát*, indtil hun atter bliver rask. Når hun da står op, skal hun ledes udenfor huset, så at hun enten ser havet eller en kirke; har hun født en pige, skal en dreng gå foran hende, og har hun født en dreng, skal en pige gå foran hende; men hun må ikke gå over nogen elv, førend hun går til kirken. Barnet må ikke være ene i værelset, førend det har fået den første tand, at ikke huldefolkene skulle tage det og lægge deres eget istedet i vuggen; dette skiller sig fra andre mennesker og kaldes *bjytt*, *bjyttlingur*, hvilket almindelig bruges om en skifting eller et tosset menneske.

Når korne have kælvet, brænder man hårene flere steder på dem, at de ikke skulle få *trüllrid*, troldridt.

b.

Ved fastelavnstider bruger man endnu som en levning fra den katolske tid at udpynte sig som et skræmsel med maske for ansigtet, halen af tang o. lign. Den, der er således udpyntet, kaldes *langafüsta*: Langefasten går rundt i husene og kvæder med fordrejet mæle:

Oman kemur gryla frá gördum	Ned kommer grylen fra gårde
við fjörri höfum,	med fyrretyve haler,
hjálg á báki, skálm í hendi,	pose på ryggen, sværd i hænde,
kemur at kríva búkin úr börnunum,	kommer at skære bugen af börnene,
tú gráta eftir kjöti í föstu.	som græde efter kød i fasten.

Man må da give „grylen” lidt kod i posen, at den ej skal iværksætte truslen.

c.

Markusarleikur. To personer bindes et tørklæde for øjnene, have et langt hånd imellem sig og i den anden hånd et strømpeskift (*leggald*) til at slå hinanden med, om de kunne være så hurtige at træffe hinanden efter lyden. Den ene siger: Er Markus inni? Den anden svarer: Her skaltú hann finna. Derpå veksler samtalen mellem dem således: Hvát gjördu tírir menn ígjár? — Voru á selaveidi. — Hvát býttu tit mår? — Reyvarringin og gallið. — Vår tåd væl gjört? — So tokti mår og mínum monnum. — So akta teg firi leggaldinum!

d.

Kreingja. Hver synger sit vers af Sigurdskvædet og der dances bagvendt; men først bliver der danset rigtig og sunget: Eya meg, segði Kreingja, eg skál teg í höllina spreingja; grásið á Vidareiði, sæðlið mår hest Gudninga, gláðir ríða brødur tveir til tinga; eitt vár eitt útskot, eitt vár eitt pottabrot, eitt vár eitt rovarí á tingi — so skál allur dansurin venda sår um í ringin.

e.

Personer i en vanskabende dragt danse og imidlertid synges: Firi dansa fívil og hann tútar, so hann tútar í bæk, so tåd bakið niður gekk, so tann revur í reglum, so tann ormur í kröklum; aftast dansar drumburin af teim öllum.

f.

Reisa hjört. Til denne leg synges efterfølgende, og handles af de legende drenge og piger i overensstemmelse med den.

Hår gongur hindin heidiñ,
so ganga væl fleiri,
fagru hindina hövum vær fingið,
hjörtin hövum vær ongan;
við skalum os firi hellisdir
at víta, um vær fávum ongan.
Reis teg hjört, tilg tú mår,
fagru moyñna gevi eg tár,
mjá er hon um miðju,
sum stíðjastokkur í smiðju;
væl teir, íð góvu,
so teir, íð kvóðu,
og so teirra fingrar,
íð hesa stovuna bundu.

Får so langt í ringi,
tåk tár eina, hvår tú vilt,
sum móðir letur ganga.

Set teg niður mjolkhvíta
við tínum unga edilingi;
læna mår ljós at lýsa át,
hvussu moyñnar skogvar eru.
Væl, væl og virðuliga,
væl skaltú hana njóta
Dinkil, dinkil, nátilkinn,
kiss nú moyñna, nær tú vilt;
í kvöld skaltú kissa,
í morgin skaltú missa;

kiss í nátt,	móðir gevur dottur síni
í morgin skaltú missa brátt,	ein vælbornan svein.
so fara heim,	

g.

Ríða edling. Selskabet deles i to dele, mandfolkene for sig, og fruentimrene for sig; mandfolkene danse i en halvkreds henimod fruentimrene, anførte af en fordanser; de syngte da: Framm ríður Offur, framm ríður edilingur, framm ríður sjómanns edilingur, framm ríða kongins menn allir. Fruentimrene danse da frem og syngte: Hvát vil Offur, hvát vil edilingur, hvát vil sjómanns edilingur, hvát vilja kongins menn allir? — Biðla vil Offur, biðla vil edilingur, biðla vil sjómanns edilingur, biðla vilja kongins menn allir. — Hvát firi mann er Offur, hvát firi mann er edilingur o. s. v.? — Derpá svares forst, f. ex. trælur (öskudolgur, smíður o. s. v.) er Offur, trælur er edilingur o. s. v. — Pigerne syngte da: Ríð hurtur Offur, ríð burt edilingur o. s. v. — Vreiður ríður Offur, vreiður ríður edilingur o. s. v. — Derpá danse de frem igen som forhen, og når de nu af pigerne blive adspurgte, hvilken mand Offer og hans svende ere, da svare de f. ex. Greivi er Offur, greivi er edilingur o. s. v. Pigerne bortvise dem nu ikke mere, men syngte: Ták við Offur, ták við edilingur, tákíð við kongins menn allir. — Gláður ríður Offur, gláður ríður edilingur. Således får hver karl sin pige, som han kysser, og legen ender med en dans.

Andre lege, som bruges på øerne, ere: Fiskaspæl (mimisk), tåka moy í mirkri, sökja reyvsæti, ganga til strandar, at ruffa, at sökja skogv, dríva junkaraskápir, drága dýnu, fanga skura, venda steik, logvalcikur og andre; lege under åben himmel ere: skjóta verpur, renna distaleik, glífast, kapprenna, langbolt, åka á skíði, spåla exebeti o. s. v.

BARNEVISER OG RAMSER.

1.

Uppi í eini eikilund, hár hongur ein kannu,
fýra nætur firi jól dansa hár jomfrúnnar állar,
hár dansar litla (Anna?) mín sum ein litil terna,
biðil rennur eftir henni, hann vil hana so gjarna,
hann vil hana nippa og nappa, hann vil hana kissa og klappa,
hann vil hana so gjarna.

So fer hann á Brúgarþing at keypa henni gullring,
silki til stakkabond, sjálv skál hon loysa og binda.

Nú hevur hon fingið breitt firi bringu,
breiðan sprota, sprotin vár áf gullinum reyða.

Brákar í borgum, brúðmenn ríða,
 teir bráka mest, íð betst háva fingið,
 leiða teir litlu (Onnu?) við sár inn í ringin.
 Ikki vil hon standa, uttan á gullspanga,
 ikki vil hon sita uttan á gullstóli,
 ikki vil hon liggja uttan á svánadúni.
 Nú hevir hon fingið breitt firi bringu
 breiðan sprota, sprotin vár áf gullinum reyða.

OVERSÆTTELSE. Oppe i en egelund, der hænger en kande, fire nætter før jul danse der jomfruene alle, der danser min lille (Anna?) som en liden terne; en bejler løber efter hende, han ønsker hende så gerne, han vil hende nippe nappe, han vil hende kysse og klappe, han ønsker hende så gerne. Så drager han til Bragelthing, at købe hende en guldring, silke til kjortelbånd, selv skal hun løse og binde. Nu har hun fået udbredt på brystet en bred brystnål og den var af det røde guld. Det bræger i borgene, brudemændene ride, de bræge mest, som have fået det bedste; de lede den lille (Anna) ind med sig i ringdansen. Ikke vil hun stande uden på guldspange, ikke vil hun sidde uden på guldstol, ikke vil hun ligge uden på svanedun. Nu har hun fået o. s. v.

2.

Kráka situr á brunni, við spónblád í munni,
 örnin situr á kvisti, sínum nevi risti:
 læna mår veingir tínar at fljúga;
 hvær skaltú fljúga? oman á fagarar túvur;
 hár sita nunnur, seyma gulldunnur
 hár sita möyjir, seyma gulltroyyir
 við gillari nál og grónum tráði.

OVERS. Kragen sidder på brønden med en ske i munden, örnen sidder på kviste, sit næb den ryster; lån mig dine vinger at flyve; hvor skal du flyve? ned på fagre tuer; der sidde nonner og sy guldaender, der sidde møer og sy guldrøjer med gylden nål og grøn tråd.

3.

Oman kemur lundi á bakka
 við titanda fóti, reisanda nakka;
 hvör ræður her firi londum?
 Voldmáður og Nordmáður, Titlingur litli,
 læna mår skip títt. Lítið er skip mitt,
 lág eru hein mini, stíg um borð á bátin mín,
 áran leikar í tolli.

OVERS. Ned kommer lunden (søpappegöjen) til stranden med knejsende nakke: hvo ráder her for landene? Titling liden, lán mig / dit skib. Lidet er skibet mit, lave ere mine ben. Stig ombord på min båd, åren larmer i tolden.

4.

Rogva út á krabbaskel, hví mann kelling
húka her? Missti burtur ongul og stein,
ikki fekk eitt fiskabein.
Nú er tíð at rogva heim til pápa og mommu
abba og ommu o. s. v.
fáa sár upp í kounu, kjóhåla og nýra
rassin og svira — brenna skulum vit
krákubeinið í eldi okkara í kvöld.

OVERS. Ro ud på en krabbeskal, hvi mon kærtingen sidder her? Hun mistede både fiskekrog og sten, og fik ej en bid fisk. Nu er tid at rø hjem til fader og moder, bedstefader og bedstemoder, søster o. s. v. at få sig lidt i kanden, halen og nyren, rumpestykket og halsen; brænde skulle vi kragebenet i vor ild i aften.

5.

Rogva út á balta, veiða fiskin salta,
rogva út á tanga, veiða fiskin langa,
rogva út á háa, veiða fiskin gráa;
rogvið sudur, og rogvið norður at vita,
hvát íð harrin vil geva ogum bádum.

OVERS. Ro ud på havet at fange den salte fisk, ro ud på tange at fange fisken den lange, ro ud på medet at fange fisken den grå, ro mod syð og ro mod nord at forsøge, hvad gud vil give os begge.

6.

Mháður stendur undir stovuveggi, stíðjar seg við gullstáv: hvát gjörðu harrar várir ígjár? Slaktaðu veður sín. Hvát góvu teir mår? Livur og lunga, gápríð og tungu; brenna skulu vit krákubeinið undir eldi okkara í kvöld.

OVERS. Manden står under husets væg, støtter sig ved guldstav: hvad gjorde vore herrer igår? Slagtede deres vædder. Hvad gave de mig? Lever og lunge, indvoldene og tungen, brænde skal kragebenet under vor ild i aften.

7.

Rura, rura barnið, krýtín stendur í jarni,
mamman er og treskir korn,
pápin blæsur í lúðurhorn,

sistirin seymar gullið upp á barnið;
 vil ekki barnið tuga, so ták um legg
 og slá í vegg — so skál barnið tuga.

OVERS. Visselulle, visselulle barnet, den onde er lænket i jernet, moderen er henne og tærsker korn, faderen blæser i lurehorn, søsteren sømmer guldet på barnet; men vil ikke barnet tie, så tag om benet og slå i væggen, så skal barnet tie.

8.

Hvát skál bondin fáa í kvöld, tá íð hann kemur heim áf sáðni?
 Kalt kál og seyðakjöt, kettubála og sköturigg — tað skál bondin fáa
 í kvöld, tá íð hann kemur heim áf sádni.

OVERS. Hvad skal bonden få i kveld, når han kommer hjem fra at tærske korn? Koldt kál og færekød, kattehale og rokkerygg, det skal bonden få, når han kommer hjem fra loen.

9.

Eg sát mår í götulíð, goymdi mår át seyði,
 hár kom ein so lítil drongur, líkur vár hann Mortan í heggi,
 tók hann stáv sín, sló hann um skalla mín,
 eg honum aftur ímóti í fullan nevan mín áf gróti;
 so fór han eystur um landið at biðja sír biskup í tanga,
 firsti gáv honum oxa, annar gáv honum kú,
 triðji gáv honum fløy, sum aldri kundu doy'.
 Eg kom inn á kvöldi, sum konan sát og rærdi
 mjolk á diski; eg bæð hana geva mår
 mjolk at drekka. Ei gát eg givið tár,
 firr enn tú hevir grátið við báðum tnum eygum.
 Illa spilla, sváraði Hókil, lamba krökil,
 fegin verður mudur mín at smakka feskan lambsdrunn
 firra páskamorgun.

OVERS. Jeg sad mig i fjældliden og vogtede får; da kom der en liden dreng, tog han sin stav og slog den i mit hoved; jeg gengældte ham med hånden fuld af sten; så gik han derfra øst på landet at bede hos biskoppen i tange; den første gav ham oxe, den anden gav ham ko, den tredje gav ham fløyende, som aldrig kunde dø. Jeg kom ind om kvelden, som konen sad og skummede melk på disken; jeg bad hende give mig melk at drikke. Ej kan jeg give dig, for du har grædt med begge dine øjne. Ondskabsfulde, svarede Hókil lambakrökil, glad bliver min mund at smage fersk lammekød første påskemorgon.

10.

Tá títling, bein bekil, knæ hjúling, lærið í lundanum, vombin í

veðurlambinum (eller gimbulambinum¹), bringan bratta, hökan fatta, muður mätvisur, tennur tiggjandi, nösin niðurbeygd, eygð aflangt, öyrað illa hoyra, ennið hollid, grúkurin á leiðindabuffinum.

Her ere de forskjellige dele af menneskets legeme opregnede hver med sit tillægsord.

11.

Komið, teljið dötur okkara, segði Tivil. Tunnt er at telja, segði Tivils kona: tvær eru í heljum, tvær eru í skeljum (?), tvær liggja brenndar á brondum, tvær liggja deyðar á sonðum, tvær stíðja ommu sína út og inn, tvær á millum mála, tvær vatn at dræga, niggju á Nivilsnesi, tiggju á Tivilsnesi, tiggju og tiggjuli eru heima hjá oktum sjálvum.

OVERS. Kom og optegn vore dötur, sagde Tivil. Tyndt (få) er at tælle, sagde Tivils kone: to ere i hel, to ere knuste, to ligge brændte på bålet, to ligge døde på sandene, to stotte deres bedste-moder ud og ind, to male på møllerne, to bære vand, ni ere på Nivilsnæs, ti på Tivilsnæs, ti og titi, 9: 110, ere hjemme hos os selv. — Derfor siger man om en mand, der har mange dötter: tør eru mangar sum Tivilsdötur.

12.

Már gáv sankti Mortan tjúgunda kvöldið jóla tjúgu stútur, nú eru jólini úti; níttan kvígur, nú munu jólini líða; átjan stakkar, nú munu jólini lækka; seytjan kjólar gáv hann teim til jóla; sextan hindir, allar voru blindar; fimtan svanir, allir voru trænir; fjúrtan ostar, fullu so væl í tostar; trettan húðir, sökja sínar búðir; tolv dreingir, bæði við reip og streingir; ellivu bukkar, fullu so væl í tokkar; tiggju tunnur bjór, tá voru hansara dreingir góðir; niggju langskip við rá; átta gangarar grá, giltan sæðil ú; sjey silvurskálir; sex inskir; fimn kýr; fyra fár; trý flikki og tvær gæs, eina fjöður af teim fugli, íð væl kundi at fljúga.

Ved at opregne disse sanct Mortens julegaver på hver af de tyve juledage, begynder man således: Már gáv sankti Mortan fyrsta kvöldið jóla eina fjöður af o. s. v.; már gáv sankti Mortan annað kvöldið jóla tvær gæs, eina fjöður o. s. v., og således den tredje, fjerde, indtil den tyvende aften; men ved hver ny aften tages alle de foregående gaver med.

13.

Maria gongur til stettar, kembur sltt hár og flettar, bæð hon gud, at regnið skuldi latfa; latti regn og skíni sól! Kirkjan í Skánoy, hon skínur sum sól og máni; allir guds einglar í himmaríki vilja firi henni klára! Klæð teg vel og legg teg til; torni, tá íð Jesus vil. Summir halda eystur, summir halda vestur, men eg haldi middags tíma. Mariu-

1) Hvis der tales om en pige, hint om en dreng.

sonurin blíði, læti nú sólina skína! upp lýsi mjörki af tindi! aftur komi sólskin við ongum vindi!

OVERS. Et vers til at syngre for at fá regnen til at høre op. Jomfru Maria kommer og fletter sit hår; hun bad til gud, at regnen skulde høre op. Stands nu regn og skinne sol! Kirken i Skåne, den skinner som sol og måne; alle guds engle ville klare op for den. Klæd dig vel og spar dig ej, det bliver tørt, når Jesus vil. Somme holde (bön?) klokken sex om morgenen, andre kl. sex om aftenen, men jeg om middagstimen. Mariesönnen blide, du lade nu solen skinne! Bort fare tägen af fjældets top, istedenfor komme solskin uden vind!

14.

Neytatonu versid eller *dreygnaversid*. Täd svörji eg á míni trú, at Maria sjálv mundi mjolka kú; tí vil hon neytatonur hoyra, og allar dreygir frá kussu koyra. Eg seti tár guds kross á bák so övundar kona fær ei á tár ták; tí haglið úr tár gjögnum kvistleypar rann; komi galdur og dreygur og övund til skamm'!

OVERS. Det sværger jeg ved min tro, at jomfru Maria selv visst malkede ko; derfor vil hun og til malkepigerne lytte og jage alle spøgelser fra koen¹. Jeg sætter guds kors på din rygg², så avindskvinde får ej over dig magt; thi den sidste dråbe melk fra dig løb gennem halsbåndet, hvormed du var bunden; komme da galder og draugen og avind for skam!

15.

At leggja nidur sjogv. Egg gekk mår eftir eini brú, motti mår dövrga sistir; lærði hon meg at villa og hafsbiłgju att stilla; stillist hon í Jesu navni; täd verði mår át lukku og gagni.

OVERS. *At stille søen*. Jeg gik mig over en bro, der mødte jeg dvergens søster; lærte hun mig at vildlede og at stille havets bølge; den lægge sig nu i Jesu navn, det vorde mig til lykke og gavn!

FÆROISKE GÅDER.

1. Eg veit ein fugl fjádraleyšan, hann settist á ein gærð hígaleyšan; kom ein jomfrú gangandi, tók hon hann hondleys, steikti hann eldleys og át hann munnleys. (Sólin, sum brægir kávan á fonnini.)
Jeg véd en fugl uden fjer, den satte sig på et gærde ej af jord; der kom en jomfru gående, tog hun den uden hænder, stegte den uden ild og åd den uden mund. (Solen, som smæltør den lette sne på snedreven.)
2. Liggur í míri og ikki rotnar, fer firi björg og ikki brotnar. (Sólin.)

¹) Draugerne trødes at kunne suge køns melk. ²) Man siger derfor: kugvin er sprett á báki. Ilet et kors göres på deus rygg af melken.

- Ligger i mosen, og rådner ikke, farer forbi bjerge, og går ikke itu. (Solen.)
3. Reytt fer undir Ritufelli, hvítt kemur aftur. (Solin, íð bjargar, og mánin, íð kemur aftur.)
 Ródt går under Ritefjældet, hvídt kommer igen. (Solen går rødt ned, og mánen, som kommer bleg igen.)
4. Liggur í brekku, bitur bein, leggur mergin eftir. (Sólin, íð brægir kávan og glerið, men vatnið liggur eftir.)
 Ligger i fjældsiden, bider ben og lægger marven efter sig. (Solen, som smelter sneen og isen, vandet bliver tilbage.)
5. Streingir standa á høgum fjalli, stunda út á háv; krónan er af reyðargulli, git mår, hvát tåð vár. (Sólin og sólarljómurnar.)
 Strengene stå på højen fjæld, stunde ud i hav; kronen er af røden guld, gæt nu, hvad det var. (Solen og solstrålerne.)
6. Eg veit eitt træ hægst á fjalli við trettan greinum, sýra reidur á hvörjari grein, sex fuglar í hvörjum reidri, hin sjeyndi ber gittar fjáðrar. (Árið við mánum, vikum og dögum.)
 Jeg véd et træ højest på fjældet, med tretten grene, fire reder i hver gren, sex fugle i hver rede og den syvende har gyldne fjedre. (Året med måneder, uger og dage; dagen med de gyldne fjedre er søndagen.)
7. Feitt um veturin, soltið um summaríð. (Veikur í koluni.)
 Fedt om vinteren, magert om sommeren. (Vegen i lampen.)
8. Tåð soltnasta á landi drekkur tåð feitasta á sjónum. (Rákið í koluni drekkur lýsið.)
 Det magreste på landet drikker det fedeste i havet. (Vegen i lampen fortærer trannen.)
9. Innan lodíð, ultián snodið. (Kertuljós.)
 Lådent indeni, glat udenpå. (Tællelys.)
10. Eg veit eitt húð fullt af hvítgásam, ein skopan reyð¹. (Mud-urin, tennurnar og tungan.)
 Jeg kender et hus fuldt af hvide gæs, en rød larmer i mitten. (Munden, tænderne, tungen.)
11. Fjöllin liggur í vatni og sínar ikki. (Tungan.)
 Fjælen ligger i vand og rådner ikke. (Tungen.)
12. Eg veit eina, íð væl hon býr, dægar og nætur hon sár snýr, snýr hon sár í sínum bondum, stjælar út af öðrum londum, hon er sár so litil og sæl, hon er betri enn gull og fæ. (Tungan.)
 Jeg kender en, så godt hun bor, dage og nætter hun sig snør,

1) eller hvítgásam, reyð leikur mitt í.

- snor hun sig i sine bånd, stjæler ud af andre lande, hun er så liden^o og huld, hun er bedre gods og guld. (Tungen.)
13. Stærri enn lús, minni enn mús, dýrari enn allt kongins hús. (Eygasteinurin.)
Større end en lus, mindre end en mus, kostbarere end hele kongens hus. (Øjestenen.)
14. Hvæt er hægsti summarvöxtur? (Vilini í lambinum.)
Hvad er den højeste sommervæxt? (Tarmene i lammet.)
15. Eitt hús fullt innan áf máti, og ongar dir á. (Egg.)
Et hus fuldt indeni af mad, og ingen dør på. (Æg.)
16. Bolli fór áf skárði, allar gjárdir sprungu áf, han var hvörki firi eystan ella firi vestan, íð Bolla afturbøta kundi. (Egg.)
Bolli (den runde) faldt ned af fjældkloften, alle gjorde sprang af ham; der var ingen hverken mod øst eller mod vest, som kunde helbredé holle igen. (Æg.)
17. Fer eftir grunni við gápanda munni, veitir öllum mát uttan sár sjálvum. (Ongul.)
Går langs med bunden med gabende mund, giver alle mad uden sig selv. (Fiskekrogen.)
18. Hoppar og skroppar, ber mannabein í mąga. (Bátur, skip.)
Hopper og larmer, bærer menneskeben i sin mave. (Båd, skib.)
19. Eg motti hundi millum fjárða, var ennisbrattur, trýnsvartur, rivjalingur, búksvangur. (Bátur.)
Jeg modte en hund mellem fjorde, den havde hvalvet pande, sort snude, lange ribben, slukken mave. (Båd.)
20. Eg veit eina gráa gås, hvit fjöður í hennar hálsi, löt er hon í logni, fodd við ongum korni. (Seglskip.)
Jeg kender en grå gås, hvide fjer på dens hals, lad er den i vindstille, ikke fodet med korn. (Sejlskib.)
21. Loypur skjótari eftir rígginum enn hundur kann renna. (Bátur, skip.)
Løber hurtigere på ryggen end en hund kan rende. (Båd, skib.)
22. Klórar og bítist um dągin sum tröll, hálsfevni um náttina. (Kárðar.)
Kradse og bides om dagen som trold, men omfavne hinanden om natten. (Kardet.)
23. Fullt áf kjöti og blöði um dągin, gápar sum tröll um náttina. (Skogvar.)
Fullt af kød og blod om dagen, gaber som trold om natten. (Sko.)
24. Fullt, tá íð tåd hvölvur, tómt, tá tåd stendur. (Hattur.)
Fullt, når det vender bunden i vejret, tomt når det står på den. (Hat.)
25. Huggur allan dągin, og sast ikki spónur eftir. (Eygatök.)

- Hugger hele dagen, og dog ses ingen spåner efter det. (Öjelåget.)
26. Rennur allan dægin, og ikki sast spor eftir. (Snældad.)
Løber hele dagen, og der ses ikke spor efter. (Håndtenen.)
27. Aftan sum tappur, framman sum knappur mitt um miðju sum
injölsekkur. (Snælda við togvi.)
Bagtil som en tap, fortil som en knap, midt om livet som en
melsæk. (Håndten med garn på.)
28. Mædur niður í bergið seig, snarlíga tæð eftir honum leið, snæraði
hann tæð runt sum kvörn, hvörki hevði hann lær ella mjörn, hvörki
hevði hann lær ella drunn, krækti hann tæð í sín munn. (Snælda.)
Manden lod sig fire ned i bjerget, hurtig gik det for ham, drejede
han det (el. linen, hvori han var bunden) rundt som en kværn,
hverken havde han lær eller hofte, hverken havde han lær eller
bag, han krogte det i sin mund. (Håndtenen og garnet.)
29. Fer ígjögnum veggjarhol og dregur garnarnar eftir sár. (Nál
og tráður.)
Går igennem et hul i en væg og slæber tarmene efter sig. (Nål
og tråd.)
30. Eg veit eitt djór, tæð fer millum hága, tæð ber sína klív uttan
mága, skjótt tæð er, títt tæð fer, gít nú so, íð hvát tæð er.
(Snældan við togvinum á bjólrökkinum.)
Jeg véd et dyr, det farer mellem grænserne, det bærer sin byrde
i mave, hurtigt det er, hurtigt det går; gæt da nu, hvad det er.
(Tenen med garn på en rok.)
31. Krókuti fædir, kúputa módir, trý börn á báli brenna. (Hóddan,
potturinn og feturnir.)
Krumbøjlet faderen, trind moderen, tre børn blive brændte på
bålet. (Hanken, gryden og dens tre fodder.)
32. Skjýtur allan dægin, og breiðir á seg um náttina. (Eldur, logandi
um dægin, hirdur um náttina.)
Hvad er det, som skyder ud fra sig hele dagen og breder på
sig om natten. (Ilden, som luer om dagen og bliver gemt i
asken om natten.)
33. Reytt leikar undir rassinum svartu. (Pottur ivir eldi.)
Rødt leger under den sorte ende. (Gryden over ilden.)
34. Inn fer hann reyður, út kemur hann reyður, klinkar í skallabeinið,
íkki er han deyður. (Jarnnaglar.)
Ind går han rød, ud kommer han rød, far slag på hovedet,
ikke er den død. (Jernnaglen i smedjen.)
35. Krækt liggur á konulæri. (Líkil.)

- Kroget ligger på kvindelåret. (Nøgel.)
36. Tvey ^hmotast um heyg, hvassliga bitast tey. (Saxur.)
To mødes på en høj, hårdt bides de. (Sax.)
37. Deytt ber livandi vitni. (Bismari.)
Dødt bærer levende vidne. (Bismer.)
38. Hin deyði gróv tann livanda upp. (Klovin tók eldin úr öskuni.)
Den døde gravede den levende op. (Ildtangen tog ilden op af asken.)
39. Rúmast í ovni, fær ikki ligið í stovu. (Eldur.)
Kan rummes i ovnen, men kan ikke ligge i stuen. (Ilden.)
40. Sonurin stóð í durunum, tá íð fádurin vár foddur. (Roykurin er í ljóvaranum, áðrenn eldurin logar á grúgvuni.)
Sønnen stod i døren, da faderen blev født. (Røgen stod i røg-hullet — lyren — før ilden luede på arnen.)
41. Stendur inni, vaskar sær úti. (Skuggjastongin í ljóvaranum.)
Står inde, vasker sig ude. (Skyggestangen i lyren.)
42. Fýra sistrar standa á einum heggi, allar higga ígjøgnum eitt eyga. (Stávarnir í ljóvarakarminum.)
Fire søstre stå på en høj og se alle ud gennem ett øje. (De fire brøder i lyrerammen.)
43. Dartar út, dartar inn, dartar aftur í rassin sín. (Hurð.)
Slænges ud, slænges ind, slænges tilbage i sit eget sæde. (Døren.)
44. Runt sum ostur, góður kostur, hvítt sum fát, gít, hvát íð vár. (Rót.)
Rundt som en ost, smager godt, hvidt som et fad, gæt, hvad det var. (Hvidrod.)
45. Titilin hárði sprakk áf skárði; teir sögdu frá, íð ikki vóru hjá. (Skalvur, íð leyp áf bergi niður á eina bygd og dráp folkini; áðrir, sum ikki vóru staddir hár tá, sögdu síðani frá.)
Den hårde klump sprang ned fra bjergkloften; de fortalte det, som ej vare der. (Et sneskred, som rullede ned fra bjerget over en bygd og dræbte folkene; andre, som ikke vare tilstede der dengang, kom senere til og meldte det videre.)
46. Tveir ganga á fjalli, báðir líka snjallir, annar rennur, annar gongur, báðir eru á rættini ísenn. (Máður við fjallstávi.)
To gå på fjældet, begge lige raske; den ene løber, den anden går, begge ere på engang i farefolden. (En mand med fjældstav.)
47. Inn kemur tveyhein, settist á tryhein, inn kemur fýrabein, bitur tveyhein, tveyhein tekur tryhein, og slær fýrabein deytt. (Máður settist á krakk, hundur beit mannin; máðurin tók krakkin og dráp hundin.)
Ind kommer toben, sætter sig på treben; ind kommer fireben,

- bider toben; toben tager treben og slår fireben tildøde. (En mand satte sig på en trebenet stol; en hund bed mæjden, som da tog stolen og slog hunden ihjel.)
48. Sistir sendi sistur síni ivir háv eitt botnleyst kár; hon briggjaði í þi, hon hákaði í tí og fœddi sjeý sinir í tí. (Serkur ell. ringur). Soster sendte sin søster over hav et hundløst kar; deri bryggede hun og bagede hun og fødte syv sønner deri. (Særk ell. en Ring.)
49. Liggur í bosi, villini kosi, lodið sum lamb og eingin ull á. (Gásarungi) Ligger i halmalfaldet, det vilde dyr, lådent som lam og ingen uld på. (Gæsling.)
50. Framman sum spegil, aftan sum dregil, um miðjuna sum stappað mjöhlýt¹. (Kviðin ketta.)
Foran som et spejl, bagtil lang og smal, midt om livet som en stoppet melsæk. (Kat.)
51. Fýra brøður standa á einari lúgvu og skjóta hvítar pílar frá sár. (Júgurið á kúnni, ið verður mjolkað.)
Fire brødre stå på en tue og skyde hvide pile fra sig. (Yveret på koen, når den bliver malket.)
52. Rassur upp, rassur niður, tíggju drága fýra. (Genta, ið situr undir einari kúgv.)
Ende op, ende ned, ti trække fire. (En pige, som sidder og malter en ko.)
53. Eg siggi leikarin, men leikarin sár ikki meg. (Rissa og fil.)
Jeg ser legeren, men legeren ser ikke mig. (Hoppen og et nyfødt fœll, inden det kan se.)
54. Fýra hanga, fýra ganga, tvey vísa vegin, eitt darlar aftast². (Kúgv.)
Fire hænge, fire gå, to vise vej, et slænger bagefter. (Ko.)
55. Eg veit eina dunnu, verpur í hellismunna; fávur, ið hana gítur, ultiann hennar er vítur. (Dunna, ið varp fremst í einum sádnkeri.)
Jeg véd en and, som lægger æg i indgangen til hulen; få gætte den, uden de, som kende den. (En and lagde æg i munden af en korntørrings-indretning.)
56. Stendur á steini við einum beini, ger seg heítan við tí feita. (Ovnr.)
Står på sten, har ett ben, gör sig hed med det fede. (En bilæggerovn.)
57. Gápar upp og aftur, ofta heitt, men aldrið sveitt. (Klovin.)
Gaber op og i, bliver ofte varmt, men aldrið svedt. (Hdtangen.)
58. Upp firi bakka, niður firi bakka, triggjar tennur í nakka. (Kvísl.)
Op for bakke, ned for bakke, tre tænder i nakken. (Møggreb.)

¹) Bliver også fremsat (börin upp) således: Vatnatumlar tveir, tjönnubúkar tveir, vívilskotfúð oftast. ²) Jfr. Gáturinn, Antiqu. Tidsskr. 1849-1851, n. 75-76.

59. Hin deyði her tann livanda af skóginum. (Kamburin í hárinum.)
Den flode bærer den levende af skoven. (Kammen, som bærer det levende ud af håret).
60. Tvey fil fisa í ein bakka. (Bjolgur í smiðju).
To füll blæse i en bakke. (Smedebælgen).
61. Eg sá eina hartu, sum dartar, vilt um vegir renna, hart um heysin spenna. (Ketta eftir mús).
Jeg så et dyr, som løber, vildt omkring at rende, hårdt om hovedet spænde. (Kat efter en mus).
62. Liggur í á, fettir tá, meira enn hundrad hol eru á. (Sokkur).
Ligger i å, strækker tå, mere end hundrede huller på. (Strømpe).
63. Oman við á, niðan við á, leikar ratt sum folin grá. (Liggi).
Ned langs med åen, op langs med åen, leger som den grå fole. (En le).
64. Sjey sistrar í eini song; eingin ovast, eingin fremst. (Sjeystjörnurar.)
Syv søstre i en seng, ingen ligger bagest, ingen forrest. (Syvstjærnerne).
65. Liggur á sillaröyra, glatt firi gesti, skemtar át mår, git hvát íð var. (Kveistur ell. fótamörur).
Ligger på syllen, glad for gæsten, skæmter mig; gæt hvad det var. (Kost, ell. et stykke tørt kød).
66. Stendur og ikki gongur, hevur liv og ongan anda. (Urt).
Står og ikke går, har liv, men drager ikke ånde. (Plante).
67. Fær stáðið í músareidri, men ikki ligið á oxabási. (Fjallstávir, stangarskaft, o. a. l.)
Kan stå i en muserede, men ikke ligge på en oxebås. (En fjældstav, en fleygestang o. a. lign.)
68. Ólavur átti sjey svin, Dreður eitt, so eru átta. (Dreður var navnið á einum manni).
Olav ejede syv svin, Dræber ett, så ere otte. (Dræber var navnet på en anden mand).
69. Fæðir skár soni sínum Fornar vottur úr nýjum valmali. (Sonurin hét Fornar).
Faderen skar sin søn Gamle vantet af nyt valmel. (Sønnen hed Gamle).
70. Gull fer undir rútarfelli, hvítt kemur aftur. (Korn á kvörn).
Gull går under rødefjeldet, hvidt kommer igen. (Kornet på kværnen).
71. Eitur við eyganum, spýr við liðini. (Kvörn).
Æbler med øjet, lader det gå ud gennem siden. (Kværn).

72. Stuttur stakkur dansar, kvantali kvæð, eftir kom hin langa slóð; git mår tæð. (Ein áarmila).

Kort var kjolen, Kvantali (?) kvad 3: larmede, efter kom den lange vej — åen — gæt mig det. (En vandmølle).

FÆRØISKE FOLKESAGN.

1. GENTAN, SUM FEKK MAT OG KLÆDI Í HEYGINUM.

INDHOLD. Engang var der en mand og en kone; de havde en datter, og da hun var ett år gammel, døde moderen fra hende. Der sad nu manden, den stakkel, uden kone og ene med dette lille pigebarn. Intet under derfor, at han, som så mange andre mænd, begyndte at tænke på at søge sig en anden kone, og således giftede han sig igen; med denne kone fik han atter et pigebarn. Disse to piger vare næsten lige gamle, ikke stort mere end et års forskel på deres alder. De voxede op der i gården, men det er let at begribe, hvilken af dem husmoderen holdt mest af; thi medens hun gav sin egen datter alt godt og lod hende have sin vilje både i ondt og godt, så kunde hun ikke fordrage den ældste, stiftatteren, for sine øjne, men slog og pryglede hende både årle og silde; hun blev jaget til at gøre det værste arbejde, rensede staldene om vinteren, malede hver smule korn, som blev spist i huset, plukkede uld og andet lignende; om sommeren måtte hun både morgen og aften gå i marken at malke korne, ofte lang vej til fjælds, uden at få noget at spise, inden hun gik bort om morgenen.

Stifmoderen roste altid med misundelse den ældste af pigerne, fordi hun var så skøn som den dejligste sommersonne, rød og hvid som blod på sne, medens den yngste var styg af udseende og hver mand led. Den onde kone vilde derfor fordærve stiftatterens skønne udseende, og tvang hende derfor til at gøre alt det værste og besværligste arbejde både hjemme og i marken, men herved blev hun endnu smukkere, medens hendes halvsøster blev bleg og sygelig af at sidde inde og intet bestille uden at lade sig opvarte af andre. Husmoderen havde derfor i sinde at hungre stiftatteren så mager, at hun dog måtte tabe sin skønhed, og komme til at se ligeså dårlig ud som hendes egen datter; hun vilde nu heller ikke give hende mad om aftenen, så at den stakkels pige nu måtte gå i marken at malke uden at have fået aftensmad den forrige aften og frokost den dag. Med tungt hjerte og sulten mave går hun nu hjemmefra med malkebotten på ryggen, og véd ingen udvej, hvorledes hun skulde få noget at spise. Medens hun således går og græder og er nærved at segne til jorden af udmattelse, ser hun på vejen lige for sig en høj stå åben og et bord står der dækket med mad

og drikke. Hun beder gud ledsage hende, går ind og vederkvæger sig med mad og drikke; hun takker gud for maden og går så glad ud igen at søge efter kvæget. Her åbnede höjen sig for hende hver morgen og hver aften, og hun blev stærk og sund af maden, hun fik i den, så at stifmoderens planer lykkedes ikke. Søsteren ønskede at få underretning om, hvorledes det kunde gå til, at hun selv, som havde gode dage og alt efter ønske, alligevel ikke kunde trives så godt som den anden, der altid arbejdede og kun fik lidet at spise. Den ældste vilde ikke svare på hendes spørgsmål herom, sagde blot, at hun intet havde taget fra hende eller hendes moder, men endelig fik hun lokket det ud af hende, at hun fik mad og drikke i höjen. Da hun hører dette, får hun strax lyst til selv at gå i marken og malke kørne og se, hvorledes der så ud i denne høj; hun bad sin moder om tilladelse dertil allerede den næste dag. Moderen tillod hende det strax, men forundrede sig over, hvorledes hendes datter kunde have fået lyst til sligt. Hun gik da, höjen var åben; hun sætter sig ned, spiser og drikker af denne gode mad, og stikker endogså noget til sig at have ud med sig; men hun tænkte ikke på at bede gud være hos sig eller at takke ham, da hun havde spist; sligt var hun, som ikke kendte til armod, ikke vant til at gøre. Om aftenen vilde hun ikke spise hjemme, inden hun gik igen, for at hun kunde tage så meget desmere til sig i höjen, men da hun kom derhen, var höjen lukket i for hende, så hun dog engang måtte prøve, hvad det vilde sige at gå sulten i marken og lede efter kørne; hun måtte gå höjt til fjælds og lede længe, inden hun fandt dem, og kom da vred hjem om aftenen, og sagde, at hun vilde ikke gå oftere således. Den ældste måtte da atter gå som hun plejede, men for hende var höjen aldrig lukket. Men hun gik uden sko og klædt i pjalter som den ynkeligste tiggerske; jo fælere hun så ud, desto gladere var stifmoderen. En dag kom hun ud til höjen, pjalterne vare nærved at falde af hende, så hun havde al grund til at græde og sørge over sig selv; hvor glad blev hun da ikke, da hun så dejlige klæder hange til hende inde i höjen, og en stemme sagde, at hun skulde have dem. Hun skyndte sig da at tage disse ny klæder på, og salte sig ned på marken for ret at beskue dem. Men som hun allerbedst sidder her, kommer en prud kongesön med stort følge ridende henimod hende og han giver sig i samtale med denne væne mø. Kongesönnen tykkes så vel om hende, at han strax bejler til hende og siger, hvem han var. Pigen svarer ham, at dersom hans hu ikke var forandret om et år, da skulde han komme hjem til hendes forældre og bede om deres samtykke, selv skulde hun ikke sige ham nej; og hermed skiltes de ad.

Men pigen taledede intet herom hjemme; de smukke klæder tog haly-søsteren fra hende, og hun måtte nu atter gå i marken i ¹åser, søm för. Da året var forbi, kom kongesønnen ridende i gård som bejler; han skinnede af guld fra top til tå, og ligeledes mændene, som ledsagede ham. Han udretter nu sit ærinde og bejler til deres ældste datter. De samtykke i partiet, men konen går nu hen og lukker stiftlatteren ind i et fængsel, lader sin datter iføre sig de klæder, kongesønnen havde set den ældste have på, og forer nu hende ind for ham. Han siger, at han aldrig har set denne pige för og havde ikke bejlet til hende. Moderen svarer, at pigen var den samme, men hun havde skæmmet sig og var bleven ukendelig i en svær sygdom. Nu kongesønnen hører dette, bliver han blod om hjertet, og han beder hende gå ud med ham ene; hun fulgte bag efter, men de vare ikke såsnart komne udenfor huset, för hun faldt om og lå sönderreven, da han vendte sig om. Han indser nu, at konen har lüjjet for ham, og går ind og truer at dræbe dem alle, hvis de ikke strax give ham den rette pige, han havde bejlet til; de kunde nu gå ud og se den lön, de havde faet for deres lögn. Manden henter nu sin ældste datter, kongesønnen blev glad, da han så hende; han gav hende de kostbareste klæder og skatte. Så satte han hende på en prud best, og de rede nu hjem i riget; da hans fader dode, blev han konge og den fattige pige drönning, og de levede hele deres tid vel; men den onde kone tog sin død af harme og sorg.

Eina ferdina vár ein máður og ein kona; tey áttu eina dottur, og tá ið hon vár ársgomul, doyði móðirin frá henni. Hár sát nú máðurin, armingin, konuleysur og einsamallur við hesum lítla moyharninum. Ei dáni, at hann, sum so mangir áðrir menn, för at hugsa um at leita sær eftir einari áðrari konu, og so giftist hann upp aftur; við hesari konuni fekk hann aftur eina gentu. Hesar báðar genturnar vóru mestur javngamlar, tí ikki vár stórt meira enn ár á muni millum teirra. Tær vuxu upp saman hár í gárdi, men eyðvitað er, við hvørja teirra konan vár betri; tí meðan hon gáv sínari dottur allt gott og eftirlíkaði henni bæði í illum og góðum, so kundi hon ikki tola hina eldru, stjúkdotturna (stjúpdotturna), firi eygum sínum, hon sló og hardi hana sum turran fisk bæði árla og síðla; hon vár koyrd til at gera tãð vesta starvið, hon sópadi undan neytunum allan veturin, hon mól á kvörn hvört biggkorn, ið etið vár í húsinum, tægaði ull og annað tilfikt; um summarið mátti hon ganga til neyta bertur í høgan bæði morgun og kvöld, ofta langan veg til fjalls, og ikki fekk hon ein einasta bita at leggjá í munin, áðrenn hon för um mornarnar.

Stjúkmóðirin (stjúpmóðirin) övundaði alltið hina eldru gentuna, lát hon vera so fríð sum hin fagrasta summarsól, reyð og hvít sum drøyni á snjó, meðan hin ingra vár ljót í ásjón og hvörjum manni leið. Hin illa konan vildi tí spilla tá vökru útsjónd, íð stjúkdottirin hevði og læt hana gera allt rusk og ganga úti í háganum at mjolka; men hervið fríðkadist hon meira, meðan hin ingra, hálvstírin, vár bleik og sjúk áf at sitja inni og gera einki, uttan láta önnur skoyta sár leti. Móðirin ætlaði sár nú at svólta stjúkdotturna upp í rák, at hon tó skuldi lýtast nákad og ikki háva so miklan fagarleika framm firi dottur hennar; hon vildi nú síta henni mæt eisini um kvöldið, so at olmu-ugentan nú mátti fara til neyta bæði náttverðarleys og morgunmátarleys. Við tungum hjarta og svongum mága gongur hon nú heiman berandi biðið á báki og veit sár ongar vegir at fá sár nákad at eta. Men meðan hon gongur og grætur, og er um at signa til járdar áf mátt-loysi, sár hon ein stóran heyg á miðjari leið firi sár, og hesin heygurin vár opin; nú íð hon kemur nærri, sár hon borð standa hár inni, og bæði matur og drekka vár sett á tæð. Hon biður gud vera hjá sár, fer inn, etur seg metta og drekkur seg ótirsta; hon takkar firi mæt og fer so gleðiliga út aftur at leita eftir neytunum. Soleidis gekk henni hvønn morgun og hvört kvöld; heygurin opnaðist hvörja ferð hon kom gangandi at honum; og væl gagnadist henni maturin, sum hon fekk í heyginum, so at hon hvorki soltnaði ella lýttist, sum stjúkmóðirin ætlaði. Hin ingra sistirin vildi fá njosn um, hvussu hetta kundi bera til, at hon sjálv, sum hevði góðar dagar og allt eftir vild, tó ikki kundi trivast so væl sum hin, íð alltið strevaði og lítið fekk at eta. Hin eldra bæð hana ikki spírja seg um hetta, hon hevði einki tíkið frá henni ella móður hennar; men tó fekk hon um langt og leingi lokkad út úr henni, at hon vár fodd við mæt og drekka í heyginum. Nú hon hoyrir hetta, fær hon strax hug at fara sjálv til neyta og siggja, hvussu vorid vár í hesum heyginum; hon bæð tí móður sína lova sár annan dagin at fara burtur í hága at mjolka neytum. Móðirin gáv henni, sum vera mundi, strax loyvi hertil, tóat hon undradist á, hvussu dottir hennar kundi háva fingið hug til tess. Hon fór, heygurin vár opin, hon setur seg niður, etur og drekkur áf hesum góða máti, og stingur nákad áf honum upp á seg at háva út við sár; men hon hugsaði ikki um at biðja gud vera við sár ella at takka firi, tá íð hon fór; slíkt vár hon, sum ikki vistsi áf almóð at siga, ikki vón at gera. Um kvöldið vildi hon ikki eta, áðrenn hon fór, at hon kundi kulka so mikið meira í seg í heyginum; men tá íð hon kom hágar, vár heygurin afturlátin firi henni, so at hon tó eina ferðina máttli royna, hvæt tæð vár at fara svong

til neyta; hon mátti fara högt til fjalls og leitaði leingi eftir neytunum, kom ill heim aftur um kvöldið, og segði seg frá at fara æftari. Nú mátti hin eldra aftur ganga, sum hon hevði verið vön áður; men heygurin var onga tíð stongdur firi henni; hon gloymdi ikki at biðja harran vera við sár og at takka, tá íð hon hevði etið. Men hon gekk skóleys og klædd í spjörum, sum tãð vesta neydardýr; jú ljótari hon sã út, tí betri tokti stjúkmóðurni vera. Ein dægín kemur hon inn í heygin, spjarrarnar eru nær um at detta áf henni, so hon mátti væl gráta og sirgja ivir seg sjálva; hon hevði tí góða orsök at verða fegin, tá íð hon sã vökur klæði hanga firi sár hárinni og eitt mál rópaði til hennara, at hon skuldi eiga tey. Hon var tá ikki sein at fara í hesi nýju klæðini, og settist áf gleði síðani niður á völlin at skuda tey. Men sum betst hon situr her, kemur ein prúður kongasonur við stórum filgi ríðandi framm ímóti henni, og hann fer at tosa við hesa vænu moyonna. Kongasonurin tikir nú so væl um hana, at hann biðlaði til hennar, og sigir, hvør hann var. Gentan sváraði honum, at var hugur hans ikki umskiftur um eitt ár, skuldi hann koma heim og bera bøn-arorð til hennara hjã foreldrunum, sjãlv skuldi hon ikki noktast honum, og fara tey nú hvört frá öðrum við hesum skili. Men hon tãlaði einki um hetta heima; tey vökru klæðini tók hãlvsistirin frá henni, og hon mátti nú aftur ganga til neyta í illum spjörum, so sum áður. Tá íð árið var umliðið, kom kongasonurin ríðandi í gãrd sum biðil; hann skein allur í gulli, og líkaleiðis mennirnir, íð við honum vóru. Hann sigir nú framm örindi sítt og ber bøn-arorð til eldru dottur teirra. Tey bæði, hjúnini, jãtta, men konan fer út og setur hina eldru fasta í mirk-astovu, letur dottur sína í klæðini, sum hin eldra hevði verið í, tá íð kongasonurin sã hana; hon leiðir nú dottur sína inn firi kongasonin; men hann sigir seg aldrið hãva sãð hesa gentu áður, og til hennar hevði hann ikki biðlað. Húsfrúin sigir, at hin sãma var gentan, mey hon hevði lígið áf eini illari sjúku, og var komin til einkis í henni, so at hon kundi ikki kennast aftur. Nú kongasonurin hoyrir hetta, blotnar hjartað í honum, og hann biður hana fara út við sár at ganga. Hon fylgdi aftaná, men tá íð hon var væl komin uttan firi dirnar, fell hon umkoll og varð sundirrivin; nú kongasonurin higgur seg aftur um bæk og sár hetta, skilur hann, at konan hevur logið firi sár; hann fer inn aftur og lovar at drepa tey og oyða allt, um tey ikki strax góvu honum tá gentuna, íð hann hevði biðið um; tey kundu fara út og síggja lönina, íð tey longu hövdu fingið, tíat tey hövdu logið firi honum. Mãðurin fór nú eftir teirri eldru dotturni. Kongasonurin vãrd fegin nú hann sã hana; hann gãv henni tann dýrasta stakk og tær fagrastu skróður,

gullringar og áðrar góðgripir. So setti hann hana á ein prúðan hvítan hest; tey þrjú nú heim í ríkið; tá íð faðir hans doyði, vardi hann kongur og olmussugentan drottning, og livdu tey bæði væl og leingi alla sína ævi; men hin illa konan doyði af harmi og sorg.

2. UNGI SÍMUN.

INDHOLD. To mænd omtales på Færøerne som merkelige samtidige; den ene hed Simon i Kirkebo, og den anden Jon på Skuvø. Denne Jon var en søn af Isak Ismalsson på Dimun, som var sysselmand over Sandøssyssel; men han var altfor bunden i dette sit embede på Dimun, hvor han efter øens beskaffenhed ikke kunde have båd, og altså ikke komme bort fra sit opholdssted, uden folk fra de andre øer kom med båd efter ham. Han flyttede derfor til Skuvø med sit hele hus, sytten personer; han fik tredjedelen af jordegodset på Skuvø, den sydligste del. Af de to andre tredjedele ejede Jon Olavsson den mitterste, og hans broder Rasmus den nordligste. Denne Isaks søn Jon fik gården efter faderen; han var bekendt for at kunne øve trolddom, som sidenefter skal fortælles.

Simon stammede fra Sunnbø; hans bedstefader var Jens i Ladegård, som andre sagn tale om; Simon var kommen til Kirkebo, og fik denne gård i fæste. Hans hustru var en søster til ovennævnte Jon Olavsson på Skuvø; han skal ikke have været meget god og venlig imod hende, men derimod været stem til at slå og mishandle hende. Simon var både stor og stærk; han behøvede sex stikker (3: alen, lidt kortere end den danske alen) af vadmel til skjorte; foran ham torde ingen af huskarlene gå, når de vare til fjælds at drive færene, om endogså nogle får slap ud af flokken, thi da måtte han vænte sig bauehugget af Simons øxe.

Oppe i det sorte og nøgne fjæld ved Kirkebo, som kaldes Kirkejuboreyn, bode en huldemand; Simon vidste det godt; thi han havde set huldefar gå i hans mark, ja endogså bleven huldemanden selv var, idet han drev bondens får bort fra de gode græsgange på den ufrugtbareste og mest stenige del af fjældet, hvorved disse får henteredes af magerhed, medens huldemandens får vare fede. Simon lovede, at dersom han fik fat på huldemanden, da skulde han gengælde ham dette. En dag, da Simon var på fiskeri, blev han overfalden af et stærkt uvejr, så det var med nød og næppe de strede mod storm og bolger til landet igen; der så Simon huldemanden stå ved stranden, og Simon angreb ham strax; de kæmpede længe, men omsider vandt bonden og havde i sinde at dræbe ham, men gav ham dog liv og forlig, idet huldemanden

lovede Simon at drage bort fra Strömø med alle sine folk, og ikke sætte sin fod der oftere. Huldemanden gik ind derpå, forsvandt derfra og drog til fjældet ved Frodebø på Suderø. De, som vare hos denne huldemand, æggede ham til at råde bod på den skam, han havde lidt af Simon, og at hevne sig på ham. Simon vilde ikke lytte til sligt, fordi han havde aflagt løfte ikke atter at sætte sin fod på Strömø; omsider fandt han dog på et godt råd.

Ved den nordligste pynt af Sandø ligger en holm, Tröllhövdi, som hører til Kirkebø; på denne holm har man nu, som før, får og stundum-oxer og kor, som ikke malke. Huldemanden tog nu en ox og satte den ud på denne holm. Simon kommer derud og ser denne grå ox, som han ikke ejede; han frembød den tre år i træk på Olavsmessething i Thorshavn; men ingen vilde tilegne sig oxen; den tredje gang sagde han på thinget, at såsom ingen ejermand syntes at være til den, vilde han selv tage den og dræbe den. Men Jon Isaksson, som havde den forretning at vidne og at give råd, bad Simon lade oxen gå; den, som havde sat den ud på holmen, vilde vel nok hente den tilbage (thi han anede det vel, at huldemanden ejede oxen). Imidlertid lagde Simon sig ikke Jons ord på hjerte; om efteråret vilde han slagte den. En morgen tidlig først i oktober måned står Simon op og vækker alle sine huskarle; alle vare de villige til at ro med ham ud til holmen, undtagen en, som bode noget sünden for gården, og som kaldtes Tröllabårdur; men denne Bård sagde, han var ikke istand til at tage med dem den dag, hvorpå Simon svarede ham: det mon ingen sygdom være, som holder dig tilbage, men ett eller andet ondt har dit forbandede troldøje visst set i nat. Bård blev således hjemme, men de andre rejste hjemmefra, længe inden det begyndte at blive lyst. Der ude på holmen se de oxerne, men den grå, som før altid havde været så overordenlig tam, var denne morgen så vild og sky, at de ikke fik fat på den, førend om aftenen; da bandt de den og toge den ned i båden. Da de havde roet lidt ud fra laudet, så Simon en tom båd komme igennem sundet og styre lige på hans båd; flygte fra den, kunde han ikke, fordi den anden båd var nærmere landet; han lagde derfor ufortøvet til den anden båd, men formanden i denne sprang i det samme over i Kirkebobåden og greb fat i oxen at få den over i sin båd. Nu sprang Simon op fra bænken, og begge begyndte da at brydes; Simon fældede huldemanden ned i båden og bød sine mænd: „giv mig hid den der, som står under krumholterne”; „hvilken?” spurgte de, og i sin hidsighed svarede han: „oxen”, og såsnart dette ord var udtalt, begyndte huldemanden at brydes og igen at få magt over Simon; både

Simon og oxen bleve bundne lagde over i huldemandens båd. Kirkebåden kustes, og folkene omkom, på en nær, der hed Thorberg, han kom drivende på nogle stumper af båden til Kirkebø, og han fortalte, hvorledes det var gået til med bonden og de andre.

Huldemanden sejlede nu sydefter med Simon langs med Skuvo. På samme tid var Jon Isaksson i marken, og kendte dem, idet de sejlede der forbi; han gik ud på bjerget og kastede derfra en lille muslingskal ned i havet. Derpå gik han hjem og sagde: i aften er Kirkebo hovedløst. I tre hele døgn lå huldebåden der udenfor øen i Bergside; thi de formåede ikke at rø forbi muslingen, som Jon havde kastet ned foran dem. Den fjerde dag om morgenen sendte han sin søn ud på bjergkanten med en knivskede og bad ham kaste den ud af bjerget, så den faldt ned i soen; da slap båden. Huldemanden tog nu Simon med sig til Frodebjerg, hvor hans bolig var. Engang kom et skib til Thorshavn; skipperen traf Simons kone og spurgte hende, om hun havde ønsket at få sin mand igen, hvis det var muligt, men hun mente, at da han før havde været ond mod hende, vilde han visst ikke blive bedre nu, og derfor var det bedst, således som det var. Hovedsmanden hos huldefolkene var ellers ikke ond mod Simon, efterat han havde fået ham i sin magt; derimod plagede de øvrige huldefolk ham så slemt, når hovedsmanden ikke var stædt i nærheden; hvor Simon havde sit herberge at ligge om nätterne, der hængte de over ham drivvade klæder og andet for at gøre ham fortred. Hver aften kunde Simon gå ene ud, og da plejede han at kaste sig ned på knæ og skue op til månen; en aften så huldemanden ham ligge således på knæ og græde; han gik da hen til ham, og trøstede ham med, at i fremtiden skulde de andre ikke gøre ham fortred; han foreholdt dem det, men det hjalp Simon kun lidet.

En dag vare Frodebomænd på fjældene at samle lærene til efterårsstagten; da slagtelærene vare bundne og hárne hjem til huse, dvælede en af mændene tilbage der ved lærefolden. Han ser da en mand komme og styre lige derhen; han trode derfor, at manden vilde tale med ham; han kender nu, at det var den forrige bonde i Kirkebø. Simon hilser på ham og spørger ham, hvorledes det står til i Kirkebø, om Simons enke er gift igen og andet lign. Frodebomanden beretter nøjagtig om alt dette og spørger derpå Simon, om han ikke gerne vilde komme tilbage, dersom det havde været muligt, og hvorledes han havde det. Simon svarede, at han hverken kunde eller vilde slippe bort fra dem, som han nu var hos; men han sagde, at han havde det slemt hos disse, og bad derfor Frodebomanden give sig et godt råd, hvad han skulde

gøre for at de ikke skulde vedblive at plage ham så. Han svarede ham, at det var kun lidet, hvad han kunde hjælpe ham og vøde bod på hans tilstand; alligevel leverede han Simon en lille kniv, som han skulde altid have hos sig og bruge den, når han havde det behov.

1) Som de nu stå her og tale sammen, se de to mænd komme efter Simon; men denne er ikke længer ræd for dem, løber lige hen imod dem og sårer den ene med sin lille kniv i panden, så han faldt død til jorden; den anden flygtede. Siden efter traf denne Frodebømand Simon to gange i marken og talte med ham; han sagde, at nu havde han det langt bedre; thi nu havde han magt over huldefolket, så at han havde lært dem sæder; nu torde de ikke oftere gøre ham noget ondt. En anden gang går samme mand fra Frodebø på det øverste af fjældet; han møder der en mand, men da han nok kan begribe, hvad folk han tilhører, vil han ikke tale med ham og drejer derfor af vejen for ham; men huldemanden stanser ham, og siger, at han skulde få skam for den lille kniv, han havde givet Simon, som nu var hans overmand; det skulde han og hans folk dyrt gengælde ham. Men han svarede, at havde han givet Simon en lille kniv, så havde han beholdt den store kniv selv tilbage, og antog, at han nok kunde hjælpe sig med den; han var ikke bange for at prøve en kamp med dem. Fra Simon spurgtes nu ikke mere sidencfter, og her er fortællingen om ham endt¹.

Tveir menn eru gíttnir víða í Færoyjum, íð báðir livdu um somu tíð; hát annar Símun, og sát í Kirkjubø, annar hát Jón (Jogvan) í Skúvoy. Hesin Jón var sonur Ísaks Ísmalssonar í Dimun, sum var sýslumáður í Sandoyjar sýslu; men hann var ofbundin á Dimun, tíat hann kundi ikki háva bát hár og soleiðis sleppa úr oynni, tá íð hann vildi; oyjin er brótt niður í sjogvin ölluminni, og hevur einki undirlendi til at seta bát á. Af teirri orsök flutti hann úr oynni sjálvur sextandi, og sjálvur ellifti áf mounum; hann settist niður í Skúvoy, hvár hann fekk størstovugárd (sum Sigmundur Brestisson hevði átt) og tann sunnasta tridjungin af járdargóðsinum í Skúvoy; hinir tveir tridjungarnir vóru býttir millum Jón Ólavsson, sum átti mittpartin, og bróður hans Rasmus, sum átti nordasta partin af oynni. Tá íð hesin Ísakur doyði, fekk sonur hans Jogvan gárdin eftir honum; Jón Ísaksson var kœnur í gandi, sum seiðni her í söguni skál sigast frá.

Símun var slektadur úr Sunnbo; abbi hans var Jenis í Ládangárdi,

1) Lucas Debes fortæller dette sagn ganske kort i sin Færøa reserata, side 320-21 i kapitlet "om Spøgelse og Satans Anfectelse udi Færøe"; han sætter begivenheden med oxen til året 1617.

sum áðrar sagnir eru um; hann var komin til Kirkjubæar og fekk hann í festi; kona Símunar var sistir áðurnevnda Jóns Ólafssonar í Skúvoy; ekki sigist hann at háva verið góður og blíður við konuna, uttan heldur fingist við at sláa hana og fara illa við henni. Símun var bæði stórur og sterkur; honum kravdi til stúku triggjar stikkur tvíhvölvtt af vadmali; framm um hann tordi eingin af húsköllunum at fara á fjalli, uttan hann vildi missa lív; um so var, at seyðurin slapp úr fjallgonguni, var Símun tó alltið fremstur af öllum.

Uppi í reynunum við Kirkjubæ býði ein huldumáður; Símun vitsti af honum, tí hann hevði sæð hulduseyð ganga í háganum hjá sár, og verið varur víð, at huldumáðurin ræk Kirkjubæseyðin burtur af tí góða grásinum upp á tey mest grýtottu reynini, so at stór filgi af hesum seyðinum soltnaði upp í deydarák, meðan hulduseyðurin var feitur. Símun lovði, at fekk hann fætir á huldumanninum, skuldi han lona honum hetta aftur. Ein dagin, íð Símun var útrogvinn, kom ófort vedur á hann, so tæð var ekki meira enn at teir slítu til lands aftur; hær sá Símun huldumannin standa firi sár í fjöruni, og Símun fór strax á hann; teir bardust leingi, og umsíður vann bondin og ætlaði at drepa huldumannin; tó gáv hann honum lív og grið, tá íð huldumáðurin játtaði Símoni at fara úr Streymoy við öllum sínum og ekki seta fótin hær ostari. Huldumáðurin gekk undir hetta, hvarv hädani, og fór tá í kambin ivir Fróðabø í Suduroy. Teir, íð vóru hjá huldumannium, eggjæðu hann at bota aftur tá skommina, Símun hevði gjørt honum, og at hevnað á hann. Símun var treyður at lurta eftir hesum, tíat hann hevði lovað ekki at koma til Streymoyjar aftur; umsíðir fann hann eitt ráð, sum dugdi. Við nordasta endan af Sandoy liggur ein holmur, Tröllhövdi, sum hoyrir til Kirkjubæar; á hesum holminum háva teir nú, sum áður, seyð og stundum oxar og geldueyt. Huldumáðurin tók nú ein oxa og slepti honum út í Tröllhövda. Símun kemur út í hövda og sár henda gráa oxan, sum han átti ekki; hann beyð oxan framm trý ár upp í slæg á Ólavsvökutingi, men eingin vildi kanna sár oxan, trídju ferðina segði hann á tinginum, at hann sjálvur vildi tåka og drepa hann nú, sosum eingin toktist eiga hann. Jón Ísaksson úr Skúvoy, sum var skipaður at siga firi minni á hvörjum tingi, ráddi Símoni at láta oxan ganga; sá, íð hevði sett hann í hövdan, mundi val tåka hann aftur (tí hann grunaði tæð, at huldumáður átti oxan). Símun gáv ekki hesum gætir; um heystið vildi hann tåka hann. Ein morgun sninnum um velurnætur fer Símun upp og vekir allar hús-kallar at fara við sár út í hövda; allir vóru teir fúsir til tess, uttan ein, sum býði uti á Bo og kalladist Tröllabárdur, hann segðist ekki

troysta sár at fára við; men Símun sváradí honum aftur: tãð mann eingin illska vera, ið' tãr brekar, hannaður tröllaskortur, með eitthvöðrt illt mann vera komið firi teg í nátt. Bárður vãr tí heima eftir, men hinir fóru væl firi dæg út í hövðan; teir siggja oxarnar, men hin gráji, sum þá fírr hevði alltið verið so deyðspákur, vãr henda morgunin sô stíggur, at teir fingú ikki hendur á hann fírr enn um kvöldið; tã bundu teir hann og fóru til báts við honum. Tã ið teir hövdu lagt frá landi, sã Símun ein tóman bát at koma gjögnum Hövðasund og stevna beint á bát sín; flýja undan kundi Símun ikki, tíat hin báturin vãr nærri landinum; hann legði tí uttan dvöl át bátinum, men formáðurin sprakk strax inn í Kirkjuboarbatin. Hesi formáðurin vãr eingin annar enn huldumáðurin, sum Símun hevði vunnið sigur áf áður; hann treiv strax um oxan at fáa hann inn í sín bát, men Símun sprakk nú upp áf bekkinum, og báðir fóru at tãkast. Símun felldi huldumannin niður í skutin og segði við bátmennirnar: „fájið mãr hãsa, undir bandinum stendur“; „hvörja?“ spurdu teir; „ðxina“ sváradí Símun, og nú ið hetta orðið vãr sagt, fór huldumáðurin at brótast og vinna seg upp aftur, og fekk bæði Símun og oxan inn í sín bát, báðar bundnar. Kirkjubøatúrin sorladist sundir, og mennirnir doyðu; tó kom ein, sum nevnið Tórbergur, rekandi á sprekkunum í sugguna við Kirkjubø, og hann hevur fortalt tilgangin.

Huldumáðurin sigldi nú suður eftir framm við Skúvoy. Jón Ísaksson vãr um tãð sãma bilid burturi í hãga og sã nú, hvãr huldurmadurinn røði suður við Símoni; hann fór út á egg og blãkadi hãðani eina flígu óman í sjogvin. Hann fór heim til húsa og segði: í kvöld er Kirkjubøvur hövudleysur. Í trý samdögur lá huldubáturinn hãr í Bergsfðu, tí ikki kundu teir rogva framm um flíguna, ið Jón Ísaksson hevði kastað firi teim; fjórða dæginn á morni sendi hann son sín út á egg við einum slíðrum og báð hann kasta teir útáf eggini, so teir komu í sjogvin, og tã slapp báturinn. Huldumáðurin hevði nú Símun við sãr upp í Fróðbjarkamb, hvãr bústãður hans vãr. Eitt skip kom inn í Havn (s: Tórshavn); formáðurin á tí fann einkju Símunar og spurdi hãna, hvört hon hevði viljãð tingið mannin aftur, um hon kundi; men hon helt, at illur hevði hann verið við seg fírr, hann mundi ikki fára at verða betri nú, og tí vãr betst so sum vãr. Hövudsmáðurin hjã huldumfolkunum vãr annars ikki illur við Símun, nú han hevði tingið vald ivir honum; hãrfmóti fóru hinir huldumennir alltið illa við honum, tã hövudsmáðurin ikki vãr nærstaddur hjã teim; hvãr Símun hevði herbergi at liggja í, hãr heingdu teir vãsklæði, rennvãtar spjarrar og annað honum til meins. Hvört kvöld slapp Símun einsumallur út, og tã

hevði hann oftast firi sið at leggjast á knæ og biggja át mánanum; hin forneski hövuðsmáðurin sá hann eitt kvöldið liggja so og gráta; hann gekk tá til hans at ugga hann við, at hinir hereftir ikki skuldu gera honum illt; hann hevði át teim, men einki bátadi Símoni. Ein dagin vóru Fróðboingar á fjalli at reka heyskurðin í rætt; tá ið seyðurin var bundin og bórin til húsa, dvaldist ein áf monnunum eftir á rættini; hann sár mann koma og stevna beint á rættina og helt hann tí vilja finna seg; kennir hann nú, at tãð var firri bondin í Kirkjubø. Símun heilsar honum og spir, hvussu til stendur í Kirkjubø, um einkja Símunar var aftur gift, og annað tilíkt. Fróðboingurin sigir satt frá øllum, og spir hann tá Símun, um hann ikki hevði hug at sleppa heim aftur til Kirkjubøar, og hvussu hann nú toktist at liva. Símun svárar, hann hvörki vildi ei kundi steppa aftur frá teim, hann var hjá; men illa segðist hann liva hjá teimun, og båd tí mannin leggja sár ráð, at hann kundi hjálpast betri ímóti teim, at teir ikki skuldi fara so illa við sár. Lítið helt Fróðboingurin seg kunna hjálpa honum og beta um víður-skifti hans; to fekk han Símoni ein lítlan mudd, båd hann háva hann hjá sár og brika hann, tá ið neydugt gjördist. Sum teir nú standa her og tosa, slggja teir tveir mennu koma eftir Símoni, men hann ræðist nú ikki longur og fer beint ímótt huldumonnunum, tekur muddin og stingur hann í ennið á øðrum, so hann fell deyður til jærðar; hin flýddi. Fróðboingurin fann Símun í háganum tvær ferðir eftir hetta, og nú segðist Símun liva betur, tí hann hevði vald ivir teimun, so hann hevði bert teir siðir og høg; nú tordu teir ikki longur gera sár illt. Áðra ferðina gongur sámi máður úr Fróðbo á fjalli uppi undir kambium; hann motir hár einum manni, men heldur seg vita, áf hvörjum slági hann er, og vil tí ikki finna hann til máls; hann skákar áf veginum, men huldumáðurin tekur vegin áf honum og sigir við hann, at skomni skuldi hann háva firi muddin, ið han hevði fingið Símoni, sum nú var ivirmáður sín, hann og hansara fólk skuldu muna honum tãð aftur og lona tãð hart. Fróðboingurin biður hann royua; hevði hann givið Símoni muddin, mundi hann sjálvur háva kúvín eftir, og ætlaði hann at hjálpast við honum; seinnameiri frøttist einki frá Símoni og huldufólkunum í Fróðbjarkambi, og her er søgan komin át enda.

3. JOGVAN I DALSGARDE OG SINIR HANS.

ISVOLD. En søn af Simon Simonsen i Kirkebo, som hed Jon, var bonde i Dalsgard, der ligger i bygden Skalevig på Sandø; denne Jon var en af de bekendteste mænd på Sandø. En anden merkelig mand der på øen var Søren, som var søn af en præst på Vagø, og

kom ved giftermål med en enke derfra til Husevig. Disse to, Jon og Sören, lå ofte i strid med hinanden, da deres udmarker grænsede sammen; Sören var ikke sjælden inde i Jons mark at gøre fortred der, især om nætterne. En nat lægger Jon sig også ude i sine marker at spejde efter ham; han samler fårene og ligger så rolig. Midt om natten kommer Sören ridende derhen og jager sin hund ind i Jons fåreflok, men Jon springer op, griber i hundens strube, svinger den op i vejret og knuser dens rygg. Da Sören hørte, hvorledes hunden blev behandlet, sprang han af hesten og svinger sin stav efter Jon, men denne sprang ham ind på livet, så slaget rammede ikke; derpå begyndte de at brydes sammen, og tilsidst faldt Sören under. Jon bereder sig da til at dræbe ham, men da han beder for sig, lader Jon ham gå, men sagde ham tillige, at dette skete ej anden gang. Nu går nogen tid hen; begge sidde i fred og ro, og se ikke noget til hinanden. Men en dag tager Jon ud på fiskeri, og da Sören fik dette at vide, tog han bagefter med sit ottemandsfar. Da de komme ud på fiskebanken, ser Sören Jons båd, han sætter sig selv ved roret og beder sine mænd ro til af alle kræfter, hvilket de også gjorde; han styrer da båden lige imod siden på den anden båd, men inden den har nået den, har en af rorkarlene set sig om og opdager nu Sörens forehavende; han stikker åren i søen og stryger den, så at båden fik en anden retning og gjorde ikke den anden båd nogen skade; Sören var forbittret på denne mand og truede ham med, at han ikke skulde glemme dette. Da tiden nærmede sig til Olavsmessething, indstævnedes Jon Sören til dette, og begge rejste da til Thorshavn. Da thinget var sat, fremfører Jon sin sag for lagmanden og lagretten, men den første dag blev ingen dom afsagt i den. Om aftenen gik Jon hen til Sören og tilbød ham, at hvis han vilde frivillig give ham boder, så skulde han ikke videre forfølge sagen på thinget. Men dette tilbud vilde han ikke gå ind på, men sagde ham, at han havde intet vundet den dag, mindre skulde han vinde den næste dag. Jon svarede, at det vilde snart vise sig, men oftere tilbød han ham ikke forlig. Den næste dag bliver der dømt på thinget, at Sören skulde betale livsbod for hver af de ni mænd, der vare på Jons båd. Han måtte nu give alle sine penge og det losøre, som han ejede; da han frembar det sidste bundt skind, som var tilbage af alt hans, udbrod han: idag må jeg sande ord-sproget, at skade gör manden vis, men ikke rig. Ikke destomindre pönsede han bestandig på at hevne sig på Simon, den mand, som havde skudt åren ned i søen, da han styrede mod Jons båd, hvorved denne var bleven frelst. Denne Simon vovede sig ikke i tre år

ene udenfor bygden; da skulde han en dag ud at passe på sin kude i den bratte lid. Sören fik dette at vide, og medens de andre mænd vare på fiskeri, blev han tilbage, listede sig hemmelig hen til denne Simon, dræbte ham og stødte ham fra fjældet ned i søen; man så inlet spor af ham uden den ene vante, som blev hængende nederst i fjældsidan.

Jon i Dalsgård var længe ugift, men fik et barn med en pige, som holdt hus for ham; hun blev tre gange jaget bort fra ham til forældrenes hus, men kom dog igen til Dalsgård og fødte bonden der tre børn. Endelig giftede han sig med hende, og da sad den ældste søn i brylloppet iblandt de andre mænd. Disse Jons sønner vare næsten alle onde; de gik øen rundt, stjal får og dræbte folk, som vi nu skulle se. En mand i Skålevig, som hed Høgne, havde vidnet imod dem, idet de vilde tilegne sig et stykke jord, som ej tilhørte dem. En morgen tidlig, da denne Høgne var gået ned på stranden at samle drivtømmer, gik to af brødrene, som hed Simon og Hans, efter ham, skjulte sig i et næst (bådehus) og sloge ham så ihjel, legemet kastede de ned i et kær, som kaldes Heljareyga, men som nu er tildækket, så at der dyrkes derpå. En anden af brødrene, som hed Niklas, traf dem, medens de vare ifærd med denne handling; han irettesatte dem derfor, men de vare så ophidsede, at de nær havde lagt hånd på ham også, men han hidsede sin hund på dem, hvorved han undslap. Denne Niklas blev senere bonde på den store gård Kirkebo, og der fortælles, at da han skulde tiltræde den, opgravede hans fader 60 våger talg til at give i fæste for den. Forøvrigt blev Niklas ikke ved at være bonde her til sin død; han havde en frille, som han ofte besøgte, når han gik i marken, og således forbrød han sin ret til gården. Så ilde gik det alle Jons sønner!

Jogvan, sonur Simunar í Kirkjubø, var bondi í Dalsgårdi, sum liggur í bigdini Skálavík í Sandoy; á teimum dögum var hann ein af hövuðsmonnunum í Sandoy. Ein annar merkismóður er nevndur hér í oynni Sörin, sum var prestasonur úr Vágum, og giftist til Húsavíkar við einkju Magnúsar bonda, sum var sonur Mikkjals í Lamba (Lambhága) í Eysturoy. Hesir báðir, Jogvan og Sörin, vóru grannar og vóru ofta í stríð; Sörin var ikki sjaldan inni í hága Jogvans at gera illt hér. Sörin hevði gjørt sær heilan skinnklæðning, at hann skuldi tola at liggja úti bæði nætur og dagar, í regni og kulda. Eina náttina leggur Jogvan seg eisini úti í háganum at njósnast eftir granna sínum; hann savnar seyðin sáman, og liggur so kvírrur. Á miðjari nátt kemur Sörin ridandi;

hann hevir ein úlvhund við sár, og beitti í seyðin hjá Jogvani. Jogvan fer nú á fotur, tekur um barkan á hundinum, sipar hann so upp í loft og brýtur riggin í honum. Nú Sörin heyrir hetta, hvussu er færið við hundinum, leypur hann áf baki, reidjar til Jogvans við píkslavinum, men hesin springur inn undir slagið, so tæð fætaði ikki; teir ruku nú sáman í bardagar, og glímdust leingi, men so bær til at endanum, at Sörin fell undir. Jogvan fer nú at búgvast til at drepa hann, men hin biður hann ikki gera sár mein; Jogvan lovar honum tó grið á hesum sinni, men sigir, at ádra ferðina værd tæð áf ongum, um hann fannst aftur í Skálavíkarhúganum. Nú liður nökur tíð, íð báðir sita í friði og náðum, og hvörgin teirra sár annan. Men ein dagin fór Jogvan til útróðrar; hetta frættir Sörin inn til Húsavíkar, og han fer aftaná við sínum áttamannafæri. Tá íð hann kom út á miðið, sá Jogvan firi honum hær; Sörin setist nú við stýrið og biður bátsmenn sínar rogva so hart, teir eru menttir, og teir so gjördu; Sörin stevnir nú beint á miðjuna á hinum bátinum, men ein mæður higgur framm um stavn og verður væður við henda átburð Sörins, stingur tí árina niður í sjogvin og skjýtur á, so at báturin kom at renna skeivur framm við hin bátin. Sörin vær ogyuliga illur við han og lovaði at muna honum tæð aftur; báðir bátar komu heilir aftur til lands um kvöldið. Nú liður at Ólavsvöku; Jogvan stevnir Sörini firi tingið, og báðir fóru tá til Havnar. Tingið verður sett, og Jogvan ber sína sök upp firi lögmanni og lögreglismönnum, men fyrsta dagin vær eingin dómur sagður um hetta. Jogvan gongur um kvöldið til Sörins, og sigir við hann, at um hann nú í loyndum vildi geva sár bötur, skuldi hann ikki halda sökini framm, men loysa tingið. Sörin vil ikki tåka við hesi bød, men spær honum, at vann hann lítið í dæg, minni skuldi hann vinna í morgin. Jogvan sværaði: tæð vil tá spærjast, hvør okkara sigrar á tinginum, men eg hjóði tær ikki aftur sátt og semjing. Annan dagin koma teir á tingið; dómur verður, at Sörin skuldi geva lívshót firi hvønn mann, á báti Jogvans vær; níggju vóru mennirnir. Sörin mátti ganga undir dómin, og bæð allar peningar og allt leysoyri, han átti, framm í hoylöðuna í Húsavík; tá íð hann kom við teirri seinastu skinnakippuni, sum eflir vær í húsinum, segði hann: í dæg sanni eg tæð orðtæk, at skæði ger mannin vísan, men ikki ríkan. Tó sigist hann ikki at bæva verið vísari áf hesum, eum at hann hugsaði alltið um at hevnað á Símun, tann mannin, íð hevði skotið árina í sjogvin, tá íð hann stýrði á bát Jogvans úti á miðinum; Símun fór í trý ár ikki mannleysur úr bigðini; men tá hevði hann eina kúgv, sum hann skuldi láta út; hann fór tá sjálvur út við henni at sita hjá henni. Sörin hevði fingið fregn um

hetta, og meðan allir fóru til útróðrar, var hann eftir, fór upp í líðina, hvár Símun sát; Sörin kom óvart á hann, dröp hann og stoytti honum oman í sjogvin; einki sást annað eftir áf honum uttan annar vötturin, sum fannst hangandi niðri í upsastrárunum (tá niðarsta í berginum, hvár völlum er og grás vexur, kallast upsastrájin).

Jogvan í Dalsgærdi var leingi ógiftur, men fekk barn við eini gentu, sum helt hús hjá honum; hon var triggjar ferðir rikin burtur háðani til at vera heima hjá foreldrunum; men tó kom hon hvörja ferð aftur í Dalsgærd og fekk trý börn við bondanum, og tá mátti hann giftast við henni; eldsti sonurinn sát í brúdleypinum sum hinir mennirnir. Hesir sinir unga Jogvans vóru flestir ódællir; teir fóru um oy, stjólú seyð og drupu menn; teir vildi tåka til sín nakra jörd, sum ein annar maður átti; men ein maður í Skálavík, sum hét Högni, vitnaði, at hetta var óratt, tíat henda jörðin hevði alltíð hoyrt undir Mattasargerði. Tveir brøðurnir, Símun og Hånis, lögdu upp ráð at beina firi Högna og gialda honum so firi henda vitnisburðin. Ein morgun firi dag fer Högni oman á mölin at leita eftir rekaviði; brøðurnir báðir fara tá loynuliga oman og fjåla seg undir einum báti; Högni kemur inn í neystið, teir slåa hann bånahögg, tåka líkið og kasta niður í eina tjörn, sum kallast Heljareyga (nú verður velt útívir hana). Niklas, bróðir teirra, fann teir, meðan teir vóru at gera hetta illa verkið, og fór at skamma teir út og deila teir; men teir ætlaðu tá at leyypa á hann eisini og slåa hann deyðan; men hann beitti hundin á teir og soleiðis slapp hann undan teimun. Hesin Niklas varð seinni bondi í Kirkjubø; fadir hans Jogvan gróv honum 60 tålgavagir upp úr jörðini at festa gærðin firi. Niklas var ikki bondi í Kirkjubø alla ævi sína, men var rikin frá gærðinum, tíat hann hevði eina hjåkonu úti á Bø, sum hann var vånur at vitja, tá íð hann var burtur í håga; hann átti fleiri leysingabörn við henni; so illa gekkst öllum sonum unga Jogvans í Dalsgærdi.

4. TRÖLLANES.

INDHOLD. Så fortælles, at trolde gerne søge til menneskenes huse, helst når de finde dem tomme. Norden for Nügunes i Borgardal på øen Mikjunes er der således bygget et lidet hus for søjdemændene til at ligge i om natten, når de på visse årstider ere her for at røgte fårene; thi denne del af øen ligger langt borte fra bygden. En nat på usædvanlig tid gik en af søjdemændene der, og da han vilde søge ly i huset, hørte han støj og larm derindefra; han stillede sig ved den lille vinduesåbning (glugge), som var på huset, og opdagede nu, at det var fuldt af trolde, som holdt sig lystige, dansede og sang: koldt

er i fjælde hos trolde; bedre er i huset på bakken ved Skálavellir; trum, trum, trallarei, danser tæt til døren.

Værre skal det være gået til på Troldenæs, som er den nordligste bygd på Kallseen; thi der kom troldene hver helligtrekongersnat i så stor mængde, at bygdefolket måtte flygte ved denne tid til nærmeste bygd Mikladal, og opholdt sig der, sålænge denne troldelarm stod på; deraf har denne bygd fået navnet Troldenæs. Da skete det engang, at en gammel kone ikke var istand at flygte med de andre til Mikladal ved helligtrekongerstid; hun lagde sig under et bord i røgstuen og skjulte sig der for troldene. Hun så da om aftenen, at troldene kom ind og begyndte at larme og danse. Men da de vare mest overgivne, begynder kærlingen under bordet at råbe: Jesus være mig nådig! Da troldene hørte det velsignede Jesusnavn, som de skælte for og hade, da gave de sig til at skrige, og sagde til hverandre: Gydja bragte forstyrrelse i dansen. Dermed forsvandt de alle fra Troldenæs, og have ikke siden vovet at gøre denne bygd ufred. Da folkene efter festen vendte tilbage fra Mikladal, ventede de at finde den gamle kone død, men hun fortalte dem nu, hvorledes det var gået hende med troldene.

So er sagt, at tröll fegin sökja hús hjá monnum, helst tá íð tey finnast tóm. Firi norðan Núgyunes á Borgardáli í Mikjunesi er bigt eitt litíð hús firi seyðamennirnir at liggja í á summum ársins tíðum, tá íð teir sita hjá seyðinum at venja hann við snjóstöður ella hjálpa honum, tá íð hann er kávaður undir; hesin hágaparturin liggur longst frá bigdini, sum er vestast á oynni. Eina náttina fór ein af seyðamonnunum hissinni burtur í hága eystur á Borgardal, og tá íð eitt grumt ál kom á hann hár, ætlaði hann sær at kroka inni í húsinum; nú hann nærkaðist tí, hoyrði hann innan frá gleim og dun. Hann fór át glugganum og vardo nú varur við, at húsið allt var fullt af tröllum, sum hildu sær át gáman, dansaðu og kvóðu: trum, trum trallarei, kalt er í fjöllum hjá tröllum; betri er við hús í bakka á Skálavöllum; trum, trum, trallarei, dansið tatt át durunum.

Verri sigist at háva gingist á Tröllanesi, sum er norðasta bigð í Kallsoy; tí hágar komu tröllini hvörja trettánda nátt tisjandi úr öllum attum í so stórarí múgvu, at bigdarmennirnir máttu so samt flýja háðani til Mikladals og sita hár, meðan hetta herskápið var á Tröllanesi og leikaði hár. Af hesum hevur bigdin fingið navn og er kallað Tröllanes. So bær til eina ferðina, at ein gomul kelling var ikki mennt at flýja við hinum bigdarfolknum, og mátti tí liggja eftir heima trett-

ánda nátt; hon legði seg undir eitt borð í roykstovuni g krogvaði seg hár, at tröllini ikki skuldu síggja hana. Nú íð leið kvöldið, sá hon tröllini tirpast inn um dirnar sum seyður í rætt og s. mong at ikki fekkst tál á; tey fóru tá strax at halda gleim og dinja sum hárdast. Men sum tey vóru í tí kátasta lagi, fór hon at rópa, hár hon hevði fjalt seg undir borðinum: Jesus náði meg! Tá íð tröllini hoyrdu tãð vælsignaða Jesusarnavnið, sum tey öll ræðast og hata, tá fóru tey öll at nýsta og sögðu hvørt við annað: Gíðja loypti splitt í dansin. Hárvið hurvu tey öll út af húsinum, og háva síðani ikki torað at gera hesari bigð ófrið. Tá íð nú folkini eftir hátíðina komu heim astur frá Mikladáli, væntaðu tey at finna gomlu Gíðju deyða; men hon var tó á fótum og kundi nú siga teimum frá, hvussu hevði gingist henni við tröllunum.

5. NÓA ARK.

INDHOLD. Øverst på fjældryggen af Kunø skal en planke af Noah ark ligge; den er bevoxet med muslinger og sødyr; når man forvildes der af tågen, kan man undertiden træffe på den; men går man at lede efter den, kan man umulig finde den.

Í einum stæði hægst uppi á Kunoy sigist at liggja eitt borð af Nóa ark; kræklingar og kúðungar vaxa á tí. Tá íð menn villast í mjörka, háva teir stundum komið framm á tãð; men eingin finnur tãð, um hann gongur hágar at leita eftir tí.

6. RINKUSTEINARNIR.

INDHOLD. Ved Andefjord på Østerø inde i fjorden ere kort fra land to rokkestene, som uafslædig ligge og rokke frem og tilbage; om end havet synes at være stille, rokke de dog, skönt ikke så stærkt, som når det er uroligt. Sagnet fortæller, at en hexekvinde har forårsaget dette; der kom to vikingeskibe til Østerø, som plyndrede byggerne og dræbte folkene; da de sejlede henimod Andefjord, forhexede hun skibene til to store stene, og fordømte dem til altid at ligge der og rokke.

Inni í Ontafirði liggja stutt frá landi tveir rinkusteinar, sum alltið liggja og ridla astur og framm; um tãð tikist at vera dýrd í sjónum, rinka teir kortini, tó ikki so hart, sum tá íð ókirt er. Sögnin gongur, at ein gandakelfing hevur volt hetta; tvey vikingaskip komu til Eysturøyjar, folkini á teim lögdu at landi, hvær bigdir vóru frii, at ræna allt

fæ, og bigdarmennirnar drupu teir. Tá íð teir komu siglandi innan úr firðinum út ímóti Ontafirði, gandaði kellingin skipini, sökti tey víður, og dömdu tey at standa hár og gidda aldur og alla ævi.

SELSKABETS BIBLIOTHEK.

I de i Aarene 1849, 1850 og 1851 afholdte Møder forelagdes adskillige Selskabet for dets Bibliothek tilsendte Skrifter. Selskabet modtog saaledes fra:

NORDEN. *Den Kongl. Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet:* Norges gamle Love indtil 1387, udgivne af R. Keyser og P. A. Munch. 3die Bind, Lovgivningen efter Kong Magnus Haakons-søns Død 1280 indtil 1387. Christiania 1849. 4. *Frederiks Universitet i Christiania:* Alexanders Saga, norsk Bearbejdelse fra trettende Aarhundrede af Philip Gautiers latinske Digt Alexandreis, med en Ordsamling udgiven af C. R. Unger. 1848. 12. Ólafs saga hins helga, en kort Saga om Olaf den hellige fra anden Halvdeel af det 12te Aarhundrede, udg. af R. Keyser og C. R. Unger. 1849. Ueber den Syrisch-cphraimitischen Krieg unter Jothan und Ahas, von C. P. Caspari, 1849. Die Universitäts Sternwarte in Christiania, herausg. von Chr. Hansteen. 1849. 4. Strengleikar eða ljóðabók, en Samling af romantiske Fortællinger efter Bretoniske Folkesange (lais), udgivne af R. Keyser og C. R. Unger. 1850. Det norske Folkesprogs Grammatik, af Ivar Aasen. 1848. Ordbog over det norske Folkesprog, af Ivar Aasen. 1850. Aslak Bolts Jordebog, Fortegnelse over Jordegods og andre Herligheder, tilhørende Erkebiskopstolen i Nidaros, affattet ved Erkebiskop Aslak Bolts Foranstaltning mellem Aarene 1432 og 1449. Efter Originalhaandskriftet paa Pergament i det Norske Rigsarchiv udgivet af P. A. Munch. 1852, m. fl. *Professor R. Keyser og Lector C. R. Unger deres Udgave af* Barlaams ok Josaphats saga, en religiøs romantisk Fortælling, oprindelig forfattet paa Græsk i det 8de Aarhundrede, senere oversat paa Latin og herfra igjen i fri Bearbejdelse ved Aar 1200 overført paa Norsk af Kong Haakon Sverressøn. 1851. *Professor P. A. Munch sst. hans Udgave af* Symbolæ ad historiam antiquiorem rerum Norvegarum: I, Breve Chronicon Norvegiæ; II, Genealogia Comitum Orcadensium; III, Catalogus Regum Norvegiæ. 1850. 4. *Rigsarchivar Chr. C. A. Lange sst. det af ham udgivne* Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, 2-3 Aarg. 1848-1849. *Samme og Lector Carl R. Unger deres Udgave af* Diplomatarium Norvegium, Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. II, 1851. *Professor C. A. Holmboe sst. hans Skrift* Om Pronomen relativum og nogle relative Conjunctioner i vort Oldsprog. 1850, samt Grammatik for Zulu-Sproget, forfattet af H. P. S. Schreuder, ordineret Præst og norsk Missionair i Sydafrika, med Fortale og Anmærkninger af C. A. Holmboe. 1850. *Fyens Stifts litteraire Selskab i Odense:* Actstykker til Nordens Historie i Grevfeidens Tid. 2-3 H. 1851-1852. *Professor K. Müllenhoff i Kiel hans Udgave af* Sagen, Märchen und Lieder der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, Kiel 1845. Kudrun, die echten Theile des Gedichtes mit einer kritischen Einleitung, Kiel 1845 m. fl. *Skrifter.* *Overlærer Georg F. W. Lund i Nykjøbing hans Skrift* Om det oldnordiske Sprogs Overensstemmelse med det

græske og latinske i Ordføiningen. 1849. *Inspecteur J. J. A. Worsaae hans: The Antiquities of Ireland and Denmark, Dublin 1846. The Primeval Antiquities of Denmark, translated, and applied to the illustration of similar remains in England, by William J. Thoms, London 1849. Om Danebrog, Kbhavn 1849. Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland, Kbhavn 1851. Undersøgelse i geologisk-antiquarisk Retning af G. Forchhammer, J. Steenstrup og J. Worsaae. 1851. Conferentsraad E. C. Werlauff hans Historisk-antiquariske Beskrivelse af de hellige tre Kongers Kapel, stiftet af Kong Christian den Første og Dronning Dorothea i Roeskilde Domkirke. 1849. 4. Lector George Stephens hans Udgave af Brottstycken av en Dominicaner-Ordens eller Predikare-Brödernas Statut- eller Capitel-Bok ifrån XIII Århundredet och gällande för „Provincia Dacia” eller de Nordiska Riken (Särskilt Aftryk af Kirkehistoriske Samlinger) Kbhavn 1852. Notice of an old norske runic font, of the eleventh century, lately the property of British Museum (from the Ecclesiologist, Oct. 1851). Svenska Folk-Sagor och Äfventyr, samlade och utgifna af G. O. Hyltén-Cavallius och Geo. Stephens. Samlingar, utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet IV, 3. Hr. Nils G. Bruzelius, Amanuensis ved det historiske Museum i Lund, hans Beskrifning öfver Fornsaker funna i Skåne, jemde inledande anmärkningar öfver Svenska antiquiteter i almenhet. Lund 1850. Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-Academien i Stockholm ved Rigsantikvar Bror E. Hildebrand: Numi Cufici Regii Numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciæ repertos digessit et interpretatus est C. J. Tornberg. Upsaliæ 1848, 4. Pastor Axel Em. Holmberg sst. hans Skandnaviens Hällristningar, arkeologisk afhandling, Stockholm 1848. 4. Rector U. W. Dieterich sst. hans Svensk Språklära med jemförande häntyndningar till Norges och Danmarks språkbruk, I H. 1849. Greve C. A. Adlersparre hans Skrift 1809 och 1810, Tidstaflor 1-3 delen. Herredshövding Richard Dybeck hans, Selskabet tilegnede, Skrift: Svenska Minnesmärken, teknade och beskrifna, Stockholm 1851. 4, samt Runa, Läsning för Fäderneslandets Fornvänner, 1850. Bibliothecar A. J. Arwidsson hans Udg. af Handlingar till uplysning af Finnlands häfder 4-5 d. 1851-1852.*

RUSLAND. HANS MAJESTÄT KEISER NICOLAUS I ved Underviisnings-Ministeren Fyrst Schirinski-Schikhmatoff: i Fortsættelse de i 1849-1851 udkomne Bind af Журналъ Министерства надроднаго Просвѣщенія, det Keiserlige Underviisnings-Ministerii Journal. Fyrst Schirinski Schikhmatoff, som Præses for den Keiserlige Archæographiske Commission (jfr. Ant. Tidsskr. 1843-1845 p. 52): Rerum Rossicarum Scriptores exteri a Collegio Archæographico editi, T. I. Conradi Bussovii et Petri Petrii Moscovitica continens. Petropoli 1851. 4. Акты относящіяся къ Исторіи Западной Россіи Томъ IV, 1588-1632. 1851. 4. Дополненія къ Актамъ Историческимъ. Т. IV, 1655-1664. 1851. 4. Полное собраніе Русскихъ летописей. Томъ пятый. V. VI. Псковскія и софійскія летописи. 1851. 4. Hofprovst Stephan Sabinin hans: Грамматика Исландскаго языка. С. Петербургъ 1849 (islandsk eller oldnordisk Grammatik, udgiven af det Keiserlige Videnskabers Academie i St. Petersburg, samt Denkschriften der russischen-geographischen Gesellschaft zu St. Petersburg I B. Weimar 1849. Det Keiserlige Selskab for Archæologie i St. Petersburg ved Collegiraad, Dr. B. Köhne dets Mémoires, III-XIV, 1848-1851. Dr. B. Köhne sst.: Die Komnenischen Silbermünzen mit dem heiligen Euge-

nius samt fl. russiske Skrifter. *Det Keiserlige offentlige Bibliothek i St. Petersborg ved dets Directeur Baron Modest de Korff det fra samme nyttig udgivne Catalogue des manuscrits et xylographes orientaux de la Bibliothèque Impériale publique de St. Pétersbourg.* 1852. *Statsraad og Akademiker A. J. Sjögren: Vom Einflusse des Accents in der lappländischen Sprache, von M. A. Castrén og Beiträge zur Kenntniss Finnlands in ethnographischer Beziehung, von A. Wárelius.* *Det Finske Literatur-Selskab i Helsingfors: Suomi, Tidsskrift i fosterländska ämnen, Aargangene 1844-1851.* Svensk-Finsk Handlexicon, Förra Delen, 1852. 16., Kalevala samt flere til den finske Literatur henhørende Skrifter. *Hr. S. G. Elmgren sst., Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning,* 1850. *Provst Sadelin til Hammarland paa Åland: Fordna och närvarande Sverige, La Suède ancienne et moderne; Utsigter af Östergöthland, Vnes d'Ostrogothie; Skånska Utsigter, Vnes de Scanie, af Ulr. Tersner.* 3 Bind i Tverfolio. *Greve Eustacius Tyszkiewicz i Borysov hans Badania Archeologiczne nad zabytkami przedmiotów sztuk i rzemiosl i t. d. w dawniej Litwie i Rusi Litewskiej.* Wilno 1850. *Anton Aschik, Directeur for Antiquitets-Museet i Kertsch hans Værk Боспорское царство, over Kongeriget Bosphoros med dets palæographiske Mindesmærker og Gravmonumenter, oplyste ved Korter og Grundtegninger saavel som ved nøiagtige Afbildninger baade af selve Gravene og deres indre Construction og af de der fundne mange Gjenstande, bestaaende af høist mærkelige Basrelieffer og andet Billedhuggerarbeide, Vaser, Mynter o. s. v.* Oaëcca 1848-1849. 4., m. fl. *Hr. J. Sabatier i St. Petersborg hans: Souvenir de Kertch et Chronologie du royaume de Bosphore,* 1849. 4. Production de l'or, de l'argent et du cuivre chez les anciens et hôtels monétaires des empires romain et byzantin, 1850. *Selskabet for de Russiske Östersöprovincers Historie og Oldkyndighed dets Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands VI, 3, Riga 1852.* *Det Ehstlandske, litteraire Selskab i Reval dets Archiv für die Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands, herausgegeben von F. G. Bunge und C. J. A. Paucker VI-VII, 1, 1850, 1852.* Ehstoische Volkslieder, Urschrift und Übersetzung von H. Neus, 1-2 Abth. 1850, 1851. *Professor J. H. Müdler i Dorpat hans Beobachtungen der Kais. Universitäts Sternwarte.* 12 B. 1850. 4.

PREUSSEN. *Det Kongl. Preussiske Videnskabers Academie i Berlin dets Monatsbericht 1848-1852.* *Det Berlinske Selskab for Tydsk Sprog og Oldkyndighed dets Neues Jahrbuch, herausgegeben durch F. H. von der Hagen, 9 B. 1850.* *Professor E. Gerhard i Berlin hans Skrift: Zwei Minerven, 1848. 4.* *Hr. F. Mertens sst.: Die Baukunst des Mittelalters.* 1850: *Hr. A. Hofer i Greifswald hans Denkmäler niederdeutscher Sprache und Literatur.* 1850. 12. *Bibliothecar E. F. Mooyer i Minden hans Genealogische Untersuchung Ueber die angebliche Abstammung des normannischen Königsgeschlechts Siciliens von den Herzögen der Normandie.* Minden 1850, samt F. Schiern's Uebersicht der Auswanderungen der Normannen aus der Normandie nach Italien und der ersten Eroberungen derselben in Neapel und Sicilien, aus dem Dänischen übersetzt von E. F. Mooyer. Minden 1851. 4. *Det Slesiske Selskab for fædrelandsk Cultur dets Uebersicht der Arbeiten im Jahre 1848-1850.* 4. *Det Vestphalske Selskab for fædrelandsk Cultur i Minden: Historische Skizze über Entstehung und Entwicklung dieser Gesellschaft von N. Meyer.* 4. *Professor Chr. Lassen i Bonn hans Indische Alterthumskunde, 2 B. Bonn 1849.* Vendidadi capita quinque priora. 1852. *Dr. Paul Wigand: Wetzlarische Beiträge zur Geschichte und Rechtsalterthümer III, 2-3. 1848, 1851.*

Det Overlausitziske Videnskabers Selskab i Görlitz: Neues Lausitzisches Magazin besorgt durch C. G. Th. Neumann, 24-29 B. 1849-1851. Scriptorum rerum Lusaticarum, neuer Folge 2-3te L. 1850, 1852. *Landraad Tadeusz Wolanski til Pakosc hans Skrift*: Die Opfergefäße des Tempels der Taurischen Diana, dargestellt und ihre slawischen Inschriften erklärt, 1ste Abth. mit 8 Tab. Gnesen 1841. 4. Schrift-Denkmale der Slawen vor Christi Geburt, 2-3 L. Gnesen 1852. 4.

SACHSEN, HESSEN, HANNOVER, NASSAU. *Dr. L. Puttrich i Leipzig hans* Denkmale der Baukunst des Mittelalters in Sachsen II, 8-9. 35-40 Lief. Schluss-Text 1852. fol. *Professor J. K. Bähr i Dresden hans Skrift*: Die Gräber der Lieven. Ein Beitrag zur nordischen Alterthumskunde und Geschichte nebst 21 lithographirten Tafeln, 1850, fol. *Den Kongl. Sachsiske Forening for fædrelandske Oldsager dens* Mittheilungen, 5-6 H. 1849, 1852. *Friherre Max af Speck-Sternburg til Lutschow*: Gedichte von Hermann Maximilian Freiherrn von Speck-Sternburg, Leipzig 1852. *Det historisk-antiquariske Selskab i Altenburg dets* Mittheilungen II, 4; III, 2-3, 1848-1851. *Dr. Back i Altenburg*: Ueber heidnische Opferplätze und Ringwälle. *Foreningen for Hessisk Historie og Landkyndighed i Kassel dens* Zeitschrift V-VII, 1849, 1851. Historisch-topographische Beschreibung der wüsten Ortschaften im Kurfürstenthum Hessen, von G. Landau, 2-3 H. 1851. *Den historiske Forening i Darmstadt dens* Archiv für Hessische Geschichte und Alterthumskunde VI, 1-3, 1849, 1851. Regesten der Urkunden zur Landes- und Orts-Geschichte des Grossherzogthum Hessen; ges. von H. E. Scriba, 3 Abth. 1851. Urkundenbuch des Klosters Arnsburg in der Wetterau, bearb. und herausg. von L. Baur, 1-3 H. Darmstadt 1849-1851. *Foreningen for Rhinsk Historie og Oldkyndighed i Mainz dens* Zeitschrift: I, 1848-1851. Abbildungen von Alterthümern der Mainzer Museum, I-III, 1848, 1851. 4. *Den hist. Forening for Nedersachsen i Hannover dens* Archiv 1848, 1-2 H. 13r Bericht, 1850. *Det Kongl. Videnskabernes Selskab i Göttingen*: Nachrichten 1818, 1849. *Den Voigtlandske oldgranskende Forening i Hohenleuben dens* 22-24er Jahresbericht. Leitfaden für Besucher der Alterthums-Sammlung zu Hohenleuben, von Schmidt. *Foreningen for Nassauisk Oldkyndighed og Historiegranskning dens* Annalen IV, 1. Wiesbaden 1850. P. Hermann Bär, Diplomatische Geschichte der Abtei Eberbach im Rheingau, herausgegeben von F. G. Habel. Wiesbaden 1851.

MECKLENBURG, HAMBURG. *Foreningen for Mecklenborgsk Historie og Oldkyndighed ved Dr. Lisch dens* Jahrbücher und Jahresbericht, 14r-17r Jahrgang. Schwerin 1849-1852. *Dr. G. C. F. Lisch i Schwerin*: Graf Heinrich 21 Reuss zu Köstritz und Herzog Carl Leopold von Meklenburg Schwerin. 1849. 4. *Foreningen for Hamborgs Historie dens* Zeitschrift III, 1851. Hamburgische Chroniken, herausgegeben von J. M. Lappenberg, 1 H. 1852.

BAIERN, WÜRTEMBERG, BÄDEN. *Det Kongl. Videnskabers Academie i München dets* Abhandlungen der historischen Classe V-VI, 1-2; der philosophisch-philologischen Classe V-VI, 2; der mathematisch-physischen Classe V-VI, 1. Bulletin 1848-1851. Monumenta Boica vol. XXXV, 2. Almanach 1849. *Den historiske Forening sst.* Oberbaierisches Archiv X-XII samt 11-13r Jahresbericht 1848, 1851. *Den hist. Forening for Overpfalz og Regensburg dens* Verhandlungen 13-14 B. 1-49-1850. *Den hist. Forening for Overfranken dens* Archiv V. *Den hist. Forening for Nederfranken og Aschaffenburg dens* Archiv X-XII, Würzburg 1850, 1852. *Den hist. Forening for Schwa-*

ben og Neuburg dens Jahresbericht, 1847-1850. 4. *Den hist. Forening i Bamberg dens 12-13er Bericht*, 1849, 1850. Quellensammlung für fränkische Geschichte I, 1. Bayreuth 1849-1850. *Den Württembergiske Oldtids-Forening i Stuttgart dens Fünfter Rechenschaftsbericht 1850-1851*. Jahreshefte 5-6 H. 1848-1851, fol. Skrifter, 2 H. 1852. *Selskabet for fædrelandsk Oldtyndighed i Sinsheim ved Pastor K. Wilhelmi dens Dreizehnter Jahresbericht 1851*.

SCHWEIZ. *Selskabet for fædrelandske Oldsager i Zürich dets Mittheilungen XIII-XVI*, 1849-1852. 4. *Det historiske Selskab i Zürich dets Archiv für Schweizerische Geschichte 2-7 B.* 1844-1851. Die Regesten der Archive in der Schweizerischen Eidgenossenschaft, herausg. von Theodor von Mohr I, 1-4. Chur 1849-1850. 4.

ÖSTERRIG. *Det Keiserlige Videnskabers Akademie i Wien dets Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen 1849-1852*. Sitzungsberichte 1849-1852. Notizenblatt 1852. *Fontes Rerum Austriacarum, Österreichische Geschichtsquellen, Zweite Abth. Diplomataria et Acta 1 B. IV*, 1850. Die Alterthümer vom Hallstätter Salzberg und dessen Umgebung, von Fr. Simony (als Beilage zu den Sitzungsberichten der philos.-hist. Classe Bd. IV). 1850. *Archaeologische Analecten* von Joseph Arneth (Tafeln Bd. VI) 1851. Kritische Durchsicht der von Dawidow verfassten Wörterammlung aus der Sprache der Aino's, von August Pfizmaier. Wien 1851. *Det Kongl. Böhmske Videnskabers Selskab i Prag dets Abhandlungen, Fünfter Folge 5-6 B.* 1847-1850. 4. *Det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab i Brünn dets Mittheilungen 1847-1851*. 4. *Directionen for Museum Francisco-Carolinum i Linz dens 10-11er Bercht*. 1848, 1850. *Det litteraire Selskab i Krakov*: Atlas do oddzialu sztuk i Archeologii Rocznika towarzystwa naukowego z Uniwersytetem Jagiellónskim zla conego. Kraków 1840, fol. Rocznik towarzystwa naukowego z Uniwersytetem Jagiellónskim zlerezonego. Oddzialu sztuk i Archeologii zessyt I. w Krakowie 1851, 8. *Selskabet for sydslavisk Historie i Agram (Zagreb) dets Arkiv za Povestnicu Jugoslavensku*. Knjiga I. Uredio Ivan Kukuljevic Sakcinski. U. Zagrebu 1851.

GRÆKENLAND. *Hr. A. R. Rangabés, Secretair ved det archæologiske Selskab i Athen: Ευρωπαϊκος Έγραμιστής. Τομος Α, hvori p. 138-164, oversat af A. R. Rangabés: Προολόμβιος Ιστορία της Αμερικης. Απόσπασμα εκ των απομνημονευμάτων της Βασιλικής Έταιρίας των Αρχαιολόγων της Αρχτου κατά τὰ έτη 1836-1839 (Ανακάλυψις της Αμερικης κατά τον δέκατον αιώνα) υπό Καρόλου Χριστιανού Ράφνου. Έν Αθηναις 1840*. 8. *Greve Joseph de Cigalla paa Santorin: Αποθήκη των ωφέλιμων και τερπνών γνώσεων, Άριθ. 15-17 έτος 1848, 4., hvori p. 210 sq., 227 sq., 255 sq. Περί της κατά τον δέκατον αιώνα ανακαλυψεως της Αμερικης παρα των Σκανδινάβων, Συντόμος διατριβή υπό Ή. δε Κιγάλλα, meddeelt efter Rafns Fremstilling i Antiquitates Americanæ. Πανδώρα, σύγγραμμα περιοδίζον; έν Αθηναις. 1851, hvori p. 1007 sq. Σκανδιναυικον έν Αμερικη οικόδομηνα; έν Συρω 1810. 4. Νέα Πανδώρα 1852, hvori p. 54 sq.: Συνοπτική έκθεσις της έτησίου γενικής συνεδριάσεως της έν Κοπενώγη Βασιλικής Έταιρείας των Αρχαιολόγων της Αρχτου (en Meddelelse af samme om Selskabets den 25de Februar 1852 paa Christiansborg afholdte Aarsmøde). Fremdeles hans Γενική στατιστική της νησου Θηρας, έν Έρμουπολει 1850; Δοκιμιον έγχειριδιον ήθικης θεολογίας, έν Έρμουπολει 1851 samt flere nygræske Skrifter.*

ITALIEN. HANS MAJESTÆT VICTOR EMANUEL II, KONGE AF SARDINIEN: Leges Municipales 1838. Monumenta historiae patriæ edita jussu regis Caroli Alberti, Scriptorum t. I-III, Augustæ Taurinorum 1840-1848. *Professor Pier-Camillo Orcurti i Turin hans* Catalogo illustrado dei Monumenti Egizii del R. Museo di Torino applicato al Museo d'Antichità ed Egizio e pubblicato per ordine del Ministero d'Istruzione publica. Torino 1852. *Det Kongl. Videnskabers Academie i Neapel dets* Rendiconto delle odunanze e de' lavori. 1849, 1850.

SPANIEN. *Det Kongl. Academie for Spaniens Historie i Madrid:* Memoria historico critica sobre el gran disco de Theodosio en Contrado en Al-mendra-lejo por Don Antonio Delgado 1849. 4. *Det Spanske Academie for Archæologie dets* Estatutos, Madrid 1846. 16. *Don Javier de Quinto i Madrid hans* Discursos politicos sobre la legislacion y la historia del antiguo reino de Aragon, Madrid 1848.

FRANKRIG. *Videnskabernes Academie af det Franske Institut i Paris dets* Mémoires t. XIII-XXI, 1835-1847. 4. *Det geographiske Selskab sst. dets* Bulletin IIIe série, t. VII-XIII, 1847-1850; IV série t. I-II, 1851. *M. Jomard sst.:* Voyage au Ouadây par le cheykh Mohammed Ibn-Omar el Tounsy, publié par le Dr. Perron et M. Jomard. 1851. *Greve René de Bouillé sst. hans* Histoire des Ducs de Guise t. I-IV. 1849. *M. Garcin de Tassy sst. hans* Analyse d'un monologue dramatique indien. 1850. *Videnskabernes Academie i Toulouse dets* Annuaire 1850. *M. Charles des Moulins i Bordeaux hans* Dissertation sur deux rocs branlants du Nontronais avec des observations par Alexis de Gourgues. 1849, 1850. *M. Boucher de Perthes i Abbeville hans* Petit glossaire de quelques mots financiers, med flere Skrifter. *Antiquarernes Selskab i Normandiet dets* Mémoires vol. XVI-XIX, 1847-1852. 4.

BELGIEN. *Det Kongl. Belgiske Videnskabers Academie i Brüssel dets* Bulletins t. XVI-XIX, Annuaire 1849-1852. *Dr. Joly i Renaix i Ost-Flandern hans* Antiquités Celto-Germaniques et Gallo-Romaines trouvées sur le territoire de Renaix. Gand 1845.

NEDERLANDENE. *Det Kongl. Nederlandske Videnskabers Institut i Amsterdam dets* Jaarbok voor 1850. *Videnskabernes Selskab i Utrecht dets* Aanteekeningen 1847-1850. *Geschiedenis der ontdekkingen in de ontdeekkunde van den Mensch, gedaan in de noordelijke Nederlanden, tot aan het begin der negentiende eeuw; door A. van der Boon* 1851. *Foreningen for Oldnederlandsk Literatur i Leiden dens* Werken og Verslagen en Berigten, 1-5 Jaargang 1844-1848. *Selskabet for Nederlandsk Literatur i Leiden dets* Nieuwe Reeks van Werken, V-VI deel, 1847, 1850. *Dr. C. Leemans i Leiden hans* Mededeeling omtrent de schilderkunst der ouden. Amsterdam 1850. *Over Steenen wiggen op Jawa en eenige andere Stenen voorwerpen op Bornco gevonden* 1851. *Dr. L. J. F. Janssen i Leiden hans* Beskrivelsen over De Grieksche, Romeinsche en Etrurische Monumenten. Grieksche en Romeinsche Beelden en Beeldwerken uit het Museum van Oudheden te Leyden met VII Platen, 1849, fol. Grieksche en Romeinsche Græfreliefs uit het Museum etc. met VIII Platen. 1851. *Oudgermaansche en Frankische oudheden opgegraven te Apeldorn, Arnhem* 1850. *Hr. Van den Bergh i Arnhem hans* Skrift De Nederlandsche wateren vóór de twaalfde eeuw. 1850. *Det Frisiske Selskab for Historie, Oldkyndighed og Sproghundskab i Leeuwarden De vrije Fries,* 4-5 d. 1846, 1850. *Dr. J. Dirks i Leeuwarden hans* Bijdragen tot de Munt- en Penningkunde

van Friesland, Derde Vervolg 1848. Geschiedkundige Onderzoekingen aangaande het verblijf der heidens of Egypters in de noordelijke Nederlanden. Utrecht 1851. *Pastor J. H. Halbertsma i Deventer hans Udgate af De Ring van Epe.* 1849. 12.

STORBRITANNIEN OG IRLAND. *Antiquarernes Selskab i London dets Archæologia*, or Miscellaneous tracts relating to antiquity, vol. XXXII-XXXIV. 4. Proceedings vol. II n° 19-32, 1849-1852. *Den Britiske archæologiske Association i London dens Journal*, 1849, Jan., July, Oct. 1850. *Alfred J. Dunkin Esq.*: Monumenta Anglicana, the Monumental Inscriptions of England. Memoranda of Springfield and its neighbourhood, during its Præval Period 1818 (100 copies printed for private circulation). A Report of the Proceedings of the British Archæological Association; at the Fifth General Meeting holden in Worcester in the month of August 1848. London 1851 (only 120 copies printed for private circulation). Sixt Annual Meeting. Chester 1849. A Catalogue of the Museum of Antiquities exhibited at the King's School, Chester. *Det numismatiske Selskab sst.* The Numismatic Chronicle n° 39, 41, 42-49, 55, 56, 58. *Det Kongl. geographiske Selskab i London dets Journal*, vol. 19-22, 1849-1852. *Sir Roderick J. Murchison hans Address to the R. Geogr. Soc. of London* 24 May 1852. *Dr. Norton Shaw, Secretair ved det Kongl. geographiske Selskab i London hans Catalogue of the Library of the R. Geogr. Soc. of London*, 1852, samt Northern Antiquities; or, an historical account of the manners, customs, religion and laws, maritime expeditions and discoveries, language and literature of the ancient Scandinavians (Danes, Swedes, Norwegians and Icelanders) with incidental notices respecting our saxon ancestors. Translated from the French of M. Mallet by Bishop Percy. New Edition revised throughout, and considerably enlarged; with a translation of the prose Edda from the original old-norse text; and notes critical and explanatory, by J. A. Blackwell. To which is added an abstract of the Eyrbyggja saga by Sir Walter Scott. London 1847, 12. *Hr. John Brown i London: Arctic Expedition.* Ordered by House of Commons to be printed 13 April 1848. fol. Arctic Expeditions: 1) Report of the Committee appointed by the Lords Commissioners of the Admiralty to inquire into and report on the recent Arctic Expeditions in search of Sir John Franklin, together with the Minutes of Evidence taken before the Committee, and Papers connected with the subject. 2) Additional Papers relative to the Arctic Expedition under the orders of Captain Austin and Mr. William Penny. 3) Further Correspondence and Proceedings connected with the Arctic Expedition. Presented to both Houses of Parliament by command of Her Majesty. London 1852. fol. *J. O. Halliwell, Esq., hans Udgate af Rara Mathematica*; or Collection of Treatises on the Mathematics and subjects connected with them, from ancient inedited MSS. The Manuscript Rarities of the University of Cambridge, London 1811, m. fl. *Charles Roach Smith Esq. sst. hans Collectanea antiqua*, II, 3, 4, 5, Etchings of ancient remains, illustrative of the habits, customs and history of past ages. 1851. Report on excavations made on the site of the Roman Castrum at Lymne in Kent in 1850, by Charles Roach Smith, with notes on the Original Plan of the Castrum, and on the Ancient State of the Romney Marches, by James Elliott jun. London 1852. 4. Lettres sur la communication entre les deux Bretagnes adressées à M. Roach Smith par M. de Gerville. Valognes 1848. *Dr. John Lee i Hartwell hans Antiquarian Researches in the Ionian Islands in the year 1812.* *Det Syrisk-Egyptiske Selskab i London dets: Original Pa-*

pers, vol. I, London 1845 og Report, 1846-1852. *Det antiquariske Selskab i Cambridge*: Shermanni Historia Collegii Jesu Cantabrigiæ, ed. J. O. Halliwell. *Charles Frost Esq. hans Notices relative to the early history of the town and port of Hull*. 1827. 4. *Joseph Mayer, Esq. i Liverpool*: Thomas Sprott's Chronicle of Profane and Sacred History, translated from the Original Manuscript, on twelve Parchment Skins in the possession of Joseph Mayer, Esq., by William Bell, accompanied by an exact Anastatic Fac Simile of the entire Original Codex. Liverpool 1851. 4. *John Britton Esq. hans Memoir of John Aubrey* 1845. The Naturel History of Wiltshire 1847, med flere Skrifter. *Det litteraire og philosophiske Selskab i Leicester dets Report* 1852. *De skotske Antiquarers Selskab*: Synopsis of the Museum of the Society of Antiquities of Scotland. Edinburgh 1849. 12. *Patrick Chalmers Esq. of Auldbar Castle i Skotland*: The ancient monuments of the county of Angus including those at Meigle in Perthshire and one at Fordoun in the Mearns. Edinburgh 1848. Imp. fol. *Det Kongl. Irske Academie i Dublin dets Transactions* vol. XXII. 1849. Proceedings III-V, 1847-1851. *Major North Ludlow Beamish til Beaumont hans Address* delivered to the Cork Scientific and Literary Society. Cheltenham 1842.

NORDAMERICA. *Statssecretairen for de Indianske Antiggender i Washington L. Lea efter Congressens Beslutning*: Historical and Statistical Information respecting the History, Condition and Prospects of the Indian Tribes of the United States; collected and prepared under the Direction of the Bureau of Indian affairs per Act of Congress of March 3rd 1847, by Henry R. Schoolcraft; illustrated by S. Eastman. Published by authority of Congress P. I-II, Philadelphia 1851-1852. 4. *Det Smithsonske Institut i Washington*: Smithsonian Contributions to knowledge vol. I-IV, Washington 1848-1852. 4. Reports etc. 1849-1851. Notices of Public Libraries in the United States of America, by Charles C. Jewett, 1851, samt en Deel andre Skrifter, mest af geographisk Indhold. *Major James D. Graham af de forenede Staters topographiske Ingenieur-Corps*: A Map of the extremity of Cape Cod (de gamle Nordboers Kjalarnes) including the Townships of Provincetown and Truro, with their Seacoasts and of Cape Cod Harbour, State of Massachusetts, executed 1833-1835 under the direction of James D. Graham, 4 Blade i Fol. med flere Korter over Dele af de forenede Stater. *E. G. Squier og E. H. Davis deres Skrift* Ancient Monuments of the Mississippi valley comprising the results of extensive surveys and explorations. *E. G. Squier, Esq. hans Aboriginal Monuments of the State of New York* 1850. 4., og American Archæological Researches no 1. The Serpent Symbol, and the worship of the reciprocal principles of nature in America 1851. *J. R. Bartlett Esq. i New York*: Transactions of the American Ethnological Society vol. II; deri Art. III (p. 209-214) View of the ancient Geography of the Arctic Regions of America, from accounts contained in Old-Northern Manuscripts, by Chas. C. Rafn. *Aaron H. Palmer Esq. sst.*: Memoir, geographical, political, and commercial on the present state of Siberia, Manchuria, and the Asiatic islands of the Northern Pacific Ocean. 1818, med flere Skrifter. *Det Americanske philosophiske Selskab i Philadelphia dets Proceedings* 1851. *Det Americanske Academi for Kunster og Videnskaber dets Memoirs*, New Series, III-IV, P. 1-2, Cambridge and Boston 1848-1850. 4. Proceedings vol. I, II. *Professor Silliman i Newhaven*: The American Journal of Science and Arts. 1848-1850. *Oberst W. W. S. Bliss i New-Orleans*: The history of Louisiana, from the earliest period, by F. X.

Martin, vol. I-II, 1827-1829. History of the Discovery and Settlement of the valley of the Mississippi, by the three great European powers, Spain, France and Great-Britain, and the subsequent occupation, settlement, and extension of civil government by the United States untill the year 1846; by John W. Monette, vol. I-II. 1848; med flere americanske Skrifter og Kort. *M. Charles Gayarre sst. hans* Histoire de la Louisiane, vol. I-II. 1846; Louisiana, its history & romance, 1851. *B. M. Norman, Esq. sst. hans* Rambles by land and water, or notes of travel in Cuba and Mexico 1845. New-Orleans and environs. 1845; *fremdeles* Historical Collections of Louisiana, by B. F. French, I-II, 1846-1850. *Professor Koepfen sst.* The American Journal 1848 June-Sept., deri p. 615 sq. Adventures and Conquests of the Normans in Italy during the dark ages by F. Schiern, translated by A. L. Koepfen. *Dr. Bennett Dowler sst. hans* Tableaux, geographical, commercial, geological and sanitary of New-Orleans med 8 andre Smaaskrifter mest af physiologisk Indhold. 1846-1851. *Increase A. Lapham Esq. hans:* Wisconsin, its Geography and Topography, History, Geology and Mineralogy together with brief sketches of its Antiquities etc. Milwaukee 1846. 12. *Abbed Don Carlos Brasseur de Bourbourg i Mexico hans* Carta para servir de introduccion a la historia primitiva de las naciones civilizadas de la America septentrional. Mexico 1851. 4. *Don José Fernando Ramirez sst. hans* Proceso de Residencia contra Pedro de Alvarado, ilustrado con estampas sacadas de los antiguos codices mexicanos y notas y noticias biograficas, criticas y arqueologicas. Lo publica paleografiado del ms. original el Lic. Ignacio L. Rayon, México 1847. *Fremdeles:* Historia de la conquista de México, con una ojeada preliminar sobre la antigua civilizacion de los Mexicanos, y con la vida de su conquistador Fernando Cortez. Escrita en ingles, por W. Prescott, y traducida al espanol por Joaquin Navarro t. I-III, México 1844-1846.

SYDAMERICA. *Det Brasilianske historiske og geographiske Institut dets* Revista trimensal de Historia e Geographia. 1848-1851. *Don Pedro de Angelis i Buenos Aires hans* Memoria historica sobre los derechos de soberania y dominio de la Confederacion Argentina 1852. *Don Mariano E. de Rivero i Lima:* Antiguedadas Peruanas por Mariano Eduardo de Rivero y Juan Diego de Tschudi. Vienna 1851, 4, med Atlas i Tværfolio.

ASIEN. *John Wilson, Esq. i Bombay hans Skrift* On the Villages and Towns named Hazar and Hazon in the Scriptures, with the Identification of the Hazor of Kedar. 1852. *Det litteraire Selskab i Madras dets* Journal of Literature and Science, 1848, 1849, 1850. Jan-June. *Selskabet for Kunster og Videnskaber i Batavia dets* Verhandlingen XXI, XXII, XXIII, 1846, 1849, 1850. 4.

HID KONUNGLIGA
NORRÆNA FORNERÆDA-FELAG

PANN FYRSTA JANUAR

1850.

YFIRLIT YFIR

HINS KONUNGLIGA NORRÆNA FORNFRÆDA-FELAGS

FASTA SJOD,

MED NAFNASKRA HINNA

STIPTANDI FELAGA.

SKGR. Eptir lögnum skulu standa í öllum ársskýrslum nöfn hinna STIPTANDI
FÆLAGA, sem hafa greidt til sjóðs félagsins 100 rbd. eða meira.

	Silfr.	Rbd.
II. H. T. FRIDREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. FRIDREKR VII, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. OSCAR I, KONUNGR I NORVEGI OK SVIARIKI	300	
II. H. T. NIKOLAS I, KEISARI I RUSSLANDI	400	
H. H. T. FRIDREKR VILHJALMR IV, KONUNGR I PRUSSALANDI	200	
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	200	
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100	
H. K. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100	
H. H. T. KARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200	
H. H. T. PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200	
II. II. T. OTTO I, KONUNGR I GRIKKLANDI	150	
H. H. T. FRIDREKR AUGUST, KONUNGR I SAXLANDI	100	
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH, KONUNGR I PERSIDALANDI	400	
H. Ks. T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100	
II. K. T. GEORG, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELIZ	180	
H. K. T. FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN	180	
H. K. T. AUGUST, STORHERTOGI I ALDINBORG	200	
H. K. T. LEOPOLD, STORHERTOGI I BADEN	100	
II. K. T. KARL, KONUNGSEFNI SVIA OK NORDMANNA	100	
H. Ks. T. ALEXANDER, STORFURSTI, KEISARAEFNI I RUSSLANDI	300	
H. Ks. T. MAXIMILIAN, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200	
II. K. T. GUSTAF, PRINZ AF NORVEGI OK SVIARIKI	100	
II. K. T. VILHJALMR, PRINZ AF PRUSSALANDI	100	
H. K. T. JOHAN, PRINZ AF SAXLANDI	100	
H. K. T. FRIDREKR, PRINZ AF NIDRLÖNDUM	100	
II. K. T. KARL, HERTOGI I LUKKA	250	
H. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOYEN-KARIGNAN	100	
H. T. VILHJALMR*, HERTOGI I NASSAU	200	
II. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU	100	
H. T. ERNST, HERTOGI I SAXA-KOBURG OK GOTHA	100	
H. T. KONSTANTIN FRIDREKR PÈTR, PRINZ AF ALDINBORG	100	

AALL (Jacob)*, járnúama-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi . . .	100
ACKERMANN (W. A.), prófessor við gymnasium ok bókavörð í Lýbiku.	100
ADLERBERG (V.), general-lieutenant ok efsti póstdirektor í Pétursborg .	100
ANLEFELDT-LAURVIG (C. J. F. greifi), kammerherra, at Lángalandi . .	100
ALBINUS (J. H. J.), proprietèri at Varmörk í Slesvík	300
ALMEIDA E ALBUQUERQUE (Don Francisco), ríkisráðgjafi, Rio Janeiro .	100
AMHERST (William Pitt, jarl), at Montreal í Kentiskíri á Englandi . . .	100
ANDERSEN (Jannich), kansalliráð ok sættanefndarmaðr, í Oðinsve	450
ARAUJO-RIBEIRO (Don José de), sendiherra Brasilíu-keisara í Parísarborg.	100
ASPINWALL (Thómas), norðamerikanskur aðalkönsúl í Lundúnum	100
BEAMISH (North Ludlow), majór, at Beaumont á Írlandi	100
BERZELIUS (Jacob, fríherra)*, professor, ritari vísinda-akad. í Stokkholmi.	100
BEXLEY (Nikolás, lávarðr), forseti hins kon. bókmenta-félags í Lundúnum.	200
BIBESCO (H. T. fursti Georg), fyrrum hospóðar á Blökumannalandi . . .	200
BILLE-BRANE (Preben, greifi), geh. konf.-ráð, at Brabesminni á Fjöni .	100
BLÖME (Adolph von), fyrrum sendiherra Danakonúngs í Lundúnum . .	100
BLÖME (Óttó greifi), fyrrum sendiherra Danakonúngs í Pétursborg	170
BLUDOFF (Dmitri), stjórnarherra innanríkis málefna í Pétursborg	100
BOTFIELD (Beriah, esq.), at Norton-Hall í Northamtúnskíri á Englandi .	200
BOUCHER DE PERTHES (J.), forseti vísinda-félagsins í Abbeville	100
BOUILLÉ (René, greifi), fyrrum sendiherra Frakkakonúngs í Túrin . . .	100
BRIDGHAM (Hon. Samuel W.), í Providence, Rhode-Islands fylki	100
BROCKDORFF (Cai L. fríherra)*, ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl . . .	100
BROWN (John Carter, esq.), í Providence, Rhode-Islands fylki	100
BRÖNDSTED (P. O.)*, prófessor við háskólann, í Kaupmannahöfn	100
BÜLOW (Jóhan von)*, geheime-konferenzráð, at Sanderumgarði á Fjöni.	100
BUTURLIN (Dmitri P.), ríkisráðgjafi Rússakeisara í Pétursborg	100
CARLISLE (Sir Nikolás)*, ritari fornfræðinga-félagsins í Lundúnum . . .	300
CASAS (Don F. Ramon), erkibiskup í Guatemala ok biskup í Havanna.	170
CHAUDOIR (barún Stanislás de), skólaræðismaðr í fylkinu Kieff	100
CHRISTIE (Vilhjálmr Frimann Koren)*, fyrrum stiptamtmaðr í Björgvin.	100
CIGALLÁ (greifi Jósep), á Santoríney í Grikklandshafi	100
COOPER (Charles Purton, esq.), F.R.S., F.S.A., meistari í heimsp. í Óxnaforðu.	100
COOMANS (E. W.), sendiherra Danakonúngs í Greifshaga	400
DASCHKOFF (Dmitri)*, lögstjórnarherra Rússakeisara í Pétursborg	100
DASCHKOFF (G. A.), aðalkönsúl Rússakeis. í Moldá ok Blökumannalandi.	100
DAVIS (Sir Jón F.), sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi	100
DEMIDOFF (fursti Anathol), greifi, at San Donato í Toskana	200
DIETRICHSTEIN (greifi Máziz von), forstjóri hirðbókasafnsins í Vínarborg.	100
DONNER (Conrad H.), at Rethwisch, konferenzráð, í Áltóna	250
DOUDEAUVILLE (O hertogi af)*, jafningi, forseti landafræðis fél. í Parísarborg.	100
EKMAN (G. H.)*, kommers-ráð, stórkaupmaðr í Gautaborg	100
ELLESMERE (Francis lávarðr Egerton, jarl), F.G.S., Hon. D.C.L. í Óxnaforðu.	100
ELPHINSTONE (Hon. Mount-Stuart), félagi hins asfatiska félags í Lundúnum.	100
ELTON (Romeo), prófessor við Browns háskóla í Providence, Rhode Island.	100
EUGENIUS (H. T.)*, metrópolit-erkibiskup í Kieff ok Halicz	100

FIFE (James Duff jarl af), fylkissjóri í Banffskíri á Skotlandi	100
FORCE (Hon. Pètr), Washington, Kólumbíufylki í Norðrameríku	100
FREYMARK (C. A. W.), aðal-superintendent ok evangelískr biskup í Posen.	100
GALITZIN (fursti Dmitri), aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki	200
GALITZIN (fursti Sergius), skóla-ræðismaðr í Moskófylki	240
GÖRTSCHAKOFF (fursti Pètr), aðal-höfuðsmaðr yfir Vestr-Siberíu	100
GRÅBERG DE HENSÖ (greifi J.)*, kammerherra stórhertogans í Toskana.	100
GURNEY (Hudson esq.), varaforseti fornfræðinga-félagsins í Lundunum	100
HALL (Roman), aðmiral, aðal-ræðismaðr í Arkhangel	100
HALLAM (Henry), varaforseti fornfræðinga-félagsins í Lundunum	100
HAMBRO (Carl Joaquim), fyrrum norðamerískr konsúl, í Lundunum	100
HEINTZE (J. F. E. barún von), kammerherra ok amtmáðr í Kíll	100
HORSBURGH (James)*, hydrograph hins enska verzlunarfélags í Austrindíum.	150
INGRAM (James), forseti í „Trinity College“ við háskólann í Óxnafurðu.	100
JACOB (H. H.), biskup í Saratoff ok Zarízinsk	100
JENISCH (M. J.), ráðherra í frístaðnum Hamborg	100
KEMBLE (John M. esq.), M. A., Trinity College í Kambryggju	100
KIRIAKOFF (Mikael)*, kollegieráð ok bókræðingr í Odessa	120
KLEWIZ (W. A. von), leyndar-rikisráðgjafi Prússakonungs í Berlín	120
KLICK (Jóhan Jacob), konsúl Danakonungs í Buenos-Aires	100
KOLD (Pètr)*, agent, kaupmaðr í Nípum, á Norðr-Jótlandi í Danmörk	600
KOUSCHELEFF-BESBORODKO (greifi A.), rétt statsráð, í Pétursborg	100
KRABBE-CARISUS (Hans)*, stjórnherra utanríkis málefna, í Kaupmannahöfn	100
LAMB (William, esq.), á St. Thómas í Vestrindíum	210
LANG (Hugh)*, M. D., konsúl Danakonungs í Greenok á Skotlandi	100
LEATHES (Philip Hammersley, esq.)*, F. S. A. í Lundunum	100
LE-BLANC (Tomas, esq.)*, LL.D., F.S.A., málafærslumaðr, í Lundunum	100
LEE (John, esq.) LL.D., meðlimr hins konungliga félags í Lundunum	100
LERCHENFELD (E. barún von), leyndar-rikisráðgjafi, í Munken	100
LEWIS (Martin, esq.), í Baltímóre, í Maríulands fylki í Norðrameríku	100
LOPEZ (Don Carlos A.), præsident í fríveldinu Paraguay í Suðrameríku	100
LOWELL (Charles), D.D., sóknapræstr í Boston í Massachusetts fylki	100
LUYNES (Honoré T. P. J. d'Albert hertogi af), í Parísarborg	200
MACAUL (John), M. A. í Óxnafurðu, brezkr konsúl í Kaupmannahöfn	100
MACEDO (Don Joaquim da Costa de), ritari vísinda-akademíisins í Lissabon.	100
MACREGOR (Francis Coleman), brezkr aðalkonsúl á Kínverjalandi	100
MACLEOD (Sir Henry G.), ræðismaðr á Trinidad í Vestrindíum	100
MANOKJEE CURSETJEE (esq.), þarsískr bókræðingr, í Bombay	100
MARQUEZ (J. J.), fyrrum præsident í Nýju-Granada í Suðrameríku	100
MARTINEZ DE LA ROSA (Don F.), stundiherra Spánardrottningar í Rómaborg.	100
MAVROS (Nikolás de), rétt statsráð ok aðaltilsjónarmaðr, í Búkarest	100
MENSHIKOFF (fursti Alexander), aðmiral, aðal-höfuðsmaðr yfir Finnlandi.	150
METCALPE (Sir Charles), ræðismaðr yfir Agra í Hindostan	200
METTERNICH (C. fursti), ríkis-kanseler Austríks-keisara, í Vínarborg.	100
MÉNISCALCHI (greifi Franz), kammerherra Austríks-keisara, í Veróna.	100
MITTBOVSKY (greifi A.F.)*, efsti kanseler Austríks-keisara, í Vínarborg.	100

MOLANDER (Jóhan) ^o , T.D., biskup yfir Borgá stípti í Finnlandi	100
MOLTKE (greifi A. W.), stjórnarráðs-forseti Danakonungs, í Kaupmannahöfn.	100
MOLTKE (greifi Karl E.), geheime-konferenzeráð, at Ágörðum á Sjálandi.	100
MOLTKE-HVITTFELDT (greifi A. G.), sendiherra Danakonungs í Neapel.	100
MONTEFIORE (Sir Moses), meðlimr hins konungliga félags í Lundunum.	100
MÚLERTZ (Andreas F.) ^o , P. D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi .	100
MURPHY (Hon. Henry C.), Nýja-Jörvík í Norðrameríku	100
NAVARRETE (Don Fern.z de) ^o , forseti hins kon. sögu-akad. í Madrid .	100
NEOPHYTOS (H. T.), metrópólit.-erkibiskup á Blókumannalandi	100
NORDIMBRALAND (A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi), á Alnvíkkastala . .	100
OLPERS (J. F. M. von), aðalræðismaðr yfir gripasöfnum Prússa, í Berlín.	100
ORLOFF (greifi Alexis), general, ríkisráðgjafi Rússakeisara í Pétursborg .	100
OUSELEY (Sir Gore), formaðr í hinu asiátiska félagi í Lundunum	100
OUSELEY (Vilhjálmr G.), sendiherra Stóra-Bretlands í Buenos Aires . .	100
PETERSON (John), yfirdómari á St. Vincent í Vestríndíum	100
PETIT (Louis Hayes, esq.), meðlimr hins konungliga félags í Lundunum.	200
PLASKETT (Jósep), majór, á St. Croix í Vestríndíum	100
PLUMER (Vilhjálmr, esq.), í Epping í Nýja-Hampskiri	100
PRECHT (H. W.), ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr á St. Thomas .	200
PRESCOTT (Henry), fyrrum höfuðsmaðr á Nýfundnalandi	100
PRÆUS (J. C.), sörenskrifari í Vestra Niðarnesi, staðarfogeti í Grimstað .	100
PRIETO (Don Joaquim), fyrr. præsident í fríveldinu Kili í Suðrámeríku .	100
PYRKER (H. T. J. L.) ^o , patriarki-erkibiskup, at Erlá í Ungaralandi . . .	100
RADAKANTRADJA BARADUR (Esq.), hindverskr bókfræðingr í Bengalalandi.	100
RAFN (Carl Christján), ritari félagsins	100
REHLING (J.) ^o , fyrr. aðal-ræðismaðr hinna dönsku Austrindía, í Tranquebar.	100
REVENTLOW (F. D. greifi af), sendiherra Danakonungs í Lundunum . .	100
REVENTLOW (D. C. E. greifi af), kammerherra, at Brahetrolleborg á Fjöni.	100
ROMUALDO (H. T.), erkibiskup í Brasilíulandi	100
RUMIN (N. de), rétt statsráð Rússakeisara, í Moskó	100
SALVANDY (N. A. greifi), f. stjórnarráðgjafi Frakkakonungs, í Parísarborg.	100
SANTA-CRUZ (Andreas), verndari hins Perú-Bolivíska sambands, í Líma.	160
SCAVENTIÚS (Jacob Brönnum), hirðveiðameistari, at Bassanesi á Sjálandi.	100
SCHACK (Ottó Diderik greifi af), at Schackenborg á Suðr-Jótlandi. . . .	100
SCHINDLER (Jóhan), fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká	100
SCHMIDT (P. C.), proprietèri at Vindabý ok ráðherra í Tönningen . . .	200
SCHOLTEN (P. C. F.), aðal-ræðismaðr hina dönsku Vestrindía, á St. Croix.	100
SCHURERT (F. H. von), general-lieutenant, í Pétursborg	100
SIEVEKING (Karl) ^o , syndicus í fristaðnum Hamborg	100
SJÖGREN (A. J.), statsráð ok meðlimr vísinda-akademisins í Pétursborg.	100
SMITH (John Cotton, esq.), í Sharon í Konnektíkúts fylki	100
SMITH (Mikael), ræðismaðr við hinn norska land- ok sjóher, í Arendal.	100
STENHAMMAR (M.), T. D., prófastr ok sóknapr. at Risingum á Austr-Gautlandi.	100
STIFFT (fríherra A. J. v.) ^o , líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg.	100
STIRBEY (H. T. Barbo fursti), hospóðar í Blökumannalandi	100
STOURDZA (H. T. fursti Mikael), hospóðar í Moldá	200

STROGANOFF (Gregorius greifi), leyndarráð Rússakeisara í Pétursborg . . .	100
STRÖBERG (Christopher)*, kanselliráð, í Álaborg á Norðr-Jólandi . . .	600
SUDRLAND (G. G. L. G. hertogi), Dunrobin kastala á Suðrlandi	100
SWINEBURNE (Sir John E. bart.), forseti fornfræða-félagsins í Nýkastala.	150
TEJMOURAZ (H. H. Czarevitsj)*, prins af Georgiu, sonr Georgs konungs-xiiij.	100
TELBKI VON CZEK (greifi Jósep), höfuðsmaðr yfir Síbenborg	100
THAMSEN (Hans Ditleifr)*, rétt statsráð, í Hrossagarði	2,020
TITOFF (Valdimar Pálovitsj), sendiherra Rússakeisara í Miklagarði . . .	100
TÓRENO (greifi José María de)*, kammerherra Spánardrottningar, Madríd.	100
TYSKIEWICZ (greifi Eustacius), forstjóri fyrir skólunum í Borysoff . . .	100
UVAROFF (Sergius), leyndar-riksráðgjafi Rússakeisara, í Pétursborg . . .	100
VAN BUREN (Martin), fyrrum præsident í fríveldum Norðrameríku . . .	100
VAN DEURS (J. E.), general-krigscommissarius, at Fryrdal á Sjálandi.	100
VARGAS (J. F.), M. D., fyrr. præs. í fríveldinu Venezuela í Suðrameríku.	100
WALDO (Daniel, esq.), í Worcester í Massachusettsfylki	100
WALLÉN (C.), leyndar-ráðgjafi, ráðherra í Finnlandi, Helsíngfors	100
WARZAWA (greifi Paskévitsj Erivansky, fursti af), landsstjóri í Pólinalandi.	150
WEBSTER (Noah), LL. D., Nýjahöfn í Konnektíkúts fylki	100
WELLENHEIM (Leopold Welzl von)*, híróráð, í Vínarborg	100
WOOLSEY (Þórðr Dwigth), professor við háskólann í Nýjahöfn, Konnektíkút.	100
WERKMESTER (Martinus), landmælari, í Sveinborg á Fjóni	100
WILSON (Right Rev. Daniel), D.D., biskup í Kalkútta í Bengalalandi . .	100
WINTHROP (Thomas L.), forseti hins vínlénka fornfræða-félags í Boston.	100
WOLANSKI (Tadeusz Przytaciel z Wolan), at Pakosc í Brombergsfylki.	100
WOOD (Richard, esq.), brezkr konsúl í Damaskus	100
Rússneskr höfðingi í Pétursborg	100
Ameríkanskir bókskráðingr	500
Sjóðr með einkennisnafni „GRÆNLAND“	600
Sjóðr með einkennisnafni „STAFANGR“	200
Annat vaxtafé, safnat af tillögum sem goldin eru í einu lagi	20,830
FÉLAGSINS FASTA SJÓÐR 31. dec. 1849	50,000

ERKLÆRING FRA REVISORERNE.

Undertegnede have, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1849 valgte Revisorer, efterseet Selskabets faste Fond for islandske Oldskrifters Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme til Beløb 50,000 Rbdlr. Sølv i 4 Procents Obligationer og bevidne herved at den Bestemmelse, som den Kongelig confirmerede Fundats for Fonden af 30te October 1834 § 4 foreskriver, er iagttagen.

Kjöbenhavn den 12te Februar. 1850.

A. KIELLERUP.

P. KNUDSEN.

* For at vinde større Plads til de videnskabelige Meddelelser, meddeles herefter den fuldstændige Medlemsliste een Gang i hvert Bind af „Antiquarisk Tidsskrift“, nemlig i Bindets tredie Aargang, hvilket vil være tilstrækkeligt med Hensyn til Regnskabet, da de i de tre Aar ydede Bidrag blive saaledes anmeldte ved denne Liste, og disses Totalbeløb saaledes svare til Beløbet af de Summer, der i Regnskabs-Uddragene for de tre Aar ere førte til Indtægt som Medlems-Bidrag.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1849.

INDTÆGTER:

	Rbd.	Sk.
Casse-Beholdning fra 1848 . . . . . r. S.	73.	23.
HANS MAJESTÆT KONGEN AF DANMARKS aarlige Gave	300.	"
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne ¹	850.	"
Aarlige Bidrag fra samme ²	837.	"
Bøger og extraordinære Tilskud ³	122.	80.
Renter af den faste Fond	1796.	64.
(efter Fradrag af Krigsskatten 163 Rbd. 32 Sk.)	3979.	71.

UDGIFTER:

Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	895.	86.
<i>Isendinga Sögur</i>	50.	"
<i>Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie</i>	414.	"
<i>Antiquarisk Tidsskrift</i>	475.	15.
<i>Antiquités Russes et Orientales</i>	392.	72.
Tegninger samt disses Graving i Staal, Kobber eller Træ til <i>Atlas for nordisk Archæologie, Antiquarisk Tidsskrift m. v.</i>	404.	60.
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobber, Papir.	643.	80.
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	241.	14.
Andre Udgifter til Selskabets Bud, Opvarteren ved Forsamlin- gerne, Qvitteringsblanketter, ved Diplomers Udfærdigelse, } Porto af Breve og Pakker m. v.	323.	6.
	3840.	45.
Casse-Beholdning den 31te December 1849	139.	26.
	3979.	71.

KJØBENHAVN den 31te December 1849.

J. F. MAGNUSEN.

Undertegnede, der i Aarsmødet den 8de dennes af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab ere valgte som Revisorer af Regnskabet for forrige Aar, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilage, og befundet dette rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1849 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Foundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges⁴.

KJØBENHAVN, den 12te Februar 1850.

A. KJELLERUP.

P. KNUDSEN.

1-2) Disse trede Summer udgjøre Beløbet af Medlemmernes i Aaret 1849 ydede Bidrag; de i de tre Aar 1849-1851 ydede Bidrag ville blive næmlede næstledte ved den fuldstændige Liste, der meddeles det tredje Aar. 3) Nogle Bidrag fra Udlandet ere erlagte i fremmede Myntsarter, der ere omvexlede. Dissets Beløb i Rbd. r. S. ere i det skrevne Regnskab nøiagtig specificerede, ethvert paa sit Sted, men her blive Overskuddene af Skillingen, for Pladsens Skyld, henførte samlede under Rubrikken "extraordinaire Tilskud." 4) Foundationens § 2 bestemmer nemlig, at alle de bestandige Bidrag af 80 Rbd. og ligelædes de større Donationer skulle anvendes til den faste Fonds successive Forøgelse.

YFIRLIT YFIR

HINS KONUNGLIGA NORRÆNA FORNFRÆDA-FELAGS

FASTA SJOD,

MED NAFNASKRA HINNA

STIPTANDI FELAGA

ÞANN FYRSTA JANUAR 1852.

	Silfr.	Rbd.
H. H. T. FRIDREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. FRIDREKR VII, KONUNGR I DANMÖRKU	300	
H. H. T. OSCAR-I, KONUNGR I NORVEGI OK SVIARIKI	300	
H. H. T. NIKOLAS I, KEISARI I RUSSLANDI	400	
H. H. T. FRIDREKR VILHJALMR IV, KONUNGR I PRUSSALANDI	200	
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	200	
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100	
H. H. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100	
H. H. T. KARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200	
H. H. T. VICTOR EMANUEL II, KONUNGR I SARDINIU	200	
H. H. T. PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200	
H. H. T. OTTO I, KONUNGR I GRIKKLANDI	200	
H. H. T. FRIDREKR AUGUST, KONUNGR I SAXLANDI	100	
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH, KONUNGR I PERSIDALANDI	400	
II. Ks. T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100	
H. K. T. GEORG, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELIZ	200	
H. K. T. FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN	200	
H. T. K. AUGUST, STORHERTOGI I ALDINBORG	200	
H. K. T. LEOPOLD, STORHERTOGI I BADEN	100	
H. K. T. KARL, KONUNGSEFNI SVIA OK NORDMANNA	100	
II. Ks. T. ALEXANDER, STORFURSTI, KEISARAEFNI I RUSSLANDI	300	
H. Ks. T. MAXIMILIAN, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200	
H. K. T. GUSTAF, PRINZ AF NORVEGI OK SVIARIKI	100	
H. K. T. FRIDREKR VILHJALMR, PRINZ AF PRUSSALANDI	100	
II. K. T. JOHAN NEPOMUK JOSEF, PRINZ AF SAXLANDI	100	
H. K. T. VILHJALMR FRIDREKR, PRINZ AF NIDRLÖNDUM	100	
II. Ks. T. KONSTANTIN FRIDREKR PËTR, PRINZ AF ALDINBORG	100	
H. K. T. KARL HLÖÐVER AF BURBON, HERTOGI I LUKKA	300	
H. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOYEN-KARIGNAN	100	
H. T. VILHJALMR*, HERTOGI I NASSAU	200	
H. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU	100	
H. T. ERNST, HERTOGI I SAXA-KOBURG OK GOTHA	100	

AALL (Jacob)*, jurnnama-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi . . .	100
ACKERMANN (V. A.), prófessor við gymnasium ok bókavörðr í Lýbiku . . .	100
ADLERBERG (V.), generál-lieutenant ok efsti póstdirektor í Pétursborg . . .	100
AHLERFELDT-LAURVIG (C. J. F. greifi), kammerherra, at Långalandi . . .	100
ALBINUS (J. H. J.), proprietæri at Varmörk í Slesvik	300
ALMEIDA E ALBUQUERQUE (Don Francisco), ríkisráðgjafi, Rio Janeiro . . .	100
AMHERST (William-Pitt, jarl), at Montreal í Kentískri á Englandi	100
ANDERSEN (Jannich), kanselliráð ok sættanefndarmaðr, í Oðinsve	450
ARAÚJO-RIBEIRO (Don José de), sendiherra Brasíliu-keisara í Parísarborg, . . .	100
ASPINWALL (Thómas), norðrameríkanskur aðalkonsul í Lundúnum	100
BEAMISH (North Ludlow), majör, at Beaumont á Írlandi	100
BERZELIUS (Jacob, friherra) ^o , prófessor, ritari vísinda-akad. í Stokkhólmi, . . .	100
BEXLEY (Nicolás lávarðr)*, forseti hins kon. bókmenta-félags í Lundúnum. . . .	200
BIBESCO (H. T. fursti Georg), fyrrum hospóðar á Blökumannalandi	200
BILLE-BRAHE (Preben, greifi), geh. konf.-ráð, at Brahesminni á Fjöni . . .	100
BLISS (W. W. S.), ofursti ok bókræðingr, Nýja-Orleans	100
BLOME (Adolf von), fyrrum sendiherra Danakonúngs í Lundúnum	100
BLOME (Ottó, greifi) ^o , fyrrum sendiherra Danakonúngs í Pétursborg	170
BLUDOFF (Dmitri), stjórnarherra innanríkis málefna í Pétursborg	100
BOTFIELD (Beriah, esq.), at Norton-Hall í Northamúnskri á Englandi. . . .	200
BOUCHER DE PERTHES (J.), forseti vísinda-félagsins í Abbeville	100
BOUILLÉ (René, greifi), fyrrum sendiherra Frakkakonúngs í Túrin	100
BRIDGHAM (Hon. Samuel W.), í Providence, Rhode-Islands fylki	100
BROCKDORFF (Caj L. friherra) ^o , ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl	100
BROWN (Jón, esq.), meðlimr jarðarlýsingar-félagsins í Lundúnum.	100
BROWN (Jón Carter, esq.), í Providence, Rhode-Islands fylki	100
BRÖNDSTED (P. O.) ^o , prófessor við háskólann í Kaupmannahöfn	100
BÜLOW (Jóhan von) ^o , geheime-konferenzráð, at Sanderungarði á Fjöni. . . .	100
BUTURLIN (Dmitri P.), ríkisráðgjafi Rússakeisara í Pétursborg	100
CARLISLE (Sir Nicolas) ^o , ritari fornfræðinga-félagsins í Lundúnum	300
CASAEUS (Don F. Ramon), erkebiskup í Guatemala ok biskup í Havana. . . .	170
CHALMERS (Patrick, esq.), Auldbar-kastala, Brechin á Skotlandi	100
CHAUDOIR (barún Stanislás de), skólaræðismaðr í fylkinu Kieff	100
CHRISTIE (Vilhjálmr Frimann Kocæn) ^o , fyrrum stiptamtmaðr í Björgvin	100
CIGALLA (greifi Jósep), á Sántoriney í Grikklandshafi	100
COOPER (Charles Purton, esq.), F.R.S., F.S.A., meistari í heimsp. í Öxnafurðu, . . .	100
COOPMANS (E. W.), sendiherra Danakonúngs í Greifahaga	100
DASCHKOFF (Dmitri) ^o , lögstjórnarherra Rússakeisara í Pétursborg	100
DASCHKOFF (G. A.), aðalkonsul Rússakeis. í Moldá ok Blökumannalandi. . . .	100
DAVIS (Sir Jón F.), sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi	100
DÉMIDOFF (fursti Anathol), greifi, at San Dpnato í Toskana	200
DIETRICHSTEIN (greifi Máriz von), forstjóri hliðbókasafnsins í Vínarborg. . . .	100
DONNER (Conrad H.), at Rethwisch, konferenzráð, í Altóna	250
DOUDEAUVILLE (O. hertogi af) ^o , jafningi, forseti landafræðisfél. í Parísarborg. . . .	100
EKMANN (G. H.) ^o , kommers-ráð, stórkaupmaðr í Gautaborg	100
ELLESNERE (Francis lávarðr Egerton, jarl) F.G.S., Hon. D.C.L. í Öxnafurðu. . . .	100
ELPHINSTONE (Hon. Mount-Stuart), félagi hins asiátiska félags í Lundúnum. . . .	100

ELTON (Romeo), prófessor við Browns háskóla í Providence, Rhode-Island.	100
EUGENIUS (H. T.)*, metrópolit-erkebiskup í Kieff ok Halicz	100
FIFE (James Duff jarl af), fylkisstjóri í Banffskiri á Skotlandi	100
FORCE (Hon. Pètr), Washington, Kólumbíufylki í Norðrameríku	100
FREYMARK (C. A. W.), aðal-superintendent ok evangelískr biskup í Posen.	100
GALITZIN (fursti Dmitri), aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki	200
GALITZIN (fursti Sergej), skóla-ræðismaðr í Moskófylki	240
GORTSCHAKOFF (fursti Pètr), aðal-höfuðsmaðr yfir Vestr-Siberíu	100
GRÅBERG DE HEMSÖ (greifi J.)*, kammerherra stórhertogans í Toskana.	100
GURNEY (Hudson, esq.), varaforseti fornfræðinga-félagsins í Lundúnum .	100
HALL (Roman), aðmiral, aðal-ræðismaðr í Arkhangel	100
HALLAM (Henry), varaforseti fornfræðinga-félagsins í Lundúnum	100
HAMBRO (Carl Joaquim), fyrrum norðameríkansk konsúl, í Lundúnum .	100
HEINTZE (J. F. E. barún von), kammerherra ok amtmaðr í Kíl	100
HORSBURGH (J.)*, hydrograph hins enska verzlunarfélags í Austrindíum.	150
INGRAM (James)*, forseti í „Trinity College“ við háskólann í Öxnafurðu.	100
JACOB (H. H.), biskup í Saratoff ok Zarizinsk	100
JENISCH (M. J.), ráðherra í fristaðnum Hamborg	100
KEMBLE (Jón M., esq.), M. A., Trinity College í Kambryggju	100
KIRIAKOFF (Mikael)*, kollegieráð ok bókfræðingr í Odessa	120
KLEWIZ (W. A. von), leyndar-rikisráðgjafi Prússakonúngs í Berlin	120
KLICK (J. J.), konsúl Danakonúngs í Buenos-Aires	100
KOLD (Pètr)*, agent, kaupmaðr í Nípum á Norðr-Jótlandi í Danmörk . .	600
KUSCHELEFF-BESBORODKO (greifi A.), rétt statsráð, í Pétursborg	100
KRABBE-CANSIUS (H.)*, stjórnarherra utanríkis málefna, í Kaupmannahöfn.	100
LANE (William, esq.), á St. Thómas í Vestrindíum	210
LANG (Hugh)*, M. D., konsúl Danakonúngs í Greenok á Skotlandi . . .	100
LEATHES (Philip-Hammersley, esq.)*, F. S. A. í Lundúnum	100
LE-BLANC (Thomas, esq.)*, LL.D., F.S.A., málafærslumaðr, í Lundúnum.	100
LEE (Jón, esq.) LL.D., meðlimr hins konungliga félags í Lundúnum . . .	100
LENOX (James, esq.), bókfræðingr í Nýju-Jórvík	100
LERCHENFELD (E. barún von), leyndar-rikisráðgjafi, í Múnken	100
LEWIS (Martin, esq.), í Baltímóre, í Mariulands fylki í Norðrameríku . .	100
LOPEZ (Don Carlos A.), præsident í fríveldnum Paraguay í Suðrameríku	100
LOWELL (Charles), D.D., sóknaprestur í Boston í Massachusetts fylki . .	100
LUYNES (Honoré T. P. J. d'Albert hertogi af), í Parísarborg	200
M ^C CAUL (Jón)*, M. A. í Öxnafurðu, brezkr konsúl í Kaupmannahöfn . .	100
MACEDO (Don Joaquim da Costa), ritari vísinda-akademíisins í Lissabon.	100
MAGREGOR (Francis Coleman), fyrrum brezkr aðalkonsúl á Kínverjalandi.	100
MACLEOD (Sir Henry G.), ræðismaðr á Trinidad í Vestrindíum	100
MANOKJEE CURSETJEE (esq.), páriskr bókfræðingr, í Bombay	100
MARQUEZ (J. J.), fyrrum præsident í Nýju-Granada í Suðrameríku . . .	100
MARSH (Georg P.), norðameríkansk sendiherra í Miklagarði	100
MARTINEZ DE LA ROSA (Don F.), sendiherra Spánardrottningar í Rómaborg.	100
MAVROS (Nicolás de), rétt statsráð ok aðaltílsjónarmaðr, í Búkarést . . .	100
MENSCHIKOFF (fursti Alexander), aðmiral, aðal-höfuðsmaðr yfir Finnlandi.	150
METCALFE (Sir Charles), ræðismaðr yfir Agvu í Hindostan	200

METTERNICH (C. fursti), ríkis-kanseler Austríkis-keisara, í Vínarborg	100
MICHELSÉN (Carl), aðalkonsúl Danakonungs í Nýju-Granada	100
MINISCALCHI (greifi Franz), kammerherra Austríkis-keisara, í Veróna	100
MITTROVSKY (greifi A. F.)*, efsti kanseler Austríkis-keisara, í Vínarborg	100
MOLANDER (Jóhan)*, T. D., biskup yfir Borgá stípti í Finnlandi	100
MOLTKE (greifi A. W.), stjórnarráðs-forseti Danakonungs, í Kaupmannahöfn	100
MOLTKE (greifi Carl E.), geheime-konferenzráð, at Agörðum á Sjálandi	100
MOLTKE-HVIDTFELDT (greifi A. G.), sendiherra Danakonungs í Neapel	100
MONTEFIORE (Sir Moses), meðlimr hins konungliga félags í Lundúnum	100
MOSQUERA (J. M.), erkibiskup í Nýju-Granada, Santa Fé de Bógóta	100
MOSQUERA (T. C.), fyrrum præsident í Nýju-Granada, Panamá	100
MÜLERTZ (Andreas F.)*, P. D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi	100
MURPHY (Hon. H. C.), fyrrum meðlimr stjórnarráðs fríríkja Norðrameríku	100
NAVARRETE (Don Fernz. de)*, forseti hins kon. sögu-akad. í Madrid	100
NEOPHYTOS (H. T.), metrópolit.-erkibiskup á Blökumannalandi	100
NORTHUMBERLAND (A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi), á Alnvíkkastala	100
OLFFERS (J. F. M. von), aðalræðismaðr yfir gripasófum Prússa, í Berlín	100
OLLOFF (greifi Alexis), general, ríkisráðgjafi Rússakeisara í Pétursborg	100
OUSELEY (Sir Gore), formaðr í hinu asiátiska félagi í Lundúnum	100
OUSELEY (Vilhjálmr G.), sendiherra Stóra-Bretlands í Buenos Aires	100
PARKER (Rev. Pètr), amerískansk kristniboðari í Kínverjalandi	100
PETERSON (Jón), yfirdómari á St. Vincent í Vestrindíum	100
PETIT (Louis Hayes, esq.), meðlimr hins konungliga félags í Lundúnum	200
PLASKETT (Jósep), majór, á St. Croix í Vestrindíum	100
PLUMER (William, esq.), í Epping í Nýja-Hampskíri	100
POWER (Rev. Jósef), bókavörðr háskólans í Kambryggju	100
PRECHT (H. W.), ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr á St. Thómas	200
PRESCOTT (Henry), fyrrum höfuðsmaðr á Nýfundnalandi	100
PREUS (J. C.), fyrrum sórenskrifari í Vestr Niðarnesi	100
PRIETO (Don Joaquim), fyrr. præsident í friveldinu Kíli í Suðrameríku	100
PYRKER (H. T. J. L.)*, patriarki-erkibiskup at Erlá í Ungaralandi	100
RADAKANT RAJJA BAHADUR (esq.), hindverskr bókfræðingr í Bengalalandi	100
RAFN (Carl Christján), ritari félagsins	100
REHLING (J.)*, fyrr. aðal-ræðismaðr hinna dönsku Austríndia, í Tranquebar	100
REVENTLOW (F. D. greifi af)*, sendiherra Danakonungs í Lundúnum	100
REVENTLOW (D. C. E. greifi af), kammerherra, at Brahetrolleborg á Fjóni	100
ROMUALDO (H. T.), erkibiskup í Brasilíulandi	100
RUBINE (N. de), rétt statsráð Rússakeisara, í Moskó	100
SALVANDI (N. A. greifi), f. stjórnarráðgjafi Frakkakonungs, í Parísarborg	100
SANTA-CRUZ (Andreas), verndari hins Perú-Bolíviska sambands, í Lima	160
SCAVENIUS (Jacob Brönnum)*, hirðveiðameistari, at Bassanesi á Sjálandi	100
SCHACK (Óttó Diderik greifi af), at Schackenborg á Suðr-Jötlandi	100
SCHINDLER (Jóhan), fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká	100
SCHMIDT (P. C.), proprietèri at Vindabý ok ráðherra í Tönningen	200
SCHULTEN (P. C. F.), fyrr. aðal-ræðismaðr hinna dönsku Vestrindia, á St. Croix	100
SCHUBERT (F. H. von), general-lieutenant, í Pétursborg	100
SIEVEKING (Karl)*, syndicus í frístaðnum Hamborg	100
SJÖGREN (A. J.), statsráð ok meðlimr vísinda-akademísisins í Pétursborg	100

SMITH (Jón Cotton, esq.), í Sharon í Konnektíkúts fylki	100
SMITH (Mikael), ræðismaðr við hinn norska land- ok sjóher, í Arendal.	100
STENHAMMAR (M.), T. D., prófastr ok sóknapr. at Risingum á Austr-Gautlandi.	100
STICHÆUS (Jóhan F.), höfuðsmaðr yfir Borgá í Finnlandi	100
STIEFFT (friherra A. J. v.) ^o , líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg .	100
ŠTIR-BEY (S. A. Barbo fursti), hospóðar í Blökumannalandi	100
STOURDZA (S. A., fursti Michel), hospóðar í Moldá	200
STROGANOFF (Gregorius greifi), leyndarráð Rússakeisara í Pétursborg . .	100
STRÖBERG (Christopher) ^o , kanselliráð, í Alaborg á Norðr-Jótlandi . . .	600
SUTHERLAND (G. G. L. G. hertogi), Dunrobin kastala á Suðrlandi	100
SWINBURNE (Sir Jón E., bart.), forseti fornfræða-félagsins í Nýkastala .	150
TEIMOURAZ (S. A. Czarevitsj) ^o , prinzi af Georgiu, sonr Georgs konungs xiiij.	100
TELEKI VON CZECH (greifi Jósep), höfuðsmaðr yfir Sibenborg	100
THAMSEN (Hans Ditleifr) ^o , rétt statsráð, í Hrossagarði	2,020
TITOFF (Valdimar Pálovitsj), sendiherra Rússakeisara í Miklagarði	100
TOBIN (Thomas, esq.), yfirdómari í Ballincollig á Írlandi	100
TORENO (greifi José Maria de) ^o , kammerherra Spánardrottningar, Madrid.	100
TYSKIEWICZ (greifi Eustacius), forstjóri fyrir skólunum í Borysoff	100
UVAROFF (Sergius), leyndar-ríkisráðgjafi Rússakeisara í Pétursborg	100
VAN BUREN (Martin), fyrrum præsident í fríveldum Norðrameríku	100
VAN DEURS (J. F.), general-krigscommissarius, at Frydendal á Sjálandi .	100
VARGAS (J. F.), M. D., fyrr. præs. í fríveldinu Venezuela í Suðrameríku.	100
WALDO (Daniel esq.), í Worcester í Massachusettsfylki	100
WALLÉN (C.), leyndar-ráðgjafi, ráðherra í Finnlandi, Helsingfors	100
WARZAWA (greifi Paskévitsj Erivansky, fursti af), landstjóri í Póllalandi.	150
WEBSTER (Noah), LL. D., Nýju-Höfn í Konnektíkúts fylki	100
WELLENHEIM (Leopold Welzl von) ^o , hirðráð, í Vínarborg	100
WETMORE (Hon. Prosper M.), sögufræðimaðr, í Nýju-Jórvík	100
WERKMESTER (Martinus) ^o , landmælari, í Sveinborg á Fjóni	100
WILSON (Right Rev. Daniel), D.D., biskup í Kalkúta í Bengalalandi . .	100
WINTHROP (Thomas L.), forseti hins vinlenzka fornufræða-félags í Boston.	100
WOLANSKI (Tadeusz Przyjaciel z Wolan), at Pakosc í Brombergsfylki .	100
WOOD (Richard, esq.), brezkr konsúl í Damaskus	100
WOLSEY (Þórðr Dwight), prófessor við háskólann í Nýju-Höfn, Konnektíkúti.	100
Rússneskr höfðingi í Pétursborg	100
Ameríkanskir bókfræðingar	500
Sjóðr með einkennisnafni „GRÆNLAND“	600
Sjóðr með einkennisnafni „STAFANGR“	200
Annat vaxtafé, safnat af tillögum sem góldin eru í einu lagi	21,190
FÉLAGSINS FASTI SJÓÐR 31 dec. 1851	52,000

ERKLÆRING FRA REVISORERNE.

Undertegnede have, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1852 valgte Revisorer, efterseet Selskabets faste Fond for islandske Oldskrifters Udgivelse og nordisk Oldkynligheds Fremme til Beløb 52,000 Rbdlr. Sölv i 4 Procents Obligationer og bevidne herved at den Bestemmelse, som den Kongelig confirmerede Fundats for Fonden af 30te October 1834 § 4 foreskriver, er iagttagen.

Kjøbenhavn den 21de April 1852.

A. KIELLERUP.

P. KNUDSEN.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1850.

INDTÆGTER:

	Rbd.	Sk.
Casse-Beholdning fra 1849	139.	26.
HANS MAJESTÆT KONGENS aarlige Gave for 1ste Qvartal	75.	"
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	900.	"
Aarlige Bidrag fra samme	758.	"
Bøger og extraordinaire Tilskud	106.	10.
Renter af den faste Fond	1875.	"
(efter Fradrag af Krigsskatten 125 Rbd.)	3853.	36.

UDGIFTER.

Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	903.	86.
<i>Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie</i>	308.	24.
<i>Antiquarisk Tidsskrift</i>	371.	44.
<i>Mémoires des Antiquaires du Nord</i>	90.	72.
<i>Lexicon poeticum antiquæ lingvæ septentrionalis</i>	50.	"
<i>Antiquités Russes et Orientales</i>	269.	46.
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til <i>Atlas for nordisk Archæologi, Antiquarisk Tidsskrift, m. v.</i>	400.	61
Lithographeede Facsimiler, Aftryk af Kort og Kobber, Papir	287.	79.
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	285.	60.
Andre Udgifter til Selskabets Bud, Opvarteren ved Forsamlingerne, Ovitteringsblanketter, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	375.	59
	3343.	83.
Casse-Beholdning den 31te December 1850	509.	49.
	3853.	36.

KJØBENHAVN den 31te December 1850

J. F. MAGNUSEN.

Undertegnede, der den 15de Februar af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab ere valgte som Revisorer af Regnskabet for forrige Aar, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med de dertil hørende Bilagø samt befundet dette rigtigt at være, og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1850 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundats af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

KJØBENHAVN den 5te April 1851.

A. KJELLERUP.

P. KNUDSEN.

De i de tre Aar 1849—1851 ydede Medlems-Bidrag ville blive samlede anmeldte ved den fuldstændige Medlems-Liste, der meddeles det tredje Aar.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1851.

INDTÆGTER:

	Rbd.	Sk.
Casse-Beholdning fra 1850	509.	49.
HANS MAJESTÆT KONGENS aarlige Gave for eet Aar til 31te Marts	300.	”
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	880.	”
Aarlige Bidrag fra samme	1093.	”
Bøger og extraordinaire Tilskud	32.	44.
Renter af den faste Fond	1912.	48.
(efter Fradrag af Krigsskatten 127 Rbd. 48 Sk)	4727.	45.

UDGIFTER:

Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	885.	85.
<i>Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie</i>	180.	”
<i>Antiquarisk Tidsskrift</i>	384.	32.
<i>Mémoires des Antiquaires du Nord</i>	453.	14.
<i>Antiquités Russes et Orientales</i>	163.	48.
Tegninger samt disses Graving i Staal, Kobber eller Træ til <i>Atlas for nordisk Archæologi, Antiquarisk Tidsskrift, m. v.</i>	701.	50.
Lithographeede Facsimiler, Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	567.	52.
Selskabets historisk archæologiske Archiv og Bibliothek	251	12.
Andre Udgifter til Selskabets Bud, Opvarteren ved Forsamlin- gerne, Qvitteringsblanketter, ved Diplomers Udfærdigelse, } Porto af Breve og Pakker, m. v.	429.	50.
	4016.	55.
Casse-Beholdning den 31te December 1851	710.	86.
	4727.	45.

KJØBENHAVN den 31te December 1851.

J. F. MAGNUSEN.

Undertegnede, der den 25de Februar sidstleden af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab ere valgte til Revisorer af Regnskabet for forrige Aar, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilage samt befundet samme rigtigt at være, og have vi endvidere forvissat os om, at Selskabets faste Fond i 1851 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundats af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

KJØBENHAVN den 11te April 1852.

A. KIELLERUP.

P. KNUDSEN.

Nöiere Oplysninger ere meddeelte i Anmærkningerne under Regnskabs-Uddragene for 1849 og 1850. Den fuldstændige Medlemsliste føies til Tidsskriftets Aargang for 1851.

UDSIGT OVER DEN ARNAMAGNÆANSKE STIFTFÆLSSES PENGEVÆSEN

FRA 1ste JANUAR 1849 TIL 31te MARTS 1852.

(Jfr. Antiquarisk Tidsskrift 1846—1848, bagest S. 89.)

A. FRA 1ste JANUAR 1849 TIL 31te MARTS 1850.

	Rbd.	Sk.
INDTÆGTER:		
Cassebeholdning den 31te December 1848	218	26
Renter af Fonden	945	30
Solgte Skrifter	86	88
	1250	48

UDGIFTER:		
Stipendiarierne i Henhold til Fundatsens § 4	492.	48.
Øvrige ordinære Udgifter	95.	-
Skrifters Trykning med Papir, Indbinding m. v.	141.	88.
	729.	40.
Cassebeholdning den 31te Marts 1850	521.	8.
	1250.	48.

Stiftelsens rentebærende Fond den 31te Marts 1850; 27,500 Rbd.

B. FRA 1ste APRIL 1850 TIL 31te MARTS 1851.

	Rbd.	Sk.
INDTÆGTER:		
Cassebeholdning den 31te Marts 1851	521.	8.
Renter af Fonden	979.	9.
Solgte Skrifter	140.	80.
	1641.	1.

UDGIFTER:		
Stipendiarierne	312.	48.
Øvrige ordinære Udgifter	95.	-
Papir m. v.	66.	48.
Anvendt til Fondens Forøgelse	700.	-
	1174.	-
Cassebeholdning den 31te Marts 1851	467.	1.
	1641.	1.

Stiftelsens rentebærende Fond den 31te Marts 1851; 28,200 Rbd.

C. FRA 1ste APRIL 1851 TIL 31te MARTS 1852.

	Rbd.	Sk.
INDTÆGTER:		
Cassebeholdning den 1ste April 1851	467.	1.
Renter af Fonden	993.	15
Solgte Skrifter	229.	1.
	1689.	17.

UDGIFTER:		
Stipendiarierne	500.	-
Øvrige ordinære Udgifter	95.	-
Trykning, Papir, Bogbinderarbejde, m. v.	356.	66.
Anvendt til Fondens Forøgelse	500.	-
	1451.	66.
Cassebeholdning den 31te Marts 1852	237.	47.
	1689.	17.

Stiftelsens rentebærende Fond den 31te Marts 1852: 28,700 Rbd.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT - SELSKAB.

1849 — 1851.

PROTECTOR

NS. MAJESTÆT KONG FREDERIK VII, aarlig Gave 300

MEDLEMMER

MED DERES I AARENE 1849-1851 YDEDE BESTANDIGE ELLER AARLIGE
BIDRAG VEDFÖIEDE.*

H. M. OSCAR I, Konge af Sverige og Norge	F.B.B.	
H. M. NICOLAUS I, Keiser af Rusland	F.B.B.	
H. M. FREDERIK WILHELM IV, Konge af Preussen	F.B.B.	
H. M. WILHELM III, Konge af Nederlandene	F.B.B.	
H. M. DON PEDRO II, Keiser af Brasilien	F.B.B.	
H. M. OTTO I, Konge af Grækenland	F.B.B.	
H. M. FREDERIK AUGUST, Konge af Sachsen	F.B.B.	
H. M. VICTOR EMANUEL II, Konge af Sardinien		180
H. M. MOHAMMED SHAH SHAHIN SHAH, Konge af Persien	F.B.B.	
H. Ks. H. LEOPOLD II, Storhertug af Toscana	F.B.B.	
H. Ks. H. ALEXANDER, Storfyrst Thronfølger af Rusland	F.B.B.	
H. Ks. H. MAXIMILIAN, Hertug af Leuchtenberg	F.B.B.	
H. K. H. GEORG, Storhertug af Meklenborg-Strelitz	F.B.B.	
H. K. H. FREDERIK FRANTS, Storhertug af Meklenborg-Schwerin	F.B.B.	
H. K. H. LEOPOLD, Storhertug af Baden	F.B.B.	
H. K. H. AUGUST, Storhertug af Oldenburg	F.B.B.	
H. K. H. CARL, Hertug af Lucca	F.B.B.	
H. K. H. CARL, Kronprinds af Norge og Sverige	F.B.B.	
H. K. H. GUSTAV, Arveprinds af Norge og Sverige		180
H. K. H. WILHELM, Prinds af Preussen	F.B.B.	
H. K. H. FREDERIK, Prinds af Nederlandene	F.B.B.	
H. Ks. H. PETER, Prinds af Oldenburg	F.B.B.	
H. K. H. JOHAN, Prinds af Sachsen	F.B.B.	
H. K. H. EUGEN, Prinds af Savoyen-Carignan	F.B.B.	
H. H. ADOLPH, Hertug af Nassau	F.B.B.	
H. H. ERNST, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha	F.B.B.	
H. H. ALEXANDER, Hertug af Anhalt-Bernburg	F.B.B.	
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Weimar	F.B.B.	
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Meiningen	F.B.B.	

* Forkørtelser: F.B. o: har førhen erlagt Bidrag for dette Aar; F.B.B. o: forhen bestandigt Bidrag; V.B. videnskabeligt Bidrag; S.B. ved Bidrag til Samlingerne (Selskabets Bibliothek, det historisk-archæologiske Archiv, Museet for nordiske Oldsager, det amerikanske Cabinet etc.) afgjort Bidraget; C.B. ved udførte Commissioner Bidraget afgjort.

BASTHOLM (H.), Pastor, emeritus	F.B.B.	1
BORRING (S. L.), Professor		3
EGLSSON (Sveinbjörn), T. D., Rector ved den lærde Skole i Reykiavik, Island	V.B.	
ENGELSTOFT (L.), Conferentsraad og Professor		8
EWALD (C.), Kammerherre og Generalmajor		15
HAGEMANN (J. L.), Kammerherre og Generalmajor		15
INGEMANN (B. S.), Etatsraad og Professor, Director for Academiet i Sorö . .		3
LUND (J. L. G.), Professor og Historiemaler ved Kunst-Academiet		9
PAULSEN (C.); Etatsraad og Professor	F.B.B.	
RAFN (C. C.), Etatsraad og Professor	F.B.B.	
SCHOEUW (H. J. F.), Oberstlieutenant, ...		12
TAUBER (E. G.), Etatsraad		9
THOMSEN (C. J.), Etatsraad, Directeur ved Mynt-Cabinetet		9
WERLAUFF (E. C.), Conferentsraad, Overbibliothekar og Professor		15
OELENSCHLÄGER (Adam), Conferentsraad og Professor		5
HVIDT (L. N.), Etatsraad og Bank-Directeur		30
THORARENSEN (Laurus), Sysselmand, Island		9
AFZELIUS (A. A.), Hofprædikant, Enköping	V.B.	
BOSWORTH (Joseph), P. D., Sognepræst til Etwell, Derbyshire	F.B.B.	
GRIMM (Jacob), Hofraad og Professor, Berlin	V.B.	
HAGEN (F. H. von der), Professor ved Universitetet i Berlin	V.B.	
PETERSEN (N. M.), Professor i de nordiske Sprog		12
SOMMER (C. H.), Oberstlieutenant, Commandant paa Rosenborg		6
SVEINBJÖRNSSON (Thorð), Conferentsr., Justitiarius i Landsoverretten paa Island		9
WITH (J. P.), Justitsraad, Herredsfoged, Stjernholm ved Horsens	F.B.B.	
BERG (H.), Etatsraad og Regjeringsraad, St. Thomas'	F.B.B.	
SCHOLTEN (P. C. F.), General-Major	F.B.B.	
TRESCHOW (F. W.), Conferentsraad	F.B.B.	
VELSCHOW (H. M.), Professor		9
SCHRÖDER (J. H.), Professor ved Universitetet i Upsala	F.B.B.	
GIESEBRECHT (L.), Professor ved Gymnasiet i Stettin	F.B.B.	
MELSTED (Paul), Amtmand i Vesteramtet i Island		6
ADAMSON (John), Secretair ved Antiquarernes Selskab i Newcastle, ...	F.B.B.	
DORPH (N. V.), Professor		9
KRUSE (F.), Etatsraad, Professor ved Universitetet i Dorpat	F.B.B.	
LANG (Andrew), Major og Over-Vejmester, St. Croix	F.B.B.	
BRINCK-SEIDELIN (L. C.), Etatsraad, General-Dicisor under Finantsministeriet .		15
HANSEN (H. J.), Overlærer ved Cathedralskolen i Ribe		30
SMITH (M.), Sø- og Land-Krigscommissair, Frederiksværn	F.B.B.	
THORLACIUS (Arne O.), Kjøbmand, Stikkisholm, Island		9
ADLER (J. G.), Geheime-Etatsraad		15
BARDENFLETH (F. L.), Kammerherre og General-Major		12
FRIEDERICHTSEN (F.), Etatsraad, St. Croix, i Vestindien	F.B.B.	
HOLTEN (Hs. Excell. N. A.), Geheime-Conferentsraad		10
MAGNUSEN (J. F.), Justitsraad		9
JOMARD (A.), Medlem af det franske Institut, Paris	V.B.	
JUEL (N.), Justitsraad og Amtsforvalter, Hjörning		12
LARSEN (J. E.), Etatsraad og Professor i Lovkyndigheden		9
PAVELS (P.), Provst, Sognepræst til Sandefjord i Norge		9
HEATH (John), M. A. Cambridge	F.B.B.	

WEGENER (C. F.), P. D., Conferentsr., Geheimearchivar og Kgl. Historiograph	9
BETHAM (Sir William), Ulster King of Arms, Dublin	F.B.B.
IRMINGER (J. H. G.), Kammerherre og Oberst	9
VIOLIER (L. de), Keis. Russisk Collegieraad og Leg.-Secretair	F.B.B.
ABRAHAMS (N. C. L.), Professor	9
BILLE-BRAHE (H. E. Preben Greve af), Geh. Confer., til Brahesminde i Fyen	30
HAMMEKEN (L. J.), Legationsraad	9
PREUSKER (K. B.), Rentamtmand, Grossenhayn i Sachsen	V.B.
VEDEL-SIMONSEN (L. S.), Conferentsraad og Prof., til Elvedgaard i Fyen	9
BLACHE (H. H.), Professor, Rector ved Cathedralskolen i Aarhus	8
MOLTKE (Hs. Excell. A. W. Greve), Premier-Minister og Statsraads Præs., ...	F.B.B.
STEMANN (C. L.), Kammerherre, Stiftamtmand over Aalborg Stift	12
FLOR (C.), Etatsraad og Professor	9
LÖVENSTERN (G. H. Baron), fh. Kgl. Dansk bef. Minister i Wien.	F.B.B.
SEIDELIN (D.), Assessor Pharmaciæ, Apotheker i Skanderborg	12
SÖRENSEN (S.), Provst, Sognepræst til Snodelöv og Thune	6
VOIGT (J.), Professor ved Universitetet i Königsberg	V.B.
BRAMMER (G. P.), T. D., Biskop over Aarhus Stift	6
HARHOFF (C. J. C.), Etatsraad og Byfoged i Ringsted.	F.B.B.
KNUDTZON (Broder L.), Grosserer, Trondhjem	F.B.B.
SEIDELIN (H. D. Brinck), Admiral	F.B.B.
TETENS (Stephan), fh. Biskop over Als og Ærø Stift.	9
CONRADT (J.), Stadthauptmand	12
NIELSEN (M.), Sognepræst til Sønder- og Nørre-Kongerslev og Komdrup	3
REUTZE (M. A.), Cancellieraad, Frederikshavn.	6
ZAHRTMANN (C. C.), Admiral, fh. Marine-Minister	12
DREIER (J. L.), M. D., Professor og Hofmedicus	9
HANSEN (P.), Etatsraad, fh. Gouverneur, Tranqvebar, Ostindien	F.B.B.
MUNDT (J. H.), Etatsraad og Borgemester	9
TILLISCH (F. F.), Geh. Conferentsraad, Cabinets-Secretair hos H. M. Kongen	9
VAN DEURS (J. F.), Kammerh. og Generalkrigscommissair, til Frydendal, F.B.B.	6
BIRCH (P. L.), Etatsraad og Borgemester i Slagelse	6
ANDERSEN (J.), Cancellieraad og Fortligelsescommissair.	F.B.B.
KELLNER (L. S.), Oberstlieutenant i Ingenieur-Corps	9
KNUDTZON (P. C.), Grosserer	9
LÖGSTRUP (A. B.), Major	12
BÜGEL (D. N.), Grosserer, Ringerige	6
GOTTSCHALCK (C. F. T.), Sognepræst til Odder og Tvenstrup	12
BECKER (J. G. Burmann), Philos. Dr.	F.B.
HANSEN (P.), Overkrigscommissair, St. Croix, Vestindien	F.B.B.
MARIBØE (C.), Professor	9
MULLER (J. C.), M.D., Stabslæge og Professor.	9
WARTER (Rev. John Wood), Præst, England	F.B.B.
DONNER (C. H.), Conferentsraad, Altona	F.B.B.
GRAAH (W. A.), Capitain i Sø-Elaten	F.B.B.
GRÜNER (G.), Overkrigscommissair, Spanagergaard	6
FAHNÖE (H. C.), Sognepræst til Sønderup og Nordrup	12
FASTING (L.), Major, fh. Kongl. Inspecteur i Nord-Grönland	15
HILDEBRANDT (B. E.), Rigsantiquar, Stockholm	33
LARSEN (J. H.), T.D., Professor, Sognepræst i Holbek	3

LERCHE (Hs. Excell. C. C. Greve af), Geh. Conferentsr., til Lerchenborg . . .	30
MYLIUS (J. C.), Kammerherre, til Lystrup	9
NEES (C.), Premier-Lieutenant, Proprietair til Emdrupgaard	15
AAS (Gunder), Amtmand over Stavanger Amt	F.B.
ALBINUS (J. H. J.), Cancellieraad, Bellevue ved Kolding	F.B.B.
FÜRST (V. J.), Viceconsul, Arendal	F.B.B.
LUNN (W.), Major, Proprietair til Knapstrup	9
STOCKFLETH (N. V.), Sognepræst til Lebesby i Öst-Finmarken	V.B.
WILLEMOES (J. G.), Sognepræst til Herfølge	12
CASTENSKJOLD (C. H. von Grevenkop), Kammerherre, til Frederikslund	3
HETTEMA (M.), Medlem af det frisiske Ridderskab, Leeuwarden	15
HOLST (J. F.), Provst, Sognepræst til Finaas ved Bergen	9
KJÆR (T. A.), Capitain, Havnemester paa St. Thomas i Vestindien	F.B.B.
PETERSEN (C. B.), Cancellieraad, Regjerings-Secretair, St. Thomas	F.B.B.
RONDE (L. J.), Commandeur-Capitain, St. Thomas i Vestindien	F.B.B.
STRANDGAARD (A. S.), Capitain af Artilleriet, St. Thomas	F.B.B.
BAHNSEN (C. A.), Professor og Seminarieforstander, Tønder	9
BARTH (W. F.), Sorenskriver, Moss	50
COSSEL (L.), fh. Proprietair til Faareveile	F.B.B.
D'AQUÉRIA (J. L. B. Serène), General-Krigscommissair, til Merringgaard	12
DÖDERLEIN (G. M.), Capitain, Toldcasserer, Tönsberg	F.B.B.
FRIS (J. C. Lehngreve Juel-Wind), Kammerherre, til Frijsenborg	F.B.B.
FUSS (P. H.), Statsraad, Secr. v. d. Keiserl. Vid. Acad. i St. Petersborg	F.B.B.
HERSKIND (J. S.), Storbritannisk Consul i Aalborg	6
KNUDSEN (J.), Sognepræst til Hagenberg paa Als	9
LUMHOLDT, Krigsraad, Districtschirurg i Skive	F.B.B.
McCAUL (John), A.M. Oxon., Kongl. Storbritannisk Consul i Kjöbenhavn	F.B.B.
MACGREGOR (F. C.), Kongl. Storbritannisk Consul i China, Canton	F.B.B.
MÖLLER (A. C.), Districtschirurg, Arendal	3
NIELSEN (H. P.), Krigsraad, Proprietair til Oxholm	F.B.
REVENTLOW (E. C. D. Greve af), til Pugerup i Skåne	F.B.B.
STRANDGAARD (M.), Etatsraad, Toldinspecteur i Aalborg	9
THEJLL (C. A.), Justitsraad, Branddirecteur i Svendborg	15
THORBRÖGGER (S. Th.), Justitsraad, Toldcasserer i Aalborg	9
THUE (Jacob), Kongelig Portugisisk Consul i Arendal	F.B.B.
WULFF (J.), Kammerraad, Kongelig Forvalter, Björnsholm	F.B.B.
ÅGERBEK (H.), Sognepræst til Österhåsinge og Hillerslev	9
ATTERDOM (P. D. A.), Professor ved Universitetet i Upsala	F.B.B.
BRUNTON (Alex.), T.D., Secretair ved Antiquar. Selskab i Edinburgh	F.B.B.
DIRCKINCK-HOLMFELDT (C. Friherre), fh. Amtmand i Schwarzenbeck	F.B.B.
ERDMANN (F.), Statsraad, Professor ved Universitetet i Kasan	F.B.B.
FABRICIUS (C. L.), Sorenskriver i Östre-Nedenæs	F.B.B.
JAKHELLN (C.), Kjöbmand, Bodö	9
LORENZ (W. C.), Kammerherre, Amtmand, Randers	9
PECHLIN (Hs. Exc. F. C. F. Baron), Geh. Conferentsraad, Lauenborg	30
PREUS (J. C.), fh. Sorenskriver i Vestre-Nedenæs	F.B.B.
RANTZAU (Hs. Exc. C. E. Greve af), til Rastorf, Geheime-Conferentsraad	30
REVENTLOW (C. D. Greve af), Kammerherre, til Christianssæde	60
RICHERT (J. G.), Expeditions-Secretair, Trufve, Vester-Götland	6
RÖTGER (D. H.), Etatsraad og Borgemester i Itzehoe	F.B.B.

SCHMIDT (D. P. H.), P. D., Sönderborg	F.B.B.	
SJÖGREN (A. J.), P. D., Statsraad og Academiker, St. Petersburg . .	F.B.B.	
SUSEMIUL (J. B.), Etatsraad, Amtmand over Ratzborg Amt	F.B.B.	
SÖDERSTRÖM (M.), Kongl. Admiralitets- og Stads-Apoteker i Carlsrona . .		3
WILSON (Fletcher), Kongl. Dansk General-Consul i London	F.B.B.	
WOLFF (A. A.), P. D., Præst ved det Mosaiske Troessamfund		9
AHLEFELDT (C. C. Greve af), Kammerherre, til Ascheberg	F.B.B.	
ANCKER (P. Kofod), Provst, Sognepræst til Östöfte		9
BESKOW (Bernhard von), Hofmarschal, Stockholm	F.B.B.	
CROKER (Thomas Crofton, Esq.), F.S.A. London	F.B.B.	
GERSCHAU (P. von), Keiserlig Russisk Statsraad og General-Consul		9
GURNEY (Hudson, Esq.), Medlem af det Kongl. Selskab i London . .	F.B.B.	
KNUDSEN (P.), Geheime-Legationsraad, fh. General-Consul i Tripolis . . .		9
LAMB (William, Esq.), London	F.B.B.	
LEVETZAU (Hs. Exc. J. G. von), Kammerherre og Overhofmarschal		9
MOLTKE (Hs. Exc. G. Greve af), til Moltkenborg, Geh. Conferentsraad . . .		30
NESS (C.), Consistorialraad, Sognepræst til Ströby og Varpöv		15
SIDENIUS (N.), Sognepræst til Hesselager		9
TUNCKLL (A. von), Keiserl. Russisk Collegje-Assessor og Consul . .	S.B.B.	
VINCKE (Hs. Exc. L. von), Overpræsident i Westphalen	F.B.B.	
ABEL (W. O.), Diaconus, Leonberg i Würtemberg	F.B.B.	
ACKERMANN (W. A.), Professor og Bibliothekar, Lübeck	F.B.B.	
BEXLEY (Nicolas, Lord), D.C.L., F.R.S., F.S.A. London	F.B.B.	
DEN TEX (C. A.), Professor, Amsterdam		9
DEZOU DE LA ROQUETTE (J. B. M. A.), fh. Fransk Consul, Paris	F.B.B.	
DIETRICHSTEIN (Hs. Exc. Grev M.), Chef for Hofbibliotheket i Wien, F.B.B.		
FERGUSON (William, Esq.), Leith i Skotland	F.B.B.	
HALBERTSMA (J. H.), Præst, Deventer		15
HEINTZE (J. F. F. Baron von), Kammerh. og Regjeringsraad, Slesvig, F.B.B.		
HIBBERT-COARE (Sam., Esq.), M.D., F.R.S. et S.A.Scot., York	F.B.B.	
HILL (Lord George), Medlem af det Kgl. Vid. Acad. i Dublin	F.B.B.	
KOLOWRAT-LIEBSTEINSKY (Hs. Exc. A. Greve), Statsminister, Wien	F.B.B.	
MAC-DONALD (Alexander, Esq.), F.S.A.Scot., Edinburgh	F.B.B.	
MUNTIE AF MORGENSTJERNE (J. W.), Kammerh., fh. Chargé d'Affaires i Haag,		9
NÖLSÖE (J.), Kongelig Handelsforvalter, Thorshavn, Færoerne		12
PJÖYEN (C.), Kammerherre, Amtmand over Holbek Amt		6
POSTHUMUS (R. R.), Sognepræst til Waaxens i Öst-Frisland		15
PUTTRICH (L.), J.U.D., Overretts-Advocat, Leipzig	F.B.B.	
SCHMIDT (P. C.), til Vindeby, Senator i Tönningen	F.B.B.	
SCHRÖTER (J. H.), Pastor emeritus, Thorshavn, Færoerne		9
STERNBURG (Max von Speck, Friherre), til Lutzschena	F.B.B.	
TREVELYAN (Walter Calverley, Esq.), M.A. Oxford	F.B.B.	
AMPÈRE (J. J.), Professor ved Collège de France i Paris	F.B.B.	
DAL BORGIO DI PRIMO (Olinto), Kammerherre, Madrid	F.B.B.	
DONDUKOFF-KORSAKOFF (Fyrst), Cur. f. Underv.-Dist. St. Petersburg, F.B.B.		
FREYMARK (C. A. W.), T.D., General-Superintendent over Posen	F.B.B.	
FRITSCH (Hs. Exc. C. W. Friherre v.), Statsminister, Weimar	F.B.B.	
GYNTHER (S. W.), Landshöfding i Hernösand		12
HÖMEYER (C. G.), Professor ved Universitetet i Berlin	F.B.B.	
HUMBOLDT (H. E. Alexander v.), Kgl. Preussisk virkelig Geh. Raad . .	V.R.	

KRIGER (M. D.), Cancelliraad og Contoirchef	9
LEDEBUR (L. v.), Capitain, Dir. for det Kgl. Kunstkammer i Berlin	V.B.
LÜTZOW (Carl von), Kammerherre, Ludwigslust	F.B.B.
METTERNICH (C. Fyrst), Keiserl. Østerrigsk Statscantsler, Wien	F.B.B.
NAPIERSKY (C. A.), P.D., Hofraad, Gouv. Skole-Director i Riga	F.B.B.
STEENBACH (C. M.), Kjöbmand, Vopnefjord, Island	15
TROJANSKI (J. C.), Professor ved Universitetet i Krakau	F.B.B.
TZSCHOPPE (G. A. v.), virkelig Geh. Over-Regjeringsraad, Berlin	F.B.B.
UVAROFF (Hs. Exc. Sergius), Underviisningsminister, St. Petersburg, ...	F.B.B.
BECKER (R. von), P.D., Professor ved Universitetet i Helsingfors	F.B.B.
CARLMARK (J. P.), Lector og Domkirke-Sysselmand i Skara	9
COOPER (Charles Purton, Esq.), M. A. Oxford	F.B.B.
D'OUSSON (Friherre C.), Kongl. Norsk og Svensk bef. Minister i Haag, ...	F.B.B.
ENGELHARDT (F. B.), Geheime-Regjeringsraad, Berlin	F.B.B.
GYLLENKROK (Friherre A. G.), Hofmarschal, Björnstorp i Skåne	F.B.B.
HEDRÉN (J. J.), T.D., Biskop over Carlstad Stift	F.B.B.
HIPPING (A. J.), Sognepræst til Wichtis i Finland	F.B.B.
JOUKOFSKY (Hs. Exc. Basilius), Geheime-Statsraad, St. Petersburg	F.B.B.
LAVINSKY (Hs. Exc. A.), Gouverneur over Jeniseisk og Irkutz	F.B.B.
MUSSIN-PUSHKIN (Hs. Exc. M.), Cur. for Universitetet i Kasan	F.B.B.
NILSSON (S.), Professor ved Universitetet i Lund	V.B.
PIPPING (F. W.), Professor ved Universitetet i Helsingfors	F.B.B.
QUALEN (M. B. von), Kammerjunker til Damp ved Eckernförde	F.B.B.
RANTZAU (H. C. W. Greve af), til Hohenhain ved Eckernförde	F.B.B.
REUTZ (A. M. T. von), Professor ved Universitetet i Dorpat	F.B.B.
SCHUBERT (Hs. Exc. F. H.), General-Lieutenant, St. Petersburg	F.B.B.
TENGSTRÖM (J. J.), Professor ved Universitetet i Helsingfors	F.B.B.
TROLLE-BONDE (Hs. Exc. Greve G.), En af Rigets Herrer, Stockholm	F.B.B.
TROLLE-WACHTMEISTER (Hs. Exc. Greve H.), En af Rigets Herrer, til Årup	9
VANDERMAELEN (Philip), Geograph, Brüssel	F.B.B.
WALLÉN (Hs. Exc. C.), Geheimeraad, Medlem af Senatet for Finland, ...	F.B.B.
WILHELM (J. D. K.), Sognepræst i Sinsheim	V.B.
WINGÅRD (C. F. af), T.D., Erkebiskop over Upsala Stift	F.B.B.
BARROW (A. F.), Professor ved Universitetet i Greifswald	F.B.B.
BILLE-BRAHE (H. Greve af), Kongl. Dansk bef. Minister i Wien	F.B.B.
BLOME (A.), Kammerherre, til Blomsche Wildniss	F.B.B.
BROWNE (P., Esq.), Kongelig Storbritannisk Legations-Secretair	F.B.B.
CARSTENSEN (J. A. H.), Conferentsraad	F.B.B.
DE GEER (Hs. Exc. Carl), En af Rigets Herrer, Stockholm	F.B.B.
HAMILTON (W. R.), Professor ved Universitetet i Dublin	F.B.B.
HAMNER-PURGSTALL (Jos. Friherre v.), Hofraad og Hóftolk, Wien	F.B.B.
KRÄMER (R. F. von), Landshövding, Upsala	F.B.B.
LITTON (Samuel, Esq.), M.D., Præs. i det Kgl. Irl. Acad. i Dublin	F.B.B.
LÖNNROT (E.), M.D., Provincial-Læge, Kajana i Finland	F.B.B.
MELLIN (Baron A. G.), Præsident i Senatet for Finland	F.B.B.
MOLTKE (Hs. Exc. C. E. Greve af), Geheime-Conferentsraad	F.B.B.
NICOLAI (Hs. Exc. Baron Paul de), fh. Ks. Russisk bef. Minister	F.B.B.
RAAF (L. F.), Kammerjunker, til Buhlsjö ved Linköping	F.B.B.
SADLER (F.), D.D., Vice-Præs. i det Kgl. Irl. Acad. i Dublin	F.B.B.
SALUZZO DI MONESIGLIO (Hs. Exc. Cæsar), General, Turin	F.B.B.

SCHULZENHEIM (David von), Kongelig Svensk Hof-Cantzler	F.B.B.	
SINGER (J.), D.D., Secr. ved det Kgl. Irlandske Acad. i Dublin	F.B.B.	
SNOLSKY (Greve Niels), Justitsraad, Stockholm		12
WIELOGSTOWSKY (K. von), fh. Præs. i det regjerende Senat i Krakau, ...	F.B.B.	
CAPPONI (Marquis Gino), Medlem af Acad. della Crusca i Florens	F.B.B.	
FRÖLICH (G. E. Greve), Landshövding, Nyköping		18
GERHARD (C.), Professor ved Universitetet i Berlin	F.B.B.	
HORNBECH (H. B.), M.D., fh. Landphysicus, Vestindien	F.B.B.	
KJELLERUP (A. A.), Etatsraad	F.B.B.	
LAGERHEIM (Friherre Elias), Kgl. Svensk-Norsk bef. Minister i Kbhvn.	F.B.B.	
MARSH (George P., Esq.), Nordamer. bef. Minister i Constantinopel	F.B.B.	
MAZAR DE LA GARDE (A. A. B.), Cancelliraad og Postmester, Helsingör		3
MENSCHIKOFF (Fyrst Alex.), Admiral, Gen.-Gouverneur over Finland, ...	F.B.B.	
PAHLEN (Hs. Exc. Baron v. d.), Gen.-Gouv. over Lifl., Estland og Kurland, ...	F.B.B.	
BOTFIELD (Beriah, Esq.), Norton Hall, Northamptonshire	F.B.B.	
CHAUDOIR (S. Baron de), Curator for Underviisningsdistrictet Kiev	F.B.B.	
DISBROWE (Sir Edward C.), Kongelig Britisk bef. Minister i Haag	F.B.B.	
JUSTI (K. W.), Theol. Dr., Generalsuperintendent i Marburg	F.B.B.	
KEMBLE (John M., Esq.), M.A., Trinity College, Cambridge	F.B.B.	
RENNENKAMPPF (Baron G. von), til Helmet i Lifland	F.B.B.	
SMITH (Richard B., Esq.), F.S.A., Liverpool	F.B.B.	
SPARRE (P. G. Greve), Oberst og Chef for Marine-Regimentet, Carlskrona		3
SPRENGPORTEN (Friherre J. W.), Over-Statholder i Stockholm	F.B.B.	
DEECKE (L. H. E.), P.D., Collega ved St. Catharinaeum i Lübeck	F.B.B.	
LUTKÉ (Hs. Excell. F. B. de), Vice-Admiral, St. Petersburg	F.B.B.	
MEINHOLD (W.), Sognepræst til Crummin paa Usedom	F.B.B.	
PALMSTJERNA (Frih. N. F.), Svensk bef. Minister i St. Petersburg	F.B.B.	
SOTHMANN (M. N.), Sognepræst til Mildsted ved Husum	F.B.B.	
ASCHERADEN (Baron Schoultz von), fh. Kgl. Preussisk bef. Minister	F.B.B.	
BARTLETT (John Russell, Esq.), Chef f. d. Mæx. Grændsecommis., New-York	F.B.B.	
BRUNIUS (C. G.), M.A., Professor ved Universitetet i Lund	V.B.	
ELPHINSTONE (M.), Medlem af det Asiatiske Selskab i London	F.B.B.	
SABININ (Stephan), Keiserlig russisk Hofprovst, Weimar	F.B.B.	
WEBB (Th. H.), M.D., Secretair ved det Rhode-Islandske Hist. Selskab, ...	F.B.B.	
HOHBACH (B. H. G.), Over-Justits-Assessor, Ulm	F.B.B.	
LOWELL (C.), D.D., Secretair i Massachusetts Hist. Selskab i Boston, ...	F.B.B.	
OSNOBISCHIN (D.), Collegieraad, Murom i Gouvernementet Vladimir	F.B.B.	
PHILLIPS (G.), Professor ved Universitetet i München	F.B.B.	
SANT-ANGELO (Michel), Ridder, Neapel	F.B.B.	
SANT-ANGELO (Hs. Exc. Nicolas), K. Sic. Indenrigsmin., Neapel	F.B.B.	
WARNKOENIG (L. A.), Professor ved Universitetet i Gent	F.B.B.	
OERTZEN (M. von), Landsældste, Præs. for Vidensk. Selskab i Görlitz, ...	F.B.B.	
ATHANASIVS (Hs. Em.), Erkebiskop i Tobolsk og Siberien	F.B.B.	
CAPPÉ (Judah, Esq.), St. Thomas i Vestindien	F.B.B.	
FUGL (U. N.), Auditeur, Procurator paa St. Thomas	F.B.B.	
HOLM (A. J.), Secretair i det Kongelige Raad paa St. Thomas	F.B.B.	
LONGFELLOW (H. W.), Professor ved Univers. i Cambridge i Mass.	F.B.B.	
MACEDO (Don J. da Costa de), Secr. ved Vid. Acad. i Lissabon	F.B.B.	
PHILARÈTE (Hs. Em.), Metropolit af Moskou og Kolomna	F.B.B.	
RAASLÖFF (Harald I. A.), Medlem af Over-Justitscomm. for Slesvig	F.B.B.	

SERAPHIN (Hs. Em.), Metropolit af Novgorod og St. Petersburg	F.B.B.	
STENERSEN (A. C. A.), Krigsassessor, St. Thomas i Vestindien	F.B.B.	
TSCERTKOFF (Alexander), Oberst, Moskou	F.B.B.	
TYDEMANN (H. G.), Professor ved Universitetet i Leyden	F.B.B.	
USTRIALOFF (N. G.), Professor ved Universitetet i St. Petersburg	F.B.B.	
BARATAYEFF (Fyrst M.), Gouvernements-Adels-Marschal i Simbirsk	F.B.B.	
LIGNELD (A.), Contracts-Propst, Sognepræst til Kila i Vermeland	F.B.B.	
TRIGOSO (Don F. M. d'Aragão), Præs. i Pairskamm. i Lissabon	F.B.B.	
JACOB (Hs. Em.), Biskop af Saratov og Sarizinsk	F.B.B.	
MOLTKE (A. G. Greve), Kammerherre		9
POGODIN (Michel), Professor ved Universitetet i Moskou	V.B.	
INNOCENTIUS (Hs. Em.), Biskop af Kharkov	F.B.B.	
KEYSER (Rudolph), Professor ved Universitetet i Christiania	V.B.	
LEWSCHINE (Al. de), Civil-Gouverneur i Odessa	F.B.B.	
QUINCY (J.), LL.D., Præs. for Harvards Univ. i Cambridge, Mass.	F.B.B.	
CYRILLUS (Hs. Em.), Erkebiskop af Podolien og Brazlau	F.B.B.	
KEYPER (L. J. F.), Oberst, Directeur i Krigsministeriet		9
VARGAS (J.), M.D., forhen Præsident i Republikken Venezuela	F.B.B.	
WATTS (Francis), Prof. ved Spring-Hill College ved Birmingham	F.B.B.	
JANSSEN (L. J. F.), Conservator for det archæol. Rigmuseum i Leyden, V.B.		
LETH (A.), Sognepræst i Middelfart		36
MOURIER (K. E.), Commandeur i Sö-Etaten	F.B.B.	
NIELSEN (Anders), Justitsraad, Brigadelæge, Fredericia		9
OUSELEY (Sir Gore), Baronet, Direct. for det Asiat. Selsk. i London, F.B.B.		
NORTHUMBERLAND (A. P. Lord Prudhoe), Hertug af, Alnwick Castle	F.B.B.	
AHLEFELDT-LAURWIGEN (C. J. F. Greve af), Oberst, til Langeland	F.B.B.	
COKE (D'Ewes, Esq.), til Brookhill Hall, Derbyshire	F.B.B.	
FIFE (J. D. Earl of), K.T., F.K., Lord-Lieutenant of Banffshire	F.B.B.	
SWINBURNE (Sir J. E.), Baronet, Præs. f. Antiq. Selsk. i Newcastle, F.B.B.		
WILSON (Daniel), D.D., Biskop af Calcutta i Bengalen	F.B.B.	
ÖLGAARD (N. E.), Biskop over Viborg Stift		15
BONNEVIE (H.), Borgemester i Trondhjem		12
COIT (Th. W.), T.D., Præs. f. Transylv. Univ., Lexington, Kentucky, F.B.B.		
GREGORIUS (Hs. Em.), Erkebiskop af Tver og Kaschin	F.B.B.	
HANSTEEN (C.), Professor ved Universitetet i Christiania	V.B.	
LEEMANNS (C.), P.D., Conservator ved Antiquitets-Museet i Leyden	V.B.	
LINDSLEY (Th.), T.D., Præs. for Univ. i Nashville i Tennessee	F.B.B.	
PETERSON (John), Overdommer paa St. Vincent i Vestindien	F.B.B.	
PRESCOTT (William H., Esq.), Boston, Massachusetts	F.B.B.	
COLLETT (J.), Kongl. Norsk Statsraad, Christiania		15
DALSGAARD (J.), Proprietair til Krabbesholm		9
FLEMING (G. A. Frih.), Gen.-Adjutant, Commandant i Götheborg	F.B.B.	
FOETMANN (N.), Dr. og Prof. Theol., Biskop over Aalborg Stift		12
FÖNSS (H. J. R.), Justitsraad, til Örslevkloster		15
NYGAARD (M. B.), Justitsraad, Kokkedal		15
ORMEROD (T. J.), A.M., Prof. ved Brasenose College, Oxford	F.B.B.	
SPARKS (Jared), LL.D., Prof. ved Harvards Univ., Cambridge, Mass., F.B.B.		
BARDENFLETH (Hs. Excell. J. C.), General-Lieutenant, Frederiksborg	F.B.B.	
BRASEN (J. A.), Propst, Sognepræst i Skjelskjör		12
DIETBRICH (U. W.), Conrector ved det Tydske Nat. Lyceum i Stockholm, V.B.		

FASTING (H. C.), Justitsraad, Amtsforvalter, Kronborg	12
FASTING (L. G.), Justitsraad og Borgemester i Nakskov	9
FRITZ (G.), Kammerraad, Raadmand i Roeskilde	3
GÖLDBECH (H. L. J.), Etatsraad, Altona . . . . . F.B.B.	
IBSEN (S. K.), Justitsraad, Byfoged og Byskriver i Rødby	9
KENDRICK (Rev. Asahel C.), Professor, Hamilton, New-York . . . . . F.B.B.	
KIELLAND (J. S.), Keiserlig Russisk Vice-Consul i Stavanger . . . . . F.B.B.	
OLSEN (C.), Procurator, Randers	9
QUISTGAARD (C. S.), Consistorialraad, Sognepræst til Gimlinge . . . . . F.B.B.	
RABEN-LEVETZAU (C. W.), Kammerherre, til Beldringe . . . . . F.B.B.	
RUDELBACH (A. G.), T.D., Consistorialraad, Sognepræst i Slagelse	9
THESTRUP (P. M.), Provst, Sognepræst til Tølløse og Agerup	3
ASPINWALL (T.), Oberst, Nordamericansk General-Consul i London . . . . . F.B.B.	
ELTON (Romeo), A.M., Prof. ved Browns Universitet i Providence . . . . . F.B.B.	
EVERETT (Hs. Exc. Edw.), LL.D., Gouverneur over Massachusetts . . . . . F.B.B.	
GYLLENHAAL (L. H.), Justitiæ-Statsminister, Pres. for Göta Hofret	6
HOLMBOE (C. A.), Professor ved Universitetet i Christiania . . . . . F.B.B.	
KRAG (M. G.), Sognepræst til Gjelsted og Rorup	12
LASSEN (J. A.), Provst, Sognepræst til Kværndrup	6
McKENZIE (John W.), Writer to the Signet, Edinburgh . . . . . F.B.B.	
REVENTLOW (D. C. E. Greve af), Kammerherre, til Brahetrolleborg . . . . . F.B.B.	
SCHIÖTZ (J. A. L.), Krigsraad	9
WEBSTER (Noah), LL.D., Newhaven, Connecticut . . . . . F.B.B.	
AURELIUS (D.), A.M., Hist. Lector ved K. Gymnasium i Calmar . . . . . F.B.B.	
BEAMISH (N. L.), F.R.S., Major, til Beaumont ved Cork i Irland . . . . . F.B.B.	
BIONDELLI (Bernardin), Mailand . . . . . F.B.B.	
DAHL (J. C. C.), Prof. og Landskabsmaler ved Kunstacad. i Dresden, ... F.B.B.	
LUND (P. W.), P.D. og Professor, Lagoa Santa i Brasilien . . . . . F.B.B.	
PORTER (Jacob), M.D., Plainfield, Massachusetts . . . . . F.B.B.	
RICHTER (E.), Justitsraad, Kongl. Gods-Inspecteur, Liselund	12
RYK (J. C.), Kongelig Nederlandsk General-Gouverneur i Surinam . . . . . F.B.B.	
SCHIÖTZ (Olof M.), Sognepræst til Hasle og Freerslev	9
CARLSSON (C. A.), Provst, Wenersborg	6
McCAUL (John Gordon, Esq.), Planter, St. Croix i Vestindien . . . . . F.B.B.	
NORDENSKÖLD (O. G.), Contre-Admiral, Stockholm . . . . . F.B.B.	
BLUMER (William), Epping i New Hampshire . . . . . F.B.B.	
STEDMANN (William), M.D., St. Croix i Vestindien . . . . . F.B.B.	
GAUPP (E. Th.), J. U. Dr. og Professor ved Universitetet i Breslau . . . . . F.B.B.	
SÆVENIUS (P. B.), Kammerherre, til Gjørslöv . . . . . F.B.B.	
VAN BUREN (Martin), fh. Præs. i de forenede Stater i Nord-America, F.B.B.	
WALLENCRONA (G.), Capitain, Carlstad	12
WORONZOW (Fyrst M.), General, General-Gouverneur, Caucasicn . . . . . F.B.B.	
JONES (Michael, Esq.), Advocat, London . . . . . F.B.B.	
RADOWITZ (J. M.), General-Major, Frankfurt a. M. . . . . F.B.B.	
ITTER (Carl), Professor ved Universitetet i Berlin . . . . . F.B.B.	
SCHINAS (C. D.), Statsraad, Professor ved Universitetet i Athen . . . . . V.B.	
SCHLÖZER (K. von), Keis. Russisk General-Consul, Lübeck . . . . . C.B.	
STUYVESANT (P. G.), Præsident for det hist. Selskab i New-York . . . . . F.B.B.	
BEAMISH (James Caulfield, Esq.), Penlee Cottage, Devonport . . . . . F.B.B.	
LÖVENSJÖLD (H. F. Baron af), Kammerherre, til Lövenborg . . . . . F.B.B.	

SMITH (Joshua Toulmin, Esq.), London	F.B.B.	
BODDIEN (F. G. von), virkelig Regjeringsraad, Aurich	F.B.B.	
DE NULLY (P.), Oberst og Stadhauptmand i Christiansted paa St. Croix, ...	F.B.B.	
LORICHS (G. D.), K. Svensk Kammerh. og Chargé d'Affaires i Madrid, ...	F.B.B.	
SCHOOLCRAFT (Henry R., Esq.), New-York	V.B.	
THORTSEN (C. A.), P.D., Professor, Rector ved den lærde Skole i Randers		9
ACKERSTYCK (J.), Professor ved Universitetet i Utrecht	F.B.B.	
KNESEBECK (Baron von dem), Geheime-Justitsraad, Göttingen	F.B.B.	
MARQUEZ (J. I.), fh. Præsident i Republikken Ny Grenada	F.B.B.	
MOLTKE (Hs. Exc. Otto Greve af), Geheime-Conferentsraad		9
BANG (P. G.), J.U.Dr., Indenrigsminister		9
KROHN (F.), Medailleur		9
WITHUSEN (C. C.), Conferentsraad og Professor		9
ARAUJO-RIBEIRO (Hs. Exc. J. de), Ks. Bras. bef. Minister i Paris	F.B.B.	
BERGMANN (F.), Professor ved Academiet i Strasborg	F.B.B.	
DURBIN (P.), Præsident for Dickinson College i Pennsylvania	F.B.B.	
SMITH (Jerome V. C.), M.D., Quarantainelæge i Havnen ved Boston, ...	F.B.B.	
ZIPZER (E. A.), Professor, Neusohl i Ungarn	F.B.B.	
BELLANDER (O. R.), Hofprædikant, Provst og Sognepræst i Köping		9
CASAUS (Hs. Em. Don Fernandez Ramon), Erkebiskop af Guatemala, ...	F.B.B.	
FOX (R. W., Esq.), Nordamericansk Consul i Falmouth	F.B.B.	
HANKA (W.), Bibliothekar ved det Bøhmiske Nat. Museum i Prag	F.B.B.	
JØRGENSEN (J. F.), Sognepræst til Thisted ved Hobro	F.B.B.	
KASTNER (G.), Hofraad, Professor ved Universitetet i Erlangen	F.B.B.	
PINGEL (C.), P.D., Overinspector ved det Naturhistoriske Museum	V.B.	
PRESCOTT (Hs. Exc. H.), Gouverneur over Newfoundland	F.B.B.	
SALVANDY (Hs. Exc. N. A. Greve), fh. Fransk Underviisn.-Minister	F.B.B.	
SCHULENBURG-PROBSTEV-SALZWEDEL (Fruh. O. v. d.), K. Pr. Landraad	F.B.B.	
SØRENSEN (J. C), Provst, Sognepræst til Solberg og Sundby		6
WALDO (Daniel), Justitiarius, Worcester, Massachusetts	F.B.B.	
ALMEIDA E ALBUQUERQUE (Don F. de Paulo), Minister, Rio Janeiro	F.B.B.	
ANGELIS (Don Pedro de), Professor, Buenos-Ayres	F.B.B.	
BARDENFLETH (Hs. Exc. C. E.), fh. Geh. Stats- og Justitsminister		15
LACROUTS (J. B. F.), Præsident i Handels-Tribunalet i Algier	F.B.B.	
LASSEN (G. F.), Kammerraad		15
MACLEOD (Hs. Exc. Sir H. G.), Gouverneur over Trinidad	F.B.B.	
MEISSER (C.), Professor ved Universitetet i Brüssel	S.B.B.	
MOLTKE (Hs. Exc. C. Greve af), til Nütschau, Minister for Slesvig		9
OUSELEY (Wm. G.), K. Britisk bef. Minister i Buenos-Ayres	F.B.B.	
PJETURSSON (Pjetur), Prof., Forst. for Pastoralseminariet i Reikevig		50
ROMUALDO, Erkebiskop af Brasilien, Bahia		100
RÅDER (J. T.), Kammerjunker, Oberst af Infanteriet		9
SIGURDSSON (Jon), Archivar ved det hist.-archæologiske Archiv	V.B.	
STENHAMMAR (M.), T.D., Provst, Sognepræst til Risinge	F.B.B.	
VENTURI (Hs. Exc. Marquis P. Garzoni), Geh.-Statsraad, Florens	F.B.B.	
WEISSÉ (J. F. B.), Corpslæge i Trondhjem		18
WESTERGAARD (N. L.), Professor		9
ÅBERG (L.), P.D., Rector ved den lærde Skole i Halmstad		6
BARCLEY (Rev. S. V.), Sognepræst til Lerwick, Shetland	F.B.B.	
BROWN (J. P., Esq.), Secr. ved den Nord-Amcr. Leg. i Constantinopel, ...	F.B.B.	

CAMERON-MOUAT (W.), Capitain, til Garth paa Bressay, Shetland	F.B.B.	
CHAMBERLAIN (M.), Concord, New-Hampshire	F.B.B.	
CRONHOLM (A.), P. M., Professor ved Universitetet i Lund		9
DRAKE (Samuel G., Esq.), Boston, Massachusetts	F.B.B.	
EHRENHOFF (J. M.), K. Svensk og Norsk General-Consul i Tanger	F.B.B.	
GISLASON (Konrad), Lector i det oldnordiske Sprog		9
HAMILTON (Rev. Z.), Sognepræst til Bressay, Shetland	F.B.B.	
HOPPE (Th. A.), Stiftamtmand, Amtmand i Sorö		3
JENISCH (M. J.), Senator, Hamborg	F.B.B.	
LICHTFIELD (F., Esq.), Nordamericansk Consul i Puerto-Cabello	F.B.B.	
LÜTTICHAU (A. C. A.), Greve, Oberstlieutenant		10
MARTINEZ DE LA ROSA (Don F.), forhen Premier-Minister, Madrid	F.B.B.	
MYNSTER (J. P.), T.D., Biskop over Sjællands Stift		9
NIELSEN (K.), Rector ved Realskolen i Aarhus		6
OGLIVY (Chas., Esq.), til Seafield, Dansk Consul i Lerwick, Shetland, F.B.B.		
OWEN (Joseph), Grosserer		9
PALMSTJERNA (C. C. Friherre), Landshövding i Öster-Götland		18
REID (William), Gouverneur over Bermuda	F.B.B.	
SMITH (John Cotton), Sharon, Connecticut	F.B.B.	
SOURDEVAL (Charles Mourin de), Dommer ved Retten i Tours	F.B.B.	
ASCHLING (A. R.), Major i det K. Svenske Artilleri, Stockholm		14
BÖRRESEN (C. L.), Sognepræst til Kundby og Krogstrup		3
CARDENAS (Greve Laurent de), til Vallegio i Piemont	F.B.B.	
DEICHMANN (J.), Cancellieraad		9
HETSCH (G. F.), Professor ved Kunstacademiet i Kjöbenhavn		9
KÖNIGSFELDT (J. P. F.), Adjunct ved den lærde Skole i Frederiksborg		6
McCAULEY (Daniel Smith, Esq.), Nordamericansk Consul i Tripolis	F.B.B.	
MULLER (C. L.), Lic. Theol., Inspecteur ved Myntcabinetet		9
NEERGAARD (J. A. Bruun de), Kammerherre, til Skjoldenæsholm	F.B.B.	
PAULSEN (N.), Santiago i Republiken Chili	F.B.B.	
POLLARD (Richard, Esq.), Nordam. Chargé d'Affaires i Santiago	F.B.B.	
PRIETO (Hs. Exc. Don' Joaquim), Præsident i Republiken Chili	F.B.B.	
QUAADE (P. F.), Generalmajor, Chef for Ingenieur-Corps		3
SEGUROLA (Don Saturnino), Canonicus v. Cathedralen i Buenos-Ayres, F.B.B.		
STEIN (S. A. W.), M. D., Professor ved Universitetet		9
URSIN (M. R.), Provst, Sognepræst til Domkirken i Viborg		9
ANDERSEN (C. P.), Overlærer ved den lærde Skole i Stagelse		3
BANEGAS (Don José Leon), Prof. ved Universitetet i Buenos-Ayres	F.B.B.	
BENZON (C. F. O. von), Kammerherre, til Lönborggaard		12
RLOCH (J. V.), Lic. Theol., Sognepræst til Lönborg og Egvad		6
BLOM (H. Stollenberg), Cancellieraad, Birkedommer ved Grevskabet Muckadell		9
BRUN (C. F. B.), Kammerherre og Hofjægermester, til Kraagerup		9
DAMKJÆR (J. R.), Lic. Theol., Sognepræst til Kjettrup		9
DANNEKJOLD-SAMSÖB (Hs. Exc. C. C. S. Greve af), Over-Staldmester		9
DAUB (P. H.), Sognepræst til Ljunge og Uggeløse		9
DORPH (L. R.), Adjunct ved den lærde Skole i Randers		9
ELBERLING (C. W.), Rector ved den lærde Skole i Stagelse		3
ENGELBRETH (H. P.), Sognepræst til Örbek		12
ENGELBRETH (W. F.), Consistorialraad, Sognepræst til Lyderløv		12
ESBENSEN (J. R.), Sognepræst til Flømløse		9

FICH (H. J.), Consistorialraad, Sognepræst i Bogense	9
FIEDLER (V.), Proprietair til Sevedøgaard	9
FLEISCHER (E. C.), fh. Overlærer ved Cathedralskolen i Aarhus	9
FRENDRUP (W. L.), Sognepræst til Tirstrup og Fuglslev	8
GÖTZSCHE (H. C.), Sognepræst til Finderup	9
HAHN (J. C.), Sognepræst til Braband og Kasted	9
HALLAM (Henry, Esq.), M. A., Vice-Præs. i Antiq. Selskab i London, F.B.B.	
HAMMERICH (P. F. A.), A. Mag., res. Capellan ved Trinitatis Kirke	9
HAMMOND (Charles, Esq.), Boston, Massachusetts	F.B.B.
HOLMSTEDT (S.), Adjunct ved den lærde Skole i Frederiksborg	9
HOLST (C. L.), Sognepræst til Aggersø ved Skjelskjør	3
JELSTRUP (H. K.), Proprietair til Moe, Nordre Trondhjems Amt	15
KIRSTEIN (E. A.), Kammerraad og Landvæsens-Commissair	9
KNUDSEN (N. J.), Etatsraad og Toldkammerer, Helsingör	24
LAUTS (U. G.), Professor ved Universitetet i Leyden	F.B.B.
LEMMICH (J. C. H.), Oberstlieutenant, Fredericia	12
LERVIG (J. P.), Krigsraad, Toldinspecteur i Kjöge	9
LINDHOLM (H.), Amtmand over Skanderborg Amt	9
LUND (J. C.), Sognepræst til Munkebjergby og Bromme	9
LÖSCHAU (C. H.), Kammerraad, Landvæsens-Commissair	9
MANOCKJEE CURSETJEE (Esq.), Parsisk Literator, Bombay	F.B.B.
MANSA (F. W.), M.D., Stabsløge i Sö-Etaten	9
MOGES (Greve A. de), Kongl. Fransk Contre-Admiral, Brest	F.B.B.
MULE (U. C.), Sognepræst til Nörre Lyndelse og Höiby	6
MÖLLER (M.), Justitsraad, Borgemester og Byfoged i Nykjöbing paa Falster .	9
ORTVED (S. R.), Domprovst, Roeskilde	3
PETERSEN (H.), Capitain, Landskriver og Dige-Insp. paa Pellworm	F.B.B.
PETERSEN (Th.), Overauditeur	15
PLESNER (M.), Provst, Sognepræst til Glud ved Horsens	12
PONTOPIDAN (D.), res. Cap. til Domkirken i Ribe og Sognepr. til Semm, S.B.B.	
RÆDØR (N. D. A.), Etatsraad, Borgemester og Byfoged i Horsens	6
SCHACK (O. D. Greve af), til Schackenborg	F.B.B.
SCHWENSEN (J.), Cancellieraad, Byfoged i Nysted	9
SHEIL (Justin), Oberst, Teheran i Persien	F.B.B.
STOCKHOLM (N.), Sognepræst til Aal ved Varde	6
THIELE (J. M.), Etatsraad, Kongen af Danmarks Haandbibliothekar	9
WHITTE (H. K.), A.M., Rector ved den lærde Skole i Rönne	9
WORSAAE (J. J. A.), Inspector over de antiqvariske Mindesmærker	9
AARESTRUP (C. W.), Over-Krigscommissair, St. Croix	F.B.B.
BARNEKOW (F. W. C.), Kammerjunker, Ritmester, Odense	
BROCKDORFF (H. A. Greve af), Landraad, Amtmand, Neumünster	F.B.B.
CRONSTERN (G. F. A. v.), Hofjægermester, til Nehnten	F.B.B.
GENTY DE BUSSY (Pierre), Statsraad og Militair-Intendant, Paris	F.B.B.
GRAAE (Christen), Sognepræst til Bødstrup	6
GRAAE (Christian), Sognepræst til Tranekjær og Tulbølle	3
HANSEN (E. C.), Forstraad, Skovrider, Tisvilde	6
HANSTEEN (N. L.), Sognepræst til Traneberg paa Samsö	25
JENSEN (J. C.), Sognepræst til Rorup og Glim	9
KNUTH (F. M. Greve af), Kammerherre, til Knuthenborg	F.B.B.
KÖRNERUP-BORCH (S.), Etatsraad, Amtsforvalter, Haderslev	9

KREUGER (J. H.), Contre-Admiral, Stockholm	9
LERCHE (C. G. F. von), Kammerherre, Hofjægermester, til Carlsberg	6
LETH (C. F. S.), Kammerjunker, til Egelykke	9
NØRGAARD (P. M. T.), Sognepræst til Ousted, Allislev og Ledreborg	9
RENOUARD (L. P. von), Oberst, Commandant paa Kronborg	9
RIDOLFI (Marquis Cosimo), Dir. f. Agerdyrkn. Inst. i Meleto i Toscana, F.B.B.	
SADELIN (P. U. F.), P.D., Provst, Hammarland paa Åland	F.B.B.
SCHIÖDTE (J. G.), ord. Catechet, Ringsted	9
STOCKFLETH (Hannibal de), Oberst, Haderslev	9
STOURDZA (H. H. Fyrst Michael), Hospodar af Moldau	F.B.B.
STRANDGAARD (L. W.), Toldforvalter i Grenaa	9
SÖRENSEN (A. A.), Sognepræst til Förslöv og Sneslev	12
AAGAARD (P. D.), Sognepræst til Gunderup og Nöfning	12
ABEL (L.), Provst, Sognepræst til Dalum	9
CARLSEN (J. F. S.), Sognepræst til Dalbynder ved Randers	9
HOLTEN (H. C.), Provst, Sognepræst til Skuldclöv og Selsö	9
MOLTKE-HVIDTFELDT (A. C. Greve af), K. Dansk Minister i Neapel	F.B.B.
MONRAD (G. H.), Kammerherre	9
STIESEN (Severin), Kongl. Siciliansk Consul i Helsingör	8
BAGGER (J. K.), Præst for den lutherske Menighed paa St. Croix	F.B.B.
CIGALLA (Greve Joseph de), P.D., Santorin af det græske Archipel	F.B.B.
KLICK (J. J.), Kongl. Dansk Consul i Buenos-Ayres	F.B.B.
KUNZEN (C. F.), Regjeringsraad, St. Croix i Vestindien	F.B.B.
MAUDUIT (A. F.), Correspondent af det Franske Institut, Paris	F.B.B.
PRECHT (H. W.), Major og Stadthauptmand paa St. Thomas	F.B.B.
RÖGIND (J.), Adjunct ved Cathedralskolen i Aarhus	6
SCHOLTEN (Fr.), Kammerherre, Toldinspecteur paa St. Croix	F.B.B.
WOOD (Richard, Esp.), Kongl. Storbritannisk Consul i Damascus	F.B.B.
GREZ (H. F. de), J.U.D., Breda i Nord-Braband	F.B.B.
HOLMBERG (A. E.), Pastor Adjunctus, Tjörn ved Kongelf	V.B.
LETH (V. Steensen), til Steensgaard, Kammerjunker	6
SIEMSEN (C. W.), Bibliothekar ved det Kongl. Bibliothek i Hannover	9
EVERLÖF (F. A.), Kongl. Svensk og Norsk General-Consul i Kjöbenhavn	9
FRERE (H. B. E., Esp.), C.S., Bombay	50
HAUROWITZ (H. V. H.), M.D., Ks. Russ. Statsraad og Livlæge, St. Petersb., F.B.B.	
JASSEN (G. F.), Justitsraad, Haderslev	9
LUNDING (H. M. W.), Etatsr., Cabinets-Secr. hos H. M. Kongen af Danmark, ...	9
LÖVENFELDT (C. F. v.), Kammerjunker, Major	12
MAGNUSSON (C.), Kammerraad, Sysseimaud, Island	9
ØXHOLM (W. T. v.), Kammerherre og Generalmajor, til Taarnborg	9
PAUCKER (C. J.), Hofraad og Gouvernements-Procureur, Reval	F.B.B.
SKALKOVSKI (A.), Hofraad, Conservator ved Museet i Odessa	F.B.B.
VITHUSEN (D.), Stadschirurg i Aalborg	3
ADLENBERG (V. v.), Ks. Russ. Gen.-Licut. og Gen.-Post-Dir., St. Petersb., F.B.B.	
MINISCALCHI (F. Greve), Keis. Österrigsk Kammerherre, Verona	F.B.B.
SCHIRINSKY-SCHIKIMATOFF (Fyrst P. A.), Geheimeraad, St. Petersborg, F.B.B.	
WARSCHAU (Grev Paskévitsch Erivansky, Fyrste af), Statholder i Polen, F.B.B.	
WESTFELT (L.), K. Svensk Oberstl. og Gen.-Stabs-Officcer, Stockholm, V.B.	
WESTERBERGH (C. A.), M.D., Regiments-Læge, Östersund	V.B.
BOUTROFF (Hs. Exc. Greve P. G.), Geheimeraad, St. Petersborg	F.B.B.

ESSEN I (Hs. Exc. Greve P. K. von), General, St. Petersburg . . .	F.B.B.
GALITZIN (Fyrst Dmitri), General-Gouverneur i Moskou	F.B.B.
KOTZEBUE (C.), Keiserl. Russisk Consul i Jassy	F.B.B.
MÜNCH-BELLINGHAUSEN (E. Frih.), Ks. Österr. Regjeringsraad, Wien,	F.B.B.
OLSOUFIEFF (Hs. Exc. B. D.), Hofmarschal hos Storfyrst Alexander,	F.B.B.
ORLOFF (Hs. Exc. Greve A.), General, Medl. af Statsr., St. Petersb.,	F.B.B.
RUMINE (N. de), Keis. Russisk Statsraad og Kammerherre, Moskou,	F.B.B.
SCHINDLER (J.), Præsident for det regjerende Senat i Krakau	F.B.B.
TISCHKÉVITSCH (E. Greve), Curator for Districtet Borysov	F.B.B.
UHDE (Carl A.), til Handschuheim, Godsbesidder i Mexico	F.B.B.
AKERMAN (John Y., Esp.), Secr. ved det numism. Selskab i London,	F.B.B.
ANHERST (Right Hon. William Pitt, Earl of), til Montreal i Kent .	F.B.B.
BECKER (Tyge), A.M., Professor, Medhjælper i Geheimearchivet	9
BOUTOURLIN (Dmitri Petrovitsch), Medl. af Statsraadet, St. Petersburg,	F.B.B.
DEMIDOFF (Fyrst Anathol), Greve til San Donato i Toscana	F.B.B.
DIRKS (Jacob), J.U.D., Advocat ved den frisiske Overret i Leeuwarden,	F.B.B.
ECKHOFF (D. F.), M.D., Landphysicus paa Öen Föhr	3
ENOCHIN (J. V.), M.D., virkl. Statsr., Livchirurg hos Storfyrst Alexander,	F.B.B.
GORTSCHAROFF II (Fyrst Peter), Gouverneur over Vest-Siberien . . .	F.B.B.
GROTE (W. H. C. A., Friherre), Geh. Staatsraad og Præsident i Eutin,	F.B.B.
HAMBRO (C. J. Baron), forhen Nordamericansk Consul, London . . .	F.B.B.
HAUGHTON (Richard, Esq.), Professor i Hindustansk, Addiscombe .	F.B.B.
HJORT (P.), P.D., Professor	9
JENNIFER (Daniel, Esq.), Nordamericansk bef. Minister i Wien	F.B.B.
KNESEVITSCH (D. M.), Geheimeraad, Cur. for Underv. Distr. Odessa,	F.B.B.
KOUTORGA (M. S.), Professor ved Universitetet i St. Petersburg . . .	F.B.B.
KULAKOWSKY (J.), Curator for Gymnasiet i Bialystok	F.B.B.
LEE (John, Esq.), LL.D., Medicin af det Kongl. Selskab i London . . .	F.B.B.
MANSEL (George), Capitain i den Britiske Marine, London	F.B.B.
MIDDELDORPH (H.), Consistorialraad, Prof. ved Universitetet i Breslau,	F.B.B.
MONTEFFIORE (Sir Moses), Medlem af det Kongl. Selskab i London . . .	F.B.B.
MORRIS (Jacob G., Esq.), Philadelphia	F.B.B.
OBOLENSKY (Fyrst Mikhael), Ks. Russisk Statsraad, Moskou	F.B.B.
PHILOSOPHOFF (Hs. Exc. A.), Ks. Russ. Gen.-Adjutant, St. Petersburg,	F.B.B.
SCHREWSBURY (John Talbot Earl of), arvelig Hofmester i Irland . . .	F.B.B.
STROGANOFF (Greve G. A.), virkelig Geheimeraad, St. Petersburg . . .	F.B.B.
TEYMOURAZ (H. H. Czarevitsch), Pr. af Georgien, Søn af K. Georg XIII,	F.B.B.
TELEKI VON SZÉN (Joseph, Greve), Gouverneur over Siebenbürgen . . .	F.B.B.
TEMPLE (Sir Grenville), Mahlberg i Storhertugdømmet Baden	F.B.B.
THACHER (G. M., Esq.), Kongl. Dansk Consul i Boston	F.B.B.
CAVALLIN (B. C.), Mag., Collega ved den lærde Skole i Christianstad . . .	12
CRONSTEDT (A.), Gen.-Major, Gouv. ov. Åbo og Björneborgs Län samt Åland,	F.B.B.
FRAENKEL (E.), M.D., Medlem af Sundheds-Coll. for Moldau, Jassy, F.B.B.	F.B.B.
HAUPT (M.), Professor ved Universitetet i Leipzig	F.B.B.
HÄLLFORS (Carl E.), Contracts-Provst, Åland	F.B.B.
SCHULZ (H. W.), P.D., Director for det K. Antike-Cabinet i Dresden,	F.B.B.
WOLDZEN (J. N.), Kongl. Dansk General-Consul i Amsterdam	F.B.B.
ARNETH (J.), Prof. ved Univers. og Director for Antike-Cab. i Wien,	F.B.B.
BIBESCO (H. H. Fyrst Georg), Hospodar af Valachiet	F.B.B.
CHMEL (J.), Director for Geheime-Archivet i Wien	F.B.B.

COOPMANS (E. W. de), K. D. Kammerh. og Chargé d'Affaires i Brüssel, F.B.B.	
DASCHKOFF (J. A.), Ks. Russ. Statsraad og General-Consul, Bucarest, F.B.B.	
ELLESHERE (Right Hon. Lord Egerton, Earl of), London	F.B.B.
FLÜGEL (J. G.), P.D., Nordamericansk Consul i Leipzig	F.B.B.
GROTEFEND (G. F.), P.D., Director for det Kongl. Lyceum i Hannover, F.B.B.	
HELMREICHEN (V. von), Keis. Österr. Bjergværks-Director, Brasilien, F.B.B.	
MAVROS (N. de), Statsr., Gen.-Inspect. over Quarantainerne ved Donau, F.B.B.	
NEOPHYTOS (Hs. Em.), Metropolit af Valachiet, Bucarest	F.B.B.
SCHACK (H. E. A. R. C. von), Geh.-Raad og Ges. v. Forbundsld. i Frankfurt, F.B.B.	
STIR-BEY (H. H. B. de), Hospodar af Valachiet, Bucarest	F.B.B.
TAMELANDER (C. G.), Oberst., Postinspector i Åbo og Björneborgs Län, F.B.B.	
TRAVERSAY (Hs. Exc. A. J. Marquis de), Gen. og Mil. Gouv. i Archangel, F.B.B.	
WITT (H.), Kongelig Dansk General-Consul i Peru, Lima	S.B.B.
WÜSTENFELD (H. F.), P.D., Professor ved Universitetet i Göttingen, F.B.B.	
BURNES (James, Esq.), Vice-Præsident i det Asiatiske Selskab i Bombay, F.B.B.	
EWALD (G. H. A.), Professor ved Universitetet i Tübingen	F.B.B.
GIBBES (Robert W.), M.D., Columbia i Syd-Carolina	F.B.B.
MACARÉ (C. A. R.), Medl. af General-Staterne for Zeland, Middelburg, F.B.B.	
SEHESTED (N. F. B.), Jægermester, til Stamhuset Broholm	18
SOMMER (C. C. L. F.), practiserende Læge, Frederiksbund	3
TRAIERNE (J. M.), M.A., Oxford, Coedriglan, Cardiff, England	F.B.B.
WOLNY (G.), Benedictiner-Ordens Præst, Professor, Brünn	F.B.B.
WOOLSEY (T. D.), A.M., Professor ved Yale College, New Haven, Conn., F.B.B.	
ZOLLER (H. E. K. Frih. v.), Gen.-Lieut. og Chef f. Art.-Corpset i München, F.B.B.	
APPELBERG (A.), Oberst, Insp. ved det finske Cadetcorps, Frederiksham	9
CAMPANA (G. Pietro), Hofraad, Rom	F.B.B.
CANINA (Luigi), Raad i Gen.-Com. f. Antiquit. og de skjønne Kunster, Rom, F.B.B.	
DUNCAN (C. G.), fh. Sheriff paa Shetland, Lerwick	50
GILLE (F. de), Statsraad, Bibliothecar hos H. M. Keiseren af Rusland, F.B.B.	
KUSCHELEFF-BESBORODKO (A. G. Greve), virkl. Statsraad, St. Petersb., F.B.B.	
MEYER (G. F. W.), Hofraad og Professor ved Universitetet i Göttingen, F.B.B.	
MUNCK (R. Friherre), General-Lieutenant, Helsingfors	4
SCHMIDT (M. R.), Krigsraad og Rustmester ved Arsenalen	9
SUTHERLAND (G. G. L. G. Hertug af), Marquis af Stafford	F.B.B.
WETZER (H. J.), Professor ved Universitetet i Freiburg	F.B.B.
WOLANSKI (T. P. z. Wolan), Landraad, Pakose i Storhertugd. Posen, F.B.B.	
WRANGEL (Baron F. v.), General-Lieutenant, Stettin	F.B.B.
ÖSTERBLAD (J.), P.D., virkelig Statsraad, Oberst, Helsingfors	10
FOWLER (W. C.), A.M., Professor ved Amherst College, Massachusetts, F.B.B.	
KRYE (William E.), fh. Storbrit. Major af Infanteriet, Paris	F.B.B.
KRAG (C. A.), Captain af Infanteriet, Als	9
THACHER (J. S. B.), Assessor i Överste Ret i Staten Mississippi	F.B.B.
VEBBER (Samuel), M.D., Charlestown i New Hampshire	F.B.B.
ANDERSEN (Sev. Chr.), Kongl. Dansk Consul i Christiania	C.B.
COQUEBERT DE MONBRET (E.), Paris	F.B.B.
ESCHMANN (J.), Oberstlieutenant, Ingenieur-Geograph, St. Gallen	F.B.B.
HERBST (C. F.), Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv	V.B.
HUTH (Henry, Esq.), Kongl. Dansk General-Consul i Mexico	F.B.B.
KONOW (F. L.), Kongl. Dansk Consul i Bergen	C.B.
SMITH (J. T.), Capt. af Ingenieurerne, Myntmester, Madras	50

TITOFF (Hs. Exc. V. P. de), Keis. Russisk Minister i Constantinopel, F.B.B.	
BACHILLER Y MORALES (Don Antonio), Havana	V.B.
BRIEM (J. G. G.), Sognepræst til Kousted og Raasted	F.B.
DAHL (T. C.), Landsoverretsprocurator, til Moesgaard	6
HORNEMANN (E. C.), Proprietair, Stadsbygden ved Trondhjem	9
LANGÉ (Chr. C. A.), Chef for det Kongl. Norske Rigsarchiv, Christiania, V.B.	
LEWIS (Martin, Esq.), Baltimore, Maryland	F.B.B.
LINDE (A. C. P.), Cancellier., Departementssecretair under Cultusministeriet .	9
MITCHELL (John M., Esq.), Kongl. Belgisk Consul i Edinburgh	F.B.B.
MUNCH (P. A.), Professor ved Frederiks Universitet i Christiania	V.B.
OLFERS (J. F. M. v.), Geh. Raad, Gen. Director over de K. Preuss. Museer, F.B.B.	
STRUNK (Adolf), Secretair ved det historisk-archæologiske Archiv	V.B.
UNGER (C. R.), Lector i nordisk Sprogvidenskab, Christiania	V.B.
LOZANO (Don Mariano), Buenos Ayres	F.B.B.
TIMONI (Alexander), Constantinopel	F.B.B.
BRADLEY (Chas. W., Esq.), A.M., Hartford, Connecticut	F.B.B.
LUYNES (Honoré Theodosie P. J. d'Albert Hertug af), Paris	F.B.B.
RADHAKANT RAJA BAHADOOR (Esq.), hinduisk Literateur, Calcutta	F.B.B.
ANDRESEN-SIEMENS (J.), Raadmand, Helgoland	F.B.B.
THORBERSEN (H. G.), Biskop over Island	15
BROWN (J. C., Esq.), Providence, Rhode Island	100
DAVIS (Hs. Exc. Sir J. F.), fh. K. Storbrit. bef. Minister i China	F.B.B.
FALCK (P. E.), Lagman i Åbo og Björneborg	50
FORCE (Hon. Peter), Washington	100
FRITZNER (J.), Provst, Sognepræst til Lier Præstegjæld i Norge	9
LOPEZ (Hs. Exc. Don Carlos A.), Præsident for Republiken Paraguay, F.B.B.	
LUCAS (Rev. William C.), East Grafton, Burbage, Wiltshire	F.B.B.
MURPHY (Hon. Henry C.), New-York	100
PARKER (Rev. Peter), Nordam. Missionair og Legationssecretair, Canton	100
REGENBURG (T. A. J.), Etatsr., Chef for Underviisningsvæs. i Slesvig, F.B.B.	
RING (L.), Cancelliraad, Lands- Overrets- samt Hof- og Stadsrets Procurator,	9
WETMORE (P. M.), General, New-York	100
WICHFELD (J. de), Kammerherre, til Ingestofte og Ulriksdal	9
AAGAARD (A. Z.), Keis. Østerrigsk Consul i Finmarken, Trömsö	15
HAMMERSHAINB (V. U.), Thorshavn, Færøerne	V.B.
KRIEGER (A. F.), Lic. juris, Professor i Lovkyndigheden	9
LILIENCRON (R. W. T. H. F. Baron von), P.D., Prof. ved Univ. i Jena	50
BOUCHER DE PERTHES (Jaques), Præs. for Soc. d'Émulation, Abbeville, F.B.B.	
GORDON (G. E. N.), K. Storbrit. Chargé d'Affaires, Stockholm	F.B.B.
IHRE (Hs. Exc. A. E.), Kongl. Svensk Udenrigsminister, Stockholm	F.B.B.
MANDERSTRÖM (Fruh. C.), Cabinetsecr. hos H. M. Kongen, Stockholm, F.B.B.	
PETRIE (G., Esq.), Vice-Præsident for det K. Irske Acad., Dublin, S.B.B.	
TATARINOFF (S. P.), Generalmajor, Civil-Gouverneur i Tomsk	5
TODD (J. H.), D.D., Vice-Præs. i det Kongl. Irske Acad., Dublin	S.B.B.
WIBORG (K. F.), A.M., Sognepræst til Rynkeby og Revninge	F.B.
BOULLÉ (Greve René de), fh. Fransk bef. Minister, Paris	100
JUEL-RYSENSTEEN (C. A. Baron), Kammerherre	9
LENOX (James, Esq.), New-York	100
POWER (R. J.), Bibliothecar ved Universitetet i Cambridge	100
SCHOEPPINGK (Dmitri, Baron), Moscou	50

WACHENBARTH (A. D.), Professor ved Coll. i Oscott ved Birmingham	50
WEST (C. E.), M.D., Præsident for Rutgers Institut i New-York	50
CHALMERS (Patrick, Esq.), Auldbar Castle, Brechin, Scotland	100
MOSQUERA (Hs. Exc. J. C. de), General, Præsident i Ny Granada, Bogota	100
GUILLON (Charles), Roermond i Limburg	50
HAMILTON (Andrew, Esq.), Stirling i Scotland	50
MICHELSEN (Carl), Kongl. Dansk General-Consul i Bogota	100
MOSQUERA (Hs. Em. José Manuel), Erkebiskop, Bogota	100
* BLISS (W. W. S.), Oberst, New-Orleans	100
BROWN (John, Esq.), F.R.G.S. London	100
STICHEUS (J. F.), Landshöfding i Borgå, Finland	100
TOBIN (Thomas, Esq.), Fredsdommer i Ballincollig ved Cork	100

MEDLEMMER OPTAGNE I AARENE

1851 og 1852:

- STIESEN (Severin C.), Kongl. Siciliansk Consul i Helsingör.
 COATES (Benjamin H.), M. D., Philadelphia.
 LAPHAM (Increase A., Esq.), Milwaukee, Wisconsin.
 BECH (Edward), Kongl. Dansk Consul i New-York.
 BECH (Jörgen A.), Assessor pharm. i Sundheds-Collegiet.
 BERLING (Carl), Kammerherre, Generalcasserer for Civillisten.
 BRYNJULFSSON (Gisle), Arna-Magnænsk Stipendiær.
 FALCK (H. P.), Sognepræst til Vindinge i Fyen.
 FINSEN (Vilhjalmur), Sysselmand i Kjosar og Gullbringu Sysler i Island.
 O'LEARY (Daniel F.), General, Kongl. Storbrit. Chargé d'Affaires i Bogota.
 SCHMIDT (Jes N.), Lærer ved Domskolen i Slesvig.
 WILLEMOES (Chr.), Sysselmand i Myra og Hnappadals Sysler i Island.
 EARLE (John), Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford.
 PORCHAMMER (J. G.), Etatsraad og Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn.
 STEENSTRUP (J. J. S.), Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn.
 BRADFORD (Alexander W., Esq.), New-York.
 COLLINGS (Rev. V. T.), London.
 SALOMON (Ernst C. V.), Upsala.
 SHAW (Norton), P.D., Secret. ved det Kongl. geogr. S. i London.
 SQUIER (Hon. E. George), M. A., New-York.
 ALLEN (C. F.), A. M., Prof. i Hist. ved Universitetet i Kjöbenhavn.
 BRUN (P. F. C.), Amtmand over Præstø Amt.
 FRJUS (Greve J. Juul-Wind-), Kammerherre, til Baroniet Juellinge.
 JOHANNSSEN (C. G. W.), Amtmand over Husum og Bredsted Amter.
 MEYENDORF (Baron P. de), Keis. Russisk befuldmægtiget Minister i Wien.

- MORE** (John Shank), Professor ved Universitetet i Edinburgh.
OBRENOVITSCH (Fyrst Mikaël), fh. regjerende Fyrste i Servien.
PONTOPPIDAN (H.), Kongl. Dansk General-Consul i Hamborg.
RAËVSKY (Mikaël), Erkepræst ved den Russiske Legation i Wien.
ROSENÖRN-LEHN (Baron O. D.), til Guldborgland.
RÖNNENKAMP (C.), Etatsraad, til Næsbyholm og Bavelse.
SCHROEDER (Francis), de forened. Nordamer. Staters Chargé d'Affaires i Stockholm.
SIMESSEN (R. J.), Professor, Rector ved den lærde Skole i Flensborg.
SÄVE (Carl), P.M., Docent i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala.
TRAILL (Thomas St.), M.D., Prof. ved Universitetet i Edinburgh.
TREGDER (P. H.), M.A., Rector ved Cathedralsskolen i Aalborg.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT.

INDHOLD AF AARGANGENE 1849-1851.

1. Aarsberetninger om Selskabets Arbejder og Tilstand i 1849, 1850 og 1851: S. 1-6, 97-101, 209-217.
2. Beretning om den Arna-Magnæanske Commission i Aarene 1849, 1850 og 1851: S. 6-13, 101-106, 217-218; jfr. om Legatets Pengevæsen i disse tre Aar Regnskabs-Uddragene S. xvj.
3. Beretning om Museet for nordiske Oldsager i 1849 og 1850: S. 30-47, 107-121.
4. Om Mynt- og Medaille-Cabinetet i 1849 og 1850: S. 122-132.
5. Om det historisk-archæologiske Archivs islandske Afdeling S. 13-27, 218-266; om sammes færøiske Afdeling S. 28-30.
6. Om Selskabets historisk-archæologiske Bibliothek S. 340-348.
7. Urnehoved-Egnen i Slesvig (jfr. tab. III.) ved J. N. Schmidt: S. 47-57.
8. Færøiske Kvæder, henhørende til Hervarar Saga, med dansk Oversættelse (Kappin Angantyr, Gátu-ríma), ved V. U. Hammershaimb: S. 57-78. Fremdeles følgende færøiske Kvæder med Oversættelse ved samme: Sigmundar Kvædi S. 78-86; Gunnars Kvædi S. 87; Fadir og dottir S. 88-91; Risin og Moyjin: S. 91-93; Brunsveins vísa S. 93-95; Frísa vísa S. 95-96.
9. Dansk Dialect-Lexicon og Ordbog over det norske Folkesprog, anmeldte af N. K. F. Dyrhønd: S. 133-142.
10. Færøiske Folkesagn, optegnede af J. H. Schrøter: I. Bygden Frodeboes Anlæggelse. II. Om Friserne paa Akraberg paa Suderø. III. Sagn om hvorledes Kirkebo blev Bispestol. IV. Sagn om Kong Sverre. V. Sagn om Heine Havreki. VI. Sagn om Magnus Heinesen: S. 142-170.
11. Færøiske Folkesagn, optegnede af V. U. Hammershaimb (paa Færøisk med Indholdet forudsikkert paa Dansk): I. Bardagin i Mannafellsdali. II. Húsfrúin i Húsavík. III. Ormur bondi á Skála. IV. Skeggi og Sölmundur. V. Fámjin. VI. Eiriks boði. VII. Svínøy. VIII. Mikjunes. IX. Óli rami og Torur rami. X. Kopakona. XI. Gásadalsmadurin í huldubátinum. XII. Gívrinar hol í Sandoy. XIII. Overnaturlige Væsener: a, Marmennil; b, Sjódrengil; c, Hafrú; d, Nikur; e, Sæneyt og hulduneyt; f, Niðagrisur; g, Dvörgar; h, Marra; i, Sitja á kjörbreyt. XIV. Sigursteinur. XV. Duturin. XVI. Skarvur og Æða S. 170-208. XVII. Gentan, sum fekk mat og klæði í heyginum. XVIII. Ungi Simun. XIX. Jogvan í Dalsgarði og sinir hans. XX. Tröllanes. XXI. Noa Ark. XXII. Rinkusteinararnir: S. 322-340.
12. Færøiske Ordsprog, meddelte af V. U. Hammershaimb: S. 271-304, fremdeles ved samme Nogle færøiske Talemaader S. 305-308; Færøiske Skikke og Lege S. 308-310; Barneviser og Ramser S. 310-315; Færøiske Gæder S. 315-322.
13. Meddelande om Konung Valdemars Jordebok, af G. E. Klemming: S. 266-270.
14. Udsigt over Selskabets Fond for islandske Oldskrifters Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme, Yfirlit yfir hins Konungliga Norrøna Fornfrøðafélags fasta Sjóð með nafnaskrá hinna Stiptanda Félaga. Jan. 1850-Jan. 1852: S. i-vij; ix-xij. Uddrag af Regnskabet over dets Pengevæsen i 1849, 1850 og 1851: S. viij, xiv-xv; Liste over Selskabets Medlemmer for 1849-1851: S. xvij-xxxiv.

UDSIGT OVER PLANCHERNE.

- I. Et Helligdomskors af Guld, fra det 11te Aarhundrede, fundet paa Oure i Isseffjorden (Forsiden med tilhørende Kjede.)
- II. 1, Den bageste Side af samme Kors. 2, et lidet massivt Guld kors, fundet ved Henneberg i Ribe Amt, 3-4, tvende Solvkors fra Middelalderen, jfr. S. 40-41, 46-47.
- III. Antiquarisk-topographisk Kort over Sognene Tinglev, Uk, Bjolderup og tildeels Jordkjar (Urnehoved-Eggen), ved J. N. Schmidt; jfr. S. 47-57,

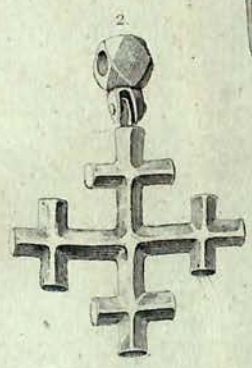
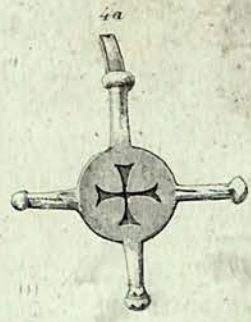
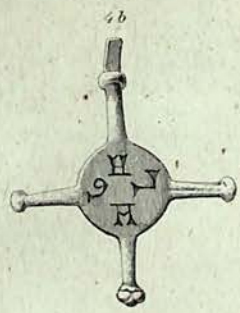
I Texten findes indsatte Afbildinger af følgende Gjenstande:

- S. 30 en Øxe af Been, funden paa Lekkendegaard i Præstø Amt.
- S. 31 en Beenkam, funden i en Østersbanke ved Meilgaard i Randers Amt.
- S. 32 en Fiskekrog af Bronze, funden i en Gravhøi i Fyen.
- S. 34 en Broncekniv i Form af et Sværd, funden ved Rengegaard i Stevns Herred.
- S. 108 et Redskab af Flint, dannet af en sleben, i Oldtiden sønderbrudt Kile.
- S. 118 en Lysestage af Kobber, rimeligviis fra det 12te Aarhundrede.
- S. 120 en Lysestage af brændt Leer fra Middelalderen.
- S. 125-128 danske Mynter af det 13de Aarhundrede; S. 129 en nederlandsk Mynt (fra Kuinder i Over-Yssel?), en $\frac{1}{2}$ Wittenpenning fra Kiel; og en Tournois af Greve Conrad I eller Conrad II af Oldenburg.

Fundet paa Ours i Læsfield.

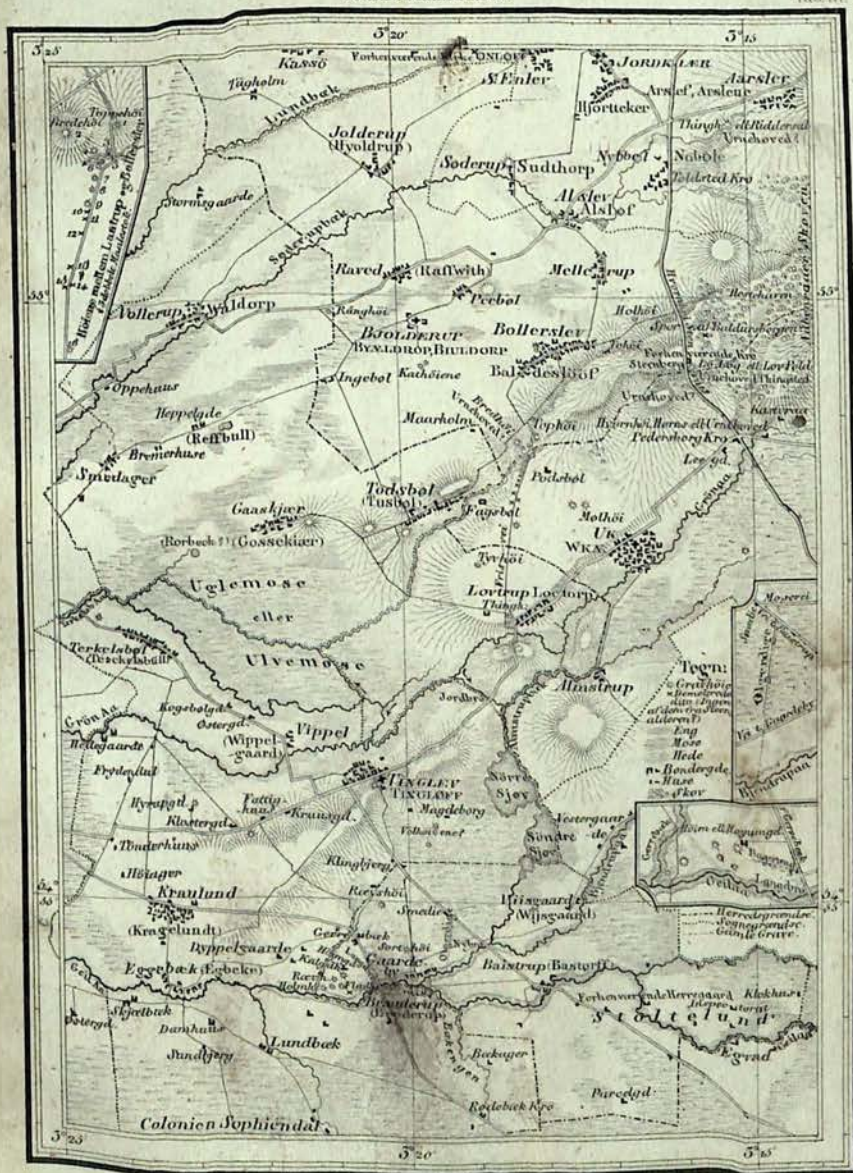

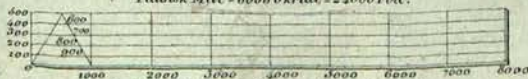

ANTIQUARISK-TOPOGRAPHISK KORT OVER
Sognene
TINGLEV, UK, BJOLDERUP og tildeels JORDKJÆR,
(Urnchoved Egnen)
 ved J.N. Schmidt. 1850.

Tab III

Maalestok i 1/20000 nat. St.
 1 dansk Mil = 6000 Skridt = 2 1000 Fod.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1852—1854.

KJØBENHAVN.

THULES BOGTRYKKERI.

1854.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING

1852.

Aarsmöde den 24de Marts 1853.

HIT KONÜGLIGA NORRÖNA FORNFRÖDA-FELAG er Selskabets oprindelige paa Olddansk eller Islandsk affattede Navn: DET KONGELIGE SELSKAB FOR NORDISK OLDKYN-DIGHED, der ifølge dets Love „har til Formaal fornemmelig islandske Oldskrifers Udgivelse og Fortolkning, men ellers alt, hvad der kan tjene til at oplyse det gamle Nordens Sprog, Historie og Oldsager i Almindelighed, til at udbrede Deeltagelse for den nordiske Oldtidsvidenskab samt derved vække og nære Kjærlighed til Fædre og Fædreland.”

Arbejderne til dette Formaal ere i det forløbne Aar fortsatte.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under HANS MAJESTÆT KONGENS PRÆSIDIUM paa Christiansborg Slot den 21de Marts.

Secretairen, Etatsraad Rafn, meddelte en Beretning om Selskabets Arbejder og Status i Aaret 1852, i hvilket følgende af de senest optagne Medlemmer vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. K. H. ALBERT, PRINDS AF STORBRITANNIEN OG IRLAND.
COLLINGS (Rev. W. T.), East Grafton ved Marlborough.

EARLE (John), Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford.

FRIJS (Grev Julius Jæl-Wind) til Baroniet Guldborgland, Laaland.

MORE (John Shank), Professor i Skotsk Løv ved Univ. i Edinburgh.

PONTOPPIDAN (H.), Kongelig Dansk Generalconsul i Hamborg.

RÖNNENKAMP (C.), Etatsraad, til Næsbyholm og Bavelse, Sjælland.

TREVELYAN (Sir Walter C.), Baronet, Wallington i Northumberland:

Betræffende de i dette Aar forberedte og tildeels færdige Bånd og Aargange af SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSKRIFTER vil i den næste Beretning blive given nærmere Meddelelse.

Etatsraad Rafn forelagde ANDEN TOME af det af ham særskilt redigerede og fra Selskabet udgivne Værk:

ANTIQUITÉS RUSSES (ET ORIENTALES)

D'APRÈS LES MONUMENTS HISTORIQUES DES ISLANDAIS ET DES ANCIENS SCANDINAVES.

Han foredrog en Udsigt over Værkets Indhold og fremhævede især de i slavoniske og græske Oldskrifter bevarede evidente Vidnesbyrd om den historiske Kjendsgjerning, at paa den selsamme Tid i det 9de Aarhundrede, da de scandinaviske Nordboer opdagede Island i det fjerne Vesten, fremtraadte de igjen i Östen med en stor Betydning som det russiske Riges første Stiftere. Nærværende anden Tome indeholder Uddrag af Norges Konge-Sagaer fra Magnus den Gode til Magnus Erlingson tildeels efter Morkinskinna samt af Fagrskinna m. fl. Dernæst Uddrag af Sagaerne angaaende de øvrige Lande i Norden, af Fortællingerne om Hauk hábrók og Styrbjörn Sveakappe, af de tvende Sagaer vedkommende Danmark, Jómsvíkinga Saga og Knytlínga Saga, dernæst de tvende Sagaer om Ingvar víðforle eller den Vidtbereiste og om Eymund Ringson, Konge i Palteskja, begge fuldstændige; fremdeles Uddrag af Orkneyínga Saga og af Færeyinga Saga, samt af de Sagaer, som nærmest angaae selve Island samt Islændernes Bedrifter i og udenfor deres Fødeland, navnlig af Are frodes Íslendingabók, af Landnámabók og Kristnisaga, af Sagaerne om Njal Thorgeirson, Egil Skallagrímson, Rafnkel Freysgode, Vigastyr, Ljosvetningerne, Kormak Ógmundson, Laxdælerne, Gretter Ásmundson, Tord breða, Hórd Grímkelson, Finnboge den Stærke, Björn Hitdælakappe med tilføjede genealogiske Tabeller, oplysende

denne Björn Arngeirsons samt Bolle den Prudes Slægter, af hvilke den første var i Tjeneste hos den russiske Storfyrst Vladimir den Store fra Aarene 1009 til 1011, og den sidstnævnte i den byzantinske Keisers Tjeneste i Aarene 1023 til 1030; Uddrag af Fóstbræðra Saga, Sturlunga Saga samt af Sagaerne om Aron Hjörleifson og om Biskop Arne Thorlakson. Endvidere Uddrag af de gamle Islænderes Annaler samt af deres geographiske Skrifter; deriblandt en Planisphær af en islandsk Pergamentsbog fra det 14de Aarhundrede, fremstillende Jordens beboede og ubeboede Zoner, to Planisphærer af islandske Membraner fra det 13de Aarhundrede, forestillende de tre Verdensdele; et Verdenskort af en islandsk Membran fra det 12te Aarhundrede; geographiske Optegnelser, som skyldes Abbed Nicolas fra Thingeyrar paa Islands Nordland, blandt hvilke en Reiseroute fra Island til Jerusalem af 1151 til 1153; tvende Beskrivelser og en Grundtegning af Jerusalem; geographiske Optegnelser af en af Hauk Erlendsons Bøger samt af Skalhóltsbogen og af Rímbegla og en Efterretning om Finnerne i Omegnen af Gandvík (det hvide Hav.) Af de, allerede tidligere i nærværende Tidsskrift omtalte, i dette Bind optagne Bidrag, hvis Bearbejdelse skyldes Professor P. A. Munch i Christiania, nævnes fortrinsviis Uddrag af de gamle norske og svenske Love Gulapingslög, Farmannalög og Vestgötalog, de tvende Nordboer Ottars og Ulfsteins Reiseberetninger i Kong Alfreds angelsaxiske Bearbejdelse, som er forudskikket dennes Oversættelse af Orosius, samt Freds- og Grændsetraktater mellem Sverige og Norge paa den ene og Rusland paa den anden Side.

Fjorten tilføiede Plancher indeholde Facsimiler, tildeels af hele Sider af nogle af de vigtigste benyttede Codices, betræffende hvilke forudskikkes orthographiske og palæographiske Bemærkninger, nemlig af: 1-2, Eymundar Saga i Flatøbogen Nr. 1005 i det Store Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn; 3, af Egil Skallagrimsons Saga efter en islandsk Membrancodex, som bevares i det Hertugelige Bibliothek i

Wolfenbüttel; 4, et Verdenskort efter Nr. 1812 in 4to i det Store Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. 5, en Grundtegnning af Jerusalem af Nr. 736 in 4to af den Arna-Magnæanske Samling; 6, af det geographiske Afsnit i Stjórn, et fortrinligt islandsk Oldskrift, der navnlig indeholder en Bibelhistorie fra Verdens Skabelse til det babiloniske Fangenskab efter Membrancodexen Nr. 226 fol. i samme Samling; 7, af Ottars og Ulfsteins Reiseberetninger efter den oldengelske eller angelsaxiske Codex, mærket Tiberius BI, som bevares i det Cottonske Bibliothek i Britisk Museum, hvis Bibliothecar, Sir Henry Ellis, var efter Anmodning saa beredvillig at meddele dette Facsimile til Afbenyttelse i Værket; endvidere 8-14, Facsimiler af 27 Sider af Kong Valdemars Jordebog, der opregne den danske Krones Besiddelser i Estland og tilgrændsende Provindser efter den mærkelige Membrancodex, som nu bevares i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, over hvilken G. E. Klemming har meddeelt en Beskrivelse i nærværende Tidsskrift 1849-1851 S. 266-270; ligeledes af en Bestemmelse af Grænsen mellem Norge og Rusland efter en norsk Codex fra Midten af det 14de Aarhundrede Nr. 114a in 4to af den Arna-Magnæanske Samling.

Etatsraad Rafn gav dernæst en Meddelelse om **ABBED NICOLAS'S ITINERARIUM FRA ISLAND TIL JERUSALEM** fra Midten af det 12te Aarhundrede og gjorde opmærksom paa tvende deri forekommende Stedsnavne, hvorom han havde modtaget værdifulde Oplysninger ved Brevvexling med en arabisk Lærd i Palæstina, Assaad Kayat, af hvilket det ene tjener til at oplyse et hidtil af de forskjellige Udgivere misforstaaet Sted i det af Rabineren Benjamin af Tudela paa Hebraisk forfattede Itinerarium fra samme Aarhundrede.

HANS MAJESTÆT KONGEN foredrog Bemærkninger om **OPFØRELSEN I OLDTIDEN** af de betydelige **STEENDYSSER** OG **JÆTTESTUER** med store Overligger og yttrede sig derom saaledes: „Man har tidligere yttret den Formodning at de svære Dækstene kunde ved Løftestænger være væltede op ad

anbragte Skraaplaner, hvortil imidlertid maatte udfordres en betydelig Kraaftanvendelse og vel en større, end man tør forudsætte at Datidens Beboere, da Mechaniken upaatvivlelig stod paa et lavt Trin, kunde antages at disponere over. Betragtningen af et større Antal af disse Mindesmærker i Landets forskjellige Egne har bragt mig til at tænke over, hvorledes Landets Beboere i den fjerne Hedenold, da de Kraaftmidler, vi nu besidde, vare ubekjendte, kunde have til-dannet disse Steensætninger og i Særdeleshed faaet Overliggerne, der ofte ere af forbausende Omfang og Vægt, anbragte over Sidestenen i Gravkammeret. At dette, som Almuens Overtro i ældre Tider tillagde Jætters overnaturlige Kræfter, er skeet paa en simpel og naturlig Maade, er vist, men paa hvilken Maade er, saavidt mig bekjent, endnu ikke forklaret, og det er dette, jeg nu vil bestræbe mig for at oplyse. Jeg tænker mig en saadan Steen, der ofte er af 4 til 6 Alens Længde og af tilsvarende Brede og Høide, liggende paa den flade Mark paa et fremragende Sted i Terrainet. Denne agter jeg at bruge som Overligger i en Jættestue, som jeg har besluttet mig til at opføre, men har ingen Midler til at løfte den i Veiret. Jeg graver derfor et Hul ved den ene Ende af Stenen saa dybt, som jeg bestemmer at Gravkammeret skal være. Dernæst vælter jeg hen til dette Hul een af de Stene, som jeg har udvalgt til Sidestene i Gravkammeret, hvilke i Almindelighed ei ere større, end at de ved Hjælp af Løftestænger og Haandkraft kunne tumles.

- Denne Steen sætter jeg her paa Høikant ned under den ene Ende af Overliggerstenen, saa at denne kan komme til at hvile paa den. Nu anvender jeg den samme Fremgangsmaade ved den modsatte Ende og derefter ved de to lige overfor hinanden værende Sider. Dernæst stiller jeg fremdeles saa mange Stene under Overliggeren, som behøves til at danne Gravkammerets Sider. — For endmere at befæste Sidestenen, at de ei ved det stærke Tryk fraoven skulle vælte udad og derved faae Overliggeren til at falde ned eller

glide af, murer jeg nu udvendig fra alle Aabninger mellem Sidestenenene til med Steenflækker og Blaaleer og stamper det tæt fast. Alene Aabningen mellem de to største Bære- eller Sidestene lades aaben. Naar dette er skeet, begynder jeg først gjennem denne Aabning at udgrave Jættekammeret og bortskaffer nu den Jord, hvorpaa Overliggeren indtil da endnu har hvilet. Denne hviler nu med hele sin Vægt paa Bærerne, og da Trykket kommer eens overalt, forhindrer det dem derved fra at falde om. Jættestuen er saaledes færdig.”

HANS MAJESTÄT foreviste dernæst sex mærkelige Oldsager fra Steenalderen, som han havde faaet til sin private Samling paa Frederiksborg. Blandt disse var en $9\frac{1}{2}$ Tomme lang Steenøxe i Øxhammer - Form, som her fremstilles i en tredie Deel af den virkelige Størrelse:

Blandt de i Udsigten over Steensagerne fra Nordens Hedenold i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed 1ste B. beskrevne ligner denne Øxe mest den, der er afbildet tab. III, fig. 35, dog er Banens Afrunding ikke saa bred men mere spids. Den er mærkelig derved, at paa dens ene flade Side ere, rimeligviis i en senere Periode, fire Runecharacterer indristede. Fremdeles et Forarbeide til en Øxhammer, i hvilken Skafthullet endnu ikke er indslæbet, fundet af Hans Majestät selv paa Helnæs i Fyen, tvende Slibestene af ualmindelig Form, en Kastespydspidse af Been, funden i en Mose i Fyen; en Beenmeisel, funden i Forbindelse med Fragmenter af Urner i den største af de Gravhöie paa Frederiksgave Gods, der kaldes Brødrehöiene, hvilke ligge i en

Trekant, forbundne med hinanden ved Veie af Steen. HANS MAJESTÆT ledsagede Foreviisningen af dette Stykke med Oplysninger om Höiens Udgravning.

HANS MAJESTÆT foreviste endvidere et sjældent Stykke, der maa antages at være fra Broncealderen, en af et Dyrgevir omhyggelig tildannet Øxe med Skafthul, prydet med Ring-, Linie- og Streg-Zirater. Vedstaaende Afbildning fremstiller denne Øxe, der er 8 Tommer lang:

Dette prægtige Stykke fandtes i en Gravhöi paa Sindals Hede i Horns Herred, Hjörning Amt, i Forbindelse med nogle med ædel Rust overtrukne Fragmenter af en Fibula af Bronze; det laa i den nederste af fem Gravkamre, som havde et Fladerum af een Fod fra Øst til Vest, aldeles bedækket med fiint Sand og uden Spor af andre Gjenstande. De øvrige Gravkamre vare kun fyldte med brændte Menneskebeen, og intet videre var deri at opdage.

Etatsraad Rafn forelagde derefter en af Architect James T. Knowles Selskabet oversendt Afstøbning af en i August 1852 paa St. Pauls Kirkegaard midt i London funden Runestein med dansk Indskrift, tilligemed Oplysninger, meddelte af samme, om dette mærkelige Fund; han tilføiede derhos sin Forklaring af Indskriften:

: P A T : N T : N P I T : H T N : B K H : T N P : T N P I :

som han læser saaledes: Konåll lèt leggia stin þensi auk Tuki, d. e. Konål og Toke lode lægge denne Steen. Denne Indskriftsteen antages at have været opreist ved Hovedet

af Graven, og har der over denne rimeligviis ligget en anden Steen med den egentlige Gravskrift. Navnet Konall, som er af irsk Oprindelse, forekommer hyppig i Islands Oldskrifter; det kom til Island i Colonisationstiden ved de fra Island did udvandrede Nybyggere. Navnet Toke forekommer, som bekjendt, hyppig i historiske Skrifter og paa Runestene i Danmark. Det fortjener her at bemærkes, at den beröimte Palnatoke fra Fyen erholdt ved Giftermaal og Arv Jarldømme i Bretland. Af hans Slægt ere höist rimelig flere forblevne i England, og til den høre upaatvivlelig tvende af Kongens Hofsinder Toki og Aki (Aage), som omtales i et Gavebrev af Biskop Ealdred til Munkene i Worcester ved Aaret 1050. Denne Toke, som her kaldes „präpotens et dives regis minister“, forekommer i flere andre Documenter, hidrørende fra Knud den Stores og dennes nærmeste Efterfølgeres Regeringstid. Flere Tokes Sönnner nævnes i andre Documenter Kari, Ulf, Askyl, og blandt Underskriverne af det ommeldte findes en Vagn, der upaatvivlelig 'er af samme Slægt. Da Runestenen efter alle Märker er fra det 11te Aarhundrede, kan det have nogen Sandsynligeed for sig at det er den samme Toke, der nævnes i denne Indskrift.

Eratsraad Thomsen havde meddeelt for Selskabets Annaler en Afhandling om Guldbracteaterne og Bracteaternes Oprindelse som Mynt. Tolv Plancher med Afbildninger i Atlas for nordisk Archæologie fremstille de vigtigste af disse Bracteater.

Ifølge den af Secretairen meddelte Udsigt havde SELSKABETS FASTE FOND til islandske Oldskrifers Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme i 1852 haft en Tilvæxt af 1000 Rbdlr. og var saaledes voxet fra 52,000 Rbdlr. til 53,000 Rbdlr. Sölv i Kongelige 4-Procents Obligationer.

I APRIL-MØDET f. A. forelagde Secretairen Afskrifter af Sagaerne om Edvard den Hellige og om Osvald, Konge i Northumberland, tagne af tvende islandske Skindböger, der bevares i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, hvis Bestyrelse beredvilligen havde laant disse Codices hertil til Af-

benyttelse paa længere Tid. De tyvende nævnte Sagaer ville blive udgivne med Oversættelse i Selskabets „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie” og tillige i engelsk Oversættelse i „Mémoires des Antiquaires du Nord.”

Secretairen forelæste dernæst en af Professor P. A. Munch i Christiania til Selskabets Annaler meddeelt Afhandling: Geographiske Oplysninger om de i Sagaerne forekommende skotske og irske Stedsnavne, første Afsnit: Orknøerne, og foreviste et af samme til Atlas for nordisk Oldkyndighed udarbejdet historisk Kort over Orknøerne.

George Petrie, Esq., i Kirkwall paa Orkney, havde oversendt en af ham for Selskabet udarbejdet Udsigt over Oldtidsminder paa Orknøerne, oplyst med Planer og Afbildninger; denne forelagdes.

Den Britiske Consul i Dominica, Sir Robert H. Schomburgk havde sendt en Meddelelse angaaende Antecolumbiske Oldsager, fundne paa Haïti, ledsaget af Prøver af enkelte af disse til Bevaring i det af Selskabet oprettede Cabinet for americanske Oldsager. Disse Sager, navnlig Fragmenter af Urner og Gravkar af terra cotta, forevistes.

Oberst W. W. S. Bliss i New-Orleans havde oversendt til Selskabet for samme Cabinet en Samling Pilespidser af forskjellige Steenarter fra Georgia, Alabama, Louisiana, Mississippi, Arkansas, Texas og Mexico, med særskilt Angivelse af Findestederne ved hvert enkelt Stykke, af hvilke de fleste ere en Foræring af B. M. Norman, som alt tidligere havde oversendt Selskabet sit i antiquarisk Henseende vigtige Værk „Rambles in Yucatan”. Til disse Oldsager havde Hr. Norman føiet Gibsafstøbninger af flere mexicanske Antiker, copierede efter Originalerne i Byen Mexico, nemlig: af Gudinden TEOYAOMIQUI — Krigsguden Huitzilipochtli's Kone og de gamle Mexicaneres høieste Guddom — var den Gudinde, som førte de Krigeres Sjæle, som døde i Forsvar for deres Altere, til det mexicanske Elysium, Solens Huus. Dette Gudebillede er udhugget af en fast Basaltblok og er 9 Fod

höit og $5\frac{1}{2}$ Fod bredt. Det Billede, som er udarbejdet paa dets Fod, er Miclantecutli, Underverdenens Gud; og paa Grund af denne Omstændighed antager man, at Gudebilledet har været ophængt, saa at Tilbederne kunde gaae under det. Det med Flid udførte Arbejde paa dette Billede fremstiller den Guddoms Symboler og Insignier, som det er bestemt til at forestille. OFFERSTENEN — er udbugget af et fast Basaltstykke og er af 9 Fods Diameter og 3 Fods Höide. DEN MEXICANSKE CALENDER — er den interessanteste Oldtidslevning, som nogensinde er bleven opdaget i den vestlige Verdensdeel; den var de gamle Mexicaneres Solregning; den er $11\frac{1}{2}$ Fod i Gjennemsnit; Runddelen hæver sig $7\frac{1}{2}$ Tomme fra Steenblokken. Den er udhuggen af en fast Basaltblok, der, da den toges fra Steenbruddet, har veiet over 50 Tons. Disse Symboler af de gamle Mexicaneres Mythologie og Chronologie bleve af Spanierne i Erobringstiden nedgravede i Jorden, men igjen opgravede i 1790 og afgivne til Bevårling i Byen Mexicos Universitet og Cathedral. Afstøbningerne ere i en tolvte Deel Størrelse.

Professor B. C. Lewy, som nylig var hidkommen efter et fleeraarigt Ophold i Ny-Granada, foreviste en Samling af antecolumbiske Oldsager og ethnographiske Gjenstande fra Central-America, navnlig fra Ny Granada og fra Mexico.

Krigsraad J. A. L. Schiøtz meddelte en Beskrivelse over Mindesmærker fra Oldtiden og Middelalderen i Leire og Roeskilde Omegn.

I JULI-MØDET foreviste Vice-Præsidenten, Conferentsraad og Geheimarchivar Wegener Afbildninger af tre i Thisted værende Steenmonumenter, hvilke hans Reise i Jylland med HANS MAJESTÆT KONGEN havde givet ham Leilighed til at forskaffe sig; han meddelte derhos nogle Bemærkninger om disse Monumenter, blandt hvilke ogsaa var en hidtil kun lidet bekjendt Runesteen.

Mag. Carl Säve, Docent i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala, foredrog en Udsigt over adskillige af de mærkelige

af „Gotlands äldsta Fornlemningar”, oplyst ved Afbildninger, navnlig Grundtegninger af et betydeligt Antal af disse saavel paa selve Gulland som paa den NO for samme beliggende mindre Ø Fårø.

I OCTOBER-MØDET forelagde Bestyrelsen et „Program for nordisk Oldkyndighed”, som den havde udstædt under 18de September 1852, med hvilket Hensigten er at fremkalde en mere udbredt Interesse for det foresatte Maal og derved give de til dette Maal rettede Bestræbelser et yderligere Opsving. Navnlig er det Bestyrelsens Forventning, ved dette Program at vække, ogsaa udenfor Selskabet, en større Deeltagelse for de besluttede, altfor længe savnede oldnordiske Ordbøger og saaledes muliggjøre sammes fuldstændige Udgivelse uden længere Henstand.

I det udstædte Program har Bestyrelsen ommeldt at den agter, saasnart den seer sig i Stand dertil, at lade afholde almindelige videnskabelige Møder. Efterat Programmet var trykt, men forinden det uddeltes, har eet af Selskabets Medlemmer, Lector George Stephens, som ikke kjendte til at saadant havde været paatænkt, indgivet et udførligere Forslag i samme Retning, hvilket Bestyrelsen meddelte i dansk Oversættelse af den engelske Originalskrivelse og indbød de forsamlede Medlemmer til at ytre sig derover. Med største Beredvillighed vil Bestyrelsen, saavidt det staaer i dens Magt, fremme enhver Stræben, som gaar ud paa at vække en mere udbredt Interesse for det foresatte Maal, men den erkjender at den kun kan udrette meget lidet uden Medlemmernes, navnlig dens antiquariske Medarbejderes, nidkjære Bistand. Den henstillede til Medlemmerne at tage denne Sag i nöiere Overveielse, hvilket besluttedes. Etatsraad Thomsen gjorde opmærksom paa at Museet for nordiske Oldsager skulde efter den tagne Bestemmelse flyttes fra Christiansborg til Prindsens Palais i Løbet af Sommeren 1853, hvilket vilde hindre dets Foreviisning.

Etatsraad E. G. Tauber havde ved Skrivelse af 14de October tilsendt Selskabet adskillige Haandskrifter af anti-quarisk-topographisk Indhold, egenhændig skrevne af nu afdøde Dr. theol. og Professor J. B. Larsen, forhen Sognepræst for Holbek Menighed, hvilke Haandskrifter den heden-gangne alt tidligere havde bestemt skulde efter hans Død overgives til Selskabets historisk - archæologiske Archiv. Disse Haandskrifter ere alle in-4to og have følgende Paa-skrifter: 1, *Vetustissimarum Fionjæ urbium et oppidorum descriptio*, 1833; indlagt deri Bemærkninger ved N. M. Petersens Afhandling om danske Stedsnavne i Nordisk Tids-skrift for Oldkyndighed, 2 B. 2, *Alphabetisk Fortegnelse paa samtlige Stedsnavne i Danmark indtil Grændsetoldstedet imellem Jylland og Slesvig*; indlagde i samme to Hefter: a, nedlagte Byer, Kirker, Gaarde; b, Stedsnavne, der hen-tyde paa at Stederne, i den Tid de fik Navne, vare Skove. 3, *Gamle Manö- og Kvindenavne, tjenende til at oplyse vore Stedsnavne*. 4, *Topographiske Oplysninger om de i Scrip-tores Rerum Danicarum t. VII (i Bispecatastret og Valdemars Jordebog) forekommende Stedsnavne*. 5, *Laalandiæ, Falstriæ et Langelandiæ nomina antiqua*. 6, *Quæ in Siællandia et Müonia reperiuntur nomina locorum antiqua ex diplomatibus typis expressis collecta*. 7, *Gamle Stedsnavne af Libro Aar-husienſi, Necrologio Ripensi et Libro censuali episcopi Sles-vicensis*, udskrevne og oplyste ved Scr. Rer. Dan. VI, 377 flg., V, 535 flg., VII, 456 flg. Denne Samling afgiver et smukt Vidnesbyrd om den Hedengangnes varme Interesse for Fædrelandets historisk-antiquariske Topographie og vedholdende Samlerlid.

Krigsraad Schiøtz foreviste Æt af ham udarbejdet Udkast til et historisk Kort over den nordostlige Deel af Sjælland med tilhørende Beskrivelse og Optegnelse af 2054 Mindes-mærker fra Oldtiden og Middelalderen i denne Deel af Lan-det, som han i dette Öiemed havde bereist i de nærmest forløbne Somre. Hensigten med denne Foreviisning var at

modtage yderligere Raad og Veiledning til dette Foretagende, som han gjerne vilde fortsætte, hvis Omstændighederne tillode det.

Til Revisorer af Cassererens Regnskab for Aaret 1852 valgtes Etatsraad A. A. Kjellerup og Geheimelegationsraad A. P. Knudsen.

OM DET OLDNORDISKE SPROGS FORHOLD OG STILLING TIL NORDENS NUVÆRENDE SPROG; AF GEORG F. V. LUND.

INTET Folk befinder sig paa et højere Udviklings og Dannelses Trin uden at have en Historie. Uden en bestemt og tydelig Erindring af sin Fortid kan intet Folk besidde en klar Bevidsthed om sin nærværende Tilstand eller gaa en fortsat fremtidig Udvikling imøde med et sikkert Maal for Öje; og det er en Kendsgerning, hvis Sandhed er godtgjort til alle Tider, at jo kraftigere et Liv der rører sig i et Folk, desto stærkere begejstres det af sine Oldtidsminder, desto mere levende stiller det sig sine Forfædres Bedrifter for Öje som Mønstre til Efterligning, desto stoltere er det af den Arv, som disse have efterladt de sildigere Slægter, og desto stærkere Forpligtelser føler det til at fortsætte den Idræt og naa det Maal, som hine have sat sig til Opgave. Denne historiske Bevidsthed er den egenlige Kærne i Folkefølelsen, uden hvilken intet Folk nogensinde har udrettet noget stort og godt i Verdens Historie; og hvad Selvbevidsthed og Selvkundskab er for det enkelte Menneske, det samme er denne Kundskab for Folkets Liv og Udvikling, for det som man med Rette har kaldet dets indre Historie.

Se vi hen til, hvorledes det i denne Henseende staar til i vort Fædreland, da er det vistnok et glædeligt Tidens Tegn,

at Opmærksomheden for vore Oldsager, Iveren for at opsege dem og Omhuen for at bevare dem Dag for Dag tillager og udbreder sig fra de egenlige Oldkyndige og Oldtidsforskere, hvis Antal ifølge Sagens Natur altid kun kan være ringe, til hele Folket og alle Egne af Landet ved Hjælp af Skrifter og Selskabers Virksomhed, — og at paa den anden Side grundige historiske Forskere stræbe at sætte alle i Stand til at forstaa Oldsagernes Betydning og oplyse Fædrelandets Begivenheder og Folkets Tilstand i den fjærneste Fortid. De samme glædelige Spor træffe vi hos vore østlige Grander, Svenskerne, og vel i en endnu højere Grad hos vore Naboer mod Nord, Nordmændene, hvis unge Selvstændighed synes at have fremkaldt et desto kraftigere Folkeliv og en rastløsere Virksomhed for at frede om Landets og Folkets Ejendommelighed.

Men den kosteligste Arv, vi have modtaget fra vore Forfædre, er og bliver dog SPROGET, og det er for at oplyse, hvorledes vi kunne og bør benytte denne Arv, at de følgende Bemærkninger meddeles. De gøre ingen Fordring paa at indeholde ny Opdagelser eller videnskabeligt Udbytte paa Historiens eller Sprogvidenskabens Enemærker, men de skulle kun kortelig, og saa tydeligt og bestemt som mulig, fremstille og anskueliggøre selv for dem, der ikke have haft Lejlighed til at sætte sig nøjere ind i Sprogets og Folkets Historie og Oldtid, hvad der er os givet, hvorledes dette hidtil er blevet bevaret og anvendt, samt hvorledes vi maa anse det for vor Pligt fremdeles at bruge og frugtbargøre den Skat, som ved at ligge ubenyttet hen hensynger og dør, og saaledes vil gaa aldeles tabt.

Sproget er det vigtigste Kendemærke paa et Folks Oprindelse, dets Slægtskab med og Stilling til Nabofolkene; det er fornemmelig Sproget som fremkalder og nærer Bevidstheden om, at et Folk udgør en Nation, en ved indre og ydre Slægtskab forbunden Helhed, der udad til er bestemt adskilt fra alle andre Folk. Allerede den ældste græske

Historieskriver ¹ anfører Fælleskab og Enhed i Sproget som et Vidnesbyrd for de helleniske Stammers Slægtskab, fælles Oprindelse og folkelige Enhed, og vor om ikke ældste, saa dog vigtigste oldnordiske Historieskriver ² nævner udtrykkelig ogsaa Sproget (*dönsk tünge*) som Kendetegn for de Folk, han agter at omtale i sit Værk. Paa den modsatte Side er det tilstrækkelig godtgjort og bevist ved mange Erfaringer, at det Land, hvor to Sprog herske og to eller flere Nationaliteter forbindes, der kan det vel tilsyneladende i nogen Tid blive staaende paa dette Punkt, men omsider vil det ene Sprog faa Magt over det andet, og navnlig vil det undertrykke det andet, som har en stor Nationalitet for sig. „Sprogenhed er en nødvendig Betingelse for et Folks selvstændige Udvikling, Tvetungethed er ethvert Lands störste Ulyksalighed; thi Nationalitetens Fuldendelse ligger i Sproget. Man har søgt den allevegne, i Jordbund, i Klima, i Regeringsform, i Lovgivning osv.; men saa vist som det er, at der i ethvert Folk ligger en individuel Udvikling, en næsten uovervindelig Natur, der forhærdes ved Vanen og forædles ved Kulturen, hvilke trykke dens Stempel paa de religiøse Forestillinger, paa den videnskabelige Tænkning, paa Statens Forfatning, paa Lovgivning, paa Sæderne, saa vist er det tillige, at Afpræget af denne Udvikling er Sproget. I det har Folket nedlagt alt hvad det har villet og biget efter, hvad det har kunnet og naat, ikke blot i sin Literatur, men i selve Sproget. Af det kan man erfare Formaalet for dets Tanker, deres Omfang, Rigdom og Dybde, Livet i Folket og det Uddannelsesstrin, hvortil det er kommet, hvad det yndede og havde kært, hvad det forskød og bar Had til, hvad der er oprundet hos det, udaf dets eget Skod, og hvad der er forgaaet, ja ydermere hvad det har fejlet og syndet. Folk og Sprog ere saa inderlig forbundne med hinanden, at det ene bestaar og om-

---

1) Herodot VIII, 144. — 2) Snorre Sturlason, Heimskr. formáli.

skiftes og forgaar med det andet.”¹ Ved Betragtningen af vore Tider og vore egne Forhold vil det være indlysende for enhver, af de vel kortvarige og for Øjeblikket i det mindste tilsyneladende undertrykte nationale Bevægelser rundt om i Europa væsenlig have været støttede paa de sproglige Forhold, som deres faste Grundlag. Dette er ogsaa en naturlig Følge af Folkelivets Væsen og Beskaffenhed; thi den levende Bevidsthed og Følelse kan kun vækkes og finde Næring ved det som selv er levende, og den Forestilling om Oprindelse og Slægtskab, der først skal udfindes og bevises ved lærde Granskninger og historiske Forskninger, som maa søses af skjulte og dybtliggende Kilder, bliver aldrig af synderlig Betydning i det levende Folks Tanke og Idræt. For Oldgranskeren, Historieforskeren og den Sproglærde kan saadanne mer eller mindre sikre Formodninger blive af Vigtighed, men i Folkenes Liv har et saadant ældgammelt og af Tiden forlængst udslettet Slægtskab ikke den ringeste Betydning. Hvor derimod Bevidstheden om folkeligt og sprogligt Slægtskab er tilstede og et Folk eller en Folkestamme føler sig draget til og forbundet med et andet Folk ved fælles Oprindelse, historisk Udvikling og Sprog, der bestaar ogsaa en fast Forbindelse og Sympathi, selv om Begivenhederne og Tidernes Gang frembringer en Adskillelse, ja endog fremtvinger et fjendligt Forhold; og selv efter lang Tids Forløb opstaar en Længsel og Stræben efter at forny Forbindelsen, naar Lejlighed dertil gives. Der er intet som vanskeligere udslettes hos et Folk end Sproget, naar Nationalfølelsen er kraftig tilstede. „I en Menneskealder kan et Folk forandre Religion, Sæder, Vedtægter, Love og Indretninger, hæve sig til Dannelse og falde tilbage til Raahed og Vankundighed, men Sproget varer under alle disse Omvexlinger bestandig ved, om ikke ganske det samme, saa dog genkendeligt nok igennem hele tusende Aar.

---

¹) Petersen, Bemærkn. om Modersmaalet (Univers. Progr. 1852), s. 81 fg.

Saaledes har for Exempel det græske Folkefærd undergaaet alle disse Skæbnens Omvæltninger, men endnu kendes Homers Tungemaal i den græske Bondes Tale. Ja i andre Lande, hvor Omstændighederne have været gunstigere, er Sproget endnu mindre forandret; endnu forstaa Araberen hvad der var skrevet paa Arabisk mange hundred Aar før Muhammed, endnu læser Islænderen, hvad Are Frode skrev og Eivind Skaldaspiller kvad. Der udfordres den fuldkomneste Adspaltelse eller Ødelæggelse af Folket for ganske at udrydde Sproget; selv den voldsomste Undertrykkelse og stærkeste Blanding med Fremmede tilvejebringer først efter flere hundred Aar en Forandring af Sprog, og som oftest er dog Overgangen kun til en anden beslægtet, i sin grammatiske Indretning mere simpel og mere blandet Sprogart. Saaledes taltes endnu i sex hundred Aar efter Kristus Gallisk i Frankrig, hvor megen Umage end Romerne gjorde sig for at udrydde det, og endnu den Dag i Dag tales Kymrisk i Wales, og man genkender endnu tydelig Angelsaxisk i det nyere Engelsk".¹ Hertil kunde føjes mangfoldige andre Exempler, men det maa være tilstrækkeligt ved Siden af det sidst anførte at nævne de mange Spor og Lævninger af nordisk Sprog, som endnu findes i det engelske efter et snart tusendaarigt Tidsrums Forløb, siden vore Forfædre førte deres Sprog over til Landet.² Vi vide alle, hvor rodfæstet Danskheden i de sidste Tider har vist sig at være langt ned i Slesvig, lige til Danevirke, uagtet mange hundred Aars For-tyskelse. Noget lignende er Tilfældet med de slaviske Sprog i Kampen med det Tyske.

Det vil da let indses, hvilken Betydning Modersmaalets Bevaring har for et Folks selvstændige Udvikling og ejendommelige Væsen. Men for at Modersmaalet kan siges at

¹) s. Rask: Om det islandske eller gamle nordiske Sprogs Oprindelse, S. 7. — ²) s. Worsaae: Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland.

bevares og værnes om paa den tilbørlige Maade, maa det ogsaa bevares rent og ublandet med saadanne Bestanddele, som stride mod dets Natur og forvanske dets Karakter; der maa deri ikke optages Ord eller Former, som ere det fremmede, ikke Forbindelser, Vendinger eller Udtryk, der gøre Vold paa Sprogbrugen, hvad enten alt dette opstaar ved Ligeegyldighed, som Slappelse af de engang almindelig gængse og gældende Sprogregler, eller af Uvidenhed om hvad der er sprogrigtigt og hvilke Midler der bør anvendes ved Optagelsen af ny Betegnelser eller Fremdragelsen af ældre gode, eller ved forsættlig Ringeagt for Sproget og Til sidesættelse af det hjemlige for fremmed Sprogstof, især naar dette sker paa en smagløs Maade og uden at Nødvendigheden dertil er forhaanden. Det eneste rette Middel til at frede om Sprogets Renhed og modarbejde alle de Farer, skjulte og aabenbare, for hvilke det er udsat baade udadtil og indadtil, er derfor en grundig Indsigt i Sproget selv, dets Natur og Væsen, men denne kan ikke erhverves uden Kendskab til dets Oprindelse, Slægtskab med andre og historiske Udvikling med deraf følgende nærværende Stilling. Kun derved kan det sikres mod Overlast, kun derved udvikles i Overensstemmelse med sig selv og beriges ved sit eget Stof. „Betragtningen maa nødvendig være historisk, først da bliver den grundig. Modersmaalet lærer ingen, thi han kan det; men han skal faa at vide hvad det er, han kan; først da vinder han Indsigt, og fra Indsigt aabner sig Udsigt til videre Fremgang, til en god Anvendelse og til en større Uddannelse.”¹⁾ Kun ved en historisk Betragtning kan man tilfulde overbevise sig om vort Sprogs nordiske Oprindelse og at det har bevaret sit nordiske Grundvæsen trods alle Omskiftelser, gennem hele sin Udvikling indtil sin nuværende Tilstand, uagtet det i Tidernes Løb har været udsat og endnu, maaske saa meget som nogensinde, er udsat for Farer. Her er ikke Tale om de

¹⁾ Petersen, a. S. S. 67.

Paavirkninger, hvis Indflydelse næsten aldrig kan undgaas, af Nabosprog, eller om de Forandringer, hvilke Sproget som enhver menneskelig Ting altid nødvendig lider i Tidens Gang. Det kan og skal engang ikke være anderledes med alt menneskeligt end at det bestandig gaar over fra en Tilstand til en anden, og en fuldkommen Stillestaaen paa ét Punkt vilde, selv om den var mulig, ingenlunde være ønskelig for Sproget. Det kan heller ikke være andet, end at Forandring i Folkets Levemaade og Beskæftigelser, borgerlige og aandelige Forhold og mange lignende Omstændigheder maa medføre Forandring i Sproget.¹ Men disse kunne ikke blive det til Skade. Hvad der derimod nager paa dets Rod og fortærer dets bedste Kræfter, er den Overvægt som et andet fremmed Sprog kan faa paa forskellige Maader, dels ved Erobring og Undertvingelse af Landet, dels ved den Magt, hvormed et større og mægtigere Folk altid trykker det mindre og svagere Nabofolk, dels ved den Indflydelse, som Regeringen og Bestyrelsen har paa at fremme det ene Sprog paa det andets Bekostning, dels ved at Dannelsen og Videnskabeligheden indføres fra et fremmed Land og Folk, hvorved let Forfattervirksomheden og hele Bogvæsenet faar et fremmed Præg, fornemmelig naar da tillige de fremmede Indvandrere begunstiges og faa Lov til at føre Ordet. Hvorledes vort Fædreland og vort Modersmaal til forskellige Tider har lidt af saa godt som alle disse og vel endnu flere dermed beslægtede og deraf flydende Ulykker lige siden Valdemarernes Dage, er en Kendsgerning, som nedenfor nærmere vil blive omtalt. Men uagtet Nordtyskland og tysk (saavel plattysk som højtysk) Sprog i fem, sex hundred Aar paa mange Maader har trykket og gerne villet undertrykke alt hvad dansk var, har Sproget dog hidtil haft den Lykke, at Folket bestandig har holdt fast derved med al den Kærlighed og Vedhængen, der,

¹) s. Petersen: det danske, norske og svenske Sprogs Historie, I, S. 5 fg.

som ovenfor er nævnt, viser sig hos et Folk, naar det gælder dets dyrebareste Ejendomme. Kun er det naturligt, at naar den fremmede Indflydelse er mægtig og griber ind, førend Sproget har fastnet sig til et bestemt Skriftsprog, førend der altsaa findes en ikke alt for indskrænket, almindelig tilgængelig Literatur, hvori det levende Talesprog ligesom er slaaet fast og bevaret, da vil den have en desto mere gennemgribende. Virkning til at udslætte det for Sproget ejendommelige og sætte det fremmede isteden. Der vil nedenfor blive Lejlighed til at berøre Folkesprogets og dets i Landskabssprog eller Bygdemaal forgrenede Sprogarters Betydning for Sproget i Almindelighed, samt dets Forhold til det dannede Tale- og Skriftsprog i Særdeleshed.

Medens det paa den ene Side ingenlunde kan nægtes, at vort Modersmaal er beslægtet med Tysk, og at navnlig i det ældste nordiske Sprog en stor Del, maaske den største Del af Grundordene eller Sprogets Rødder ere fælles med det ældste tyske Sprogs, hvilket viser sig endnu klarere i de forskellige afledede Sprogarter, kan det dog paa den anden Side lige saa lidet drages i Tvivl, at denne oprindelige Enhed meget tidlig har opløst sig i to Hoveddele, og at det danske og svenske Sprog, Nordens to nuværende Skriftsprog, tilligemed de øvrige Afændringer i Talesproget i samtlige de nordiske Lande har sin Rod i det gamle nordiske Fællessprog¹, det OLDNORDISKE eller GAMMEL-ISLANDSKE. Desto besynderligere maa det synes, at der dog i vore Dage hersker saa stor Uenighed om *Nævnet* og at man, i det man gaar ud herfra, i et af de tre nordiske Broderlande dermed vil tilegne sig ikke alene en nærmere Plads ved Oldsproget,

---

¹) s. Rasks Prisskrift, hans Vejledning til det gl. nord. Sprog, Fort. S. XVI fg., hans angelsaxiske Sprogl., Fort., hans danske Reitskrivningslære, samlede Afhandl. osv., videre udført af Petersen, Sproghist., 2 Dele, 1829-30, og i mange Afhandl. i *Annaler for nordisk Oldkynd.* osv., for ikke at nævne andre.

men tillige en nærmere eller vel endog saa godt som udelukkende Ret til den for alle tre Folk fælles Arv, der bestaar i den Skat af skriftlige Mindesmærker, som ere forfattede i Oldsproget. Thi at slige Meninger og Paastande kunde opstaa i Tyskland og avles i tyske Granskeres Hjerne, synes mindre paafaldende. Medens disse saaledes paastaa, at det tyske Sprog i den ældste Tid var udbredt over hele den danske Halvø, erklære Nordmændene, at hverken Sverig eller Danmark har nogen Del i den oldnordiske Literatur, som derfor skal hedde *Oldnorsk*. „Paa den ene Side ville de gerne have os, paa den anden ville de gerne af med os.”¹ Vi ville her ikke opholde os ved Jakob Grimms² yderlig tvungne og kunstlede Forklaringer og Ordfordrejninger, hvorved han gör vore Forfædre og hele vor Oldtid til ægte tysk, og af tilfældige Ligheder i Person- og Stednavne uddrager de ligesaa forbavsende som aldeles uholdbare historiske Formodninger, der skulle bevise hans Paastande. De taale ikke at beses nøjere, men falde da af sig selv sammen som Indbildningskraftens løse Fostre. Men ligesom Tyskerne med Grimm ville gøre alt nordisk til tysk, saaledes sige Nordmændene med P. A. Munch i Spidsen, at alt nordisk er norsk, og ville ikke vide af noget oldnordisk at sige. „Det er sandt: OLDNORDISK brugt som et for hele Norden i Oldtiden fælles Tungemaal er en ny Benævnelse; og det staar derfor til enhver, om han vil bruge den eller ikke. Rask indførte den (man sagde för: det gamle nordiske Sprog), han mente at Ordet udtrykte netop hvad det skulde, og han var for beskeden til at kalde det *dansk*, hvorved andre Nordboer syntes udelukkede. Han antog tillige, at der var Hjemmel dertil i den gamle Benævnelse *norræna*, som han udledte af *norræna* i Betydningen af *nordlig*, ikke;

¹) Petersen, Bem. om Modersm. S. 5. — ²) s. hans Geschichte der deutschen Sprache, med Worsaaes Svar: „Jyllands Danskhed,” 1850.

som senere, af *norsk*. Denne Betydning har Ordet endnu den Dag i Dag i Norge, ligesom *norsk* jo oprindelig er *nordisk*.”¹ „Eller jeg vil kalde det *islandsk*, fordi der dog vel ikke er Tvivl om, at det er det Sprog, der endnu lever paa Tungen og i Skrifter hos Islænderne og ellers intet andet Sted, saa at de forholde sig til hinanden omtrent som ny-græsk til græsk. Hvorfor skulde jeg kalde det norsk? Hvilken Del have de norske Nordmænd i dets Literatur? Islænderne hører den til frem for alle. Det var jo norske Flygtninge, der ikke kunde holde det ud at være i Norge, som bosatte sig paa Island; det faldt dem aldrig ind at kalde sig Nordmænd (Østmænd), hvorfor skulle de da hedde det nu? De kalde sig altid Islændere. Det var ikke som norsk Stat, endnu mindre som Vasalland, men som Fristat Island fremkaldte sin blomstrende Literatur. Den hørte efterhaanden op og forgik, da det blev forenet med Norge. Norge tilintetgjorde jo Islands Frihed og dermed dets Literatur; deri ligger der ingen Grund til at kalde Literaturen den norske.”² De vigtigste Bevissteder hos Snorre, i Sagaerne og i de gamle Love for at det oldnordiske Sprog (for at beholde dette Navn) taltes over hele Norden fra Arikids Tid³ angive tillige, at dette Sprog benævntes *dönsk rúnga*, endog efter Midten af det fjortende Aarhundrede, saaledes at Navnet *danske Tunge* var et almengældende Navn, selv om Navnet *Danir* ikke brugtes om alle Nordboer. Det er ikke let at afgøre, hvad der har været Grunden til, at det i Udstrækning mindste af de tre nordiske Lande, for hvilke Sproget var ét og fælles, i denne Henseende fik denne Forrang, at Maalet benævnedes derefter, men det synes dog uden Anmasselse at turde antages, at i det ringeste paa den Tid, da denne Benævnelse opstod og blev almindelig, har Danmark været det

---

¹) Peters. Afhandl. S. 11. — ²) Sstd. s. 14. — ³) De findes anførte hos Petersen, Sproghist. I, S. 15 fg., 25 fg., II, S. 99 fg. og i den nysnævnte Afhandl. S. 11.

bedst sammenholdte, i Udlandet mest ansete og bekendte af de tre Lande, medens Sverig og Norge endnu ikke vare samlede til store Riger, og kun de Danske ved Krigsbedrifter og Vikingetog havde skaffet sig et berömt Navn, blandt fremmede. Bestyrelsen for det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab ytrer sig herom paa følgende Maade: ¹ „Ivrige tyske Sprogforskere og Nationalister søge at forlægge Tysklands Grænser til Skagerak og Middelfarsund, medens til samme Tid norske Sprogforskere ikke mindre nærgaaende i deres Iver med lige Ugrund erklære, at vor oldnordiske Literatur udelukkende tilhører Norge og dets Nabolande, og at *hverken Sverig eller Danmark har deri den ringeste Del*. Runicindskrifter, som ere fundne i alle Landskaber af Sverig og Danmark lige ned til Slesvigs sydlige Grænse, oplyse om at Eddas og Sagaernes Sprog taltes med ubetydelige Dialektforskelligheder ogsaa over disse Dele af Norden. Person- og Stedsnavne ligesom andre Landskabsord afgive lige fra det nordlige Sverig til det sydlige Slesvig endnu den Dag i Dag lige saa umiskendelige og ved deres store Mængde endnu sikrere Vidnesbyrd om den samme Kendsgerning, at Nordens Oldsprog og Myther tilhøre Sverig og Danmark lige saa fuldt som Norge. Jo længere vi gaa tilbage i den historiske Tidsalder, desto større er Sprogets Overensstemmelse over hele Norden, og det er et mærkeligt Tegn, at selve Islænderne i den ældste Periode i deres Love og historiske Skrifter fortrinsvis benævnte deres eget ogsaa over Norge, Sverig og Danmark udbredte Sprog **DANSK** (dönsk tunga). Denne Benævnelse for Nordens Oldsprog, der som den ældste ogsaa har størst Berettigelse, vedligeholdt sig længe ved Siden af en anden senere optagen, *norræna*, der (ligesom Adjektiverne *austrænn*, *sudrænn*, *vestrænn* anvendes om de andre Verdenskanter) oprindelig betyder „nordisk“, men senere ogsaa har faaet, paa samme Maade som Substantiverne

¹) s. dets sidst udstedte almindelige Program S. 13. (Septb. 1852).

Norðrlönd og *Norðmenn*, en mere indskrænket Betydning. Adjektivet *norskr* anvendes ikke om Sproget før i en meget sen Tid. — At den samme Benævnelse *dönsk tunga* ogsaa anvendtes i Norge endog i en langt senere Tid, ses af at den forekommer i en ypperlig Codex, der blandt flere vigtige Oldskrifter indeholder den norske Hirdskraa eller Hoflov og Kong Magnús Lagabæters Gulathingslov og af alle Granskere antages at være skreven i selve Norge og, som det med fyldestgørende Grunde er oplyst, imellem Aarene 1330 og 1355. Indtil denne Tid kaldtes altsaa det for hele Norden almindelige Sprog, ikke af de Danske alene, men af selve Nordmændene og Islænderne „dansk Tunge”. Hvis det da møder Indsigelse, naar vi derom bruge det meget betegnende og let forstaaelige men ny Udtryk „Oldnordisk”, saa vil det retteste være at vi benævne det med sit ægte rette gamle Navn „DEN DANSKE TUNGE”. — Vi ville ikke nægte, at da Danmarks Glans og Hæder var forbi i det trettende Aarhundrede, og da Forbindelsen mellem det og Tyskland tiltog, bliver Benævnelsen *norræna* mere almindelig, men det er som oftest vanskeligt at afgjøre, om det betyder „nordisk” eller udelukkende „norsk”; vi indrømme fremdeles, at længere ben i Tiden, efter Islands Forbindelse med Norge, bruges Ordet om Sproget i Betydningen „norsk”, Nordmændenes Maal; men vi paastaa paa den anden Side, at man i Norge er gaet meget for vidt, naar man i den nyeste Tid, støttende sig paa nogle Steder i Oldskrifterne, hvor Ordet vistnok efter hele Forbindelsen og Meningen dels *maa* dels *kan* forstaas som „norsk”, deraf har uddraget de ovennævnte mislige Slutninger. ¹

---

¹) I den nyeste Tid har saaledes Steenbuch i sin Afhandling „om Benævnelsen af Norges Land, af dets Folk og af dettes Sprog” (i Saml. til det norske Folks Sprog og Historie II, S. 381-508), støttende sig paa nogle Steder i *Fagrskinna*, hvor Benævnelsen *dönsk tunga* forekommer aabenbart i Betydningen almindelig *nordisk*

Et andet, rigtignok indirekte Bevis paa, at *norræna* betegnede almindelig nordisk ligger deri, at Tillægsordet *norskr*.

Sprog, villet paastaa, at denne Benævnelse aldrig har været brugt om Norge og de nordiske Lande overhovedet i noget norsk Skrift før efter Aar 1380, da Norge for lang Tid blev forenet med Danmark. Men at denne Paastand er meget usikker, eller rettere bestemt urigtig og kun mulig ved at gøre Vold paa vedkommende Steders Mening og Forbindelse, er tilstrækkelig paavist nylig i en Afhandling af Jon Thorkelsson: „um fagrskinnu og Ólafs sögu helga“ (i: Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmenta að fornu og nýju, gefið út af hinu Íslenzka Bókmentafélagi, Kaupm. 1853, I, S. 137-186), hvoraf vi ville anføre nogle Ord for at vise, hvorledes de ny-norske Anskuelser og Bestræbelser betragtes ogsaa af Islænderne. Det hedder der: Það er kunnugt, at engin þjóð stundar nú norræna fornfræði með meiri alúð og áhuga en Norðmenn. Þeir hafa nú á hinum seinustu sex árum gefið út fjölda norræna fornrita og samið margar fróðligar og skemtiligar ritgjörðir um norræna fornfræði. — Norðmenn sameina málfræðisliga og söguliga þekkingu: útgáfur þeirra af fornbókum sýna það, að þeir kunna forn málið betr enn menn geta vonast eptir af mönnum, er eigi kunna það sem lifandi mál, heldr verða að læra það sem dautt mál; að Norðmenn eru manna fróðastir í norrænum fornsögum sést af hinum mörgu og fróðligu ritgjörðum, sem þeir hafa samið um það efni. Vær könnumst því fullkomliga við verðleika þeirra, en vær getum þó eigi fallið á alla dóma þeirra. Vær óskum að þeir gefi sem mest út af norrænum fornbókum, hvort sem þær eru norskar eða íslenzkar, en vær viljum ekki, að þeir kalli íslenzkar bækur norskar, og sjáum eigi, hverja ástæðu þeir hafa til að kalla þær bækur norskar, sem að vitni fornra handrita eru samdar á Íslandi og af Íslendingum. — Ekki getum vær heldr fundið, að nein ástæða sé til að kalla þær bækur norskar, sem samdar eru af Íslendingum, hvort sem þær eru samdar á Íslandi eða í Noregi, og hvort sem þær eru samdar að boði Norregskonunga eða eigi. Einmitt það, að Noregskonungur felr Íslendingi á hendr að semja einhverja bók, er vott þess, að Íslendingar voru færari til þess en Norðmenn; einmitt af því þeir voru fæddir og uppaldir á Íslandi og höfðu fengið þar mentun sína, gátu þeir samið þessa bók, og sömdu hana sem Íslendingar, en ekki sem Norðmenn. — Efter dernæst at have tilbagevist den Paastand af P. A. Munch, at Nordmænd først have skrevet

opstod og kom i Brug samtidig med og efter Islands Forbindelse med Norge, i Modsætning til det paa samme Tid opkommende *islandske* Sprog (*islenskr*). Dette blev, efterhaanden som der i Moderlandene udviklede sig nyere Sprogformer, den blivende Benævnelse for det til hin afsides beliggende Ø overførte og der bevarede Oldsprog. Hermed tør vi vel ikke paastaa, at vi i det islandske Sprog, som dette findes i Edda og Sagaerne, have Nordens allerældste Sprog, men kun det ældste, som vi gennem Skrifter (og Runestene) kende noget til, og som, hvis Oldsproget i en tidligere Tid skulde have været anderledes, dog uden Tvivl i alt væsentligt staar dette saare nær, ligesom det fra Islands Bebyggelse til vore Dage har forandret sig saa lidt, at vi her have et i Sprogens Historie maaske enestaaende Exempel paa et Sprog, der, medens det er uddødt i Moderlandene, har bevaret sig og endnu lever i sit ny Hjem igennem et tusendaarigt Tidsrum væsentlig i sin ældgamle Skikkelse, saa at de ældste oldnordiske Sprogværker der endnu læses og forstaas af Menigmand, lige saa let som hos os hvad der er skrevet i vort Modersmaal for et Par hundred Aar siden (i. Ex. Kæmpeviserne, Kr. Pedersens Skrifter eller Vedels Oversættelse af Saxo). Grunden hertil er naturligvis nærmest

---

Norges Historie, ikke Islændere, vedbliver han: „Þó Norðmenn rituðu lög sín fyrr en Íslendingar sín, leiðir þó engan veginn þar af, að þeir hafi nokkur tíma ritað sögu lands síns“. Efter at have vist, at der intet historisk Værk er skrevet i Norge for 1180, tilføjer han: „Það gat eigi verið Norðmönnum ókunnið, að Íslendingar höfðu samið Noregs konunga sögur og það hefir án efa eigi líðið langr tími þangað til afskriftir af Noregs konunga sögum Íslendinga fluttust til Noregs. Þessvegna mundi enginn Norðmaðr hafa ráðizt í, að semja Noregs sögu án þess að viðhafa bækur Íslendinga; hann hefði því að minnsta kosti orðið að verða Íslendingum háðr og rita eptir verkum þeirra. En þetta hefir enginn Norðmaðr nokkurn tíma gert. Þeir hafa látið sér nægja að lesa Noregs konunga sögur eins og þeir fengu þær frá Íslendingum“.

at søge i de ejendommelige stedlige Forhold, Landets fuldkommen afsondrede Beliggenhed, i Forbindelse med dets ikke væsenlig forandrede Kulturtrin og borgerlig Liv.

Hvad Svenskerne angaar, da have de vel ogsaa stundom benævnet Oldsproget efter deres Land og brugt Udtrykket *gautskt mál*, som Olaus Verelius, der 1692 udgav *Hervarar Saga* „på gammal götska med uttolkning och notis,” men de have dog aldrig villet tilegne Göterne eller Svearne Sproget som særegen Ejendom.

I det vi altsaa gaa ud fra en oprindelig nordisk Sprog-
 enhed, der omfattede alle de nuværende skandinaviske Landes
 Sprogarter, skulle vi blot kortelig nævne RUNEINDSKRIF-
 TERNE som de baade ældste og haandgribeligste Lævninger
 heraf.¹ Hvor ubestemt end Læsningen og (som en Følge
 deraf) hvor usikker Fortolkningen af disse ofte kan være,
 hvorved de enkelte derpaa byggede historiske og sproglige
 Paastandes Upaalidelighed er indlysende, er det dog klart, at
 de alle, hvor de end ere fundne over hele Norden, fra Eide-
 ren til de svenske Nördlande, ere affattede i det samme
 Sprog, og at dette væsenlig er det samme som vi have i den
 hele oldnordiske Literatur. Ikke alene de fuldstændige Bøj-
 ningsendelser, men endog Rimstave og Linierim træffes i dem.
 At der findes enkelte Afvigelser i Sprogformen mellem de
 svenske og danske Runer (thi i Norge findes forholdsvis kun
 faa), kan vel dels forklares af den mangelfulde Skriftbetegnelse
 (den ufuldstændige Bogstavrække, fornemmelig Selvlydsbeteg-
 nelserne), dels af Mangel paa Dannelse og Kendskab til
 Skrift, som maa forudsættes hos mange af dem, der ristede

¹) s. Rask, Retskrivn. Lære S. 105 fg. Petersen, Sproghist. I, S. 58 fg. Om Oldsprogets Udbredelse ogsaa udenfor det egenlige Norden, s. sstd. S. 27 fg. og Afh. om Modersm. S. 23 fg. og Bidrag til d. danske Litt. Hist. I, S. 7 fg. Om den *færoiske* Sprogart, hvoraf vi nu have værdifulde Prøver udgivne (som af Hammershaimb: *Sjurðarkvæði*, Kbhvn. 1851 og flere Bidrag i dette Tidsskrifts foregaaende Aargange) s. især Rask, Vejledn. til Isl. S. 262 fg.

Runer, dels af deres uden Tvivl meget forskellige Alder; men deri indeholdes maaske dog tillige de allerførste Vidnesbyrd om Fællessprogets begyndende Spaltning i to Hovedarter, der atter hver dele sig i to Sprogarter, nemlig *islandsk - norsk* og *svensk - dansk*. Til fuldstændig at forfølge denne Udvikling mangle vi imidlertid, som bekendt, de nødvendige Midler. Den ligger som saa meget andet i Folkenes Historie begravet i den tidlige Middelalders uigennemtrængelige Mørke. Kun den gammel - islandske Literatur er bevaret, medens intet sprogligt Mindesmærke findes fra Danmark, Norge eller Sverig før længere ned i Tiden. Men Sproget i hele den oldnordiske Literatur, lige fra Sæmunds Edda til det trettende og fjortende Aarhundredes Sagaer og Love, maa betragtes som ét, om der ogsaa viser sig nogle Forskelligheder i de ikke af Islændere forfattede Love for Norge og andre Skrifter, der ere blevne til i Norge. Her viser sig vistnok en Overgang og Begyndelse til den nyere, afledede Sprogform (*oldnorsk*), men disse Skrifter staa dog i sproglig Henseende Oldsproget saa nær, i Sammenligning med samtidige svenske og danske Værker, hvor Sprogforandringen bestemt og tydelig fremtræder, at de nødvendig endnu maa henregnes dertil; og lige saa lidt som man kunde have Grund til at kalde Datidens Svensk Dansk, kan det være rigtigt at kalde Islandsk Norsk. Man behøver kun at læse et Stykke af skaanske eller jyske Lov til Sammenligning med et Stykke af Gulathingslög eller Kungskugsjá for at overtøde sig om, at Sproget i disse sidste Bøger er det Oldnordiske, om det end ikke er saa rent og klassisk som i *Heimskringla* eller *Snorra Edda*. Dansk og Svensk have blot løst sig tidligere end Norsk fra Stamsproget, og disse Sprog have derfor bevaret Oldformer, som hverken findes i Norsk eller Islandsk, der meget længere holdt ved Stamsproget, og følgelig som særegne Sprogarter ere yngre og opstaaede paa et sildigere Udviklingsstrin. Det er imidlertid, som ovenfor bemærket, meget at beklage, at vi ved Siden af den gennem et Tidsrum

af flere hundred Aar frodigt blomstrende oldnordiske Literatur, fornemmelig paa Island, savne de fornødne Efterretninger om Sprogudviklingen i Moderlandene. Vistnok kan det antages, at meget af den bevarede Oldlitterats Stof er hentet endog fra Danmark, hvorfra de ældste mythiske Sagn ere vandrede til Island over Norge, ligesom Islænderne gerne udledede deres Slægt fra danske Konger; men hvad og hvormeget der tilhører vort Fødeland, kunne vi ikke sige, da det tidligt laa aabent for den fremmede, sydlige Indflydelse; „der strog en sviende Vind hen over vore Sletter, som endog fejede vor Historie bort“. Det var saaledes en uundgaaelig Følge af Oldsprogets store Udbredelse, at det først paa de Sider, hvor det kom i Berøring med andre Tungemaal, i Tidernes Løb maatte forandre sig og dele sig i flere Sprogarter, der vel længe vedbleve at ligne hverandre og vedligeholdt Slægtskabsforbindelsen ved det stadige Samkvem mellem Folkene, men som dog efterhaanden udviklede sig i forskellig Retning. Hvad der blev skrevet i Danmark paa de Tider var paa Latin og ikke i Landets eget Sprog, som Saxes Historie, hvilken Forfatter, paa Grund af sin latinske Klærkedannelse, umulig, selv om han havde skrevet i sit Modersmaal, for os kunde været blevet hvad Snorre blev for Nordmændene.¹ Det samme er Tilfældet med den ældste svenske Literatur, der mangler et eller flere Led i Udviklingskæden. Vi maa altsaa fra Oldsprogets egen Literatur gaa umiddelbart over til de ældste tilstedeværende Lævninger af dansk og svensk Sprog fra det trettende og fjortende Aarhundrede, efter først at have meddelt nogle Bemærkninger om de beslægtede Sprog og deres mulige Indvirkning paa den i det skjulte foregaaede Sprogudvikling.

---

¹) I Diplomerne, der som bekendt ogsaa ere latinske, forekommer dog enkelte Ord af Modersmaalet, hvoraf det kan ses, at Sproget endnu henimod Slutningen af det 12te Aarhundrede (1170) var Oldsproget saare ligt. S. Petersen, Afhandl. om Modersm. S. 29 og sammes: Bidrag til den danske Litt. Hist. I, Middelalderen, S. 3 fg.

Her henvises Betragtningen til de tyske Sprogarter og vort Modersmaals Berøring med dem. Det maa anses for afgjort, at der var en ældgammel oprindelig Sprogenhed mellem de nordiske Lande og Nordtyskland (i Modsætning til de slaviske Sprog mod Øst og de af Latinen oprundne mod Syd), skönt denne Enhed, saa vidt Historien rækker, er delt i to Sprogstammer, nordisk og germanisk (*Nordmenn* og *Sudrmenn* d. e. Tyskerne) med Eideren og Danevirke til Grænseskel, som endnu den Dag i Dag. Fra den Tid, vi først have historiske Oplysninger om Sprogforholdene, høre Nørdertyskerne eller Saxerne ikke med til Norden, om end de gamle have Ret i at henregne Saxlands Sprog i den ældste Tid til Nordens Sprog (Sögubrot i Fornm. s. XI, S. 412: því er þat með sönnu at segja, at túngan kom með þeim (þ: Aslamönn-um) norðr higat, er vèr köllum norrœnu, ok gekk sú túnga um Saxland, Danmörk ok Svíþjóð, Noreg ok um nokkurn hluta Englands). „Vi kunne endog i selye Literaturen, i de faa Lævninger vi have, følge denne Udvikling bestandig omskiftende, jo længer vi rykke imod Nord, til den endelig faar sin egen Form paa Island. Det ældste poetiske Sprog er i mange Henseender ram tysk, ligesom Eddas Heltesange angaa Begivenheder ved Rhinen, og det bliver uvist, om de endog berøre Danmark. Den nøje Forbindelse mellem Nordtyskland, Danmark og det sydlige Sverig i den ældste Tid, til hvilken ingen Historie rækker op, men som kun er til i Sange, er altfor klar.”¹ — Blandt de Sprog, der staa det oldnordiske nærmest, faar det *oldengelske* eller *angelsaxiske* en særegen Betydning, dels fordi de deri bevarede Mindesmærker ere betydelig ældre end noget af de islandske eller norrœne, dels fordi dette Sprog staaar i samme Forhold til det tyske som det oldnordiske til de nuværende skandinaviske Sprog; og for det tyske faar det en saa meget større Betydning, som det egenlige overtyske Oldsprog, det mäsogotiske

---

¹) Petersen, Afhandl. S. 8.

kun kendes af nogle faa bevarede Lævninger, ligesom ogsaa vort Kendskab til de øvrige Grene af germaniske Oldsprog (*Frisisk, Saxisk, Nederrhinsk, Frankisk, Allemanisk*) er meget ringe og mangelfuld.¹ Vel nærmest paa Grund af dette Sprogs Ælde har man tidligere, da ogsaa de nuværende nordiske Sprogarters Forhold til det Old-islandske endnu ikke tilstrækkelig var opklaret og anerkendt, antaget dette for Kilden til Dansk. Saaledes findes hyppigt i Videnskabernes Selskabs danske Ordbog (fornemmelig i de ældre Bind) og endnu i Molbechs danske Ordbog Forklaringer af Ord og Sammenligninger til deres Oplysning hellere hentede fra det Angelsaxiske end fra det Islandske, uagtet dette sidste indeholder den nærmere og paalideligere Kilde i de allerfleste Tilfælde. Nu er det imidlertid tilstrækkelig godtgjort ad den historiske Vej, at det var vore Forfædre eller rettere deres nærmeste Frænder og Naboer, som bragte deres Sprog til England ved den store Vandring af Angler, Saxer og Jyder i Midten af det femte kristelige Aarhundrede, og at disse Udvandrere væsenlig vare af germanisk Æt. Thi at Jyder, det vil sige Sønderjyder, vare de færreste i denne Folkesværn, det viser ogsaa Navnet *Angelsaxer*, der kun indeholder de to andre Folkefærds Navne.² Vort Modersmaal kan altsaa ikke have sin Rod i dette Sprog, hvad enten det antages at skulle være kommet til os fra England ved Kristendommens Indførelse og Udbredelse ved engelske Missio-

---

¹) Rask, angelsax. Sprogl., Fortalen. Endnu vigtigere end for Dansk og Tysk er det angelsaxiske naturligvis for Engelskens historiske Bøttræning. Smlgn. Petersen, Litt. Hist. I, S. 14 fg. ²) S. det af Rask (angels. Sprogl. Fort. S. 5) anførte Sted af Chron. Saxon. for Aaret 449: Of Jútum comon Cantvare and Vihtvare, þæt is seó nreid, þe nú eardað on Viht, and þæt eynn on Vestsexum, ðe man gýt hæð Jútacýnn, Of Ealdseaxum comon Eastsexa and Sudsexa and Wessex. Of Angle comon (se á siððan stóð vestig betvix Jútum and Seaxum) Eastengle, Middelangla, Mearca and ealle Nördýmbra.

nærere eller ved det vistnok ikke ubetydelige, men dog kortvarige Samkvem under Knud den Store, eller i en endnu ældre Tid fra *Saxernes* gamle Hjem Nordtyskland, som bestandig laa i Kiv med Danmark lige fra Vermund den Gamles og Uffe den Spages Tid, og hvorom det tusendaarige Danevirke endnu vidner som et synligt Tegn paa Folke- og Sproggrænsen. Heller ikke har dette Sprog siden haft synderlig Indflydelse paa Sprogforandringen i Danmark. Thi da de Danske erobrede England, bevarede de deres eget Sprog der og gave endog Stæder danske (nordiske) Navne, saa at det er utænkligt, at de enkelte Englændere, der indvandrede, skulde have kunnet indvirke paa Folkesproget i Danmark. Den omvendte Indflydelse af det nordiske Sprog paa det oldengelske lader sig derimod bestemt godtgøre alt mere og mere, efter som Sagen bliver omhyggeligere undersøgt. Midt imellem Danskerne og Saxerne og Venderne, paa Grænsen mellem Dansk og Tysk, altsaa mellem Danmark og Tyskland, boede *Anglerne*, i den sydlige Del af Slesvig, der endnu tildels bærer dette Navn (Angeln), et Folkefærd, hvis Lævninger uagtet den lange mellemliggende Tid og Stammens vistnok altid ringe Udstrækning har bevaret ikke faa Ejendommeligheder saavel i Sæder og Levemaade som i Sprog, og endnu den Dag i Dag hverken ville gælde for Danske eller Tyske.¹ Endelig skød *Friserne* sig op som i en Kile langs med Vesterhavets Kyster. Deres Sprog, der nu er uddødt, stod vel det oldnordiske nærmere end det angelsaxiske, men det havde for lidet et Omfang og for kort en Varighed (omtrent Tidsrummet fra Aar 900 til 1300) til at det kunde være af nogen synderlig Betydning. Hvad Sønderjylland eller Slesvig i det hele angaar, da kunne vi med Bestemthed sige, at det ældste historisk bekendte Sprog der

---

¹) S. Hagerup, om det danske Sprog i Angeln, 1853, hvor mange vigtige Sprogbemærkninger ere samlede.

er jysk, indtil det nedertyske trængte sig ind. Dog mere derom nedenfor.

Det bliver da saa godt som ene og alene Nordtysklands Sprog, der kan siges at have haft en væsenlig Indflydelse paa vort Moderemaal, men denne fik det ogsaa lige fra Kristendommens begyndende Udbredelse og vedligeholdt den indtil vore Dage, dog stærkest fra den Tid da Holstenerne, Meklenborgere, Pomeranere, Oldenborgere osv. oversvømmede Landet, bleve mægtige i det og Herrer over det. Først fra Luthers Kirkeforbedring fik det *Höjtyske* (det almindelige tyske Skriftsprog) den Indflydelse, som tidligere alene det *Plattyske* havde haft, og hvorved det danske Sprog er draget saa langt bort fra Stamsproget og, rigtignok mest i ydre Henseende, fra Søstersproget. „Det er bekendt, siger Rask,¹ at Tysken i hvilken Form som helst, endog den holstenske Plattysk er enhver danskfødt aldeles uforstaaelig, med mindre han ved Studium eller lang Øvelse har lært sig den, ligesaa Hollandsk og Engelsk, altsaa alle tre nulevende germaniske Tungemaal, og det efter at vi mere end tusende Aar have staaet i de mangfoldigste Forbindelser og Berørelser med de germaniske Folkefærd. Gaa vi til de ældre Tider, saa er Forholdet det samme, om ikke maaske Adskillelsen endnu tydeligere afpælet. Jeg har søgt at godtgøre dette i Fortællerne til min islandske, angelsaxiske og frisiske Sproglærer, ved at opgive mange mærkelige Adskillelsepunkter i Lyd og Velklang, Kön, Bøjning og Ordføjning; ja hvor langt man end gaar tilbage i Tiden og hvor nærliggende tyske Sprog man end tager for sig, vil man finde dem saa forskellige fra vort Oldsprog, at ikke den lærdeste Islænder vil være i Stand til at forstaa dem uden eget Studium af disse Sprog.”

¹) Forsøg til en vidensk. dansk Retskrivningslære S. 110. I Modsetning hertil forekommer os P. A. Munchs skarpsindige Hypotheser (i Afhandl. om Danmarks ethnographiske Forhold i de ældste Tider, s. Annaler f. nord. Oldkynd. 1848) som en Leg.

— 1) — „Denne germaniske Sprogstamme har vel en stor Mængde Stamord tilfælles med den skandinaviske, men Sprogformen er meget forskellig og ofte ligesom det omvendte af den skandinaviske; de nedergermaniske ere i den Henseende fuldt saa adskilte fra vort Oldsprog som de overgermaniske, idet de fattes Tillægsordenes Könsmærker og Gerningsordenes Adskillelse af Personer i Flertallet. Den hele Udtale og Velklang i disse Sprog er tillige forskellig fra den nordiske, uagtet de tyske Oldsprog i denne Punkt vel ere os noget nærmere, da deres Skrivning er simplere end det nyere tyske Sprogs.” — — „Det skönnes da lettelig, at vi hverken bör eller kunne rette os nær saa meget efter det tyske eller hollandske, som efter det svenske og islandske, da vort Sprog har været det samme som dette og er endnu næsten det samme som hint. Det er vel og tænkeligt, at det engang har været det samme som de tyske Sprog, men Forskellen er, at det i tiende, ellefte Hundredaar var det samme som Svensk og Islandsk, engang för Kristi Fødsel maaske det samme som de germaniske Sprog; i det mindste var det i tiende, ellefte Hundredaar ligesaa forskelligt fra dem som det er endnu.”

Uagtet Benævnelsen „dansk Tunge” endnu brugtes om det fælles nordiske Sprog i det mindste til Midten af det fjortende Aarhundrede,¹ og det af Islændere og Nordmænd, uagtet der intetsteds i Sagaerne og Historien berettes om forskelligt Sprog i Norden (medens Sansen for Sprogforskøl dog var aaben og man vidste at skelne mellem f. Ex. engelsk og norsk, tysk og norsk Sprog), uagtet vi vide af mangfoldige Efterretninger, at de islandske Skjalde droge omkring og sang over hele Norden, i Norge fra Erik Blødexes Dage til Magnus Lagabøeters, i Danmark fra Svend Tveskægs til Valdemars og Absalons Tid, i Sverig fra Erik den Sejersæles til Birger

---

¹) s. ovenfor S. 26, Rafn, *Antiquités Russes* II, introduction p. XVI, og Petersen, *Sproghist.* I, S. 67.

Jarls Tid,¹ og at de forstodes tilfulde overalt hvor de kom, endog i England, kan man dog med Sikkerhed antage, at det fælles Oldsprog allerede tidligere begyndte at afsondre Sprogarter fra sig, navnlig i Danmark, der stærkt paavirkedes sydfra, men ogsaa i Sverig. Af den Form, hvori Saxe har gengivet de ældgamle Sagn og Sange, kunne vi, uanset den fremmede Indklædning, hvori de fremtræde ved at overføres paa Latin, dog let skønne, at det ikke altid var de ægte Eddasange og tilsvarende oldnordiske Fortællinger, han øste af, men at Sagnene allerede da i vort Fædreland havde begyndt at omdannes; og det er da højst rimeligt, at med Indholdet ogsaa Sprogformen har lidt nogen Forandring, idet maaske allerede paa den Tid Spirerne havde udviklet sig til den ejendommelige Folkepoesi, som vi siden træffe i Kæmpeviserne. Paa den anden Side tør det dels ifølge mange Efterretninger, dels efter de tilstedeværende ikke meget yngre Sproglævninger ikke antages, at Sproget ved Begyndelsen af det trettende Aarhundrede havde fjærnet sig længere fra Stamsproget (under en endnu levende Forbindelse mellem Danmark og Island), end at Danske, Svenske, Nordmænd og Islændere med Lethed forstode hverandre, hvilket er det samme som at de ny sig udviklende Sprogarter endnu kun vare Dialekter af det samme Sprog. Udslettelige Beviser herpaa afgive Person- og Stednavne, som Thyre *Danebod* (*Danabót*), Knud *Danaást*, Syvend *Tveskæg* (*tjúguskegg*), Harald *Hein*, Erik *Emune*, Henrik *Skateler*, (*skötulær*); Viborg (*Viberg*, *Vebjörg*), Odense (*Odinsve*), Aarhus (*Árós*) osv. Men fra den Tid begyndte Sprogforandringen kendeligt i Danmark og Sverig, og man har derfor vistnok med fuld Føje sat omtrent Midten

---

¹) Petersen, Sproghist. II, S. 106; Grimur Thomsen, Om Islands Stilling til det øvrige Skandinavien, fornemmelig i literær Henseende, S. 8 fg.

af det trettende Aarhundrede som Grænsen for den ældste Sprogperiode i Norden. ¹

I det hele taget maa de Vilkaar, under hvilke Sprogudviklingen i Danmark og Sverig foregik, betragtes som meget uheldige. Den almindelige Dannelse stød paa et overmaade lavt Trin, og der var ingen Forfattere, som gennem Skrifter i Modersmaalet talte til Folket og derved holdt til Raade med de Udskjelser, som Sproget maatte komme til. Det blev en uundgaelig Følge af Mangelen paa et fast Skriftsprog, at Sprogformen i de nordiske Lande afsondrede sig i flere Sprogarter, uden at man havde en klar Bevidsthed om Slægtskab og fælles Oprindelse, og følgelig manglede den Støtte, man deri kunde og burde have. Ja endog de enkelte Provinser og Landskaber afsondredes fra hverandre i sproglig Henseende ved særegne Love, Forfatninger og Indretninger. Ligesom i Sverig og Norge de høje Bjerge, Elve, Søer og Ødemarker væsenlig hindrede Forbindelsen og fremmede Adspaltelsen af Folkesproget i Landskabssprogarter, saaledes havde Danmarks Adskillelse i mange Øer og det vestlige Fastland lignende Virkning. Vi finde derfor Modsætningen mellem *Østdaner* d. e. Skaaninger, Sællændere og de tiliggende mindre Øers Beboere, og *Vestdaner* d. e. Jyder, Fynboer og nærmeste Øboere. Dette viser sig i Lovgivningen: der var ingen almindelig Lov lige saa lidet som et almindeligt Sprog (fælles Skriftsprog), før Kulturen forenede de enkelte Landskaber og Landskabsmaal og udjævnede Forskellighederne. *Østdanerne* dele sig atter i to Dele: Beboerne af det danske Sverig med Bornholm, og Sælland med de syd derfor beliggende Øer. *Vestdanerne* ere enten Østjyder eller Vestjyder. Af disse træder dog kun de tre Dialekter frem i Love: den skaanske, sællandske og jyske; andre Arter af Skriftsprog fandtes ikke i vort Fødeland. Sproget i Slesvig

---

¹) Rask, Retskrivl. S. 106 fg., udført i det enkelte i Petersens Sproghistorie.

sluttede sig til den vestjyske Sprogart, der stod Tysken nærmere end de andre danske Dialekter, uden dog at være en tysk Sprogart, lige saa lidet som Befolkningen var tysk. — Naar der nu til denne Sønderlemmelse af Sprogenheden endnu kom, at den eneste Dannelse, der fandtes, var i den katolske Gejstligheds Besiddelse og at Middelalderens barbariske Munkelatin blev anvendt til al Slags Skriferi, kan man let indse, at Modersmaalet uundgaeligt sank ned til at blive et Almuesprog, hvis Mangel paa Holdning, Fasthed og Renhed stærkt forøgedes ved det sig indtrængende Plattyske, for ikke at tale om den almindelige Svækkelse i alle Forhold, som foranledigedes ved den borgerlige og politiske Forvirring i Danmark fra Valdemar Sejer til Valdemar Atterdag. Uden Tvivl besidde vi i Folkesprogarterne i Landets forskellige Egne mange Lævninger af det ældste danske Sprog, der bevise, hvorfra Sproget er udgaaet og indeholde Henvisninger til, i hvilken Retning det skal føres. Men det er et meget vanskeligt Arbejde at samle alt hidhørende og et endnu vanskeligere at bestemme slige Ords og Formers Ælde og sande Betydning og Oprindelse, naar de ikke findes i foreliggende skriftlige Mindesmærker. „Naar vi lægge Mærke til den Vedholdenhed, hvormed Almuen mangen Gang i smaa, undertiden kun ved svage Naturgrænser adskilte Distrikter eller Herreder bevare saadanne Sprogegenheder som tilhøre Udtalen og Ordbøjningen, maa det ogsaa blive os end mere klart, at vi netop i disse Egenheder besidde meget gamle historiske Sprogelementer, ejendommelige for ethvert Landskab eller Distrikt, hvor en kendelig og afgjort Dialektforskell hersker. Disse Elementer ere endog hos os for saa vidt *forhistoriske*, som intet Sprogmonument affattet i nogen dansk Dialekt gives, der kunde meddele os Kundskab om, hvorledes man for fire fem hundrede Aar siden eller endnu tidligere talte i Jylland eller Fyn. Man henviser vel, og med Rette til et gammelt fælles Stamsprog for Norden, men den Tid, da dette saaledes som vi kende det i norske og islandske

Sprogværker, *taltes* overalt i hele vort Fædreland, ligger bagved vor Historie” (det vil sige, vort Sprogs Historie) „og maa ved sproghistorisk Induktion sættes tilbage i en Periode, der næppe kan have vedvaret længe efter den indvandrede (?) Folkestammes Adspredning og Forgrening i Landets Indre eller i dets forskellige efterhaanden indtagne og opdyrkede Egne og Strækninger.”¹ Saaledes er, for at tage et Exempel, den jyske Sprogart ældre end jyske Lovs Sprogform og ældre end noget andet lævnet dansk Sprogmindesmærke. Man finder i den jyske og fynske Almues Sprog Omlyd, som ellers hører til det islandske alene, ligeledes gamle Ord enten i deres oprindelige eller i en noget forandret Form, som nærmest og bedst oplyses af Stamsproget, der tillige alene kan afgive en Regel for, hvorledes slige Ord bør skrives. Vi have i Almuesproget, for her endnu kun at nævne én Ting, vel i alle Dele af Landet en bibeholdt Adskillelse mellem Könnsbetegnelsen af Hankønnet og Hun-kønnet, der, for saa vidt den med Sikkerhed er iagttaget, hvor den ikke allerede er i Begreb med at fortabe sig i det dannede Sprogs Fælleskøn, synes overalt at stemme overens med Stamsprogets Könnsbetegnelse og mærkeligt at afvige fra den tyske Sprogbrug.²

Af de bevarede gamle skriftlige Mindesmærker hører navnlig *skaanske Lov* til denne ældste danske Sprogperiode. Det er det ældste danske Sprogværk efter Runeindskrifterne (og det latinske saakaldte necrologium Lundense,³ der er fra Slutningen af ellefte Aarhundrede). I sin Tilbliven og oprindelige Form er denne ærværdige Lovbog vistnok lige saa

---

¹) S. Molbech Dansk Dialektlexicon, Fortalen. Petersen, Om Modersm. S. 32 fg. og S. 71 fg.   ²) Der vil maaske gives mig en anden Lejlighed til nærmere at oplyse dette Punkt. I en saadan Undersøgelse maatte da tillige tages Hensyn til det ældste og ældre Dansk, hvor, som bekendt, Oldsprogets Könnsbetegnelse er bevaret.
³) s. Langebek, Scriptt. rer. Dan. III, p. 422-473.

gammel, men da vi kun kunne tale om Sproget i den Form, som Haandskrifterne give det, er det indlysende, at det bliver af største Vigtighed at kunne bestemme disses Alder. Oldtidsforskerne ere saa temmelig enige om, at de ældste Haandskrifter (især Runchaandskriftet i den arnæmagnæanske Samling) ere fra Midten af trettende Aarhundrede. Hvor ligt Sproget i denne Lov endnu er Oldsproget, vil lettest indses af nedenstaaende Prøve med vedføjte sammenlignende oldnordisk Sprogform, hvori den er omsat, for ikke at sige oversat af Rask (i Fortalen til hans angelsax. Sprogl. S. 16). Stykket indeholder Lovens Slutningsord.

Skaanske Lovs Sprogform.

Saltær war ræt thænne ---
 tvém wintrum oc fæm ukum
 sidæn Rø war wnnin til cri-
 stendóms af Waldemar kun-
 ungi oc laght til Sjalanzs
 biskopdóm[s] af Waldemare
 kunungi oc Alexandær páue.
 Wáro frá thém dage, ær
 hémen war skapaðer, oc til
 thæs dags, ær ræt thænni
 saltær war, siæx thúsand
 wintær oc thry hundrad oc
 sju tjuh fæm mánadum minni
 oc threm ukum oc tvém da-
 ghum. Æn síðan gud war
 boren í thænnæ hém war
 logh thæsæ sat thúsande win-
 trum oc hundradæ oc sju
 tjuhæ oc sju mánadum oc
 tólf daghum.

*Tilsvarende oldnordisk
 Sprogform.*

Settr var røtt þessi (*akkus.*
 røtt þenna) tveim vetrum oc
 fimm vikum síðan Rø var
 unnin til cristindóms af Val-
 dimar konúngi oc lögð (*neutr.*
 lagt) til Sjalanz biskupsdóms
 (-dæmis) af Valdimari kon-
 úngi oc Alexandri pána.
 Wáro frá þeim degi er heimr-
 inn var skapaðr oc til þess
 dags er (røtt þenna) settr var
 sex þúsund vetra (*akkus.*
 vetur) oc þrjú hundruð (*sing.*
 hundruð) oc sjö týgir fimm
 mánaðum minni oc þrem vik-
 um oc tveim dögum (*davguim*).
 En síðan guð var borinn í
 þenna heim, vǫru (*var*) lög
 þessi sett þúsund vetra (*ve-*
 trum) oc hundruði oc sjö týgi
 oc sjö mánaðum oc tólf dögum.

Ligheden bliver end mere i Öjne faldende, naar det blot bemærkes, at Oldsprogets Tvelyde ere blevne enkelte Selvlyde, at Hankönsmærket -r (-ur) er tabt, saa at Nævneformen er bleven lig med Genstandsformen; endog i Flertallet, samt Omlyden tildels tabt i Udsagnsordenes Bøjning. Hvad der er afvigende fra Oldnordisk er for det allermeste overensstemmende med Svensken, som *sattær* for *settr*, svensk *satt*; *kunung* for *konúngr*, sv. *kung*; *thúsand* for *påsund*, sv. *tusan*; *sju* for *sjö*, sv. *sju*. Kun *ukæ* er det angelsaxiske *uce* eller *vuce*, tysk *Woche*, hvorimod sv. *vecka* svarer til *vika*. — Denne Prøve maa her være tilstrækkelig; flere findes i Petersens Middelalderens Litt. Hist. S. 61-68 og Sproghistorie II, S. 249-261, hvor der til Slutningen er anført sammenlignende Prøver af næsten ordret ens Steder i Valdemars sællandske Lov og skaanske Lov.¹ De gamle Bøjningsendelser ere bevarede for største Delen, ligesom Selvlydene ere de tre gamle Grundlyde 'a-i-u, især i Endelserne. Denne store Forskel mellem denne Lovbogs og de følgende danske Lovbøgers Sprog forklares dels af at denne vistnok er endel ældre end de andre; men meget kan ogsaa komme af Dialektforskel, der kan have været temmelig stor paa samme Tid; og det er højst rimeligt, *at den skaanske Dialekt har holdt sig længe uberørt af de Forandringer, som havde Indflydelse paa de andre danske Landskabsmaal. Foruden nogle andre Lævninger af Lovgivningsarbejder (den skaanske og sællandske Kirkelov) maa her endnu bemærkes det bevarede Brudstykke af et Uddrag af Knud den Stores *Vitherlagsret*, der efter Sprogformen maa henføres til denne Periode.² „Det er et underligt Stykke Sprogarbejde, mishandlet af Afskrivere og slet udgivet, og det ældste Haand-

1) En anden Sammenstilling af Sprogformen i skaanske Lov og den oldnordiske Form findes i Rasks Anvisn. til Islandsk, Fort. S. XVIII; Petersen, Sproghist. I, S. 116. 2) Petersen, Sproghist. I, S. 87 fg., Om Modersm. S. 26, Bidrag til d. Litt. Hist. I, S. 15 fg.

skrift, som den første Udgiver, Resen, benyttede, er derhos tabt. — Men i dette forhulede Brudstykke kan man endda genkende den danske Tunge, tildels med de oprindelige Former.”

Enhver, der med Kendskab til Oldnordisk gennemlæser et Stykke af denne ældste danske Sprogform, vil strax overbevise sig om, at den endnu staar Stammen saare nær i alle Henseender, og at man kun kan forstaa og forklare saa vel Ord som Former ved at henføre dem til Stamsproget. Det er endnu ikke noget eget Sprog vi have, men kun en Afart af det fælles Oldsprog. Aarsagen til de Forandringer, som ere foregaaede, er vel tildels at søge deri, at visse Provinsers ejendommelige Udtryk og Former gjorde sig gældende og hævdede sig til Skriftsprog, idet de fortrængte de ældre, tildels ogsaa deri, at alle nyere Sprog, som de af Latin afledede romanske Sprog, vise en Tilbøjelighed til at optage blødere Former. Overalt er det et Mærke ved et yngre Sprog, at de skarpe og haarde Medlyde og disses Forbindelser og Sammenhobning tabes, ligeledes de grammatiske Bøjningsmærker og Endelser. Endelig maa den Indflydelse, som Optagelse af fremmed Sprogstof og fremmede Former kan have haft, ikke overses. Man har i Almindelighed været tilbøjelig til at tillægge det angelsaxiske Sprog en ikke ringe Betydning i denne Henseende.¹ Foruden i adskillige Ords Bøjning findes vistnok en mærkelig Lighed mellem det ældste Dansk og Angelsaxisk, nemlig i Tabet af Tvetydne og af de fuldstændige Bøjningsendelser (Kasus), de to vigtigste Kendetegn, ved hvilke det adskiller sig fra Oldsproget. Men dette er ikke blot Tilfældet med Angelsaxisk, men ogsaa med Frisisk og overhovedet med de germaniske, navnlig nedertyske Sprogarter; saa at man ikke bør tilskrive fremmed Indvirkning det, som var en naturlig Følge af Sprogudviklingens egen Gang.

¹) Petersen, Sproghist. I, S. 122; Thortsen, Dansk Litt. Hist. S. 7 fg. Nu er denne Mening forkastet af de fleste.

Det er dog rimeligt, at den samme afslibende Tilbøjelighed, som viser sig i alle de andre Sprog, ogsaa maatte findes hos det danske. Hermed nægte vi ingenlunde, at fremmed Indflydelse kan have befordret denne Bevægelse. Dette bestyrkes endnu mere, naar man betragter det norske og svenske Sprog i samme Tidsrum: Svensk har bevaret meget mere af Forholdsformernes adskilte Endelser i Bøjningen, men har rigtignok ogsaa tabt Tvetydene; Norsk har baade Tvetydene og fuldstændige Bøjningsendelser. Englands Forbindelse med Danmark fra Begyndelsen af Kristendommens Indførelse her i Landet indtil ellefte, tolvte Aarhundrede kan vistnok ikke have haft større Indflydelse paa Sprogudviklingen end Tyskerne, der først fra denne Sprogperiodes Slutning ret fik Indpas.

Se vi hen til den samtidige Sprogudvikling i de andre Dele af Norden, da træffe vi i Norge endnu saa godt som aldeles ingen Begyndelse til et eget Sprog, og i Sverig vel nogen, men dog ikke saa stor en Forandring som i Danmark. Det er ikke vanskeligt at paavise Grundene hertil. At man i Norge vedligeholdte Oldsproget næsten ganske i den Form, det har i Sagaerne og hos Snorre, endog til Slutningen af det trettende og ind i det fjortende Aarhundrede, fulgte dels af Landets mere afsides Beliggenhed og i det hele strængere Natur, hvorved alt fremmed vanskeligere fik Indgang, idet Kristendommen og sydlig Indvirkning kom langsommere op til det høje Norden, dels af den byppige og direkte Forbindelse med Island, der var bebygget fra Norge, hvorved ogsaa Sproget fik Næring og vedligeholdtes ved de derfra udgaaende Sangere og Sagafortællere. De langvarige, blodige og alt optagende Tronstridigheder kvalte al højere Dannelses og boglig Sysse, og da endelig den katholske Gejstlighed og Latinen ogsaa her fik en aandelig Overmagt og literært Eneherredømme, var denne Tilstand lige saa hindrende for Sprogudviklingen og Forfattervirksomhed i Landets eget Sprog. De ældste norske Love: Heidsivaloven, Guløthings- og Frostethings-

Loven gaves vel i en meget gammel Tid (för Midten af 10de Aarhundrede), men de haves kun i langt yngre Afskrifter, med mange Tilsætninger, hvorved det oprindelige baade i Indhold og Sprog er forvansket. Det samme gælder en hel Del Lævninger af Love for andre Provinser og Købstæder, Kirkeretter (som: *Kristenrèttir Víkverja* for Vigen), der alle kunne betragtes som opgaade i Magnus Lagabøters Love, navnlig *Gulathingslög*.¹ Ved Siden af Lovene indtager *Kongéspejlet* (konúngs-skuggsjá) en udmærket Plads.² Dette højst mærkværdige og vigtige Skrifts Forfatter er ubekendt, men har dog uden Tvivl levet under Kong Sverre i Norge og staaet i personlig Forbindelse med denne lærde Konge, altsaa skrevet henimod Aar 1200. Blandt de mange andre skriftlige Lævninger fra Norges tidligste Middelalder, som tildels endnu ikke ere trykte, tildels udgivne ved Nordmændenes priselige Iver for deres Oldskrifter og Oldsprog i den sidste Tid, ville vi her endnu kun nævne den vigtige store Samling af *Oldbreve*, der indeholder en Mængde originale Breve og Dokumenter fra Landets forskellige Stæder og Egne, fra Aar 1225 til omtrent Aar 1600, og som afgiver den bedste Prøve paa Sprogudviklingen i hele den dansk - norske Periode, hvorom mere nedenfor.³ I alle de skriftlige Mindesmærker, som henhøre til Tidsrummet for Midten af trettende Aarhundrede, er Sproget i Norge saa aldeles ligt Stamsproget eller det Islandske, som det frem-

1) Udgivet af den arnæmagn. Kommission 1827 i 4to. Om *Hirskraaen* og andre s. Petersen, Sproghist. II, S. 46 fg. 2) Udgivet af H. Einarson og J. Erichsen, 1768 i 4to, men endnu bedre i Kristiania 1846 ved Munch, Keyser og Unger. Om Skriftets Alder osv. s. den norske Udgaves Fortale S. IV-IX, i Modsætning til den danske Mening i „Grönlands histor. Mindesmærker“ III, S. 265 fg. 3) *Diplomatarium Norvegicum*. Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. Udg. af Lange og Unger, 1847-52. Første og anden Samling.

træder i de islandske Love, Sagaer og andre Skrifter, at det maa betragtes som et og det samme Sprog. Enkelte Ejendommeligheder kunne dog iagttages, fornemmelig i Omlyden: hvor denne mangler i Dansk og Svensk fra denne Periode, der mangler den ogsaa i Norsk, medens den i Islandsk har udviklet sig fuldstændigt, og saaledes der findes i en endnu højere Grad end i det ældste Oldsprog. Norsk har flere Tvelyde ikke blot end Dansk og Svensk, men ogsaa end Islandsk.¹

I det svenske Sprogs Historie maa der ligeledes göres et Afsnit ved Midten af det trettende Aarhundrede, hvilket Punkt altsaa bliver et almindeligt Afsnit i hele den skandinaviske Sprogudvikling. Paa Grund af Sverigs afsides Beliggenhed, dets betydelige Udstrækning i Forhold til en sparsom Befolkning (hvilket naturligvis i samme Grad gælder Norge), og Landets Adsplittelse i den ældre Tid i politisk Henseende, ligesom i naturlig Henseende ved mange Bjerge, Elve og store Søer, maatte Sproget nødvendigvis vel ikke modtage saa stærk Paavirkning udenfra, som det danske, men dog paa den anden Side uundgaaeligt falde hen i mange Landskabsprog med paafaldende Forskelligheder. *Upsvearnes* og *Goternes* Riger vare adskilte ved Forfatning og Love til Slutningen af det tolvte Aarhundrede i højere Grad end nogen Dele af Norge eller Danmark. Den store Dialektforskellighed, der endnu hersker i Sverigs Landskaber, viser sig saaledes allerede i den ældste Periodes Landslove. Men at det fælles Oldsprog ogsaa omfattede denne tredie Del af Norden, derpaa have de sikreste Vidnesbyrd baade i Sproget og i Historien (de mange i Sverig fundne Runestene, hvis Alder gaar fra

¹) At det islandske eller oldnordiske Sprog i Sagaerne heller ikke i rent sproglig Henseende kan kaldes *norsk*, men kun *islandsk*, er let at bevise; det er ogsaa erkendt af Nordmændene selv (s. Fortællingen til Barlaams og Josafats Saga S. XIV). I hvor hyppige Tilfælde Omlyden endnu er beholdt i Dansk, er bekendt nok.

Midten af tiende til efter Midten af fjortende Aarhundrede). Af Mindesmærker i Sverigs ældste Tungemaal haves foruden Runcindskrifterne de ældste Landskabslove (Vestgotalag, Uplandslag osv.) og nogle historiske Smaating; men allerede af disse tarvelige Sprogværker er det klart, at ogsaa Svensk endnu staar Stamsproget overmaade nær, ja endnu nærmere end det samtidige danske Sprog. Sproget har nemlig endnu den fuldstændige Bøjning (endog Nævneformerne nøjagtigt adskille fra Genstandsformerne); men den begyndende Afsondring og Løsrivelse fra Oldsproget viser sig ogsaa her i Tabet af Omlyden og Tvelydene. Selvlydsendelserne gaa for det meste over til *æ* og *e*; Lideformen endes ligesom i Dansk paa *s* istedenfor det oldnordiske *st* (*sk*); i begge Sprog tabes Betegnelsen af den forestillende Maade i Bisætninger, men Navneformerne faa i Svensk *-a* (*búa* er blevet til svensk *boa*, dansk *bo*). Orddannelsen og Ordføjningen er endnu ganske islandsk.

- Den anden Sprogperiode for samtlige nordiske Tungemaal sættes vistnok med Rette mellem 1250 og 1400, og strækker sig altsaa til de tre nordiske Rigers Forening ved Kalmarunionen. Hvad det danske Sprog i dette Tidsrum angaar, da indskrænker vort Bekendtskab dertil sig endnu for største Delen til Love; desuden findes nogle Skrifter, af hvilke navnlig Henrik Harpestrængs Lægebog, Folkebogen Lucidarius, nogle Legender og lignende aandsfattige Smaaskrifter blive af Betydning. Ligeledes komme hertil Oldbrevene, af hvilke det ældste danske maaske er fra 1329. Lovene ere de ulige vigtigste af disse Mindesmærker for Fædrelandets Sprog og indre Historie. De ere blevne til i en fjærn Fortid, under Folkets borgerlige Udvikling, ligesom af sig selv, efter Landenes naturlige Inddeling, og de ere lige saa ærværdige ved deres Simpelhed og Ælde, som sikre ved deres Oprindelighed. De hørte til det, der allerførst blev opskrevet, saa snart Bogskriften blev indført, efter at de tidligere enten havde været opskrevne med Runer eller i det

mindste for en Del havde levet i Folkets Retsskikke og Vedtægter. Selv af de danske Love haves Lævninger med Runeskrift, uagtet det gamle her i Landet tidligst ophørte. Vore ældste Haandskrifter af Lovene ere fra Slutningen af det trettede Aarhundrede (omtrent fra 1280), medens Lovene selv i deres oprindelige Form maa antages for at være tildels ikke lidet ældre. (Lægebogen er derimod, i den bevarede Form, uden Tvivl fra Begyndelsen af fjortende Aarhundrede.) Disse de ældste danske, det er paa Dansk skrevne Haandskrifter, der dog ingenlunde ere de oprindelige, men senere Afskrifter, ligne meget i alle Henseender de ældste svenske (f. Ex. Brudstykker af Vestgotalagen, fundne i det norske Rigsarkiv), og kunne ganske sættes ved Siden af Hadorphs berømte Codex af skaanske Lov. — Den ældste af disse danske Landskabslove er *Valdemars sællandske Lov*¹, dernæst *Eriks sællandske Lov*,² endelig derefter *Valdemars jyske Lov*³, der er given i Aaret 1240 (eller 1241). I det hele taget er Sproget i de to førstnævnte Love af samme Beskaffenhed, ligesom hele Stykker i Eriks Lov næsten ordret ere tagne af skaanske Lov, med ubetydelige Forandringer i Sprogformen, hvorimod der i Valdemars sællandske Lov fin-

---

¹) Sidst og bedst udgiven af Thorsen 1851; s. hans Fortale S. 19. ²) Sidst og bedst udgiven af Thorsen 1852. Jfr. Petersen, Litt. Hist. I, S. 57-68, hvor Sprogprover ere givne. ³) Foruden tidligere Udgifter paa ny udgiven af N. M. Petersen, 1850 (ikke efter noget bestemt Haandskrift) og sidst af Thorsen, 1853, efter den berømte flensborgske Codex (efter det slesvigske Ministeriums Foranstaltning) med Tilføjelse af den af Kristian IV i Aaret 1590 sanktionerede ny Udgive samt Ekenbergers 1593 besørgede plattyske Oversættelse. Disse tre Sprogformer af samme Lov indeholde vigtigt Stof for Sprogammenligningen. Det er iøvrigt meget at beklage, at vi endnu ikke besidde et *dansk Diplomatarium* udgivet paa samme Maade som det ovenfor nævnte norske, skjønt man længe har forberedt et saadant Udgive. Det vilde anskueliggøre Sprogudviklingens Gang paa den bedste Maade. Jfr. Petersen, Litt. Hist. I, S. 107 fg.

des enkelte Spor af en yngre Sprogform end den, der findes i Eriks Lov. Dette kan imidlertid have sin Grund i Afskrifternes forskellige Alder, efter hvilke vi ikke kunne regne at besidde en Sprogform der er ældre end henimod 1300. Hvor nær alligevel denne Sprogform staar den oldnordiske, vil enhver let kunne overbevise sig om. „En Sammenligning af nogle saadanne Lovstykker, oversatte i deres hele simple Naturlighed paa Islandsk viser alt dette tilfulde; men naturligvis maa man dertil tage saadanne som det af jyske Lovs Fortale med Jón Ólafsons islandske Oversættelse, som P. E. Müller har meddelt i sit Skrift om det islandske Sprogs Vigtighed, eller det af den sællandske Kirkeret, som Rask har meddelt i Fortalen til sin angelsaxiske Sproglære, og ikke med det gamle Lovstykke sammenstille en islandsk Oversættelse i en modern, forskruet Lovstil; da falder Ligheden bort af sig selv”.¹ Lige saa interessant er Sammenligningen af den samtidige Sprogform i de svenske og danske Love (Uplandslagen og Vestgotalagen lige overfor skaanske, jyske og sællandske Lov). Andre mindre Love haves i: *sællandske Kirkeret, den gamle slesvigske Stadsret, Flensborgs nyere Stadsret fra 1284* og flere. *H. Harpestrengs danske Lægebog*² indeholder foruden den egenlige Lægebog tillige den noget yngre „Stenbog” og den med plattyske Sprogformer blandede „Kogebog”, og er, ligesom en anden „Lægebog” i Sprogformen øjensynlig yngre end Lovene. *Eriks Krønike* i skaansk Dialekt er den eneste Lævning af denne Sprogart fra den Tid.³ Til Slutning nævne vi den katholske Folkebog

---

1) S. Petersen, om Modersm. S. 31. 2) Udgiven af Molbæch, 1826. Jfr. Petersen, Litt. Hist. I, S. 54 og S. 90. Da H. Harpestreng døde 1244, ere de bevarede Arbejder enten senere Oversættelser af en latinsk Original eller Uddrag af de oprindelige Skrifter, i al Fald yngre end Aar 1300. 3) Udgiven af Nyerup. Herhid hører ogsaa den af Rask, angelsax. Sprogl. Fort. S. 12 fg. omtalte Samling af katholske Prædikener, der findes i Stockholm og hvoraf han anfører en Prøve.

Lucidarius ¹, der rimeligvis er fra Midten af fjortende Aarhundrede, skönt det bevarede Haandskrift deraf vistnok er endel yngre; men Sprogformen er kendelig fra en ældre Tid. Vi ville anføre en Prøve deraf.

Ther nest ær ouerueltes onth falk (ǝ: Folk), forthi nar ther nogher menniskæ worther blynth eller sywgh, tha dræbæ thee thet i steth. Oc æn thet meræ vndher ær, ath theræ eghen fæther eller mother worthæ saa gamlæ, at the ære vforæ, thaa dræpæ thee them oc sylthæ them, oc bwdhæ sydhen til them allæ the som af then slecth ær oc andræ teris bestæ wenner oc gywæ them ath ædæ aff then syltæ math. Thet ther tykkest ær oc fetest oc thet skarpæ ædhæ the seluæ, oc thet ær thet hetydælicstæ gestæbuth oc werskap, ther the mwæ gøræ. Ther nest æræ qvinnæ, the fanghæ femthen born at æn synnæ. Ther nest ær falk, the hauæ eth øwæ foræ i ænneth (ǝ: Panden, isl. enni, sv. ænne), oc annet i nakken, the æthæ falkæ kieth foræ willbrath, om thet ær stecth. Ther nest ær falk, the hauæ ey meræ æn fodh (ǝ: end én Fod), han ær saa breth oc saa skapt, ath the mwæ skiwlæ them meth fodhen for reyghen (ǝ: Regn) oc snee, foræ the hauæ æy andræ hwss æn then sammæ bredhæ fodh, han ær hwll som eth trw, oc meth then fodh lepæ thee saa snart som fuglæn fluer. Ther nest ær falk, the hauæ ey howith, therræ øwen ær owen vppaa theræ axler, theræ mwnd ær saa stoor, ath han rekker fran æn axlæ oc tell annen, thwerth ower brystet. Nar thee gaphæ, thaa hengher theræ lepæ til tere knæ. Thee berryæs (ǝ: berries, isl. berjast, *slas*) ey anderlundh æn rywes som hwndhæ, foræ therræ tendher æræ spannæ langhæ vthen therræ mwndh.

* Uagtet hele Sprogformen og Sætningsbygningen endnu er meget lig det ældre Sprogs og i det hele staar Oldsproget nærmere end det nuværende Dansk, findes dog mange

---

¹) Udgiven af Brandt, 1849. S. hans Fortale S. XX fg. (Prøven er i denne Udg. S. 46) og Petersen, Litt. Hist. I, S. 114.

Afvielser: den begyndende Selvlydsfordobling, ogsaa Medlydsfordobling inde i Ordet, hvilket viser, at man opgav den oldnordiske Skrive- og Stavemaade og nærmede sig til den tyske (*ch*, *th*, det understøttende *h*, ligeledes Optagelsen og Brugen af *y*). Skrivemaaden er meget ubestemt og retter sig desuden fornemmelig efter Udtalen, der er bleven paa-faldende bred og plat: *æ* og *e* er kommet isteden for alle Oldsprogets forskellige ubetonede Selvlydsendelser. I Medlydene er Forandringen ikke saa stor, men viser sig dog i den brede, slæbende Form. Navneordenes *Kön* er endnu bevaret overensstemmende med Oldsproget, dog med enkelte Tegn paa Overgang til den nuværende Sprogforms *Köns*betegnelse. I Bøjningen tabes Endelserne for Forholdsformerne, saa at der kun adskilles de samme to Former, som i nuværende Dansk (Nævneform og Ejeform); samme Form bruges ofte for *Nf.* og *Ef.* baade i *Et.* og *Fl.*, naturligvis med stor Utydelighed. De forskellige Bøjningsmaader (Deklinationer) falde saa godt som sammen til én, saa at endog *Hunköns*-ord faa *-s* i Ejeformen. Den bestemte Artikel bruges endnu ikke almindelig, men ved Tillægsordene giver den disse overalt samme Form; den ubestemte, som udvikler sig af Talordet *en*, fremtræder først i Skrifter fra Periodens Slutning, i det ellers ingen Artikel bruges. Udsagnordenes Personendelser ere næsten ganske tabte; den forestillende Maades Nutid forsvinder, men Datiden beholdes (ligesom i Svensk endnu.)

- I Norge er Sproget indtil 1300 rent islandsk eller oldnordisk. Først efter den Tid begyndte Udtalen at forandres og Sprogformens Fasthed at svækkes, dog endnu kun i en ringe Grad för Kalmarforeningen. Aarsagen til denne stærke Vedhængen ved Stamsproget maa navnlig søges deri, at fra den opblomstrende islandske Literaturs Begyndelse, da de islandske Skjalde og Sagaforfattere for en stor Del hentede deres Stof fra Moderlandet Norge, blev intet skrevet af Nordmændene selv og fandtes ingen norsk Literatur med Und-

tagelse af Lovene, ligesom i Danmark i samme Tidsrum Lovene ene repræsentere Literaturen. *Kongespejlet* er det eneste betydelige Værk, der gör en Undtagelse, men Sproget er rent islandsk, med faa Afvigelser, der dels bero paa Skrivemaaden ¹, dels grunde sig paa Dialektejendommeligheder. De gamle Normænds Bogstavering er undertiden mere haard og bred; de bruge hyppigt og næsten til Overflod Smaaord (Partikler) til Talens Forbindelse, hvor Islænderne udtrykke det samme ved blot syntaktiske Midler. Dette, der aabenbart er en begyndende Svækkelse af Oldsproget, kan maaske have sin Grund i sydlig (tysk, angelsaxisk) Indflydelse, skönt denne næppe kan have været betydelig, eller det er vel snarere et Tegn paa, at et nyere Sprog udvikler sig selv af det gamle. Men fra Dansk og Svensk er det norske Sprog meget forskelligt; det alene har bevaret den fuldstændige Bøjning og Tvelydene, og har mange Særegenheder i Selvelydenes Brug; dets Afvigelser fra det samtidige islandske Sprog ere for det meste noget der genfindes i det ældste digteriske Sprog, og saaledes snarere Lævninger af Oldsproget end ny Sprogformer (f. Ex. Lideformens Endelse *-sc* eller *sk* for *st*). — At den norske Sprogform forblev væsenlig uforandret gennem det fjortende Aarhundrede, kunne vi af Mangel paa egenlige Skrifter kun bevise ved Diplomer og Breve. Uagtet der i Bedømmelsen af disses Sprog maa tagés tilbørligt Hensyn til, at de dels ere private Folks Skrivelser, dels i al Fald mere maa bære Præg af Enkeltmands Ukundighed og Særheder end Skrifter i Almindelighed gøre, hvor der langt sjældnere træffes ligefremme Fejl og Ünøjagtigheder, synes det dog ved en nøjagtigere Betragtning af disse Mindesmærker gennem en Række af omtrent hundrede Aar klart, at Sproget taber Bevidstheden om sig selv og gaar sin Oplosning imøde. Der spores tydeligt en Adskillelse i to Dialekter, den *nordenfjældske* og *søndenfjældske*, idet den

¹) S. Petersen, Sproghist. II, S. 60 fg.

sidste er skodesløser og nærmer sig den nyere danske Sprogform, navnlig ved enkelte Selvlyde, Tabet af Endelserne og Svækkelse i Brugen af Omlyden. Som en Sprogprøve anføres her et Brev, skrevet 26de Marts 1400 i Tønsberg¹, hvori den begyndende Overgang tydeligt viser sig.

Ollum monnum þeim sem þetta bref sea ædher høyra sendir Joen Karlsson lothman j Tunshergi q. g. (o: quedju gud's) ok sinæ. ek uill ydher kunnicht gera at komo a almannulegha stemfno firir mek j sestofuonne j Smoks gardhe j Tunshergi ok morgom godhom monnum hiaværande a fre-daghen nesta eftir Mario messo j fostu ok a ölykta are rikis mins werdhuleghs herra, herra Eriks mædh gudz naadz Noregs konongs, af æinni halfuo heidherlighen kwinna fru Jngiborgh Ellings dotter, æn af annare halfuo Ellingher a Volinu ok Oghmunder a Horghinu, som bu j Haughs sokn a Æikium, ok kendusz þa oll at fyr nemfder dagher var þeire retter stemfno dager vum þæt skip sem þendanne a Æikium hafðhe kioyst af herra Gudhbrände ok þeir hafðho þorghat firir ok fleiri þeir sem þrefuet sialft uisar sem þær ær um giont, tedhe þa fru Jngeborgh fram bref æfir þui sem þæt vaattar sialft um segh. — — —

Angaaende det svenske Sprog i de sidste halvandet hundrede Aar før de nordiske Rigers Forbindelse maa det først bemærkes, at det, ligesom i det ældste Tidsrum, fjærner sig langt mindre fra Stamsproget end det samtidige Danske, saa at Svensk fra denne Periode staar nærmest paa samme Trin som Dansk fra forrige Periode. Vi ville her ikke opholde os ved de for Landets Sprog skadelige Virkninger, som den katholske Gejstlighed ved sin latinske Munkedannelse, indre Uroligheder og Borgenkrige, Fremmedes, især Hansestædernes udenfra kommende Indflydelse maatte have. Det gik i Sverige ikke syndentlig anderledes eller bedre end i Danmark, og den

¹) Taget af Diplomatarium Norveg. II, 2, S. 427 fg. (efter Original i norske Rigsarkiv).

fremmede Paavirkning, der kan antages at være begyndt i Midten af det trettende Aarhundrede, udgik mindre fra Danmark end fra Tyskland, hvorfra Indstrømningen især blev overvældende fra Albrekt af Meklenborgs Dage, hvorom det hedder i den gamle svenske Rimkrønne: „then slächt hon vart omsijder så starck, hon fylte i Sverige bade skog och marck.” Literaturens Fattigdom, der er lige saa stor som den danskes, vidner tilstrækkeligt om, hvor forkuet Dannelsen og Sproget var. Foruden Legender, Eventyr, Rimerier og lignende Sager indskrænker den sig ogsaa her til Love: *Vestgotalag*, *Upplandslag*, *Østgotalag*, *Gotlandslag* osv.¹⁾, yngre Medellagen fra 1347 og Kristoffers Lagbok, der vedblev at gælde til ind i det attende Aarhundrede. De gamle svenske Love ere i Sammenligning med de danske langt omstændeligere og give en anskueligere Fremstilling af Forholdene; men herved maa det paa den anden Side erindres, at de i den Form, hvori de nu haves, ogsaa alle ere yngre end enhver af de danske, og maa betragtes som nyere Bearbejdelser af ældre Lovsamlinger. Den ældste Form, hvori vi have svenske Love, er nemlig ikke ældre end fra Slutningen af trettende Aarhundrede (som Upplandslagen), de fleste endog fra det fjortende Aarhundrede. — Af de andre Skrifter ville vi nævne Bogen om *Konunga- och Höfdingastyrilsen* („en nyttigh book om konunga styrilse och höfdinga”) fra omtrent 1350, der i visse Maader kan sammenlignes med Kongespejlet, idet den fremstiller Mønstrét for en Konge, og udmærker sig fremfor de øvrige Skrifter fra denne Tid ved sin klare og kraftfulde Stil og Fremstilling og det kærnefulde Indhold; — *St. Britas uppenbarelser* fra samme Tid; Nils Hermanssons *Nistebok* (en Fortolkning af Kirkeloven

---

¹⁾ Alle de gamle svenske Provinslove, som ere bevarede, ere nu samlet udgivne med stor Omhu og Nøjagtighed af Schlyter i 7 Bind (1827-1852).

og Ordsprog); en *Lægebog*, *Legender* og *romantiske Sagn*, foruden Diplomer og Breve.¹ Sprogformen ligner meget den i skaanske Lov, der findes endnu fuldstændig Bøjning og Selvlydsendelser, Genstandsformen adskilles fra Nævneformen, ligeledes Hensynsformen, ligesom Könnsbetegnelse og Udsagnsordenes Bøjningsendelser, hvorimod enkelte Formbetegnelser dog ere tabte.² Den ubestemte Artikel er opstaaet paa samme Maade som i Dansk; den dobbelte Bestemmelse ved Artikel foran og bagved Ordet er allerede almindelig. Paa den anden Side mærkes tydeligt Tyskens Indflydelse, især paa Skrivemaaden (æ der skrives a, dog ikke i Haandskrifterne.) Endelig fremtræder den hyppige Endelse -a, som allerede Tjällmann (Gram. sv.) kalder Svenskens „storgörare og dundrande ord paa -a, som hafver högsätet och förmånen för alle andre bogstäfer”. Som Prøve ville vi her anføre et Stykke Svensk fra denne Tid og tilføje den tilsvarende oldnordiske Sprogform for at vise, hvor nær Sproget endnu staar ved Islandsk. Stykket er taget af Svenska fornskrift-sällskapets samlingar IV, 4 (17de Hæfte): Ett fornsvenskt Legendarium, udgivet 1851 af G. Stephens efter Codex Buræanus, „näst efter Landskapslagarne kanhända det äldsta ännu i behåll varande minnesmärke utaf svenska folk-litteraturen; och såsom sådant af oskattbart värde i synnerhet för språkvetenskapliga ändamål. Denna handskrift nedskrefs (till allrastörsta delen efter ett vida äldra original) troligen emellan 1340-50.”³

---

¹) Vi maa her nævne de af Svenska fornskrift-sällskapet i de sidste ti Aar udgivne Samlinger, der indeholde forhen mest uudgivne Sprogminde-mærker fra denne og den følgende Periode, saasom Flores och Blanzeflor, St. Patriks sagan, Peder Månssons stridskonst och stridslag, Herr Ivan Lejon-riddaren, Namnlös och Valentin, Sagan om Didrik af Bern, Erik 14des krönika, osv. — ²) S. Petersen, Sproghist. II, S. 150. ³) Stykket findes i Legendariet S. 497 fg. (Sankt Christoffers Saga).

Gammel-svensk Sprogform.

Sanctus cristoforus var um þæn tíma manna længstar, ræþelear a synom, tolf. alna hoghar. en dagh, han stoþ for sinom hærra canaan riks kunugh, þænkte han mz sik, eigh viliá þiæna vtan vældoghastom væruls hærra. han com tel en mæstan ok mærastan at frægh rican kunugh, ok varþ hans man, ok varþ kunugen sæghin af þoliks manz-þiænist. en dagh stoþ en goliardus for kunugs borþe ok hafþe for skæmptan opta diæwls namn i munne. kunugen var cristen ok stygdes við ok giorþe cors for sino ænne gen diæwls namne. cristoforus vndraþe huat þolikt sætte ok spurþe kunugen huat corsset sætte. kunugen svarar sik ræþas diæwlen næmpdan. cristoforus svarar: jak lette vældoghastan væruldenna hærra, ok þu varþ mik vistar, at þu monde þæn vara; nu prouar jak at diæwlen ær vældoghare, som þu ræþes. cristoforus tok orlof af kunugenom ok for tel han fan diæwlen sialuan a enom scoghe, ok þe talaþos við tel cristoforus vndistoþ at þæt

Oldnordisk Sprogform.

Sanctus cristofórus var um þann tíma manna lengstr, hræðiligr synum, tólf álna hárr. einn dag [er] hann stóð [frammi] fyrir herra sinum konúngi canaans ríkis, þenkti hann með sér ekki at vilja þjóna nema völdugasta herra veraldar. hann kom til konúngs [nockurs] sem var ríkr ok hinn fræknasti ok frægasti, ok varð hans maðr, ok varð konúngr feGINN þvíllíks manns þjónustu. einn dag stóð goliardus [nockurr] [frammi] fyrir konúngs borði ok hafði að skemtun djöfuls nafn opt í munn. konúngr var kristinn ok styggdist við ok gerði kross fyri enni sinu gegn djöfuls nafni. cristofórus undraðist hví slíkt [mundi] sæta ok spurði konúng, hvat krossinn [mundi] sæta. konúngr svarar at hann hræddist [=sik hræðast] djöful nefndann. cristofórus svarar: ek leitadi [eptir] völdugasta herra veraldar ok var mér vísað til þín, at þú mundir vera; nú prófa ek at djöfullinn er völdugri, sem þú hræðist. cristofórus tók konúngs orlof og fór [hann þar] til hann

var þæn sami han æpte spurþe, ok varþ hans man. en dagh riðu þe baþe þær cors stoþ a væghenom ok rymde diæwlen ræddar ok crøkte vm cring -corset stenogha stigha ok þranga. cristoforus spurþe hui han sua giorþe. diæwlen suarar ok vilde lœna længe sina blygh mæþan han gat, tel cristoforus saghþe sik eigh vilia hanom fylgia vtan han saghþe hanom hui han vek af væghenom. diæwlen gik neþoghar viþ sannō ok saghþe sik ræþas en man som do a corse, han hætt christus. cristoforus saghþe: jak hugþe þik vara vældoghan hærta, nu findar jak at christus ma mer æn þu, hans vil jak leta ok hanom þjæna. — — —

fann djöfullinn sjálfan á skogi einum, ok töluðust þeir við til [þess at] cristoforus undirstóð, at þat væri [sá] hinn sami er hann spurði eptir, ok varð hans maðr. einn dag riðu þeir báðir [saman] þar kross stóð á vegi, ok rymði djöfullinn [fyrir hrædslu sakir veginn] ok krækti kríngum krossinn stigu [grýtta] ok [örduga]. cristoforus spurði hví hann gerði svá. djöfullinn svarar ok vildi leyna bleydi sina svá lengi sem hann gat, þar til cristoforus sagði at hann ekki vildi fylgja honum nema hann segði sèr, hví hann [snèri] af veginum. djöfullinn gekk naudugr til sönnunar ok sagðist hræðast þann mann, er dó á krossi ok kristus hét. cristoforus sagði: ek hugði at þú værir völdugasti herra, nú finn ek at kristus má meira enn þú; hans vil ek leita ok honum þjóna. — — —¹

¹) I et og andet vil den kyndige Læser maaske finde, at jeg har holdt mig for nær til Ordene paa Islandskens Bekostning, i andet, at jeg kunde være kommen den oldsvenske Form endnu nærmere uden at krænke Oldsprogets Natur. Saaledes findes *einn dag*, skönt det almindelig hedder *dag nockum*; thi den ubestemte Artikel mangler i Oldsproget, saa at Begrebet *aliquis* maa udtrykkes ved *nockurr*.

Den tredje Sprogperiode omfatter Unionstiden og sluttet med Reformationens Indførelse i alle tre nordiske Riger, hvorved et nyt Liv oprandt, og Literatur og Sprog genfødtes. Men saa fortrykt og ussel Tilstanden var i denne Tid, foregaar der dog i Sprøgdudviklingen en stor Forandring, og efter den gennemgribende Gæring fremstaa de nyere Sprog paa de gamles Grundlag. Ved Forbindelsen til ét Statslegeme vandt Rigerne ikke meget i andre Henseender, men i sproglig Henseende fremmedes derved snarere Adspjøttelsen end Foreningen befastedes. Sprogformen blev endnu mere vaklende. Norsk gik aldeles op i Dansk (som Skriftsprog), men Svensk, som hidtil i sin Udvikling fra Stamsproget gik samme Vej som Dansk, om end noget langsommere, fjærnedes længere derfra, og den Forbindelse, som kunde have samlet Folkene og Sprogene til en stor Helhed, blev ikke alene opløst, men gik endog over til et langvarigt Fjendskab, der først i den sidste Tid er ophørt. „Danmark vedblev vel i politisk Henseende at have Overvægten i Norden, medens det paa samme Tid i mange Henseender gav sig blot for Tysklands Indflydelse, men det (nl. at Sproget ikke ved en tilbagegaaende Bevægelse atter sluttede sig til Svensk og Norsk og atter nærmedes Stamsproget) følger ogsaa ligefrem af alle Sprogs gradvise Forandring: da Dansken nemlig allerede var paa Vejen til at forkaste næsten alle de gamle Endelser, saa vilde det have været en Tilbagevending ligesom mod

---

(Om den ubest. Artikels Fremkomst i Svensk og Dansk s. Peters. Sproghist. II, S. 213 og I, S. 165). — Gstf. med Nf. (Akk. med Inf.) findes vistnok: sik hræðast (sik ræðasʃ) = at hann hræddist; þik vera (þik vara) = at þú værir, men den sidste Form er den almindelige. *canaan riks kunnugh* vilde mere bogstavret, men vel mindre godt hedde *canaan riknar konungi* for *konungi canaans rikis*. Istedet for nogle Ord ere satte ikke tilsvarende, fordi de ikke bruges i Oldsproget, som *nema* (af *nem*), der er tabt i de nuværende skandinaviske Sprog, men genfindes i tysk *nehmen*, [*ausge*]-*nommen*, = vort uden (*undtagen*), *utan*.

Naturens Orden, hvis den igen havde begyndt at optage Nabosprogenes kunstigere System, der desuden ligeledes var begyndt at falde fra hinanden.”¹ Det kan vel ikke nægtes, at under Kalmarforeningen forøgedes Samkvemmet mellem Folkene, at Blandingen af Sprogene derved befordredes og at flere af Regenterne stræbte at styrke Foreningen paa mange Maader, — man kunde uden Oversættelser i Danmark læse hvad der blev skrevet paa Svensk og omvendt —, men Folkene vedbleve dog at betragte sig som fremmede for hinanden under den yderst løse og idelig afbrudte Forbindelse og den som oftest mangelfulde og slette Bestyrelse, og Bruddet blev som bekendt desto voldsommere, jo mere tvungen Forbindelsen var vedligeholdt, hvorefter fulgte det Nationalhad mellem Svenske og Danske, som endelig vor Tid har været saa lykkelig at hæve. Vi skulle da ikke opholde os ved Betragtninger af, hvad der dengang kunde være sket; hvor stor Fordel og Hæder begge Folk vilde have haft af en nøjere Forbindelse af de tvende Sprog, der vare oprundne af samme Rod og ved Tyskens Indflydelse maatte gennemgaa samme Skærsild; hvorledes begge Folks hele aandelige Liv kunde have understøttet hinanden ved en gensidig Udvikling, medens de nu toge en forskellig Retning og derved enkeltvis bleve for svage til at modstaa den fremmede tyske Paavirkning. Vi ville hellere søge at lære noget af den dyrekøbte Erfaring, for ikke i Fremtiden at blive udsatte for samme haarde, men retfærdige Bebrejdelse, der rammer disse Tider. — Den allerede tidligere begyndte Indstrømning af Tyskere og Indflydelse af tysk Sprog viste sig først ret i denne Periode, da Danmark fik tyske Konger, da de af Stridigheder med hinanden svækkede nordiske Riger søgte Hjælp sydfra, og da alt tysk saaledes blev foretrukket for det hjemlige, at Kongerne næppe forstode deres Undersaatters Tungemaal. Forbindelsen med Holsten virkede i samme Retning; derfra

---

¹) S. Petersen, Sproghist. I, S. 178; Litt. Hist. I, S. 110 fg.

blev Slesvig bestandig mere fortysket. Hansestædernes over hele Norden udbredte Handel udtærede ikke alene Landets Marv i flere Hundredaar, men bidrog ogsaa meget til Sprogets Fordærvelse i Købstæderne, og derfra udbredtes ogsaa paa Landet Plattysken, som snart blev det offentlige Sprog. Hærene bestode af tyske Lejetropper, man studerede ved tyske Højskoler, hvorfra man ogsaa hentede Lærere. Endelig fik ved Bogtrykkerkunstens og Reformationens Indførelse fra Tyskland dette Lands Sprog en mangfoldigere Indflydelse paa Dansk end nogensinde før. Hertil kom, at Dannelsen og den folkelige Oplysning stod paa et meget lavt Trin, og Undervisningen var i Hænderne først paa de katholske Klærker, derefter paa tyske Lærere, saa at Modersmaalet siden led under det samme Tryk af Tysk som tidligere af Latin, hvilket sidste Sprog endnu længe vedblev at være de Lærdes udelukkende Maal.¹ — Hvilken Skikkelse det danske Sprog havde i dette Tidsrum, kende vi af Love (Kristian den Andens) Stadsretter, Privilegier og Skraaer; ligeledes haves et stort Antal Dokumenter og Diplomer, lige fra den sidste Del af fjortende Aarhundrede gennem hele Tidsrummet, f. Ex. den Esromske Codex, hvilke endnu kun tildels ere trykte; endvidere Stykker af den ældste danske Bibeloversættelse fra omtrent 1470 (udgivne af Molbech, 1828), samt, hvad der mere giver en Prøve af den Tids egenlige Literatur og tilfulde beviser dens aandelige Fattigdom: Erik af Pommerns Krønike (udg. af Nyerup, 1827) og: „En fortabt siels kære-møll (o: Klagemaal) paa kroppen“, begge fra omtrent 1450; den noget yngre Rimkrønike (udg. af Molbech, 1825, af Ley, 1841), foruden en hel Del af Middelalderens Legender, Postiller, Messebøger, Romaner og Digte (Eufemiviserne), som for største Delen bleve oversatte fra Latin

¹) S. Petersen om Modersm. S. 57 fg.; H. N. Clausen: Om Danmarks Universitet som nordisk Højskole (Univ. Tale 11 Okt. 1853) s. 24 fg. Petersen, Litt. Hist I, S. 104 fg.

eller Svensk og udgivne af de første Bogtrykkere. Som Repræsentant for denne Del af Literaturen og tillige som Katholicismens Svanesang her i Landet maa nævnes Hr. Mikkels tre Digte „om alth menniskens leefneth“, „hwarledes gudh fadher aff forsthæ begyndelsæ haffuer al ting sckapt“ og „Jomffrw marie rosenkrantz och marie psalleræ“, tildels Oversættelse fra Latin, fra Slutningen af femtende Aarhundrede (udgiv. af Molbech, 1836). Vigtigere ere Peder Laales Ordsprog, den ældste Ordsprogsamling i noget nyere Sprog, (udg. af Nyerup, 1828) og Kæmpeviserne, der vel i deres Oprindelse ere ældre, tildels meget ældre, og at betragte som fælles Ejendom for hele Norden, men i den Sprogform, hvori de haves, maa henregnes til denne Periode. ¹ — Sproget er nu saa vidt fjærnet fra Oldsproget og saa stærkt paavirket af Germanismer, især i nogle Forfatteres Skrifter, at det maa betragtes som befindende sig i en fuldkommen Opløsnings- og Overgangstilstand, hvoraf efter Kirkeforbedringen det nydanske Sprog fremgaar. Vel spores i Skrifterne fra dette Tidsrum Dialektforskelligheder og Indflydelse af Folkesprogarterne, navnlig den jyske, paa Skriftsproget, ligesom adskiligt findes i Sproget, som nu kun genfindes i Svensk, men störste Delen er tysk, enten ligefrem optaget eller i en forvansket, barbarisk Form. Skrivemaaden er naturligvis højst vaklende og vedblev at være det længe. Man brugte kun én Bogstavække, kun smaa Bogstaver, skrev fremmede Ord efter dansk Udtale; Tegnet *ä* var almindeligt i Dansk og gik derfra over til Svensk. ² Efter nedertysk Brug skrives for-

1) Den ældste Samling er udgivet af And. Søffrensen Vedel, 1491; fortsatte og paa ny udgivne af P. Syv flere Gange; senest, efter en meget omfattende Plan, paa Samfundet for den danske Litt.'s Foranstaltning, paabegyndt af Sv. Grundtvig. Om hele denne Del af Literaturen handles udførligt i Petersens Litt. Hist. I, S. 116-155.

2) S. Petersen, Sproghistorie I, S. 186; Rask, Retskrivningslære S. 159 fg.

doblede Selvlyde og understøttende Selvlyde, fordoblede og i det hele sammenbodede Medlyde, som: *sijth*, *gwoodh* (god), *gauffue* (gave), *allthiadt*, *lighelschæ*, *thiycckels*, — alt dog uden fast Regel og Overensstemmelse, endog i samme Ord hos samme Forfatter eller i samme Haandskrift eller trykte Bog. I det hele taget gaa Medlydene over til bløde (ligesom i nuværende Svensk), Selvlydene vakle bestandig mellem beslægtede Lyde (æ-e-i), indtil e faar Overhaand, saa at det hele Lydsystem bliver mattere og mere ensformigt, medens Svensk og Plattysk endnu ikke forandre sig i denne Retning, uagtet Svensk er blevet blødere end Islandsk, Plattysk blødere end Højtysk. Grunden hertil maa søges i Dan-skens ejendommelige Natur og Udvikling af sig selv, og kan næppe tilskrives Folkets, navnlig Almuens undertrykte og forkuede Forfatning, som nogle have villet. De grammatiske Forandringer, som Sproget har lidt, kunne vi her ikke i det enkelte gennemgaa, men ville kun udhæve de vigtigste Punkter. Den ubestemte Artikel bruges nu fuldstændigt, ligesom den bestemte. Könforskellen mellem Han- og Hunkönsord er paa Vejen til at forsvinde, men Lævninger deraf findes, ligesom endnu i vore Provinsmaal (hvorimod den hele Könsforskel falder bort i Jysk, ligesom i Engelsk) ¹; dog spores ogsaa heri Tyskens Indflydelse. I Navneordenes Bøjning, hvor Endelserne ere faldne bort, søgte man dog paa andre Maader at erstatte det manglende og forebygge Tvetydighed og Utydelighed i Udtryksmaaden. De to endnu adskilte Former, Nævneform og den for alle Ord ensdannede Ejeform (paa -s eller -es), overførtes ogsaa paa Flertalsformerne. ¹

¹) S. Rask, saml. Afhandl. I, S. 187-246. „Den danske Grammatiks Endelser og Former af det islandske Sprog forklarede.“ Det kan her bemærkes, at man stundom baade hos danske Forfattere og hos fremmede (tyske og franske), hvor nordiske Navne forekomme, finder den Uoverensstemmelse, at de oldnordiske Endelser beholdes paa enkelte Steder, medens de i Almindelighed bortkastes eller om-

„Denne Forandring kunde ikke finde Sted förend Betydningen af de gamle Endelser var glemt. Det kunde aldrig falde nogen ind at danne en Ejeform som „Haands”, saalænge man var *sig* bevidst, at dette som et Hunkönsord ingenlunde kunde endes paa -s, men maatte have -æ, -e eller -ar, -er; lige saa lidet kunde man for at danne Flertallets Ejeform lægge -s til *dere, begge* (deres, begges), saalænge man ej havde glemt, at disse Former virkelig allerede vare Ejeformer (isl. *þeirra, þeggja*). Naar man altsaa endnu i gammel Dansk brugte de oprindelige Endelser, saa skete dette, da Stam-sproget allerede den Gang var rykket saa langt ud af Sigte, ganske mekanisk, uden klar Bevidsthed om deres Betydning.”¹ De øvrige Formforandringer ere foregaaede paa samme Maade, som *Rigens, Menneskens, Hjærtens*, de mange Udtryk med *til* (tillands osv.). Af Former indkomne fra Tysk ville vi nævne anden Person i Udsagnsordene paa -st. Og hvor der i længere Tid viser sig en Vaklen mellem en nordisk og en tysk Form, har næsten altid den tyske omsider faaet Overhaand. Adskillige Forandringer ere ogsaa begrundede i den

---

formes efter Sprogets Overgangslove, uden nøjagtig lagttagelse, om Navnet i øvrigt har beholdt sin gamle Form eller antaget en nyere. Saaledes har Öhlenschläger beholdt Former som *Vaulundur* (for *Völund*), skönt han skriver Harald, Olaf (med bortkastet -r) *Stærkoddar* (hvis oldnordiske Form er *Starkaðr*, hos Saxo: *Starctherus*), men *Örvarod*. Paa samme Maade skriver man vaklende mellem Sigurdr og Sigurd, Erlingr og Erling, men Rolf (Hrólfir). Det er aabenbart, at Endelsen -r eller -ur bör bortkastes i den nyere Form, ligesom ogsaa Endelsen -i bör gengives ved -e i Navne som Ari, Fróði, Snorri, Helgi, hvor Udtalen vistnok altid har været aaben (e) og selv de ældste islandske Haandskrifter have e. For at tage flere Exempler bör Hervarars. kap. 3 (Arngrimr) átti tólf sonu: Angantýrr var elztr, þá Hervardr, þá Hjörvardr, Sæmingr ok Hrani, Brami, Barri, Reifnir, Tindr ok Búi — paa Dansk gengives: Arngrim... Angantyr, Hervard, Hjörvard, Sæming, Rane, Brame, Barre, Reifner, Tind, Bue.

¹) S. Petersen, Sproghist. I, S. 232.

almindelige Stræben, at faa regelrette Former for ældre uregelrette, især i Udsagnsordene; hvilken Stræben endnu for Øjeblikket viser sig i vort Modersmaal (betyder -betydede. og betød; gælder -gældte og gjaldt osv.). I Orddannelsen og Ordføjningen viser den samme Kamp sig, og i det stærkt gærende, vordende Sprog findes mange Forsøg paa at danne ny Ord og Former, som siden ere forkastede eller ombyttede med andre. ¹

I Reformationstiden og de ved Trosforandringen fremkaldte Stridigheder skrev Theologerne vel endnu paa Latin, men dog ogsaa i Modersmaalet. Selv Povel Eliesen, den uden Tvivl bedst begavede af disse Mænd, skrev paa Dansk og førte et godt, flydende Sprog, skönt Retskrivningen er fortvivlet fortysket, f. Ex.: „Till thet ketterlige, wristelige och wbesindige breff, som then wbesckemmede kettere Hans Mickelssen aff Malmø lod wdgaæ met thet ny Testamente, ther konningh Cristiern lod ynckellige och wtilberlige forwandle paa sith tijranniske wildt oc icke Gudt till loff, eet kort och tilbørligt swar.” ² Hans Mikkelsens Oversættelse af det ny Testamente (udkom 1524) er i sproglig Henseende et ringe Arbejde. (Nøye testamenth paa danske ret efter lalinen wdsatthe, treckt oc saat wti Lybs i land til Myssen 1524), og Formen er saa sær og vanskelig at forstaa, at man næppe kan læse denne Bog uden Kendskab til Islandsk og Svensk. ³ Men paa denne Tid fremtraadte ogsaa Chr. Pedersen, der maa anses for Skaberen af det nydanske Skriftsprog, og som for vort Modersmaal blev hvad Luther var for det tyske Sprog. Hans Oversættelse af det ny Testamente udkom 1529, og lige til sin Død (1554) vedblev han, selv i Landflygtighed at berige den danske Litæratu med

---

1) S. Petersen, Sproghist. I, S. 245 fg. — 2) S. Povel Eliesens Skrifter, udg. af Selsk. for Danmarks Kirkehist. ved Secher, 1852, I, S. 58. — 3) S. Rask, Retskrivn. S. 108 fg.

de værdifuldeste Arbejder.¹ Her tilføjes et lidet sammenlignende Prøvestykke, i det tillige Formen i Lucidarius hid-sættes.

Af *Lucidarius*, Brandts
Udg. S. 15.

Wor fater, ther i hymæ-
righæ ær, helliest ær tith
naffn, thil kommæ tith righæ,
thyn williæ skal wæra saa
paa jordhen som i hymme-
læn, gyff oss i daw worth
daulighæ brødh, oc forlath
oss woræ brøthæ sosom wi
forlathæ them ther woss om
moth brydhæ, oc ledh woss
ey i frestelsæ, men frels
woss aff alth onth.

Povel Eliesen, Sechers
Udg. S. 29 fg.

Wor fader, thu som æst
y himmelin, tith naffn skall
helligt giöris, tillkommendis
worde tith rige, worde thyn
willie her paa iorden som
hand err y hymmelen, giff
oss i dag wort dageligt brod,
forlad oss wor sckylt oc
brøde, som wy forladhe waare
sckyldenær, leed os ey ý fre-
stelsse, men frelss oss fraa
onth.

Chr. Pedersen, Brandt og Fengers Udg. III, S. 9.

Vor fader, som est i hiemmelen, helligt vere dit naffn,
tilkomme oss dit rige, vorde din vilge paa jorden som han
er i hiemmelen, giff os i dagh vort daglige brød och forlad
oss vaare synder som wii forlade dem som oss bryder emod,
leed oss icke i fristelse, men frelss oss fra alt ont.

Sprogformen i Norge, der indtil Foreningen med Dan-
mark var höjst ubetydelig forskellig fra Islandsk, fik ved
Kalmarunionen et mægtigt Stød fremad, saa at der paa Re-
formationstiden saa godt som ingen Forskel er paa Skrift-
sproget i Norge og Danmark, og siden den Tid ikke har
været det. Folkesproget derimod, eller rettere sagt Folke-
sprogarterne, i dets forskellige Former i Bygdelagene vedblev
at holde sig nærmere ved Oldsproget og staa dette endnu i

¹) Hans danske Skrifter udgives nu af Brandt og Fenger. Hid-
til ere tre Bind udkomne i denne Udgave.

mange Dele temmelig nær.¹ Baade i Ordforraadet og i de grammatiske Former, ja endog i Udtalen er en meget stor Lighed med det oldnorske og oldnordiske (islandske) Sprog, saa at Folkesproget staar Skriftsproget, det Danske, temmelig fjærnt.

Som ovenfor bemærket var saa godt som alt videnskabeligt Liv og Skribentvirksomhed standset i Norge i lang Tid, ligesom i Danmark, eller om muligt i en endnu højere Grad. Den opvaagnede igen, da Riget var blevet forenet med Danmark, men gik da ganske op i den danske, og man skrev da kun i det danske Sprog, medens Afarterne af Folkesproget holdt sig dels formedelst Landskabernes stærke naturlige Adskillelse, den svagere Befolkning og vanskeligere Samkvem, dels formedelst Skriftsprogets ringe Indflydelse og Landets fra fremmed Paavirkning afskaarne Beliggenhed. Unions-tiden var vistnok lige saa trykkende for Norge som for de to andre Lande, og saa meget mere som Bestyrelse og alt hvad dermed følger blev dansk. I hele denne Periode har Landet ingen Historie. „Det er af alt dette indlysende, at Sprogets Kraft og Selvstændighed maatte synke med Folkets, og kun af Landets særegne Beskaffenhed kan man forklare sig, at dets Ejendommelighed som det i Bjærget skjulte ædle Metal kunde frodig voxe fort uden at beskinnes af Dagens Lys.”² Da Norge dernæst (1536) blev *Provins* af Danmark, ophørte norsk Sprog ganske i Literaturen, og er fra nu af ét med Dansk. „Naar der derfor efter Norges Forening med Danmark, men især fra Reformationstiden af, tales om norsk Sprog, saa forstaas derved det norske Mundsprog eller Almuesmaal, der indtil den Dag i Dag har vedligeholdt sig i Dialekterne, der ere hel forskellige fra Skriftsproget og

---

¹) S. Ivar Aåsen, Det norske Folkesprogs Grammatik, 1848; samme, Ordbog over det norske Folkesprog, 1850, anmeldte i dette Tidsskrift af Dyrhund (Aargangen 1850, S. 133 fg.) — ²) Petersen, Sproghist. II, S. 39 fg. og S. 42.

i hvilke især Ordforraadet er vedblevet at være næsten aldeles Islandsk eller Gammelnorsk; men nogen særskilt norsk Literátur eller noget norsk Skriftsprog har der fra den anførte Tid ikke været til, lige saa lidet som der endnu gives saadanne. Dette er saa bekendte Ting, at det aldrig vilde være nødvendigt at godtgøre dem, naar ikke enkelte Nordmænd havde ytret en utidig Lyst til at tillægge deres Sprog en saadan Benævnelse. Benævnelsen *norsk* brugt om Sproget findes anvendt kun om saadanne Udtryk, som ikke forekomme i det sædvanlige danske Skriftsprog. — Det er saaledes næppe faldet nogen dansk - norsk Skribent ind at benævne det fælles Sprog anderledes end *dansk*, hvilken Sprogbrug ogsaa er fuldkommen rigtig, da det gammelnorske Skriftsprog i Virkeligheden forsvandt og det danske i dets Sted blev optaget.” Som en Prøve paa, hvor stor en Forandring det norske Skriftsprog led fra 1400 til 1531, anføres her til Sammenligning med det ovenfor anførte Stykke fra Aar 1400 et lignende fra Aar 1531.¹

Thett bekiennes ieg Jens Pfratt met thenne minn egen handscriptt, at ieg haffuer mig beplichthet at wile bestaa oc forsware alle thee bressue som ieg haffuer schreeffuet oc beszegllte met erlig velbiurdug mands oc strenge ritters her Mogenns Guldennsternes jndszegell sidenn thett fforste ieg vtaff hanns strenngheetd jndszeglet annamet oc jndtill thenne dagh, saa ther icke skall findis nogenn breff eller schriffuelsæ vnder samme jndszegll, som wtenn hanss strengheedz befalling schreffuene er, vnder tagne rigens raads dommær oc steffninger, som ieg will oc bestaa oc forsware hanss strengheetd vtenn skade eller tiltall vti nogre maathe. Tiill visszenn her om setther ieg mitt merche her vnder thenne myn hand-

---

¹) Taget af Diplomat. Norvegic. II, 2, S. 816. Brevet er dateret: Agershus, 26de Juni 1531.

scriptt. giffuet paa Aggershws mandagen nest efter sancti Hans baptiste dagh aar mdxxxii.

Vi ville hertil endnu kun føje en Bemærkning af Petersen.¹ „Endnu en Tid lang efter 1400 vil ingen Dansk, som ej besidder Kundskab i Islandsk, rettelig kunne forstaa noget Brev, da Sproget næsten aldeles er islandsk; og derimod ved 1500 vil enhver dansk Mand, der ej er aldeles uøvet i at læse gammel Dansk, kunne forstaa de norske Breve paa en eller anden Endelse og et eller andet Ord nær, som ville forekomme ham besynderlige. De forskelligste Sprogformer blandes sammen, ganske islandske, ganske danske, nogle der ingen af Delene er, med den største Forvirring, saa at de snart kunne synes at være skrevne af Svenske, snart af Danske.” I det sydlige og vestlige Norge, hvor Samkvem med Danmark og Udlandet var hyppigst, tabtes naturligvis den gamle Form først. Retskrivningen er heller ikke saa fortysket og slet förend fra det sextende Aarhundredes Begyndelse og Reformationstiden, ja endnu i dette Aarhundrede skrev enkelte og forstode uden Tvivl flere den gammelnorske Sprogform. Det berettes endog, at Bønder i Midten af det attende Aarhundrede forstode en islandsk Bog ret vel.

Ogsaa over Sverig hvilede Unionen tungt med sit tvungne Aag, fornemmelig under de tyske Konger, der her vare endnu mere forhadte end i det øvrige Norden. Dansk Sprog fik en ikke ringe Indflydelse ved de mange danske Embedsmænd, ved Siden af Tysk, og de svenske Forfattere tilskrive derfor Unionen og det danske Herredømme Sprogets Fordærvelse, skönt det, ligesom det danske, allerede i Forvejen var meget forandret fra Stamsprogets Form, naagtet det ikke saa længe havde været udsat for fremmed Paavirkning. Men det svenske Sprog er saa ligt, ja ens med det danske, at man endog har udgivet det samme Skrift snart som dansk,

---

1) Sproghist. II, S. 79.

snart som svensk.¹ Da havde Sprogforeningen og Sprogheden over hele Norden været en Mulighed, men forhindredes ved Svenskernes kraftige Modstand og Ombu for at bevare deres Sprogs Renhed. De udslettede virkelig det sig indtrængende Danske, der endnu ikke havde sat sig fast; Tysken derimod kunde de ikke tilbagetrænge, dertil var dens Magt for indgroet. „Ved at sammehligne det Gammelsvenske (fra Unionstiden) med Sproget paa Gustav den Førstes Tid og endnu noget senere, vil man rigtignok finde, at det i flere Henseender nærmer sig det Danske, men denne Virkning var kort og forbigaaende; derimod behøver man kun at tage en nuværende svensk Bog i Haanden for at overbevise sig om, at Sproget kun i enkelte Ord har antaget Danismer, medens det derimod selv efter saa lang Tids Forløb ikke har været i Stand til at udslette de Germanismer, hvoraf det den Dag i Dag vrimler. Det svenske Sprogs Afbigelser fra sin gamle Form maa altsaa tilskrives den Indflydelse, som det tyske og siden det franske Sprog udøvede derpaa; at ogsaa Dansk en Gang søgte at forene sig dermed er kun kendeligt paa de faa Ord, som have antaget bløde Konsonanter for haarde.”² Der er en temmelig stærk Gæring ved Indblandingen først af tyske, siden af danske Elementer. Den første Del af Perioden har endnu enkelte og haarde Medlyde, den sidste Del dobbelte og bløde. Skrivemaaden er ligesom i samtidigt Dansk forvirret og fortysket. Kun bevarer Svensk en større Haardhed end Dansk, og Stamsprogets Selvlyde, især i Endelserne (a-o-u) bevares, medens i Dansk alt bliver til *æ* og *e*. Navneordenes *Kön* stemmer endnu overens med Oldsprogets, ligesom der endnu findes flere Lævninger deraf i Svensk end i Dansk; Bøjningen er endnu temmelig fuldstændig bevaret og næsten ligesom i Sprogets

---

¹) Kong Laurins Krønneke, der af Nyerup er udgiven som dansk, af Geijer som svensk. S. Petersen, om Modersm. S. 51. — ²) S. Petersen, Sproghist. II, S. 127.

forrige Periode, dog i adskillige Skrifter paafaldende svækket, hvilke tierved komme det samtidige danske eller nuværende svenske Sprog nær. Uagtet Konsekvensen (f. Ex. i Selvlydsendelserne) vakler og i Orddannelsen den danske og plattyske Indflydelse tydelig kendes, staaer Sproget dog saaledes Oldsproget langt nærmere end det danske gör det, og dette samme kan endnu siges om begge Sprogs nuværende Form. Vi ville ikke opholde os med en vidtløftig Angivelse af Skrifterne fra denne Tid, der kun have sproghistorisk Vigtighed, men ellers liden Betydning. Foruden Diplomer, der haves fra Aar 1165 lige til Reformationstiden, maa nævnes Magnus Erikssons Lovbog, then gamla swenska crönica, gamla och minsta swenska rimkrönikan, stora rimkrönikan, drottning Eufemias visor, hertig Fredrik af Normandi og mange andre Krönniker, Rimerier, romantiske Fortællinger (mest oversatte). Bibeloversættelse haves fra omtrent 1500 i Brudstykker, det ny Testamente fra Aar 1526. Sproget i Folkvisorna (Kæmpeviserne) er i den bevarede Form yngre.¹

Fra Begyndelsen af det sextende Aarhundrede findes altsaa kun to Bogsprog i Norden, og disse bleve ved Reformationen og den dermed følgende aandelige Opvækkelse uddannede til de to nuværende Sprogformer, i det Bogtrykkerkunsten, Universiteters Anlæggelse og flere lignende mægtige understøttende Midler hjalp til at fremkalde et nyt Liv i Videnskab og Literatur. Det kan imidlertid her, hvor det kun var Hensigten at paavise de nuværende nordiske Sprogs Stilling til Stamsproget, ikke være fornødent at forfølge de to Sprogs historiske Udvikling ud over det Tidspunkt, da de

---

¹) De ere udgivne af Geijer og Afzelius, 3 Dele, 1814-16. Fornsånger udg. af Arvidsson. S. Wieselgren, Sveriges sköna Litteratur, 2 Dele, 1834. Ligeledes findes en hel Del Efterligninger af disse Folkedigte og lignende, s. Lénström, Kort historisk öfversigt af Sveriges litteratur, s. 553 fg.

ere blevne selvstændige nyere Sprog, der ere at anse vel som Afkom af det oldnordiske Sprog, men dog nu tillige som fuldvoxne og myndige Børn, der udrustede med Modersrens Gaver selv skulle fortsætte det Liv og den Udvikling, de have begyndt. Uagtet nemlig den følgende Periode, som vistnok med Rette for begge Sprog sættes fra Reformations-tiden til henimod Slutningen af det syttende Aarhundrede, endnu maa betragtes som Gennemgangstider og Udviklings-trin for det nydanske og nysvenske Sprog, som først efter den Tid kunne betragtes som færdige, det vil sige afsluttede hvad den grammatiske Bygning angaar, staa de dog begge Stamsproget saa fjærnt og modtage derfra kun saa svag en Næring, medens de søge den andenstedsfra, at de træde ind i Rækken af de selvstændige nyere evropæiske Sprog. Denne Selvstændighed er vel ikke saadan, som man for Sprogens Renhed kunde ønske. Vort Modersmaal har vel gennem alle Trængsler bevarer sin nordiske Karakter, der endnu i højere Grad findes i det svenske Sprog, men begge have dog under hele deres Tilblivelse og Udvikling lidt meget ved den tyske Indflydelse og ved den Lyst, som i begge Lande viste sig til at optage fremmed Sprogstof. „Begge Sprog gaa jævnsides med hinanden, begge have omtrent lige meget været udsatte for fremmed Indflydelse, og begge have været lige villige til at opofre sin ejendommelige Rigdom for en laant Glans og fremmed Glimmer. Den fælles Aarsag hertil maa fornemmelig søges i den Mangel paa flersidig Uddannelse, som fandtes hos begge paa den Tid, da Overgangen til deres nuværende Beskaffenhed foregik.”¹⁾ I sig selv er der vistnok intet skadeligt i at optage fremmede Ord, og alle nyere Sprog have dette tilfælde, at de med de fra andre Folk modtagne Ideer, Begreber og Forestillinger ogsaa have modtaget Benævnelser for disse; men disse laante Goder gøres efterhaanden til Folkets Ejendom, og da bør Benæv-

¹⁾ S. Petersen, Sproghist. II, S. 230.

nelserne ogsaa følge med, idet de enten afklædes det fremmede Snit og opnaa Borgerret — som Tilfældet er med en stor Mængde af de i vort Modersmaal nu uundværligste Ord —, eller de ombyttes med andre Benævnelser, som enten forefindes i Sproget eller kunne dannes af dets Malm. Hovedstoffet i vort Modersmaal er endnu af nordisk Rod, ligesom i det svenske Sprog, og dette Sproggrundlag er saaledes begges fælles Ejendom; de laante Dele ere tagne fra Tysk, Fransk, Latin, osv. Se vi hen til det danske Sprogs Udseende for halvandet til et hundrede Aar siden, da kunne vi ikke nægte, at der er gjort store Fremskridt siden den Tid. Thi med alle de Berigelser, Sproget fik ved Vedel, Kingo, P. Syv og flere, har det paa Holbergs Tid et saa broget Udseende og er saa gennemfløkket med tyske, franske og latinske Lapper, at det ser ud som det skulde blive lige saa blandet som Engelsk. Denne Tid danner en stor Kløft mellem det af Stamsproget udviklede ældre danske Sprog og den nyere Sprogudvikling, og som Holberg i mange Henseender kan kaldes den danske Literaturs Fader i dens nuværende Skikkelse, kan han ogsaa betragtes som en Mur mellem den foregaaende Sprogform og den efterfølgende. Med sit skarpe Blik i saa mange, endog beslægtede Retninger havde han dog ingen Sans for det ejendommelige i det danske Sprøg, navnlig intet Øje for, hvorledes Sproget kunde og burde beriges ved at øse af sin egen Kilde, Stamsproget. Slige Bestræbelser vare ham endog imod. ¹ Sprogets Rensning og Befæstelse begyndte først ved Mænd som Kofod-Anker, Eilskov, Stenersen, Højsgaard; og skönt Berigelsen for største Delen bestod i hvad der optoges af Tysk, ikke synderlig af nordiske Sprogdele, kunne vi dog ikke miskende, hvor meget der skyldes Snedorf, J. Kraft osv. ², dernæst Baden, Sporon, O. Guldberg og flere. Først fra dette Aar-

---

¹) S. Petersen, Om Modersm. S. 73 fg. — ²) De Sorøske Samlinger, 1765.

hundredes Begyndelse vaagnede en levende Følelse af den nordiske Aand (Øhlenschläger, Grundtvig), og hvilken Rigdomskilde Modersmaalet havde at øse af ved at vende Blikket mod Møder og Søster. Størst Fortjeneste heraf har P. E. Müller, Rask og N. M. Petersen. Det kan ikke være anderledes, end at mange Ord efterhaanden blive forældede og gaa af Brug; idet de erstattes af andre, ligeledes at mange i Tidernes Løb forandre Betydning, i det Begreberne nøjere bestemmes, adskilles og modtage finere Afskygninger. Til at gaa den rette Vej i at afgøre alle hidhørende Spørgsmaal og Undersøgelser er intet sikrere Middel end städigt Hensyn til Ordenes Betydning og Brug i det ældre Sprog, i Søstersproget og endelig i Stamsproget, idet ældre Dansk og ældre Svensk her danne vigtige Mellemed, der ikke tör lades ude af Betragtningen. „Man paastaar sandelig ikke for meget, naar man anser det udvidede Studium af gammel Dansk og for dettes Skyld af gammel Svensk for et af de vigtigste Midler til at gengive Modersmaalet den Ejendommelighed, som det er nær ved at tabe; vilde kun Sproggranskerne fremdrage og oplyse Ordene, de gode Forfattere skulle viselig ikke undlade at bruge de tjenlige.”¹ De fremmede Ord indkomme ofte blot af Nyhedslyst, Modesyge og Lige-gyldighed for Sproget; de bör kastes bort og forvises af enhver, hvem det er om Modersmaalets Renhed at gøre. Andre indeholde videnskabelige, kunstneriske og lignende Udtryk; disse kunne som oftest efterhaanden ombyttes med indenlandske. Farligere ere vistnok de fremmede Vendinger og Forbindelser, der indsnige sig i Sproget (Germanismer, Gallicismer, Latinismer), saa meget mere som de vanskeligere ses af den, der ikke er ret sprogkyndig, og derfor udbrede sig ubevidst gennem Skrift og Tale fra den ene til den anden. Ordenes Betydning kan kun tilfulde fattes efter deres Oprindelse og Udledning, deres Sammenhæng med

---

¹) S. Petersen, Sproghist. II, S. 237 fg.

andre Ord og Stilling i Grundsproget. Den enkelte kan vel ikke skaffe et nyt Ord Borgerret i Sproget eller genindføre et forældet eller udjage et almindelig brugt, men han kan dog gøre sit dertil, og det lader sig ved mangfoldige Ord paa-vise, hvo der har skabt dem eller draget dem frem for Lyset. I Begyndelsen overses de eller spottes endogsaa, men hvis de have virkelig Værdi og Sandhed i sig, gøre de sig omsider gældende. Den ubevidste Sprogbrug er vel en lunefuld Hersker, men dog sædvanlig en upartisk Dommer med sund Sans og Følelse. De fra Latin og de sydlige Sprog i vort Modersmaal optagne Ord staa saa aldeles uden Sammenhæng med det øvrige Ordforraad, at de endog for den Ukyndige strax vise sig som fremmede; men de to Hovedkilder for Sproget ere og blive den oprindelige, Islandsk, og den senere, Tysk, som jo egenlig ere to beslægtede og af samme Rod oprundne Sprog. Om Sproget har flest nordiske eller tyske Ord og Elementer er vanskeligt at afgøre, og det vilde heller ikke være til stor Nytte at faa det at vide. Derimod vide vi, at det danske Sprog i sit Væsen er nordisk,¹ og har bevaret denne sin Karakter gennem alle Tider. Hvor naturligt er det da ikke, at man til Sprogets Berigelse og Foryngelse vender sig til Stamsproget, ligesom man fra Oldsprogets Literatur har hentet de herligste nordiske Minder, der have genfødt vor Digtekunst, og netop i den nordiske Aand genkender Folkets Aand, i de gamle simple Kvad og Sagn genkender dets eget Væsen og Ejendommelighed? „Det er naturligst, at Moderen selv giver sine Börn Die istedenfor at overlade dem i tyske og franske Lejeammers Hænder, hvor de med den fremmede Næring tillige indsuge fremmede Fejl og Lyder. Det er derfor at vente, at det øvrige Skandinavien om ikke andet saa for sin egen Skyld vil ty til det Sprog, som afpræger dets egen-

---

¹) S. Rask, Om det nord. Sprogs Opr. S. 35 og 41; Petersen, Sproghist. I, S. 300.

dommelige Aand." ¹ Hvilken Rigdom Stamsproget besidder til at danne ny Ord og Betegnelser for de forskelligste Begreber indenfor Videnskabens, Statskunstens og vel alle andre Enemærker, derom vil enhver let overbevise sig ved at sætte sig ind i, hvad de nuværende Islændere med Dygtighed og Kærlighed udrette for at udvide deres Sprogs Omfang i næsten alle Retninger. Vi kunne med Hensyn til historisk og politisk Stil henvise til „Tiðindi frá Alþingi Íslendinga" og „Skírnir, ný tíðindi hins Íslenzka bókmentafjelags", hvoraf 28 Aargange ere udkomne, hvor alle de nyere politiske og statsretlige Begreber og Benævnelser, filosofiske, økonomiske og tekniske Udtryk ere gengivne i ægte nordiske Ord, uden at laane fra andre Sprog, end ikke fra Græsk, hvorfra alle andre nyere Sprog hente slige Ord. Det samme er Tilfældet med den 1852 af hið íslenzka bókmentafjelag besørgede „Eðlisfræði", og Egilssons fortræffelige Oversættelse „Odysseifs-kvæði", udgivet af samme Selskab 1853, for ikke at opholde os ved ældre Oversættelser. ²

Men nærmere ligger os unægtelig Svensk, og det er derfor naturligt, at vi frem for alt slutte os til dette Sprog og søge at kende og benytte, hvad derfra kan hentes. Da vort Modersmaal endelig synes at komme til sin Ret i Hjemmet og at blive anvendt overalt til Skrift og Tale istedenfor Latin eller Tysk, som hidtil undertrykkede det, og det viser sig, at vi bedre kunne udtrykke vore Tanker og Følelser deri end i noget fremmed Sprog, er det naturligt, at vi søge at styrke og befæste det ved Slægtningens Hjælp. Det danske Sprogs Omraade er for lidet til at det enestaaende kan indtage og hævde sig en selvstændig og betydelig Plads blandt Europas dannede Folks Sprog, ligesom Folk og Rige er for

---

¹) S. Gr. Thomson, a. S., S. 35 og S. 32. — ²) Jeg har tidligere gjort opmærksom herpaa i min Afhandl. om det oldnordiske Sprogs Overensstemmelse med det græske og latinske i Ordføjningen, 1849.

lidet til at bestaa uden Forbindelse med andre. Fra Syden trues Land og Folk og Sprog med Tilbagetrængning og Underkuelse. Der er da intet saa naturligt og fornuftigt Redningsmiddel, som at vinde Styrke ved Forbindelsen med et beslægtet Folk, der har fælles Interesser ligesom fælles Oprindelse og fælles Oldtidsminder og saa godt som fælles Sprog. Den levende Enhedsfølelse, som for en halv Snes Aar siden tydelig gav sig tilkende i den nordiske Ungdoms Fostbroderskab, er visselig ikke udslukt, om den end synes at træde mindre frem, hverken paa denne eller hin Side af Øresund. Derpaa haves Vidnesbyrd endnu fra den sidste Tid. „De folk, som äro af samma stam, hafva efter långa sekler af söndring känt sig fattade af ett mäktigt begär efter återförening. Ingenstädes har denna åtrå uppenbaret sig så rent och ädelt som i det Skandinaviska Norden. — Hos våra fränder af den Germaniska stammen slog saken strax från början om i den falska riktning, till den största öfverraskning för oss, som i vår enfald förmodade, att andra skulle tänka lika okonstladt oc högsinnadt som vi sjelfve. Det nationella enhetssträfvandet uppträdde der i formen af en inskränkt patriotism, som icke nöjd med en egen sjelfständig plats i folkens almänna förbund traktade efter en herrskande ställning i förhållande till öfriga folksystemer, ett anspråk, efter hvilket dessa sednare omöjligt kunde finnas villige att föga sig. Ty ett gudafolk, i hvilket alla andra nationer uppgå som försvinnande momenter, är dock ännu icke erkänt och skall icka blifva det. — Med en så högmodig och sjelfkär speculation har de Nordiska folkens sammenslutning till broderlig enhet ingenting gemensamt. Deras förbund hvilat helt enkelt på kärlekens grundval, och skildt som det är från all sjelfförgudning för egen del, önskar det blott, at andra likartade folkförbindelser ville afsäga sig sina gudomlighets anspråk till desto större fördel för det rent menskliga. — De Skandinaviska folken svaga hvar för sig skola förenada intaga en betydande plats i nationernes råd. I samma mån som deras förbund vinner fasthet och

·sammanhållning innom sig sjelf, skall deras röst något gälla på folkens Allsbärjarting. Vägen går framåt, den går ej tillbaka.”¹ Hos os har ingen med den Bêgejstring talt den nordiske Enheds, navnlig Sprogenhedens Sag, som Professor N. M. Petersen.² Om end Statsmanden maaske betragter slige Ideer med en sur Mine, og den, der er vendt mod Livets praktiske Side alene, smiler ad dem som overspændte og udførlige og unyttige, kan den, der er besjælet af Kjærlighed til sit Fødeland og sit Modersmaal, dog ikke andet end af Hjærtet ønske, at det engang maa lykkes, som den granskende Videnskabsmand skuer i Aanden; og om end de Midler, der foreslaas, ville møde store Hindringer og maaske vise sig umulige at bringe til Anvendelse, bør enhver dog efter Evne bidrage sit til at fremme en Sag, som han anser for god og til sit Fødelands og Modersmaals sande Tarv. Meningen med en nordisk Sprogenhed, hvis den ikke skal blive et vildt Lunas Hjærnespind, kan jo kun være den, at medens Talesproget altid bevarer sin Forskellighed i de nordiske Lande, ja i hvert Lands forskellige Provinser med større eller mindre Ejendommeligheder, vilde det være til uberegnelig Nytte, om Skriftsproget blev ens. I Danmark og Norge har det hidtil været ét; det svenske Sprog er saa ubetydeligt afvigende derfra, at det ved nogen gensidig Tilnærmelse bestandig mindre mærkes som fremmed. Med Magt at forsøge paa at forandre et Sprog er urimeligt, med Magt at ville sammenblånde to Sprog er lige saa unaturligt. Men ligesom der er ét Skriftsprog over hele Tyskland, over hele det britiske Rige osv., saaledes kunde der vistnok paa en naturlig og let Maade tilvejebringes et fælles nordisk Sprog i Literaturen, naar blot Folkene vilde det. En saa

---

¹) Melin, tal hållet d. 31de Maj 1853 (ved Lunds Univers. Fest); Clausen a. S. S. 2f. — ²) I Annaler f. nord. Oldk. 1840-41 Om Sprogkundskab i Norden, sstd. 1844-45 Den nordiske Oldtids Betydning for Nutiden.

mægtig Begivenhed som Reformationen, en saa kraftig Aand som Luther^s bevirkede dette i Tyskland; vi kunne vel ikke vænte noget lignende i Nutiden eller Fremtiden for Norden; men hvorfor skulde ikke manges forenede Bestræbelser kunne udrette det samme, om end langsommere? Naar vi blot vilde! Men medens Danmark og Sverig synes at nærme sig hinanden inderligere, er man i Norge ledet af samme Aand, som ovenfor er omtalt, snarere tilbøjelig til at ville forsøge paa at skaffe Norden tre Skriftsprog istedenfor to, at forstøde det danske Skriftsprog og danne et nynorsk, ligesom man har tilegnet sig et oldnorsk. Skulde dette Paafund, hvis Urimelighed vistnok erkendes af enhver, der ikke er aldeles hildet af ensidige Afsondringsideer og overspændt „Selvforgudelse”, virkelig lykkes, da tro vi, at Norge selv vilde lide mest derunder; men det vilde ogsaa være et føleligt Afbræk for det danske Sprog, der som Skriftsprog hidtil har haft de to Lande at beherske.¹ Vistnok vilde det være et utaaleligt Savn for et dannet, selvstændigt Folk intet eget Skriftsprog at have; men naar man har et og i dette er nedlagt en hel Literatur, og det bruges og forstaas af Folket, og det ikke er et fremmed, fra Landets Maal forskelligt Sprog, da vilde det være ubesindigt, af Særhed og Forfængelighed at danne et nyt, kun for ikke at have noget fælles med andre. En ganske anden Sag er det, hvor to lige uddannede Sprog støde sammen, som i Slesvig. Der maa vælges; og naar da Folkesproget er forskelligt fra begge de

---

¹) Som bekendt føres der endnu i Norge en ivrig og hæftig Strid om dette Spørgsmaal, hvorvidt og hvorledes der bør dannes et nyt norsk Skriftsprog af Folkesprogets Elementer. Sagen er allerede bragt paa Bane af J. Aasen (norske Folkesprogs Gram. Fort. S. XI fg.), men løseligt og besindigt. Hvorledes man senere har fortsat Behandlingen heraf og Striden herom, tildels i Dagblade, med Lidenskabelighed og Partisyge, er her ikke Stedet til at dvæle ved. „Men vil Norge uddanne sig et eget Skriftsprog, saa maa det forskyde det danske, ikke blot kalde det norsk, men gøre det til norsk” (Petersen).

sammenstødende Skriftsprog, da maa man gaa til den ene eller anden Side, men ikke ville ophøje Dialekten til et eget Skriftsprog. Thi det er godt og rigtigt, at enhver Folkesprogart bevares og plejes af dem, der besidde den som levende Sprog, og at Sprogforskerne anvende deres Flid paa at samle og ordne alle Ejendommeligheder saa vel i Sproglæren som i Ordforraadet, i Folkesagnene og Folkesangene; men det er paa den anden Side lige saa ønskeligt, at Skriftsproget forener saa mange Folkefærd og Folkeslag som muligt, det er saa mange, som ved væsenlig sproglig Enhed og Nationalitet føle sig bundne til hverandre. Paa anden Maade kan dels Literaturen ikke faa det Omfang, den Næring, Kraft og Varighed, som er nødvendig for at den kan udvikle sig frodigt og fyldigt, dels de enkelte Folkeslag ikke modtage den almindelige Oplysning og højere Dannelse, som kun er mulig ved en omfangsrig og selvstændig Literatur. Lige overfor vore store og mægtige Naboer mod Syd og Vest forsvinde de nordiske Folk, naar de staa enkelte og afsondrede, som ubetydelige; men forenede ville de kunne opvise og hævde en Literatur, der i Selvstændighed og Dygtighed turde stille sig ved Siden af baade den tyske og engelske. De to nuværende nordiske Skriftsprog ere hinanden lige saa lige som de to ligeste græske Dialekter i Oldtiden; men det var kun ved at betragte og føle sig som ét Folk, at Grækerne vare store og mægtige, og med den størst mulige politiske Selvstændighed og Uafhængighed af hverandre, forenedes de dog ved Sprogenheden til en højere Enhed. Men vi maa gentage en gammel Klage.¹ „Man ved det, sige vi, man tilstaar det villigt, men den nordiske Læseverden glemmer det dog bestandig paa ny, og det ene Nabofolk vedbliver at være ubekendt med det andets Literatur, aabenbart til begges Skade. Deres Sprog skulde uddanne sig i Forening, laane af hinanden, berigtige sig af hinanden, nyde gensidig Gavn

¹) Maanedskrift for Litt. 1829, V, s. 424.

af hinandens Sprogopfindelser." Endnu har vor Hovedstad ingen skandinaviske Boghandler, endnu er det vanskeligere at erfare og erholde hvad der skrives og udgives i Sverige og Norge end ikke alene fra de fjerneste Dele af Tyskland, men ogsaa England og Frankrig. ¹ Gid det da snart maa blive os alle klart, at det er vor Tids Opgave at samle hvad Tiden har adskilt og gøre det, som Videnskaben har bevist som Sandhed, gældende i Livet. ² — „Nous sommes appelés à considérer, à faire marcher ensemble la science et la réalité, la théorie et la pratique, le droit et le fait. Jusqu'à notre temps ces deux puissances ont vécu séparées, le monde a été accoutumé à voir la science et la pratique suivre des routes diverses sans se connaître, sans se rencontrer du moins. — La société s'est perfectionnée à ce point qu'elle peut être mise en regard de la vérité, que les faits peuvent être rapprochés des principes et malgré leur immense imperfection, ne pas inspirer, par cette comparaison un découragement ou un dégoût invincible." ³ Spørgsmaalet: skal da Tiden evig Norden skille? bliver atter nyt for os. Vel skjuler Tiden endnu Svaret i sit Skød, men vi ere i vor Ret naar vi arbejde hen imod det Maal, som vi have sat os, en nøje aandelig Forbindelse mellem de nordiske Riger, idet vi vide at det tildels hviler i vore Hænder, hvad Udfaldet skal blive. Tilnærmelsen er endnu kun svag, men den er der. Den er nærmest udgaet fra Nordens Højskoler, dog har den kun været spórådsk; et stadigere Baand burde tilvejebringes, og hvis Højskolerne opfyldte deres Bestemmelse, ville Folkene ikke blive uberørte deraf. Og som Aanden maa finde sit Udtryk i en legemlig Form, saaledes vil det

---

¹) Dette Savn søges dog tildels afhjulpet ved de nu udkom-
mende Skandinaviske Aarbøger, om ogsaa først nu. — ²) S. en
Anmeldelse af: G. Stephens' Tyvende oldengelske Digte med Overs.,
Univers. Progr., Oktober 1853, i „Fædrelandet" for 15 Okt. 1853. —

³) Guizot, Hist. de la civilisation, p. 92.

ske, at naar en fast aandelig Forbindelse er tilvejebragt, da vil den Tid ikke være fjærn, da der ikke spørges om en Mand er dansk, norsk eller svensk, men om han er dygtig til sin Gerning, da de nordiske Folk ville staa last og brast med hinanden mod ethvert aandeligt saa vel som legemligt Overgreb." — I det vi hermed slutte disse Bemærkninger, maa vi gentage det, hvormed vi begyndte, at Sproget har den største Vigtighed i hele denne Sag, og at Norden, ligesom den følte sig stærk og forenet ved Sprogenhed, saaledes atter ved at knytte dette vel ikke brudte, men dog noget løsnede Baaud fastere, vil blive stærk og mægtig i Fremtiden.

OLDENGELSK OG OLDNORDISK.

Tildeels efter det Engelske.

AF G. BRYNJULFSSON.

Det maa i Sandhed være glædeligt for alle Nordboer at see, hvorledes Englænderne, jo mere de fordybe sig i Studiet af deres egen Oldtid, ogsaa desto tydeligere begynde at blive sig Slægtskabet med de skandinaviske Folkeslag bevidste, og som en Følge deraf vende Blikket imod Norden, som en af de Hovedkilder, hvorfra deres mægtige Lands stedse voxende Storhed fornemmelig maa udledes. Studiet af deres egen gamle, sædvanlig saakaldte angelsaxiske, Literatur har i den senere Tid gjort mægtige Fremskridt i England og har for Öieblikket to værdige Repræsentanter i Thorpe og Kemble, begge uddannede i de store Sproggranskeres, Rasks og Grimms Skoler. — thi, mærkværdigt nok, ogsaa i denne Henseende er det første Stöd udgaet fra de gamle Stamlande. Men Studiet af de nærbeslægtede nordiske, og fornemmelig den gamle islandske, Literatur er dog endnu kun i sin Barndom og langt fra at have hævet sig til den Selvstændighed, som

1852-1854. 6

man baade maatte ønske og synes at kunne vente i et i sit inderste Væsen saa ægte nordiskt Land, som det anglo-normanniske England. Det, som man hidtil har seet præsteret der i denne Retning — skjönt ofte meget værdifuldt og vidnende om, at det for intet andet Folk, end de i politisk Henseende saa höiligen udviklede Englændere, er lettere at forstaae og opfatte rigtigt de gamle frisindede Nordboers oprindelige Institutioner og hele Fremtræden — har dog stedse snarere været en Compilation af andre, endog franske Forfatteres Undersøgelser, end bygget paa et selvstændigt Studium af selve Kilderne; og det vil rimeligviis vare længe endnu inden man i England kan vente at see et Værk fremkomme, der, for at anføre et Exempel, vidner om en saa forbausende dyb Indtrængen i den nordiske, eller maaskee rigtigere den germaniske Oldtids hele Væsen, som f. Ex. J. Grimms „Deutsche Mythologie“. Paa en saadan Maade synes endnu ingen i England levende Mand at have tilegnet sig uafhængige Kundskaber om det gamle Norden, dets Tro og Institutioner.

Og, dog gives der intet Land, hvor Studiet af den nordiske Oldtid burde have en større Interesse eller kunde ventes at ville udöve en gavnliger Indflydelse paa Folket, end netop dette England, der staaer det gamle Norden langt nærmere end Tydskland og i Virkeligheden nærmest af alle; thi i enhver praktisk Henseende er det vistnok Englænderne og deres Sønner i Amerika, som maa ansees for de nærmeste og sandeste Repræsentanter for den fra Norden kommende, ikke-romerske Civilisation. Dette viser sig i Virkeligheden saavel i deres politiske som literære Liv, og det eneste; som endnu gjør Forholdet uklart, er, at selve disse Ideens egentlige Bærere endnu ikke i Theorien have anerkjendt det, de dog uomtvisteligt og uafbrudt bevise i Praxis. Vi vide alle, at der desværre har været en Tid, da Baandet mellem Oldtid og Nutid blev saa fuldstændigt sönderhugget i Norden sely, at det siden aldrig har villet lykkes at optage

Traaden igjen, saa megen Umage man end i den sidste Tid har gjort sig derfor. Det kan ikke negtes, at de nuværende politiske Institutioner i de egentlige nordiske Lande saavel som deres Literaturer langt snarere ere opstaaede ifølge en Paavirkning af Udlandet, end som en uafbrudt Udvikling af det fra Oldtiden Overleverede; og skjönt man maa haabe at det ved fortsatte Bestræbelser vil lykkes at bringe denne Udvikling i større Harmoni med sin naturlige Kilde, saa er dette dog langt fra at være skeet endnu. Men saaledes er det ikke gaaet i England. Ligesom det gamle Sprog og de gamle Sagn flygtede bort fra Norden for at bevares og udvikles, i Island, saaledes er ogsaa det gamle Nordens Frihed og Mandomsaand draget over til England, for der uafbrudt at bevares og udvikles lige til den Dag i Dag. „My country's spirit walks another world", har en Englænder sagt med Hensyn til Udvandringen fra England til Amerika, og med ligesaa stor, om ikke større Ret kan man vel anvende disse Ord paa Nordboernes Nedsættelse i England og paa de britiske Öer i Oldtiden. Det er mærkværdigt at see, hvorledes den kraftige Spire først ret kunde komme til at udvikle sig i al sin Styrke i de fra Norden coloniserede Lande, medens den i Stamlandene selv henvisnede for en Tid; og hvad England angaaer, da seer det næsten ud som om Forsynet havde udseet det til et stedsevarende Asyl for det oldgermaniske og fornemmelig nordiske Liv. Bebygget i Folkevandringsens Tid af Angler og Saxer, hvortil senere kom baade Danske og Nordmænd, blev det endelig, som for at sætte Kronen paa det Hele og for at den skandinaviske Indflydelse dog til Slutningen skulde blive den herskende, erobret af de fra Frankrig kommende, kun i Sprog men aldeles ikke i Sind eller Sæder romaniserede, Normanner. Hvad har vel bidraget mere til Grundlæggelsen af den kraftige engelske Folkefrihed, end den Omstændighed, at de normanniske Vasaller, vante til Frihed saavel i Normandiet som i det oprindelige Stamland, istedetfor som saa mange andre

Steder ubetinget at slutte sig til Kongen imod Folket, langt snarere kunne siges at have sluttet sig til det nærbeslægtede, ogsaa frisindede, engelske Folk for ved dets Hjælp at hævde deres egen Uafhængighed og følgelig ogsaa dettes? Baronerne bleve saaledes, uden selv at vide det og skjönt deres Magt oprindelig var udgaet fra Kongen, eller Jarlen og alt-saa grundet paa et modsat Princip¹, til gamle Hersere, eller Folkehøvdinge i Ordets ædleste Betydning, det vil sige: Forsvarere af Folkets saavel som deres egne Rettigheder imod Kongemagten, uden dog nogensinde fuldkomment at overskære de Baand, som fra Begyndelsen af knyttede dem til denne — og paa den Maade kunde Friheden befæstes uden at Eenheden eller Regjeringens Styrke opgaves. Hvad der imod Literaturen angaaer, da kan vel Ingen, efter at have læst Shakspeare og Walter Scott og derpaa sammenlignet dem med de gamle islandske Sagaer, benegte, at det er den samme normanniske Aand, de samme nordiske Charakterer, han her gjenfinder i de store engelske Digteres Værker, og Englands praktiske Nordiskhed maa derfor anerkjendes for afgjort, fra hvilken Side Sagen end betragtes, enten den politiske eller literære.

Men, som sagt, Englænderne selv vide kun altfor lidet herom endnu, og skjönt vi meget gjerne anerkjende, at det

---

¹) Dog maa det herved bemærkes, at vi ikke tilstrækkeligt kjende, paa hvilke Betingelser eller hvorledes Rolf i det Hele taget delte Landet mellem sine Mænd, og det er saaledes muligt at mange af disse endog betragtede deres Godser som ægte Odel. Der fulgte sikkert med Rolf mange höldbærne og rimeligviis ogsaa hersbærne Mænd, og naar man lægger Mærke til Baronernes Optræden imod Vilhelm Erobreren, da han begjærede deres Understøttelse til Toget imod England, saa vil man endog finde, at denne langt mere ligner de gamle norske Hersere, for Harald Haarfagers Encherredømme, end de senere Lendermænds. Det var kun Vilhelms personlige Dygtighed, der her overvandt Vanskelighederne, thi Baronerne negtede først, som Kveldulf fordum, at følge ham.

er langt bedre at være noget Godt, uden selv at vide det eller kjende dets Oprindelse, end at have Bevidstheden uden den tilsvarende Virkelighed, saa troe vi dog, at, naar man engang er i Besiddelse af denne, saa vil den rigtige Anerkjendelse af dens første Grundvold kunne bidrage overmaade meget til en sandere Anskuelse af Folkets hele Væsen og derved ogsaa til dets naturligere og hurtigere Udvikling. Vi troe f. Ex., at, hvis Englænderne havde studeret Eddadigtene eller Njálssaga¹ ligesaa godt som de nu studere Homer og Thukydidens, saa vilde meget i deres egen store Shakspeare blive dem tydeligere; og, hvis de i det Hele taget vilde gjøre sig ligesaa fortrolige med den nordiske, deres egen Oldtid, som de nuomstunder pleie at være det med den romerske og græske, saa vilde meget i deres egen Historie, som nu er dunkelt, blive dem klart; og man vilde ikke ofte komme til at see lærde Mænd som Sir F. Pal-

---

1) Vi tale her naturligviis kun om de egentlige nordiske Kilder, thi, at Englænderne ikke mindre bør studere selve den oldengelske Literatur, der, saavidt den naaer, i Oprindelighed fuldkommen kan sættes ved Siden af den nordiske, er saa aabenbart og saa anerkjendt af disse selv, at det ikke engang behøver at nævnes. Men da nu desuden hverken Beowulf eller de øvrige oldengelske Digte paa Grund af deres Indhold saaledes ere i Stand til at oplyse Mythologien osv. som Eddadigtene, skjönt de forresten fuldkomment kunne staae ved Siden af disse; da tillige den oldengelske Literatur uheldigviis ingen egentlige Sagaer har at opvise, der give et saa talende og oprindeligt Billede af den germaniske, i det mindste engelsk-nordiske Civilisation som de islandske Sagaer; og endelig, da det er sikkert, at der maaskee rinder ligesaa meget reennordisk som oprindelig engelsk Blod i de nuværende Englænders Aarer — saa bør dog stedse Studiet af den oldn. Literatur i England staae fuldkommen ligeberettiget med Studiet af den egentlige oldengelske, og Grunden er derfor ogsaa saa meget større til at minde Englænderne herom. Den nordiske og den engelske Oldtid kunne under ingen Omstændigheder undvære hinanden, og først naar begge studeres i Forening, vil Resultatet blive tilfredsstillende.

grave gjøre sig skyldig i Feiltagelser, hvorfor en Skoledreng vilde blive udleet, hvis det angik græsk eller romersk Literatur, og det i et, som Udgangspunkt for hele den senere engelske Udviklings-Historie betragtet, saa vigtigt historisk Skrift som hans nye „History of Normandy and of England.”¹ Gamle Grundtvig har etsteds sagt, at Thors Hammer for Tiden er i England, og det være langt fra os at benegte dette, kun ville vi lægge Amerika til — men vi ønske dømtillige at de Mænd, i hvis Værge hiint drabelige Vaaben nu er kommet, ogsaa vilde gjøre sig lidt mere bekendte med dets ældgamle Besidder eller de Omstændigheder, der have bidraget til at gjøre det til deres Arvelod, end de sædvanlig pleie at være. Vi ville med andre Ord ønske, at Englænderne maatte begynde at ansee det for Umagen værdt, at værdige den nordiske Oldtid, der ogsaa, da, som før bemærket, den oldengelske Literatur fattes egentlige Sagaer saavel som reent mythologiske Digte, er den eneste hvorigjennem hele den germaniske Oldtid nogenlunde kan studeres i sin fuldkomne

---

¹) Det er næppe Umagen værdt at opsøge alle de skjæve og falske Udtalelser, der i en saadan Overflødighed findes i den udkomne første Deel af dette Værk, at man for at gjendrive dem alle særskilt i det mindste maatte skrive et ligesaa tykt Bind som selve Palgraves Bog, hvilket ikke vil sige lidet. Men det er ogsaa at haabe, at dette ikke heller gjøres nødigt, thi den hele Udvikling af den nyere Civilisations Oprindelse, i alle sine bedste Bestanddele, fra det af Germanerne saa ofte og med saa stor Ret besejrede Rom, er saa affekteret, saa forkeert og saa öiensynligt bygget paa den meest grændseløse og latterligste Uvidenhed om det nordlige Europas oprindelige Tilstand, at det næppe vil føre nogen selv-tænkende Mand bag Lyset. Skade var det vistnok, hvis en saa overfladisk Ræsonneren, der rigtignok stedse søger at give sig Skin af Lærdom og ikke lader det mangle paa sarkastiske Udfald mod det, Forfatteren slet intet veed om, skulde paa nogle Steder antages for god Vare, fornemmelig i England. Men jeg han ikke troe, at dette vil blive Tilfældet, efter at man der allerede, som andre Steder, har begyndt at indsee den lærde Uvidenheds Forkastelighed.

Reenhed, et anderledes dybtgaaende mere almindeligt Studium end hidtil, og vi troe, at de ville vinde et langt naturligere og sikkrere Udgangspunkt for Betragtningen af hele deres senere Historie, end det, den endnu som oftest betragtes fra.

Det kan maaskee synes en Modsigelse saaledes at sige at Englænderne af Alle have bevaret mest af det gamle Nordens Aand, medens de saa at sige ganske have tabt den traditionelle Bevidsthed derom — men i Virkeligheden er dog intet naturligere. Den Bevidsthed, vi her tale om, er saa nøje knyttet til Sproget, at den næppe kan tænkes at kunne vedligeholde sig, efter at dettes Udvikling og Fortleven paa en voldsom Maade er bleven afbrudt — og dette var, som bekjendt, i høieste Grad Tilfældet i England. Nordmændene havde i Frankrig med Sproget maattet opgive den klare Bevidsthed om deres nordiske Nationalitet, skjönt aldeles ikke denne selv, og Normannerne kunde derfor ikke undgaae, trods deres i det Hele taget aldeles nordiske Fremtræden, af Englænderne at betragtes som slette og rette Franskmand, saameget desto heller som de ikke selv havde noget imod at ansees for en ganske anden Race end det beseirede Folk. Denne Betragtningssaaade, der saaledes i Virkeligheden oprindelig kun var begrundet paa en ydre Tilfældighed, maatte derfor ogsaa rodfæste sig hos det nye af Blandningen fremgaaede Folk, Nutidens Englændere, og disse have desuden stedse siden været et altfor overveiende praktisk Folk, til at bekymre sig synderligt om en saadan, tilsyneladende kun for de Lærde vigtig Sags Opklaring. De have, uden selv at yde det, paa ægte normannisk Viis, mere tænkt paa deres Lands sande, saavel aandelige som materielle Udvikling; end paa udviklede Undersøgelser om dunkle Oldtidsforhold, og som en Følge deraf, maaskee altfor meget, overladt dette Gebeet til Andre. I den paagældende Henseende er det dog fornemmelig Franskmandene, de have fulgt, og Aarsagen hvorfor, er efter det Foranførte særdeles

let at indsee: det fordi den engelske Stats egentlige Stiftere, Normannerne, kom fra Frankrig. Fra den Tid af have de engelske Lærde, der, som sagt, ere de eneste der kunde ventes at ville beskæftige sig med Sagen, forvexlende Normannernes franske Sprog med deres ganske anderledes udprægede Nationalitet, stedse været altfor tilbøielige til at følge Fransk mændene som deres Læremestere, og intet kan derfor være latterligere end naar man paa den Maade seer dem anstrænge sig for at forklare meget af det, som de i Virkeligheden ere baarne til at kunne forstaae langt lettere af dem selv, hvis de kun ville gribe Sagen rigtigt an. Det er i denne Henseende næsten gaet dem som vore egne Forfædre, der ved et overfladisk Kjendskab til sydlandske Skrifter lode sig forlede til et saadant Galskab som at forvexle Aser (Guder) med Asiater, eller forsøge paa at udlede deres Slægt fra fabelagtige Trojanere, og vi have derfor i Virkeligheden ikke stort at lade dem høre, skjönt Misforstaaelsen for er bleven anerkjendt i de nordlige Lande. Men skjönt de Lærde paa denne Maade kunne komme paa gale Veie, saa lader dog til al Lykke et heelt Folks sunde Sands sig ikke saaledes forvilde, og Sandheden veed dog stedse til Slutningen at trænge igjennem. Det gaaer ofte med Folkene som med hiin irske Dronning Kormlöð, der omtales i Njála (C. 45). I alt det, som Naturen havde givet hende, var hun udmærket, men i det, som hun selv skulde have erhvervet sig, snarere det modsatte. Og saaledes ogsaa her. De engelske Lærde have forvansket og fordreiet den oprindelige Sandhed, men der hvor Folkets egen Aand taler, i de store Digtere, der bryder den igjen frem i hele sin uforandrede Naturlighed og Styrke. Derfor ere Shakspeare og Walter Scott saa store. Og hvo kan vel fortænke os i, naar vi see dette for vore Öine, at vi ønske at ogsaa de Lærde, de som specielt beskæftige sig med Sagen, maatte komme paa den samme rette Vei.

Vi yttrede i Begyndelsen, at jo mere Englænderne studerede deres egen gamle Literatur, desto tydeligere begyndte de at anerkjende Slægtskabet med de skandinaviske Brødre, og vi skulle nu her anføre et Exempel. Af alle de Lærdes Föreninger af Sandheden har ingen været saa aabenbar og tillige saa ubegribelig som den, at de have vedtaget, naar de tale om Oldtidens Englændere i det Hele taget, at give dem det aldeles urigtige Navn Saxer eller i det Høieste Angelsaxer, skjönt Folket selv i sin Heelhed aldrig kaldte sig andet end *engelsk*, og det kun var de overvundne Kelter, de gamle Briter, der i Flæng kaldte dem alle Saxer, uvist endnu af hvilken Grund. Det i London udkommende „*Gentleman's Magazine*” indeholder i sine Hefter for April og Mai 1852 en særdeles velskreven Artikel, der netop har til Hensigt, at paavise det forkeerte og urimelige i denne Talebrug og kraftigen protesterer mod alle de ubeföiede Slutninger, som deraf kunne drages og ere blevne dragne. Forfatteren, — der siges at være den i de tre nordiske Riger velbekjendte Lektor G. STEPHENS, der nu ogsaa i de sidste Aar har haft Leilighed til nærmere at udvikle denne sin Anskuelse her ved Universitetet, hvor han ogsaa med Held har vidst at bane Veien for en rigtigere Opfatning af Englands Forhold til Norden i det Hele taget, saavel i Oldtid som Nutid, — forsvarer den Mening, at de gamle Angler oprindelig vare et mere nordisk end tysk Folkefærd, og anerkjender saaledes i fuldeste Maal og støttende sig paa hidtil lidet paaagtede Kjendsgjæringer Englændernes overveiede Slægtskab med Skandinaverne, ogsaa hvad den ældste germaniske Indvandring i Britannien angaaer; og, skjönt Meningerne maaskee kunne være deelte med Hensyn til dette engelske Slægtskabsforholds Udstrækning over hele Norden, saa maa det dog være Enhver indlysende, at det er af stor Vigtighed, at Anerkjendelsen af de nuværende Englænderes Slægtskab med de nordiske Stammer, hvilket under alle Omstændigheder er en afgjort Sag, udgaaer fra England selv og

ikke behøver at vækkes udenfra. Men Forfatteren har desuden ogsaa den Fortjeneste, saavidt os bekendt, at være den første, der klart og skarpt har fremstillet Urimeligheden og det Grundløse i den saxiske Theorie, eller den almindelige Fremhæven af Saxerne paa Anglernes Bekostning, en Synsmaade, der kun grunder sig paa falsk og affecteret Lærdom og en senere Tids Misforstaaelser, og det er os derfor en sand Fornøielse her at meddele hans Artikel i en, naar vi undtage Udeladelsen af de fra oldengelske Love samlede Beviissteder, hvoraf vi paa sit Sted kun give et Uddrag, fuldstændig Oversættelse. Men da vi dog ikke ganske kunne være enige med Forfatteren i det, han siger om det oldengelske Sprogs store Overeensstemmelse med Oldnordisk, hvis dette skal tages i den samme Betydning som Oldnorsk, og dog paa den anden Side ere saa fast overbeviste om de gamle Anglers nøie Tilslutning til Nordboerne, hvad Sagn og Historie angaaer, at Sprogforskjellen ikke kan have haft stort at betyde, saa skulle vi endnu til Slutning tillade os at gjøre nogle Bemærkninger i denne Retning. Artiklen, der har til Overskrift: **ENGELSK ELLER ANGEL-SAXISK**, lyder som følger:

„Vi spørge et tydsk Barn, „hvad Sprog talte dine Forfædre?“ „Oldtydsk“, lyder Svaret. „Og hvad er *eders* gamle Modersmaal?“ sige vi til en Dansk, en Nordmand, en Svensker, en Franskmand eller en Spanier; „Olddansk“, „Oldnorsk“, „Oldsvensk“, „Oldfransk“, „Oldspansk“, svarer han. Vi spørge vort eget Barn, „og hvilket Sprog talte *dine* Forfædre, min Dreng?“ og man har lært ham at svare: *Angel-Saxisk*. Var der nogensinde noget mere absurd, mere barbarisk eller usandere? ..

„Kjærlighed til og Studium af vort gamle Modersmaal tiltager daglig baade her og i Amerika, og i det samme Forhold begynder ogsaa Folk at spørge efter, hvorfra Benævnelsen „Angel-Saxisk“ først stammer, og hvad den egentlig har at betyde.

„Vi haabe at vise, at den er en nyere Opfindelse, en praktisk Bommert, og skikket til at lede os paa farlige Vildspor, hvad vort eget Sprog og Nationalitet angaaer.

„Fra det fjerde til Begyndelsen af det syvende Aarhundrede blev England efterhaanden erobret fra dets keltiske og romerske Beboere. Paa denne Tid beboedes det nordlige og midterste Europa af een stor Folke-Stamme, den GERMANISKE ¹, der igjen inddeltes i den *Nordgermaniske*, Nordiske eller Skandinaviske, der var udbredt over Sverrig, Norge og Danmark; den *Mellemgermaniske*, de Nedertsaxiske, Plat- eller Nedertydske Folkeslag, i Holsteen, Holland, Flandern og Nord-Tydskland; og den *Sydgermaniske* eller Overtydske, af hvis ældste Dialekter der nu kun haves faa Levninger tilbage, fundne i Syd- eller Hoi-Tydskland, og hvis Skriftsprog, ulykkeligviis — for en stor Deel paa Grund af at det var den Dialekt, der blev benyttet af Luther — næsten ganske har tilintetgjort det meget mere harmoniske, rige og uddannede Nedertydske, som nu stedse mere og mere synker ned til et barbarisk Almuesprog, uskikket til høiere literære Arbejder.

„Men, som vi alle vide, vare i hiint fjærntliggende Tidsrum, som vi just have omtalt, alt hvad vi nu kalde Centralisation, Nationalitet, eller Kongeriger med bestemte til de nuværende Benævnelser svarende Grændser, ganske ubekjendte Begreber. De europæiske Lande, isærdeleshed de nordlige

---

¹) Vi have her ikke taget i Betænkning at sætte „Germanisk“ istedetfor Originalens „Teutonisk“, da det forekommer os tilstrækkelig godtgjort af R. Keyser og P. A. Munch, at det, skjönt i sig selv langt fra ikke tilfredsstillende, dog er den mindst vildledende Benævnelse. Det er kun for Englænderne, at det vistnok er en Umulighed at optage det, da det netop træffer sig saa uheldigt, at de just have valgt dette Ord for at betegne de nuværende Tydskere — men heri kunne dog Andre ikke godt rette sig efter dem, fornemmelig da deres Sprogbrug i denne Hensende i sig selv ikke er berettiget.

vare dengang besatte af talrige mindre Stammer, Klaner eller Folkeslag, alle mere eller mindre beslægtede Medlemmer af den samme store germaniske Familie (thi her tage vi naturligviis intet Hensyn til de keltiske og slaviske Stammer), og frembydende tydelige Tegn paa Overgang i hverandre ligefra det høieste Nord til den sydligste germaniske Folkebølge. Men de vare for største Delen raee og uciviliserede; de betragtede deres Herred som deres Land, og hvad der laa udenfor som et fjendtligt Land, og vendte deres Jernvaaben uden Fofskjel imod hverandre eller imod de kobberbevæbnede eller romerske Fiender, alt eftersom Blodhevnens eller Lysten til at plyndre eller Begjærighed efter nye Opholdsteder drev dem fremad. Det var ikke förend i det niende, tiende og ellefte Aarhundrede at det lykkedes enkelte Stambövdingers eller krigerske Æventyreres Ærgjerrighed eller Klogskab, at ödelægge, undertvinge eller forene Massen af de smaae Fylker eller Stammer i deres Nærhed, og omdanne Sverrig, Norge, Danmark og England til noget der lignede et ordentligt Rige under eet Overhoved i hvert Land.

„Vi maae, fornemmelig hvad Danmark angaaer, der for os har den største Interesse, erindre, at paa den Tid da det lykkedes Udvandrere tilsöe fra dets vestlige Kyst at sætte sig fast i England, eller fra Slutningen af det fjerde Aarhundrede, Navnet *Dansk* og *Danmark* var forholdsviis af ringe Vigtighed og ganske ubestemt, eller kun Navnet paa en enkelt Stamme. Det hele Land havde *intet* fælles Nationalnavn, men var indeelt i smaae Kongeriger i ethvert Distrikt, og, forsaavidt det havde nogen Eenhed, var det for en stor Deel under et *gotisk* Dynasti og benævntes med Navnet *Gotland*. Denne beröimte gotiske Folkestamme beboede yd denne Tid den nuværende svenske Ö Gotland, næsten hele den sydlige Halvdeel af Sverrig (endnu stedse kaldt Göteland, og hvis to største og rigeste Provindser for Tiden kun vere bekjendte under Navnene Öst- og Vest-Gotland), en Deel af det sydlige Norge, og en stor Deel af det östlige og midterste

Danmark: Dens senere Forsvinden eller rettere dens Tab af Herredømmet i disse Lande, foraarsagedes fornemmelig ved nye Stammers Fremtrængen fra Nordvest, dens gjentagne og blodige Kampe med den svenske og den norske (*Norwegian*) Stamme, samt dens uhyre Udvandringer og krigerske Indfald i de romerske Provindser. Navnet Dansk og Danmark blev først *overveiende* i det syvende og ottende Aarhundrede.

„Lad os nu, erindrende disse almindelige Kjendsgjeringer, undersøge de enkelte Omstændigheder ved Englands Bebyggelse. Beda, den Engelske Krønike, og andre Autoriteter forsikkre os, at denne foregik fra det fjerde til det syvende Aarhundrede, og at de bevæbnede Nybyggere, som tiltvang sig Fodfæste i Albion, vare fornemmelig: 1. Jyder, 2. Angler eller Engler, og 3. Saxer, alle fra det nuværende Danmarks vestligste Provinds, Jylland, eller fra det gamle Saxlands nærmeste Provinds, det nuværende Holsteen.

„Af disse vare JYDERNE forholdsviis meget faae; de kom fra Nörre-Jylland og bosatte sig i Kent, paa Öen Wight og i en Deel af Hampshire.

„ANGLERNE kom fra det nuværende Sönder-Jylland eller Slesvig; hvilket sidste er et moderne Navn og fornemmelig bragt i Mode af Tydskerne, og besatte —

(Som *Öst-Angler*) Norfolk, Suffolk, Cambridge, Öen Ely, og en Deel af Bedfordshire;

(Som *Mellem-Angler*) Leicestershire.

(Som *Syd-Mercier*) Lincoln, Northampton, Rutland, Huntingdon, det nordlige Bedfordshire og Hertfortshire, Bucks, Oxfordshire, Gloucestershire, Warwickshire, Worcestershire, Herefordshire, Staffordshire og Shropshire;

(Som *Nord-Mercier*) Chester, Derby, Nottingham;

(Som *Northumberer*) — 1. *Deira*. Lancaster, York, Westmoreland, Cumberland, Durham. — 2. *Bernicia*. Northumberland, og det sydlige Skotland mellem Tweed og Frith of Forth.

„SAXERNE, et melle germanisk Folk, langt inderligere forbundet med Nordboerne end med Sydgermanerne (Tydskerne), og af de ældste nordiske (*northern*) Forfattere endog regnet til Skandinaverne ¹, havde besat

(Som *Syd-Saxer*) Sussex;

(Som *Öst-Saxer*) Essex, Middlesex, det sydlige Hertfordshire;

(Som *Vest-Saxer*) Surrey, Hampshire (for en Deel), Berkshire, Wilts, Dorset, Sommerset, Devon og en Deel af Cornwall.

„Hvis vi nu tage et ikke illumineret Kort over England, og betegne derpaa Jyderne med en h ir od Farve, Englænderne (med hvilke Beda forsikkrer os, at der fulgte mange frisiske og danske Afdelinger) med en mørkerød, og Saxerne med Guult, da vil vi finde:

„1. At Saxerne indtage en smal Strimmel eller Bælte af Syd-England, med en forholdsviis ringe Kyststrækning, hvoraf dog rimeligviis ogsaa en Deel var i Anglernes Hænder; thi vi vide, at disse sidste havde i stort Antal tr ngt sig frem baade imellem Saxer og Jyder;

2. At Jydernes Land var ikke stort, ikke mere end en Femte- eller Sjettedeel af Saxernes, men at dets Beliggenhed tillige gjorde det udmærket skikket til Foretagender tils s.

3. At Anglerne havde besat Landets Kj rne, indbefattende næsten hele Kyststrækningen, og at de tilligemed deres Frænder Jyderne vare i Besiddelse af omtrent de fire Femtedeile af hele England! Denne numeriske Styrke vil ikke forundre os naar vi erindre, at næsten det hele „Engle-kin” udvandrede, og at deres gamle Land var for en lang Tid derefter forholdsviis kun en  rken.

---

¹) Forfatteren citerer her i en Anm. de bekjendte Steder af Rimbegla og Fortalen til Snorres Edda, hvor Sprogets Udbredelse over Saxland omtales.

„Vi see saaledes, at næsten hele Landet var „engelsk” hvad den overveiende Folkestamme angaaer, skjönt ethvert lille „Kongerige” havde sit eget Fylkenavn og sin egen Landret.

„Hvad skulle vi nu under disse Omstændigheder slutte at hele Folkets Sprog var? Utvivlsomt „Engelsk”, med saxiske eller jydskke eller andre Særegenheder eller Provincialismer i de forskjellige Landskaber. Og at dette ogsaa var saaledes, vide vi. Dette gamle Engelsk kan endnu stedse bedst studeres i det gamle Angelland og paa den jydskke Halvö.

„Men, siden Sagen nu forholder sig saaledes, hvad var det da rimeligt at Folket vilde kalde sit eget Sprog? Sluttede igjen fra Analogien, ville vi naturligviis svare „Engelsk”. Og hvad er nu Kjendsgjerningernes og Historiens Vidnesbyrd? *At det aldrig havde et andet Navn!*

„Lad os aabne enhversomhelst Bog i vort gamle Modersmaal, enten trykt eller opbevaret som Haandskrift, og hvad finde vi vel? At det er „on Englisc”. Naar det er en Oversættelse, hvad kalder saa Forfatteren det? „Dæt is on Englisc”. „Engelse spræc”, „Engelse reord”, „ure spræc”, er det Sprog vore Fædre talte fra den Tid den første nordisk Kjöl stödde mod vore Strande lige indtil den Dag i Dag. Vore gamle Bibeloversættelser, vore Oversættelser af Psalmerne, vore ældste Evangeliebøger, ere alle „on Englisc”. Vor Kirke betjente sine Medlemmer i Modersmaalet, og lærte dem Fader vor, Credo, o. s. v. „on Englisc”. Legender, Folkebøger og Historien ere fulde med Udtrykket, „þæt is on Englisc”. Prosa og Poesi kjender intet andet Navn for sin egen Indklædning, fra Frimandens Hall eller den tidligt reiste Kirke i Canterbury til det nordligste Kloster i Northumberlands öde Egne. Naar Erkebiskop Ælfric henviser sin Læser til videre Underretning, beder han ham söge den

”on þære engliscan bec
 þe awende be þisum”.

„I den Bog jeg forðum
 oversatte paa *Engelsk*”.

„Han advarer ham gudsfrøgtigt „on engliscre spræce”,
 og tilstaaer oprigtigt

„Du bæde me for oft
 Englisra gewritena
 and ic þe ne ge-tiðode
 callès so timlice.

„Du har ofte bedet mig
 om *engelske* Skrifter,
 men i Sandhed jeg skyndte mig ikke
 med at sende dem til dig”.

„Kort og godt, fra den Tid Beda fortæller os, at
 „alii post illum (Cædmonem) in gente *Anglorum* religiosa
 poemata facere tentabant . . . in sua, id est *Anglorum*, lingua”,
 (i Alfreds Oversættelse, „monige opre æfter him in Ongel-
 þeode ongunnon æfæste levet wyrca . . . in Englisc gere-
 orde”, Mange andre iblandt det *engelske* Folk begyndte efter
 ham at digte gudelige Sange . . . i det *engelske* Sprog), lige
 indtil de haardføre Normanners Tid, til Chaucer, Shakspeare,
 og Scott, har Sproget *stedse* kun baaret eet Navn —
 ENGELSK.”

Efter derpaa at have gennemgaaet de forskjellige Lov-
 samlinger og viist, at, skjönt vel Kongerne ofte betegne sig
 som de forskjellige Smaarigers Beherskere, saa bruges dog
 altid *England* og *Engelsk* hvor Talen er om det hele Land
 og Folk, og at selv Kongerne i de opfindelig saxiske Riger
 ogsaa betjene sig af det sidste Navn for at betegne deres
 egne Undersaatter, gaaer Forfatteren over til de gamle Konge-
 breve (*Charters*) og viser, at Forholdet ogsaa her er det
 samme. Kongerne i de *engelske* Smaariger benævne sig
 rigtignok meget ofte hver efter sit eget lille Rige, men Be-

tegnelsen „rex Saxonum” alene, selv i de saxiske Landskaber, er dog stedse meget sjælden og endnu sjældnere er det sammensatte „rex Anglo-Saxonum”, hvorimod den samme Konge, som i Documentets Begyndelse f. Ex. benævner sig „rex Canciæ”, senere meget ofte kalder sig „rex Anglorum”. Forfatteren spørger nu, om det paa Grund af disse forskellige Landskabsnavne vilde være ret at kalde det engelske Sprog f. Ex. *Kentisk*, og vedbliver derpaa:

„Med eet Ord, Sagen fortjener ikke, at man foröder Blæk paa den. Nu og da tilføier en senere Bogskriver, der skriver paa *Latin* og paa en pedantisk Maade vil vise sin større Viisdom, som en Glose: „Saxonice dictum” om et enkelt Ord; thi „veteres Angli” var en for simpel Udtryksmaade for ham; men en saadan Lærdom ere vi nu i Stand til at vurdere efter Fortjeneste. Det første Tilfælde, vi have truffet paa, hvor det sammensatte Ord „Angel-Saxisk” forekommer, er i et *latinsk* Værk, Alfreds Levnet af Biskop Asser, som døde i 910, og nogle Lærde fulgte leilighedsviis hans Exempel; men *Engelsk* var det Udtryk, som ellers stedse brugtes for at betegne vort Folk og Sprog (naar Talen ikke alene var om den saxiske Afdeling) baade hjemme og i Udlandet, fornemmelig af dem, som maatte forstaae sig bedst paa Sagen, vore egne nationale Forfattere og vore Frænder, *Skandinaverne*.¹

„Lad os nu undersøge den sidste mulige Grupd, det opdigtede Angel-Saxisk har at staae paa, vore Forfædres

• *Mynter*.

„Her behöve vi ikke at være vidtløftige. Af de mange Tusinder af lignende Myntstykker af forskjelligt Præg fra de forskjellige Byer, Riger og Myntprægere, som opbevares i britiske og udenlandske Museer, eller daglig udgraves paa et eller andet Sted i Europa, forekommer Udtrykket eller Over-

---

¹) ”See alle de gamle norske, islandske, svenske og danske Sagaer, Lovbøger, Kröniker, Ballader o. s. v. og de gamle frisiske Böger.”

skriften „Angelsaxisk” eller „Anglo-Saxonum” eller „Anglorum-Saxonum” *ikke paa en eneste!* De ældste have simpelthen „rex” eller „cuning”, o. s. v.; undertiden „totius Britanniae rex,” o. s. v.; men den store overveiende Masse, den „uvaskede Million,” har den stedse forekommende og prophetisk stolte Indskrift „*Rex Anglorum.*” Hvad skal vi sige om Vidnesbyrd saadanne som disse?

„Den moderne Skole paastaer, at Oldengelsk bør kaldes „Angel-Saxisk,” fordi det var en tysk Dialekt, og dette bevises af *indre Grunde*. De germaniske Folkeslag, sige de, maa inddeles i Nordgermaner eller Skandinaver og Sydgermaner eller Tydskere, og Forskjellen ligger i at de første have:

1. En passiv Form;
2. Infinitivendelsen paa *a* (*e*);
3. Föie Artiklen til Slutningen, f. Ex. „Haanden,” „Bordet;”

medens de sidste *ikke* have disse Eiendommeligheder, som heller *ikke* findes i „Angel-Saxisk,” hvilket derfor ogsaa maa være en „tysk” Dialekt.

„Lad os først undersøge den ethnographiske Inddeling. Den er öiensynlig baade ufuldkommen og usand. Den svarer hverken til disse Folks geographiske, historiske, lingvistiske eller nationale Eiendommeligheder, og har derfor ogsaa alene været optaget af Tydskerne og deres Eftersnakkere.¹ Neder-tysk (Plattysk eller Saxisk), Hollandsk og Flamsk danne saa öiensynligt en egen Klasse, der maa gives Navn af den mellemgermaniske Folkegruppe, at en upartisk Læser vil strax betragte dette som en aldeles afgjort Sag, der ligemeget bevises af gamle Traditioner og af moderne Sproggranskning.

„For det andet ville vi undersøge de ovenanførte Kjende-

¹) „Den danske Sproggransker Rask har forsvaret denne Hypothese i sin „Angel-Saxiske Grammatik” og paa flere Steder; men han har kun fulgt ældre tyske Forfattere.”

tegn paa Forskjellen mellem Nordgermanisk og Sydgermanisk. Vore ældste skriftlige Levninger af de gamle skandinaviske Dialekter ere fra det tolvte og trettende Aarhundrede. At antage disse som sikre Beviser for hvorledes Sproget var i det fjerde Aarhundrede, det vil sige *otte hundrede Aar iforveien*, er derfor aldeles fornuftstridigt og uphilosophisk. Undersøg hvilket som helst Sprog paa samme Maade, og see, hvilke uhyre Forandringer der ere foregaaede med det, og hvorledes det har udviklet sig i et saa langt Tidsrum! Nei, tag kun de skandinaviske Sprog selv, og see, hvor forbausende de ere forandrede fra det tolvte til det nittende Aarhundrede, og döm saa om Sagen!

„Men vi have *skriftlige* Monumenter i Norden, ældre end *Bøger* — de ældste Rune-Indskrifter, af hvilke nogle ere fra Hedendommens Tid. I alle disse ældste Rune-Indskrifter have vi en Dialekt, hvori der ikke findes det *mindste Spor* af

den passive Form, eller
 Artiklen i Slutningen;

alene Infinitiv-Endelsen paa *a* eller *æ* synes da at have været udviklet ved at bortkaste det oprindelige *n*, ligesom vi selv have gjort siden Chaucers Tid.

„Dette Beviis fra de nordiske Runer er naturligviis ikke afgjorende. Det er kun et negativt Beviis. De omhandlede Former kunne dengang have været til, og vare det maaskee, skjønt vi ikke finde dem, eller de behövedes paa Mindestenene. Men dog kunne de ikke have været de sædvanlige, langt mindre de almindelige, uden at fremtræde paa en eller anden Maade. Vi maa erindre, at de ældste af disse Runestene ere forholdsviis ikke gamle; de stamme maaskee fra det niende eller tiende Aarhundrede, en 300 eller 400 Aar yngre end vore ældste boglige Mindesmærker. *Sikkert* er det, at jo længere vi kan gaae tilbage i Norden, og jo nærmere vi komme de ældste Haandskrifters sande Text (afseet fra Udgiiveres og Kritikers Spidsfindigheder og Forandringer),

desto mere komme vi til at forundre os over *Mangelen* paa disse „skandinaviske” Eiendommeligheder, og *Tilværelsen* af Former, der sædvanlig betragtes som „angelsaxiske.” De ældste Kvad i Edda bevise dette, ligesom ogsaa de ældste, hidtil kun for en Deel offentliggjorte, oldnordiske Homilier.

„Men hvad er denne saa meget omtalte „passive Form”? Det er alene en reflexiv Form, hvis første Tilbliven og tiltagende Betydning vi tydeligen kan forfølge, frembragt ved at lægge SJK (SIG) til Ordet i Betydningen af sig selv, det selv, dem selv o. s. v. Det blev senere forkortet til SK eller S, og er i nogle Dialekter blevet til ST. Oldnordisk havde flere saadanne kunstige og paa en lignende Maade dannede Former, som dog *ikke have vedligeholdt sig* ligesom denne ene. Endnu den Dag i Dag er dette Passiv meget sjældent iblandt Almuen i det østlige Danmark. Det er der Bogsprog ikke Folkesprog, medens det i det vestlige Danmark næppe kjendes undtagen af de „Oplyste.”

„Artiklen i Slutningen endelig er ogsaa meget let indført, en stærk Form sammentrukket ved at lægge Hinn, Hin, Hitt til, svarende til *the* eller *that*. Haanden er ligesaa let som vort eget „*t'hand*,” saa almindeligt i Lavlandene, og er ikke det mindste mere forunderligt end Dannelsen af Artiklen *an* og *a* af Talordet *one*, en Forandring, der er forholdsviis ny i vort eget Sprog. Denne Slutnings-Artikel var i Virkeligheden næsten bleven til en engelsk Sprogegenhed. Vi mangle ikke overflødige Spor deraf. Saadanne Ord som „*garden*” (oprindeligt „*gard*”), „*burden*” (oprindeligt „*byrd*”), „*mixen*” (oprindeligt „*mix*”) o. s. v., o. s. v. tilligemed en Mængde Ord i Almuedialekterne, der ende paa *in* eller *en*, have faaet deres Form ifølge denne Regel.

„Infinitivet paa *a*, paa den anden Side, findes ikke i alle nordiske Dialekter. I *Gotisk* er *n*'et endnu ikke udeladt; der er *intet* Passivum, og Artiklen sættes *foran*. Med Hensyn hertil kan *Gotisk* ansees som Repræsentant for de ældste Dialekter i den store sydiskandinaviske Folkegruppe,

fra Mellem - Sverrig til Jylland og derfra over til England. Men denne Kjendsgjerning var saa ubehagelig, at Gotisk nylig bestemt er bleven erklæret for en „tydsk” Dialekt, en Theori, som ganske strider imod al Historie, Tradition og Kjendsgjerninger, der ere enige i at sætte Goternes ældste Hjem i Gotland, Syd - Sverrig, Norge og største Delen af Danmark, i hvilke Distrikter deres Indflydelse endnu er kjendelig, medens de lokale Dialekter for det meste have fulgt den sædvanlige nordiske Udvikling. Vi maa erindre, at Ulfilas Text i Ælde overgaaer alt det, vi eller Nordboerne kan opvise; den er nemlig fra det fjerde Aarhundrede, medens det ældste Oldengelsk kun stammer fra det syvende og de ældste nordiske Runestene rimeligviis fra det niende. Følgelig kan vi, som ovenfor bemærket, kun slutte os til Sprogenes Udseende i en Tid, fra hvilken ingen Monumenter haves. Men trods Mangelen paa samtidige nordiske Ordoptegnelser er der dog en stor Mængde *gotiske* Ord og Konstruktioner, der kun kunne forklares ved at sammenligne dem med de beslægtede *skandinaviske* Dialekter, men ingen Lighed frembyde med det, som almindelig kaldes „Tydsk”, skjönt de ældste tydske Bøger staae Gotisken nogle hundrede Aar nærmere! — Goterne i Tydskland! — Tingen er i sig selv en Absurditet. De saae aldrig Tydskland undtagen som Angribere, og have ingen Spor efterladt sig i deres midlertidige Opholdsted. Med eet Ord, *Gotisk* er det sydöstligste, *Oldengelsk* og *Frisisk* det sydvestligste af alle nordiske Sprog, og have som saadanne den største Lighed med hverandre; medens de med det samme ere de forbindende Led mellem de nordgermaniske og de mellemgermaniske Sproggrupper. Den nordligste af de mellemgermaniske Dialekter er det *Oldsaxiske*, og dette har saa mange Overgangspunkter til Gotisk og Gammelengelsk, at det kan næsten betragtes som deres Søster; ja, som vi før have bemærket, regnedes det oprindeligt (förend det modificeredes af de indtrængende tydske [höitydske?] Elementer) af Nordboerne som et Led i deres Folkeklasse, — et andet Beviis

for at den „passive Form” og „Slutnings-Artiklen” kun vare lidet bekjendte i Skandinavien i denne tidlige Periode.

„Et andet nordisk Sprog, *Frisisk*, har den samme Egenhed med Infinitivet paa *a*, medens det dog *ikke* har noget Passivum og ogsaa sætter Artiklen *foran*. Hvis dette *a* er et Beviis paa Nordiskhed, da er Frisisk nordisk, som vi vide det er. Og alligevel paastaar den moderne tyske Skole *uno ore* at Frisisk er et *tysk* Sprog, svækket ved nordiske Sprogegeheder!

„Men hvad skal vi sige om vort eget *gamle Nordengelsk*? Hvad skal vi gjøre ved det Sprog, som i 1500 Aar har været talt i tre Fjerdedele af England, og hvori der endnu haves Runeindskrifter og en Overflödighed af skriftlige Mindesmærker? Denne Dialekt havde, som vi alle vide, *Infinitivet paa a*. Hofsproget og den herskende sydengelske literære Skole bevarede Infinitivet *an* i de fleste omhyggelig udarbejdede skriftlige Dokumenter, men kun for en Tid. Spor af Infinitiv uden *n* i Sydengelsk findes allerede i de ældste Tider, og den sydlandske Sædyane tabte sig stedse meer og meer i denne Henseende, eftersom Nord-England emanciperede sig, og man begyndte at føle de danske Nybyggeres Indflydelse, indtil endelig ved Chaucer de bedste Manuskripter have ti *a*'er i Infinitivet imod eet *an*, og fra den Tid er hele Endelsen forsvundet, thi i et Sprog, *der er bygget paa Sammentrækning*, som vort er, kunde Vokalen ikke længe vedblive alene. Dette gamle *nordengelske* Sprogs Betydning har endnu ikke være fuldstændigen anerkjendt. At det var den større Deel af Folkets Sprog kan ikke benægtes, skjönt det Sydengelske stod over det i literær Henseende (en Forskjel, som findes i mange Lande og ofte er uheldig nok). Hos os kan det mere gutturale Sydengelske betragtes som et Slags engelsk Høitýdsk, sammenlignet, for at fortsætte Lignelsen, med det Nordengelskes større Blödhed, der mere ligner det Nedertyske. Men vor bedre Dialekt er ikke bleven tilintetgjort af sin Rival, ligesom Tilfældet var i Týdsk-

land; tvertimod, den har selv fortrængt den anden. Efterhaanden som det sydengelske Skriftsprog tabte sig ved Normannerens, Handelens og de politiske Forholdes Indflydelse, tiltog det nordengelske Folkesprog i Betydning, og *dets Egenheder tilhøre netop det nuværende Engelsk*, der er langt mere nordisk (*skandinavisk*) i sin Rod end dets Forgænger, det gamle Sydengelske! Vi haabe, at vore Sproggranskere ville henvende deres Opmærksomhed paa denne interessante Gjenstand; det er en Mark, der vil give en rigelig Høst til den taalmodige og oplyste Dyrker, og det alene kan forklare de Love, efter hvilke vort smukke Gammel- og Middel-Engelsk udviklede sig.

„En vis Skole, der er forblindet af Fordomme, regner alle disse Kjendsgjerninger for Intet. De kalde den „northumberlandske” Infinitiv paa *a* en „frisisk” Form, det Frisiske en „tydsk” Grundform „svækket” af „Nordiskhed,” og fölgelig det Hele reent „Tydsk.” Kan en unaturlig Theoretiseringen gaae videre? Forunderlige Frislændere, saaledes at forandre nogle Millioner haardføre Nybyggeres Sprog!

„Men de maa have gjort mere. De maa til samme Tid have forandret halve Danmarks Modersmaal! I det fjerde Aarhundrede, da Udvandringen til England begyndte, havde Jyder og Angler ikke fulgt de andre nordiske Stammer i deres Sprogegenheder — *hvis disse havde optaget dem saa tidligt* — nemlig den *passive* Form og *Slutningsartiklen*, hvorimod de stemmede overeens med dem i at danne Infinitivet paa *a*, hvilke tre Særegenheder netop ere karakteristiske for den frisiske Dialekt. Ja, selv i dette Öieblik har Sproget i det vestlige Danmark (Nörre- og Sönder-Jylland) ikke antaget de to første Egenheder, medens paa de danske Öer den *passive* Form tildeels er antaget og udviklet og endnu mere almindeligt Artiklen föies til Slutningen. Kun hist og her, i visse gammelagtige Talemaader, finde vi Spor til Infinitivet paa *n*, et Tegn paa at det maa have existeret, i det mindste ved Siden af den anden Form; saavel i andre

nordiske Dialekter som vor egen eller Gotisk. Er da den store jydsk¹ Halvö „frisisk” eller er den fuldkommen tydsk? Hvorledes! Der tales ligesaa godt Dansk der som nogensteds i Riget, snarere bedre, skjönt det i Hovedstaden kaldes en Dialekt. De danske Öboere sige „Huset” og „kalde” (udt. „kalle”); Jyden og Engländerén siger „a hous” og „kall,” „a house” og „call.” Er dette et Beviis paa „Tydskhed”? Hvis saa, da er det et af de nyeste.

„Men der gives en anden Maade at bevise, at „Angelsaxisk” er „Tydsk.” Et bestemt Kjendtegn paa Nordiskhed er Lyden *th* (þ, ð); et andet er Lyden *w*, begge oprindelig betegnede med *Runebogstaver* ubekjendte i det latinske Alphabct. Den förste, eller *th*, bruges endnu stedse i Sverrig og Norge, men kun i provindsielle Dialekter; i Danmark, Island, Færøerne o. s. v. og i England er den *almindelig*. Da dette nu forholder sig saaledes, forbigaaes det i Stillehed af det tydske Parti. Men den anden, eller *w*-Lyden, som er endnu mere usædvanlig i Sverrig og Norge end *th*, har ogsaa tabt sig i Danmark, saa at det höres nu ikke mere paa Öerne. I Jylland derimod og i England er den endnu stedse *almindelig*. Her kunde noget udrettes. Fölgelig *forandrer* ogsaa den nyere tydske Skole (der hverken har Skrupler i Politik eller Philologi), simpelthen det „angelsaxiske” *w* til det tydske Bogstav *v*, skjönt det ikke siges med hvilken Udtale, et Bogstav aldeles *ubekjendt for vore Forfædre*, og som det næsten er sikkert, at *de ikke kunde udtale!* Dets Optagen i vort Sprog skyldes en senere Udvikling, ligesom ved Bogstavet *z*, o. s. v. Men paa denne Maade er en stor Mængde Ord bragt til at faae en paa-faldende Lighed med det „mægtige tydske Sprog.”

„Med eet Ord, Theorien om Nord- og Syd-Tydskere og de Slutninger, som deraf drages, ere aldeles uholdbare og falske, og desuden en Insult imod vor Nationalitet og Kundskaber. Ethvert Sprog har en Mængde Egenheder for sig selv, nogle forklarlige andre ikke; nogle have forhistoriske

Arkaismer, der pege hen til det ældste Östen, andre moderne Sproglove; nogle lokale, andre særegne for de enkelte Klaner; nogle meget interessante, andre blotte Vulgarismer og Fordreielser; og vort eget saavel som de andre nordiske Sprog (skjønt de alle vise en vis dunkel organisk Udvikling, overensstemmende med faste Love for Forandring og Overgang, der stedse gaac for sig, og som til Slutningen vil bringe dem alle til omtrent det samme Standpunkt, fra de rige Böiningsendelser og klare Bogstavforandringer i det gamle Norden til det beskaarne men stedse höitidelige Svenske, de brede men gammelagtige norske Dialekter, det endnu mere udjævnede og svækkede Danske, og de stumpe og afslidte Former i Jylland og paa vor egen Ö — et underfuldt mangefarvet Sprogbælte, hvis Led gribe ubemærket ind i hinanden) have Egenheder inden deres egne Omraader, der have en langt større philologisk og philosophisk Betydning, end man hidtil har anet, hvoraf nogle ikke ere mindre mærkværdige end „Passivet,” „Slutnings-Artiklen” og „Infinitivet paa a.” Den Maade, hvorpaa Stammer og Sprog smelte sammen med hinanden, er et af de mest tiltrækkende og lærerige af alle moderne Studier, og vil optage en stedse voxende Deel af tilkommende kritiske Undersøgelser. Men visse store Landemærker staae dog stedse tilbage; der er en Moral i dette saavel som i Gjenstande af höiere Betydning. Der er intet Sprog saa lignende den poetiske Eddas (trods dens sildige Nedskrivningstid) som vort eget Oldengelsk. Lige indtil Erobringen (der saa overordentligt forandrede Altting, og hvorefter Hoffet, Skolerne, Landeierne, Geistligheden, Embedsmændene og Digterne alene talte Norman - Fransk) bleve vi stedse regnede til de „nordiske” Nationer, og behövede ingen Tolk for at kunne samtale med dem; medens vor oprindelige engelske Befolknings nordiske Charakter kun styrkedes ved de uhyre Sværme af Nordmænd, med hvilke der fulgte mange Svenskere og Mænd fra det egentlige Danmark (dengang kaldte „Daner” fordi deres Land nu var blevet

forenet til eet Hele og havde erholdt sit nuværende Navn), der havde det *halve England* inde fra Alfreds Tid til Knuds, og ved selve Normannernes Blod, der kun vare et senere Skud af „gamle Norge.”

„Det er ikke vor Mening med disse Bemærkninger at vække nogen Animositet imod Tydskland og Tydskerne. Hvorfor skulde vi det? Vi ere alle Brødre, vi ere alle „Indo-Europæere,” Medlemmer af den berømte Stamme af frie Folk fra de skandinaviske til de sweizerske Alper, hvis Bedrifter og store Mænd have udfyldt en saa stor Deel af Verdens-Historien fra Cæsars Dage til vore egne, og som have gjenfödt Europa ved germaniske Grundsætninger og Institutioner. Men den *tydske* Nationalitet er ikke vor; sikkerlig, *dens* Feil ere ikke *vore* Feil. Deres Sprog er ikke vort; deres Legeme, Tanke, Sjæl og Tilbøieligheder ere langt fra at være vore, der aldeles ere stöbte i en *nordisk* Form, efter vor egen Mening en langt renere og ædlere. De græske og latinske Stammer vare begge „phrygiske,” men ingen Helle-ner vilde tillade, at han kaldtes en Romer undtagen ifölge Erobringens Ret. Skjønt derfor Anglernes Efterkommer respekterer enhver Nationalitet, og skjönt han elsker Kelteren og Tydskeren med mere end almindelig Varme — thi keltisk Blod er rigelig blandet i vort eget, og Tydskerne ere saavel vore Frænder som Naboer — saa vedbliver han dog at være en Engelskmand. Som Folk ere vi en uafbængig Stamme af gammelnordisk Oprindelse og talende et nordisk Sprog; men dog med en tilstrækkelig Tilsætning af tydsk, fransk, keltisk, nederlandsk og italiensk baade Blod og Ord til at consolidere det Hele til en gylden glindsende Masse, seigere og nyttigere netop paa Grund af denne Tilsætning. Vort nærmeste Hjemland er Danmark; vort fjerneste Slægtland er Tydskland. Blod er tykkere end Vand: lad os holde fast ved vort Eget. Lad os ikke „fortydske.” Det vil ikke blive til vor Fordeel.

„For Aarhundreder siden vare vi *Engelske* og vort Sprog var „*English undefiled.*” De to sidste Aarhundreders

Pedanteri og Affektation forandrede os til „Angelsaxere” og gjorde vort gamle Modersmaal til „Angelsaxisk.” Men det sidste Navn er dog altfor langt i daglig Tale, og den nærmeste Sammendragning er „Saxisk.” Naturligviis have vi gjort store Fremskridt siden Sharon Turner; „Angelsaxernes Historie” har været af stor Nytte for os. Nu höre vi om Intet undtagen „Saxer” og „Saxisk.” Vor störste nordiske Lærde, Mr. Kemble, udgiver sine beundringsværdige „*Saxerne i England*” (i sig selv en utænkkelig Absurditet, hvis Folk kun vilde see det), og saaledes gaaer det fremdeles med andre Forfattere. Ja, endog saadanne Ord som „Saxondoom” dannes nu og bruges almindelig som Navn paa vore Forfædres „lystige England!” Men „saxisk” er et vulgært Synonym for „tydsk,” og fölgelig baner denne Terminologi sig Vei i den allerseneste Tid. Vort Folk og vort Sprog, vor Nationalitet og vor lange Berømmelses-Liste overføres hurtigen paa et Folk, med hvilket vi ikke have nogen særlig Forbindelse, og hvis Egenskaber ikke ere saaledes, at en Blanding kan være ønskelig. Lad os udtale os frit. Lad os gjøre vor Pligt imod vor helligste Arvedeel: lad os bevare den fra indtrængende Röveres Hænder.

„Den simpleste, almindeligste og mest passende Benævnelse paa vort gamle Sprog er OLDENGELSK.

„Naar dette först er givet, saa falder det Hele meget let:

1. A. D. 550—1150. *Oldengelsk* (Angel-Saxisk).
2. „ 1150—1350. *Gammelengelsk* (Semi-Saxon).
3. „ 1350—1550. *Mellemengelsk* (Förste Engelsk).
4. „ 1550—1852. *Nyengelsk* (Senere Engelsk).¹⁾

„Hvis denne Inddeling ikke er nöiagtig eller udtømmende

---

¹⁾ „Disse Data ere naturligviis kun approximative, og maa nöiere bestemmes efter Afskriftens Beskaffenhed og Forfatterens Opholdsted. Et Herred kan ofte bevare Former der ere eet eller to Aarhundreder ældre end et andets; og Hofmanden vil bruge en langt nyere Dialekt end den samtidige Satiriker, der henvender sig til Bonden.”

nok, saa kunne vi vælge en anden eller mere omfattende. Hvis vi ønske at omhandle gammelt Nordengelsk, gammelt Sydengelsk, Northumbrisk, eller Mercisk, eller Kentisk, saa staaer det os frit for. Hvis vi ville undersøge Dialekterne i hvert enkelt Grevskab, saa er der Intet som hindrer os. Men lad os beskytte og vedligeholde vort eget ædle Sprogs berømmelige Navn — DER ENGELSKE! Gud har givet os og det en forbausende Rolle at udføre i Verdens Civilisation og Omvendelse til Christendommen. Lad os gjøre det med fuld Bevidsthed om vor nationale Uafhængighed og nordiske Oprindelse. Lad os gaae fremad under vore egne Fanner, uden at skamme os ved det Navn, som vi og vort skjønne men storvoxne Sprog have baaret, fra den Tid da Jydernes Land, Kent, først böiede sig for Christus, lige indtil den nuværende Tid, da den engelsk-katholske Kirke tiltager i Styrke og Glands iblandt os. Af alle udenlandske Aag ere „Romanismens” og „Saxonismens” de mest udstaaelige, skadelige, unyttige og nedværdigende. En „gallisk” Tyran frygter intet Parti iblandt os.”

Idet vi nu gaae over til de i Indledningen lovede Bemærkninger, behöve vi næppe at bemærke, at vi i det egentlige Hovedpunkt, Beviset for at Englænderne stedse have været et mere engelsk (anglisk) end saxisk Folk, ere aldeles enige med Forfatteren. Dette ligger allerede i at vi her have meddeelt hans Artikel. Intet kan heller i Virkeligheden være klarere end at hverken Landet eller Folket vilde have faaet det Navn, det siden stedse har beholdt, hvis ikke netop Anglerne havde udgjort den talrigste og vigtigste Bestanddeel af Befolkningen, og al unyttig Theoretiseringen om, hvorfor hverken Sproget eller Landet i Oldtiden benævntes efter Saxerne, samt ogsaa hvorfor det saakaldte „Angelsaxisk” er saa uligt de ældste oldsaxiske Sprogmonumenter o. s. v., falder derfor ogsaa af sig selv aldeles bort med den simple Erkjendelse af Anglernes, hidtil altfor lidet paaagtede, numeriske Overlegenhed og den deraf følgende Vished, at deres Sprog var *engelsk*,

ikke saxisk. Dettes Særegenheder maa selvfølgelig ikke søges i nogen tvungen Udvikling fra oldsaxisk Rod, og man behøver ikke heller, forat forklare Afvigelserne, at gribe til den Urimelighed at søge deres Grund i en formeentlig frisisk Indflydelse medens man forglemmer Anglerne, det eneste, eller dog i det mindste det første Folk, der synes at burde komme i Betragtning. Sagen er simpelthen den, at „Angelsaxisk” hovedsageligen kun er „Anglisk,” samt at dette gamle angliske Sprog kun kan studeres i de faae tilbageblevne Monumenter af Englands ældste Literatur, da det allerede strax efter Udvandringen forsvandt som selvstændigt Sprog paa Fastlandet, hvilket ikke var Tilfældet med Frisisk eller Saxisk. Men heri have vi ogsaa den første Grund til den senere Forvirring. Beda, der selv siger, at Udvandringen fra Anglernes Land til England var saa almindelig, at det hartad kom til at staae öde i nogen Tid, indtil det igjen befolkedes af Saxer og Jyder, kunde selvfølgelig ikke, naar han alligevel vilde henvise til det engelske Folks Stamfædre paa Fastlandet — og Intet var naturligere end at han önskede dette — tænke paa at nævne et andet Folk i de gamle Stamlande end enten Jyderne eller Saxerne, og at han af disse to igjen fortrinligt maatte nævne Saxerne, var ogsaa en Selvfølge, da de baade oprindeligt vare den mægtigere Stamme, som ogsaa ustridigt det Folk, der næst efter Anglerne havde den störste Andeel i Englands Bebyggelse af germaniske Folk. Sprogforskjel kunde Beda naturligviis intet Hensyn tage til, og det gjorde aldrig de ældste Forfattere, der skreve förend Sprogforvirringstiden, og det af den gode Grund, at Forskjellen, skjönt den vilde have været stor nok i en moderne Sprogforskners Öine, dog i enhver praktisk Henseende var saa ubetydelig, at Folkene selv ansaae sig omtrent for at tale eet og det samme Sprog, naar de kun forstode hverandre, hvor betydelige og consequente end de af en organisk Sprogudviklingslov betingede Afvigelser vare, og skjönt disse ogsaa meget godt indstinktmæssigt föltes og stedse anvendtes rigtigt af de forskjellige

Stammer. At mange Ord löde anderledes i Saxisk end Engelsk kunde derfor, som sagt, ikke afholde Englænderen Beda fra med et saare naturligt Velbehag at fortælle om „illi antiqui Saxones,” de ældgamle Saxere, der dog endnu boede i en Deel af det engelske Folks Stamlande og der havde bevaret gamle Sædvaner og Vedtægter. Men det var vistnok ligesaa fjærnt fra ham, som det kan være fra Nogen, derved i nogen Henseende at ville indrømme de saxiske Nybyggere nogen Overlegenhed over de engelske, og han, der selv var en Angler af Födsel, er saaledes ganske uforskyldt og kun ved Andres Misforstaaelse kommen til at give den første Anledning til den Begrebsforvirring, der truer med at udslætte hans eget Folks ældgamle Navn — hos de Lærde; thi videre kommer det ikke, derfor er der sørget af en höiere og naturligere Bevidsthed, end alle tomme Theorier. Den eneste Grund, hvorfor Beda kun omtaler Saxerne og ikke Anglerne paa Fæstlandet, er, som sagt, den, at han ikke antog der fandtes Angler mere, og man skal ikke deraf lade sig forlede til uholdbare Slutninger om det nuværende Englands Bebyggelsesforhold, der ellers ere godt bekjendte fra andre Steder, og saa klarligen fremstillede i den meddelte engelske Artikel, at vi antage, at al Tvivl, om det gamle England og dets Sprog var saxisk eller engelsk, engang for alle kan betragtes som hævet.

Det var fornemmelig med Hensyn til Forfatterens Fremstilling af de germaniske Sprogforhold og den ethnographiske Inddeling i Artiklens Begyndelse at vi vilde gjöre nogle yderligere Bemærkninger, og vi skulle nu fatte disse saa kort som muligt. Vi bemærke da först, at Forfatteren, som man vil erindre, inddeler den germaniske, eller som han kalder den, den teutoniske Stamme i tre Hovedafdelinger, saaledes, at den *sydgermaniske* Green kommer til at indbefatte de Folkeslag, man ellers almindeligt kalder *höitydske*, den *mellemgermaniske* derimod de saakaldte *nedertydske*, og den *nordgermaniske* endelig saavel alle *skandinaviske* Folk, som

ogsaa *Goter*, *Angler* o. s. v. For nu rigtig at kunne bedømme, om denne Inddeling virkelig udtrykker det sande Forhold mellem de germaniske Folk, eller ei, maa man strax i Begyndelsen lægge Mærke til, at, foruden de saakaldte oldnordiske Sproglevninger, der i Virkeligheden, med Undtagelse af nogle Runcindskrifter i Sverrig og Danmark, kun ere oldnorske, og de ikke mindre vigtige oldengelske Skrifter — haves der fra alle de øvrige germaniske Folk kun høist ubetydelige Fragmenter, der kunne siges at stamme fra en Tid, der gaaer forud for den egentlige Sprogforvanskings - Periode, nemlig fra *Goterne*, det ældste af alle germaniske Sprogmonumenter, *Ulfilas Bibeloversættelse*, og nogle Breve, og fra *Tydskland* tre eller fire smaae Fragmenter af ældgamle Digte.¹⁾ Dette er det Hele, man har at holde sig til, naar man vil tale om oprindelige germaniske Sprog, der ikke endnu paa Grund af en ydre Indvirkning have opgivet Noget af deres egentlige Charakter, skjönt Sikkerheden om afgjort og uforvandsket Oprindelighed intetsteds er saa stor, som hvad Oldnorsk angaaer. Støttende sig herpaa har man da ogsaa troet sig i Stand til at danne sig en Forestilling om den oprindelige Forskjellighed mellem de germaniske Folkeslag; thi det kan ikke negtes, at der er en Forskjel mellem de anførte Sproglevninger, der fuldkommen giver Ret til ikke blot at behandle dem som Dialekter af et og det samme Sprog, og man har

---

¹⁾ Det er paa meget svage Grunde man støtter sig, naar man, som det dog nu er det Almindeligste, anseer de saakaldte *Merseburger-Digte* og Fragmentet af *Hildebrandskvadet* for oldhöitydske Digte, thi der er fuldkommen ligesaa meget, der taler for at gjøre dem nedertydske; og det rimeligste er altid at deres Affattelse ligger forud for den Tid, fra hvilken man med nogenlunde Sikkerhed kan bestemme Sprogforskjellen i Tydskland. *Muspilli* og *Ottfrieds Krist*, saavel som alle de ældste virkelig höitydske Digte, ere meget langt fra at kunne regnes for oprindelig og uforvandsket Poesi, og, skjönt *Wessobrunner-Fragmentet* og det saxiske *Heliand* staae dette Begreb nærmere, saa tør vi dog ikke i denne Henseende sige noget Bestemt om dem.

da antaget, at alle de Folkeslag, der boede norden for Eideren, talte omtrent det samme Sprog, der saa at sige var ganske det samme som det oldnorske, hvorfor man ogsaa har benævnt denne Afdeling den oldnordiske, medens man sædvanlig har betragtet Oldengelsk og naturligviis de egentlige tyske Sproglevninger, ja selv Gotisk, som snarere hørende til den germaniske Stammes tyske Afdeling. Naar nu derfor Forfatteren vil, at saavel Gotisk som Engelsk alligevel snarere skulle henføres under den nordiske Afdeling, saa grunder han det deels paa et Forsøg paa at bevise, at de oldengelske Dialekter i Virkeligheden stemme mere overeens med Oldnorsk (Edda-Digtenes Sprog), end man har villet indrømme, deels paa deres afgjorte Overeenstemmelse med Gotisk, der efter Forfatterens Mening maa ansees for afgjort nordisk, da Goterne kom fra Skandinavien. Men dette Sidste forekommer os dog öiensynligt at være en *petitio principii*, der fra Begyndelsen af bringer Uklarhed i hele Undersøgelsen; thi, hvis man først er enig om kun at kalde de Folkeslag nordiske, der omtrent talte det samme Sprog som Oldnorsk — og en saadan Indskrænkning bliver nödvendig, hvis man i det Hele taget vil lægge nogen ethnographisk Betydning i Ordet, og ikke blot en territorial, hvorved dets Grændser blive saa ubestemte, at man f. Ex. ligesaa godt kan kalde hele den germaniske Stamme nordisk i Modsætning til de romanske Folk, som en enkelt nordligere Afdeling af denne kan kaldes det i Modsætning til en sydligere — saa maa man naturligviis, naar man tydeligt seer, og derom kan der ingen Tvivl være, at Gotisk ikke er det samme Sprog som Oldnorsk, snarere sige, at Goterne ikke ere et nordisk Folk, skjönt de engang have boet i de Lande, der senere bleve besatte af en nordisk Stamme, end gaae til den Yderlighed at ville bortræsonnere al Sprogulighed, blot fordi Goterne kom fra Skandinavien. Paa den Maade kunde man jo stedsø blive ved imod Syden og bevise, at alle germaniske Sprog egentligt kun vare oldnordiske; thi det lader sig i Sandhed ligesaavel godt-

gjøre, at Oldsaxisk og, vi tvivle ikke derpaa, ogsaa Oldhöitydsk, hvis man havde noget ægte oprindeligt i dette Sprog, i Virkeligheden ere oldnordiske, som at Gotisk og Oldnorsk ere det samme; men det er da ikke let at indsee, hvilken Grund Modstanden mod det Tydske skal have, naar man til samme Tid som man ivrigst forfægter den, tillige søger at bevise, at alle Unordiskhedens meest ægte Kjendemærker egentligt ikke begrunde nogen væsentlig Forskjel mellem denne og det meest nordiske af Alt, det Oldnorske. Saa villige vi derfor end ere til at tilstaae, at Gotisk ingenlunde bör kaldes et tydsk Sprog, saa aldeles umuligt er det os paa den anden Side at indrømme, at det er et nordisk Sprog, naar dette tages i den samme Betydning som Oldnorsk, hvilket Forfatteren utvivlsomt maa have gjort, da dette er det eneste af den nordiske Oldtids Sprog, man kjender saa fuldstændigt, at der kan være Tale om at anstille en Sammenligning mellem det og de tre andre germaniske Oldsprog, man ogsaa har skriftlige Mindemærker fra i deres Oprindelighed. En anden Sag var det derimod, hvis Forfatteren bestemt havde opstillet nogle Kjendemærker paa Oldnordisk, der gik udover Oldnorsk, og dog ligefuldt begrundede en endnu større Forskjel fra Oldtydsk, end man hidtil har antaget; thi Sagen fortjener ganske vist at undersøges nøiere; men da han nu desuagtet ikke har gjort dette her, skjönt Forskjellens egentlige Grund vistnok maa have staaet klart for hans egen Tanke, saa ville vi nu strax faae at see, at Beviset for Oldengelskens Nordiskhed, hvor Forfatteren dog gaaer nærmere ind paa Sprogegenhederne, netop paa Grund af denne Mangel, er ligesaa utilstrækkeligt som det blotte Udsagn om Gotiskens Nordiskhed.

Ogsaa hvad dette Sprog angaaer bygger nemlig Forfatteren det ene, og ikke det mindst vigtige, Beviis for at det er nordisk, paa noget, der ikke er langt fra det, vi før betegnede som en *petitio principii*. Naar han nemlig, efter at have omtalt den bekjendte Omstændighed, at Jyderne i det sydvestlige Jylland endnu stedse have beholdt mange Egen-

heder, der ogsaa findes i det engelske Sprog, slutter som saa, at da Jyderne nu ere nordiske, saa maae de gamle Engländere selvfølgelig ogsaa have været det, saa lægger han ikke Mærke til, at Slutningen jo ligesaa godt kunde vendes om, da det Hele jo beroer paa først at have beviist de gamle Jyders oprindelige Nordiskhed, hvilket ingenlunde er skeet eller med hin Kjendsgjerning for Öie saa let vil lade sig bevise; thi saaledes som Sagerne nu staae, beviser den kun Jydernes oprindelige Slægtskab med Anglerne, uden dog derfor i ringeste Maade at bevise disses Nordiskhed. Men Misforstaaelsen beroer ogsaa her, som i det Foregaaende med Hensyn til Gotisk, paa en unöiagtig Opfatning af Betydningen i Ordet „nordisk” og en Tagen af dette i allfor vidtlöftig Forstand, en Misforstaaelse, Forfatteren deler med de fleste Lærde, og som oprindelig er begrundet i en urigtig Inddeling af den germaniske Stamme i dens Underafdelinger. Vi troe nemlig at man, istedetfor kun at lade disse være tre, burde anföre i det mindste fire, og saaledes inddele Stammen: den NORSK-SVENSK eller egentligt nordiske (nordskandinaviske), den GOTISK-DANSKE (sydskandinaviske), hvortil da ogsaa Sydsvenskerne og Anglerne höre, den NEDERTYDSKE og den OVERTYDSKE Afdeling, hvilke fire man da igjen kunde sammenfatte under to store Hovedbenævnelser som SKANDINAVISKE (nordgermaniske) og TYDSKE (sydgermaniske) Folk, uden dog nogen sinde at bruge Udtrykket „nordisk,” der brugt i den Betydning kun kan före til Forvirring, for at betegne hele den nordgermaniske Klasse. Det er öiensynligt af alle oprindelige Sagn — og disse ere her sikkrere end Sprogene, da man i Virkeligheden, med Undtagelse af nogle faae, kjender dem bedre, og Sprogforskjelligheden desuden i den ældste Tid ikke engang imellem Nord- og Syd-Germaner kunde være til syndelig Hinder for en fri Ideudvexling — at man indenom den germaniske Stamme stedse har med to store Hovedafdelinger, eller, om jeg saa maa sige, Folkekredse at gjöre, der trods alt oprindeligt Slægtskab i den ældste Tid saa at sige

udgjøre hver en Verden for sig, hvori de selvsamme Sagn paa forskjellige Maader gjentage sig, og hvori tillige stedse en indre Modsætning aabenbarer sig mellem to mindre Afdelinger, hvoraf den ene repræsenterer et sydligt, den anden et nordisk Element, og det blandt Folkene omtrent paa samme Maade som Væner og Aser gjøre det blandt Guderne. Det er denne utvivlsomme indre Modsætning indenom selve Hovedafdelingerne, der gjør det umuligt for os at anerkjende Rigtigheden af Benævnelsen nordisk for en enkelt af disse, og vi antage derfor, hvad Nordgermanerne angaaer, at disses sydlige Afdeling (Sydskandinaverne), skjönt ingenlunde hørende til de tyske Folk, dog oprindeligt har bestaaet af flere med Angler og Goter nærmest beslægtede Folkeslag, der netop i Modsætning til de egentlige Nordboer benævntes og benævnte sig selv med den fælles Benævnelse Daner; thi det er en Misforstaaelse at troe, at dette Navn først fra en enkelt Stamme har udbredt sig over flere andre, da det tvertimod fra Begyndelsen af netop er en meget omfattende Benævnelse, der oprindelig kun grunder sig paa Folkenes, her de nordgermaniske Folks, ældste mythiske Forestillinger om de dem bekjendte Lande, hvilke de altid maatte betragte som det egentlige Midgaard eller den af virkelige og med dem beslægtede Mennesker beboede Jord, medens de selvfølgelig maatte ansee alle udenfor denne Grændse Boende for Jætter eller Umennesker og Barbarer og benævnte dem ogsaa saaledes. Vi skjule dog heller ikke for os, at selve Navnet Daner derfor i Virkeligheden slet ingen Berettigelse giver til at ansee dem for et andet Folk end de egentlige Nordmænd; thi det er ganske vist, at, om de end kun havde været en, da naturligviis i umindelige Tider i Danmærk indvandret, Afdeling af disse, saa vilde dog deres Lands Beliggenhed imod Syd og i den sydligste bekjendte Søs, i en Tid da Kundskaben om de fjærnere liggende Lande var høist dunkel og for Intet at regne, medens den af Troen betingede mythiske Betragtning af den bekjendte Verden endnu stedse var i sin

fulde Kraft, utvivlsomt ogsaa have givet Anledning til at de alligevel bléve kaldte Daner; og Antagelsen af deres Stamforskjellighed fra Nordmændene beroer saaledes alene paa den Kjendsgjærning, at Goter og Angler siges at være udvandrede fra de nuværende danske Lande, saavel som ogsaa paa Betragtningen af det nyere danske Sprog, hvis store Afvigelse fra Oldnorsk stedse vanskelig vil lade sig forklare, hvis man antager, at begge Sprog oprindeligt have været aldeles det samme. Det er derfor ogsaa kun under den Forudsætning, at de sydsandinaviske Sprog ikke ere oprindeligt nordiske i den samme Betydning som Oldnorsk, at vi ere tilbøielige til at indrømme et inderligt Slægtskab mellem disse og Oldengelsk, uden at vi derfor kunne dele Forfatterens Mening om dette sidstes ægte Nordiskhed, skjönt det dog vistnok er fuldkommen ligesaa langt fra vor Mening, at det derfor absolut maa ansees for at være en tysk Sprogart. Og vi ville ogsaa gjerne tilstaae, at det hele Sprogforhold i Sydsandinavién endnu er saa saare dunkelt, — da virkelig kritiske Undersøgelser desangaaende først i den allernyeste Tid ere paa-begyndte og Studiet altsaa endnu kun er i sin Barndom, — at der endnu aldeles Intet kan siges med Sikkerhed, og at det derfor vel er muligt, at det endelig bliver beviist, at det sydsandinaviske Hovedsprog dog i Grunden var oprindeligt nordisk, under hvilken Forudsætning da ogsaa dets nærmere Slægtskab med Oldengelsk maa bortfalde, som vi nu strax skulle see.

Det er, foruden den omtalte Anvendelse af Ordet „nordisk“ i en altfor viid Betydning, fornemmelig paa Benægtelsen af Gyldigheden af de af alle Grammatikere antagne Kjendemerker paa Ikke-Nordiskhed, at Forfatteren grunder sit Beviis for det oldengelske Sprogs oprindelige Nordiskhed. Han mener nemlig, at den passive Form, Brugen af Artiklen bagved, ikke foran, Ordet og. Infinitiv-Endelsen paa *a* istedetfor *an*, der hidtil ere blevne ansete for karakteristiske for de nordiske Sprog, men ikke findes i Oldengelsk, dog ikke bør ansees som tilstrækkelige Beviser for dennes Ikke-Nordiskhed,

da man meget let kan forklare, hvorledes det egentligt hænger sammen med denne Særegenhed, og den desuden rimeligviis først er opstaaet i en senere Tid. Men det forekommer os, at Forfatteren paa denne Maade kommer til at bevise mere, end han vist egentligt vil; thi om nu end saa var, at de anførte Særkjender ikke oprindeligt havde været mere organiske for Oldnorsk, end de nogensinde bleve det for Oldengelsk eller de sydtyske Sprog, saa vilde jo deraf kun følge, at han, da han ellers ikke anfører hvad der da til Erstatning herfor paa den anden Side kunde begrunde en større Adskillelse mellem Oldengelsk og f. Ex. Oldsaxisk, end man hidtil har antaget, istedetfor at bevise Oldengelskens Nordiskhed, blot havde beviist Oldnorskens Unordiskhed, eller snarere dens Udvikling af eller blotte Forvanskning fra et ikke-nordisk Sprog, hvilket dog sikkert er langt fra at være hans Mening. Men vi antage heller ikke, at Sagen forholder sig saaledes, som han vil fremstille den; thi skjönt han har aldeles Ret i at man skal undersøge, hvorledes Særegenhederne ved de oprindelige Sprog ere opstaaede, saa er det dog ikke rigtigt, naar man har med sideordnede Sprog at gjøre, at forklare det enes Afvigelser fra det andet som en Udvikling eller Forvanskning af dette; men man bør naturligviis gaae tilbage til et Ursprog, hvorfra de alle selvstændigt have udviklet sig; men paa denne Maade kan man rigtignok kun bevise den hele Stammes oprindelige Slægtskab og Eenhed, og derfor er det ogsaa en Misforstaaelse, *deraf* at ville bevise enkelte af Stammens Underafdelingers nærmere indbyrdes Slægtskab, end med de øvrige. Hvad nu den germaniske Stamme angaaer, da ligger vistnok dens Ursprog saa langt tilbage i Tiden, at man utvivlsomt gjør rettest i at sætte dets Periode langt forud for Indvandringen i de af Stammen nu besatte Lande, og Intet kan derfor være urimeligere, end, hvilket de grimmske Grammatikere dog ere allfor tilbøielige til, f. Ex. at forklare oldnorske Former som Forvanskninger fra Gotisk, der da skulde være mere oprindeligt; skjönt den

rette Sammenhæng dog kun er den, at begge Sprog have udviklet sig lige selvstændigt, skjönt paa forskjellige Maader, fra Ursproget, og denne organiske Udvikling, indtil de allerfineste Nuancer og med en forbausende Conseqvens, i Grunden langt tydeligere og med en langt større Sikkerhed lader sig paavise i Oldnorsk end Gotisk eller noget andet germanisk Sprog, det være saa gammelt det vil. De faa oprindelige germaniske Sprog, vi kjende — og oprindelige kalde vi dem, saalænge deres Organisme endnu ikke er bleven forstyrret ved en voldsom Paavirkning udenfra eller indre Sammenblanding, hvilket dog desværre altfor tidligt blev Tilfældet med dem alle, undtagen Oldnorsk i Island, hvor den endnu har bevaret sin Oprindelighed — have vistnok alle antaget den bestemte Form, hvori vi først lære dem at kjende, længe, længe for Folkevandrings-Perioden, og det har derfor ikke stort at sige, at den gotiske Bibeloversættelse og de ældste engelske og tyske Haandskrifter ere skrevne flere Aarhundreder förend de ældste islandske Böger, eller andre af de allerældste skriftlige Mindesmærker fra den nordiske Oldtid. Thi naar vi f. Ex. ved at sammenligne Brudstykkerne af Brage den Gamles Skjolddigt, der neppe er forfattet efter Aaret 800, og hvor Versformen og det bestemte poetiske Sprog umuliggjøre al Forandring, der er værd at tale om, fra de af Brage selv fremsagte Ord — naar vi ved at sammenligne dette Digts, eller de endnu langt ældre Eddadigtes Sprogform, med den ligesaa afgjort uforandrede Sprogform i Digte fra det 13de og 14de Aarhundrede, ikke ere istand til at opdage den allerringeste Forskjel, der fortjener at kaldes saaledes — thi Formforandringer som *es* til *er*, *vas* til *var*, *eðr* til *enn* o. s. v. ere jo af en aldeles underordnet Betydning, og desuden kjender man dem alle meget godt — saa vil man let indsee, at Nedskrivningstiden under saadanne Omstændigheder er af langt mindre Vigtighed end ellers, og saaledes er det altid naar man har med et virkelig oprindeligt og uforvansket Sprog at bestille. Men for dog klarligen at stille denne Sandhed

for Alles Öine, skulle vi dog ogsaa her anföre tre bestemte Vers fra forskjellige Perioder, og vi vælge saaledes som det ældste Exempel paa en navngiven norsk Digters Sprog fra c. 800, det første Vers af den maaske meest storartede Afdeling af Brages herlige Skjoldkvad, der handler om Thors Kamp med Midgaardsormen og lyder:

Þat erumk sent at snimma
sonr aldaföðurs vildi
alls við úri þafðan
jarðarreist of freista:
hinn er varp á víða
vinda öndurdísar,
yfir manna sjöt margra,
munnlaug föður-augum.

Det andet Exempel, vi ville anföre, er 500 Aar yngre og taget af den udmærkede Digters, Præsten Thormod Ólafsons Digt om Gunnar paa Hlidarende eller beröimte Oldtidsmænd overhovedet; det citeres i de yngre Pergaments-Haandskrifter af Njála og lyder:

Engr var sólar-slöngvir
sandheims á Íslandi,
hróðr er, af heiðnum lýðum,
hægr, Gunnari frægri:
njörðr, nam hjálma hriðar
hlífnumna tvo lífi,
sár gaf stála-stýrir
stórum tólf ok fjórum.

Det tredje Exempel endelig, vi ville tage, skal være fra den nyere Tid, og vi bemærke kun, at vi slet ikke vælge noget, der forsættigt er digtet i den Hensigt at efterligne Oldtidens Poesie, men et simpelt Vers, der blev digtet af den hjertelige islandske Psalmeskjald, Præsten Hallgrim Pétursson, dengang han i Aaret 1668 som gammel Mand for sidste Gang besøgte Althinget; det blev, som Indholdet viser, fremsagt i Anledning af et Besög i Gisle Magnussons fra Hlidar-

ende, dengang en af Landets mægtigste Mænds Tejt, og lyder som følger:

Hodda gengr stafstuddr
 stirðfætt meðal vírða,
 burðr var betri forðum,
 baldr at Gísla tjaldi:
 bann mun sízta sinni,
 seðjendr, hér kveðja,
 dýrbliks húngrs! darra
 dáðkunnuga runna.

Vi ville nu spørge alle dem, der kjende en organisk, af enhver voldsom Indvirkning udenfra uforstyrret, Sprogudviklings Væsen, om Forskjellen i disse mere end 800 Aar, og vi kunne gjerne føie til, hvad Island angaaer, lige indtil den Dag i Dag, ikke er forbausende ringe, og om man ikke under disse Omstændigheder har fuldkommen Ret til at slutte, at det oldnordiske Sprog ogsaa en 800 Aar før Brage næsten aldeles har haft det samme Udseende? Anledningen til Forandring var idetmindste langt mindre i en Tid, da Nordmændene ikke stode i nogen saa levende Forbindelse med den øvrige Verden som i den senere historiske Tid, i hvilken Sproget dog saa overordentligt lidet har forandret sig; og vi kunne derfor heller ikke indrømme Rigtigheden eller Sandsynligheden af Forfatterens ovenberørte Mening, at Oldengelsk og Oldnorsk dog maaskee før og ved Anglernes Udvandringstid kunde have været omtrent det samme, eller i det Hele taget lægge nogen synderlig Vægt paa de gotiske og oldengelske Bøgers vistnok, hvad Aarene angaaer, betydeligt større Ælde, end de ældste oldnordiske Digte af navngivne Skjalde. Vi ere overbeviste om, at Nordmændenes og Anglernes Sprog i det 3dje Aarhundrede ikke lignede hinanden synderligt mere end Sproget i det herlige Beowulfskvad ligner Sproget i Atlamál eller Brages Digte, og vi ville modsætte os enhver Nedværdigen af Eddadigtenes, hvad consequent Formudvikling og meget andet angaaer langt fuldkomnere, Sprog til en blot

Fordreining fra Gotisk eller Anglisk, med den samme Indignation, hvormed Forfatteren selv modsætter sig det oldengelske Sprog og Literaturs Fortydsknning.

Vi mene, at det af det Foregaaende maa være klart, at Forfatteren derfor ikke heller har saa ganske Ret, naar han i en Anmærkning bebreider Rask, at han forsvarede Oldengelskens Unordiskhed, hvorved han forstod dens Ikke-Overeensstemmelse med Oldnorsk, eller i denne Henseende kun kalder ham Tydskernes Eftersnakker; thi Rask er jo netop en af Hovedauthoriteterne i denne Sag og det en i høieste Grad competent. Men det forekommer os ogsaa i det Hele taget at Forfatteren paa mange Steder driver Modstanden mod alt Tydsk altfor vidt, og dette kan dog kun være grundet paa en Misforstaaelse; thi det er i Virkeligheden ikke det oprindelige og ægte Tydske, vi skulle gjøre det til vor Opgave at bekjæmpe, men ene og alene den romerske Fordærvelse, der i en tidligere Tid har indsneget sig i Tydskland og ganske anderledes gjort sig til Herre der i Landet end i noget andet germanisk Land — en Omstændighed, man vistnok høiligen maa beklage, men som dog ingenlunde giver nogen tilstrækkelig Grund til derfor at forskyde Tydskerne fra det germaniske Broderskab. Ingen kan vist mindre end vi ønske at betage den ægte Nordiskhed noget af dens sande Værd og Berømmelse; men vi maae dog tilstaae, at vi ikke troe, at der har været nogen synderlig Forskjel paa dennes og den oprindelige Tydskheds Charakter, og hvad Nutidens Tydskere angaaer, saa maae vi dog lade dem vederfares den Retfærdighed, at der iblandt dem have været og endnu ere mange Mænd, der ligesaa godt have forstaaet den ægte nordiske Charakter og omfattet Studiet af den nordiske Oldtid med en ligesaa stor Kjærlighed som nogen i selve Norden. Tydskere og Skandinaver ere utvivlsomt Brødre, der, istedetfor at kives indbyrdes, bør kjæmpe Side om Side for at hævede den germaniske Aand og oprindelige Civilisation den den tilkommende Plads i Verdenshistorien, som idetmindste

fuldkomment ligeberettigede ved Siden af den længst forgangne græske og romerske Herlighed. Dette er et Maal som vi troe at det er fuldkomment Umagen værdt at kjenpe for, men den Betragtningmaade derimod, at det skulde være Skandinavernes Livsopgave stedse klarere og klarere at føle sig som en evig Modsætning til Tydskheden, ville vi aldrig kunne fatte, og det netop ikke fordi vi troe at tænke paa ægte nordisk Viis.

Vi have ikke troet at burde tilbageholde disse Modbemærkninger imod nogle i den meddeelte engelske Artikel udtalte Anskuelser, der forekom os mindre rigtige, skjönt vi, som sagt, ere aldeles enige med Forfatteren i den egentlige Hovedsag og mene, at man maa være ham høiligen takskyldig fordi han saa frimodigt og uden Omsvøb har villet fremstille det Sande eller Usande i de forskjellige Benævnelser, Oldengelsk, Angelsaxisk og Saxisk, og ligefrem bryde med den Fordom, der i denne Henseende var bleven saa udbredt saavel i England som andre Steder. Vistnok findes der ogsaa endnu nogle Steder, som vi ikke have omtalt, og hvorom vi dog kunde have haft Adskilligt at bemærke, da vi heller ikke der ganske kunne være af Forfatterens Mening, som f. Ex. i det, han siger om den tydske Skrivemaade af den oldengelske *w*-Lyd med et *v*, og *th*-Lydens Almindelighed i Danmark endnu o. s. v.; men da de gjorde Bemærkninger allerede ere blevene vidtløftigere end vi i Begyndelsen havde ventet, og disse smaae Enkeltheder i sig selv ikke ere af stor Vigtighed, saa ville vi hellere ganske lade være at indlade os videre herpaa og kun slutteligen anføre nogle af de omtalte Beviser for, at, om end de gamle Anglers Sprog ikke oprindeligt kan siges at være nordisk i samme Betydning som Oldnorsk, saa slutte de sig dog, hvad Fortids-Sagn og Historie angaaer, langt nærmere til Sydskandinaverne eller Danerne end til de nedertydske Saxere eller noget andet med dem beslægtet Folk.

Det er nu vistnok vanskeligt, naar man har med saa beslægtede Folk at bestille som Tydskere og Nordboere ustridigt ere, med Bestemthed at drage en fast Grændse mellem hvad der tillører hver især af disse, og fornemmelig bliver dette næsten til en Umulighed, naar det er med Beboerne af selve Grændselandene man har at beskæftige sig, saaledes som det dog under alle Omstændigheder er Tilfældet med de ældste Udvandrere til England. Hvis det forholder sig rigtigt, som vi i det Foregaaende have antaget, at hele den germaniske Stamme egentligt snarest burde deles i to store Afdelinger, saa have vi her tillige to sideordnede Sagnkredse, der vistnok hver for sig have udviklet sig uafhængigt af hinanden, men dog alligevel, da begge oprindeligt gaae ud fra de samme Urforestillinger, i Grunden kun ere en Gjentakelse af det samme, og det vil saaledes indsees, at man stedse maa være høist varsom med at slutte, om noget er tydsk eller nordisk, da det jo ofte ligesaa godt kan være begge Dele. Det er saaledes omtrent sikkert, at de Sagn, der hos os have været henførte til de danske Lande, om Skjoldunger, Budlunger, Huner o. s. v., i Tydskland have været lokaliserede i dettes sydlige Egne, i Bayern, Schwaben, langs med Donauen o. s. v., medens derimod Ynglingesagnene, der i Norden, ganske rigtigt, henførtes til Sverrig og Oplandene i Norge, i Tydskland maatte være at søge i Thüringen og der østen for — hvoraf der heller ikke ganske savnes Spor i de, desværre altfor magre og altfor meget forvanskede, tydske Kilder — samt endelig de mere mørkladne Niflungesagn, der utvivlsomt hos os oprindeligt have været henførte til Norge, forsaavidt man tænkte sig Skuepladsen for hine Begivenheder i noget af almindelige Mennesker beboet Land, hos Tydskerne ogsaa oprindeligt maae have været satte i Forbindelse med Landets nordvestligste Beboere, ligesom ogsaa Saxerne i alle ægte tydske Sagn ville findes at staae i omtrent det samme Forhold til Landets øvrige Beboere som Nordmændene i vore Sagn til de Danske og Svenske. Under disse Omstændigheder vil man derfor

indsee, at det ikke altid er nogen let Sag at afgjøre, der hvor de to Sagnkredse stöde sammen, om man bör betragte de paagjældende Sagn og Tildragelser som hörende til den tyske eller den nordiske Kreds, og Vanskeligheden formindskes heller ikke derved, at der, foruden den sædvanlige og naturlige Sammenblanding og Forvirring paa Grændsen, ogsaa finder den Besynderlighed eller maaskee snarere, efter Maximen „les extrêmes se touchent,” Ikke-Besynderlighed Sted, at Forholdene paa hver enkelt Sagnkredses nordligste og sydligste Yderpunkter ofte forunderligt stemme overeens. Men det kan paa den anden Side ikke negtes, at man ved at undersøge Sagen paa denne Maade dog maaskee til Slutningen kan faae en tydeligere Forestilling om dens egentlige Sammenhæng end ellers, og vi skulle nu derfor först vende os til Anglerne selv for at erfare, om de oprindeligt skuede imod Nord eller Syd, naar de satte deres ældgamle Sagn i den organiske Forbindelse med en fuldstændig og afsluttet Sagnkreds, hvoraf det er en stor Misforstaaelse at ville undersøge dem, omtrent som om man vilde beröve en Blomst nogle af dens Blade, og dog paastaae, den var heel.

Det er en bekjendt Sag, at Anglernes første og vigtigste Historieskriver, Beda, skrev sin beröimte Kirkehistorie mere end eet hundrede Aar efter at Christendommen först havde faaet Indpas i England, og Forholdet bliver her derfor gaaende det samme som med den gamle islandske Literatur, hvis egentlige Stifter, Are Frode, ogsaa först begyndte at skrive efterat Christendommen i over hundrede Aar havde været gjældende i Landet. Hos os forholder det sig desuden ogsaa saaledes, hvad Sagn og Historie angaaer, at man ved den Tid, da en bevidst Nedskrivning af Sagaer og alvorlig Tænkning over Fortidens Begivenheder begyndte, aldeles ikke med nogen Sikkerhed erindrede virkelig historiske Tildragelser længere end noget over 200 Aar tilbage i Tiden, eller omtrent igjennem 6—7 Generationer, og at fölgelig ingen sand Historie i Norden kan siges at begynde förend i Slutningen

af det 9de Aarhundrede. Det er heller ikke let tænkeligt at Folk uden at optegne noget eller indhugge i Stene eller paa anden Maade søge at komme Hukommelsen til Hjælp, i Virkeligheden kunne erindre de historiske Begivenheder længere tilbage — thi med de mythiske Sagn er det en ganske anden Sag, da disse i deres hele Væsen ere saa sammenvoxede med Folkets Vedtægter og meest almindelige Forestillinger, at det nok kan forvirre og sammenblande dem, men aldrig ganske forglemme dem uden tillige at opgive sig selv — og vi skulle saaledes ogsaa finde, at Forholdet i denne Henseende hverken hos andre Følk eller, hvad der her nærmest angaaer os, hos Anglerne er anderledes, end i Norden. Alt hvad der i England ligger forud for Slutningen af det 5te Aarhundrede, er ikke alene fuldkomment ligesaa dunkelt og indviklet som Harald Haarfagers Regjeringstiltrædelse i Norge eller Landnamstiden i Island, men bærer endog i langt høiere Grad Spor af at være sammenblandet med mythiske Sagn og Forestillinger, saaledes at endog de mythiske Konger i de gamle Stamlande ere blevne til Anførere for Udvandrer-Colonier til England; hvilket dog kun er en ganske naturlig Følge af, at denne Udvandring har taget en langt længere Tid, og at dens Begyndelse ligger forholdsviis langt længere tilbage fra den virkelige Histories Daggrye i England end dette er Tilfældet med den norske Udvandring til Island i dens Forhold til Historiens Begyndelse i Norden. Vi kunne derfor ikke hos de ældste engelske Historieskrivere, der desuden ogsaa skreve paa Latin og altsaa derfor havde mindre Grund til at være virkelig folkelige, vente at finde hverken tydelige Udtalelser eller klare Forestillinger om Anglernes oprindelige Stamlande, da Erindringen om disse i Bedas Tid for længe siden maatte være fordunklet og kun de mythiske Sagn blevne tilbage, hvilke oprindelige Sagn, der endog undertiden allerede vare lokaliserede i det nye Fædreland, hine historiske Forfattere af bare Lærdom dog sædvanligt ansaae det for at være under deres Værdighed at optegne.

Men heldigviis er der dog bevaret eet, og det et virkelig oprindeligt og ægte engelsk Mindesmærke om hine Sagn, der i fordums Dage vare Folkenes Eet og Alt, det herlige og ældgamle Beowulfskvad nemlig, et Digt, hvis Affattelsestid det er ligesaa vanskeligt at bestemme som Homers og Eddadigtene; da den utvivlsomt ligger førud for al Historie, og Digtet vistnok — senere Interpolationer og Forandringer, der forresten ikke ere nær saa mange, som det almindeligt antages, naturligviis fraregnede — kan have været kvædet af Anglerne længe førend Udvandringen foregik til England. Det er derfor dette Digt vi først og fremmest maae holde os til, naar vi ville faae at vide, til hvilken Sagnkreds Anglerne oprindeligt nærmest have sluttet sig, enten den nordiske eller tyske, og i denne Hensigt maae vi nu derfor korteligt gennemgaae Digtets Indhold.

Det fortælles, at der i fordums Dage (i Tidens Ophav) fandtes i Scedelandet et Kongebarn, der slumrende i et Skib var drevet hen til Landet over Vandene, uden at nogen kunde sige, hvorfra han kom. Dette Barn var Scyld Sceffing, hvilket sidste kun er et Appellativ, der vistnok staaer i den nærmeste Forbindelse med Sagnene om Skjold og alle Sökonger, men aldeles ikke behøver at betegne hans Faders Navn, da denne sikkert har været Odin ligesaavel efter de engelske som de nordiske Sagn. Fra denne Scyld, der blev Hersker over Danerne og alle dem, der boede ved „Hvalens Vei,” d. e. Sönationerne, nedstammede siden Skjoldungerne, og hans Sön var Beowulf, der herskede over Scedelandet i Skjoldungehallen, efterat Faderen, mæt af Dage og Berømmelse, var draget tilbage over Havets Vei, didhen, hvorfra han oprindeligt var kommen, uden at nogen kunde sige hvorhen det var, han gik. Beowulfs Sön var den høie Healfdene, Faderen til Heorogár, Hróðgár og Hálga, hvoraf de to sidste ere noksom bekendte fra vore egne Sagn, og den ene, Hróðgár, er en af Hovedpersonerne i det oldengelske Digt, som Hersker over Skjoldungefolket, og den der byggede det

berømte Kongesæde, Heorot. I hans Alderdom mødte han den Ulykke, at en frygtelig Havjætte, som Folkene kaldte Grendel, hver Nat kom og forödede hans herlige Hal og dræbte de Hirdmænd, han kunde faae fat paa, men den gamle Konge sad sørgende over sine Hertes Tab og det hele Land betoges af Rædsel. Det hørte Beowulf Ecgþeow's Søn, Kong Hygelác Hreðels Süns, Weder-Geaternes Herskers, Hirdmand og Frænde, og med nogle tappre Mænd tog han Orlov og seilede til Heorot, hvor han ikke alene dræbte Jættten men ogsaa Jættens Moder, der naturligviis var langt værre og frygteligere. Herved blev Beowulf berømt over den hele Verden, og efterat have modtaget kongelige Gaver af Hróðgár, drog han tilbage til Kong Hygelác, der senere faldt i Kamp med Friserne, og efterlod Riget til sin Søn Hearðreðe, i hvis Mindreaarighed Beowulf beherskede Landet og først blev virkelig Konge efterat Hearðreðe var falden i Kamp med Ongenþeow's Sønner. Efterat han derpaa havde behersket Wedernes Land i lang Tid og med stor Berømmelse, saaledes at ingen vovede at angribe hans Rige, blev han ogsaa i sin Alderdom truffet af den samme Ulykke, som den han i sin Ungdom havde befriet Hróðgár fra, at nemlig et frygteligt Uhyre, her en ildsprudende Drage, begyndte at ödelægge hans Land og forfølge hans Mænd; og nu gik den gamle Helt, ledsaget af sin yngre Frænde Wigláf, Weohstán's Søn, den eneste Tilbageblevne af Wægmunding-Slægten, selv imod Uhyret, hvilket han ogsaa nedlagde, men først efter selv at have faaet sit Banesaar. Alle bleve nu bedrövede ved Heltens Död, og man begyndte at frygte for at Franker og Friser nu ikke vilde vente med at fornye det gamle Fjendskab, da de ikke længer havde ham at frygte, og sørgende höilagde derfor Geaternes deres faldne Forsvarer paa Hronesnæs ved Süens Strand, hvorfra hans Höi, saaledes som han selv havde önsket det, kunde sees i Frastand af de forbiscilende Brenninger, et Folk, med hvis Fyrste, Brecca, Beowulf i sin

Ungdom havde bestaaet en Veddekamp — men hans Frænde Wicgláf blev hans Eftermand i Herredømmet over Wederfolket.

Dette er omtrent Indholdet af det smukke og ældgamle Digt, og der have været forsøgte mange Forklaringer af de i samme forekommende dunkle Steder, og man har paa forskjellige Maader søgt nærmere at bestemme Skuepladsen for de fortalte Begivenheder. Os forekommer det nu under alle Omstændigheder at være aldeles klart, at, hvorledes man saa end vil bestemme de enkelte Smaarigers Beliggenhed, saa maac de dog alle ustridigt ansees som blotte Dele af det store Skjoldungerige, hvori Overkongerne egentligt kun vare det af Navn, men i Virkeligheden slet ikke mægtigere end Underkongerne, og „Scedelandet” = „Skeiðlandet” eller „Sölandet” bliver saaledes kun en anden ganske adæquat og høist naturlig Benævnelse paa Danmark, om hvilket det ikke alene er, en faktisk Sandhed, at Riget ligger spredt i Söen, men hvorom det ogsaa fra Arilds Tider har været den oprindelige Forestilling, at Söen „gik der ud og ind.” Intet kan være saa urigtigt som den Mening, der dog nu vistnok er den meest almindelige blandt Historikerne, at Dane-Navnet først er opstaaet i en senere Tid, da det, som ovenfor anført, netop er det ældste og oprindeligste om Indbyggerne overhovedet i disse sydlige Lande; thi negative Beviser, hentedede derfra, at uvidende fremmede Forfattere først i en senere Tid omtale det og mere betjene sig af de enkelte lokale Navne, betyde ikke stort, naar man derimod kan stille saa vægtige positive Beviser som et ældgammelt indenlandsk Digt, der fra Begyndelsen til Enden gaaer ud fra den Grundanskuelse, at alle de omhandlede Personer, enten de saa forresten ellers kaldes Friser, Angler, Jyder (Geátas) eller Vendler o. s. v., dog ligefuldt ere Daner — og saalænge man ikke ligefrem vil tilstaae dette, saalænge vil man stæse indvikle sig i den ene Modsigelse efter den anden, naar man skal til at forklare Beowulfskvadet. Vi kunne være overbeviste om, at Anglerne fra de allerældste Tider have aaseet sig selv for

danske, skjönt det mindre omfangsrige Navn i en Tid, da hver enkelt Stamme var et Rige for sig selv, jo altid, og ikke mindst efter Udvandringen, maatte være det almindeligste, og alene denne Anerkjendelse maa i Virkeligheden være tilstrækkelig til at bevise, at de engelske Oldtidssagn absolut maae slutte sig til den sydiskandinaviske Sagnkreds, om end ikke dette endnu langt tydeligere lod sig godtgjøre ved enkeltviis at gennemgaae de forskjellige opbevarede Sagn og nøiagtigt sammenligne dem med de nordiske. Men heldigviis er dette nu ingen Umulighed, og skjönt vi her ikke, paa Grund af at det vilde blive altfor vidtløftigt, kunne indlade os paa nærmere at udvikle dette, saa kunne vi dog med fuld Vished ansee det for en afgjort Sag, at de engelske Sagn, saa langt fra at staae i nogen Modstrid til de nordiske, netop kun supplere det, som vi nu mangle i disse, og at det Væv af Sagn, der fra ældgamle Tider har været udbredt over disse Lande, først da kan klarligen anerkjendes i sin organiske Heelhed, naar saavel de islandske som de oldengelske Kilder tilbørligen benyttes og sammenlignes. Vi mangle f. Ex. endnu for største Delen alle de gamle Sagn om de mythiske Herredskonger i Danmark, der maae have regnet deres Slægt fra Dan ligesom de tilsvarende Konger i Norge regnede deres fra Nor, og skjönt Saxo anfører en ikke ringe Deel af disse Sagn, saa er dog hans Fremstilling ofte saa forvirret — idet han, hvilket forresten ikke er at forundre sig over, altfor ofte sammenblandede dem med de egentlige Skjoldungesagn eller norske Lokalsagn — at man ikke kan faae noget tydeligt Billede af den egentlige Sammenhæng. Men, som sagt, denne Mislighed afhjælpes for en stor Deel ved Sammenstillingen med de oldengelske Kilder, og man kan endog ved indbyrdes at sammenligne disse bringe det saa omtrent paa det Klare med idetmindste Jyllands og Angels mythiske Oldtidshistorie. Vi lære saaledes f. Ex. af Beowulf, at Kong Hroar Halfdansson, der i vore egne Sagn siges at have erobret en Deel af England (Angeln), virkelig ogsaa efter de oldengelske

Sagn maa have hersket i disse Egne, og det er fra Jylland at Beowulf, hvis nordiske Navn vilde være Bjólfr, drager hen for at befrie ham for et Söuhyre, ganske ligesom Bödvar Bjarke i vore egne Sagn drager fra Norge til sin Brodersön, Rolf Krake i Leire, og ogsaa der begynder sine Heltebedrifter med at nedlægge et Uhyre, der ved Juletid besøgte Hallen og som alle vare rædde for; ikke at tale om, at den hele Fortælling i Beowulf er saa skjaldmæssig og overeensstemmende med de Forhold, der skildres i vore egne Sagaer, og fornemmeligt det Træk, at det er en Havjætte, der huserer i Danmark, medens det naturligviis maatte være Bjergtrolde, der forvolde Meen i Norge, er saa karakteristisk som noget kan være og ganske som om det var afpasset til at afgive den organiske Modsætning til de norske Sagn, og det er det ogsaa uden Tvivl skjönt ubevidst.

Ved endvidere at sammenligne de oldengelske Kongerækker, der bestaae af ægte og oprindelige, men af uvidende Munke aldeles vilkaarligt sammensatte, Led med Efterretningerne i Beowulf og Widsödkvadet, kan man endog næsten ganske fuldstændigt udfinde den gamle jyske Kongeslægt, og man seer med Glæde, hvorledes Alt endnu ganske stemmer overeens med vore egne skrevne Sagaer og lokale Traditioner og Stedsnavne. Vi finde saaledes, for at bruge de tilsvarende nordiske Navne, at den mythiske Stamfader for denne Slægt maa have heddet Védagr, og at hans Sön igjen var Védrgils, Faderen til Hengist og Horsa, af hvilken første igjen Hreðel, der i vore Sagn ganske rigtig kaldes Hreiðarr og var Fader til den Hringja, som Hjörleif Hálf's Fader i Norge ægtede,¹ maa have været en Sön, og han

---

¹) Man sige ikke, at vi her ikke tage Hensyn til Chronologie; thi vi ere overbeviste om og kunne, om nödigt gjøres, bevise det, at alle de norske Kongerækker lige indtil een eller to Generationer för Landnamstiden samt hele Ynglingatal og Skjoldungerækken og alle ægte Oldtidssagaer, som f. Ex. om *Hálf*, *Örvarodd* o. s. v. kun for-

var igjen Fader til Höðkon, Herbald og Hugleik; Horsa derimod maa have været Fader til Vèmund, der maaskee var Beowulfs Farbroder, og hans Søn var Vèstein, Vèleifs Fader. At denne Slægt staaer i den inderligste Forbindelse med den mythiske Kongeslægt i Sogn i Norge, der regnedes fra Vègarð, derom kan der ingen Tvivl være; thi der forekomme ogsaa stedse, og det heelt ned i den historiske Tid, Navne som Vèmundr, Vèðrormr, Vèsteinn o. s. v., og vi forundre os nu ikke længer óver, at det Folk, som Hugleik beherskede, kaldes „Weder” eller „Weder-Geàtas,” d. e. „Vèðr-Jótar,” naar vi tillige see, at dette Ord „vè” og „vèðr,” hvis Helligheds-Betydning er bekjendt nok, ogsaa stedse forekommer i Kongeslægtens Navne. Heller ikke kunne vi længer forundre os over Jydernes gamle Navn

---

tælle om mythiske Sagnhelte, der maaskee aldrig have været til, men om hvilke Sagnene dog ere saa ældgamle, at om vi f. Ex. havde Efterretninger fra Hórdaland i Norge fra det 3die Aarhundrede, saa vilde vi ogsaa dengang have forefundet der en Kongeslægt, der meente at nedstamme fra Hálf Sökonge o. s. v. Intet kan derfor være mere frugtesløst end at ville gjøre denslags Sagn til Historie og f. Ex. søge Atle Budles Søn eller Jörmunrek og Thjodrek i historiske Goter-Konger; thi man overseer her stedse, at det fra Begyndelsen af er gaaet saaledes hos alle Folk, at, naar de ikke længer erindrede de virkelige Tildragelser — og denne Erindring gaaer, som sagt, kun saare kort tilbage, naar Intet har været skrevet i Forveien —, saa begynde de strax paa de mythiske Sagn, de godt erindre; og det be-roer derfor alene paa den Tilfældighed, om det ene Folks historiske Periode begynder förend det andets, at den samme mythiske Person f. Ex. kan forekomme hos Anglerne i det 4de Aarhundrede, medens den hos Nordmændene först forekommer i det 8de; thi, som sagt, disse Sagnhelte kunne rykkes saa höit op i Tiden som det skal være. Vi vide nu vel, at dette maaskee er en noget nye Anskuelse, der vistnok vil finde mange Modstandere, idetmindste saalænge dens Rigtighed ikke kan uomtvisteligt godtgjøres med flere og vægtigere Grunde end vi her have Leilighed til at fremsætte; men indtil dette kan skee, maae vi dog lade os nöie med det; vi her blot have kunnet antyde.

„Reiðgotar” eller „Hræðgotar,” naar vi først have indseet, at ogsaa det staaer i den inderligste Forbindelse og aldeles stemmer overeens med de fornemste Persons-Navne i selve Kongeslægten, der jo altsaa ere Hengist, Horsa og Hreðel; men vi maae tvertimod finde det høist naturligt, at Huggleiks og Beowulfs Kongeborg ogsaa netop hedder Hreosnaburh, og hermed forekommer det os da ogsaa, at det paa det fuldkomneste stemmer overeens, at Byen Horsens, i hvis Nærhed det gamle Kongesæde vistnok maa søges, ogsaa stedse har haft en Hest i sit Vaaben, eller at de sønderjydske Bønder endnu almindeligt skulle have udskaarne Hestehoveder foran paa deres Huse.¹ Men vi kunne dog ikke her gaae ind paa nærmere at udvikle den inderlige Forbindelse alt dette forudsætter med Skilfingeætten, der ogsaa saa meget omtales i Beowulf, og vi bemærke derfor kun, at Herbalds og Höðkons Skjæbne uvilkaarligt erindrer om de svenske Kongebrødrer, Eriks og Alfreks, Agnes' og Skjalfs Sønners, forunderlige Kamp med *Bidseler*. Men dette fører igjen, forat gjøre Sagnmæssigheden af det hele desmere indlysende, endog tilbage til den græske Mythe om *Hestetammeren Kastors* og hans Broder *Pollux's* Død, og vi maae tillige indrømme, at Fristelsen for Saxo maa have været overmaade stor til, som han ogsaa gjør, at drage Sagnet om Höðr og Baldr, Forbilledet for alle Brodermord, med ind i de almindelige Fortællinger om Oldtidskonger, da selv disse Sagn i deres inderste Væsen vare saa overmaade mythiske, og de samme Tildragelser, der før havde foruroliget Guderne, nu ogsaa virkelig troedes at have gjentaget sig i deres Ætlingers Slægt paa Jorden. Men foruden det Anførte lære vi ogsaa af Beowulfdiget det ægte Sagn om Hengist at kjende i al sin Oprindelighed; thi efter dette døde han ikke i England, som en senere Tid fortalte, men blev derimod dræbt i Frisland af Friserkongen Finn, efterat han først havde erobret

¹) See N. M. Petersens Danm. Hist. i Hedenold, 1854, I. 65. Anm.

hans halve Land, og saare naturligt bliver det da ogsaa, at hans Sønnesön, Huggleik, tillige maa falde i Slag mod Friserne, da jo Jyderne, siden Hengists Fald, netop maae tænkes som staaende i et fjendtligt Forhold til disse. Og dog kan det ikke negtes, at det paa den anden Side var ligesaa naturligt, at de til England udvandrede Jyder kunde mene, at Hengist selv havde staaet i Spidsen for dette deres Tog; thi denne Troe beviser jo kun, at selve Udvandringen er foregaaet i en saa fjærn Fortid, at man intet paalideligt erindrede om den, da man begyndte at nedskrive Efterretningerne. Det samme vilde derfor ogsaa uden Tvivl have været Tilfældet i Island, hvis Udvandringen dertil havde ligget ligesaa langt tilbage fra Nedskrivnings-Tiden som i England; thi man vilde da rimeligviis, istedetfor at man nu veed at berette aldeles paalidelige Kjendsgjærninger om Ingolf, have fortalt, at hans mythiske Stamfader Hormund Greipsson var Islands første Landnamsmænd.

Men vi ville ikke længer opholde os herved og skulle nu kun anføre et sidste Exempel af det gamle Digt, der maaskee endnu tydeligere end de andre kan godtgjøre, at det i sit Indhold virkelig slutter sig til nordiske Sagn, da det utvivlsomt synes at antyde, at Beowulf selv endog maa have staaet i et nærmere Forhold til Nordmændene og Norge end man har været tilbøielig til at antage.

Den Breca, Brentingernes Fyrste, med hvem Beowulf svømmede omkaps i sin Ungdom, kan nemlig ikke være nogen anden end den Brage eller Brake, om hvem Saxo fortæller, at han senere ægtede Erik den Ordsnildes Moder, eller snarere, han var en Sønnesön af ham, og her have vi da endnu et yderligere Beviis for, hvorledes alle disse Sagn staae i den nærmeste Forbindelse med Sagnene om Frode. Denne Brage har utvivlsomt været af Thrym Agdessons Slægt, hvis Rige var paa Öerne ved Agder i det sydligste Norge, og skjönt vi kunde anføre mange Beviser for, at dette virkelig har forholdt sig saaledes, saa maae vi dog her ind-

skrænke os til at bemærke, at man endnu i Norge viser denne Kong Brages Høi paa Bragernæsaasen,¹ og at ogsaa han er bleven høilagt paa Strandbredden som Beowulf og Örvar-Odd, der lod sig begrave paa Jædderen, for, efter det norske Folkesagn, at kunne ogsaa efter sin Död høre Bölgernes Brusen og Bjergenes Drøn. Denne Omstændighed er af ikke ringe Vigtighed; thi den viser, hvor nöte det ene Sagn maa have været knyttet til det andet, idet begge Helte, der i deres Ungdom havde bestaaet en Veddekamp sammen, ogsaa efter Döden paa en Maade vilde kappes om at være et Forsvar for deres Folk, den ene for Jyderne, den anden for Egderne, og begge derfor lade sig høilægge paa samme Maade. Det er heraf öiensynligt, at man har med ældgamle Sagn at bestille, der staae i den inderligste Forbindelse med de nordiske og danske Landes ældste Bebyggelse, og man maa derfor ikke tænke paa at drage dem ned til en historisk Tid men snarere rykke dem saa høit op som muligt og ingenlunde forestille sig, at Forhold, som vi först høre omtale i det 8de Aarhundrede, ikke derfor alligevel kunne være mange Aarhundreder ældre, skjönt vore Efterretninger om dem kun gaae saa kort tilbage i Tiden, og et høist vigtigt Argument i denne Henseende afgiver nu netop endvidere denne Beowulfs Høilæggelse. Naar han nemlig knytter sit Önske om at begraves ved Strandbredden til den Forhaabning, at Brentingerne da des bedre ville kunne see hans Høi fra Havet, naar de i Frastand seile forbi, saa ere disse Ord saare mærkelige, da de forudsætte det som noget sædvanligt, at Brentingerne ofte maa komme der forbi. Men disse Brentinger kunne nu, efter hvad vi ovenfor have anfört, ingen andre være end Folk fra det sydlige Norge, og nu bliver den mærkelige Forbindelse mellem Skiringssal paa Vestfold og Hedeby i Slesvig, hvorpaa Prof. Munch först har henvendt Opmærksomheden, af overordentlig Vigtighed;

---

¹) See A. Faves Norske Folkesagn, 1844. S. 148.

thi Nordmændene maatte jo, naar de aarligen droge til Hedeby som til et almindeligt Handelsmarked, netop sædvanligt komme forbi Horsensfjord, og man kan da let forklare sig, hvorledes Beowulf med Sikkerhed kunde vente, at hans Hoi nok vilde sees af Brentingerne, naar den blot laae nær nok ved Söen. Men det bliver da tillige klart, at denne Forbindelse maa ansees for langt ældre end man hidtil har antaget, da den öiensynligt taber sig i den fjærneste mythiske Oldtid og allerede har været i Gang længe för Anglernes Udvandring til Britannien, og hvis ikke dette blandt andet tilstrækkeligt godtgör, at Anglerne fra Arildstider have staaet i nöie Forbindelse, ikke alene med Danerne, til hvilke de hörte, men ogsaa med Nordmændene, saa maa man virkelig være meget mistroisk af sig.

Vi kunde endnu tilföie mange Beviser for, at de oldengelske Sagn tilhöre den danske og nordiske Sagnkreds, og ved f. Ex. at gennemgaae Sagnene om Amleth (Amlóði) og Irmenthude (Jörmunþúðr) og vise deres oprindelige Sammenhæng med det, der i Beowulfskvadet fortælles om Ubbes og Hagleiks Kone, tillige eftervise, at, skjönt begge Sagn gribe ind i hinanden, og det ene, hvad de mythiske Tildragelsers Lokalisation angaaer, tilhörer det nordlige, det andet det sydlige Jylland, saa er det dog saa langt fra at Saxo, saaledes som man nu saa gjerne vil have det, har rövet noget fra Anglerne, at han tvertimod kun har fortalt et Sagn, der, ligemeget hvor saa Begivenhederne end tænktes at have tildraget sig, dog ikke mindre var bekjendt over det hele Danmark eller Sverrig og Norge end i det blotte Landskab Angeln ja maaskee fortaltes med enkelte Afvigelser over hele den germaniske Verden. At det idetmindste var ligesaa bekjendt i Norge og i Island som i de Lande, hvorfra Saxo nærmest hentede det, det beviser blandt andet Snæbjörns mærkelige Vers, der citeres af Snorre i hans Edda og er langt ældre end Saxos Fortælling og fuldkommen ligesaa oprindeligt som noget engelsk Sagn om Amleth men dog neppe

vilde være ganske forstaaeligt, hvis ikke Saxo netop havde nedskrevet, hvad han havde hørt om denne. Den islandske Digter, der rimeligviis har været en af Hákon Jarls Skjalde, skildrer her nemlig Havets Rædsler, idet han dog kun i Forbigaaende kommer til at omtale det, for desbedre at kunne fremhæve Jarlens Uforfærdethed paa Söen, paa en høist karakteristisk og poetisk Maade, der ganske stemmer overeens med alle gamle Forestillinger om hiint vaade Element, hiin frygtelige „höfuðskepna,” og vi kunne saa meget mindre afholde os fra at anføre det her med Oversættelse, som det ved Sveinbjörn Egilssons og Finn Magnusens Bearbejdelse og fremtvungne unaturlige Ordstilling er berøvet al Poesie og ingen Idee kan give om Billedets oprindelige Storhed. Snæbjörn kvad:

„Hvatt kveða hræra gróttá
hergrimmastan, skerja
út fyrir jarðar-skauti
eyluðrs nú brúðir:
þær er lúngs fyrir löngu
liðmeldr, skipahliðar
baugskyndir rístr barði
ból, Amlóða mólu.”

„Man siger, at den evige Malströms¹ Døttre (Bølgerne)

---

¹) *Eylúðr*, der ogsaa er et af Odins Navne, kan saavel oversættes ved „evig Malström,” som vi her have gjort, som ved „Ökværn,” thi *lúðr* betegner egentlig oprindelig kun det som suser og bruser, og man kan altsaa let indsee, hvorledes det afvejlende kan bruges til at betegne tilsyneladende saa ulige Gjenstande som *Hav*, *Hværn* og *Luur*. I det anførte Vers betegner *eyluðr* utvivlsomt kun Söen, og selv det blotte *lúðr* forekommer i denne Betydning i det aldrig rigtigt forstaaede Vers (35) i *Vafþrúðnismál*, hvor det hedder:

„Þat ek fyrst um man,
er sá inn fróði jötun,
á var lúðr um lagiðr.”

Thi her maa der utvivlsomt oversættes: ”Det erindrer jeg først, at hiin vise Jætte maatte drage ud paa det oprørte *Hav*,” og Udtrykket „að leggja á sjó,” er ogsaa endnu en daglig Talemaade, ligesom

hurtigt omhvirvle Skjærenes Kværn ude for Jordens Rand, hine Møer, som for længe siden malede Amlodes Havmeel: Ringgiveren gennemfører Skibenes Vei med Snækkens Stævn.”

Hvo erindrer nu ikke, at Amleth netop engang, efter Saxo, i sit forstillede Vanvid sagde, at Sandet paa Stranden var malet af Bølgerne, og, hvis der her var Leilighed til det, saa vilde det ogsaa være let at vise, at Sagnet om Amleth ikke alene staaer i den nærmeste Forbindelse med Grottesagnet, men at selv Amlodes Navn i sin oprindelige Betydning er uadskilleligt knyttet til de gamle Forestillinger om Havet, og derfor ikke alene bæres af hiin dødsseirende Sagnhelt — hvis Væsen ingen har fattet saa godt som den allforstaaende Shakspeare, der dog ikke kjendte Mythen i dens Oprindelighed — men derimod i Edda ogsaa gives til en Havjætte, saa at Sandet, hvorledes man saa end dreier og vender Forestillingen, dog altid maa blive at betragte som Havets Meel, som „Amlóða lúngs liðmeldr.” Men denne Betragtningssmaaade er jo høist naturlig, og ligesaa simpelt og uaffekteret var det derfor ogsaa, naar man i Oldtiden virkelig troede, at der under hvert hvirvlende Havsvælg laae en frygtelig Steenkværn (Grotte), der uophørligt omdreiedes af Jættemøer, og det er ikke et af de ringeste Beviser for denne Forestillings Naturlighed og Indgriben i Folkets hele oprindelige Tankegang, at denslags Hvirvler endnu stedse paa Dansk kaldes „Malströmmen.” Men herpaa tænke kun faa,

---

lúðr i denne Betydning af oprørt Hav ogsaa forekommer i Gróugaldr. I de to andre Betydninger forekommer Ordet derimod langt oftere, og det er i den Henseende betegnende, at Ordet *þjóta* (suse) ogsaa iflæng bruges om Kværnen, Luren (*lúðrþytr*) og Havet, der i Grunden tillige ofte kun betragtedes som en evigthvirvlende Kværn, og Ordene i Grottesangen: „þær þyt þulu þögnhorfnnar” — „de lode den Aldrigtauses (Grottes) Susen bruse” — ere i den Henseende overmaade vel valgte. Men der behøves neppe mere end det Anførte til at klare Forestillingen om hvad *lúðr* egentlig er.

naar de beskyldte den gamle Poesie, hvis Væsen og Oprindelse de ere meget langt fra at fatte, for Unaturlighed og Affektation, og dette ene Exempel kan derfor, foruden at bevise, at Amlodesagnet ingenlunde i sin Oprindelse er mere engelsk end nordisk, men tvertimod er lige uadskilleligt fra begges og rimeligviis alle germaniske Folks ældste og meest mythiske Urforestillinger, ogsaa tjene til at vise, hvor overmaade meget det vil kunne bidrage til at klare Oldtidens Tro og Begreber, ikke alene i Norden, men over hele den germaniske Verden, naar man kun vil nedlade sig til at forstaae de gamle Digte, saaledes som de meentes; thi af den slags mythiske Antydninger, som vi her have fremhævet om Amlode, ere de gamle Skjaldes Digte saa fulde, at man kun behøver at fremstille dem i deres simple Naturlighed og Sandhed for at gjøre det indlysende, at man har høiligen Uret i den forudfattede slette Mening om disse Kvad, eller naar man troer, at det, som i Virkeligheden er begrundet i en ældgammel og dybsindig Verdensanskuelse, kun er tom Klingklang.

Men vi kunne ikke her forfølge disse Bemærkninger videre og antage ogsaa, at det nu dog maa være blevet temmelig sandsynligt, at Anglerne, hvad deres Sagn angaaer og hvorledes det saa end forholder sig med Sproget, absolut slutte sig nærmest til Sydsandinaverne og endog til Nordmændene, og der staaer nu kun tilbage at vise, at ogsaa de nordiske Sagn indbefatte Anglerne under deres almindelige Omraade.

Vi maae nu i denne Henseende, og skjönt Sagen vel fortjente en vidtløftigere Udvikling, for Öieblikket indskrænke os saa meget som muligt, og vi bemærke da først, at allerede i det gamle Digt i Hervararsaga om Hlöðr og Angantýr nævnes ved Siden af Dankongen Valdar og Güterkongen Gizor (=Gaur?) Alfrek den Frökne som herskende over Anglerne, og i selve Sagaen siges det endvidere, at den yngre Hervör opfostredes i England hos Ormar den Engelske,

der senere bistod Goterne i Kampen med Hunerne. Dernæst siges Skjoldungen Hroar i Hrolf Krakes Saga at have været gift med en engelsk Kongedatter, og dette Sagns Overeensstemelse med Beowulfskvadet er iöinefaldende; men den første, der egentligt erobrede Landet, meentes dog altid at have været Hålfdan Snjalli, Ivar Vidfadmes Fader, der saavel af Saxo som af Sagaerne paa en underlig Maade er bleven sammenblandet med Hålfdan Brönuföstri, Hålfdan Eysteinnsson og Hålfdan den Gamle, uden at det nu er let at afgjøre, hvad der egentligt tilhører hver enkelt af alle disse Hålfdan'er. Efter dette betragtes Landet egentligt altid som kun behersket af de danske Overkongers Jarler, og selv i Braavalleslaget nævnes der blandt Harald Hildetands Mænd ved Siden af Brat den jyske og Ubbe den Frisiske, ogsaa en Orm den Engelske. Den paafølgende Forvirring og evige Forvexlen af Angeln, det oprindelige England, med det af Anglerne bebyggede Britannien, der tydeligt viser, at vi nu ere komne til en Tid, hvor Sagnet gaaer over til at blive virkelig, skjönt endnu höist dunkel, Historie, vilde det her blive allfor vidtlöftigt at gaae nærmere ind paa, og det Anførte maa derfor ogsaa være nok for den mythiske Tid.

Men ogsaa i den virkelig historiske Tid have Nordboerne været meget tilböielige til at henhøre Englænderne, der da vistnok ogsaa vare stærkt blandede med afgjorte Nordboere; til det Folkesystem, hvortil de ansaae sig selv at høre, og saaledes siges der f. Ex. i Fagrskinna S. 12 om den engelske Konge, Adelsteen, at han til sin Tid var den berömmeligste Konge „i Norðrlöndum.“ I Gunnlaugssaga C. 7. siges det endvidere, at der taltes det samme Sprog i England, Danmark og Norge indtil Vilhelm Erobrerens Tid, og Forfatteren til den første „Stafträdi“ bagved Snorres Edda, Are Frodes Samtidige, siger med Hensyn til Englænderne og Islænderne: „alls vèr erum einnar túngu;“ og skjönt vi ikke ville lægge nogen Vægt paa disse Udsagn, hvad Nöiagtighed i sproglig Henseende angaaer, saa vise de dog tydeligt, at

man i Island dengang var ligesaa tilbøielig til at anerkjende Englænderne for Landsmænd som de andre Folk i Norden, maaskee alene med Undtagelse af Nordmændene, med Hensende til hvilke Slægtskabs-Bevidstheden maatte endnu være langt klarere fremtrædende. Men det vigtigste Beviis for, at man i Norden har betragtet idetmindste de engelske Konger som nordiske, bliver dog altid det, at de islandske Skjalde i det 10de og Begyndelsen af det 11te Aarhundrede ligesaa meget besøgte de engelske Kongers Hof som de svenske eller danske Kongers og fremsagde deres Æreskvad om dem for en engelsk Hird, uden at dette nogensinde omtales som forenet med sproglige Vanskeligheder, medens vi paa den anden Side ikke nogensinde erindre at have hørt om en norsk eller islandsk Skjald, der drog til en saxisk eller anden tysk Fyrste for at bringe ham sin Digterhylding. I det gamle „Skáldatal“, der anfører Digterne i en chronologisk Orden, eftersom de have været hos denne eller hiin Konge, men tillige sammenstiller de enkelte Konger og Jarler i hvert Land for sig, anføres saaledes England, uden en eneste Bemærkning og som om det var noget, der fulgte af sig selv, ganske rigtigt ved Siden af Danmark, Sverrig og Norge som et af de Lande, hvorhen Skjaldene droge, og vi have desuden i enkelte Sagaer Beretninger om deres Ophold hos de engelske Konger. Hos Kong Adelsteen var Egil Skallagrímsson to Gange og digtede idetmindste eet Kvad om ham, hvoraf der endnu haves enkelte Vers; hos Kong Ethelred opholdt Gunnlaug Ormetunge sig i flere Aar og digtede ogsaa et Drapa om ham, og hos Valthjof Jarl, Harald Godvinssøns Broder, var Islænderen Thorkel Skallason, der digtede et Mindekvad om ham efter hans Fald. Men det mærkværdigste er dog, at allerede i de ældste Digte (af Egil Skallagrímsson) om engelske Konger, vi nu kjende, bruges det dunkle Udtryk „Ellu niðr“, „Ellu kind“ o. s. v. for at betegne Kongerne eller endog det engelske Folk i det hele taget; thi dette forudsætter öiensynligt, hvis man ikke,

hvad der jo forresten er det almindeligste, reent vil mis-
kjende den oldnorske Poesies hele Udvikling og Væsen, at
Sprogbrugen i sin Oprindelse maa være langt ældre, da det
ellers neppe vilde have været ubemærket f. Ex. i Skálda,
hvis det kun var en Innovation af Egil at kalde Englænderne
„Ellas Folk?"; og det bliver derfor altid det rimeligste, at
ogsaa denne Omskrivning, ligesom alle andre poetiske Ud-
tryk, langt snarere har sin Grund i ældgamle mythiske Sagn,
der da igjen maae have sat den engelske Sagnhistorie i den
inderligste Forbindelse med den nordiske. Ogsaa kjende vi
nu virkelig i vore egne Sagn, der her dog ere altfor ufuld-
stændige, flere saadanne mythiske Konger i England, hvoraf
den første er den Ella, som Hrolf Gütreksson siges at have
opholdt sig hos, medens han endnu laae paa sin Reise til
Irer-Kongen Hrolf, der i det hele taget har en vis Lighed
med Thors Reise til Udgaards-Loke; den anden Ella siges
at være bleven dræbt af Halfdan Ylfing, og den tredje ende-
lig var hiin bekjendte Ella, Ámas (den Mørkes) Broder,
der satte Ragnar i Ormegaarden. Men hvilken Betydning
Navnet oprindelig har haft, er nu ikke let at sige, da det i
sin oprindelige appellative Betydning kun forekommer paa eet
Sted¹, og skjönt jeg ellers er meest tilbøielig til at troe, at

---

¹) I Slutningen af Eilif Gudrunsons *Þórsdrápa*, der er
digtet i Slutningen af det 10de Aarhundrede, og hvor det hedder:

„Ok liðföstum lista
látrs valrúgar máttu-t
aldrminkanda eldar
ellu steins of bella.”

Her kalder han Jätten: „Stenens Ella,” og kun til en fordreiende og
altfor prosaisk Forklaring af gamle Digte kan det nu passe at sige,
at Digteren hentede Omskrivningen fra en historisk Konge i England
ved Navn Ella, istedetfor at han meget godt maa have forstaaet den
oprindelige Betydning af dette Ord. Et andet Exempel, hvor Ella ogsaa
forekommer i en mere omfattende Betydning, kan forresten maaskee
endnu findes i et af Einar Skulasons Digte om Harald Gille, hvor
det hedder:

det staaer i en eller anden Forbindelse med den før omtalte Ormar i England og Orm den Engelske, der deeltog i Braavalleslaget, saa kan jeg dog ikke her gaae nærmere ind paa denne Undersøgelse og vil endnu kun bemærke, at efter Egil Skallagrimsson, der kalder Kong Adelsteen „Ellu nið”, bruge næsten alle de Digtere, der omtale England eller Englændere, en lignende Omskrivning. Den udmærkede Digter Sighvat kalder saaledes disse i det første Kvad, han digtede om Olaf den Hellige, „Ellu kind”, og Hallvard kalder

---

„Alls varð Ellu
úngr geitúnga
lofaðr lífgjafi
lands ráðandi.”

Thi her bruges nemlig Omskrivningen „*Ellu geitúngr*” om en Örnl eller Rovfugl, og skjönt man vel kunde tænke paa, at der blev ristet en Blodörn paa Ragnars Banes Ryg, saa er det dog ogsaa ligesaa rimeligt, at den oprindelige Betydning af Ordet her kommer frem, og at „*ella*,” virkelig er af samme Rod og Betydning som „*elli*,” Ælde; Örnen vilde da meget naturligt komme til at hedde Alderdommens Fugl, ligesom den ogsaa kaldes en Jætiefugl, og Jætterne ere jo, som bekjendt, ogsaa Alderdommens Repræsentanter. Men hvis dette forholder sig rigtigt, saa bliver ogsaa Efterretningen om Kong Hrolf Götrekssons Optræden hos Kong Ella høist mærkværdig, og fornemmelig hvad der fortælles om den gamle Kone; thi det viser sig nu, at den hele underlige Tildragelse kun skal være en Gjentagelse, i mindre Maalestok naturligviis, af Thors Kamp med Ælde; thi Rolf, om hvem der have været ældgamle, men aldeles mythiske og med Sagnene om Thjodrek og Jörmunrek nær beslægtede, Sagn, skal egentligt kun være det iblandt Menneskene, som Thor var blandt Guderne. Og hvad endelig de oldengelske Sagn angaaer, da bliver det nu ogsaa meget mærkværdigt, at Syd-Saxernes ældste Konge Ælla († 513) siges at have levet i 113 Aar og hans Søn, Cissa, med hvem Slægten uddøde, at have hersket efter ham i 74 Aar. Der er al Sandsynlighed for, at Fader og Søn, der ikke staae i den mindste Forbindelse med nogen anden Historie og forsvinde uden at efterlade sig Efterkommere, kun ere mythiske Sagnfigurer og aldeles af samme Slags, som den saxiske Ellas Navner i vore Sagn; deres Grundvæsen var kun Ælde.

England i sit Digt om Knud den Store „Ellu ættleifð;” medens det vistnok stedse maa ansees for underligt, at Thjodolf Skjald i sit Digt om Nordmændenes Konge Magnus den Gode ogsaa kalder ham „Ellu kon”, medmindre dette maaskée ogsaa skulde være et Beviis for, at hans Moder Alfbild var en Englænderinde, hvilket Prof. Munch ogsaa af andre Grunde har gjort høist sandsynligt. Men saa bliver det ogsaa kun til et yderligere Exempel paa, at Sprogbrugen i denne Henseende virkelig har været forunderlig fast og consequent og allfor dybt rodfæstet hos Folket til ikke at maatte ansees for at beroe paa en ældgammel Forbindelse mellem engelske og nordiske Oldtidssagn, der nu vistnok neppe lader sig fuldstændigt oplyse, men dog tilstrækkeligt til at der ikke kan tvivles om dens Forhaandenværelse i de allerældste Tider.

Og hermed kunne vi da slutte disse Bemærkninger, idet vi dog idetmindste troe at have godtgjort, at det neppe kan være rigtigt, hvorledes saa Sprogforholdene end ere og have været — og de ere langt fra at være tilstrækkeligt opklarede endnu — at opfatte Anglerne som staaende i en absolut Modsætning til Danerne, da de tvertimod maae regnes til disse i en videre Forstand. Vi ere overbeviste om, at Forholdet i denne Henseende i den fjærneste Oldtid har stemmet langt nøiere overeens med de senere Tilstande end man almindeligt antager, og at Danenavnet fra umindelige Tider af har været udbredt ligesaa langt imod Syden som det nogensinde i en senere Tid har været det.

OLDTIDSLEVNINGER PAA ØRKENØERNE.

Efter Meddelelser til Selskabet
fra GEORGE PETRIE i Kirkwall.

ØRKENØERNE¹ have tidligere været særdeles rige paa Oldtidslevninger, af hvilke en stor Del imidlertid i Tidernes Løb ere dels aldeles forsvundne, dels saa forfaldne, at en Undersøgelse af dem intet Udbytte yder. Skjønt dette, desværre, gjelder i stor Udstrækning, findes der dog, til alt Held, endnu i vore Dage endel bevarede i en saadan Tilstand, at der er Haab om, at de ville lede til ikke uvigtige Resultater ved nøjere Undersøgelser og Efterforskninger. Der er i denne Retning allerede arbejdet endel af dygtige Forskere, og der er Udsigt til, at disse Arbejder fremdeles ville blive fortsatte og at saaledes alt, hvad der endnu kan bevares, vil blive bevaret og benyttet i Videnskabens Tjeneste. En Klassifikation af disse Oldtidslevninger og en Beskrivelse af enkelte af de hidtil undersøgte udgjør Gjenstanden for nærværende lille Afhandling.

Oldtidslevningerne paa Ørkenøerne lade sig, efter Hr. Petrie, passendé inddele i tre Klasser: I. Bygninger eller Strukturer, II. Gravhøje og III. Stensætninger. Hver af de tvende første Klasser inbefatter 3 Underafdelinger. Vi skulle nu beskrive dem i den anførte Orden og betragte saaledes først:

I. BYGNINGERNE eller STRUKTURERNE.

Disse inddeler Hr. Petrie i

A. *Aldeles underjordiske Celler eller Strukturer.*

B. De saakaldte *Piktshuse*,² der befinde sig dels over

---

¹) Med Hensyn til disse Øers Geografi kunne vi nu henvise Læseren til P. A. Munch's interessante Afhandling i „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie“ 1852, p. 44—103. Vi foretrække her den ved en langvarig Sprogbrug hævdede, det danske Organ mere tilpassede, Form „Ørkenøerne“ for den, maaskee i sproglig Henseende rigtigere, i den nysnævnte Afhandling brugte Form „Ørknoerne.“ — ²) Skjønt Benævnelsen „Piktshus“ ialmindelighed

dels under Jorden og i ydre Form aldeles ligne Gravhøje.

C. De saakaldte *Piktsborge* (Picts Castles, Broughs eller Burghs).

A. De til denne Underafdeling hørende Bygninger ere af en meget raa Konstruktion, der vidner om en høj Ælde. Et i Jorden gravet Hul af uregelmæssig Form, dækket med flade Stene eller Blokke (Flag-Stones), der hvile enten paa lignende opretstaaende raa Blokke eller paa Piller af en højst kluntet Konstruktion — det er den hele Struktur. Til Cellen fører ialmindelighed en lav Gang, der skraaner nedad fra Jordens Overflade. Hvor den omgivende Jordbund er løs eller blød, har Cellen en raa Stenvæg.

Plan og Gennemsnitstegning af en saadan Struktur findes i den af de Britiske Oldtidsforskeres Selskab udgivne „Archæologia” Vol. 34 p. 136. Den der afbildede Bygning, der ligger nær ved Stranden paa Gaarden Savrock's Marker, omtrent en engelsk Mil fra Kirkwall, blev nøjagtig undersøgt i Aaret 1848 af de kyndige Antikvarer Lieut. Thomas af den engelske Marine og Hr. G. Petrie, efterat være bleven opdaget nogle Aar iforvejen. Vi skulle her, idet vi henvise til bemeldte Tegninger, give en detailleret Beskrivelse af

kun bruges om de til denne Underafdeling henhørende Bygninger, anvendes den dog ogsaa ofte paa dem alle uden Forskel. Hvorvidt det forresten er berettiget, at de skotske Oldkyndige, vel fornemmelig med den blandt Folket gængse Benævnelse for Øje, tilskrive Pikterne disse Strukturer, skulle vi her lade uafgjort; de tilhøre ialfald en førnordisk Befolkning, der kun var bekendt med Stensager. — En Navnet „Pict” vedkommende Sproghemærkning, som vi skyldte Prof. Munch, skulle vi forøvrigt ved denne Lejlighed hidsætte: „Den latiniserede Form Pict lyder paa Angelsaksisk Pyht eller Peokt og altsaa paa Oldnordisk Pètt. Navnet Petlands- eller rettere Pèttlandsfjörör (nu Pentland- eller Pightlandfirth) antyder saaledes Nordskotlands og Ørkenøernes ældre Navn Pèttland eller Pikternes Land. Saxo kalder det derfor ogsaa (i 9de Bog, Müllers Udg. p. 448), Petia.”

samme med Hr. Petrie's egne Ord i en Meddelelse fra ham af 21de Febr. 1852:

„Cellen eller Kammeret A er et Hul af uregelmæssig Form, udgravet i den naturlige Jordbund og omgivet af en fra 3 til $4\frac{1}{2}$ (engelske) Fod høj Stenvæg. Cellens største Bredder er omtrent $11\frac{1}{2}$, og dens største Højde, da den var i komplet Stand, maa rimeligvis have været 5 til 6 Fod. Dybden fra Jordens Overflade til Cellens Gulv er 9 Fod. Store Stene staa ud fra det Øverste af Væggen og hvile paa fem Stenblokke, der ere fra $2\frac{1}{2}$ til 3 Fod høje og anbragte perpendikulært i Cellens indre Omkreds i en Afstand af 6 til 20 Tommer fra Væggen. Paa de paa Blokkene hvilende Stene er der anbragt andre Stene, der rage saa langt ud over dem, at de betydelig indsnævre Aabningen, der saaledes aftager lidt efter lidt, indtil der ved en eller to Stenrækker til er dannet et Tag af en konisk Form. Gangen BI paa Kammerets Vestsiden strækker sig i vestlig Retning. Dens Højde ved B er $3\frac{1}{2}$ Fod og dens Bredder 2 Fod, hvorimod den ved C er $2\frac{1}{2}$ Fod høj og bred. Længden fra B til G er, i en næsten lige Linie, omtrent 30 Fod. Ved G drejer den lidt af til højre og strækker sig omtrent 12 Fod længere til I; men Taget, som dannes af store Stene, der paa begge Sider hvile paa Væggen, er vedligeholdt i hel Stand blot til en Afstand af 20 Fod i Vest for B. Gulvet vedbliver at være jævnt endnu 5 Fod længere, hæver sig derpaa opad en Forhøjning i Klippen, sænker sig atter paa den anden Side og antager næsten sin forrige horizontale Retning. Paa den venstre Side af Gangen findes, nær ved dens Ende, ved H Indgangen til en anden Celle. For nogle faa Dage siden forfulgte jeg denne Celles Væg et kort Stykke og traf ved denne Lejlighed paa nogle Stykker af et Horn og paa et Fragment af Kæbebenet af et Dyr; og nærved det Øverste af Væggen i den utækkede Del af Gangen fandt jeg imellem Stenene et lille Stykke Kobber eller Bronze af Kileform, men halvmaaneformig bøjlet. Det synes at være brugt over ved den brede

Ende, men Sidefladerne ere velbevarede. Da Gangens Tag er ødelagt paa det Sted, hvor dette Fragment fandtes, er det rimeligt, at det har hørt til et eller andet Smykke og at det tilfældigvis er blevet henlagt der længe efter at Bygningen var falden i Ruiner. Levningerne af et andet Kammer ses endnu ved J. — I nogle Dele af Bygningen forekommer Ler i saa store Masser, at man ved første Øjekast kunde fristes til at antage det for naturlige Lag; men ved en nøjagtigere Undersøgelse opdager man et paa kunstig Maade anbragt Stenunderlag, hvorpaa denne Ler hviler. En Gang CE, hvis Gulv er hævet to Fod over Hovedgangens Niveau, skyder ud ved C, næsten under en ret Vinkel, stiger, idet den følger en naturlig Elevation af Klippen, 3 til 4 Fod og bliver dernæst horizontal. Dens Længde er $12\frac{1}{2}$ Fod, dens Højde ved C 1 Fod 5 Tommer og Bredden 1 Fod 10 Tommer; men Bredden aftager gradvis henimod E, hvor Gangen kun er 1 Fod 6 Tommer og spærret med en flad Stenblok, der er anbragt tværs over den. — Ved Udgravningerne, som lededes af Lieutenant Thomas, bleve store Masser af Ben af Heste, Hornkvæg, Faar og andre Husdyr opkastede tilligemed Fragmenter af Hovedet og adskillige Stykker af Hornene af et Raadyr. Skaller af Østers og af forskellige andre Skalfisk forefandt i stor Mængde og dannede i nogle Dele af Bygningen et Lag af en halv Fods Tykkelse; men til de interessanteste Fund hørte tre raatforarbejdede Bengenstande, hvis Form syntes at antyde, at de havde været brugte som Haandtag paa Stenmejsler eller andre i Oldtiden brugte skærende Instrumenter.”

En Bygning af samme Slags som den her beskrevne blev for omtrent 5 Aar siden aabnet paa Øen Westray og senere undersøgt af Hr. Petrie. Taget er noget fladere end paa den ovenfor beskrevne, men støttet paa samme Maade med Piller, af hvilke nogle ere meget kluntet rejste og med opretstaaende Stenblokke. Gulvet er omtrent 9 Fod under Jordens Overflade, Cellen omtrent 15 Fod bred og 10 Fod

fra Indgangen til den modsatte Side. En omtrent $2\frac{1}{2}$ Fod høj og 14 til 15 Fod lang Gang fører temmelig stejlt op til Overfladen. En stor Stenmorter, af Form som de, der endnu bruges paa nogle af Ørkenøerne til at knuse Korn med, var det eneste, der forefandt i Cellen. Grund- og Gennemsnitstegninger af denne Bygning findes i den ovenfor omtalte „Archæologia” Vol. 34 p. 136, hvortil vi henvise Læseren.

B. Af de til denne Underafdeling benhørende Bygninger skulle vi her beskrive den, der findes paa den vestlige Side af Wideford Høj to til tre (engelske) Mile fra Byen Kirkwall ligeoverfor den interessante lille Ø Damsey. Den er undersøgt af Hr. Petrie, og Tegninger af den findes paa det nysanferte Sted i „Archæologia.”

Denne Oldtidslevning, der, efter al Sandsynlighed, ikke for havde været undersøgt, lignede i ydre Form saa aldeles en Gravhøj, at Hr. Petrie, da han begyndte Udgravningerne i Siden af Höjen, ventede at forefinde et Gravsted med brændte Ben og rimeligvis en Urne; men det viste sig snart, at Græstörvdækket hvilede paa et massivt Stenunderlag. Toppen af Höjen blev derfor gennemskaaren i Retning fra Nord til Syd, og efterat man havde udgravet en stor Masse Stene og Ler til en Dybde af 6 Fod, stødte man paa en 18 Tommer lang og 9 Tommer tyk paa Kant rejst Sten. Da denne tilligemed en anden, der befandt sig under den, var skaffet bort, bemærkede man et Hul, omtrent en Fod i Kvadrat, i Taget af Cellen D. Efterat dette var blevet tilstrækkelig udvidet, steg en af Arbejderne ned i Cellen, i hvis vestlige Side han opdagede en Gang (f), der var omtrent 15 Tommer høj og 22 Tommer bred, men saa opfyldt med Stene, at det var umuligt igennem den at komme til den anden Celle, hvortil den öjensynlig førte. Udgravningen fortsattes derfor udenfra i den ved Gangen angivne Retning, og efter en Timestids anstrengende Arbejde stødte man paa en stor Sten, ved hvis Borttagelse Indgangen til det midterste Kammer (A) kom tilsynne. Da dette Kammer var næsten ganske opfyldt med Stene og

Grus, skred man til dets Rydning, under hvilken der i Gruset forefandtes endel Dyretænder, og efter hvis Tilendebringelse man i Niveau med Gulvet opdagede de tre Gange a, e og h, der føre til Cellerne B, C og D, samt paa Vestsiden Gangen b, der, som det senere viste sig, maa have været Hovedindgangen, om ikke den eneste Indgang, til Bygningen udenfra. Denne, der er rejst af raa, utilhugne Stene, af hvilke mange ere af betydelig Størrelse, er omtrent 140 Fod i Omkreds og ved Basis omtrent 40 Fod i Diameter og har fire Celler eller Kamre. Det omtrent en Fod tykke Jordlag, der bedækkede den, gav den udenfra Udseende af at være en Gravhøj; men ved dets Bortskaffelse opdagede man, at Bygningen ved den ydre Ende hæver sig perpendikulær omtrent to Fod i Form af en det Hele omgivende Væg og dernæst antager en konisk Figur, hvis Top er 12 Fod over Cellernes Gulv. Det fortjener derhos at bemærkes, at Skraaningslinien fra Toppen til den øverste Kant af Væggen fortsattes ud over denne med omhyggelig anbragte Stene, saa at der, som alt bemærket, ved Jordlagets Paafyldning ikke udenfra viste sig mindste Spor af nogen Væg eller noget Stenunderlag. Væggene i hver Celle, med Undtagelse af Midtcellen, konvergere gradvis jo højere de blive, saa at Mellemrummet ved Toppen kun er en Fod i Kvadrat. Cellerne og Gangene have følgende Dimensioner:

Midtcellen eller Midtkammeret A af en uregelmæssig aflang Form er 10 Fod langt og ved Gulvet paa det bredeste 5 Fod. Højden til Underkanten af Stenen er $7\frac{1}{2}$ Fod og Aabningen ved Toppen (I) omtrent en Fod i Kvadrat. Den fortsattes 18 Tommer højere til Jordlaget, som var dens eneste Dække. Umiddelbart under Stenene hh er Cellen $4\frac{1}{2}$ Fod lang fra Nord til Syd og 1 Fod bred.

Cellen B er 6 Fod lang fra Nord til Syd, 3 Fod 7 Tommer bred og $6\frac{1}{2}$ Fod høj.

Cellen C er 5 Fod 7 Tommer lang fra Øst til Vest, 4 Fod bred og 6 Fod høj.

Cellen D, som var den første der blev aabnet, er 5 Fod 9 Tommer lang fra Nord til Syd, 4 Fod 8 Tommer bred og $5\frac{1}{2}$ Fod høj.

Gangene ere omtrent 15 Tommer høje og 22 Tommer brede, med Undtagelse af Gangen a, der kun er 15 Tommer bred. Disse indskrænkede Dimensioner, ifølge hvilke man kun ved at krybe igennem Gangene kan komme til Cellerne, synes ved første Öjekast neppe forenelige med de nyere Ideer om en Boligs Indretning; men dog ledede en nøjagtig Undersøgelse ikke til mindste Spor til, at vor Bygning var bestemt til Begravelsessted, hvorimod dens saavel som andre lignende Bygningers hele Indretning begunstiger den Formodning, at de have været bestemte til Boliger for Urindbyggerne.

C. Af de herhidhørende Bygninger, de saakaldte Piktsborgè¹, ere kun faa tilbage, og disse ere i en meget forfalden Tilstand. I Ruinerne af en saadan Struktur, der for nogle Aar tilbage blev aabnet ved Burgar i Evie Sogn paa Øen Mainland, fandtes i en af Cellerne et menneskeligt Skælet, ved Siden af hvilket der laa en raatforarbejdet Kam af Ben og et Fragment af et Dyrehorn. Bygningen havde dobbelte Vægge og flere Celler. I en anden af disse fandtes to fine Guld-Armbaand og andre værdifulde Oldtidslevninger.

For omtrent fire Aar siden aabnedes paa Mainland en stor Høj, kaldet Okstro, beliggende i Birsay Sogn. Dens øvre Del indeholdt en stor Del Grave fra 2 til $2\frac{1}{2}$ Fod lange, som alle indeslutede brændte Ben og Aske, og en af dem en bolleformet Stenurne, 13 Tommer i Diameter foroven, 6

---

¹) At Piktsnavnet ikke tilkommer disse Oldtidslevninger og at det saaledes er ubegrundet, naar de skotske Antikvarer henføre dem til Pikterne, synes alt hvad der hidtil er oplyst om dem klart at antyde, og vi tage ikke i Betænkning at erklære dem for at tilhøre den nordiske Tid og de nordiske Beboere, en Anskuelse, hvori ogsaa Prof. Munch, ifølge en skriftlig Meddelelse, samstemmer med os.

Tommer høj og ligeledes indeholdende brændte Ben. — Fortsatte Udgravninger paa dette Sted ledede til Opdagelsen af Ruinerne af en under disse Grave værende Bygning. En cirkelrund Væg, indeslutter et Areal af omtrent 30 Fod i Diameter, gennemskaaret i Retning fra Nord til Syd af en lang, snever Gang, der fører til et lidet Kammer eller For- dybning i Gulvet. Nogle store opretstaaende Stenblokke vare anbragte langs den indre Omkreds af den nordre Væg og fire andre imellem det omtalte Kammer og Væggens sydvest- lige Side. En Stenlampe og nogle Benredskaber, hvoriblandt en Kam, fandtes imellem Gruset. Kammen ligner meget den, der blev funden ved Burgar. Nøjere Undersøgelser have imid- lertid, saavidt bekendt, endnu ikke fundet Sted.

II. GRAVHÖJE (BARROWS).

Disse findes i stor Mængde og af forskellig Form og Størrelse. Hyppigst ere imidlertid de bolleformede, af hvilke Hr. Petrie efterhaanden har ladet aabne omtrent 30 Stykker, fra 6 til 33 Fod i Diameter ved Foden og fra 11 til 12 Fod höje. Med Hensyn til deres indre Indretning inddeler han dem i tre Underafdelinger:

A. • *Uden Kiste eller Trug* til de brændte Ben og Asken.

B. *Med en saadan.*

C. *Med en Urne af brændt Ler*, anbragt i Kisten eller Truget (Receptaklet).

- A. Af denne Underafdeling findes forskellige Varieteter. I nogle Tilfælde synes Asken og Benfragmenterne at være samlede paa den Plet, hvor Liget blev brændt og en lille Lerhøj, bedækket med Jord, at være rejst over dem, i andre, store Stene at være opstablede ovenover Asken og Benene og dernæst bedækkede med et Ler- eller Jordlag; hvorimod i enkelte Tilfælde, især i nogle af de større Gravhöje, de brændte Ben fandtes ligefrem liggende i et lysegult Lerlag, og den øvrige Del af Höjen bestod af en mørkere Lerart uden

Stene. Undtagelsesvis fandtes i et Tilfælde Højens Fod omgivet af smaa Stene, der først kom tilsyne, da Jorddækket var blevet bortskaffet.

B. I disse Høje er Gravkisten eller Receptaklet dannet af fire utilhugne, paa Kant stillede, Stene med en Over- og Underligger. De af Hr. Petrie undersøgte Grave havde en Gennemsnitslængde af 2 Fod og en Bredde og Dybde af 1 Fod 3 Tommer. Benene og Asken fandtes enten i en lille Dyng eller i et Lerleje paa Bunden af Graven. I en af dem, beliggende omtrent en engelsk Mil fra Stensætningen ved Steness, fandtes en lille, ved kunstige Midler forarbejdet, men dog temmelig kluntet, kileformet Sten af $10\frac{1}{2}$ Tommers Længde; og hvis Omkreds ved den tykke Ende beløb sig til 9 Tommer, og i en lignende Høj, 22 Fod i Diameter og 2 høj, fandtes en anden nettere formet Sten, der laa udenfor Gravkisten. Det samme var Tilfældet med en 6 Tommer lang Sten-Morterstøder, der blev funden i en lille Gravhøj ved Wideford i St. Ola Sogn, hvor der ligger en Gruppe af 11 Høje af forskellig Størrelse. I den største af disse, 10 til 11 Fod høj og omtrent 30 Fod i Diameter, fandtes ingen Gravkiste, men Benene og Asken laa i en gul Lerart i en Dybde af 6 Fod. I tre af Højene vare store Stene anbragte ovenpaa de brændte Ben; i de syv øvrige laa Benene og Asken i Gravkisten, og i en af de mindste af disse var det, at den omtalte Støder fandtes. Ved Borttagelsen af Overliggeren i en af de større Høje lagde Hr. P. Mærke til, at Mellemrummene imellem Stenene og Kanterne af Gravkisten eller Receptaklet vare udfyldte med Ler, der ved nærmere Undersøgelse viste sig tydelig at have bevaret Indtrykket af de Fingre, der havde anbragt det der.

C. Af denne Slags Gravhøje har Hr. Petrie kun set to, begge paa Mainland. Den ene af disse, i Rendall Sogn, blev aabnet af Hr. Petrie og Lieutenant Thomas. Den var omtrent 25 Fod i Diameter og 7 Fod høj. Gravkisten, der var anbragt i Midten af Højen og i Niveau med den om-

givende Jordbunds Overflade, var $1\frac{1}{2}$ Fod lang, 1 Fod bred og 8 Tommer dyb. Paa et Lag fint Sand eller Aske i samme fandtes endel brændte Ben og en aflang Urne af grovt brændt Ler, 10 Tommer lang, 7 Tommer bred og omtrent 4 Tommer dyb. Den var anbragt over Benene med Aabningen nedad; men Bunden var ganske og Siderne tildels slaede ind. — Den anden af disse Høje, i St. Andrews Sogn, hørte til en Gruppe, der bestod af 5 eller 6, som Hr. Petrie undersøgte. Den var omtrent 15 Fod i Diameter og $4\frac{1}{2}$ Fod høj. Gravens Overligger befandt sig $1\frac{1}{2}$ Fod under Højens Top. Urnen var, ligesom den nys omtalte, af grovt brændt Ler, 13 Tommer høj og 10 Tommer i Diameter foroven, men ved Foden snevrere. Den var næsten fyldt med brændte Ben og Aske og stod i et fint, lørt Lerlåg, der omgav den til dens halve Højde. Udenfor den nordvestlige Ende af Graven laa en Sten, der i Størrelse og Figur var lig den ved Stenness fundne, som vi ovenfor have omtalt.

Ved Udgravningen af alle disse Gravhøje benyttede Hr. Petrie et Kompas, ved Hjælp af hvilket han fandt, at Gravene laa saagodtsom i alle Retninger. Nogle af dem vare næsten lige i Øst og Vest, andre i Nord og Syd.

Skønt nu Hr. Petrie, Lieutenant Thomas og andre skotske Oldforskere stemme overens i at antage disse Gravhøje for keltiske Oldtidslevninger, genkender man dog, efter de givne Beskrivelser, let i samme de sædvanlige nordiske Gravhøje fra Stenalderen. De faa Afvigelser, der finde Sted, ere rimeligvis kun begrundede i afvigende lokale Forhold.

III. STENSÆTNINGER.

Blandt Oldtidslevningerne af denne Slags overgaar Stensætningen i Stenness Sogn paa Mainland alt hvad der i denne Retning er blevet fundet i nogetsomhelst andet Distrikt i Skotland. Hr. Petrie har to Gange nøjagtig undersøgt denne Stensætning: i Aaret 1849 i Forening med den ovenfor oftere omtalte dygtige Oldforsker Lieutenant Thomas og i Aaret

1851 i Forening med Sir Henry Dryden. Lieutenant Thomas har senere meddelt Antikvarernes Selskab i London Resultatet af sine Undersøgelser i saa Henseende, og hans Arbejde er bleven publiceret i det ovenfor oftere citerede 34te Bind af „Archæologia,” ledsaget af Gennemsnits- og Grundtegninger. En mere kortfattet Beskrivelse, der ligeledes skyldes Hr. Thomas, findes i det af Dr. D. Wilson i Edinburg udgivne Værk: „The Archæology and Prehistoric Annals of Scotland. Edinburgh. 1852. 8vo.” Da Rummet for Øjeblikket ikke tillader os her at gaa ind paa en Beskrivelse af dette interessante og mærkelige Oldidsminde, henviser vi de af Tidsskriftets Læsere, der maatte interessere sig derfor, til de tvende nævnte Værker.

Flere Steder paa Ørkenøerne staa endnu store isølerede Stenblokke, hvorpaa Opmærksomheden dog hidindtil kun har været lidet henvendt, omendskönt de, kun faa Aarhundreder tilbage i Tiden, betegnede de Pladser, hvor Indbyggerne samledes til offentlige Anliggendes Forhandling. Hvorvidt disse Stensætninger ere af forskandinavisk Herkomst eller ej, lader sig vel for Øjeblikket ikke med Vished afgøre, saaledesom til hyad Tid de bleve benyttede til den angivne Brug; men at de engang i Tiden ere blevene saaledes benyttede, lader sig godtgøre af Kilder, der gøre Sagen aldeles utvivlsom, og vi skulle slutte denne Afhandling med her at gengive Hr. Petrie's interessante Bemærkninger i saa Henseende.

„Næsten i to Aarhundreder efterat Ørkenøerne vare blevene pantsatte til Skotland bleve de bestyrede efter norske Love. Arvesager og andre Sager af Vigtighed bleve forhandlede og afgjorte paa det almindelige Hovedthing eller Lovthing (General Head Court or Lawting) under Forsæde af Overfogeden eller Lagmanden (High Foud or Lawman) af en Domstol, bestaaende af Raadmænd (Raadmen or Rothismen). En lavere Ret, der kendte i Gældssager og andre Sager af mindre Vigtighed, blev holdt i hvert Sogn af en Underfoged

(Sub Foud eller Bailie, som han senere kaldtes) assisteret af Meddomsmænd (Leirick or Lawreightmen)."

„Hovedthingets Kendelser og Dekreter bleve hyppig, om ikke altid, bekendtgjorte i de Sogne eller det Sogn, som de specielt angik, og ifølge de gamle Love paahvilede der, naar Jordegods udbødes til Salg, Ejeren af samme den Forpligtelse, først at tilbyde sin nærmeste Slægtning det; i modsat Fald stod det denne frit for senere at erklære Salget for ulovligt. I ethvert saadant Tilfælde, hvor den nærmeste Slægtning ikke mødte det gjorte Tilbud, var det derfor nødvendigt at sikre sig fuldt Bevis for, at et saadant Tilbud virkelig havde fundet Sted, for at Vedkommende ikke senere skulde kunde omstyrte Salget."

„En anden af de Underfogeden paahvilende Forpligtelser var den, ved fjendtlige Skibes Nærmelse til Kysten eller andre vigtige offentlige Begivenheder at sammenkalde Folket i de respektive Distrikter. Her paatrængte sig mig nu ganske naturlig det Spørgsmaal: Hvor sattes Underfogedretten og hvor samménkaldtes Folket ved saadanne Lejligheder? — Det faldt mig da ind, at jeg var i Besiddelse af nogle gamle Haandskrifter, hvor „*Tyng and Stane*” omtales, og ved at tage dem frem og gennemgaa dem paany fandt jeg, saavidt jeg skønnede, i dem tilstrækkelige Beviser for, at de isolerede opretstaaende Stene, der ialmindelighed staa midt i de Sogne, hvor de endnu forefindes, tidligere have betegnet de Steder, hvor vedkommende Distrikters Indbyggere ved slige Lejligheder samlede."

„Et af de omtalte Dokumenter er en „Dome dempt at Kirkwall on Tuesday in the Lawting in the month of June 1514” af Nicoll „Haw Lawman of Zeland and Orkney for the tyme” og beretter, at et af en vis Nicoll Fraser eller Frysell foretaget Jordegodssalg var af hans Broder Alexander blevet bestridt som ulovligt paa Grund af, at bemeldte Jordegods ikke efter Landsloven først var blevet ham tilbudt. Senere oplyses det, at den omtalte Nicoll flere Gange havde

henvendt sig til den omtalte Alexander og „offered him the buying of all and hail his rights and his father's heritage before any others and he refused it all times; and thereafter he came before the best and worthiest in the country, and divers and sundry times in *courtis and heid Stanes*” gjorde ham lignende Tilbud. Disse Oplysninger bleve ansete for tilstrækkelige til at gøre det omtalte Salg løvligt, og det blev derfor af Lagmanden kendt for gyldigt.”

„Et Ændet af Dokumenterne, dateret Kirkwall den 1ste Maj 1550, beretter, at Edward Etkin og hans Hustru Jonet of Skae i Flækken Kirkwall flere Dage og Aar bekendtgjorde til „*Tyng and Stein*”, at Barnard af Kamston og hans Arvinger med Vold havde bemægtiget sig og „possedit” fire og en halv „merks land” tilligemed Indtægterne deraf, hvilket alt i mange Aar havde tilhørt hans (Edward Etkin's) Svigermoder, Katherine af Papley etc.”

„Af de her citerede Dokumenter fremlyser, at Praksis var at foretage saadanne Bekendtgørelser som de, hvortil de sigte, ikke blot for „*the Courts* or *Tyngs*”, men ogsaa til „*the Stanes*”, og Forskellen imellem disse tvende Bekendtgørelsesmaader ses tydeligt af Dokumentet af 1ste Maj 1550. Ti Bekendtgørelsen til „*Tyng*” fandt ganske sikkert Sted i Kirkwall, hvorimod den, der siges at være sket til „*Stane*, in to' landward where it esseired,” maa have fundet Sted ved den i Nabosognet St. Andrews, hv● Kamston ligger, staaende Sten.”

„Men at der gjordes en endnu vigtigere Brug af disse Stene end til Bekendtgørelser, fremlyser af et i mit Væge værende Fragment af en ved en Underfogedret ført Protokol, der viser, at disse Retter i gamle Dage bleve satte ved de omtalte Stene. Alt hvad der er tilbage af dette Fragments Datum er „. . . fyfty iij zeris”, og Aarstallet er rimeligvis 1453. Men hvad der paa dette Sted er vigtigere, Fragmentet begynder saaledes: „*Ane Staine haldin at Ta(n)kernes . . . of Sanct Androis pesone,*” hvilket i det nuværende Sprog

lyder „A Stone held at Tankernes . . . of St. Andrews Parish.” — Dette er sikkerlig et tilstrækkeligt Vidnesbyrd om, at Underfogden havde i saa lang Tid holdt den Ret, hvori han førte Forsædet, ved den i Sognet rejste Sten, at „a Court” og „a Stone” vare blevne ensbetydende Udtryk, og det er rimeligt, at Retten længe efter, at bemeldte Sten havde ophørt at betegne det Sted, hvor den blev holdt, paa Grund af gamle Erindringer beholdt Navnet „a Staine.” Og da det saaledes er bevist, at den omtalte Sten betegnede, ikke blot det Sted, hvor Underfogedretten sattes, men ogsaa Forsamlingsstedet i vigtige Anliggender for de omliggende Distrikters Beboere, identificeres Retterne saaledes med de gamle „Thing,” der holdtes under aaben Himmel og hvor baade offentlige Anliggender forhandlede og Retten holdtes.”

NORDBOERNES FORBINDELSER MED ØSTEN I DET NIENDE OG NÆRMEST FÖLGENDE AARHUNDREDER.

Af CARL C. RAFFN.

Foredraget i Selskabets Aarsmøde den 21de Marts 1853 i Anledning af Forelæggelsen af T. II af det af Forfatteren redigerede og fra Selskabet udgivet Værk „ANTIQUITÉS RUSSES ET ORIENTALES.”

NORDBOERNE, vore Forfædre, de saakaldte Nordmænd eller Normanner, indvandrede fra deres Hjemstavn i Østen til Europas Norden i en fjern Tid, hvis Historie er indhyllet i Mørke og Myther. Hvor længe deres Stamfædre have i deres østlige Hjem bevaret Sprog og Sæder nogenlunde uforandrede, ville forhaabentlig fremtidige Granskninger nøiere oplyse. Her ville vi alene fremhæve den historiske Kjendsgjerning, at ved samme Tid Nordboerne opdagede Island i det fjerne Vesten, optraadte de igjen, og med stor Betydning, ogsaa i Østen.

Indkaldte did fra det skandinaviske Norden, grundlagde de ifølge Nestor, under Navn af Våræger-Russer i Aaret 862 det russiske Rige, i hvis indre og ydre Forhold de ogsaa i det følgende Aarhundrede vedligeholdte en stor Indflydelse. Rigtigheden af den slavoniske Krønikeskrivers Beretning og de skandinaviske Russers Betydning i Rigets første Periode, sees paa det klareste af de historiske Personers Navne, der næsten alle tilhøre det olddanske eller nordiske Tungemaal og gjenfindes i vort Nordens Sagaer og runographiske Monumenter. De ere let gjenkjendelige, uagtet en Deel af dem ere forvanskede ved at nedskrives af den slavoniske Skribent: Rurik, Sineus og Truvor (Rørik, Sune, Thurvard); Oskold og Dir (Áskell eller Höskuld og Dyre); Igor, Oleg, Olga (Igvar eller Ingvar, Hølge eller Helge, Hølga eller Helga). Ligesom Rigets Stiftere og de første fremhævede Personer i dets Historie, saaledes vare ogsaa fremdeles de Mænd „af den russiske Nation“ (saaledes udtrykker Nestor sig), som Oleg i Aarene 907 og 911 sendte i Gesandtskaber til Tzarigrad eller Constantinopel, alle scandinaviske Nordboer, som de berigtigede Navne udvise: Karl, Frjalaf, Vermund, Rolf, Steinmod, Ingjald, Gaute, Roald, Kár, Freyleif, Roar, Eythjof, Thraîn, Leidolf, Vestar. Blandt de i Igors store Gesandtskab nævnte over 50 Personer (Gesandterne og de fra hvem disse afsendtes), der i Aaret 944 afsluttede den vigtige Tractat med de græske Keiserer, have Karamsin og andre russiske Granskere kun fundet tre eller fire slaviske Navne; de øvrige ere alle nordiske, saasom: Ivar, Vigfast, Eylif, Freysteinn, Thord, Leif, Grim, Sverker, Hakon, Kár, Kolskegg, Björn, Gunnar, Halfdan, Kol, Steinn, Hallvard, Gaute, Frode, Eysteinn, Audun, Adolf, Oleif, Gamle, Bursteinn, Roald, Gunnfast, Ingjald, Thorbjörn, Máne, Sveinn, Styr, Asbrand.

Byzantinske Forfatteres Benævnelser paa Russernes Fartøjer *σκαφία*, *καράβιον*, *ἀσκός* gjenfindes blandt Skaldas Skibsbenævnelser i Snorres Edda: *skeið*, *karfi*, *askr*. Keiser

Constantin Porphyrogenneta nævner i sit 948—950 forfattede Skrift om Rigets Styrelse de betydeligste Vandfald eller Fosse i Dnieperfloden, som Russerne passerede paa deres Toge til Constantinopel; han anfører Navnene saavel paa Russisk (ὄωσιςτι) som paa Slavisk (σλαβινιστι) med Betydningen tilføiet paa Græsk. Vi ville her anføre de russiske Navne, hvilke, som flere Forfattere alt have oplyst, ere olddanske eller oldnordiske. Denne byzantinske Forfatter kalder den første Foss paa det Sprog, han benævner Russisk, Ἐσσοῦπη, som han forklarer ved: „sov ei,” det er det olddanske sor eig. Den anden Foss kalder Keiseren paa Russisk Οὐλβοροσί og paa Slavisk Ὀστροβονίπράχ (af *ostrouni*, insularis, og *prag* det samme som det nyere russiske *porog*, en Foss) og udlægger dette Navns Betydning τὸ νησίον τοῦ φραγμοῦ, det vil sige ὁ φραγμὸς τοῦ νησίου, Øfossen; Navnet, som han kalder russisk, er vort oldnordiske HÓLMFORS af samme Betydning. Ligeledes er den tredie Fosses russiske Navn Γελαυδρί, som forklares ved den lydende Foss (ὁ ἦχος τοῦ φραγμοῦ, d. e. ὁ φραγμὸς τοῦ ἦχου) det oldnordiske GJALL-ANDI (FORS), den lydende Foss. Den fjerde Foss kalder han Ἀειφάρ og dette Navn kunde vel tillægges Betydningen umættelig; det er rimeligvis det oldnordiske eller islandske æfr, heftig. Den femte Foss kaldes paa Russisk Βαρουφόρος og paa Slavisk Βουλίηπράχ, der endnu den Dag i Dag er den samme Fosses Bøevnelse, Vulnprag betydende Bøgefossen; det af Keiser Constantin anførte russiske Navn er ganske det olddanske BÅRUFORS af selvsamme Betydning (af *bára*, en Bølge, og *fors*, en Foss). Den sjette Foss hed paa Russisk Ἀεάντι, der vel neppe kan udlægges HLÆANDI (FORS), den leende Foss, men snarere, da det græske ε let kunde være i Skrivningen forvexlet med ω, Navnet kunde være feilskrevet for Ἀωάντι, det oldnordiske LÓANDI (FORS), den opskyllende Foss. Den syvende og sidst anførte Foss kaldes i det saakaldte russiske Sprog Στρούβονν og udlægges ved den lille Foss ved Bredden; det oldnordiske *buna* betyder en Vand-

straale eller den Bue en flydende Masse danner, naar den vælger ud igjennem en liden Aabning. Man maa rimeligst tænke sig dette Ord feilskrevet for *Στρομβονν* og antage det første Ord i S sammensætningen at være *strönd*, Strand, Flodbred, og neppe *streng* af *strengr*, en Vandhvirvel, eller ogsaa, om *v* var feilskrevet for *z*, altsaa *Strókbuna*, af *strókr*, en pyramidalsk Vandstraale; det blev altsaa enten STRANDBUNA, som vel bör foretrækkes, STRENGBUNA eller STRÓKBUNA.

Liutprand, Biskop af Cremona, der i Aarene 946 og 968 i Gesandtskaber besøgte Constantinopel, bemærker udtrykkelig, at de Folk, som Grækerne kaldte Russer (*Ρῶς* eller *Ρῶσσοι*) vare de samme, som de frankiske Skribenter benævnte Normanner. Disse, bestaaende af Svenske, Nordmænd, Danske og tildeels Englændere, droge i stor Mængde, oftest landveis gjennem Rusland, til Miklegard og toge der under Navn af Væringer (*Βάργγοι*) Tjeneste i den græske Keisers Livvagt, laae ogsaa stundom i Garnison i andre til Keiserriget hørende betydelige Stæder og udmærkede sig ofte paa Krigstoge ved mandige Bedrifter.

Den russiske Storfyrste Igor, som Liutprand kalder Inger og Byzantinerne *Ἰγγωρ* gjorde, som bekjendt, i 941 et uheldigt Tog til Constantinopel og maatte trække sig med stort Tab tilbage. Han rustede sig paany og lod hidkalde Varæger, som kom til ham fra hinsides Havet. Keiser Roman sendte Gesandter imod ham ved Dnau's Udløb og i 944 sluttedes den ovennævnte Fredstractat. Ikke længe efter blev Igor overfaldet af Drevlierne og dræbt med sine Folk. Nestors Beretning vil vinde en smuk Bekræftelse ved adskillige Runemonumenter i Sverrig, naar man, hvad der er høist sandsynligt, antager at der ved den i disse Indskrifter nævnte Igar menes den russiske Storfyrste Igor. Af 60 Runemonumenter ere Afbildninger tilveiebragte for Værket. Af disse omtale 12, i Upland og Södermanland værende, denne Igar eller Ingvar, reiste eller rustede til Erindring om Mænd, som havde deeltaget i hans Tog (1:

YTRN : YIP : IYNTRI :, *i faru með Igvari*) tildels som Skibsførere der osterpaa (YTRNPI : YNTTR : YRIBI : YIP : IYNTRI :, *stýrði austr skipi með Igvari*); enkelte vare ogsaa dræbte i Østen med Igvar, YNTTR : YIP : IYNTRI : TRTBIT : *eller YTRN :*) austr með Igvari drepinn *eller* dauðr, og Indskrifterne ristede af deres Frænder eller Venner til de fjernt fra deres Hjemstavn Jordedes Erindring.

En særegen Interesse frembyde ogsaa nordiske Runeindskrifter, indhugne paa den ene af de foran Arsenalet i Venedig staaende Marmorløver, der i 1687 bragdes som Trophæer fra Piræus, hvor, rimeligviis i det 11te Aarhundrede, en Væring maa have indhugget disse Indskrifter.

Det her omtalte Værk, hvortil flere Islændere, Nordmænd, Svenske og Danske have leveret værdifulde Meddelelser, begynder med Uddrag af Eddaerne og de mytbisk-historiske Sagaer, deriblandt hele det mærkelige Sögubrot eller Sagafragment om gamle Konger i Danmark og Sverrig og hele den indholdsrige Hervarar Saga. Dernæst leveres Uddrag af Nordens historiske Oldskrifter. Nordboerne foretog hyppige Reiser til Gandvik og Bjarmaland (det hvide Hav og Permien) og over Østersøen til Austrveg. Norges Historie i det 10de og 11te Aarhundrede er ved mange Berøringspunkter knyttet til Gardarikes. Olaf Tryggvason tilbragde der sin Ungdom. Eymund Ringson, af norsk Kongeæt, drog did i 1015 og deeltog i Stridighederne mellem Jaroslav, Burislav og Vartislav (Boleslav og Vratislav eller Bratschislav); om ham ¹haves en heel Saga, som fuldstændig meddeles. Olaf den Hellige stod i fortroligt Forhold til det russiske Fyrstehuus, og hans Søn, senere Norges og Danmarks Konge, Magnus den Gode tilbragde ved Hoffet i Novgorod flere af sine Ungdomsaar. Harald Haardraade og Rögnvald Brusason, senere Jarl paa Orknoerne, vare længe den russiske Storfyrstes Landværnsmænd og Harald derefter Høvding for Væringerne i Miklegard.

Færeyinga Saga omtaler Rafn, der formedelst sine hyppige Reiser til Holmgard eller Novgorod kaldtes Holmgards-

farer og Færingen Sigmund Brestersons Toge til Rusland. De Sagaer, der særskilt omhandle Islændernes Bedrifter og Færd, have mange lignende Beretninger. Den ypperlige Egils Saga beretter om Skallagrims Sønners, Egils og Thorolfs, Bedrifter i Kurland; den vigtige Njals Saga om Gunnars og Kolskeggs Toge til Reval og Eysysla (Øsel). Björn Arngeirson med Tilnavnet Hitdælakappe eller Hitdølernes Kæmpe udførte i Aaret 1009 en Heltedaad i Vladímir den Stores Tjeneste. En anden end berømtre islandsk Digter og Helt, Thormod Kolbrunarskald, reiste, efter et fleeraarigt Ophold i Grönland, til Norge, og ham fulgte en indfødt Amerikaner, Skuf, Eier af Stokkanes i Eriksfjord i Grönland, hvor den i det sydligere Americas Opdagelseshistorie saa berømte Gudfid, Thorfinn Karlsefnes Kone, boede i sin Ungdom. Begge disse, Thormod og Skuf, fulgte i 1029 Olaf den Hellige til Gardarige.

Höist mærkelige Beretninger omhandle Nordboers Ophold i Grækenland og Reiser til det hellige Land.

I Uddragene af de gamle Islænderes geographiske Skrifter meddeles et Verdenskort fra det 12te og tre Planisphærer fra det 13de og 14de Aarhundrede, alle med den Mærkelighed, at de have samme Orientering som de arabiske Cartographier fra Middelalderen, nemlig Syd vendt opad. Blandt geographiske Optegnelser, som skyldes Abbed Nicolas i Klosteret Thingeyrar i Islands Nordland, findes en Reiseanvisning fra Island til det hellige Land af 1151 til 1153, indeholdende interessante Vink til Sammenligning med andre Reiseberetninger fra samme Tidsalder, deriblandt en arabisk Benævnelse, Makam Maria, for Marias hellige Gravsted i Josaphatdalen, som ikke findes hos nogen anden europæisk Beskriver af den Periode. Mærkeligt er det ogsaa, hvad der anfores at der i Byen Bassa paa Cypren, hvor den danske Konge Erik Sveinsson Eiegod døde i Aaret 1103, var en Garnison af Væringer (*Væringja-seta*). Til dette Afsnit høre ogsaa tvende Beskrivelser og en, efter den Tids Brug, Afbildninger af de vigtigste Bygninger indeholdende, Grundtegning af Jerusalem.

ANTIKVARISKE MEDDELELSER FRA DE SLAVISKE
LANDE; VED EDVIN M. THORSON.

A. ARKÆOLOGISKE FORSKNINGER, AF E. TYSJKJEVITSJ.

BADANIA ARCHEOLOGICZNE nad zabytkami przedmiotów sztuki rzemiosł i t. d. w dawnéj Litwie i Rusi Litewskiéj. Przez E. Hr. Tyszkiewicza. Z tablicami rycin na kamieniu rżniętemi. Wilno. 1850. (Arkæologiske Forskninger, angaaende Gammellithauens og lithauisk Ruslands Oldtidslevninger etc. Ved Grev E. Tysjkjevitsj. Med Stentryk. Vilno. 1850). 96 S. 8vo.

DEN indenlandske Arkæologies Bearbejdelse staar endnu langt tilbage i de af Slaverne beboede og beherskede Landstrækninger. Den rosværdige videnskabelige Iver, der, navnlig i Løbet af dette Aarhundrede, har fremkaldt saa vigtige Forarbejder og i enkelte Tilfælde ført til saa interessante Resultater i andre Retninger, f. Eks. paa det historiske og filologiske Gebet, er saagodtsom aldeles ikke, ialfald kun i en meget ringe Grad, kommen Arkæologien, den forhistoriske Tids Mindesmærkers videnskabelige Behandling, tilgode. Dette er saameget mere at beklage som man med de andensteds ved antikvariske Forskninger indvundne Resultater og med de nuværende Slavelandes geografiske Stilling og deres for en Del herpaa grundede, allerede i den fjerne Oldtid fremtrædende, verdenshistoriske Betydning for Öje, er berettiget til at vente, at der i dette umaadelige Gebets Skød ligge Skatte skjulte, som vilde kunne bidrage dels til at sikre de Slutninger, der ere grundede paa Forskninger, foretagne i andre Lande, dels til at kaste en klarere Belysning over forhistoriske Forhold, der hidtil henligge i Mørke. Denne Forventning bestyrkes

endmere ved de hyppige Efterretninger om det paa mange forskellige Punkter i de slaviske Lande forefundne betydelige Antal af Oldtidslevninger. Store Strækninger ere saa at sige besaaede med forskelligartede, paa Oldsager rige, Gravhöje. Men med Agerdyrkningens Fremskridt forsvinde disse Gravhöje mere og mere. Oldsagerne fortæres af Tiden eller tilintetgøres af Menneskehænder. Samlinger anlægges kun undtagelsesvis, og da de faa, der tilvejebringes, mere skyldes et vist Liebhaberi end en oplyst Bestræbelse deres Tilblivelse, er det ikke til at undre over, om netop de i videnskabelig Henseende vigtigste Oldsager enten aldeles udelukkes eller kun tilfældigvis optages; hvorhos da ogsaa det Udbytte, der mulig senere vilde kunde indvindes ved en efter rigtige Principper ledet Undersøgelse af slige Genstande, for en stor Del göres prekært derved, at der naturligvis kun i meget faa Tilfælde kan være Tale om en tilfredsstillende detailleret Beskrivelse af alle de ved slige Fund i Betragtning kommende Forhold. Det er saaledes ikke blot et Tidsspørgsmaal, men, om vi saa maa sige, et arkæologisk Livsspørgsmaal der her foreligger: det antikvariske Materiale forsvinder Dag for Dag, og enhver Opsættelse med Hensyn til dets Bevaring og videnskabelige Bearbejdelse kan medføre uerstattelige Tab for Videnskaben. Under disse Forhold vilde det sikkert være at ønske, at udenlandske Forskere sattes istand til at berejse de slaviske Lande og, mens det endnu er Tid, paa Stedet selv foretage de nødvendige Undersøgelser, der, ledede som de bør ledes, vistnok endnu vilde yde et uberegneligt Udbytte ikke blot for den slaviske men for hele den indisk- evropæiske Stammes Forhistorie i videste Omfang. — Vel er i den seneste Tid ogsaa i de slaviske Lande Opmærksomheden bleven henledet paa Oldtidslevningernes og antikvariske Undersøgelseres Betydning, men uden at dette endnu har havt og uden at det, efter alt hvad man kan skønne, i den nærmeste Fremtid vil have et blot nogenlunde klækkeligt Udbytte tilføje. Enkelté Forsøg paa en systematisk Bearbejdelse göres imidlertid hist

og her, og det er et af disse vi, efter disse indledende Bemærkninger, nu skulle gaa over til at anmelde.

Forfatteren til det foreliggende lille Skrift, GREV E. TYSJKJEVITSJ, har i en Række af Aar interesseret sig for antikvariske Studier og tidligere udgivet adskilligt i denne Retning. Anmeld. erindrer saaledes for længere Tid tilbage at have læst en af ham i Aaret 1842 udgiven Brochure betitlet „Rzut oka na rzódla Archeologii Krajowej” (Blik paa Kilderne til vor indenlandske Oldtidskundskab). Jo mere stedmoderlig det antikvariske Studium, som ovenfor berørt, hidtil er blevet behandlet i de slaviske Lande, jo mere Paa-skønnelse fortjener ethvert, om end nok saa lidet, Bidrag til dets Fremme, og Anmeld. er særdeles villig til at erkende det Fortjenstfulde saavel i Grev T's. Bestræbelser ialmindelighed som i de Undersøgelser, hvis Resultater han i sine Smaaskrifter af og til meddeler. Naar vi fra vort Standpunkt have adskillige Udsættelser at gøre ved hans Arbejder, overse vi dog ingenlunde, hvilke Vanskeligheder der i Lande, som staa saa langt tilbage i antikvarisk Forskning, som Rusland og Polen endnu gøre, træde ivejen for at tilfredsstille de Fordringer, vi her ere vante og saa at sige berettigede til at opstille. — Hvad vi saaledes, for straks at fremsætte vore Hovedudsættelser, ialmindelighed have at anke over er navnlig det behandlede Stofs mindre heldige Ordning og det Unøjagtige og Mangelfulde i Forfatterens Beskrivelser af de forefundne Oldtidslevninger. Hvad den første Anke angaar, er det, hvilket vi senere ville komme tilbage til, oftere Tilfældet, at Genstande, der, blot ved et flygtigt Blik paa samme, straks vise sig som henhørende til ganske forskellige Perioder, behandles imellem hinanden, stundom saaledes, at de, der henhøre til en langt senere Periode, en forholdsvis ikke fjern historisk Tid, omhandles for de, der skrive sig fra en tidlig forhistorisk; men en saadan Forvirring i Anordningen besværliggør i høj Grad Bogens Benyttelse. Den anden almindelige Anke, som vi tro at burde fremsætte, er endnu

væsenligere, da en mangelfuld eller unøjagtig Beskrivelse af antikvariske Fund til en vis Grad gør Skrifter af denne Art ubrugbare for de Forskere, der ikke have Lejlighed til at tage de fundne Genstande i Öjesyn, hvilket jo rimeligvis gælder om Flertallet. Herved bliver derhos Komparationen, der for Oldkyndigheden isærdeleshed, som for alle positive Videnskaber ialmindelighed er af en saa fremragende Vigtighed og ofte saa frugtbar paa værdifulde Resultater, gjort vanskelig, for ikke at sige umulig. Det er derfor af særdeles Vigtighed, at, hvad Gravhöjene og Gravstederne angaar, deres Beliggenhed, Retning, Dimensioner, kortsagt alle lokale Forhold angives saa nøjagtig og fuldstændig som muligt, og det samme gælder, hvad de forefundne Oldsager angaar, om disses Vægt, Stof¹, Form, Dimensioner etc. etc.; men slige Angivelser findes, med den nødvendige Nøjagtighed og Fuldstændighed, kun undtagelsesvis i Forfatterens Skrift. — Det er, som sagt, ikke for at gaa irette med den af den indenlandske Oldkyndighed i de russisk-polske Provinser höjtfortjente Forfatter, at vi gøre disse Udsættelser, men kun for at henlede Opmærksomheden paa, hvad det for Fremtiden i Arbejder af denne Slags vil være af Vigtighed at iagttage. — Herfra ere, som bekendt, i adskillige Smaaskrifter, de Punkter angivne, der ved slige Beskrivelser fortrinsvis komme i Betragtning og de Spørgsmaal, det fornemmelig er om at gøre at erholde besvarede. Disse Smaaskrifter ere let tilgængelige, og det vilde sikkert være i Oldkyndighedens Interesse ialmindelighed, at ogsaa de slaviske Oldforskere sluttede sig i deres Forskninger og Undersøgelser mere og mere til de i dem opstillede Prinsipper. Grev Tysjkjevitjs's Medvirking til dette Resultats Opnaaelse vilde være af betydelig Vægt, og han vilde derved endydeligere i sit Fædreland

---

¹) Ved Metalgenstande burde Proberstenen anvendes, hvor, som vel i det langt overvejende Antal af Tilfælde, en kemisk Analyse ikke kan finde Sted.

bidrage til Fremme af sit Yndlingsstudium, hvilket han allerede ved sit Navn, sin høje Stilling, sine udbredte Forbindelser og sine Skrifter har gavnet i en ikke almindelig Grad. — Vi gaa nu over til en speciellere Bedømmelse og Indholdsangivelse af det foreliggende lille Skrift og ville da paa sit Sted finde Lejlighed til i det enkelte at paavise de her fremsatte Ankeposters Rigthighed.

Efter i en Indledning at have gjort opmærksom paa Oldstudiernes Vigtighed og Betydning og efterat have givet en, dog nærmest paa den saakaldte klassiske Oldtidsvidenskab passende, Inddeling af samme, beskriver Forfatteren først de gamle Skanser, Forskansninger eller Jordvolde (okopy), dernæst Højene og Gravhøjene (kurhany) og endelig, uden nogen Orden, de forefundne Oldsager. Vi omhandle her først HØJENE OG GRAYHØJENE, dernæst de forskellige Slags FORSKANSNINGER, hvorpaa vi lade OLDSAGERNE følge saaledes: Stensager, Bronsesager, Jernsager, Guld- og Sølv-sager, Sager af Ben, Horn etc.

I. GRAVHØJE OG ANDRE HØJE (KURHANY¹).

Gravhøjene i Gammellithauen og lithauisk Rusland ere opkastede af Smaastene, Ler og Sand, altid af pyramidal eller konisk Form, af meget forskellig Størrelse, og forefindes i

---

¹) Forfatteren bemærker, at dette Ord, hvis russiske Form er „Курганъ” af nogle angives at være af tsjerkessisk, af andre (Klaproth) at være af tatarisk Oprindelse. Det er ialfald et sammensat Ord, og Roden til den første Del af Sættningen synes at være temmelig udbredt. I persiske Ordbøger findes **گور** angivet at betyde Gravsted, Grav og at forekomme i Sættning med **خان** ell. **خانه**, Hus, altså Gravhus (gurkhan). — Det almindelige slaviske Udtryk er „mogyla”, (med forskellig Udtale og Skrivemaade) som af Køppen, vistnok med Urette, udledes af Arabisk, af Votsel (Wocel), ligeledes urigtig, af Roden moh (sansk. mah, græsk μέγ, goth. og oldnord. mik). Jungmann sammenstiller det med det tyske „Mal”. — I Nordrusland kaldes Gravhøjene **Сопки** (sopki), i Lithauen efter vor Forfatter **Ezagulis**.

stor Mængde rundt om i Skovene og paa Markerne. De ligne, efter Forfatteren, aldeles de skandinaviske (fra hvilken Alder?), der, efter hans Formening, have været deres Forbilleder. De findes dels isolerede (og da i disse, efter hvad Forf. formoder, Høvdinger og andre ansete Folk ere blevne begravede, kunne vi vel antage, at de ialmindelighed høre til de større) dels samlede, ofte i et meget betydeligt Antal og synes i dette Tilfælde at hentyde paa, at vedkommende Lokaltet i Oldtiden har været enten Valplads eller almindelig Begravelsesplads. — I Gravhøjene forefindes, foruden de Sager af Sten, Metal etc., som vi senere skulle omtale, Skeletter og Lerurner, ét Skelet og én Urne i hver. Disse Urner ere kun lidet afvigende i Form og Størrelse (hvorimod, efter Forfatterens Angivelse, det modsatte er Tilfældet i Storpolen) og af en gulagtig Lerart. Saavidt det af Beskrivelsen kan skønnes, ere de af temmelig konstløst Arbejde uden synderlige Forsiringer og af en ganske simpel Form. De almindeligst forekommende Dimensioner angives ikke. De antræffes sjelden ubeskadigede. Paa Bunden findes undertiden flere forskelligformede Smaagenstande (Amuletter?). Forf. anser det, mærkeligt nok, for vanskeligt at afgøre, hvorvidt de ere af brændt Ler eller ej, men for sikkert, at de ere af indenlandsk Arbejde. — Egenlige Grave, Gravsteder, Gravkister omtales ikke af Forfatteren, efter hvis Fremstilling man saaledes skulde lodes til at antage, at Ligene simpelthen ere nedlagte i Jorden; kun er det isaafald paafaldende, at velkonserverede Skeletter forefindes i ikke ubetydeligt Antal. Disses Dimensioner, Hovedskallernes Form etc. angives ikke.

Foruden de egenlige Gravhøje findes ogsaa andre Høje (af samme Form og Dimensioner?) med en forskellig Bestemmelse. Den almindelige Benævnelse for begge Slags Høje er „kurhan“; men de sidstnævnte kalder Folket ogsaa med et særegt Udtryk „wolotoki“¹ Forf. slutter sig til de

¹) Om dette Ords Etymologi tør Anmelderen for Øjeblikket ikke udtale sig med nogen Sikkerhed. Det fortjener dog her at bemærkes,

Ældforskere, der antage, at de ere opkastede for at tjene til
 Vejmærker, navnlig for Handelstog, og formener, at en nøj-
 agtig Undersøgelse af deres Retning vilde være af Vigtighed
 med Hensyn til at bestemme Handelens Gang i Oldtiden;
 hvorhos han dog ikke overser Muligheden af, at de kunne
 have tjent indfaldende Krigerhorder til Mærker for efter dem
 at finde Tilbagevejen. Hvorvidt nu disse Høje, forudsat, at
 de ere et Værk af Menneskehænder, have havt et saadant
 Æjemed, lader sig vel for Æjeblikket neppe afgøre med
 nogen Sikkerhed.

II. SKANSER, FORSKANSNINGER ELLER JORDVOLDE (OKOPY).

I Forfatterens Fremstilling finder i dette Afsnit en ikke
 ringe Grad af Forvirring Sted, idet han nemlig under Be-
 nævnelsen „okopy” indbefatter og beskriver ganske forskellig-
 artede Genstande, af hvilke nogle aabenbart tilhøre en for-
 holdsvis ikke sildig Periode af Middelalderen, andre en for-
 historisk Tid; vi skulle nu her give en Oversigt over Ind-
 holdet, forsaavidt det ellers maatte være lykkedes os at finde
 os tilrette i samme og holde de uensartede Genstande ude fra
 hinanden.

Naturlige Jordhøje, paa hvis Toppe Forskansninger fin-
 des opkastede og som ialmindelighed enten ligge imellem
 tvende Floder nærved deres Sammenløb eller næsten ganske
 omgives af en krumtlobende Flod, betegner Folket i litthauisk
 Rusland med Benævnelsen „horodyszcze”¹ (i Gammellit-
 thauen „sypana-góra”) og anser dem for i Oldtiden at have

---

at Jungmann i sin store bømske Ordbog anfører en forældet, ene-
 staaende Flertalsform „woloty”, som han oversætter ved „gigantes”. —
 1) Det maa rimeligvis være en ren Inkurie naar Forf. udleder
 denne Benævnelse af det gammelslav. russ. og polske gora, bømsk
 hora (Bjerg). Den rigtige Afledning af gammelslav. grad (russ.
 ГОРОДЪ etc., sammenlign tysk Gurt, Garten, dansk Gjord,
 Gærde, Gaard), et indhegnet, omgærdet, forskanset Sted, en By)
 ligger lige for Haanden.

været bestemte til Forsvar. De henligge fra umindelige Tider øde og ubeboede, tildels tilgroede med Skov, og der findes med Hensyn til deres Oprindelse og Bestemmelse ingen skriftlige Opbevarelser; kun hist og her ere lokale Sagn knyttede til dem. De forefindes fornemmelig i stor Mængde i det gamle Kryvitsjer-Land (de nuværende Guvernementer Hviderusland, Minsk og endel af Grodno og Vilno). Forf. formener, støttet paa nøjagtige Undersøgelser, at det kan antages for afgjort, at disse Oldtidslevninger, ved Siden af deres Benyttelse til Forsvar, have haft en ganske anden Bestemmelse, hvortil vi senere komme tilbage. — Deres almindelige Benævnelse er, som nys anført, „horodyszcze”; men herunder indbefattes, strengt taget, tre (efter Forf. urigtig fire) forskellige Klasser, for hvilke Folket ogsaa have de specielle Benævnelser „horodyszcze” (i engere Betydning) „kopiszczc”¹ og „uroczyyszczc”²

Det *fælles-karakteriske* for disse Oldtidslevninger er:

- a, at de oftest ligge nær Vandet,
- b, indtage et lidet Rum,
- c, ikke bære mindste Spor af nogen Vandforsyning saalidsom af
- d, Murværk eller Struktur i det hele taget.

I de allerældste til vore Dage opbevarede Dokumenter (fra det 14de Aarhundrede) omtales de som noget ældgammelt

¹) Gammelslav. og bøm. kopati, russ. Копать, polsk kopac, fodere; polsk kopiec, en opkastet Jordhøj, Gravhøj, Grændseskel. Eller gammelslav. kupö (купа, simul) kupa (acervus) russ. Копить, ophobe, opdyngge, samle, Скопище, Ноб, Forsamling? —

²) Denne Benævnelse sammenstiller Forf. med polsk Uroczytość, Højtid, Fest. Eller til gammelslav. urokö (sententia, incantamentum) russ. Урочище, et paa en eller anden Maade betegnet Punkt, et Landmærke; bøm. uročišťe (forældet)? — „Limites antiqui sive urocyscie” i et Diplom fra Aaret 1215. „Certae metae, quae vulgo hranice vel kopezy sive urocyscie dicuntur” i et Diplom fra 1216 (Jungmann). Alle disse Former skyde forresten fra en fælles Rod.

af ubekendt Oprindelse og Bestemmelse, og dette kun tilfældigvis, idet de deri benyttes til at betegne Grændseskellene.

„*Horodyszcz*” i *engere Betydning* beskrives, ligesaa lidt som de øvrige Klasser, saa tilfredsstillende som man kunde ønske. De findes i betydeligt Antal og ere, efter Forfatteren, dels de ældste Indbyggeres samlede Bopæle, Grundvolden og Begyndelsen til Stæderne, dels Offerpladser. Denne sidste Formening støtter han paa

a, at der i en stor Del af dem, skönt de ere beliggende paa sandige og golve Marker, findes et særdeles frugtbart Sted i Midten, som nu dyrkes og som, med liden Anstrengelse, giver et rigt Udbytte, hvilket han antager at hidrøre fra det ved de hyppigt stedfundne Ofringer udgydte Blod, der har befrugtet disse Pletter;

b, at det ikke er sjældent paa slige Steder at finde Stenhamre, der dog som oftest forefindes beskadigede, hvilket Forf. antager at hidrøre fra de stærke Slag, der have maattet føres for at fælde Offerdyrene.

Denne Forfatterens Formening om de nævnte frugtbare Pletters Oprindelse vil dog neppe finde nogen Anklang. Andre Forklaringsmaader, som det dog ikke her er Stedet til nøjere at gaa ind paa, synes at ligge nær for Haanden, navnlig med hans førstnævnte Formodning om disse Oldtidslevningers Oprindelse for Öje.

Disse „*horodyszcz*” ere ofte omgivne af Samlinger af Gravhøje, som en Slags Kirkegaard. I Gravhøjene findes ikke blot mandlige men ogsaa kvindelige Skeletter. Ved Kristendommens Indførelse bleve ofte Kirker, Kapeller og kristelige Kirkegaarde anlagte paa disse Steder.

De saakaldte „*kopiszcz*” have, efter Forfatteren, i Oldtiden været benyttede som Tingsteder. At en saadan Benyttelse har fundet Sted i den historiske Tid, endogsaa forholdsvis sent, er hævet over al Tvivl, da det lader sig godtgøre af talrige Dokumenter, af hvilke Forf. anfører enkelte in extenso.

Med Hensyn til Benævnelsen „*uroczyszcze*” bemærker Forf. blot, at den oftest bruges af Folket for at betegne de Lokalteter, som Traditionen paatrykker et særligt Hellighedspræg.

Hvad angaar de saakaldte „*zamki*” (Slotte, Borge), hvilke Forf., som ovenfor bemærket, fejlagtig opfører som en særegen Klasse af „*okopy*” eller „*horodyszcz*”, og det uagtet de af ham selv som fælles for alle Oldtidsminder af denne Slags anførte karakteristiske Kendemærker ikke findes hos dem, ligesom ogsaa hans iøvrigt temmelig mangelfulde Beskrivelse af dem aldeles henviser til en middelalderlig Tid, saa have vi blot endnu at tilføje følgende:

„*Zamek*”¹ (hvilket maaske rettest her oversættes ved Slots- eller Borgplads) er, efter Forfatteren, en Benævnelse, der bruges om en Befæstning, som ialmindelighed er større end den, der kaldes „*horodyszcz*” (i engere Betydning) og som derhos er omgivet med Grave. Saavel i det egenlige Litthauen som i litthauisk Rusland findes et betydeligt Antal af slige Ruiner. Man træffer i dem naturligvis saagodtsom ingen egenlige Oldsager. Der opgraves imidlertid paa saadanne Steder ofte Menneskeben, Træblokke, Jernstumper, Stenkugler, undertiden Fragmenter af Vaaben, sjeldnere Fingerringe og forskellige Slags Smykker, saavel Mandfolke- som Fruentimmersmykker. Mangfoldige Sagn, knyttede til disse Ruiner, leve endnu et frisk Liv i Folket. — Af flere findes endnu ikke ubetydelige Rudera, og det er saameget mærkeligere, at Forfatteren har kunnet henføre dem til de egenlige Oldtidslevninger og klassificere dem under Benævnelsen „*okop*” eller „*horodyszcz*”, som han selv paa et andet Sted i sit Skrift omtaler dem som Rester fra Perioden 1000—1300. Anmeld. er til-

---

¹) Russisk „*ЗАМОКЪ*” (af *МѢХУТЬ*, polsk *mknąc* i den forældede Betydning claudere, gammelslav. *zamökö* (z, udtalt som et blødt s) *claustrum*). Ordet betyder baade Laas og Slot, Borg, (sml. tysk *Schloss*.)

bøjelig til at sætte dem endnu senere. — Disse befæstede Borge have aabenbart været opførte efter vestlige, navnlig tyske, Mønstre; de have været byggede i en Firkant, Murene af Sten og Tegl; ja der findes Spor af Hjørnetaarne.

Det fortjener endelig endnu at bemærkes, at Folket kalder alle de her nævnte Fortidslevninger (mon ogsaa de sidst nævnte?) „Dronning Bona's Borge" og „horodyszca" (i engere Betydning) „Svenskeskanserne".

III. FOREFUNDNE OLDSAGER.

A. STENSAGER.

STENHAMRE findes i stort Antal i Forskansningerne eller Jordvoldene og i deres umiddelbare Nærhed (i Gravhøje derimod aldrig eller yderst sjelden). De ere af meget forskellig Størrelse; men Forf. angiver ingen Dimensioner; kun med Hensyn til Skafthullet bemærker han, at det største, han har set, havde $1\frac{1}{2}$ Tomme, det mindste neppe $\frac{1}{2}$ Tomme i Gennemsnit. Man træffer undertiden paa Hamre af Stenarter, der ikke høre hjemme i Landet. Forf. har en Tegning af en Hammer, paa hvilken Skafthullets Boring kun er paabegyndt, og hvorefter det tydelig ses, at der til Boringen er benyttet en Cylinder. En paa denne Maade udboret lille Stenblok findes ligeledes afbildet. — Folket knytter til disse Hamre mange overtroiske Meninger. De affilede Spaaner drikkes i Brændevin som et smertestillende Middel. Fruentimmerne lægge dem i Dejgtruget i den Tro, at Brødet saa vil blive bedre bagt. En saadan Hammer opbevares omhyggelig og betragtes som et Fund, der varsler Lykke.

ØKSEHAMRE forekomme sjældnere, enkelte af fortrinligt Arbejde.

ØKSER, saavel større som mindre, ere hyppige, men træffes sjelden hele. De findes oftest spaltede paa tværs igennem Skafthullet, undertiden, men ikke ofte, spaltede i Længden. Med enkelte Undtagelser ere de grovt forarbejdede,

øjensynlig uden Hjælp af Metalredskaber. De opgraves rundt omkring paa Markerne og i Skovene.

KØLLER, som Forf. anser for at have været brugte som et Tegn paa Magt og Værdighed, høre til de sjældnere forekommende Gjenstande. Forf. leverer en Tegning af en, der er funden i Guvernementet Minsk, Provinsen Boryssov, ved Floden Brodnia; en anden, af fortrinligt Arbejde, fandtes i Guvernementet Kovno i Omegnen af Utsiana.

SLIBESTENE, flade, buformede, paa den ene Side udhulede som de Stene, hvorpaa Malerne rive Farver, høre til de meget sjældne Genstande.

HVÆSSESTENE forekomme ligeledes sjelden, oftest i Gravhøje sammen med Jernvaaben. Forf. kender kun et eneste Eksemplar. De ere af en meget haard Stenart.

Af SLYNGESTENE (?), der i Form ligne smaa Mejsler men ved den smale Ende have et Hul til Slyngens Anbringer, forekomme kun faa Eksemplarer.

FLINTEKILER findes i stor Mængde. Blandt Folket gaa de under Navn af „Perun's ¹ Pile”. Bønderne i Lithauen og lithauisk Rusland lægge dem, naar et Hus bygges, under Dørtærskelen i den Tro, at Huset derved vil blive beskyttet imod Lynilden.

FLINTMEJSLER høre til de almindelige Fund,

FLINTFLÆKKER ligeledes.

Stenvaabnene ere i det hele taget oftest de skandinaviske

¹) En gammelslavisk, oftere i Nestor's Annaler forekommende, atmosfærisk Gud (lith. Perkunas, sydslav. Former Parom, Perom, Berom, Pram, Bram, hvilke sidste have forledet Jungmann og Hanusch til at identificere denne Gud med Indernes Brahma). De nyere slav. Mytologer stille ham, ikke uden Grund, i Betydning sammen med vor Thor. Etymologisk staar dette Gudenavn i Forbindelse med gammelslavisk prati, russ. Переть, præ. I pers. пры, polsk prać, præ. I pers. piorę (ferio), slaa etc. Ordets nypolske Form er forevrigt Piorun, og det betyder i det nuværende slaviske Fællessprog Lynstraale, Tordenslag.

saa lige, at man skulde fristes til at antage dem for forarbejdede af en og samme Haand. Efter Forfatterens Formening ere de indenlandsk Arbejde efter skandinaviske Monstre, og af det forholdsvis ubetydelige Antal Stenvaaben, der hidtil ere fundne i Litthauen og litthauisk Rusland i Sammenligning med Skandinavien, slutter han, at hine Egne i Oldtiden kun have været tyndt befolkede. Hertil maa Anmeld. dog bemærke, at det, for ikke i saa Henseende at ledes til en uberettiget Slutning, vil være nødvendigt ikke at tabe afsigtede ganske forskellige Udviklingsstadier, hvorpaa Oldkyndigheden staar i de tvende til Sammenligning brugte Lænde, og hvor overordenlig meget der i en Række af Aar er gjort i Skandinavien, navnlig det sydlige, for at opdage Oldsager og frede om dem, hvorimod de her omtalte slaviske Landstrækninger i denne Henseende endnu staa langt tilbage. Om end Forfatterens Slutning senere maatte blive bestyrket, finde vi den dog for Øjeblikket, ifølge det Anførte, grundet paa utilstrækkelige Præmisses; det er jo dog muligt, at de russ.-litthauiske Landstrækninger i deres Skød gemme betydelige Antal af hidtil uopdagede Oldsager, der ved en større antikvarisk Oplysnings Udbredelse i Landet og deraf følgende Bestræbelser i en nærmere eller fjernere Fremtid ville kunde bringes for Dagens Lys og omstøde den af Forfatteren opstillede Slutning.

B. BRONSESAGER.

I Litthauen og litthauisk Rusland findes, efter Forfatterens Beretning, kun faa Vaaben men derimod et betydeligt Antal Smykker af Bronse, især Fruentimmersmykker, hvilke sidste, ifølge de foretagne lokale Undersøgelser, antræffes hyppigst i de til Østersøen stødende Provinser. I Livland, det egenlige Litthauen og præussisk Litthauen findes saaledes et langt større Antal end i det litthauiske Rusland og Hvidrusland. Efter Forfatterens Formening viser disse Smykkers fuldstændige Overensstemmelse med de skandinaviske, at de hidrøre fra Forbindelser med Skandinaverne, hvorved deres

forholdsvis betydelige Udbredelse i de østersøiske Provinser da let lod sig forklare.

De eneste *Bronsevaaben*, Forfatteren omtaler, ere *Sværd*. Om disse bemærker han, at de sjelden findes i Gravhøjene, oftest derimod opgraves omkring paa Markerne og i Skovene, undertiden i større Antal, hvorved Tanken henledes paa, at vedkommende Lokaltet i Oldtiden har været Valplads.

Et i Guvernementet Kovno fundet, efter Forfatterens Forfærdelse særdeles mærkeligt *Bronsevaaben*, der omtales som en stor Sjeldenhed og, efter hvad man kan skønne af hans Ytringer, er det eneste ham bekendte Eksempel i sin Slags, viser sig, forsaavidt som Tegningen er paalidelig, ikke at være noget Vaaben men en *Kommandostav* af Form som de, der oftere forefindes i Meklenborg og hvoraf vort Museum har idetmindste ét om ikke flere Eksemplarer. Det er at beklage, at Forf. ligesaa lidt af denne, efter hans eget Udsagn, mærkelige og sjeldne Genstand, som af flere andre vigtigere Oldsager, giver en tilfredsstillende Beskrivelse.

Er der saaledes i de beskrevne Egne Mangel paa *Bronsevaaben*, findes der derimod, som anført, et ikke ringe Antal Smykker af denne Metalblanding. De vigtigste af disse ere:

ARMBAAND. De ere oftest af Slangeform og røbe saaledes en symbolsk Bestemmelse; de findes oftere spiralførmig tvundne af Metaltraad.

HALSBAAND og HALSKEDER. De antræffes ofte i Gravhøjene ved Skeletter; Halskederne ere fornemmelig forefundne i større Antal i Dvina-Egnene¹ og i polsk Livland. Leddene af et i Forfatterens Samling beroende Eksempel ere

---

¹) Den nævnte Flods germaniserede Navn „Düna“ har vel hos os faaet almindeligt Indpas. Anmeld. foretrækker imidlertid at bruge den oprindelige slaviske Form. For at forebygge Forveksling med den ensbenævnte i det hvide Hav faldende Flod, kaldes den, hvorom Talen her er, af slaviske Geografer isaafald den vestlige Dvina.

1½ Tomme i Gennemsnit. Halsbaand i Slangeform ere temmelig almindelige.

FINGERRINGE. De findes hyppig, stundom af rent Kobber, oftest i Form af den saakaldte gordiske Knude.

NAALE. Disse findes ofte firkantede, omtrent 2½ Tommer lange, uden Öje, aabenbart blot benyttede til at stikke de Huller, igennem hvilke Traaden dernæst blev trukken. *Haarnaale* forekomme af forskellig Form, sædvanligvis omtrent 6 Tommer lange, undertiden med vedhængende Keder.

SPÆNDER. Disse forekomme ligeledes af højst forskellig Form. Af henved en Snes Stykker, der ere indlemmede i Forfatterens Samling, ere ikke to hinanden aldeles lige. De findes i Gravhøjene udelukkende sammen med mandlige Skeletter og have, efter deres Leje at dømme, været anbragte paa Bæltet. De i Livland forefundne ere, som alle Bronsesager overhovedet, langt sirligere forarbejdede end de i lithauisk Rusland forekommende Eksemplarer.

NÖGLER. Eksemplarer, der ere støbte og öjensynlig ikke have været benyttede, som vore, til Oplukning, træffes af og til.

PERLER. De forekomme sjelden,

BJELDER. De findes ofte forbundne med Metalkeder.

Foruden de her anførte Bronsesager omtaler Forfatteren som en overordenlig Sjældenhed en i Guvernementet Minsk, Provinsen Boryssov, forefunden *Brakteat*. Præget forestiller et Okseoved. Der findes ingen Skriftræk paa den. De nærmere Omstændigheder ved Fundet angives ikke, ligesaa lidt som Gennemsnittet etc.

C. JERNSAGER.

I lithauisk Rusland forekomme ofte forskelligformede ØKSER, SPYD- og PILESPIDSER samt KNIVE, alt af Jern.

Sjældnere ere JERNARMBAAAND, overtrukne med Bronse. De forefindes undertiden i Gravhøjene om Haandleddet paa kvindelige Skeletter og oftere endnu liggende ved den venstre Side af Brystet. Enkelte ere af fuldendt Arbejde.

Af SKJOLDE har Forf. i sin Samling to Eksemplarer, og disse ere, saavidt h m bekendt, de eneste hidtil fundne. Det ene hidrører fra en Gravhøj i Nærheden af Utsiana, det andet fra Kiernov.

Foruden de alt nævnte Genstande omtaler Forfatteren endnu MEJSLER, HAKKER og SAKSE. Disse sidste ligne ganske de Sakse, der nutildags bruges til Faareklippingen. De maa i Oldtiden have været temmelig almindelig brugte, da de findes paa forskellige fra hverandre fjernliggende Punkter.

D. SOLV- og GULDSAGER.

Forf. beskriver ikke et eneste Guldfund og antager, efter de anstillede Undersøgelser, at i Gammellitthauen og litthauisk Rusland Guldet i Oldtiden hørte til de st rste Sjeldenheder og at Smykker af Sølv ikke vare almindelige. — *De i Litthauen forefundne Guld- og Solv-Smykker ere i Form og Arbejde aldeles forskellige fra de, der hidrøre fra Gravh je i Guvernementerne Kijef, Podokien og de til disse grændsende Egne.* Guldet forekommer her noget hyppigere og Arbejdet er i græsk (byzantinsk) Smag.

S LVARMBAAAND forekomme, men sjelden, ligeledes

SOLVFINGERRINGE af forskellig Form. Forf. har en Tegning af en, der er funden i en „horodyszcze” i Guvernementet Minsk, Provinsen Boryssov, i Omegnen af Ziemin.

E. SAGER AF BEN, HORN, T JER etc. .

I Nærheden af Utsiana i Guvernementet K vno, Distriktet Vi komiezy, fandtes i en Gravhøj *Benet af en Okse* forarbejdet i Form af et *Sværd*. Dette er det eneste Oldtidsfund af Ben, som Forf. omtaler.

MUSIKALSKE INSTRUMENTER af *Horn* forefindes nu ikke; men enkelte Eksemplarer skulle dog, saafremt ellers følgende Beretning er at stole paa, være forekomne ikke længere tilbage end i den polske Konge Avgust den Tredjes Tid. — Den i den polske Literatur som historisk, navnlig som rets-

historisk, Skribent bekendte Tsjatski (Czacki, † 1815) beretter nemlig at have hørt af Kong Stanislav Avgusts egen Mund, at der under hans Forgængers Regering' ved Floden Svieta (Guvern. Køvno, Distriktet Vilkomiejz) fandtes tre Trompeter (Lurer?) af forskellig Størrelse, paa to af hvilke saas adskillige Figurer og Tegn, der lignede Skriftræk. Efter den Beskrivelse, Kongen gav af disse Horn, antager Tsjatski det ene (det mindste) for at have været et Jægerhorn, de tvende andre større for at have været brugte ved Gilder og festlige Sammenkomster. Kongen var ikke istand til at erindre, hvorvidt de omtalte Figurer og Tegn havde nogen Lighed med Runer. Kong Avgust skal have foræret dem til den bekendte Minister Brühl. Om deres senere Skæbne haves ingen Oplysninger.

Af *Glas* findes PERLER af forskellig Form og Farve. De hørte, som Forf. rigtig bemærker, ligesom Glassager ialmindelighed, i Oldtiden til Sjeldenhederne.

Fragmenter af VÆVEDE TÖJER, der forøvrigt ere meget sjeldne, antræffes imidlertid af og til, oftest sammen med Jernsager. Ved en i Nærheden af Boryssov opgravet forrusten Jernøkse fandtes saaledes et Fragment af et forraadnet vævet Stof, der havde efterladt et Aftryk i Rusten.

Af denne Oversigt vil det ses, at Forfatterens Skrift med alle dets Mangler (der imidlertid, som alt bemærket, for en ikke ringe Del, undskyldes ved det lave Udviklingstrin, hvorpaa den indenlandske Arkæologis Bearbejdelse endnu i det hele taget staar i de slaviske Lande) dog giver os et *positivt* Udbytte, som fortjener al Anerkendelse. — Inden vi slutte denne Anmeldelse skulle vi, alene støttende os paa Forfatterens lille Skrift og uden at foregribe de Berigtigelser, tilkommende Undersøgelser og Forskninger maatte gøre nødvendige, her blot endnu fremhæve nogle af de vigtigere *negative* Resultater, der fremgaa af hans Iagttagelser og ligeledes turde fortjene Læserens Opmærksomhed. Vi henstille dem imidlertid uden yderligere Bemærkninger, da Rummet ikke tillader os her at udføre denne Genstand videre. —

I Gammellitthauen og litthauisk Rusland findes der saaledes efter vor Forfatter

- 1, ingen *Stensætninger* af nogensomhelst Slags,
- 2, ingen *Gravkamre*, Gravsteder eller Gravkister,
- 3, ingen *Askeurner* som overhovedet intet *Spor af at der i disse Egnes Forhistorie har været en Periode, da det var Skik at brænde Ligene*,
- 4, ingen *Pålstave* og *Kelter*, den saakaldte Bronsealders maaske mest karakteristiske Redskab,
- 5, ingen *Afgudsbilleder* eller andre den hedenske Gudsdyrkelse vedkommende Genstande, og endelig
- 6, saagodtsom ingen *Guld-* og meget faa *Solvsager*.

B. GRAVHØJE OG OLDSAGER I NYRUSLAND. ¹

I den af det russiske Undervisningsministerium udgivne Journal har Hr. A. TERESJTSJENKO, der allerede fra tidligere Tid er fordelagtig bekendt ved et i flere Henseender vigtigt og interessant Værk over Rusland ², under Titel af „Skildringer fra Nyrusland“ fornylig begyndt en Række Artikler, fornemmelig af historisk-statistisk-geografisk Indhold: I den tredje af disse (indført i Juliheftet 1853 af bemeldte Journal) beskriver Hr. T. Nyrusland (eller rettere kun en Del af samme) i arkæologisk Henseende og anstiller derhos histo-

¹) Nyrusland indbefatter Guvernementerne Jekaterinoslav, Tavrien og Kherson. — ²) Titelen paa dette Værk er „Det russiske Folkeliv. Af A. Teresjtsjenko. St. Petersb. 1848. Bd. 1-7. 8vo. (X, 507, 618, 130, 334, 181, 221 og 348 Sider)“. Bd. 1 omhandler blandt andet Nationalitet, Vaaninger, Levemaade, Musik, Bd. 2 Bryllupsskikke, Bd. 3 Tidsregning, Daab, Begravelse, Begravelsesgilder, Bd. 4 Spil, Lege, Danse, Bd. 5 folkelige Optog og Fester, Bd. 6 de forskellige kirkelige Fester, Bd. 7 specielt Jul festen og Fastelavn. — Dette Værk kende vi desværre endnu kun her af en Anmeldelse af J. Boritsjefskij i det russiske Undervisningsministeriums Journal (Septemberheftet 1848).

riske Undersøgelser over de forefundne Oldtidsmindesmærkers Herkomst etc. Uden at kunne billige Gangen i Forfatterens Forskninger i denne Retning og uden at kunne slutte os til hans paa uklare skytiske og sarmatiske Teorier hvilende Resultater skulle vi dog her meddele et Uddrag af hans ikke destomindre værdifulde Arbejde, idet vi blot holde os til det Faktiske, til den paa nøjagtige lokale Udførsøgelser grundede arkæologiske Beskrivelse af de ovennævnte Landstrækninger. — Først ville vi imidlertid, dels som et ret glædeligt Vidnesbyrd om, at der for enkelte russiske Videnskabsmænd begynder at gaa et Lys op med Hensyn til Arkæologiens Betydning, dels til Bekræftelse af hvad vi nylig¹ have ytret om de slaviske Landes, navnlig Ruslands, overordenlige, men desværre Dag for Dag aftagende, Rigdom paa Oldtidsmindesmærker, indføre Forfatteren selv som talende, dog med nogle Forkortninger og Smaaforandringer.

„Nationerne”, siger Forfatteren i sit poetiske Sprog, „Nationerne opstaa og forsvinde; men Landene blive. Hvor mange Riger ere ikke blevne bortskyllede af Tidernes Strøm! Hvormange Slægter ere ikke blevne overgivne til Forglemmelsen! Om mange er vel endnu en dunkel Erindring bleven tilbage, som om en Drøm; men om mange tier Historien ganske. Fra mange af disse Riger ere vel stumme Mindesmærker komne til os i Levninger af deres Monumenter og Bygninger, i Indskrifter, Mønter, mange forskelligartede Genstande; men det er kun med svag og utydelig Røst, at de tale til os; vi maa efterspore og efterforske dem, søge i det af Aarhundreder opdyngede Støv og ikke sjelden lægge en vanhellig Haand paa de indviede Kister, opgrave dem, undersøge de Dødes Bøn og uden Sky berøve dem deres Ligklæder og Smykker. Mange værdifulde Genstande ere blevne Videnskaben fravendte af Folk, der, søgende efter Skatte, paa

---

¹) Se den foregaaende Anmeldelse af Grev E. Tyskjevitsjs „Badania archeologiczne” etc.

Røyeris udplyndrede de Døde og medtog hvad de forefandt. Hvor finde vi nu noget, der levende taler til os om dets fordums Betydning; noget, der kan udfylde Historien og opklare det, hvorom vi forgæves søge Oplysning i vore Aarbøger? Og hvo paaviser os endog blot selve hine røverske Fredsforstyrreere? Skulle vi spørge Gravene om dem? Ogsaa de ere stumme.* Hvor ofte har jeg ikke i Ørkenens sørgelige Ensomhed truffet paa Ruiner af Stæder, af Boliger, af Begravelsespladser, ja hele Marker af opkastede Høje! Hvor gerne vilde jeg have udspurgt dem! men — de ere stumme, og det skær en i Hjertet at samtale med dem, naar man trindt om kun har Ødelæggelsens Spor for Öje! Ved at gennemvandre disse de Dødes Riger, ved at betragte disse Ruiner af Templer og Boliger, beskue disse Stene med fragmentariske Indskrifter synes det for den, der er bekendt med alt dette, som om han selv levede iblandt hine Mennesker, der nu hensuldre som tusindaarigt Støv. Forskningen bringer Slægterne binanden nær, samler Aarhundrederne som i ét Moment, giver det Svundne fornyet Liv, blander det med det Nærværende og aabner os Indblik i Fortidens Historie, Kultur og Konst. Vi gøre da Bekendtskab med Riger, der forlængst have ophørt at eksistere, med mægtige Stæder, der nu ere forvandlede til Ørkener, hvor Rovfuglene og Markens yilde Dyr have opslaaet deres Bolig. Men der ligger noget udsigelig smerteligt i at se Arkitekturens herligste Værker, Geniets Skabninger, henligge upaaagtede og omspredte i Skovenes Mørke, ved Flodernes Bredder, paa Klipper og Bjerge. De vente paa, at der skal komme den, der forstaar dem, der er istand til at læse deres Stenskrift og fortælle Verden om svundne Slægter, om deres Liv, deres Daad og deres Hæder. Skönt stumme ere de dog veltalende; deres Magt er stærkere end om de virkelig kunde tale; ti de ophøre dog aldrig at tale til os om sig, og deres Rest naar de fjerneste Slægters Øre. Eneboerens Hytte, Fyrstens Pallads og Gudens Tempel — alt ligger nu her

jevnet med Jorden, og Græsset gror frodig over det; men de *tale*, de tale om sig selv med en indtrængende Røst, om end Bonden forlængst pløjer paa det Sted, hvor de engang stod og tiltætgør det sidste Minde om en Storhed, som der behøvedes Geniets Magt og Dynger af Guld til at skabe”.

„Genstanden for antikvarisk Forskning og Undersøgelse er saa omfattende, at den ikke kan være en Beskæftigelse blot for en snever Kreds af videbegærlige Mænd. Den store Rigdom paa mange forskelligartede Sjeldenheder kalder til Arbejdet enhver, der elsker Kundskaber og villig underkaster sig Anstrengelser i Videnskabens Interesse og til sit Fædrelands Hæder. Meget, meget er gaaet tilgrunde; men, med alt dette, er der endnu meget bevaret; Rusland er endnu rigt paa hidtil ikke undersøgte Oldtidsminder”.

„Fra Ishavets Strande til Ararat, fra Grændserne af det „Himmelske Rige” til Nevas Bredder strækker sig et Land, der i Aartusinder har været Vidne til gigantiske Begivenheder, som efterhaanden fremtræde i et klarere Lys og henvise til Kelter, Kimbrer, Skyter, Gotter, Hunner, Avarer, Khasarer, Bulgarer, Slaver, Poloftser, Mogoler, Armeniere, Persere, Arabere, Tatare og mangfoldige andre Folkestammer. En efter den anden traadte de her frem paa Skuepladsen, banede sig den ene efter den anden Vej til udstrakte Erobring og — forsvandt dernæst alle som Skygger, efterladende sig Ruiner som deres eneste Minder; og Efterkommerne af disse mange Nationer samle sig nu her for med Deltagelse at lytte til disse Minders Fortællinger”.

„For nu at omtale nogle af Oldsagerne og Oldtidsminderne, — saa findes der endnu ofte paa Østersøens Øer og ved dens Bredder gamle Guldmonter, der ad Handelsvejene kom til Novgorod og derfra spredtes over Rusland. I de samme Egne forfindes en stor Del Metalsager og mange menneskelige Skeletter; rundt om i Mark og Skov opgraver man der forskellige Slags Husgeraad og Smykker, der formodes at være fra den hedenske Tid. Ved Gammel-Ladoga

findes Volde og Skanser af betydelig Udstrækning, Levninger af Mure og Porte, hvilke Folket i Omegnen kalder „Fyrst Rurik's Borg“ og hvor der, efter Sagnet, skulle ligge store Skatte skjulte. Fra Gammel-Ladoga langs Volkhof, Dnjepr og Volga, og derfra langs Don, Dnjestr og Bug ere mange Kobber-, Sølv- og Guldmønter opgravede, som hidrøre fra forskellige Nationer, deriblandt mange arabiske med kufiske Indskrifter. Undertiden har Agerdyrkeren med sit Plovjern stød paa en Krukke, der var fyldt med slige Mønter. Ved de trede sidstnævnte Floders Kilder tiltage Fundene især paa de Steder, hvor der findes opkastede Høje. Den sydøstlige Del af Rusland er opfyldt med Gravhøje. Fra det gamle Saraj (den gyldne Hordes Khaners Residens), ved den venstre Bred af Floden Akhtuba, til Astrakhan, en Strækning af henved 400 Verster, ere Jordvolde, Grave og Gravhøje omspredte i mangfoldige Retninger. Jo mere man fordyber sig i den akhtubiske Steppe, jo mere forskelligartede og jo større blive Gravhøjene. *De strække sig i en Linie af næsten 1000 Versters Længde* i Retning af det azofske, sorte og kaspiske Hav. — Gravhøjene i den sydvestlige Del af Rusland (Nyrusland) skulle vi snart udførligere omtale. Krim's Sydkyster frembyde en vid Mark for Forskningen. Fra Kysterne af det sorte og azofske Hav førtes Handelen endnu i den historiske Tid med Fojnikierne, de gamle Persere, Grækere etc., og her venter en rig Høst paa Oldforskeren. Landene omkring Sortehavet ere besaaede med Høje. Men hvor finde vi Spor af de utallige Stæder, der i Oldtiden bedækkede dem? — Ved et rent Tilfælde bringer undertiden Bonden eller Arbejdsmanden Skatte for Dagen, hvilke de Lærdes Forskninger aldrig kunne lede til at opdage. For kort Tid siden (saavidt vi erindre i Aaret 1851) stødte en Arbejdsmand i Nærheden af Kertsj paa to herlige antike Statuer ¹, der nu smykke den kejserlige Eremitage“.

¹) Disse tvende Statuer ere beskrevne af Hr. A. Asjik, Direktør for Musæet i Kertsj, i hans Skrift „Часы досуга съ при-

„Allevegne findes en saadan Masse af herlige Oldtidslevninger, at selv den Udannede uvilkaarlig gribes ved Synet af dem; men for ikke at udsætte dem for fuldstændig Tilintetgørelse en det uundgaaelig nødvendigt at iklæde dem Ord og Liv, saa at Folket med Deltagelse lytter til Beretningen om deres fordums Betydning og om deres Forfald. Man sender Ekspeditioner til Ninive, til Ægypten; mange hellige deres Liv til Studiet af fragmentariske Indskrifter i Haab om derved at bringe Lys i den dunkle Oldtids Historie; andre berejse Jordkloden i forskellige Retninger for at undersøge de Steder, hvor Oldtidens Byer mulig have staaet; atter andre bidrage deres Skærv ved med Iver at studere Oldsprogene: bør da vi glemme vort Fædrelands kostbare Arvegods, lade det henstaa uoplyst og forsømt og overlade Fremmede Æren for at bringe Lys i vort Oldstudium? Selve Skæbnen har jo dog gjort os det til en Pligt at arbejde paa at opklare vor Oldtid saavidt vi formaar. Vi ere nu ikke fjerne fra den Tid, da vi ville blive os vor Kraft bevidste og ikke længere trænge til Fremmedes Hjælp; der findes allerede iblandt os Mænd, der med Iver hellige sig til anstrengende Forskninger og ofte ikke tage i Betænkning i Videnskabens Interesse at udsætte sig for de største personlige Savn¹. Saa-

совокупленіемъ Писемъ о Керченскихъ Древностяхъ (Fritimer med et Tillæg, indeholdende Breve om kertsjiske Oldsager. Odessa 1851.), hvor der tillige findes Tegninger af dem, samt i en af Hr. Asjik paa Fransk udgiven Brochure „De la découverte de deux statues antiques à Kertch.” ib. 1851.

¹) Som et Eksempel herpaa anfører Forf. den ved flere vigtige Opdagelser højfortjente Oldforsker Dubrux. Han skriver i et Brev til en Ven: „Siden Begyndelsen af Februar har jeg ingen Varme havt i mit Værelse; i hele tre fire Dage har jeg ofte ikke andet at spise end et Stykke grovt Brod. Jeg har allerede for længere Tid siden maattet give slip paa min Morgenkaffe, hvoraf jeg gerne drak en Kop, skönt den var ringe nok og uden Sukker. Naar jeg engang imellem har et Par Skilling, kober jeg mig lidt Soldatertobak”. Se „Pavel Dubrux, en Levnetsbeskrivelse,” i det odessaiske historiske Selskabs Memoirer T. 2. — Dubrux døde i Aaret 1835.

danne Mænd, der arbejde af ren Kærlighed til Videnskaben, deres uegennyttige Iver er det hovedsagelig vi skyldte de Opdagelser, der opklare et hidtil ubekendt Mærke og kalde til nyt Liv længstforsvundne Tider; men Ære være ogsaa alle dem, der højsindet befordre Forskernes Studier! . . . Oldtidsforskningens Morgenrøde straalere allerede over vort Fædreland; og Held den, hvem det vil blive forundt at opleve den Tid, da dens Sol skinner i sin fulde Glands! . . .”

Det gör en næsten ondt at træde op imod en i en vis Henseende saa berettiget og rosværdig og her saa smukt udtalt patriotisk Følelse; men vi kunne dog ikke undlade at bemærke, at den sikkert leder Forfatteren til et for dristigt Haab. Den Tid er vistnok endnu fjern, da Rusland, navnlig paa det Gebet, hvorom Talen her er, vil kunne undvære fremmed Hjælp. Efter vor Formening er det netop, saafremt der skal kunne udrettes noget klækkeligt, paatrængende nødvendigt, at denne Hjælp kommer *snart*; og hvorfor ikke ønske det, selv om man var Russer? Videnskaben er universel. Den er sine Dyrkere et fælles Fædreland og fordrer af dem Opgivelsen af al eksklusiv Patriotisme. Dog — vi gaa nu over til den egenlige Hovedgenstand for Forfatterens Afhandling, Nyruslands Oldtidsmindesmærker.

Nogle Verster fra Stationen Darijfskaja (i Øvre-Dnjeprkredsen i Guvernementet Jekaterinoslav, 28½ Verst fra Byen Kreamentsjug) ses omkring paa Markerne opkastede Høje, som af Folket benævnes „mogily” og „kurgany”. I Nærheden af Jekaterinoslav tiltage de i Antal og Størrelse lidt efter lidt paa en Strækning af 115 Verster, derfra ad Vejen over Byen Nikopol til Floden Bazaluk, en Strækning af 153 Verster, findes de i en saadan Mængde, at de formelig forbyse ved deres Udseende, Forskellighed, Størrelse og Orden. Det Rum, disse Høje indtage, begrænses af Byerne Novomoskofsk, Jekaterinoslav, Pavlograd, Aleksandrofsk, samt af Floderne Bazaluk og Konskaja, der løber forbi Byen

Orækhof. Fra Konskaja eller, som den ogsaa kaldes, Koŭka, sprede Højene sig indtil Byen Melitopol (i Guvernem. Tavrien) og Berislav (i Guvernem. Kherson), og ere paa denné Strækning af vekslende Störrelse. De ere fortrinsvis opkastede i Steppen og langs Floderne Dnjepr, Samara, Tsjertomlyk, Kamenka, Tomakofka, Bazaluk, Sura, Ingulets, Sinjukha, Bug, Konka, Berda, Molotsjnyja-Yody, Kalvius (forhen Kalka). De følge paa hinanden snart i lige, snart i skæv Retning. I mange af dem er der tidligere blevet gravet af Folk, der ventede at finde Skatte; men der fandtes slet intet. En Mand skal endogsaa være kommen paa det Indfald at oprette et Aktieselskab til at foretage Udgravninger, hvilke han med stor Bekostning skal have fortsat igjennem en Række af Aar, dog uden at finde noget. Potjomkin gav ogsaa i sin Tid Ordre til at udgrave disse Høje; men, hvorvidt det førte til noget Resultat, er ukendt. At disse Eftergravninger oftest have havt et utilfredsstillende Udfald maa, efter Forf., tilskrives den Omstændighed, at man gravede aldeles paa maa og faa, og ikke fortsatte Gravningen til Højens Bund. For en 90 Aar siden foretoges en Udgravning af en paa Steppen imellem den „sorte Skov” og Fortet St. Jelisaveta liggende Høj. Guvernøren i Ny-Serbien Melgunof lod nemlig i September Maaned i Aaret 1763 denne Høj udgrave, hvorved endel mærkelige Oldsager bragtes for Dagen, hvilke han tilstillede Videnskabernes Akademi. Højen laa 7 Verster Vest for den „sorte Skov”, 30 Verster fra St. Jelisaveta, imellem Floderne Lille- og Store-Ingul’s Kilder. Ved Udgravningen fandtes Muldjord til en Dybde af to Fod. Efterat have bortskaffet denne, stødte man paa en kvindelig Statue af Sandsten og af maadeligt Arbejde. Man vedblev at gaa dybere ned, og efter at have naaet en Dybde af over seks Fod, traf man i Midten af Højen, eller rettere lidt i Vest for Midtpunktet, paa et med flade Stene tildækket og omgivet Rum, hvor der forefandtes adskillige Oldsager; men skönt man nu var naaet næsten til Højens Basis, fandtes dog

hvefken noget Skelet eller Levninger af et saadant. Paa selve Bunden var der Spor af, at der havde fundet en Forbrænding Sted, ved hvilken nogle Metalsager vare smeltede, Benene opbrændte, Stenene svedne og Jorden blandet med Kul. Det er saaledes indlysende, at Liget maa være blevet nedlagt i Graven, omgivet med brændbart Stof og opbrændt, og at de, der foranstaltede Begravelsen, have forsynet den Døde med de, efter hedenske Begreber, for ham uundværlige Genstande. De vigtigste af de forefundne Oldsager vare: 1) en Guldkede, som det synes til at bære om Halsen, vog $56\frac{1}{2}$ Zolotnik'er ¹⁾, 2) en Guldring, vog 6 Zol., 3) to Sølvkandelabrer, vog 2 Pund 41 Zol., 4) et Dolkegreb, lig de persiske, belagt med en Guldplade, ciseleret Arbejde, 5) en lignende Dolkeskede med Forestillinger af den græske Mytologi, 6) forskellige Guldplader, 7) 40 Kobberpile, 8) Fragmenter af Sølv- og Jernsager, 9) 20 Jernsøm med forsøvede Hoveder, 10) Bunker af forraadnede Ben, af en blaaagtig Farve. — Paa jevn Mark i Omegnen af Bobrinets (i Guvernem. Kherson) fandt man leformede Knive, Hamre og Stensager, i Omegnen af Nikopol (i Guvernem. Jekaterinoslav) Vægtskaale, i Nærheden af Landsbyen Lille Znamenka (i Kredsen Melitopol i Guvernem. Tavrien) Guldsmykker med Afbildninger af Mennesker, Fugle og andre Dyr, alt af græsk Arbejde, romerske Kobber- og Solvmønter fra Avgusts og Trajans Tider etc.

Fra Landsbyen Teaginka, der ligger 40 Verster fra Kherson, gaa Højene til Berislav, en Strækning af 29 Verster, overalt omtrent af samme Størrelse. Efter deres Beliggenhed at dømme, have de været bestemte til Vagt eller Udkig; nogle mindre, der hist og her findes imellem dem, ere derimod, uden Tvivl, Gravhøje. I en Afstand af omtrent 10 Verster fra Berislav blive Højene hyppigere. I lige Lighed fra Teaginka til Novovorontsofka gaar en Række Høje i en

---

¹⁾ En Zolotnik er $\frac{1}{20}$ af et russisk Pund.

Strækning af 110 Verster og de indtage yed sidstnævnte Sted et Areal af over 350 Verster. Bønderne i Novovorontsofska have i lang Tid gravet i disse Høje for at erholde Stene til Bygningsarbejder, men have hidtil slet ingen Oldsager truffet paa; kun har man af og til fundet Menneskeben liggende enten i Stengravkister eller simpelthen i Jorden. Omtrent 12 Verster fra Novovorontsofska ved Landsbyen Grusjefka, der hører til Baron Stiglits's Gods, træde Højene atter frem, de større altid omgivne med mindre; i en Afstand af 6 Verster fra Floden Bazaluk tiltage de, men ophøre naar de have naaet denne. Strækningen imellem Bazaluk og Tsjertomlyk (12 Verster) er bedækket med store Høje i en Omkreds af 70 Verster. De ere næsten alle omgivne med mindre Gravhøje.

Strækningen fra Tsjertomlyk til Nikopol (13 Verster) er ligeledes bedækket med Høje, der dog aftage i Størrelse og Antal et Par Verster fra sidstnævnte By. Nikopol er bygget paa Høje, der saaledes enten ere blevne skjulte af Bygninger eller jevnede. Naar man er kommen forbi den, vise Højene sig atter i Steppen og langs Bredderne af Dnjepr. De ophøre noget før man kommer til Landsbyen Tomakofka, men træde atter frem, naar man har passeret denne og gaa i forskellige Retninger til Mennonitkolonien Khortitsy (i Kredsen Jekaterinoslav). Alle disse Høje indtage et Areal af over 200 Verster i Omkreds, og Forf. bemærker, at han intetsteds har seet en saadan Masse Høje som i denne Egn navnlig ved Bjælenjko, hvor Steppen saa at sige er besaaet med dem. Enhver af de større Høje er omgivet med mindre. — Ejeren af Landsbyen Bjælenjko, Hr. Miklasjefskij, har ladet adskillige af Højene udgrave. *I to af disse stodte man paa underjordiske Gange, der gik i forskellige Retninger, og i den ene fandt man, foruden Gangene, et (Grav-) Kammer, i hvilket et Menneske kunde staa opret.* Af Oldsager fandtes her Skelettet af en Hest, et halvførtøret Bidsel med nogle Metalforsiringer, nogle Smaasager af Guld

med Afbildning af et Medusahoved (?), nogle Triangler, de saakaldte „Ulvetænder“, samt enkelte Jernfragmenter som af Sværd eller Knive. Forf., der selv besøgte Stedet, gik ned i det underjordiske Kammer, hvor der imidlertid nu kun fandtes endel Menneskeben. Paa et Par andre Høje der i Egnen fandt han derimod, hvad han længe forgæves havde søgt, et Par Hermer eller grovt udarbejdede Statuer, de saakaldte „Каменные Бабы“ (kamennyja baby), om hvilke Forf. da stod i den Tro, at de sjelden træffes paa Gravhøjene ¹. De laa begge, den ene noget læderet, den anden

---

¹) Denne Mening tilbagekalder Forfatteren senere hen i sin Afhandling som urigtig. — Med Hensyn til de her omtalte, saakaldte „kamennyja baby“ (ordret „Stenkærlinger“) skulle vi, efter Forf., bemærke følgende. De forestille Personer af begge Køn og af enhver Alder, nogle i oprejst, andre i siddende eller halvsiddende Stilling, atter andre sammenbøjede. Mændene ere fremstillede med en spids frygisk Hue paa Hovedet eller undertiden med en Slags Kalot, der blot bedækker Issen; den øvrige Del af Hovedet er da skaldet. Enkelte findes med ubedækket Hoved; Haaret falder da ned ad Nakken og sammenholdes i tre Fletninger, der enten sammenknyttes korsformigt eller hænge løse ned. Brystet er i de fleste Tilfælde blottet. Overklædningen er kort, lig en Halvkaftan, og naar kun til Knæerne. I de over Maven foldede Hænder holde de en eller anden Genstand, en Potte, Kop eller Krukke (Urne) o. d. l. med Aabningen enten op- eller nedadvendt. — De kvindelige Statuer have ligeledes Huer paa Hovedet. Hos nogle, er denne firkantet som en Ulanhue eller som den, Kalmykinderne bære. Andre have blot Hovedet omviklet med et Klæde, hvis Ender hænge ned ved den ene Side. Tre af dem, vor Forf. selv saa, havde ligesom en lille Krone paa Hovedet og én en takket Krone med et Pandebaand. Haaret falder under Hovedklædet ned ad Nakken ligesom hos de mandlige Statuer og sammenholdes i en eller to Fletninger. Barmen, der færdigst er blottet, er ofte omgivet med en Perlekrans. Paa én var anbragt et Smykke, der hængte i et Baand. Nogles Overklædning ligner en Helkaftan med befrynsede Borter, andres naar kun til Knæerne. Fødderne ere færdigst blottede; kun hos to af de af Forf. sete Eksemplarer vare de forsynede med Sandaler. I Hænderne, der ere foldede i Skødet, holde de en eller anden Genstand. —

i Fragmenter — paa Toppene af tvende store Høje. — De paa Hr. Miklasjefskij's Gods værende Gravhøje ere ikke fuldt udgravede, deriblandt især en, i hvilken der var anlagt en Indgang af Stene, der maaske fører til et underjordisk Kammer. En anden udmærker sig især ved sin overordenlige Størrelse; naar det er klart Vejr, kan man fra dens Top se Byerne Orækhof og Aleksandrofsk, der ligge 45 Verster derfra. Ogsaa den er omgivet af en hel Del mindre.

Efter at have beseet Højene ved Bjælenjko besøgte vor Forfatter de nærliggende Mennonitkolonier Khortitsy, Rosental og Ejnlag (Kitsjkasy); hvor der dog ikke fandtes synderligt af Interesse, da Kolonisterne havde ødelagt det meste. Paa Markerne staa vel endnu endel store Høje; de mindre derimod, hvoraf de tidligere have været omgivne, ere jevnede med Jorden eller opdyrkede. I Nærheden af Kolonien Neenburg (32 Verster fra Kitsjkasy) fremtræde atter Høje af

Ansigtformen er hos begge Køn rund, ofte fyldig, fordetmeste regelmæssig og af evropæisk Typus. Størrelsen overgaar ialmindelighed den naturlige. — Der findes et langt større Antal kvindelige end mandlige Statuer. — De sydlige Dele af Rusland, de dnjeprske, astrakhanske, saratofske, tildels de orenburgske og samarske Stepper, det lillerussiske Ukrajna (Guvernementerne Poltava, Tsjernigof, Kharkof, Kijef, og endel af Volhynien) have tidligere været ligesom besaaede med disse „kamennyja baby“, der stode rundt omkring paa Gravhøjene, ved Vejene og paa Markerne. Nu ere de for en stor Del forsvundne eller ødelagte, hvilket maa skrives dels paa Uvidenheds og Fordoms, dels paa den materielle Interesses Regning, idet de nemlig ere bleve benyttede til Grundstene i Bygninger etc. — I Lillerusland og flere Steder i Nyrusland betegner Folket dem med Benævnelsen „Мапа“ (Spøgelse, Fantom), Чоловикъ Каменныи (Stenmenneske) eller ogsaa Баба-Мужикъ (Fruentimmer-Mandfolk) paa Grund af, at Kønnen er saa lidet udpræget. „Бабы“ kaldes de paa Grund af deres Lighed med gamle, hæslige Kærlinger. — Tidligere ofredes til dem og endnu knytter Folket til dem mange overtroiske Meninger. — Vi skulle endnu blot, efter Forf., tilføje, at de i stort Antal i Sibirien forefundne mandlige Afgudsbilleder ingen Lighed have med disse „kamennyja baby“.

betydelig Størrelse og fortsættes af samme Beskaffenhed til Kantserofka (eller Kantseropol) i en Strækning af omtrent 60 Verster, fra Khortitsy at regne. I Egnen herfra over Tomakofka og navnlig paa de af Kronens Bønder beboede Sletter omkring Landsbyen Tsjumaka og Godset Aleksandropol vise sig nye Høje, deriblandt en særdeles mærkelig nær ved sidstnævnte Sted: den er et formeligt Bjerg i Størrelse ¹. Bønderne der i Egnen fortalte Forfatteren, at den var bleven opkastet for Syndfloden, og at Mennesker paa den havde fundet Frølse fra samme: et Sagn, der idetmindste synes at tyde paa en høj Ælde.

Fra Aleksandropol lagde Forf. Vejen over Tsjumaka til Krasnokutsk, Kantseropol og Omegn. Herfra strække Højene sig 50 Verster i Længden og i en Omkreds af 260' Verster til Dnjepr-Vandfaldet Njenasytets, hvorfra de følge Dnjepr's Løb. Efterat have taget disse mangeformede Høje i Öjesyn, vendte Forfatteren tilbage til Gaarden Voloski eller, som den ogsaa kaldes Mogilnyj ², hvor der lige ved Stationen staar en stor Høj, der dog er mindre end den ved Aleksandropol. Rundt omkring denne findes mange andre, der fortsættes paa Steppen i alle Retninger. De større ere ogsaa her om-

---

¹) Denne Høj, der da den staar isoleret, knejser paa Steppen lig en Pyramide, er mærkelig i flere Henseender. *I dens Grund ligger kæmpemæssige Stene af en saadan Størrelse, at 15 Mand neppe kunne flytte dem.* Jorden er paa enkelte Steder saa haardt stampet, at den kan brækkes af i større Stykker. Paa dens Top stod der tidligere, ifølge de Omboendes Fortælling, en „kamennaja baba“. — I Aaret 1851 udgravedes i dens Grund adskillige Oldsager, deriblandt et forsolvet Jernsøm, Bronsekar og Smykker, to Pile, Fugle af Bronse, to Hjorte, den ene af Sølv, den anden af Guld (af hvilke hin havde en Vægt af 12½, denne af 17½ Zolotn.), en Jernring belagt med Guld etc. — Forf., der besøgte den Aaret efter, fandt, ligeledes i dens Grund, adskillige Guld-, Sølv- og Bronsesager. — ²) Denne Egn kaldes af Folket paa Litterussisk „Могильня“ (mogilnea), det vil sige Begravelsesplads, Kirkegaard. Afstanden fra Jekaterinoslav er 21 Verster.

givne med mindre. Disse Høje strække sig nær til Jekaterinoslav.

Fra sidstnævnte By begav Forf. sig i Retning af Neenburg og saa her endnu store Høje, som sædvanlig omgivne af mindre, der vare opdyrkede. Denne Strækning er særdeles mærkelig baade paa Grund af Højenes betydelige Antal og det Symmetriske i deres Anbringelse. Paa Strækningen fra Neenburg til Aleksandrofsk (20 Verster) blive Højene sjældnere og ophøre ganske ved sidstnævnte By, hvorimod de atter vise sig 6 Verster fra samme, paa Vejen til Krim, skære Dnjepr ved Landsbyen Kitsjkasy eller Ejnlagan og i stort Antal og forskellig Form fortsættes til Byen Kamysjevka, 27 Verster fra Aleksandrofsk. Her findes i en Længde af 6. og en Bredde af 4 Verster en stor Mængde især mindre Høje, imellem hvilke dog ogsaa træffes enkelte af betydelig Højde og Omfang. Elleve Verster fra Kamysjevka ligger Kronens Landsby Zjerebtsy ved Floden af samme Navn, i en Strækning af 4 Verster imellem større og mindre Høje, der, saa at sige, ombælte den, stryge i forskellige Retninger, men ophøre 4 Verster derfra. Fra Byen Orækhof, langs Bredderne af den lille Flod Konskaja, hæve sig atter paa Steppen Høje af betydelig Størrelse, og paa Vejen herfra til Koloniststeppen findes omtrent 11 Verster fra Melitopol en Mængde mindre Høje omspredte indtil nær Blumenthal i en Omkreds af 30 Verster. Her ere tidligere fundne endel Oldsager, navnlig forrustne Jernsager, Pile, tatariske og tyrkiske Mønter. Fra Blumenthal fortsættes Højene næsten 25 Verster til Landsbyen Vasiljevka, hvor de især ere talrige. Ikke langt herfra i Nærheden af Gaarden Eantsjikrak fandt man ved Udgravning af nogle Høje endel Menneskeben og ved Siden af en forraadnet Trækiste to med Jord fyldte Lerkrukker (Urner). I en anden Høj sammesteds fandtes et forrustent Bidsel og ikke langt derfra Menneskeben og to Ringe af gedigent Guld. Hist og her i denne Egn finder man endnu af og til Sager af Guld og andre Metaller, og for

en halv Snæs Aar siden opgravedes her et Kors af Bronse med adskillige Forsiringer.

Paa Strækningen fra Vasiljefka til Kronlandsbyen Mikhajlofka (6 Verster) findes ingen Høje af nogen Betydning, og fra Mikhajlofka til den tyske Koloni Prisjib ved Floden Molotsjnija Vody (25 Verster) ere de sjeldne, hvorimod de fra Prisjib af vise sig dels samlede dels spredte og især naa en betydelig Højde i Omegnen af Mennonitkolonierne Halbstadt, Montau, Tigenhagen, Schönau, Fischau, Lindenau og Orlof. Herfra fortsættes de i Steppen til Neukirchen og derfra langs Floderne Molotsjnaja, Jusjajla og Korsak til de øvrige, fjernere liggende, Kolonier.

Fra Mennonitkolonierne og i Retning af Dnjeprkredsen aftage Højene synlig eller ophøre aldeles, hvorimod de atter vise sig omtrent 30 Verster fra Kakhofka (i Kredsen Perekop) og fortsættes til denne By. Paa den anden Side af Dnjepr, ved Berislav, findes ligeledes store Høje; men paa den hele nys beskrevne Strækning fra Teaginka over Berislav, Nikopol, Jekaterinoslav, Aleksandrofsk, Orækhof, Melitopol, Berdeansk og Perekop til Kakhofka findes Højene ingensteds saa mærkværdig symmetrisk ordnede som paa Strækningen fra Floden Bazaluk over Tsjertomlyk og Jekaterinoslav til den tyske Koloni Neenburg, med Undtagelse blot af Egnen omkring Bjælenjko og Vasiljefka. Naar man her kommer ind paa de nøgne Sletter, forbavses man over den Masse af Gravhøje, der da vise sig for Öjet i en uoverskuelig Udstrækning. — Egnen omkring Znâmenka ved den lille Flod Konskaja er formelig besaaet med Sandhøje, og her findes i stort Antal sønderslagne Lerkar samt Ben af Mennesker og Dyr. I en af disse Høje fandt nogle Börn i Aaret 1845 endel Guldsager, navnlig Knapper, Ringe, Halvmaaner etc. Rygtet fortalte, hvilket dog rimeligvis er en Overdrivelse, at dette Fund havde en Vægt af $1\frac{1}{2}$ Pud; men vist er det, at der hverken før eller senere er fundet det mindste i disse Høje uagtet navnlig i den senere Tid mange have gravet i dem.

Idet vi herved slutte vore Uddrag af Forfatterens Afhandling, der for en stor Del beskæftiger sig med forskellige ikke hidhen hørende Undersøgelser om de forefundne Oldtidsminders, navnlig de saakaldte (af os i Noten p. 190 nærmere beskrevne) „kamennyja baby's" Herkomst og Ælde, ville vi blot endnu bemærke, at vi af Hensyn til de enkelte Læsere, der mulig specielt maatte interessere sig for Sagen og ønske nogenlunde nøjagtig at forfølge Gravhøjenes Retninger, have anset det for rettest at optage endel for Læserne ialmindelighed uvæsenlige og mindre bekendte geografiske Navne, af hvilke dog de fleste ville findes paa gode Generalkort over Rusland. Forfatteren har, som man vil have seet, nærmest beskrevet Gravhøjene i Guvernementet Jekaterinoslav, hvorfor det mulig staar til at vente, at han vil levere en Fortsættelse af sit Arbejde og i samme speciellere omhandle Oldtidsminderne i de øvrige nyrussiske Egne; isaafald skulle vi senere meddele Tidsskriftets Læsere Beretning desangaaende.

C. BLANDINGER FRA RUSLAND.

PROFESSOR POGODIN'S ANTIKVARISK-ARKÆOLOGISKE SAMLING. Den bekendte Historiker M. P. POGODIN, Professor ved Universitetet i Moskva, begyndte allerede i Tyverne, altsaa næsten en Menneskealder tilbage i Tiden, at lægge Grunden til denne Samling. Omstændighederne vare paa den Tid gunstige for Udførelsen af en saadån Plan. Den af den russiske Literatur og de russiske Literatorer højfortjente Mæcenat Grev N. P. Rumeantsof, der i sine sidste Leveaar havde anvendt betydelige Summer paa den antikvarisk-arkæologiske Afdeling af sin fortrinlige Samling, døde i Aaret 1826, og en anden rig Magnat og Samler Grev F. A. Tolstoj ophørte omtrent samtidig at forøge sin, som han senere (1830) overlod Staten. Baade Rumeantsof og Tolstoj havde betalt godt og derved opmuntret Antikvarernes Iver for at bringe mærkværdige Genstande for Dagen. Denne Iver kom

nu Pogodin tilgode, og ved Opkøb hist og her af forskelligartede Genstande lagde han den første Grund til sit saakaldte „arkæologiske Musæum“, til hvis yderligere Forøgelse saavel selve Samlerens Interesse for russiske Oldsager som hans talrige Korrespondenters Virksomhed væsenlig hidrog. Det var ikke blot de mærkelige Genstande, der enkeltvis falbedes hist og her paa Markederne, fra Petersborg til Odessa og fra Tobolsk til Varsjava, der efterhaanden indlemmedes i hans „Musæum“; men selv hele Samlinger gik samme Vej. Af disse sidste fortjene følgende særlig at nævnes:

1) Arkæografen STROJEF's Haandskriftsamling, som han havde erhvervet dels paa sin tiaarige antikvariske Rejse i Rusland, dels under sit langvarige Ophold i Moskva, dels efter Filologen K. F. Kalajdovitsj;

2) Professor ved Universitetet i Moskva SANDUNOF's Samling af Diplomer og juridiske Akter;

3) MEDYNTSOV's Møntsamling;

4) G. J. SPASKIJ's Samling af finske Oldsager;

5) Akademikeren Professor STÄHLIN's, Peter den Tredjes Lærers, Papirer;

6) den ved sine Ekserpter af de byzantinske Historie-skrivere bekendte moskofske Arkivdirektør STRITTERS Papirer;

7) den forhenværende Undervisningsminister og Præsident for det russiske Akademi A. S. SJISJKOF's Papirer.

Foruden de her nævnte erhvervedes endel andre, mindre betydelige Samlinger og ved uafbrudt Forøgelse bragte Pogodin, i Løbet af de sidste tyve, tredive Aar sit „Musæum“ til en saadan Fuldstændighed og Betydning, at ingen anden russisk Privatsamling hidtil har kunnet maale sig med det. Det indholdt, da det, hvad senere vil blive nærmere omtalt, i Aaret 1852 blev købt af Staten, iblandt andet følgende: omtrent 800 kirkeslaviske Tryk; et betydeligt Antal Avtografer af Personer af den tsariske Familie; omtrent 5000 Originaldokumenter og juridiske Akter; en Mængde Papirer og Breve efter høje Ståsembedsmænd, Lærde og

Skribenter; omtrent 200 Malerier og 400 Afstøbninger, fremstillende Helgene; over 600 Sølv- og Kobberkors, næsten 2000 Mønter og Medailler; Segl; Vaaben; Sager fundne i russiske og finske Gravhøje; Smykker og Husgeraad fra Oldtiden; nogle overordenlig sjeldne og mærkelige Portrætter, Kobberstik etc. etc. — De anførte Talstørrelser ville kunne give et Begreb om Samlingens Righoldighed og Mangesidighed; til at sætte Læserne istand til nærmere at vurdere dens Betydning for den russiske Arkæologi og Historie vilde der udfordres en detailleret Beskrivelse af en hel Del af de i den indeholdte Genstande; men derpaa kunne vi her naturligvis ikke indlade os. — Vi skulle imidlertid med et Par Ord omtale en af dens værdifuldeste Afdelinger, de gamle kirkeslaviske Tryk og Haandskrifterne, — en rig Skat for Viden-skaben og et udtømmeligt Materiale for Samtid og Eftertid. — Iblandt de kirkeslaviske Tryk findes ikke faa, der hidtil have været Bibliograferne ubekendte. Iblandt Haandskrifterne findes iblandt andet et Par hundrede Evangelier, 50 Annaler og ligesaamange Sbornik'er (Samlinger af forskelligt Indhold), omtrent 40 Kronografer og et betydeligt Antal meget gamle Afskrifter af Kirkefædrenes Værker. Mange af disse Haandskrifter maa regnes til de særdeles sjeldne; nogle kunne endog anses for unica. Iblandt disse sidste ville vi her nævne: en fuldstændig, i sproglig Henseende særdeles vigtig Papirs-Psalter fra det 11te Aarhundrede, et Evangelium fra det 12te Aarhundrede, en Afskrift af Skorina's Bibeloversættelse ¹, hvori alle Profeterne fuldstændig; den hellige Olga's Levnetsbeskrivelse af Silvester, Ivan den Skrækeliges Skriftefader etc. etc.

Nutildags at tilvejebringe en saa værdifuld Samling som den her beskrevne vilde af flere Grunde være aldeles umu-

---

¹) F. Skorina fra Polotsk (Slutningen af det 15de og Begyndelsen af det 16de Aarhundrede) skyldes det første Forsøg paa at oversætte Bibelen paa Russisk (egenl. Hvidrussisk). Kun enkelte Partier af hans Oversættelse blev trykte, saaledes en Del af det G. T. i Prag. 1517-19, Epistlerne i Vilno 1525.

ligt. Saameget vigtigere var det at faa den sikret itide imod alle de Tilfældigheder, en Privatsamling i saa høj en Grad er udsat for, hvorhos det tillige havdes for Öje at gøre den saa tilgængelig som muligt. En saadan Plan stemmede aldeles overens med Besidderens Ønsker, og neppe havde Kejseren ladet en Ytring falde om, at Regeringen kunde ønske at tilkøbe sig Samlingen, för Prof. Pogodin tilkendegav sin Beredvillighed til at afstaa samme. I Følge heraf blev det (i Aaret 1852) ved et kejsersligt Reskript bestemt

1) at Professor Pogodin's arkæologiske Musæum skulde afkøbes ham for den af ham forlangte Sum, 150,000 Sølvrubler;

2) at de trykte Bøger, Haandskrifterne og Kobberstikkene skulde afgives til det store kejserslige Bibliotek i St. Petersborg og de øvrige Genstande foreløbig opstilles i den kejsersl. Eremitage;

3) at Bøgerne og Haandskrifterne, til Erindring om Prof. Pogodin's mangeaarige Bestræbelser for at samle dem og betydelige Opofrelser i saa Henseende, paa Ydersiden af Bindet skulde mærkes med et Stempel, der betegner, at de hidrøre fra hans Samling;'

4) at der, med Hensyn til Prof. Pogodin's store Fortjenester som Historiker, skulde, med Til sidesættelse af de for det store kejsersl. Biblioteks Afbenyttelse fastsatte Regler, indrømmes ham en friere Adgang til de fra hans Samling hidrørende Bøger og Haandskrifter, som han maatte ville benytte til sine videnskabelige Arbejder.

OM DE RUSSISKE KURGANERS BETYDNING. Omtrent under denne Titel findes der i „Den nordiske Bi” (1852, Nr. 136) en Afhandling, der fortjener Opmærksomhed, og hvoraf vi her levere et Uddrag. — Af Kurganerne gives der to Slags: *Gravhøjene* og de *egenlige Kurganer*¹⁾, en Inddeling, der

---

¹⁾ Skönt Udtrykket „Kurgan”, som Meddeleeren af disse Blad-
dinger andensteds i dette Tidsskrift har vist (cfr. Anmeldelsen af

ogsaa bekræftes ved den ganske afvigende Anordning. Gravhøjene vise, hvad enten de træffes isolerede eller samlede, ikke mindste Regelmæssighed i deres indbyrdes Ordning saadtilsom nogen gennemgaaende Forbindelse med de nærliggende Kurganer; de egenlige Kurganer derimod staa aabenbart i en vis Forbindelse med hinanden indbyrdes. — Til den første Slags høre de Høje, der i stor Mængde findes paa forskellige Steder i den sydlige Del af Guvernementet Jenisejsk, navnlig i Kredsen Minusinsk. Man træffer der uhyre Sletter, der næsten ganske ere besaaede med Gravhøje, som staa dels isolerede, dels i Grupper. Gravene ere altid omgivne, ligesom omhegnede, med flade Stene, en Slags leragtig Skifer fra de omliggende Bjerge. Beboerne kalde disse Grave „finske” og opgrave af dem forskellige Metalsager, som Sværd, Knive, Dolke, Kastespyd, Bidsler, Stigbøjler; næsten alt af Kobber (Bronse?). Der er neppe et Hus, hvor man jo træffer paa slige Genstande. At de, navnlig Vaabnene, ere af Kobber, tyder paa, at Jernet dengang var ubekendt og henviser følgelig til en fjern Oldtid. Den store Mængde af disse Gravhøje viser, at disse Lokaliteter i Tidernes Løb have været afbenyttede som Begravelsessteder af folkerige Stammer, der have haft stadigt Ophold i disse Egne. Det iblandt de nuværende Beboere almindelige Sagn, der tilskriver Finnerne disse Grave, tjener som en ældgammel mundlig Tradition til Bestyrkelse for deres Mening, der antage, at disse Egne vare de finske Stammers oprindelige Hjem, hvorfra de først senere bleve trængte imod Nord. — „Af egenlige Kurganer”, siger Forfatteren, „saa jeg ingen i Guvernementet Jenisejsk; hvorimod jeg i Aaret 1842 havde Lejlighed til at undersøge endel af dem, der findes i Nyrus-

---

Grev Tyskjevitsj's „Badania Archeologiczne”), oprindelig betyder en Gravhøj, tages det dog her, i Mangel af et fuldkommen tilsvarende dansk Udtryk, i den af ovennævnte Artikels Forf. brugte Betydning, og forstaas her saaledes ved Kurganer „andre Høje” i Modsætning til „Gravhøje”.

land, og ifølge disse Undersøgelser antager jeg dem for Landmærker. Kurganer kalder man, som bekendt, i Stepperne de sammesteds i stor Mængde forekommende og öjensynlig af Menneskehænder opkastede Jordhöje, der ialmindelighed have en Höjde af 9 til 15 Alen. De første Kurganer, som jeg saa paa min Rejse fra Moskva til Krim, stode ved den første Station paa Vejen fra Bjælgorod til Kharjkof, og herfra strakte de sig i uafbrudte Rækker igennem Guvernementerne Kharjkof, Poltava, Jekaterinoslav, Tavrien, Kherson og de danske Kosakkers Land. Ved daglig at iagttage Kurganerne lagde jeg Mærke til, at de, der stryge i samme Retning, altid ere ordnede paa en og samme Maade efter en forud lagt Plan. Følgende Bemærkninger turde i saa Henseende fortjene Opmærksomhed:

1) „Jeg har aldrig truffet paa isolerede eller enkeltstaaende Kurganer. De staa altid to og to, tre og tre, undertiden fem og fem sammen og det ikke i en Klump eller Klynge, men altid i lige Linie. En, der er større end de andre, staar i de tvende sidstnævnte Tilfælde i Midten, de øvrige ere fordelte paa begge Sider af dennec. Midt paa Toppen af den store Kurgan er der ialmindelighed en Fordybning, som om det kunde være en stor Grav. I enhver saadan Række ere de Kurganer, der udgøre samme, anbragte i en Retning, der paa det nærmeste falder sammen med Meridianen, det vil sige fra Nord til Syd, eller, om man hellere vil, fra Syd til Nord.”

2) „Den Linie, i hvilken Kurganrækkerne følge paa hinanden, strækker sig for det meste fra Øst til Vest (eller fra Vest til Øst) og paa hele Linien befinde de sig næsten nøjagtig i samme Afstand fra hinanden, nemlig 7 Verster, saa at man fra den ene Kurganrække tydelig kan se de to nærmeste. De staa aldrig lavt, men altid paa høje Punkter”.

3) „Enhver Kurganlinie bestaar af fuldkommen ensdannede Rækker. Findes der f. Eks. to Kurganer i en Række, bestaa alle Rækkerne i samme Linie ligeledes af to Kurga-

ner; findes der flere i en Række, har ligledes hver Række i Linien det samme Antal. Vel træffer man ogsaa paa Linier med vekslende Rækker, saaledes at f. Eks. Rækker paa to afveksle med Rækker paa tre etc.; men denne Veksel indtræder i saa Fald ganske regelmæssig efter en forud bestemt Orden”.

„I Henhold til disse Bemærkninger er jeg af den Formening, at disse Kurganer i Oldtiden ere blevne opkastede som Landmærker, for ved Hjælp af dem at finde Vej igennem Stepperne. Jeg antager, at de uensartede Kurganrækker betegne forskellige Veje, for at man kunde vide, til hvilken Kurganlinie man navnlig havde at holde sig for at komme til sit Bestemmelsessted. Følger man en hvilken som helst Linie af ensartede Kurganrækker, vil man, selv endnu, finde, at den gaar ganske lige, og ikke uregelmæssig ud og ind. Jeg holder for, at, hvis Steppe-Kurganerne bleve afsatte paa Kortet saaledes, at Kurganernes Ordning i Rækkerne og de ensartede Rækkers Linier bleve tydelig angivne; vilde man ved et saadant almindeligt Overblik over Retningerne komme til en eller anden Slutning af Vigtighed, vilde der kunne kastes et Lys over en og anden Oldtidsbegivenhed”.

ANTIKVARISKE UNDERSØGELSER I OMEGNEN AF POLOTSK.
I en Artikel i den vilnaske Guvernements-tidende (Nr. 32, 1852) meddeler Hr. Govorskij om sine antikvariske Undersøgelser iblandt andet følgende:

„Den 7de Juni foretog jeg min første Udflugt hinsides Dvina¹ for at erholde en foreløbig Oversigt over de der i stor Mængde forhaanden værende Kurganer, og for at forske mig de derværende Godsejeres Bistand ved mine fremtidige Undersøgelser. Resultatet overtraf mine Forventninger og giver mig grundet Haab om, at jeg senere vil kunne bringe for Dagen mangt et interessant Oldtidsminde, der vil

---

¹) Vi bruge ogsaa her det slaviske Navn istedenfor den fortydskede Form Düna.

kunne opklare mer end én dunkel Linie i Hvideruslands Historie. Denne Gang havde jeg til Genstand for mine Undersøgelser valgt den af Folket saakaldte Ольгердовъ шлягъ (Olgerds's Vej), hvis Spor man endnu, skönt rigtignok kun med den mest anstrængte Opmærksomhed, kan forfølge i Retning af Vejen til Vilno, imellem Vejene til Boryssof og Disna, langsmed den lille Flod Usjatsja. Idet jeg fulgte Vejen saa nær disse Spor som muligt, naaede jeg omsider til Hr. F. Obrompalskij's Gods, efter undervejs hos Bønderne at have erkyndiget mig om Navnene paa de Gravhöje, jeg stødte paa, og om de Folkesagn, der mulig kunde være knyttede til dem. Bønderne kendte imidlertid ikke et eneste Sagn om disse Höje. De kalde dem alle med en Fællesbenævnelse „wolotowki“¹, enkelte med en speciellere Benævnelse „litthauiske“, nogle faa „svenske“, de fleste „franske“. Af alle de Gravhöje, jeg saa, tiltrak især den saakaldte „Бабья Гора“ (Babea Gora, Kærlingebjerg) sig min Opmærksomhed. Den er som besaaet med Menneskeben, og man træffer hist og her paa hele Skeletter. Strengt taget kan man dog egentlig ikke kalde dem Ben, da de, hvorvel de have bevaret deres Form, ere blevne forvandlede til en Slags kompakt sandig Masse, der forøvrigt er saa skør, at den blot ved et Tryk med Fingren eller et let Slag med Stokken straks gaar istykker. En saadan Forvandling af Ben til en sandig Masse tyder ialfald paa, at de maa have ligget overordenlig længe i Sandet, hvoraf Höjen bestaar. Saavel med Hensyn til sin Benævnelse som til sit Indhold fortjener denne Høj at blive nøjagtig undersøgt. — De „litthauiske“ Gravhöje adskille sig fra de øvrige ved deres ringe Höjde og ved den Omstændighed, at de ofte ere bevoksede med ældgamle Træer. Bønderne fortalte mig, at de ved tilfældig at grave i disse Höje havde fundet forskellige Jern- og Sølv-sager,

---

¹) Efter Tysjkjevitsj (se ovenfor) „wolotoki“. Jfr. om dette Udtryks sandsynlige Betydning den tidligere citerede Anmeldelse.

der enten vare blevne indleverede til Godsejerne eller omdannede til Husgeraad. — Min Udflugts Endepunkt for denne Gang var Hr. Obrompalskij's ovenfor omtalte Gods Старый дворъ (Staryj dvor, Gammelgaard), der ligger omtrent 15 Verster fra Polotsk. Ejeren saavel som flere af Nabogods-ejerne, der tilfældigvis vare i Besøg der paa Gaarden, tilsagde mig med den største Beredvilighed deres Bistand ved mine Undersøgelser, og nogle af dem lovede at ville forære det kejserlige arkæologiske Selskab forskellige i Gravhøjene fundne Genstande, med Angivelse af disse Funds Sted og Tid. Særlig Opmærksomhed fortjener et Sværd, der siges at have tilhørt Konrad Wallenrod, der, som bekendt, levede ved Aaret 1400 og faldt i en Træfning imellem Russerne og Littbauerne. Dette Sværd maa, efter det grove og kunstløse Arbejde at dømme, ialfald være meget gammelt. — Paa Tilbagevejen til Polotsk besøgte jeg Hr. A. Tsjekhovitsj paa hans Gaard Bononia. Han kom mig særdeles forekommende-imøde og henledede iblandt andet min Opmærksomhed paa en isoleret, med Træer bevokset, Gravhøj, der ligger tæt op til Sognekirken lige ved Vejen til Polotsk, og ved hvis Fod den lille Flod Usjatsja slynger sig igennem Dalen. Efter Hr. Tsjekhovitsj's Udsagn fandt Bønderne af og til i denne Høj gamle Sølvmonter og vare derved komne paa den Tro, at den skjulte en Skat, der var beskyttet ved Fortryllelser og Forbandelser, hvorfor de heller ikke vovede at udgrave den og bragte de fundne Monter til Kirken."

ANTIKVARISK FUND I TSJERNIGOF. I^h den tsjernigofske Guvernements-tidende bekendtgør Hr. Riegelmann følgende: „I Håndværkerskolens Gaard i Tsjernigof stod der endnu i de første Aaringer af dette Aarhundrede en høj Kurgan. For at tilvejebringe et bedre Arrangement af de forskellige Dele af Skolebygningen blev der givet Ordre til at bortskaffe denne Høj. Da jeg dengang var Kurator for Skolen, havde jeg Lejlighed til at være tilstede, da Arbejdet begyndte, og give Agt paa, om der ikke mulig skulde forefindes en eller anden

Oldtidslevning. Mit Haab i saa Henseende blev heller ikke skuffet. I selve Højens Bund fandtes Dynger af Menneskeben, men uden mindste Spor af Gravkister, som om det kunde være en Fællesbegravelse for Folk, der vare faldne i et Slag eller døde af en Epidemi. Omtrent i Kurganens halve Højde stødte man paa et Kullag af en Arsijns Tykkelse, i hvilket der forefandtes et Fragment af en særegen beg- eller harpigsagtig med Sand blandet Masse. Ved at udrense samme fandt man deri Jernringe til et Pantser og sammen med dem nogle Ribben af et Menneske. Kortefter traf man paa et aldeles tilsvarende Fragment af lignende Indhold og noget senere paa et lille Kobber (Bronse?)-Kar i Form af en Kasserolle (en Urne?), uden Haandtag, omtrent $\frac{1}{4}$ Arsjin i Diameter, lukket paa alle Sider men med en i Form af en Halvmaane paa Oversiden indskaaren Aabning. Desuden fandtes der et af gedigent Sølv fint og smukt udarbejdet, graveret og emålleret Endestykke af Indfatningen til et stort Horn, i den smalle Ende formet som et Örnehoved, samt nogle smaa Sølvmonter, af hvilke dog kun Brudstykker kom mig ihænde, da Arbejderne havde brukket dem itu. Jeg kan desværre nu ikke give nogen nøjere Beskrivelse over dette sjeldne Fund. Arbejdet standsede kort efter og fortsattes først senere paa en Tid, da jeg ikke var tilstede. De forefundne Sager bløve udlaante af mig til en Mand, der senere er død, uden at jeg har været istand til at erholde nogen Efterretning om deres Skæbne.

PRISOPGAVE. "Det kejsert. russiske arkæologiske Selskabs tiende Prisopgave lyder saaledes: „At give en systematisk affattet historisk, bibliografisk og kritisk Oversigt over den russiske Arkæologis Literatur". — Afhandlingen maa 1) være skreven paa russisk og 2) affattet overensstemmende med Bibliografiens og Kritikens nuværende Standpunkt; den maa 3) omfatte alle bekendte Skrifter og Afhandlinger paa den russiske Arkæologis Gebet, saavel de, der ere skrevne paa russisk som de, der ere skrevne i fremmede Sprog og

4) være tilstillet Selskabet inden den 1ste Juli 1854. Den Afhandling, der tilfredsstillende besvarer Opgaven, erholder den uyarofske Pris, 300 Sølvrubler.

LITERATUR. FUNDUKLEJ, J., Overblik over Gravhøjene etc. i Guvernementet Kijef. Kijef. 1848. fol. (VIII og 124 Sider).

KRASOF, Om Gammel-Novgorod's Beliggenhed. St. Petersborg. 1851.

SREZNEFSKIJ, Om Oldsagerne fra Prilvits (i det russiske Undervisningsministeriums Journal Bd. 70, 1851 ¹).

KOTSJUJEF, A. K., Undersøgelser om Oldtidslevningerne i Guvernementerne Samara og Orenburg (læst i et Møde af det kejser. moskofske Selskab for russisk Historie og Oldkyndighed i Aaret 1852).

SAVELJEF, P., Guvernementet Perm i arkæologisk Henseende (i det russ. Indenrigsministeriums Journal Nr. 7 for 1852).

IGNATJEF, R., Om Kurganerne i Guvernementet Novgorod. I. Kurganerne ved Bjælozersk (i Tidsskriftet „Den nordiske Bi” Nr. 56 og 57 for 1853 ²).

DET RUSSISKE RIGES OLDTIDSMINDER ³.

---

¹) I denne Afhandling, der nærmest er skreven i Anledning af Kollar's Værk „Die Götter von Retra”, giver Forfatteren, uden selv at udtale nogen Mening, en kort historisk-bibliografisk Oversigt over de angaaende disse Oldsagers Ægthed vekslede Stridsskrifter. Det er bekendt, at denne Strid, der siden den første offentlige Meddelelse om bemeldte Fund (i Altonaer Mercur for 1768, Nr. 33-34) har fremkaldt en hel lille Literatur, endnu fortsættes, uden at Spørgsmaalet synes at være bragt en endelig, almindelig anerkendt, Afgørelse synderlig nærmere. — ²) Denne Afhandling, den første Begyndelse til en antikvarisk Beskrivelse af det paa Oldtidsminder saa rige Guvernement Novgorod, skylder for en Del dets Guvernør, Generalmajor F. O. Buratsjkof, sin Tilblivelse. Han besluttede nemlig i Aaret 1852 at foranstalte en Samling af alle forhaandenværende Dokumenter, Sagn etc. angaaende Guvernementets Oldtidsminder, et Arbejde, som han overdrog til Hr. Ignatjef. — ³) Om dette paa kejserlig Bekostning udkommende, rigt udstyrede, Pragtværks Plan og Indhold har Meddelelsen ingen yderligere Oplysninger. Det er, saavidt vides, ikke i Boghandelen.

RICHTER, Den gammelrussiske Arkitektur i dens Monumenter.

SELIVANOF, Reazanske Antikviteter.

MARTYNOF, Ruslands ældste Arkitektur i dens Monumenter¹.

— Ruslands Oldtid i dens kirkelige og borgerlige Bygningskonsts Monumenter. Moskva. (I Tidsrummet 1846-49 udkom 7 Hefter).

KELTERNES, GERMANERNES OG SLAVERNES
BRONZER. EN ARCHÆOLOGISK PARALLEL; EFTER
J. E. WOCEL.

I „Sitzungsberichte der philos.-historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zu Wien, B. XI, 1853, S. 716-761,“ har J. E. Wocel, Professor i Archæologi og Konsthistorie ved Universitetet i Prag, under ovennævnte Titel meddelt en Afhandling, der indeholder interessante Bidrag til den comparative Archæologi, og hvori han fremsætter de Resultater, hvortil han er kommen, støttet paa en sammenlignende Analyse af endel i de østerrigske Stater og andre europæiske Lande fundne Bronzesager. Archæologernes Opmærksomhed er i den seneste Tid mere og mere bleven henvendt paa Undersøgelsen af de antike Metalgjenstandes Gehalt og Bestanddele, og Vigtigheden af en chemisk Analyse af disse Gjenstande vinder mere og mere Anerkjendelse. I „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie for 1852“ have vi, hvad de antike Bronzer angaaer, meddelt et Par hidhørende Afhandlinger af Professor N. J. Berlin. Til disse kan nærværende Afhandling betragtes som et Supplement, der i flere Henseender bekræfter de Resultater, hvortil Berlin ved sine

---

¹) Om de tre sidstnævnte Værker mangle ligeledes alle nærmere Oplysninger.

Undersøgelser er kommen, og derhos udvider Synskredsen ved Tillæg af nye Iagttagelser. Vi skulle derfor i vor Gjen-givelse af Wocels Afhandling jevnlig sammenholde hans Angivelser og Resultater med Berlins og navnlig fuldstændiggjøre hans analytiske Tabeller ved i samme at indordne de i sidstnævntes Arbejder beskrevne Analyser. — Det synes os derhos, navnlig med Hensyn til de med den kemiske Analyse af antike Metalgjenstande forbundne betydelige Vanskeligheder, at fortjene særegen Opmærksomhed, at Wocel til foreløbig Bestemmelse af den Række, hvortil de forefundne Metalgjenstande henhøre, har opstillet en, saavidt vi skjønne, ved Proberstenens Anvendelse særdeles brugelig Scala, som vi senere udførlig skulle omtale. Efter disse foreløbige Bemærkninger gaae vi over til Wocels Afhandling.

I et Par indledende Ord gör Forf. opmærksom paa de Fremskridt, Oldkyndighedens Studium har gjort i vore Dage og de forøgede Fordringer, der for Öjeblikket gjøres i Sammenligning med hvad der ansaaes for tilfredsstillende for nogle faa Aartier siden. Dengang bleve Oldsagerne i de fleste Tilfælde kun vurderede efter deres Konstværld eller locale Betydning uden at det endnu var forsøgt at omfatte dem fra et højere Standpunkt og fastsætte deres ethnographiske og almenhistoriske Gjældelse ved Combination (Comparison) og dybere Indtrængen i deres Characteristik og den almindelige Sammenhæng imellem dem. Deraf blev det da en Følge, at de nationale Oldsager (om de græske og romerske er her ikke Talen) indtog deres Plads i Samlingerne som blotte Curiositeter eller ialfald blot som local-historiske Konstrester. Nu derimod trænger den Anskuelse mere og mere igjennem, at der i de europæiske Folkeslags Oldtidslevninger ligger en højere Betydning skjult, der kun kan erkjendes ved Forskning efter Udtrykket for det, som de mange forskjelligartede omsprede Oldtidsrester have tilfælles, altså ved det comparative Studium, der, endnu i sin Begyndelse, dog for Öjeblikket — og

deri bestaaer navnlig Fremskridtet i Oldstudierne i vor Tid — maa ansees for sikkert, for ikke mere at blive opgivet, men tvertimod, i jo videre Kredse Overbevisningen om dets Vigtighed udbreder sig, ivrigere og ivrigere dyrket. Til hvor overordentlig vigtige Resultater den comparative Methode kan lede, vise saavel den sammenlignende Sprogforskning som Naturvidenskaben, og ved dens Indførelse i Oldtidsforskningen at bidrage til lignende Resultaters Opnaaelse her er den nyere Archæologies Opgave. Men for at den nationale Archæologi skal kunne vove sig til denne store Opgave, er det en Hovedbetingelse, at den maa opsøge og skarpt fatte i Öje det specielle Udtryk og Præg, som Folkeslagenes Oldtidslevninger bære i hver enkelt Periode af deres historiske Tilværelse. Fremfor alt fordres der et strengt historisk Detailstudium og derhos Autopsi, personlig Beskuelse og Iagttagelse af Oldtidsresterne; thi først da vil det blive muligt at fremhæve det, der viser sig som Resultat af den i en given Periode herskende Anskuelsesmaade, Dannelse og sædelige Tilstand saavel som ogsaa det, hvori den ejendommelige Nationaltypus lægger sig for Dagen.

En saadan comparativ Methode er navnlig nødvendig, naar Talen er om Undersøgelse af de mellem- og nord-europæiske Folkeslags Culturrester, saameget mere, naar disse sidste tilhøre en fjern, i forhistorisk Mørke indhyllet, Urtid. Her, hvorhen Historiens Fakkellintet Lys sender, aabner sig en vid Mark for Oldforskningen, hvis Kald det er at optage Traaden der, hvor Historien ikke formaaer at spinde den videre, og med den trænge ind i de fjerne længst forglemte Tidens dunkle Labyrinth. Vel kunde det synes mangen, som om slige minutiøse Forskninger paa den fjerneste Forgangenheds Gebet kun kunne have usikre, taagede Resultater tilfølge og neppe lønne den derpaa anvendte Umage; men betænker man, hvorledes et eneste hældigt Fund, hvorved en eller anden historisk eller ethnographisk Individualitet constateres, bliver til characteristisk, prægnant Særkjende for en hel historisk

eller ethnographisk Gruppe; saa vil man let kunne se, hvortil en saadan Forskning vil være istand til at fore. Og er først engang en Række af saadanne strengt videnskabeligt konstaterede Kjendemærker udfundne, erholder Historien derved ligesaa mange nye, kraftige Støtter, ved hvis Hjælp den trænger længere og sikkrere ind i Urtidens Taage for at fore de halv fabelagtige Reminiscenser, der lig Drømmeskyer lejre paa den fjerneste Horizont, tilbage til deres rette historiske Værdi.

Af stor og blivende Virkning er det Totalindtryk, der indpræger sig Hukommelsen ved Betragtningen af romerske Oldsager i stort Antal, og da navnlig i Italien. Den ved en saadan Autopsi erhvervede Erfaring sætter Øjet istand til med temmelig Skjælførelighed at skjeldne romerske Oldsager fra nordeuropæiske og med rigtig Tact udsondre fra hinanden de i Samlingerne og Musæerne saa ofte sammenblandede forskelligartede Gjenstande. En anden betydelig practisk Fordeel for Forskeren frembyder Lejligheden til at se romerske Fund opstillede ved Siden af de nordeuropæiske Folks Oldtidslevninger og saaledes mærke sig deres gjensidige Særkjenninger, en Lejlighed, der f. Ex. tilbyder sig i det kejserl. kongl. Antik-Cabinet i Wien. Det er fornemmelig Vaaben, Smykker og Anticaglier af Bronze, der lægge Beslag paa Opmærksomheden, og ved Øvelse vil næsten ethvert Øje sættes istand til at skjelne de romerske Bronzer fra de nordeuropæiske.

Af folgerig Vigtighed bliver en saadan Udsondring naturligvis i Lande, hvor i den forchristelige Periode keltiske, Romerne undergivne, Folkeslag dannede Kjernen af Befolkningen. Udsondrer man af den hele Masse af de i saadanne Lande forefundne Oldsager det, der med Sikkerhed lader sig bestemme som romersk, vinder man temmelig paalidelige Kjendemærker for det Keltiske. Er man saaledes ved Autopsi kommen til Indsigt i det gjensidig Characteristiske for de romerske og keltiske Oldsager, vil man i Lande, hvor Historien efterviser endnu et tredje Folk, let kunne skjelne detses Culturrester fra de tvende forstnævnte og saaledes komme til

vigtige og betydningsfulde Resultater. At opsøge og faststille de antike Bronzers characteristicke Kjendmærker er en af den sammenlignende Archæologies vanskeligere og vigtigere Opgaver.

Kelticismens prægnanteste Særkjende er Kelten. Det er ikke uden Betydning, at den forekommer i stor Mængde i Lande, hvor der aldeles ikke kan være Tale om en germanisk eller slavisk forhistorisk Befolkning, som f. Ex. i Bretagne, Skotland, Irland, det gamle Noricum, Egne, der, som bekendt, havde keltisk Urbefolkning, som saaledes maa antages at have forarbejdet og benyttet dette Redskab. Det er imidlertid derhos bekendt, at det i en senere Periode ogsaa blev forarbejdet og benyttet af scandinaviske, germaniske („og, tilføjer Forf., „vel ogsaa slaviske”) Folkeslag.

De Oldtidsforskere, der paastaae, at disse Oldtidsrester hidrøre fra en keltisk Urbefolkning, støtte sig fornemmelig paa tvende Beviser, 1) *den chemiske Analyse* og 2) *den historiske Undersøgelse*.

„Af den chemiske Analyse”, siger Forf., „af aabenbar keltiske Bronzegenstande fra Frankrig, Wales, Irland og Skot-

OLDSAGER OG FINDESTED.

-
- I. Kelt (Paalstav) fra Jičiněves . . . . .
  - II. Kelt (Paalstav) fra Duban . . . . .
  - III. Sværd fra Jinec . . . . .
  - IV. Armrings fra Jinec . . . . .
  - V. Kelt fra Šárka . . . . .
  - VI. Armrings fra Stockau . . . . .
  - VII. Spange fra Želenic . . . . .
  - VIII. Hank af Podmokler Kjedlen . . . . .
  - IX. Ring fra Paņenská . . . . .
  - X. Hane fra Hobensfurt . . . . .
  - XI. Antik Løvefigur . . . . .

„Analyserne I, II og III blev foretagne i Aaret 1853 under Ledning af Professor Rochleder, de øvrige otte i Aaret

land fremgaaer, at disse Metalgjenstandes Bestanddele ere Kobber og Tin, undertiden, skjönt sjældent, med en ubetydelig Tilsætning af Bly. Saavidt mig bekjendt har der hidtil i Østerrig ingen chemiske Undersøgelser af antike Bronzer fundet Sted med Undtagelse af de Analyser af nogle i Böhmen fundne Bronzegjenstande, som efter min Anmodning bleve foretagne i Aaret 1847 under Ledning af Professoren i Chemi, Dr. Redtenbacher, hvortil endnu komme de, som Professor Dr. Rochleder lod foretage i Aaret 1853 i Prager Universitetets chemiske Laboratorium. Næsten det samme saavel qualitative som quantitative Forhold, der finder Sted i Frankrigs og Storbritanniens keltiske Bronzer, resulterer ogsaa af Analysen af de i Böhmen forefundne Bronzegjenstande, navnlig Kelterne, der forresten ogsaa i begge de Former, hvorunder de forekomme, som fladryggede Kiler (de nordiske Antiquarers Paalstave) og som Kelter med et Skafthul, have den største Lighed med de franske og engelske Bronzekiler.”

„Følgende sammenlignende Tabel maa tjene til videnskabelig Begrundelse af denne Paastand.”

Analytiker.	Kobber.	Tin.	Bly.	Zink.	Jern.	Svovl.	Arse- nik.
I) Hawranek	94.70	4.70	—	—	0.26	0.17	0.14
II) ”	92.40	5.20	—	—	0.42	0.33	1.39
III) Liebich	92.9	6.7	—	—	0.2	—	—
IV) Görgey	92.72	6.44	—	—	0.84	—	—
V) Hlasiwetz	90.21	9.03	—	—	0.75	—	—
VI) Hawranek	87.10	11.64	—	—	0.24	0.33	—
VII) Liebich	79.65	9.32	7.67	—	2.96	—	—
VIII) Quadrat	70.10	5.80	23.83	—	Spor	—	—
IX) Adam	84.31	0.90	3.09	10.93	—	—	—
X) Hlasiwetz	79.85	2.65	4.20	9.95	3.53	—	—
XI) Adam	68.69	3.80	4.02	20.89	2.31	—	—

1847 under Professor Redtenbachers Tilsyn, begge Gange i det chemiske Laboratorium ved Prager Universitetet?”

Forinden vi imidlertid gjengive Forfatterens paa de her meddelte Analyser grundede Bemærkninger, ville vi til yderligere Bestyrkelse af hans ovenanførte Udsagn om, at den chemiske Analyse af Bronzer fra Frankrig og Storbritannien udviser, at deres Bestanddele ere Kobber og Tin med en,

OLDSAGER OG FINDESTED.

-
1. Landsespids fra Irland . . . . .
  2. Sværd fra Irland . . . . .
  3. Kelt fra England . . . . .
  4. Bronze fra Frankrig (Nogent) . . . . .
  5. Bronze fra Frankrig (Pont-Sainte-Maxence) . . . . .
  6. Sværd fra England . . . . .
  7. Kelt fra England . . . . .
  8. Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  9. Sværd fra Irland . . . . .
  10. Bronze fra Frankrig (Cherbourg) . . . . .
  11. Bronze fra Frankrig (Pont-Sainte-Maxence) . . . . .
  12. Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  13. Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  14. Bronze fra Frankrig (Bresle) . . . . .
  15. Bronze fra Frankrig (Agena i Departem. l'oise) . . . . .
  16. Bronze fra Frankrig (Bresle) . . . . .
  17. Økse (rom.) fra Frankrig (Elbeuf) . . . . .
  18. Ring fra en gallo-rom. Grav (350 efter Chr.) . . . . .
  19. Kelt fra Irland . . . . .
  20. Kelt fra Irland . . . . .
  21. Ring fra en gallo-rom. Grav (350 efter Chr.) . . . . .
  22. Gallo-romersk Øxe fra Frankrig . . . . .

Et gyldigere Bevis for den anførte Paastands Rigtighed end det, der ligger i den her meddelte Tabel, vil vel neppe for Öjeblikket kunne gives: af 22 Analyser udvise de 16 som Bestanddele kun Kobber og Tin, 5 den af Forf. omtalte sjeldnere Tilsætning af Bly (Gjennemsnittsforhold 1.926), og kun 4 en højst ubetydelig Tilsætning af andre Substantser (Gjennemsnittsforhold 0.695) hvorhos 1 udviser Kobber uden Tin med

dog kun sjelden indtrædende, ubetydelig Blytilsætning, af Hr. Berlins, i hans ovennævnte Artikel meddelte, Tabeller, uddrage og bidsætte de af ham anførte Analyser af Bronzer, fundne i de omtalte Lande.

Analytiker.	Kobber.	Tin.	Bly.	Zink.	Sølv.	Fremmede Metaller.
1) Phillips	99.71	—	—	—	—	0.29
2) Phillips	91.79	8.17	—	—	—	—
3) Phillips	89.93	9.19	—	—	—	0.57
4) Moëssard	90.52	9.48	—	—	—	—
5) Moëssard	90.44	9.56	—	—	—	—
6) Phillips	89.69	9.58	—	—	—	0.33
7) Phillips	90.18	9.81	—	—	—	—
8) Pearson	90.00	10.00	—	—	—	—
9) Phillips	89.62	10.02	—	—	—	0.44
10) Moëssard	89.29	10.71	—	—	—	—
11) Moëssard	88.02	11.98	—	—	—	—
12) Clarke	88.00	12.00	—	—	—	—
13) Pearson	86.00	14.00	—	—	—	—
14) Moëssard	82.80	17.20	—	—	—	—
15) Moëssard	81.24	18.76	—	—	—	—
16) Moëssard	80.29	19.71	—	—	—	—
17) Moëssard	74.90	25.10	—	—	—	—
18) Salvétat	75.55	23.52	0.47	—	—	—
19) Phillips	90.68	7.43	1.28	—	—	—
20) Phillips	83.61	10.79	3.20	—	—	—
21) Salvétat	79.93	15.73	3.50	—	—	—
22) Girardin	77.77	19.61	1.18	1.44	—	—

en forsvindende fremmed Tilsætning. — Af de nysanferte Analyser have de fleste af Phillips (Nr. 2, 6, 7, 9, 19, 20) samt den ene af Clarke (Nr. 12) foretagne været Forf. bekendte, kun at han ved Nr. 9 angiver Kobberets pC. til 85.62 (istedenfor 89.62 hos Hr. Berlin) opfører Nr. 12 som et Sværd fra Skotland og, hvad der blot her for Nøjagtighedens Skyld bemærkes, tilføjer, at der ved Analyserne Nr. 2

og 19 fandtes Spor af Jern og Svovl, ved Nr. 7 af Jern og ved Nr. 20 af Nickel.

Vi komme nu tilbage til Forfatterens Bemærkninger.

„Sammenligner man”, vedbliver han, „Analysernes Resultater med hinanden, seer man, at *Nummerne I—VI fremvise det simpleste Blandingsforhold, nemlig Kobber og Tin*. At den ringe Tilsætning af Jern, Svovl og Arsenik i disse Legeringer kun er tilfældig og ingenlunde af Metalurjerne tilsigtet, er indlysende af sig selv. Det sees endvidere, at der i *Legeringerne Nr. VII og VIII indtræder et nyt Element, nemlig Bly*, og det i en saa betydelig Mængde, at dets Tilsætning maa ansees for at være tilsigtet. I Nr. IX—XI afviger ikke blot Blandingsforholdet imellem Kobber og Tin betydelig fra det i de foregaaende Nummere, men foruden Blyet træder der en ny Bestanddel til, nemlig *Zink*, og det i betydelig Mængde. Denne Betragtning maa lede os til at sondre de her anførte Bronzer i tre Classer, af hvilke den første omfatter Nr. I—VI, den anden Nr. VII—VIII, den tredje Nr. IX—XI.”

„Denne factiske Forskjellighed af Metalmassen i de trede Classer af de undersøgte Gjenstande bestemmer os til at forske efter fremmede Landes antike Bronzer, der saavel i Form som i Legering, have Lighed med de her opførte antike Bronzegjenstande. Ved en saadan sammenlignende Forskning bliver man ved første Øjekast den overraskende Lighed vaer, der finder Sted imellem Bronzerne af første Classe (Kelter, Sværd, Ringe etc.) og lignende Bronzegjenstande fra Storbritannien, Irland, Frankrig, Tydskland og Scandinavien. Som bekjendt ansees Storbritannien og Irland som den rigeste Fundgrube for de saakaldte Kelter. Ogsaa i Frankrig forekomme de særdeles hyppigt, og der saavel som i England har man fundet Former til at støbe dem i. Det samme gælder ogsaa om Karrene og Ringene af Bronze, hvis characteristiske Forsiringsmaade viser samme Typus i Bretagne, Wales og

Scandinavien som i Gravene ved Hallstatt, i Böhmen og i Bronzefundet ved Iudenburg.”

„Denne paafaldende Formlighed fører os uvilkaarligt til det Spørgsmaal: *om der da ogsaa i Legeringen af disse, i langt fra hinanden fjernede Landstrækninger forefundne, Gjenstandes Metalmasse finder nogen Overensstemmelse Sted eller ej.* Men at der nu virkelig i slige Gjenstandes Metalblanding finder en overraskende Lighed Sted med vore böhmske, derom overbevises man strax blot ved et flygtigt Blik paa de hidtil foretagne Analyser.”

Det maa vel indrømmes, at det her af Forfatteren opstillede Spørgsmaal maa paatrænge sig selv den flygtige Betragtning, ligesom det heller ikke vil kunne undgaae dens Blik, der seer dybere i Sagen, til hvor betydningsfulde Resultater det muligt turde føre, saafremt det ved *en Masse Analyser* lod sig godtgjøre, at der findes ikke blot „nogen” men en „stor og gjenneengribende” Overensstemmelse Sted i de i de forskellige mellem- og nordeuropæiske Lande forefundne antike Bronzers Legering. Efter de Sammenligninger at dømme, der for Øjeblikket lade sig anstille (og hvis Resultater vel foreløbigt kunne tages for gyldige Beviser) synes der at være Udsigt til, at det Forhold, de udvise, vil bekræftes ved fremtidig Forflerelse af Analyserne. — Over enkelte af de i Udlandet foretagne leverer Forfatteren her en Tabel. Da den imidlertid er højst ufuldstændig, skulle vi her ikke gjengive den, men foretrække at henvise Læseren til den langt fuldstændigere, som Hr. N. J. Berlin, som alt omtalt, har leveret i *Annalerne* for 1852 p. 256, og hvoraf vi alt have meddelt Analyserne af de i Frankrig og Storbritannien forefundne Bronze-gjenstande. — Derimod turde det maaske ikke være afvejen, efter Forfatterens Exempel her at levere en Tabel, der indeholder saavel de tidligere anførte, i Böhmen fundne Bronzer, som ogsaa de ovenfor anførte franske og engelske og nogle enkelte andre af Forf. tilføjede, alle opførte *efter Kobberets Procentbeløb.* Ordenen vil da blive følgende:

OLDSAGER OG FİNDESTED¹.

-
1. *Landespids fra Irland . . . . .
  2. *Kelt (Paalstav) fra Jičínčves* . . . . .
  3. *Armring fra Jiněc* . . . . .
  4. *Kelt (Paalstav) fra Duban* . . . . .
  5. *Sværd fra Jinec* . . . . .
  6. Kelt fra Frankrig (Gresse) . . . . .
  7. *Sværd fra Irland . . . . .
  8. *Kelt fra Irland . . . . .
  9. *Bronze fra Frankrig (Nogent) . . . . .
  10. *Bronze fra Frankrig (Pont-Sainte-Maxence) . . . . .
  11. Urne fra Ranzov . . . . .
  12. *Kelt fra Šárka* . . . . .
  13. *Kelt fra England . . . . .
  14. *Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  15. Ring fra Rügen (Quotlitz) . . . . .
  16. *Kelt fra England . . . . .
  17. *Sværd fra England . . . . .
  18. *Sværd fra Irland . . . . .
  19. Paalstav fra Irland . . . . .
  20. *Bronze fra Frankrig (Cherbourg) . . . . .
  21. Sværd fra Mark-Brandenburg . . . . .
  22. Spiralförmig vunden Ring . . . . .
  23. Sværd fra Scandinavien . . . . .
  24. *Bronze fra Frankrig (Pont-Sainte-Maxence) . . . . .
  25. *Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  26. *Armring fra Stockau* . . . . .
  27. *Keltisk Vaaben (fra England?) . . . . .
  28. *Ring fra Panenská* . . . . .
  29. *Kelt fra Irland . . . . .
  30. *Bronze fra Frankrig (Bresle) . . . . .
  31. *Bronze fra Frankrig (Agena i Departem. l'Öise) . . . . .
  32. *Bronze fra Frankrig (Bresle) . . . . .
  33. *Ring fra en gallo-romersk Grav . . . . .

¹) De af Hr. Berlins Tabel uddragne Analyser af franske og engelske Bronzegenstande ere her betegnede med *. De böhm-

Analytiker.	Kob-ber.	Tin.	Bly.	Zink.	Fremmede Metaller.
1) Phillips	99.71	—	—	—	0.29
2) Hawranek	94.70	4.70	—	—	0.57
3) Görgey	92.72	6.44	—	—	0.84
4) Hawranek	92.40	5.20	—	—	2.14
5) Liebich	92.9	6.7	—	—	0.2
6) Fresenius	91.99	6.73	0.69	—	0.59
7) Phillips	91.79	8.17	—	—	—
8) Phillips	90.68	7.43	1.28	—	—
9) Moëssard	90.52	9.48	—	—	—
10) Moëssard	90.44	9.56	—	—	—
11) Picht og Hünefeld	90.33	9.67	—	—	—
12) Hlasiwetz	90.21	9.03	—	—	0.75
13) Phillips	90.18	9.81	—	—	—
14) Pearson	90.00	10.00	—	—	—
15) Picht og Hünefeld	89.97	10.03	—	—	—
16) Phillips	89.93	9.19	—	—	0.57
17) Phillips	89.69	9.58	—	—	0.33
18) Phillips	89.62	10.02	—	—	0.44
19) Phillips	89.33	9.18	—	—	0.57
20) Moëssard	89.29	10.71	—	—	—
21) Klaproth	89.00	11.00	—	—	—
22) Berzelius	88.88	11.12	—	—	—
23) Berzelius	88.75	11.25	—	—	—
24) Moëssard	88.02	11.98	—	—	—
25) Clarke	88.00	12.00	—	—	—
26) Hawranek	87.10	11.64	—	—	0.57
27) Pearson	86.00	14.00	—	—	—
28) Adam	84.31	0.90	3.09	10.93	—
29) Phillips	83.61	10.79	3.20	—	—
30) Moëssard	82.80	17.20	—	—	—
31) Moëssard	81.24	18.76	—	—	—
32) Moëssard	80.29	19.71	—	—	—
33) Salvétat	79.93	15.73	3.50	—	—

ske Fund ere trykte med Cursiv, saa at de strax falde i Öjnene.

OLDSAGER OG FINDESTED.

-
34. *Hane fra Hohensfurt* . . . . .
  35. *Spænde fra Želenic* . . . . .
  36. *Gallo-romersk Øxe fra Frankrig . . . . .
  37. *Ring fra en gallo-romersk Grav . . . . .
  38. *Øxe (rom.) fra Frankrig (Elbeuf) . . . . .
  39. *Hank af Podmokler Kjedlen* . . . . .
  40. *Antik Lovefigur* . . . . .

Paa Nr. 19 og de bøhmiske Fund nær findes de i forestaaende Tabel opførte Analyser ogsaa hos Berlin, kun med den Forskjel, at Nr. 6, hvis Findested hos ham ikke angives, opføres noget anderledes (92.09—6.70—0.69).

Ville vi nu, forinden vi atter lade vor Forfatter komme til orde, betragte den her leverede Tabel og navnlig dens 27 første Nummere (af hvilke de 8 have været Hr. B. ubekjendte) med de Resultater for Öje, hvortil Hr. Berlin i sin nævnte Afhandling er kommen, ville vi se, at deres Rigtighed derved bestyrkes. Hr. B. siger (pag. 269), at den egenlige Bronzealders Bronzer bestaae af Kobber og Tin, uden anden Indblanding end Spor af de Metaller, der have gjort Kobberet urent og at Tingealten hovedsageligen varierer imellem 6 og 15 pC., dog saaledes, at de fleste Bronzer indholde omtrent $\frac{1}{10}$ af sin Vægt i Tin. De anførte 27 Analyser føre i det hele til et lignende Resultat: Kun 2 af dem (7.4 pC.) vise en ganske ubetydelig Blytilsætning; paa 2 nær varierer Tingealten i dem alle imellem 6 og 15 pC. og Gjennemsnitsstørrelsen af de i dem alle tilsammen indgaaede fremmede Bestanddele er kun 0.32. Zink, der efter Hr. B. ikke træffes i Bronzealders Producter, forefindes ikke i nogen af disse Analyser. — Vi ville nu atter vende tilbage til Hr. Wocel, og ville da faa at se, at han, ad sin egen Vej, kommer til Resultater, der i det væsentlige samstemme med den svenske Lærdes.

Analytiker.	Kob-ber.	Tin.	Bly.	Zink.	Fremmede Metaller.
34) Hlasiwetz	79.85	2.65	4.20	9.95	3.53
35) Liebich	79.65	9.32	7.67	—	2.96
36) Girardin	77.77	19.61	1.18	1.44	—
37) Salvétat	75.55	23.52	0.47	—	—
38) Moëssard	74.90	25.10	—	—	—
39) Quadrat	70.10	5.80	23.83	—	Spor
40) Adam	68.69	3.80	4.02	20.89	2.31

„Saavel Resultaterne af de kemiske Analyser”, vedbliver han, „som de undersøgte Gjenstandes fuldkomne Overensstemmelse i Formerne tyde aabenbar hen paa, at de anførte Bronzegjenstande tilhøre én og samme Gruppe af Antiker, der finder sin Grundbetingelse i en homogen Nationalitet. Da det nu staaer historisk fast, at de i Frankrig, Storbritannien og Irland fundne Gjenstande af den ovenantydte Form og Metalblanding ikke kunne tilskrives noget andet Folk end det keltiske, ere vi nødte til at antage, at de i forskjellige af Østerrigs Kronlande forefundne Bronzer af den selvsamme Form og Legering ligeledes maa hidrøre fra hine Egenes keltiske Urbeboere”.

„Ligesom det er højst usandsynligt, at tyske og slaviske Folkeslag i langt senere Aarhundreder, da derhos Jernet allerede var almindelig udbredt, skulde have forfærdiget Bronzevaaben af selvsamme Form og med selvsamme Forsiringsmaade som de keltiske Folkeslag, saaledes er det ogsaa neppe tænkeligt, at sammes senere Forfærdigere enten ved et rent Tilfælde selv skulde have truffet eller ved Tradition fra Nationer, der vare skilte fra dem ved Aarhundreder og ved nationale Modsætninger, have erholdt det selvsamme Blandingsforhold af Bronzebestanddelene. Men paa den anden Side maa det derhos anerkjendes, at Brugen af Bronzevaaben ikke kunde ophøre pludselig, men maa have vedligeholdt sig i længere Tid ved Siden af de allerede bekjendte hensigtsmæssigere Jernvaaben. Ved Vaaben, Smykker og Husgeraad,

der Aarhundreder igjennem have tjent Forfædrene i Kampen, ved Gudstjenesten og ved det huslige Arnested, hænger et Folk med samme Forkjærlighed som ved sine Fædres Sagn, Sæder og Skikke, og om det end i Tidens Løb gjør Bekjendtskab med hensigtsmæssigere Gjenstande, skiller det sig dog ikke med ét ved de ældre, der ere blevne det kjære, men bibeholder dem i rum Tid ved Siden af de nyere. Heraf lader det sig forklare, at der ved Siden af Kelter og aabenbar keltiske Bronzegjenstande bist og her ogsaa forekommer Jern, *hvilket Metal ialfald henviser os til Keltedømmets senere Periode.*”

„Det er bekjendt, at det Materiale, hvoraf Urtidens Folk forfærdigede deres første og saaledes ældste Metalgjenstande, var *rent Kobber*, og at Tilsætningen af Tin og Bly først paafulgte efterhaanden i en senere Tid. Her troer jeg nu at turde udtale den Formodning, at den større eller ringere Mængde Kobber giver os et værdifuldt Vink med Hensyn til den omtrentlige Bestemmelse af Bronzelegeringers højere eller ringere Alder. Efter denne Anskuelse turde saaledes Kelten fra Jičínøves blive at regne til de ældste Brønzevaaben, da i sammes Legering Kobberet optræder til Tinnets i et Forhold 94.4. Denne Anskuelse behøver imidlertid til sin Begrundelse mangesidige Undersøgelser og talrigere chemiske Analyser; uden derfor at lægge synderlig Vægt paa den, vil jeg for Øjeblikket lade det beroe ved, her at have bragt dette Spørgsmaal paa Bane og forelagt Forskerne paa dette Gebet det til nærmere Overvejelse.”

„Den anden Gruppe af de hidtil undersøgte bohmiske Bronzegjenstande danne Legeringerne af *Kobber, Tin og Bly*. Ved Betragtningen af dette Blandingsforhold paatrænger det Spørgsmaal sig, om da Tilsætningen af Bly til de tvende oprindelige Bronzelegeringer (Kobber og Tin) betinges ved nogen Tidsforskjel. Besvarelsen af dette Spørgsmaal er under de nærværende Forhold neppe mulig, da der hidtil ere foretagne saa faa eller næsten ingen Forskninger i denne Ret-

ning; hvorhos det dog maa bemærkes, at der i Bøhmen idetmindste højst sjelden forekommer Jern som Tilsætning til de antike Bronzegjenstande, der ellers indeholde blot Kobber og Tin. Saaledes bestod f. Ex. det mærkværdige Bronzefund fra Jince af lutter Gjenstande, hvis Legering, som Proberstenen viser, er lig den i de tvende ovenanførte af Liebich og Görgey (den bekendte ungarske Hærfører) undersøgte Jinceer Bronzer, i hvilke der blot findes Kobber og Tin i det omtrentlige Forhold af 92.6. Derimod fandtes der ved Siden af det Skelet, ved hvilket Spændet fra Želenic laa (hvis Legering, som ovenanført, foruden 79.65 pC. Kobber ogsaa indeholder 9.32 pC. Tin, 2.96 pC. Jern og 7.67 pC. Bly), en mægtig Jern-Landsespids. Men det er dog først ved Christi Fødsels Tider, at Jernet optræder som Vaaben hos de mellem- og nordeuropæiske Folkslag.²⁾

„Den tredje Gruppe af de hidtil analyserede bøhmiske Bronzegjenstande indeholder i sin Legering, foruden Kobber, Tin og Jern, en betydelig Tilsætning af Zink. Zinken som Bestanddel af de mellem- og nordeuropæiske Bronzers Legering er et Kjendetegn paa disses senere Oprindelse, og de nyere Forskninger godtgjøre; at de, de mellem- og nordeuropæiske Folkslag tilhørende, Bronzelegeringer, der indeholde Zink, tilhøre de sidste Aarhundreder af det første christelige Aartusinde. I de hidtil aabnede Grave fra Bøhmens forchristelige Periode, i hvilke Metalgjenstande forekomme, hvis Legering indeholder Zink, optræder ikke blot Jernet som væsentlig Tilsætning, men selve Vaabnernes og Smykkernes Former hentyde paa en nyere fra den egenlige Bronzeperiode væsentlig forskjellig Tidsepoche. Derhos have de til tredje Klasse henhørende bøhmiske Bronzegjenstande, Ringen fra Pannská, Hanen fra Hohenfurt og Løvefiguren i deres Legeringer en paafaldende Lighed med de i Lißland ved Ascheraden fundne Bronzesager¹⁾. I de tre nysaanførte i Bøhmen fundne Bronzer varierer

¹⁾ Gobel, Resultate der chemischen Untersuchung antiker Gegenstände i Kruse's „Nekrolivonica“. Beil. F, S. 7 o. s. v. — Cfr.

Kobbergehalten	imellem	84.85	og	68.69
Tingehalten	„	3.80	„	0.90
Zinkgehalten	„	20.89	„	9.95
Blygehalten	„	4.20	„	3.05,

i de liflandske Bronzer

Kobbergehalten	imellem	85.00	og	65.00
Tingehalten	„	4.00	„	1.00
Zinkgehalten	„	20.00	„	7.00
Blygehalten	„	5.00	„	0.50 ²

Men Gravene ved Ascheraden tilhøre, som de i samme forefundne Mønter bevise, den anden Halvdel af det IXde og endel af det Xde Aarhundrede. Ialfald maa man indrømme, *at de Legeringer, hvori Tin forekommer som væsenlig Bestanddel, tilhøre den seneste Periode af den hedenske Cultur.*”

Inden vi følge vor Forfatter videre frem, skulle vi imidlertid med et Par Ord oplyse det Forhold, hvori de af ham udtalte Resultater staae til Hr. Berlins, hvem, som bekjendt, den Ære tilkommer dels at have foretaget de fleste Analyser af scandinaviske Bronzer, dels først hos os at have samlet og ørdnet de hidtil i Udlandet foretagne Analyser af antike Bronzegjenstande, underkastet dem en sammenlignende Undersøgelse og derved udvundet adskillige almenlydige Sætninger. — Det syntes os og vil vel synes enhver noget vo-veligt, at Hr. Wocel paa Analysen af ganske faa (i det hele, som ovenfor angivet, XI) i de østerrigske Stater fundne Bronzer støtter en Classeinddeling af Bronzernerne ialmindelighed. Det kan imidlertid ikke negtes, at det synes, at de ved første Øjeblik utilstrækkeligt udseende Præmisses have ledet til en i det hele taget rigtig Slutning, og er det i saa Henseende af særdeles Vægt, at Hr. W's. Resultater, som bemærket, i det væsenlige samstemme med de, hvortil Hr. B. er kommen, støttet paa et mange Gange saa stort Antal (121) dels af ham selv foretagne og dels efter andre omhyggelig samlede

Berlin l. c. p. 260—61, hvor Gøbel's Analyser findes optagne. —
²) Disse sidste Angivelser ere kun ganske omtrentlige. Cfr. Berlin l. c.

Analysen. Vel opstiller Hr. B. ikke de nævnte trede Classer; men det fremgaaer dog af hans Undersøgelser, at han intet væsentligt har imod deres Opstilling at indvende. Naar W. siger: „Det er bekjendt, at det Materiale, hvoraf Urtidens Folk forfærdigede deres første og saaledes ældste Metalgjenstande, var rent Kobber”, lyder Hr. B's. første „slutsats” (l. c. p. 269): „Vapen och verktyg af koppar hafva, inom samma land eller folk, haft en högre ålder, än dylika af brons”. Naar W. troer, „at turde udtale den Förmodning, at den större eller ringere Mængde Kobber giver os et værdifuldt Vink med Hensyn til den omtrentlige Bestemmelse af Bronselegeringernes højere eller ringere Alder”, men dog ikke „lægger synderlig Vægt” paa denne Anskuelse, som han kun forelægger Forskerne „til nöjere Overvejelse”, siger B. (l. c.): „Om den olika tennhalten skulle i någon mån vara betingad af den olika tillgången på tenn under olika tider, skulle man härpå kunna göra den slutsats, att en brons är desto äldre ju mindre tenn den innehåller, dette är likväl icke så tillförlifligt som det synes etc. Skjönt de saaledes udtale sig med nogen Usikkerhed, synes dog det, at de begge, hver paa sin Vej, ere komne til det samme Resultat, at bidrage til at sikkre dette. — W's. første Classe (Kobber- og Tin-Legeringerne) falder hos B. sammen med den egentlige Bronzealder. Hans alt ovenfor anførte Ord lyde nemlig ordret: „Den egentliga bronsålderns bronser bestå af koppar och tenn, utan någon annan inblandning, än spår af de metaller, hvilka förorenat kopparn (hans anden „slutsats” l. c.). Naar W. „henfører de Legeringer, i hvilke Zink forekommer som væsentlig Bestanddel, til den hedenske Culturs senaste Periode”, bemærker B. (femte slutsats l. c. p. 270): „Zink träffas icke i bronsålderns produkter”, og naar endelig W., hvad det specielle Spørgsmaal om Göbels Analyser angaar, bemærker, at Gravene ved Ascheraden stamme fra det 9de og 10de Aarhundrede, samstemmer B. ogsaa hermed i sin niende „slutsats”, hvor han siger: „De i Ryska Östersjöpro-

vinserna funna och af Göbel analyserede prydnader af brons äro af ett sednare datum etc.” — Vi have ikke troet det afvejen, navnlig paa et Gebet, hvor Forskningerne saa at sige først datere sig fra igaar, kortelig at gjøre opmærksom paa, at tvende Videnskabsmænd, der arbejde uafhængigt af hinanden, ere komne til Resultater, der væsentlig ere de samme, og vi skulle nu atter vende tilbage til vor Forf. og navnlig til hans Fremstilling af den Methode, hvorefter han, som i vort Forord allerede bemærket, med Proberstenen tilnærmedesvis angiver Metalgjenstandenes Gehalt og Sammensætning.

„Den chemiske Analyse af antike Metalgjenstande er”, siger Forf., „som bekjendt forbunden med betydelige Vanskeligheder og kan kun foretages af egenlige Chemikere, hvem de til Udførelsen af slige Undersøgelser egnede Midler staae til Raadighed. Og dog er det særdeles ønskeligt for Oldforskeren, uden at behøve at tage sin Tillflugt til Chemiens Hjælp, at kunne, *idetmindste tilnærmedesvis*, erfare antike Bronzers Bestanddeles qualitative og quantitative Blandingsforhold. Paa Grundlaget af de af allerede anerkjendte Videnskabsmænd foretagne Analyser har jeg derfor forsøgt at opstille en *Scala*, der, rigtignok som en blot Udhjælp, navnlig turde tjene til *tilnærmedesvis at bestemme den Række, til hvilken de Metalgjenstande høre, som man vil undersøge*. Hertil betjener jeg mig af Proberstenen (den lydiske Sten) og sammenligner Strøget af det Metal, som jeg vil undersøge, med Strøget af Bronzer, hvis Leggeringer ere bekjendte og saaledes kunne tjene til faste Udgangspuncter. Det er fornemmelig Kobbergehalten af Bronzerne i første og anden Række, der ved denne Fremgangsmaade tjener mig til Maalestok. De af Kobber, Tin og Bly bestaaende Legeringer have et mer eller mindre stærkt kobberødt Skær (Strøg). *Paa dette kobberøde Skærs større eller mindre Styrke beroer det ved den blotte Strygen med Proberstenen bemærkelige Kjendetegn paa Kobberets større eller mindre Procentbeløb*. Det rene Kobber betegner jeg med Cu (cuprum),

Legeringer, der indeholde omtrent 95 $\frac{0}{100}$ Kobber, med Cu^{*} (α), de, der indeholde 90 $\frac{0}{100}$ med Cu (β), 85 $\frac{0}{100}$ med Cu (γ) og fra 80 $\frac{0}{100}$ og nedad med Cu (δ). Ved Strøget med Proberstenen er det, som sagt, kun Kobberets Procentbeløb der tilnærmelsesvis kan bestemmes; om der derimod ved Kobber- og Tinlegeringen finder en Tilsætning af Bly Sted, lader sig ad denne Vej ikke udfinde. Tin saavelsom Bly angribes, som bekendt, af Syrer; derfor leder Befugtningen af Strøget med Syre ikke til noget afgjørende Resultat, saameget mindre som Strøgets Farveforandring efter en saadan Befugtning er et højst usikkert, neppe bemærkeligt Kjendetegn. Men ialmindelighed troer jeg dog at turde antyde, at der i de keltiske Bronzer, hvis Kobbergehalt overstiger 90 $\frac{0}{100}$, højst sjelden findes nogen Tilsætning af Bly, hvorimod det i dem næsten udelukkende er Tin, der er blandet med Kobberet.¹⁾

„Læt og hurtig erkjender man derimod ved det blotte Strøg *Tilværelsen af Zink'en*, der røber sig ved en gulagtig, messinglig Farve, *saa at altsaa Metalblandinger af tredje Række, det vil sige, saadanne, som tilhøre den seneste hedenske Periode* (eller, efter Hr. Berlin, falde senere end den egenlige Bronzealder) *med Sikkerhed og Bestemthed lade sig erkjende*. Det er neppe nødvendigt at bemærke, at man først maa affile en lille Flade paa den Bronzegjenstand, man vil undersøge, for at den skal give et rent Strøg. For at erfare Kobberets approximative Procentbeløb og for at vinde en almindelig Norm for Bronzernes Classification, har jeg ladet mig forfærdige Probernaale af de tilsvarende Bronzelegeringer. Jeg nøjes for Øjeblikket med sex slige Probernaale. Nr. 1 indeholder rent Kobber = Cu (cuprum), Nr. 2

1) Denne Forfatterens Antydning bekræftes fuldkommen saavel ved Hr. Berlins egne som ved de af ham samlede Bronze-Analyser; ja efter dem synes man endog at kunne gaa endnu lavere ned og f. Ex. uden Betænkning ansætte Kobbergehalten, der udelukker Blytilsætning, idetmindste til 80 $\frac{0}{100}$.

95 $\frac{0}{100}$ Kobber, 5 $\frac{0}{100}$ Tin=Cu (α), Nr. 3 90 $\frac{0}{100}$ Kobber, 9 $\frac{0}{100}$ Tin, 1 $\frac{0}{100}$ Jern=Cu (β), Nr. 4 85 $\frac{0}{100}$ Kobber, 13 $\frac{0}{100}$ Tin, 1 $\frac{0}{100}$ Jern, 1 $\frac{0}{100}$ Svovl=Cu (γ), Nr. 5 80 $\frac{0}{100}$ Kobber, 12 $\frac{0}{100}$ Tin, 6 $\frac{0}{100}$ Bly, 1 $\frac{0}{100}$ Svovl=Cu (δ), Nr. 6 80 $\frac{0}{100}$ Kobber, 2 $\frac{0}{100}$ Tin, 5 $\frac{0}{100}$ Bly, 13 $\frac{0}{100}$ Zink=Cu Z. Nr. 2—4 svare til de ovenanførte Legeringer af første Classe (A), Nr. 5 indeholder saa omtrent Legeringerne af 2den Classe (B), Nr. 6 af 3die Classe (C)".

„Ved Hjælp af disse Probernaale forsøger jeg nu, at classificere og ordne de talrige antike Bronzer i det böhmiske Museums archæologiske Samling. Vel er denne Classification kun approximativ og saaledes ufuldkommen; men dog troer jeg at turde udtale den Overbevisning, at man, naar denne Methode med Tiden bliver nøjere prøvet og dybere begrundet, mulig vil komme til vigtige og for Oldstudiet betydningsfulde Resultater. Derfor taler allerede det practiske Resultat, at de efter dette System ordnede og classificerede Bronzer i Muscet ogsaa i deres ydre Form og Forsiringsmaade fremstille sig for Öjet som sammenhørende og som tilhørende de trende Hovedgrupper".

Forf. anfører nu nogle efter hans Methode tilnærmelsesvis bestemte Legeringer af Bronzer fra det böhmiske Museums Samling. Af hans Fortegnelse ville vi for Kortheds Skyld kun uddrage hans Analyser af de Bronzegjenstande, vi alt tidligere have leveret en Tabel over, hvor Talen var om deres chemiske Analyse. De ville være, tilstrækkelige til en Sammenligning. Vi give dem i samme Orden og nummerede paa samme Maade.

- I. Kelt (Paalstav) fra Jičíněves . . . . . =Cu (α)
- II. Kelt (Paalstav) fra Duban . . . . . =Cu (β)
- III. Sværd fra Jinec . . . . . =Cu (β)
- IV. Armring fra Jinec ¹ imellem . . . . . =Cu (β) og Cu (γ)

---

¹) Ved Landsbyen Jinec i den forhenværende Berauner-Kreds i Böhmen blev der i Aaret 1825 ved Bortskaffelsen af en Sandhøj fundet 32 Bronzegjenstande, hvoriblandt ogsaa nogle Kelter. Den

- V. Kelt fra Šárka . . . . . =Cu (α)
- VI. Armring fra Stockau . . . . . =Cu (β)
- VII. Spænde fra Želenic . . . . . =Cu (δ)
- VIII. mangler.
- IX. Ring fra Panenská . . . . . =Cu Z
- X. Hane fra Hohensfurt : . . . . . =Cu Z
- IX. Antik Løvefigur . . . . . =Cu Z

De med Cu (α), Cu (β), Cu (γ) betegnede Gjenstande høre saaledes til 1ste Classe (A), de med Cu (δ), betegnede til 2den Classe (B), og de med Cu Z betegnede til 3dje Classe (C). Deres almindelige Betegnelsesmaade vilde altsaa være

A	A	A	B	C
Cu (α),	Cu (β),	Cu (γ);	Cu (δ);	Cu Z.

Med Hensyn til Spørgsmaalet, om og hvorvidt de mellem- og nordeuropæiske Folkeslags Bronzelegeringer ligne Grækernes og Romernes Metalblandinger, er Forf. af den Formening, at enhver Indgaaen derpaa snarere er skikket til at forvirre end opklare vor Kundskab paa dette Gebet, hvori man vel ogsaa for en Del maa give ham Ret, navnlig forsaavidt som man endnu ikke kan estervise, at den græske og romerske Cultur har udovet nogen Indflydelse paa de omtalte Urfolks Levemaade og Tilstande, eller forsaavidt man ialfald

mærkværdigste af disse Oldsager, der for Öjeblikket opbevares i det böhmske Museum i Prag, er, efter vor Forf., den ovenanførte Ring. Den er massiv, af aflang Form, noget indböjet i Midten og af betydelig Størrelse, idet den nemlig har en Længde af 10" 4". Midt paa den findes to, 10" lange, Aabninger, der egne sig til Optagelsen af en bred Tverstang eller Rem; under dem findes to Huller, hvori der sandsynligvis var befastet en rund Tverstav. Mærkeligt er det, at der paa Kanterne af dens øverste, noget mere udsvejfede Del findes talrige med *aerugo nobilis* overtrukne Hakker, der synes at være Spor af kraftige Hug og Stød, hvorimod dens modsatte Side er ganske glat og ikke bærer mindste Spor af at være læderet. Det er efter Forfatterens Mening højest sandsynligt, at denne Ring, i Midten fastholdt og befastet til Haanden med en Rem, har været afbenyttet som en Slags Cestus og tillige som Skjold til Afparering af Hug.

kun kan godtgjøre, at én saadan Indflydelse først daterer sig fra en senere historisk Periode. Det maa derhos vel ogsaa indrømmes, at man, selv i den seneste Tid, paa mange Steder ikke ganske har revet sig løs fra den forældede Anskuelse, som om de her omtalte Folkeslags Cultur og Konst have den græske og romerske Dannelse til fælles Kilde og absolut maa fores tilbage til det classiske Culturelement, en Anskuelse, i hvis Gjennemførelse man forresten viser sig højst uconsekvent, navnlig, for at tage et Exempel, hvad de ældste Digtninger, Sange og Sagn angaaer, thi der er dog vel neppe nogen, der for Alvor vilde søge at bringe Eddasange, Nibelungenlied, de ældste bøhmiske og russiske Folke-digte i Forbindelse med Grækernes og Romernes Myther? — Finder man end i dem en Samklang med et eller andet af de classiske Culturfolks Sagn eller en Hentydning til Slægtskab med disses Cultus, saa søger man dog nu Aarsagen dybere, i Urtiden, i den fælles Uoprindelse. Naar Middelalderens latinske Krønikeskrivere i deres naive Anskuelsesmaade iføre de mellem- og nordeuropæiske Folkeslags Myther og Sagn den antike Græker- og Romerdragt, har den moderne Historiker kun et medlidende Smil for en saa barbarisk Historieskrivningsmaade og viser slige Expectorationer ud af den ægte Histories Enemærker. Kun Oldkyndigheden har endnu, som sagt, paa mange Steder ikke løsrevet sig fra denne middelalderlige Methode og den fixe Idee, at hidlede de folkelige (nationale) Oldsager fra Antiken spøger endnu i mangen Hjerne og trænger sig hyppig nok frem til ikke ringe Præjudice for en rigtigere Methode og til et Tegn paa, at Oldkyndigheden endnu ikke befinder sig paa noget særdeles fremrykket Udviklingstrin. — At nu Kjendskab til Metallerne og Brugen af dem ikke er gaact over fra de saakaldte classiske Folk, Grækere og Romere, til Kelter-, Germaner og Slaver søger vor Forf. at godtgjøre ved følgende Betragtninger.

„Det er,” siger han, „en afgjort, ved gamle Kildeskribenters Vidnesbyrd noksom konstateret, Kjendsgjerning, at *Kelterne* have været fortløbige med Bjergværksdriften og at de i den graae Oldtid have været endog berømte Forarbejdere af Metaller. Det vilde være overflodigt at anføre alle de Steder hos Strabo, Diodor, Florus, Plinius den Ældre, Cæsar o. s. v., hvoraf det fremgaaer, at *Kelterne* ved deres første Fremtræden paa den historiske Scene ikke blot kjendte Metallerne, men endog straaede i glimrende Vaabensmykker ¹. Og betænker man, at ved Romernes første Sammenstød med keltiske Folkeslag, de sidstnævntes rige Smykker og Metalvaaben satte Romerne i Forundring, vil man umulig kunne fastholde den Mening, at *Kelternes* Bekjendtskab med Metallerne skyldes Romerne. Romernes første Berøring med *Kelterne* fandt Sted paa Valpladsen, hvor begge Folks Metalvaaben paa en ødelæggende Maade mødte hinanden. I en fjern Urtid maae *Kelterne*, uafhængig af græsk og romersk Indflydelse, have stiftet Bekjendtskab med Metallerne” ².

---

¹) Se det Udførligere i Schreiber's „Taschenbuch für Geschichte und Alterthum, Jahrgang 1839; samme: „Die ehernen Streitkeile” etc.; Gaisberger „Die Gräber bei Hallstadt”; Kefenstein „Ansichten über keltische Alterthümer” etc. — ²) „De af Kobber og Tin sammensatte Bronzers Udbredelse over Frankrig, Nordtyskland, Øerne i Nordsoen, Danmark og Sverrig maa foranledige os til, her hverken overhovedet at tænke paa Grækerne, og endnu langt mindre paa Romerherredømmets tidligere Periode, men derimod paa et Folk, der oprindeligt maa have haft alle disse Lande inde og udmærket sig ligesaameget ved sin Bjergværksdrift som ved sine Metalarbejder. Hermed er det ingentunde vor Paastand, at Legeringen af Kobber og Tin har været noget ejendommeligt for dette Folk og mulig fra dem skulde være gaaet over paa Grækerne; maaske har det tilegnet sig den i samme Skole, i hvilken ogsaa Grækerne have gaaet, nemlig fra Phoenicierne (?). Man maa ialfald ikke overse, at det netop var hos dette Folk (*Kelterne*), at Phoenicierne hentede det til denne Blanding nødvendige Tin (som de senere udførte rundt om til forskjellige Egne), nemlig fra Cassiterides (Scilly-Øerne). Skulde nu mulig ikke netop i den samme Localitet, der, saavidt det i den gamle

„At *Germanerne* allerede i det første Aarhundrede efter Christi Fødsel kjendte Jernet og betjente sig af Jernvaaben, bekræftes ved Tacitus's Vidnesbyrd. Vel bemærker den store Historiker udtrykkelig, at Brugen af Jernvaaben og Jernrustningen ikke var hyppig hos Germanerne og sandsynligvis kun strakte sig til Hærførerne og udmærkede Krigere¹; men dette kan dog kun gjælde for Germanernes *tidligste* historiske Periode, det vil sige for det første Aarhundrede efter Christi. I Gravene fra deres senere hedenske Periode, f. Ex. i dem ved Selzen, Fridolting, Nordendorf og ved Oberflacht fandtes Jernvaaben (Sværd, Spyd, Kastespyd, Knive, Øxer o. s. v.) i stor Mængde, hvorimod Bronzegjenstandene (Spænder, Hægter, Ringe etc.) sammesteds vare sjældne. Da nu Tacitus (Annal. lib. II. c. 14) udtrykkelig bemærker, at paa hans Tid Germanerne ikke brugte Metalrustning og kun faa af dem vare forsynede med *Jernvaaben*, saa kan man deraf slutte, at *de germaniske Folkeslag hverken paa Tacitus's Tid eller senere hen, i det IVde og Vte Aarhundrede, betjente sig af Bronzevaaben eller Bronzerustninger*, men at de derimod havde *Jernvaaben* ligesaa deres første Optræden paa den historiske Skueplads. De tvende extreme Anskuelser, af hvilken den ene frakjender de Tydske (*Germanerne*) Kjendskab til Metallernes Bearbejdelse og til Brugen af Bronzegjenstande, den anden derimod

---

Verden var bekjendt, var det eneste Productionssted for den ene Del af den omtalte Blanding, ogsaa Oprindelsen til den Konst, at tilvejebringe denne Blanding og at forarbejde den, nærmest være at søge?" Saaledes udtaler Dr. Schreiber sig over denne Gjenstand i sit gehaltfulde Skrift: „Die ehernen Streitkeile zumal in Deutschland". — ¹) Rari gladiis, aut majoribus lanceis utuntur; hastas, vel ipsorum vocabulo frameas, gerunt angusto et brevi ferro etc. Tacit. German. c. 6. — Non lorica Germano, non galeam, ne scuta quidem ferro nervoque firmata, sed viminum textus vel tenues et fucatas colore tabulas; primam utcumque aciem hastatam, caeteris praecusta ac brevia tela. Tacit. Annal. lib. II, c. 14.

søger at tilegne dem saagodtsom alle Bronzefund lige fra Pyrenæerne til Østersøen, lade sig forene ved den velbegrundede Anskuelse, at Germanerne allerede ved Christi Fødsels Tider, efterat have aflagt deres ældste Vaaben (Stenvaabnene), lærte Jernet at kjende, hvilket de da senere vedbleve at betjene sig af som det hensigtsmæssigste Materiale saavel i Krig som i Fred; derhos maa maaf dog indrømme, at de vel ogsaa kjendte Bronzen, men af denne guldglindsende Masse blot plejede at forfærdige Prydelser og Smykker" (?).

Hvad dernæst *Slaverne* angaaer, saa er Forf. af den Formening, at deres *Sprog* afgiver et slaende Bevis for, at de allerede i deres fælles Urbopæle, det vil sige endnu før deres Udsondring i de for største Delen endnu blomstrende forskjellige slaviske Nationaliteter, have været bekjendte med de vigtigste Metaller Brug. — Efterat have hentydet til, at der ikke blot i de saakaldte indo-europæiske Sprogs Fællesorganisme men ogsaa i talrige Rodord (Rødder) viser sig et nært Slægtskab — der fornemmetig træder frem i de Ord, som betegne de nærmeste Familieforhold, visse Dele af det menneskelige Legeme, vigtige og iøjefaldende Naturphænomener, alt hvad der staaer i nærmere Berørelse med Jægerens, Hyrdens og Agerdyrkerens Liv, saavelsom ogsaa i Rødderne til de Verber, der antyde Menneskenes sædvanligste og vigtigste Beskjæftigelser — bemærker Forf. yderligere, at der dog gives visse Grændser, som dette Slægtskab ikke gaar udover, og at navnlig det Fælles i de indo-europæiske Folks Sprogbygning aabenbar indskrænker sig til de Begrebers Kreds, der havde været udviklede allerede paa den Tid, da den nævnte Urstamme endnu førte et Fællesliv. Hvad der gaar ud over den, tilhører de enkelte af Fællesskabet løsevne Folkeslag, der allerede havde grundet et selvstændigt Nationalliv. At oplyse hvad der er Fælles for hele denne Folkecomplex og hvad der er Ejendommeligt for hver enkelt Nationalitet og Sprogdannelse, tilkommer den sammenlignende Sprogforskning, der saaledes for Folkenes forhistoriske Tid

erholder en Betydning, som endnu neppe lader sig fuldkommen vurdere. — Ved at gjennemgaae Benævnelserne paa de vigtigste Metaller i de forskjellige slaviske Sprog og sammenligne disse Benævnelser med Metallernes Navne hos de andre indo-europæiske Folkeslag kommer Forf. til følgende tvende Resultater: 1) at Metallernes Navne i alle slaviske Sprog ere de samme og 2) at de saagodtsom ingen Lighed have med Metallernes Benævnelser i de øvrige indo-europæiske Sprog ¹. Dernæst fortsætter han saaledes:

„Af disse Antydninger vil man se, at de slaviske Benævnelser paa de vigtigste Metaller ikke staae i noget Slægtskab med de græske og latinske Metalnavne, og at man saaledes medrette kan paastaae, at Bekjendtskabet med Metallerne ikke fra Oldtidens classiske Folk er gaaet over paa Slaverne ². Urimeligt vilde det være at paastaae, at de enkelte Grene af den slaviske Stamme først efter deres Adskillelse fra samme,

---

¹) Skjøndt det her kun er vor Hensigt at levere en Oversigt over, et Uddrag af, Forfatterens i flere Henseender interessante Afhandling, og ingenlunde at indgaae paa en Kritik over samme, kunne vi dog med Hensyn til dette sidstnævnte Resultat ikke undlade at gjøre opmærksom paa, at det vistnok ialfald er højst tvivlsomt, om ikke de slaviske Benævnelser paa de vigtigste Metaller saagodtsom alle ere etymologisk beslægtede med de scandinavisk-germaniske, ja om ikke alle saa dog enkelté med de græsk-latinske og keltiske, og vi kunne tillægge, at vi til Stotte for denne vor Bemærkning vilde kunne anføre enkelte etymologiske Sammenstillinger selv af ansete slaviske Philologer. Her er naturligvis ikke Stedet til at gaae nærmere ind paa en sproglig Begrundelse af vor Paastand eller i det hele taget paa etymologiske Undersøgelser; men det vil dog formentlig ikke være afvejen at have i Forbigaaende udtalt en Tvivl med Hensyn til Forfatterens noget kategorisk fremsatte Paastand og folgelig ogsaa med Hensyn til de deraf dragne Slutninger, forsaavidt som de ere begrundede paa samme. — ²) Vi maae hertil endnu bemærke, at et saadant Slægtskab vel kunde tænkes at finde Sted (og, som sagt, tildeels vistnok finder Sted) uden at man derfor var berettiget til den Slutning, at Metallernes Navne vare gaaede over til Slaverne fra de græsk-romerske Folkeslag.

det vil sige, først efter deres Indvandring i de Landstrækninger, i hvilke de senere slaviske Nationaliteter (Russer, Polakker, Čecher, Serber, Croater o. s. v.) sloge Rod, have opfundet ligelydende Navne paa Metallerne. *Oprindelsen til disse Benævnelser maa række op til det fælles Stamme-samlivs Periode*¹, saafremt man ellers ikke vil antage, at i en senere Tid Russerne ved Volga, Čecherne ved Moldau, Beboerne af den dalmatiske Kyst og Polakkerne ved Veichselen i en philologisk Correspondens eller maaske endog paa en Sprogcongres have truffet en fælles Overenskomst angaaende denne Gjenstand. Ingen vil saaledes drage i Tvivl, at Slaverne allerede før deres Indvandring til deres nuværende Bopæle omtrent i det 4de eller 5te Aarhundrede efter Christi have kjendt Metallerne og benævnet dem, og at de folgelig ved deres Occupation af de Landstrækninger, hvor de specielle Nationaliteter senere udviklede sig, befandt sig paa et Culturtrin ligt det, man indrømmer et Folk, der er i Besiddelse af de vigtige Culturmidler, som forudsætte Brugen af de vigtigste Metaller.”

„Den mærkværdige Omstændighed, at de slaviske Metalnavne næsten ikke staae i noget Slægtskab med Benævnelserne paa Metallerne i de øvrige indo-europæiske Sprog², hentyder paa, at hin Folkegren, hvoraf det slaviske Element udviklede sig, *havde losnet sig fra den fælles indo-europæiske Urstamme, førend denne sidste havde lært Metallerne at kjende . . .*”

¹) Hvorfor ikke *ud over* det fælles (slaviske) Stammesamlivs ind i et mere omfattende indo-europæisk Samlivs Periode? —

²) Med Hensyn til denne Paastand og den deraf dragne Slutning henviser vi til omstaaende herhenhørende Anmærkning, hvor vi maaske endog kunde have udtalt os endnu bestemtere og navnlig ingen Tvivl indrømmet om, at de slaviske Benævnelser paa de vigtigste Metaller tilhøre en langt mere omfattende Kreds, end af Forfatteren antaget.

Vor Forf. gaar hernæst over til at give en Oversigt over de Folkestammer, der i forskjellige Tidsrum af den forchristelige Periode havde den vestlige og nordlige Del af de nuværende østerrigske Lande i Besiddelse, og da de Hovedresultater, han senere opstiller, for en Del støtte sig paa denne Oversigt, maae vi her i al Korthed gjengive Hovedpuncterne af samme, idet vi forevrigt henvise dem, der maatte ønske at gjøre nærmere Bekjendtskab med disse Forhold, til det nyere ethnographisk-historiske Hovedværk, vor Forf. ogsaa i det væsentlige skylder sin Oversigt, Šafaříks „Den slaviske Oldtid“ etc., der oprindeligt skrevet paa Bøhmisk ogsaa findes i tysk Oversættelse ¹. Forf. omtaler naturligvis først de

KELTISKE FOLKESLAG.

Efter de historiske Kilders Vidnesbyrd havde i den fjerne Urtid følgende keltiske Folkeslag Landstrækninger i Besiddelse, som nu høre til Østerrig:

Bojerne boede i den første Halvdel af det 4de Aarhundrede for Christi i Bøhmen og Mähren. Deres, hvorvel ikke fuldstændige, Fortrængelse ved Markomannerne fandt Sted omtrent ved Christi Fødsels Tid. En anden Gren af Bojerne boede omkring Donaus Kilder og Bodensøen til Fichtelbjergene i Nord og Tyroler-Alperne i Syd; en tredje nedsatte sig et Par hundrede Aar efter Chr. i Pannonien i Vest for Plattensøen.

Tauriskerne beboede allerede i det 4de forchristelige Aarhundrede Kärnten, den bjergige Del af Steiermark, Overøsterrig og Salzburg. Ved Christi Fødsels Tid bleve de undertvungne af Romerne, der nu beherskede alle Landstrækninger imellem det adriatiske Hav og Donaufloden. Disse Provinsers Romanisering gik dog langsomt frahaanden. Vigtigt er det, at Christendommen allerede i det 4de og 5te Aarhundrede havde Fødfæste i Noricum; og det er derfor ikke at undre over, om der blandt de keltiske Fund i det

---

¹) Jfr. dermed K. Zeuss: „Die Deutschen und die Nachbarstämme. München. 1837.

gamle Noricum ogsaa skulde forekomme enkelte, der henvise til en christelig Typus.

Skordiskerne trængte omtrent i Midten af det 4de forchristelige Aarhundrede ind i det sydlige Pannonien, Illyricum og Moesien, fortrængte de derværende Beboere og satte sig i Besiddelse af Landet til den serbiske Morava og i Syd til Scardus Bjergene. Deres Magt blev brudt under Tiberius; men Levninger af dem holdt sig i de scardiske Bjergpasser indtil ind i det 7de Aarhundrede.

Ombronerne boede paa Ptolemæus's Tider (161—180 eft. Chr.) i Syden for Veichselens Kilder, altsaa i den sydøstlige Del af østerrigsk Schlesien, i det vestlige Galizien og i Bjergene i det nordvestlige Ungarn. I deres Naboskab sætter Ptolemæus *Anartophracterne*, ligeledes et keltisk Folk, Tacitus de ligeledes keltiske *Gothiner* og Øst for dem *Sidonerne*.

At *Bastarnerne* og *Peucinerne* imellem Dnjesterfloden og de siebenbürgske Bjergpasser ligeledes maae regnes til Kelterne, godtgjör Šafařik med gyldige Grunde.

Forfatteren bemærker, at de Egne, hvor den ældste Historie og Geographi ikke eftervise noget Spor af keltisk Befolkning, som f. Ex. Central-Ungarn, Banatet o. s. v., dog idetmindste afgive *negative* Vidnesbyrd forsaavidt nemlig som det viser sig, at der dersteds ingen Oldsager forefindes, som af Oldforskerne erkjendes for keltiske; hvorimod det er indlysende, at de i Urtiden af Kelter beboede Lande navnlig i de der gjorde Bronzefund frembyde vigtige Hjælpemidler til at skjelne det keltiske Culturelement fra det germaniske og slaviske, en Undersøgelse, der hidtil er bleven meget forsömt, navnlig i de Landstrækninger, hvor den romerske Antike har fængslet Oldforskernes Opmærksomhed, hvoraf Følgen er, at man for Öjeblikket ingen Paralleler kan opstille i Bronzer fra Slavonien, Croatien og Siebenbürgen, da det til slige Combinationer nødvendige Materiale der endnu ikke er samlet og ordnet. I Erkehertugdömmet Østerrig derimod, i Böhmen,

Mähren, Salzburg og Steiermark er Vejen for slige Forskninger allerede banet, og det er til at haabe, at de ville føre til almen vigtige Resultater. — Spørgsmaalet om Tyrols ældste Indbyggere staaer endnu uafgjort. Forf. troer efter moden Overvejelse at burde slutte sig til den Mening, som M. Koch i sit Skrift „Die Alpen-Etrusker“ udtaler i følgende Ord: „Rhätien er ligesom Noricum et Kelterland, dog med den Indskrænkning, at det ogsaa indbefatter andre Nationer, navnlig Etrusker. Hvad *Tyrol* specielt angaaer; kan man sige, at Norden er keltisk, Syden blandet. Urbeboerne i dette Land vare ikke udelukkende Etrusker; men indvandrede italiske, liguriske, illyriske og galliske Stammer gave det dets ældste Befolkning.“ I denne Mening bestyrkedes Forfatteren ved det keltiske Præg af Bronze-Gjenstandene i Ferdinandæum i Innsbruck, med Hensyn til hvilke han bemærker, at „de der opbevarede Bronzekiler alle ere Paalstave og saaledes høre til den ældre Form af Kelter.“ Disse Bronzers kemiske Analyse vilde afgive et vægtigt Bidrag til Spørgsmalets Løsning, navnlig naar tillige Bronzegjenstande fra etruskiske, Grave i Italien bleve kemisk undersøgte. — „Fremfor alt“, siger Forf., „fortjener Opdagelsen af Gravene i Hallstatt i det gamle Tauriskerland og deres grundige Vurdering og Skildring af Gaisberger og Simony at fremhæves som særdeles vigtige. Beviset for, at disse Grave og deres rige Bronzeindhold ere keltiske, er gennemført med en saadan videnskabelig Strenghed, at al Tvivl maa forstumme. Sammenligner man Hallstätter Bronzerne med de i Böhmen, Mähren og Steiermark fundne Bronzesager, er deres Identitet indlysende ved første Øjekast. Kommer hertil Undersøgelsen af de i Böhmen og Mähren fundne keltiske Mønter¹ samt de af gamle Geographer i disse Landstrækninger anførte keltiske

---

1) Om keltiske i Böhmen fundne Mønter handler udførlig en Afhandling af Forfatteren i det böhmiske Museums Tidsskrift. 1850. H. I. (bøhmisk).

Stedsnavne, falder det i Öjnene, hvorledes Forskningens Resultater mødes, supplere og fuldstændiggjøre hinanden.”

GERMANISKE FOLKESLAG.

Efterat have fordrevet de keltiske Bojer, satte *Markomannerne* (Grændsemændene, die Gränzer) sig fast i det gamle Bojohemum henimod Slutningen af det første Aarhundrede eft. Chr. Revne med af Attilas Horders vældige Strøm overlode de det i Midten af det 5te Aarhundrede til de slaviske Čecher.

Rimeligvis omtrent paa samme Tid som Markomannerne nedsatte sig i Bojohemum, toge *Quaderne* det nuværende Mæhren i Besiddelse. Efter Ptolemæus strakte deres Herredømme sig ikke ud over de østlige mæhriske Grændsebjerge; af andre Efterretninger fremgaer imidlertid, at det maa have strakt sig til Floden Waag¹.

Nord for Markomanner og Quader boede *Korkonter*, *Marsigner*, *Oser* og *Burier*, der sandsynligvis vare indvandrede dertil paa samme Tid som Markomanner og Quader.

I Noricum (Overøsterrig, Salzburg, Kærnten og Steiermark) optræde imod Slutningen af det 5te og i Begyndelsen af det 6te Aarhundrede de germaniske, tildels allerede christnede, Folk *Alemanner*, *Franker*, *Østgotther* og *Bajubarier*.

I Pannonien satte *Østgottherne* sig fast efter Attilas Død (453 eft. Chr.), og til samme Tid toge *Rugierne* den nordlige Donaubred i Besiddelse; ved Siden af dem boede *Turcelingerne*. Disse Folkeslags Herredømme var imidlertid, ligesom *Herulernes* og *Longobardernes* i Noricum og Pannonium i den anden Halvdel af det 5te og første Halvdel af det 6te Aarhundrede, kun kortvarig og forbigaaende.

Tyrols Germanisering begynder først med den *alemaniske* og *bojoariske* Stats Grundlæggelse; indtil da var dette

---

¹) Mannerts Mening: at Quaderne Gebet kun strakte sig fra March til Thaja, har Šafařík grundig modbevist i sit Værk: „Den slaviske Oldtid”.

Land fra Roms Forfald kun en Tumleplads for gjennemtogende barbariske Folk ¹.

SLAVISKE FOLKESLAG.

Egnene ved Veichselen og ved Karpathernes nordlige Sænkninger høre til hine udstrakte Gebeter, der betegnes som Slavernes Vugge og Urhjem. Fra disse Lande, som i gamle historiske Kilder kaldes Bëlochrowatien, erholdt Böhmen, Mähren og Nofdungarn i Slutningen af det 5te Aarhundrede sin *slaviske* Befolkning.

I Kærnten, Krain og det sydlige Steiermark nedsatte *slaviske* Folkestammer sig efter Longobardernes Afmarsch til Italien (568 efter Chr.), og i den første Halvdel af det 7de Aarhundrede trængte de Syd fra ind i det nordlige Steiermark og i Landet „ob der Enns” indtil den øvre Traun, Steier og Enns ².

„Af denne vor sammentrængte Fremstilling”, resumerer Forfatteren, „fremgaae nu for vort Vedkommende her følgende Resultater:

I. *De Broncegenstande af keltisk Form og Legering, der findes i Böhmen, Mähren, Schlesien, Nordungarn og paa det gamle Pannoniens Sletter fra Plattensoen til den steierske Grændse, hidrore fra keltiske Folkeslag, der beboede hine Landstrækninger indtil Begyndelsen af det første Aarhundrede eft. Chr. I disse Bronzer forekomme højst sjelden Tilsætninger af Jern.*

II. *Det gamle Noricum, det vil sige det nuværende Erkehertugdømme Østerrig, Salzburg, Steiermark, Kærnten og Tyrol til Brænner, var fra det fjerde Aarhundrede før Chr. indtil omtrent 500 Aar eft. Chr. for største Delen beboet af Kelter. I disse Landstrækninger maa man skjelne imellem tvende Perioder af Kelticismen, af hvilke den første er ublandet keltisk og gaaer*

---

¹) Jfr. Koch, Die Alpen-Etrusker S. 70. — ²) Jfr. F. Pritz, Geschichte des Landes ob der Enns, I. S. 164.

til Tauriskernes Underkuelse af Romerne, d. e. til Slutningen af det første Aarhundrede før Chr., den anden derimod er blandet og underkastet Indflydelse af det romerske Culturelement. I Bronzeggenstandene fra den første af disse Perioder findes aldrig, eller ialfald højst sjelden, nogen Tilsætning af Jern, hvorimod det hyppig optræder i den anden Periode.

III. De i hedenske Gravhøje i Bohmen, Mæhren, Nordungarn, Krain, Kærnten og Steiermark fundne Metalgenstande, hvis Legering indeholder Zink, tilhøre Hedenskabets seneste Tid og ere aabenbart slaviske Producter,

IV. De Bronzeggenstande, hvis Masse foruden Kobber og Tin ogsaa indeholder Bly i betydelig Mængde og sammen med hvilke der findes Jernsager, kunne hidrore saavel fra Germanerne som fra Slaverne. Forskjellen imellem germaniske og slaviske Bronzer af denne Slags vil kunne nøjere bestemmes, saasnart de i de aabenbart germaniske Grave ved Nordendorf, Selzen, Fridolfing o. s. v. sammen med talrige Jernvaaben fundne Bronzeggenstande ere blevene chemisk undersøgte.”

„Særligt Eftertryk”, vedbliver Forfatteren, „maa jeg sluttelig lægge paa den Omstændighed, at det, som anerkjendte Historikeres (Šafařík, Palacký, Muchar¹ o. fl.) Forskninger have godtgjort, først var i det femte Aarhundrede eft. Chr. at slaviske Folkeslag toge Bohmen, Mæhren og vel ogsaa Nordungarn og først i det sjette at de toge Steiermark, Kærnten og Krain i Besiddelse, altsaa til en Tid, da Bronzealderen forlængst var ophørt og Jernet i almindelig Brug. Med denne historiske Kjendsgjerning stemmer det ovenanførte Resultat af den lingvistiske

---

1) Vi benytte Lejligheden til at henlede Læsernes Opmærksomhed paa Muchar's værdifulde Værk: „Geschichte des Herzogthums Steiermark”, der ikke er saa bekjendt som det fortjente.

Undersøgelse overens, hvoraf fremgaaer, at samtlige Grene af den store Slavestamme allerede kjendte Jernet paa den Tid, da de toge de ommeldte Landstrækninger i Besiddelse. Havde nu Slaverne i det femte og sjette Aarhundrede betjent sig af de ufuldkomne Vaaben og Husgeraad af Bronze til en Tid, da de langt hensigtsmæssigere Jernvaaben bleve almindelig brugte, saa havde de derved aabenbart gjort et *Tilbagekridt* i Cultur, hvad de dog ere langt fra at paastaae, der ville vindicere Slaverne samtlige Bronzefund i hine Lande¹⁾.

Der staaer nu blot tilbage „som et Exempel paa den practiske Anvendelse af disse ved archæologiske og historiske Undersøgelser vundne Resultater” at gjengive Forfatterens Beskrivelse og Prøvelse af det rige *Bronzefund fra Judenburg* i Steiermark¹⁾, hvilket vi gjøre med hans egne Ord.

„Den mærkværdigste Gjenstand i dette Fund er en 12¹/₂” lang og 7¹/₄” bred Bronzevogn, der hviler paa fire Bronzehjul. Midt paa Vognens smale Forside findes den uformelige Skikkelse af en Hjort, hvis Gevir paa hver Side fastholdes af en nøgen Mand. Bagved denne Gruppe svinger en ligeledes nøgen Mand med fremragende Phallus en som en Kelt formet Øxe, og ved Siden af ham staaer en qvindelig Figur med en paafaldende Hovedpynt og Dobbeltringe i Ørene. Samme Bronzegruppe, det vil sige, den af to Mænd fastholdte Hjort, Manden, der har loftet sin Øxe til Offerlaget og den qvindelige Skikkelse ved hans Side findes ogsaa paa den modsatte Side af Vognen. Til højre og venstre ere paa dens længere Sider anbragte fire uformelige, nøgne med kort Spyd og Skjold bevæbnede, Ryttere og det navnlig saaledes, at de tvende Krigere tilhøjre have deres Skjol-

¹⁾ Jfr. Robitsch, „Alterthümer von Ausgrabungen bei Judenburg” (mit Abbildungen) i H. 3. for 1853 af „Mittheilungen des Gratzler Johanneums”. — Sine Anskuelser om dette Fund har vor Forf. udførlig udviklet i H. 1. for 1853 af det böhmiske Museums Tidsskrift (böhmisk).

de anbragte paa venstre Arm, de tilvenstre derimod deres paa højre Arm, ligesom til Beskyttelse for Helligdommen. Midt i Vognen staaer i Midtpunktet af en Straalekreds en nøgen qvindelig Skikkelse, der i Størrelse betydelig overgaaer de øvrige, 4 til 5 Tommer høje, Figurer. Dens Hofter ere omslyngede af et Bælte; Hovedet bedækker en Slags flad Hue; dens Hænder ere strakte opad og Haandfladerne gjennemborede. Paa Fragmenterne af en ved disse Gjenstande funden Skaal seer man tydelig, at den er bleven holdt af den qvindelige Figur og har været fastgjort ved sammes Haandflader. Denne Skaal stod derhos ved flere sirlig tvundne stærke Bronzestave i Forbindelse med Vognen, saa at den havde Udseende af et Offeralter, hvis midterste Støtte hin Bronzefigur var. Samtlige Figurer fremstillede sig i raae, ejendommelige, fra den romerske Antike aldeles afvigende, Former. Den høje Midtfigur er dertil vigtig i archæologisk Henseende af den Grund, at den besvarer Spørgsmaalet om Bestemmelsen med de i forskjellige Egne (i Schweiz, Lausitz, Bøhmen, Mæhren og ved Hallstadt) fundne Bronzeidoler med udstrakte Arme og gjennemborede Haandflader: de have, efter Analogien at slutte, ligeledes været Bærere af Offerkar eller Altre?

„Omkring denne Vogn, der fandtes under Jordens Overflade indesluttet af store Kampestene, befandt sig flere Kar og Skaaler af Bronze og iblandt disse en, som det synes, forgyldt Urne af 13" Højde og som i Bugen maaler 16" og saaledes er en af de største hidtil fundne. Endvidere fandt man der Fragmenter af Vaser og Kar af Bronze, fra hvis Haandtag og Hanke der nedhænge fra 2 til 5 Bronzeringe, smukt forsirede Lameller, Bæltestykker, hule og massive Ringe, Hestenaale, Bæltespænder, Armskinner, Fragmenter af Hjelme og endelig en ejendommelig forsiret stor Gjord (Reif), alt af Bronze, bedækket af ædel Rust (*aerugo nobilis*). Som characteristisk Kjendetegn findes blandt disse Gjenstande en *Kelt* af 11" Længde, der saaledes hører til de største hidtil

fundne Bronzekiler. Ved disse Bronzer fandtes derhos to *Jernspyd* og *Brudstykker* af andre Gjenstande af *Jern*, samt nogle ringformig sammenvundne *Guldtraade*”.

„Om-Betydningen, Bestemmelsen og Brugen af denne Bronzevogn med dens gaadefulde Indhold, der, som det synes, danner Dramatiseringen af en Mythe eller Fremstillingen af en hedensk Ritus, kan der her ikke udførligere være Tale; det er en Gjenstand, der giver Rum for mange divergerende Fortolkninger og Formodninger og som Oldforskningen sikkert om kort Tid vil bemægtige sig som en rig Fundgrube for nye Hypoteser. Kun saameget vover jeg at paastaae, at det hele Fund bærer et keltisk Præg, det vil sige, med andre Ord, at det hidrører fra de keltiske Tauriskere, Øvrsteiermarks ældste historiske Beboere. Til denne Paastand berettiger for det første den Lighed som de hule og massive Ringes saavel som ogsaa samtlige Bronzegjenstandes, navnlig Bæltefragmenternes, Forsiringsmaade har med Hallstätter-Bronzerne af samme Slags, for det andet den Kelterne ejendommelige Skik, at anbringe Ringene som Forsiring paa Karrenes Haandtag og Hænke, men fremfor alt den blandt Judenburg Bronzerne fundne Kelt, der, som ovenfor vist, er Kelticismens prægnante Særkjende”.

„Hr. Pratobervera, Archivar ved det stænd. Johannæum i Gratz, havde den Godhed at forskaffe mig nogle faa Fragmenter af det særdeles rige Judenburger Bronzefund, og af disse er ét, nemlig Brudstykket af en tvunden Bronzestav, blevet chemisk analyseret af Prof. Dr. Rochleder. Resultatet er følgende:

Bronzestav fra Judenburg;	
Kobber	92.51
Tin	6. 8
Jern	0.51
Svøvl	0.41
Tab	0.49
	<hr/> 100.00

„Dette Resultat viser, at denne Bronzegjenstands Lege-
ring aabenbar er *keltisk* og hører til den Række af antike
Bronzegjenstande, som vi ovenfor betegnede med $\frac{A}{Cu (\beta)}$ ¹.

„Tilstedeværelsen af Jern i Judenburgbronzerne er de
Kjendtegn paa, at *dette Fund hører til de keltiske Tau-
riskers senere Periode*”.

I Forbindelse med vor Bearbejdelse af Wocel's Afhand-
ling og som et ret passende Tillæg saavel til den som navn-
lig til Berlins ovenfor oftere citerede og benyttede Bidrag i
samme Retning i Annalerne for 1852, ville vi her endnu i
Korthed omtale tvende Skrifter, der tildels behandle samme
Gjenstand.

Det første af disse er den franske Archæolog A. F.
Mauduit's Brochure betitlet „*Emploi de l'airain à défaut du
fer chez la plupart des peuples des cinq parties du monde
etc. Paris. 8vo.*” At vi her berøre dette lille Skrift, har
navnlig sin Grund deri, at tvende af dets Forf. opstillede
Sætninger, som vi her skulle gjengive, næsten ganske falde
sammen med Berlins tvende første „*Slutsatser*”, som vi
imidtild ikke her skulle gjentage, da vi allerede ovenfor
ordret have citeret dem. „Der er”, lyde vor Forfatters Ord,
„aldeles ingen Tvivl om:

1) at *naturligt Kobber* har været *det første Materiale*,
som hos alle de Oldtidens Folk, der have kunnet kjende det,
har været anvendt ikke alene til Forfærdigelse af Husgeraad,
Redskaber og Konstgjenstande, men ogsaa af Angrebsvaaben
af alle Slags fra det Öjeblik af, at deres Industries Tilstand
satte dem istand til at benytte Metaller.

1) Forf. bemærker hertil, at de øvrige ham tilstillede Bronze-
fragmenter fra Judenburg udvise et noget ringere Procentbeløb af
Kobberet, hvorfor deres Legering vakler imellem $\frac{A}{Cu (\beta)}$ og $\frac{A}{Cu (\gamma)}$

2) at istedenfor det, mer eller mindre rene, naturlige Kobber Bronze anvendtes til Forfærdigelse af alle de Gjenstande, der kunne støbes, fra det Øjeblik af at man blev opmærksom paa de Fortrin, der udmærke denne Blanding af Kobber og Tin?.

Det andet og vigtigere Skrift, som vi her ville omtale forsaavidt det berører samme Gjenstand som ovenstaaende Afhandling, er betitlet: „Production de l'or, de l'argent et

. ANTIKE MØNTER.

I.	Alexander Severus (222—235 efter Chr.) . . . . .
II.	Samme . . . . .
III.	Julia Mamaea, Alexander Severus's Moder . . . . .
IV.	Gordian den Tredje (238—244 efter Chr.) . . . . .
V.	Philippus (247—249 efter Chr.) . . . . .
VI.	Posthumus (258—267 efter Chr.) . . . . .
VII. ¹	Claudius Gothicus (268 efter Chr.) . . . . .
VIII.	Diocletian (284—313 efter Chr.) . . . . .
IX. ²	Samme . . . . .
X.	Maxentius (308—312 efter Chr.) . . . . .
XI.	Constantius II. (350—361 efter Chr.) . . . . .
XII.	Valentinian I. (364—375 efter Chr.) . . . . .
XIII.	Theodosius den Store (379—395 efter Chr.) . . . . .
XIV.	Anastasius I. (491—518 efter Chr.) . . . . .
XV.	Justinus II. og Sophia (566—578 efter Chr.) . . . . .
XVI.	Leo VI. Philosophus (886—911 efter Chr.) . . . . .
XVII. ³	Romanus I. Lacapenus (920—944 efter Chr.) . . . . .
XVIII.	Johannes Zimisces (969—975 efter Chr.) . . . . .
XIX.	Manuel Comnenus (1143—1180 efter Chr.) . . . . .

Ordner man disse Analyser, der i den her givne Tabel ere opførte efter Mønternes Datum, efter deres Kobbergehalt, vil man finde, at denne i det hele taget stiger eftersom man rykker frem i Tiden, et Phænomen, der, om end ikke i det

---

1) Slaet i Alexandrien i Ægypten. — 2) Slaet i Alexandrien i Ægypten. — 3) Slaet i Kherson.

du cuivre chez les anciens etc. par J. et L. Sabatier. Saint-Pétersbourg. 1850. 8vo^o. Det har navnlig Interesse for os her, forsaavidt som det supplerer Berlins l. c. p. 262 meddelte Analyser af antike Mønter. Det meddeler nemlig Resultaterne af endel chemiske Analyser, som den ene af Forfatterne, Hr. L. Sabatier, har foretaget, og over hvilke vi her bidsætte en Tabel.

	Kobber.	Tin.	Bly.	Zink.	Solv.	Tab.
I)	71.56	6.45	13.09	8.79	—	0.11
II)	75.84	20.98	0.91	1.28	—	0.99
III)	72.01	15.28	7.12	4.60	—	0.99
IV)	77.10	7.54	12.70	1.36	Spor.	(med Sølvet) 1.30
V)	76.20	5.14	12.82	5.84	—	—
VI)	90.50	—	—	Spor.	7.88	(med Zinken) 1.62
VII)	89.51	2.76	Spor.	2.65	3.81	(med Blyet) 1.27
VIII)	88.93	1.20	—	8.28	1.50	0.09
IX)	91.38	3.85	Spor.	2.89	1.81	(med Blyet) 0.07
X)	82.03	5.03	11.40	1.30	—	0.24
XI)	88.01	4.08	3.95	3.74	—	0.22
XII)	92.94	0.70	2.11	2.23	—	2.02
XIII)	90.04	1.25	6.11	2.60	Spor.	—
XIV)	97.41	Spor.	Spor.	2.31	—	0.28
XV)	96.75	0.80	Spor.	2.45	—	—
XVI)	92.91	1.80	Spor.	3.42	—	(med Blyet) 1.87
XVII)	72.37	1.25	22.29	3.10	—	0.99
XVIII)	98.18	Spor.	—	1.40	—	(med Tinnct) 0.42
XIX)	94.03	0.70	—	3.42	—	(m.Solv.o.Blyet) 1.85

enkelte eller saa markeret som her, ogsaa fremtræder i de af Berlin l. c. samlede Analyser af antike Mønter, men som her, hvad vi, dog uden videre Commentar, strax skulle antyde, ytrer sig paa en ret mærkelig Maade. Man vil nemlig ved en nøjere Betragtning af den nys givne Tabel let blive var, at omtrent Midten af det 3die christelige Aarhund-

drede danner en skarp Grændse, der med Hensyn til Kobbergehalten deler Analyserne i tvende aldeles uensartede Grupper ¹, navnlig saaledes, at naar Kobberets Middelgehalt i de Mønter, der ere ældre end 250, kun beløber 74.542 pC.; udgjør den for de Mønters Vedkommende, der ere yngre end bemeldte Aar ², ikke mindre end 91.74 pC., altsaa 17.198 pC. mere. Vi ville, som sagt, blot her i forbigaende gjøre opmærksom paa dette Phænomen, og skulle, navnlig med Hensyn til Analysernes hidtil kun ringe Antal, ingen yderligere Bemærkninger fremsætte desangaaende.

Inden vi tage Afsked fra DHR. Sabatiers interessante Skrift skulle vi blot afskrive følgende Citat af samme:

„For at complete disse Notitser”, sigte Forf. efter at have meddelt ovenstaaende Tabel, „især hvad Sammensætningen af den antike Bronze angaaer, ville vi blot tilføje, at ifølge nogle under Mongez's Opsyn af Chemikeren Dizé i Aaret 1790 foretagne Analyser, hvis Resultater meddeltes i „Journal de Physique” for samme Aar, kom man til den Slutning, at

1) Metallet i alle de analyserede Gjenstande, hvoriblandt en Dolk, et Sværd, Söm, romerske og galliske Medailler, var Bronze, det vil sigte Kobber blandet med Tin, samt

2) at Tinmassen i denne Blanding var højst variabel”.

„I Medaillerne fra Syracus fandt man saaledes kun 4.0 pC. Tin, hvorimod Tingealten i de efterneroniske romerske Kejsermønter varierede imellem 0.4 og 10.2 pC. Et af Bronzesømmene indeholdt næsten 8.0 pC. Tin, et Sværd og

¹) Af de af Berlin l. c. samlede 72 Analyser af antike Mønter falde de 55 för, de 17 efter Aar 250. Kobberets MiddelpC. er i de førstnævnte 83.934, i de sidstnævnte 91.430, altsaa 7.496 pC. mere.

²) Vi medtage ved denne Beregning ikke Nr. XVII, der ved sin lave Kobbergehalt staaer ganske isoleret iblandt de Aanalyser, der udgjøre vor anden Gruppe, ligesom den ogsaa ved sin betydelige Blygehalt afviger fra det langt overveiende Flertal af Analyserne i det hele taget.

en Dolk 12.53 pC. Den største Tingehalt udviste de galliske Medailler, hvis Analyse gav et Resultat af 9.0 til 24.3 pC., altsaa i sidste Tilfælde næsten en Fjerdedel af Metallet. — Et andet antikt Bronzesværd i det franske Nationalmuseum er senere blevet analyseret af Darcey jun. og fandtes at indeholde 87.47 pC. Kobber og 12.53 pC. Tin med næsten umærkelige Spor af Zink.”

ENKELTE BERÖRELSE R MELLE M DANMARK OG PORTUGAL I MIDDELALDEREN VED E. C. WERLAUFF.

Flere Kiendsgjerninger vise, at et vist Samqvem mellem de nordiske Lande og Europas fierne Vesten i intet Tidsrum af Middelalderen aldeles har manglet. I Vikingperioden hiem-sögtes den pyrenæiske Halvöe af nordiske Flaader, som trængte frem til begge Sider af Middelhavets Kyster; senere hialp nordiske Korsfarere Halvöens christne Beboere mod de Vantroende, ligesom nordiske Pilegrime, lige indtil Reformationen, besøgte Helligdommene i Compostella og Lissabon¹. Handelsforbindelsen kan derimod aldrig have været synderlig levende, og efter Hanseforbundets Overmagt i det 13de Aarhundrede maa den aldeles være ophört. Af disse forskellige Berörelser kunde, ifölge deres Natur, vel ikke fremgaae Virkninger af Betydenhed; men som Momenter til disse hinanden saa fierne Folkeslags Kulturhistorie fortiene de altid Opmærksomhed².

Dette gielder maaskee i höiere Grad om de Ægteskaber, der i det trettende Aarhundrede knyttedes mellem det danske

---

¹) Lissabon forekommer ogsaa i Reiserouten til det hellige Land i Scholierne til Adam Brem. Annaler f. nord. Oldk. 1836—1837 S. 49. — ²) Forf. „Om de gamle Nordboers Bekiendtskab med den pyrenæiske Halvöe“, Annaler for nord. Oldk. 1836—1837, S. 18—61. Afsnittet om Vikingtogene er, med Tillæg, meddeelt i E. F. Mooyer's Die Einfälle der Normannen in die pyrenäische Halbinsel, Münster 1844; jfr. P. A. Munchs Det norske Folks Historie I, S. 424—25.

og portugisiske, mellem det norske og castilianske Kongehus ¹. Efter Dronning Dagmars Död (1212) ægtede Valdemar den Anden i Aaret 1214 Berengaria, en Datter af den portugisiske Konge Sancho I. (1185—1211). Det kunde synes vanskeligt at forklare Grunden til at en dansk Konge, ligesom senere hans Søn, søgte Ægtemager i en længere Frastand end nogen anden, enten af deres Forfædre eller Efterkommere. Man har villet finde Anledningen dertil i den Omstændighed, at Berengarias Broder Ferdinand i A. 1211 var bleven Greve af Flandern og mueligen derved kan være kommen i et eller andet nærmere Forhold til Danmark ². Snarere kan man maaskee tænke sig, at Valdemars Opmærksomhed allerede tidligere kan være bleven henvendt paa hint fierne Land ved hjemvendende danske Korsfarere, som enten 1189 i Forening med tyske, paa Veien til det hellige Land havde hiulpet Sancho I at indtage Silves i Algarve fra Maurerne, eller 1197, under den bremiske Erkebisp Hartvigs Anførsel, havde taget denne Bye tilbage ³. Efter at have født tre Sønner til Verden, der alle fulgte Faderen paa Thronen, døde Berengaria i Barselseng d. 27de Marts 1221 ⁴. Kil-

---

¹) Den Efterretning at Alphons VIII af Castilien i Aaret 1203 skal have ladet frie i Danmark for sin Søn Ferdinand, har ingen ret Hiimmel; P. F. Suhm Danm. Hist. IX, S. 32. Christian den 2dens Dronning Isabella kan derimod siges at have hørt til det spanske Kongehus. — ²) Suhm (IX, S. 161. 238) er maaskee blot foranlediget hertil derved, at flere af vore Kilder, som omtale hendes Ægteskab, tilføie, at hun var en Søster af denne Ferdinand; f. Ex. Script. rer. dan. I, p. 165; jfr. N. Danske Mag. V, S. 186; Script. II, p. 172. 436; III, p. 264; IV, p. 280. Alb. Crantz Chron. Daniæ, VII, c. 19, nævner ikke engang hendes Navn, men omtaler hende blot som Greve Ferdinands Søster. Andre Kilder derimod nævne Portugal som det Land, hvorfra hun kom; f. Ex. Script. I, p. 243. 390; IV, p. 227. — ³) Mueligen kunne enkelte Danske ogsaa have fulgt med de frisiske og nederlandske Korsfarere, som i Aaret 1217 hialp Portugiserne at erobre Alcacer do Sal. — ⁴) De ældre portugisiske Kilder (i det ringeste de her bekiendte) omtale

derne rose hendes Skiönhed og Ynde¹; men efter Folkesagnet har hun efterladt sig et kun lidet hædrende Minde. Den historiske Sandhed vil neppe lade sig bestemt udfinde; mueligen have de sørgelige Forhold og skiebnesvangre Tider, der betegnede hendes Sønners Regiering, i Modsætning til de Forhaabninger, der havde knyttet sig til Dagmars Søn, hvis tidlige Död aabnede disse Vei til Thronen, havt Indflydelse paa Samtidens og Eftertidens skaansellöse Dom².

---

ikke dette Ægteskab; de lade Sanchos Datter Berenguella (vor Berengaria?) döe ugift og være begravet i et Kloster i Coimbra (Molbechs historiske Aarbøger I, S. 57); mueligen kan Sancho I have havt to Dötre af samme Navn; han havde i det ringeste foruden 6 ægte Dötre Flere udenfor Ægteskab. Schäffer, Gesch. Portugals I, S. 130-131, nævner en Infantinde Berenguella, som tilligemed de övrige Dötre var betænkt i Faderens Testament (1209); efter hans Död kom disse i Strid med Broderen Alphons II om Arven. Valdemars Ægteskab forbigaaer denne Portugals nyeste Historieskriver ganske. I Forliget af 17de Nov. 1225 om Valdemars og hans Söns Lösladelse af deres Fængsel nævnes blandt det, der skulde erlægges i Lösen: alt det Guld, som hörte til Dronningens (Berengarias?) Prydelser, foruden Kronen og med Undtagelse af det, hun för sin Död havde skienket til Klosters og Kirker (Universum aurum quod ad ornatum regine pertinebat, præter coronam, et exceptis his, quæ etc.); Thorkelin, Diplomatarium I, p. 293. Tre Aar efter Bryllupet gav Paven Bekræftelse paa den Morgengave, Kongen havde skienket hende, Suhm IX, S. 289; hvad der egentlig har hört til denne Morgengave, siges ikke; usandsynligt er det dog ikke, at Samsöe (som nævnes i Kiempevisen) kan have været deriblandt; jfr. Antiquariske Annaler I, S. 48.

¹) A. Crantz VII, S. 19: pulcra nimis; Corner haver endog valde pudica et morata; C. Hamsfort (Scr. I, p. 285): insigni venustate et nitore virgo.

²) Folkesagnet har allerførst udtalt sig i Kiempeviser (Udv. danske Viser fra M.-Ald. II, S. 92. 95-98; Arwidsson, svenska Fornsånger II, S. 359-62; jfr. Hvitfeld I, S. 184) og i et Mundheld: *Beengerd* for en ond Qvinde (Hvitfeld I, S. 179, P. Syvs Ordsprog I, S. 209). Hun forbigaaes i den danske Rimekrönike, men characteriseres derimod overcensstemmende med Sagnet af Er. Lætus, res danicæ p. 175; Hvitfeld I, S. 179. 185 og Fl. Naar Hvitfeld S. 184 lader Biskop Peder af Aar-

Hvad der imidlertid i en vis Henseende kan tiene til at redde Berengarias Eftermæle, er den Omstændighed, at Valdemar 8 Aar efter hendes Død til sin Søns, den til hans Efterfølger kronede Valdemars, Ægtefælle valgte hendes Broderdatter Eleonora, Datter af Alphons II (1211—1223) og Søster til Sancho II (1223—1245). Biskop Gunner af Viborg med flere Gesandter reiste til Portugal, for at følge Bruden til Danmark; den ærværdige Prælat var derfor stedse elsket og høiagtet af det unge Ægtepar¹. Brylluppet holdtes i Ribe

huus 1219 formaae Kongen til ikke „saameget at besvære sine fattige Undersaatter med Skat og Tyngde efter *Dronning Beengierds Raad*“, da forekommer dette ikke i Hvitfelds Kilde (P. Olai, Scr. I, p. 182) og er formodentligen et Tillæg af han selv. Suhm mener (S. 239), at Kongen ved sine Krige har været foranlediget til at forøge Skatter og Told efter hendes Ankomst, og at disse da ere bragte i Forbindelse med denne (omtrent som man i Oldtiden og Middelalderen gav Regenterne Skyld for Misvæxt); paa et andet Sted tager han hende dog noget i Forsvar (S. 582), ligesom G. L. Baden, Danm. Historie I, S. 310. N. M. Petersen bemærker rigtigheden, at i Kiempeviserne kun det kan ansees for sandt, som skildrer Folkets Anskuelse af Dronningens Personlighed; Dansk Folkekalender 1843 S. 104. Naar Kiempevisen, Er. Lætus og Hamsfort (Scr. I, S. 285) lade hende døde af et Pileskud, da giendrives dette af den samtidige lettiske Annalist Henrik, som beretter, at hun døde i Barselseng (in partu); Gruber, origines livonicæ p. 148. N. M. Petersen formoder, at Navnet *Bringenild*, som nogle Kilder angive for hendes rette Navn (Script. II, p. 172; III, p. 308; N. Dske Mag. V, S. 186, maaskee rettere *Bringeuild*?) egentlig skulde være Brynhild, fordi man sammenlignede hende med Fortidens onde Brynhilde; snarere hidrører vel hint Navn fra det portugisiske Berenguela; Briginild (Scr. II, p. 172) er en Forvanskning. Hendes danske Navn Beengierd (oprindeligen maaskee Berngerd, s. P. Syvs Ordsprog I, S. 209) forekommer allerede i Chron. Erii (Scr. I, p. 165; N. Dske Magazin V, S. 186-187). Berengarias Navn er saaledes blevet daniseret ligesom hendes Forgængerindes i Ægteskåbet Margaretas, hvis danske Navn nu, ad den philologiske Vej, med Kritik og Skarpsindighed er blevet forklaret af Fr. Schiern i Nyt hist. Tidsskrift V.

¹) Vita Gunneri, Scr. rer. Dan. V, p. 578. Eleonora (Alienor) kaldes her

d. 24de Juni 1229. Næste Dag erholdt hun ved et Kongebrev i Morgengave den sydlige Deel af Fyen med Slottene Svendborg, *Wordburgh* og Faaborg, Halvdelen af Fyens Mynt og Odense-Bye¹. Dette Ægteskab varede kun kort; ligesom

---

den spanske Konges Datter, som kom de partibus *Yspaniæ* til Danmark; ligeledes i Tab. Ringstad. (Scr. IV, p. 280); ogsaa enkelte nyere Kilder kalde hende en *spansk* eller castiliansk Prindsesse, Suhm IX, S. 608. Hele Halvöen benævnedes nemlig i en ældre Tid stundom *Spanien*; endnu Er. Lætus, res Daniae p. 175, lader Berengaria komme fra Spanien. Naar det i det første Forlig om Kong Valdemars Lösladelse, 1224, bestemmes at han skulde gjöre et Tog til det hellige Land og tilbringe den første Vinter i Spanien (Thorkelin Diplom. I, p. 289), da er her maaskee egentlig meent hans afdöde Dronnings Fædreland, Portugal. Om hendes Slægtskabsforhold forekommer endeel hos Suhm IX, S. 582, hvortil nogle Rettelser ere meddeelte i Annaler for nordisk Oldkyldighed 1836-1827, S. 60.

¹) Efter Originalen, som har forvildet sig i Pariser-Archivet, meddelt i Nordalbing. Studien I, S. 84-85. Suhm har ikke kiendt dette interessante Aktstykke, uagtet det, oversat paa Fransk, men med Navnene meget forvanskede, tidligere var trykt i J. du Tillet Recueil des roys de France, ensemble le rang des grands etc. Paris 1602. 4to. S. 34. *Wordburgh* forekommer som kongeligt Domaine i Vendsherred i Valdemars Jordebog (Scr. VII, p. 523); ikke i Föns-Sogn (som angives paa det Jordebogen vedföiede Kart), men i Brenderup Sogn (*Varbierregaard*; Danske Atlas III, S. 487; findes ikke paa Kartet og savnes i Supplementet S. 649; jfr. Scr. I. c. p. 581). I 17de og 18de Aarh. hörte Gaarden under Kiersgaard. Det forekommer paa Vidensk. S. Kart over det nordlige Fyen 1780 (Voldbjerg); paa Gliemanns Odense Amt 1824 (Varberg) og paa Mansas nordlige Fyen (Varbjerggaard) nær ved Baaringvig, som mueligen har Navn af den gamle Borg. At *Wordburg* tillige med Svendborg og Faaborg her henregnes til det sydlige Fyen (versus australem plagam) maa hidröre derfra, at denne Deel eller rettere Øens sydvestlige Syssel i Middelalderen indbefattede Svendborg, Faaborg, Assens og Middelfart; Borgen har da paa den Tid formodentlig spillet samme Rolle i denne Deel af Landet som Hindsgavl i en senere Tid. Denne Förklaring skyldes min höitagede Ven, den med Fyens Historie og Forhold i ældre og nyere Tid fortroelige Lærde, Conferentsraad Dr. Vedel Simonsen til Elvedgaard; jfr. hans Bidrag til Odense Byes ældre Historie 1ste B. S. 153.

begge Svigerfaderens Dronninger døde Eleonora i Barselseng d. 13de Mai 1231; faa Maaneder senere, d. 28de November, døde den unge Konge¹. De efterlode sig ingen Afkom².

Ingen politisk eller anden Virkning af de omtalte Ægteskaber kan paavises; heller ikke er der Grund til at antage, at Ægteskabet 1257 mellem den norske Konge Hakon Hakons Datter Christina og den castilianske Prinds Philip kan have været foranlediget herved³.

1) Da Begges Dødsdage og Dødsaar saaledes angives i Tabula Ringstadiensis (Scr. IV, p. 280), maae de ansees for rigtige, og bestyrkes desuden af flere Vidnesbyrd, hvorefter Dronningen døde først og Kongen senere i samme Aar; f. Ex. Anon. Nestved. ad A. 1300 (Scr. I, p. 370); Albertus Stadensis (Helmstad. 1587) fol. 208 b. (faa Uger efter hende?); Alb. Cranz, Chr. Dan. VII, c. 19; Kiempevisen II, S. 104 (knap 9 Maaneder efter hendes Død). Det er altsaa en besynderlig Feiltagelse af en saa gammel Kilde som Chronicon Erici, at den lader ham døde først og hende snart efter, in partu (Scr. I, p. 166; jfr. N. Danske Mag. V, S. 188), hvilket gientages i Aarbogen 936-1317; Scr. II, p. 173; af Gheysmer ib. p. 386 og af Flere; jfr. IV, p. 228; V, p. 457. Naar Suhm IX, S. 607 nævner Kolding som Valdemars Dødssted, da maa det være en Trykfeil for Kallundborg. De portugisiske Scribenters Beretninger om dette Ægteskab ere meget uklare og forvirrede; saaledes heder det i Jos. Teixeira de Portugallia ortu, regni initiis etc., Paris 1582. 4. fol. 9 a, efterat Eleonora er omtalt som dansk Dronning, at hendes Brøder Infanten Ferdinand de Serpa havde en Datter, cui ab amitæ obitu *Dania* regnum cessit; og i E. Nonii Leonis censure in libellum Jos. Teixeira, Olyssip. 1585. 4., siges fol. 40 a: at Leonora, en Datter af Infanten Ferdinand de Serpa, Alphons II Sønne-datter, blev gift med primogenito *Dacia*. — 2) Suhm IX, S. 606. Hans Gisning i det Følgende (X, S. 18. 152. 192. 579), at de skulde have efterladt sig en Datter, som siden ægtede Greve Burwin af Rostok, falder hen, da denne Burwins Ægtefælle Sophie var gift allerede 1237; Lisch, Meklenb. Jahrbücher X, S. 46; jfr. mit Progr. om Dronn. Sophia S. 8. — 3) En interessant Frugt af det norske Gesandtskabs Reise i denne Anledning var en paa Latin forfattet Reisebeskrivelse til Spanien og det hellige Land, hvoraf et Fragment er opdaget i det norske Rigs-archiv; Chr. Langes norske Tidskrift⁶ I, S. 44-46.

Först efter 200 Aars Forløb forekommer atter et enkelt Spor til Samqvem mellem Danmark og Portugal.

Infanten Pedro, Søn af Kong Johan I, er berömt i sit Födelslands Historie ved sin kraftige Styrelse under Brodersønnens, Alphons d. 5tes, Mindreæarighed (1438 - 47), ved sin videnskabelige Dannelse og ved sine i de tre dengang kiendte Værdensdele foretagne Reiser. Paa hans Reiser (1424-28) besøgte han ogsaa Danmark. Foruden den almindelige Aarsag, der kunde bringe ham til at gieste det kolde Norden, hans Interesse for at lære fremmede Nationer og Lande at kiende, i hvilken Henseende han kan sammenlignes med sin yngre Broder, den udödelige Henrik Navigator¹, kunne andre Hensyn maaskée ogsaa have foranlediget ham dertil. Formodentlig var han bleven personlig bekiendt med Erik af Pommern, da de begge omtrent 1424 besøgte Keiser Sigismund²; desuden var han noget beslægtet med det danske Kongehuus, da Dronning Philippa var en Datter af den engelske Konge Henrik IV, hvis Søster Philippa, gift med Kong

¹) *Illum totum fere circumiisse orbem, ut multorum mores et urbes videret, et in omnium fere ejus temporis principum magnorum aulis fuisse* — heder det om ham i ovenanföerte Edv. Novii Leonis censura in libellum Jos. Teixeira fol. 40a; jfr. Schäfers Gesch. Portugals II, S. 468-59, som citerer R. de Pina Chronico de Alfonso V. (Da Serra Collecção de livros ineditos de Historia Portugueza, Tom. 1), men hvor dog intet nærmere synes at forekomme om Pedros Ophold i Danmark. Det er vel ikke usandsynligt, at disse Reiser kunne have havt Indflydelse paa Broderens Henriks Søcepdagelser; jfr. Schäffer, anf. St. S. 300. — ²) *Æn. Sylvii Historia Bohemiæ, cap. 44.* (Marqv. Freheri rer. bohemic. Scr. Hanov. 1602, p. 152). Efterat have omtalt, at Sigismund gav sin Svigersøn Albert af Österrige Mæhren, tilföier han: *eo quoque tempore Ericus Rex Daciæ et infans Petrus R. Portugalliæ germanus . . . Imperatorem accedentes, quibus rei militaris peritissimi, exercitum ejus et copiis et auxiliis auxere.* Kong Erik synes allerede i Begyndelsen af Aar 1424 at have tiltraadt sin Reise til Keiseren; Jahns Danm. polit. milit. Historie S. 81.

Johan I.-af Portugal, var Moder til Infanten; denne og vor Philippa vare altsaa Södskendebörn.

Havde end dette Besög ikke fundet Sted, kan man dog let tænke sig, at Rygtet om Portugisernes vidunderlige Söe-opdagelser snart maatte udbrede sig ogsaa til Norden. I det femtende Aarhundrede vare Porto Santo, Madera, Azorerne, de cap-verdiske Öer og flere Punkter af Afrikas Vestkyst opdagede; men först fra Midten af Aarhundredet havest Vidnesbyrd om, at nogen Dansk har deeltaget i disse eventyrlige Tog. En faadan interessant, skiönt enestaaende Kiendsgjerning fremgaaer af følgende Beretning i det portugisiske Værk: *Annaes da Marinha Portugueza* (den portugisiske Marines Aarbøger) por *Ignacio da Costa Quintella*. Tomo I. Lisboa 1839, S. 153 ¹.

„1447. — Rygtet om Portugisernes Opdagelser af nye Lande og ubekjendte Stæder bevirkede, at endel mærkelige Personer, hvis Interesse vakttes ved saa ualmindelige Begivenheder, begave sig til Portugal. Iblant disse var ogsaa en af *Kongen af Danmarks* (Christopher af Bayerns) Hofmænd, som af sin Konge var bleven anbefalet til Infanten ² og som vore Historikere kalde *Balart*, hvilket Navn dog maaske er fordreiet. Denne Adelsmand brændte af Begjerlighed efter at besøge Kysten af Afrika, for i Nærheden at betragte de Vidundere, der, efter hvad han i sit Födelands iskolde Egne havde hört fortælle, fandtes under disse Himmelströg, hvor Træerne aldrig miste deres Löv og hvor Naturens Frembringelser ere saa aldeles forskjellige fra hine Egnes.”

„Infanten lod strax udruste et Skib, hvis Kommando overdroges til Fernão Affonso, Ridder af Kristusordenen, hvem der derhos medgaves et Budskab til Kongen over Cäbo Verde ³.

¹) Velvilligen meddeelt i Oversættelse af Cand. Edsin Thorson.
— ²) Henrik Navigator, hvis Sö-Opdagelser begyndte 1418; han döde 1460. — ³) De Cap-verdiske Öer opdagedes 1441; Forbierget blev först omseilet 1445.

I dette Skib gik nu *Balart* ombord, og for at tilfredsstille hans Nysgjerrighed og vise ham alle de indtil den Tid opdagede Bugter, Havne, Floder og Forbjerge, maatte Affonso seile langs med Afrikas Kyst lige til det omtalte Forbjerg, en Seilads, der, paa Grund af Modvind, medtog ikke mindre end seks Maaneder."

„Ved deres Ankomst til Cabo Verde gik Negrene, saasnart de fik Öie paa Skibet, i deres Baade og kom, under krigerske Instrumenters Lyd, ud for at rekognoscere; men da Folkene forklarede dem Reisens Öiemed og sagde dem, at man medbrögte Foræringar til deres Konge, gik de atter iland, for herom at underrette Provindsens Guvernör, da Kongen selv, paa Grund af en Krig med Beboerne af det indre Land, befandt sig otte Dagsreiser fra Stedet. Noget efter ankom Guvernören, for med de brugelige Ceremonier at modtage Affonso og *Balart*; Gidsler udveksledes og Handelen begyndte."

„Blandt de Gjenstande, som Negrene fälböde, vare ogsaa nogle Elefanttänder, der vakte den Fremmedes Beundring i den Grad, at han tilböd Negrene en stor Belöuning, saafremt de enten kunde vise ham en levende Elefant eller ialfald bringe ham Huden eller Skellet af et saadant Dyr¹. Dette lovede Negrene, der vare lystne efter den lovede Belöuning, og tre Dage efter kom de tilbage med den Besköd, at de havde en levende Elefant paa et vist opgivet Sted, hvorhen de anmodede *Balart* om at begive sig. Uden mindste Betænkelighed eller Mistanke begav denne sig i Barkassen (det eneste Fartöi, Skibet havde) og lod sætte fra uden anden Ledsagelse end de Matroser, der roede ham. Da de vare lige ved Land, hvor der gik en stærk Brænding, faldt en af Matroserne overbord, just idet han vilde tage imod en Flaske Palmevin, som en af Negrene rakte ham, og da hans Kam-

---

1) Med Hensyn til Elephantordenens Historie er dette Træk ikke uden Interesse.

merader vilde hale ham ombord igjen, blev der en saadan Forstyrrelse, at Barkassen slog om og kæntrede. Men aldrig saasnart bleve Negrene var, at Portugiserne hverken selv kunde forsvare sig eller faae Hjælp fra Skibet, förend de kastede sig over dem og dræbte dem alle, kun med Undtagelse af en eneste Mand, der frelste sig ved Svømning.”

„Saaledes omkom denne fremmede Adelsmand for nogle forræderske Vildes Hænder uden at det var muligt for Affonso at tage Hævn over dem, da de ikke mere vovede sig ombord og Skibet intet andet Fartöi havde. Der var saaledes intet andet at gjøre end at vende tilbage til Portugal med denne sørgelige Efterretning.”

Da den danske Adelsmands Navn er forvansket i den portugisiske Kilde, vil det næsten være umuligt nu at opdage Identiteten. *Balart* kan betyde *Belov*, *Bölle*, *Parsberg* eller desl.; men Navnet er her i det Hele uvæsentligt; Hovedsagen er den anförte Kiendsgierning. Exemplet har rimeligviis afskrækket hans Landsmænd fra lignende Forsög.

Fiorten Aar efter bin sørgelige Begivenhed finde vi Spor til et venskabeligt Forhold mellem Kongerne af Danmark og Portugal, Christian I og Alphons V, der beggö døde i samme Aar (1481) ligesom den Förste var valgt til Dansk Konge i samme Aar (1448) i hvilket den Anden som myndig Konge tiltraadte Regeringen i Portugal. Christian havde sendt sin „Persevant” kaldet „Lolland”¹⁾ til Portugal, hvor han viste sig ved Hoffet med megen Anstand, underrettede Alphons om sin Konges, Dronnings og de kongelige Börns Befindende og meddelte en saa klar og fuldstændig Skildring af det danske Riges Tilstand og Forfatning, at det forekom den portugisiske Konge, som om han selv saae og erfarede det Hele. Men især indlagde „Persevanten” sig dog Ære ved sin i Afrika, under Statholderen

---

1) Herolderne eller Persevanterne havde, som oftest, Tilnavn efter et Land eller en Provinds i det Rige, hvor de hörte hieppe; Werlauff, de hellige tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke S. 73-74.

i Alcacer Greven af Vianas Anførsel mod Maurerne udviste Tapperhed; hvorfor han ogsaa blev slagen til Ridder¹. Alt dette erfares af en Anbefalingsskrivelse til Christian I af 11te Juli 1461, som den hiemvendende Persevant medbragte fra Alphons V og som det her turde være passende at meddele efter Originalen, da den Samling, hvori den er trykt, mueligen ikke saa snart vil komme for Lyset².

„Serenissimo principi, *Chri(stierno)* dei gracia Dacie etc. regi, consanguineo fratrique suo carissimo, *Alfonsus*, dei gracia Portugallie et Algarbii rex Septeque et Alcassarie in Africa dominus, plurimas salutes et prosperitatis incrementum. Jucundissimum nobis fuit auduisse ex *Loland*, perseuant serenitatis uestre, uestram uxoris liberorumque ualitudinem, quem sepe percuntati sumus de regni statu uariisque aliis, quibus Dominia uestra habundant clarissimaque sunt, que ille tanto ordine ac copia nobis retulit, ut ipsi oculis cernere ea uideremur. Etsi igitur talem perseuant habeatis, cui merito iam necesse est afficiamini, statuimus tamen etiam laudes alias suas uobis recensere fortasse ignotas, ut magis etiam, si esse potest, eum diligatis. Nam in uariis preliis, que a magnifico comite *de Uiana*, oppidi nostri Alcassarie in Africa atque exercitus duce, aduersus Mauros gesta fuere, insuper et excursionibus in eorum agros, quibus nostri plures uicos igni dedere, plures depopulati sunt, in quibus non paucos captiuos ceperunt, tantam animi magnitudinem ostendit, ut tanti principis dignum uasallum se fecerit, ob eaque magnam laudem meruerit: propter quam, nam de suasissimis moribus quibus

1) I Alcacer, som 1458 blev indtaget af Portugiserne, blev Duarte de Menezes af Kongen udnævnt til Commandant og forsvarede Staden med megen Tapperhed og Udholdenhed under en lang og haard Beleiring af Maurerne; til Belønning ophøiedes han 1460 til Greve af Viana, ligesom flere af hans tappre Krigere erholdt Ridderværdighed; Schäfers Gesch. Portugals II, S. 485-94. — 2) Christian den 1stes Diplomatarium, af Registrator ved det Kgl. Geheimearchiv H. Knudsen, S. 134-35.

in curia nostra usus est nichil attinet referre, ut inde ad nos rediit, eum militem creauimus, certiores animi strenuitatisque sue in bello redditi ex literis dicti comitis plurimisque uiris, qui cum eo simul pugne interfuerunt. Quare rogamus uos, ut eum non tantum fidei causa, pro qua magnis periculis ac laboribus se objecit, non tantum seruicii, quod uobis continuo prestat, sed nostra contemplacione, qui ei non parum afficimur in omnibus que augmentum honorem utilitatemque suam concernent, eum habeatis precipue commendatum, quo intelligat literas precesque nostras apud uos ualere quantum nomine uestro ipse nobis prius retulit. Datum in oppido nostro Sinitrie, XI. die Iulii anno domini 1461. El Rey.

Aluarus.

BEMÆRKNINGER OM EN STEENÖXE MED RUNE- INDSKRIFT, TILHÖRENDE HANS MAJESTÆT KONGEN;

VED CARL C. RAFFN.

EFTER den i Hedenold herskende Tro anvendtes Indristning af Runer paa forskjellige Gjenstande som Beskyttelsesmiddel og for at bringe Eieren eller Afbenytteren Held. Den ældre Edda har i det første Kvad om Brynhilde Budlesdatter bevaret os et Læredigt om denne Runekunst; Brynhilde, som Valkyrie under Navn af Sigurdrifa, forklarer her disse Lærdomme for Sigurd Fafnersbane og begynder med den væsentlige Art af saadan Runeristning, som skulde give Held i Kampen:

SEIR-RUNER skal du kunne,
hvis du vil Seir have,
og paa Sværdets Hjalte dem riste,
nogle paa Skjermstangen,
nogle paa Klingen,
og nævne to Gange Tyr.

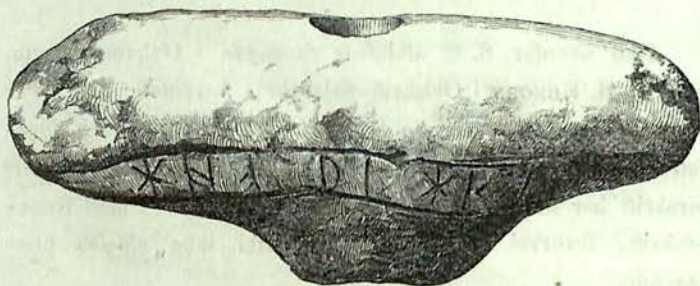
Hun gaar dernæst over til at omtale andre Arter, som anvendtes i særskilte Öiemed, navnlig: *Drik-Runer* til at bevare en Kvindes Troskab, hvilke indristedes paa Drikkehornet og udvendig paa Haanden med Runen Naud (Nød, †) paa Neglen; *Bjerge-Runer* til at lette en Kvindes Forløsning, hvilke skulde indridses indvendig paa den flade Haand; *Hav-Runer* til at bevare Seilere paa Søen, som indristedes paa Stavnen og paa Roerbænken og indbrændtes paa Aarerne; *Kvist-Runer*, som anvendtes af Læger og til at helbrede Saar; disse indristedes i Barken og i Stammen paa Træer, hvis Grene ludede mod Østen. Sikkert anvendtes de saakaldte Seir-Runer hyppig; at de nævnes først, synes ogsaa at vidne om, at de betragtedes som den vigtigste Art. Saadan Rune-Indristning anvendtes ikke alene paa Angrebsvaaben men ogsaa som Beskyttelsesmiddel paa Forsvarsvaaben, hvortil upaatvivlelig den Bemærkning i Skálda (Snorra Edda 1, p. 420) sigter, at det i Oldtiden var Skik at forsyne Skjoldenes Rande med Indskrifter (*á fornum skjöldum var títt at skrifa (á) rönd þá er baugr var kallaðr*).

Den ovenfor S. 8 afbildede Steenøxe i Øxhammerform, som H. M. KONGEN i Oldskrift-Selskabets Aarsmøde den 21de Marts 1853 af sin private Samling paa Frederiksborg foreviste, hører til de Gjenstande, paa hvilke den i Edda bevarede Forskrift har fundet Anvendelse. Denne Steenøxe med Runeindskrift, ihvorvel sjelden, er imidlertid ikke aldeles enestaaende.

I den til Universitetet i Upsala hørende Samling bevares en anden, i Sverrig funden, mindre Steenøxe eller rettere Steenhammer af en noget forskjellig Form, med en Udbugning om Skafthullet¹. Denne mærkelige Oldsag blev i det 18de Aarhundredes Begyndelse funden i Upland, paa hvilket Sted

¹) Mineralie-Cabinettet, i hvis Catalog den findes optagen under Nr. 23.

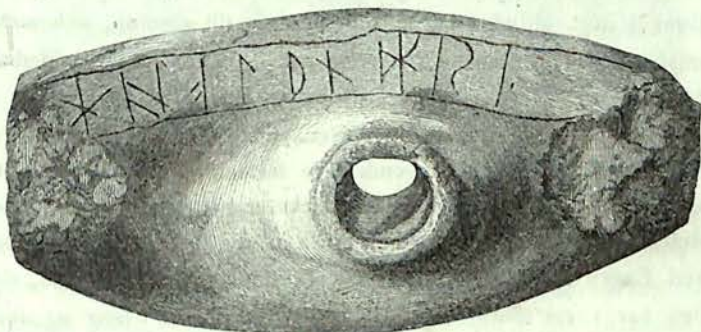
er nu ubekjendt, men det alene veed man, at den blev opgraven af Jorden af en Bønde, som plöiede sin Ager. Den er ikke af sædvanlig Granit men af en meget haardere Steenart, maaskee noget Slags Porphy; dens Længde er paa det nærmeste $3\frac{1}{2}$ "", Bredden paa Midten $1\frac{5}{8}$ "", i den øverste Ende $1\frac{1}{2}$ " og i den nederste $1\frac{3}{8}$ ". Den er i øvrigt i begge Ender afstødt og beskadiget, som synes at være Bevis paa at den i Oldtiden er bleven anvendt enten til Krigsbrug eller som Værktøi. I Idunna 10de H., Stockholm 1824, meddelte J. H. Schröder en Beskrivelse og Afbildning af denne Hammer (p. 354-366, tab. II fig. 2). N. H. Sjöborg har i Samlingar för Nordens Fornälskare, 3, pl. 53 fig. 168 (jfr. p. 163) meddelt en anden Afbildning, som Finn Magnusen har gjengivet i Runamo og Runerne tab. VII fig. 2 (jfr. p. 580-581). Efter en nyere fra Upsala i 1852 hidsendt Aftegning fremstilles her denne Hammer fra Siden, saa at Holken eller Udbugningen omkring Skafthullet paa dens nedre Side kan sees:

Saaledes skjelner man bedst Hammerens Form og Udseende; men i denne Stilling bliver Runeindskriften mindre tydelig, eftersom den kommer til at vise sig paa Kant eller i stærk Forkortning.

Da der med Hensyn til Indskriften findes Uoverensstemmelser mellem denne Afbildning og de tvende tidligere, søgte jeg at faae en paalideligere, som Mag. Carl Säve var

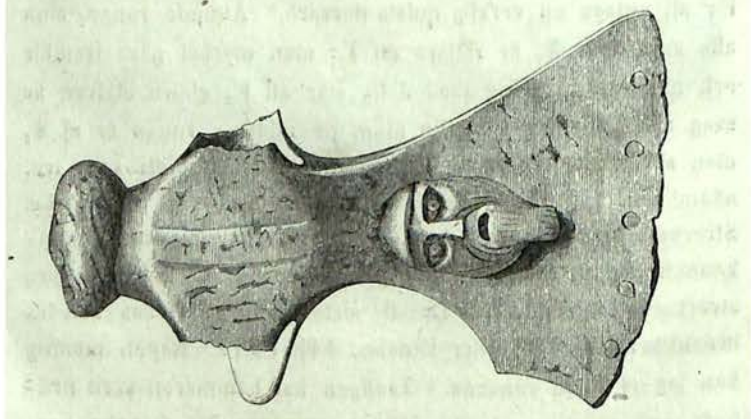
saa beredvillig at forskaffe, og han har selv „med den størst möjlige noggrannhet” sammenholdt Indskriften og til yderligere Sikkerhed om dens tro Gjengivelse vedföiet en Papirsaapresning. Denne Afbildning i naturlig Störrelse meddeles her:

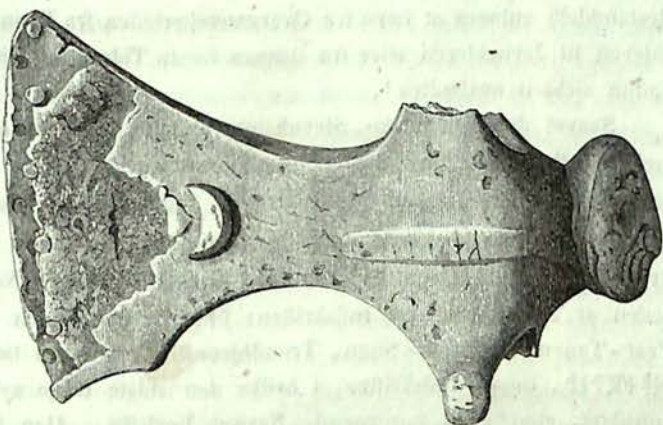

I Anledning af min Forespörgsel om de Runetræk, som jeg ansaae tvivlsomme, udtrykker Afbildningens Meddeler sig saaledes betræffende Indskriftens og Hammerens Bestemmelse: „Andra runan har verkligen en liten qvist öfverst på andra stafven, men han är så liten, att det möjligen *kan* vara endast en liten afsprungen stenskärfva; — jag är dock mera böjd för att antaga en verklig quists dervaro. Åttonde runan, som alla ansett för *, är rättare ett Y; men mycket nära framför och nästan i beröring med detta står ett þ, ehuru stafven är svag och knappt rätt synlig utom på midten; runan är ej *, utan säkerligen två runor þY, såvida det ej skulle vara tre, nämligen þYþ samristade; men det tror jag dock icke. Strecket, som från þ snedt öfverskär Y, tyckes hafva uppkommit genom filens skrapning, när man skulle bilda det öfre strecket uti þ'ets buk. De 6 sista runorna tyckas således innehålla: þþ YRI eller kanske: þþ YRI? Någon mening kan jag ej få af runorna. Troligen har hammaren varit brukad som amulett och de särskilda runorna äro kanske bara begynnelse-bokstäfver till en besvärjelseformel, eller kanske till en eller flere påföljande egares namn. Dessa stenvapen

brukas än i dag såsom trollmedel i Sverige, ungefär såsom hittade häst-skor i Danmark: — jag så i sjelfva Köpenhamn på visst 10 ställen slika hästskor spikade under trappor inuti och utanför husen, för att bringa lycka. Så såg jag på Gotland en stor, mycket vacker stenyxa, som egaren brukade att lägga i deg, öl, när det ej ville komma till gäsning, och som utlånades till grannarne i samma syfte, och som han således för intet pris ville sälja.”

Som et Sidestykke med Hensyn til at det er forsynet med Indskrift vil jeg her endvidere fremstille et i Museet for nordiske Oldsager i Kjøbenhavn bevaret Fragment af en særdeles mærkværdig ØXE, der nu kun er 3 Tommer lang og ved Eggen ikke fuldt to Tommer bred; den har imidlertid, da den har været fuldstændig, sikkert været 4 a 5" lang og den afrundede Eg fulde 4" i Brede. Den er beklædt med Bronze, men dens Kjærne og Eg, af hvilken sidste dog nu det meste er bortrustet, er af hærde Jern. Istedensfor Bane har Øxen bagtil en rundagtig Knap, hvorpaa skjelnes et glubende Dyrehoved, som viser Tænder. Den fremstilles her fra begge Sider:

Ved Skafhullet er Øxen saavel foroven som forneden bredere udvidet i fire Spidser, der ende sig i Mandehoveder, af hvilke dog nu kun eet er bevaret. Paa den ene af Øxens Sider fremstilles et halvmaaneformet Emblem, men paa den anden et Mandshoved med Skæg. Mellem Knappen og Forestillingen er paa hver Side et ophøiet Baand. I dette er paa den Side, hvor Halvmaanen er anbragt, nogle Runer indridsede, af hvilke dog kun den første er et sikkert Υ og den anden synes at være en Binderune og kunde vel disse to Characterer antages at betegne $\Upsilon\ddot{A}\uparrow$ eller god, Guder, og det antages rimeligt at man har villet meddele Øxen en for dens Fører heldbringende Kraft ved dens Betegnelse med Gudernes Navn¹. I en Afstand af een Runes Plads forekommer en svag Indridsning lignende et $\downarrow$, der dog neppe er andet end en tilfældig Ridse. I det lignende Baand paa den anden Side have muligen ogsaa Runer været indridsede, men, hvis dette har været Tilfældet, ere de nu ganske forsvundne, og neppe kan en $\downarrow$ lignende Indridsning, der ikke staaer paa Baandets Midte, antages at være andet end tilfældig.

Ligesom flere af Bronze forfærdigede Vaaben, paa hvilke Jerneg er anbragt, saaledes maa ogsaa denne Øxe efter dens

¹) Finn Magnusen, Runamo og Runerne p. 583.

Bestanddele antages at være fra Overgangsperioden fra Bronzealderen til Jernalderen eller fra dennes første Tider, da Jernet endnu sjelden anvendtes ¹.

Saa vel den uplandske Steenhammer som den her ommeldte i Danmark fundne Steenøxe kunne muligen være fra samme Tidsalder ligesom ogsaa tvende Indskriftstene, der i norske Gravhøie dækkede murede Gravgjemmer, hvori laa Urner og brændte Been, den ene ved Øvre-Bratsbjerg i Nærheden af Trondhjem med Indskriften: **ÞFNIY**; den anden ved Vest-Tanem i Klæbo-Sogn, Trondhjem Stift, hvorpaa læses **ÞFÞRNIÞ**, begge Indskrifter, i hvilke den sidste Rune synes feilridset, rimeligviis betegnende Navnet Þorleif ². Her fortjener ogsaa at erindres tvende Indskrifter, der dog vel maa antages at være fra en noget senere Tid, nemlig et i en Gravhøi ved Straarup i Dalby Sogn, Haderslev Amt, fundet Guld-Diadem, hvorpaa er indridset **ÞDR X**, Luþr ó, Lödver eier, der antages at være fra det 5te eller 6te Aarhundrede; og et ved Himlingøie i Sjælland fundet med Sølvplader belagt Metalspænde, hvorpaa Indskriften **ÞFRILÞ X**, Þórir ó, Thorer eier ³.

At Runeindskrifter ofte anvendtes som Beskyttelsesmidler mod Farer, see vi ogsaa af Egilssaga ⁴. Egil Skallagrimson søgte at forekomme Virkningerne af en berusende Drik ved at ridse Runer paa Drikkehornets udvendige Side og overstryge dem med sit Blod; ligeledes benyttede han indridsede Runer for at ophæve Virkningerne af hemmelighedsfulde Skriftegn (Lönstave), som antoges at have voldt en ung Piges Sygdom. Som Exempler paa Runers Anvendelse paa enkelte Gjenstande som overtroiske Beskyttelsesmidler kan man anføre et Fragment af en Metalplade, som var heftet til et ved Ely i

---

¹) Ledetraad til nordisk Oldkyndighed p. 60-61. — ²) jfr. Finn Magnusen anf. Værk p. 348, 497-500, 651 og tab. VII fig. 3, 4; L. D. Klüvers norske Mindesmærker tab. 10. lit. c. — ³) jfr. mine Bemærkninger derom i Annaler for nord. Oldk. 1842-1843 p. 167-171 og tab. VIII fig. 1; ib. 1836-1837 p. 343-346, tab. VII fig. 10b. — ⁴) Den Arna-Magn. Udgave 1809 p. 211 fig., 567.

England fundet lille Sølvskjold, i hvis, som det synes, nordiske Indskrift Begyndelsesbogstavet Þ med en Tværstreg over og en under Böiningen rimeligviis betegner Óþinn, og en særskilt Binderune vel kunde opløses ÞAΛ, Thor; fremdeles en i Jordan ved Skjelskjör funden Amulet af Bly, hvorpaa en Binderune vel maatte læses AÞ, Ása-Þór eller Auka-Þór; og en i Skåne funden Steenring med en Runeindskrift, hvorved den synes at være betragtet som en indviet Amulet¹. Til de mærkeligste af saadanne Gjenstande maa ogsaa regnes en paa Lundskov Klint under Lundsgaards Gods i Fyen funden Guldring, som har en massiv Knub, hvori er indlagt en Indtaglio og i en Indfatning omkring denne indgravet en Indskrift med Pehlvi Skrift, som gör det rimeligt at den er forfærdiget i Persien i Sassanidernes Regjeringstid (mellem 226 og 642 efter Chr.). Paa den glatte Side, som underneden dækker den indfattede Steen, er en Runeindskrift indridset, med Binderuner, som opløst læses saaledes: A R Æ A A Y M Y A A Y A, Æ RÖD ÆG LAGD ALAGA, æ ræð ek legð álaga, stedse styrer jeg Skjæbnens Beslutning².

Alle disse Gjenstande ere upaatvivlelig fra Hedenold, med Undtagelse maaskee af den sidstanførte, der vel er fra en noget senere Tid. Det er bekjendt at Runers Brug i lignende Hensigt vedligeholdt sig langt ind i den christne Tidsalder; som et Exempel af mange frembæves en til Fiskefangst anvendt saakaldet Sænkesteen, funden i de Gamles Vestrebygd i Grönland (Godthaabs District), hvorpaa tydelig den puncterede Rune Y er indhugget³, upaatvivlelig betegnende gud, Guds Navn, som skulde give Held til Fangsten.

---

¹) Finn Magnusen anf. V. p. 583-584 og tab. XII fig. 2; p. 593-594, tab. XII fig. 3; p. 578-579, tab. VII fig. 1; Annaler for nord. Oldk. 1838-1839 p. 118-138. — ²) Finn Magnusen anf. V. p. 586-588. — ³) Grönlands hist. Mindesmærker 3 B. p. 841 og tab. X fig. 10.

Den uplandske Hammer har maaskee ikke været et Vaaben, hvorimod den i Danmark fundne Steenøxe, der er langt større, nemlig $9\frac{1}{2}$ T. lang, vel kan have haft denne Bestemmelse.

Af de fire Runer, som ere indhugne i denne, er den første Υ , Lögr, den anden er mindre bestemt, kan dog neppe være $\mathfrak{N}$, da Krumningen slutter sig ind til Hovedstaven forneden og maa da være $\mathfrak{D}$, Thorn; den tredie $\mathfrak{F}$ forekommer i det gotiske eller saakaldte angelsaxiske Runealfabet og er O; den fjerde er den belgbundne Thorn eller saakaldte Belgþór, paa hvis Stav foroven en Tyr, $\mathfrak{T}$, synes at være anbragt. Disse Runer ere sikkert indhugne. De ere rimeligviis Begyndelsesbogstaver til Ord eller Navne og kunne maaskee betegne Guder, hvis Bistaad Øxens Fører ved Indristningen ventede sig til Vaabenets Held: den første Rune, $\mathfrak{L}$, kunde betegne LOKK, den ødelæggende Guddom, hvis Ugunst det var vigtigt at unddrage sig¹; den anden, $\mathfrak{D}$, Þór, Thor, den stærkeste af Asa-Guderne, der af mange tilbades som den øverste Guddom, hvis Navn her passende anførtes ogsaa med Hensyn til hans knusende Hammer Mjölner; den tredie, $\mathfrak{F}$, Óðinn, den øverste Gud og Gudernes Overhoved; den fjerde, $\mathfrak{T}$, Týr, der, ligesom Odin dyrkedes som Scirens og Krigshæderens Gud; Anbringelsen af Belgþór paa Runen kan have Hensyn til hans af Kvadet om Ymer i den ældre Edda bekjendte Venskab og Stalbroderskab med Thor, hvorved denne Scirrunes Virkning kunde antages forøget, ved hvis Indridsning Krigsgudens Navn er efter den ovenanførte i den ældre Edda bevarede Forskrift to Gange paakaldt.

---

¹) Ved Opregnelsen af Ásaheiti siges der i Snorra Edda I p. 556: „hér er efstr Loki”.

EN BEMÆRKNING VED INDSKRIFTEN PAA KONG
GORMS MINDESTEEN I JELLINGE, I SKRIVELSE FRA
JOHAN G. G. BRIEM TIL C. C. RAFFN.

„Deres Runelæsning om Harald Blaatand (i Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historic 1852 S. 314-319) kan sikkert ikke efterlade den mindste Tvivl om at De er, som den første Opdager saa den rette Læser, af „OK DANAFULKIT KRISTNA“; men uagtet meget flittig Overveielse har jeg endnu ikke kunnet overbevise mig om Rigtigheden af Deres Opfattelse af Ordet KRISTNA som Verbum infinitiv, styret af det foregaende VANN. Upaatvivlelig kan man sige *vann* som Hjelpeord til hvert andet Gjærningsord, der da sættes i infinitiv, men dels ere her mellemliggende Substantiver, som give Ordet *vann* en anden Betydning og dels giver KRISTNA som adjectiv neutrum accusativ nok saa rythmisk en Sætning; — FULKIT troer jeg heller ikke er *fólkit*, Folket, men *fylkit*, den mindre Lands- og Folke-deel.

Efter min maaskee mindre begrundede Mening indeholder den mærkelige gamle Indskrift netop det, som er vore Dages brændende Stridsspørgsmaal: Haraldr (er sá) er den, som vandt ganske Danmark og Norge og desuden „det kristne Danafylke.“ Hvad er Danafylke? mon noget andet end den omtvistede Part af Sønder-Jylland, som förend og for en Deel i Modsætning til det øvrige Land, Folk og Rige, havde modtaget Kristendommen uden derfor at kunne fornægte Danskheden.”

Gunslev Præstegaard paa Falster den 11te Mai 1854.

OM KONG GORMS MINDESTEEN I JELLINGE;
AF THORL. GUDM. REPP.

Red. henviser til C. C. Rafns Meddelelse om denne Mindesteen i „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie“ 1822 S. 308-319, hvor Afbildningen af dens Indskrift findes S. 318 og tab. XIII-XIV.

DA Secretairen for Det Kongel. Nord. Oldskrift-Selskab for kort Tid siden opfordrede mig til at meddele i nærværende Tidsskrift den Fortolkning af Jellinge-Indskriften, som jeg havde indrykket i Bladet „Flyveposten“ den 24de Marts d. A., yttrede jeg at jeg ikke gjerne vilde i et literairt Tidsskrift indføre mine Bemærkninger i den Form, som vel havde forekommet mig selv at være fuldkommen antagelig i et Dagblad — at jeg for bedre at fyldestgjøre hans nu udtalte Ønske maatte eftersee mange Kilder og samle Beviser for adskillige i Artikelen fremførte Sætninger — at dette vilde fordre nogen Tid og at jeg ikke i en ganske kort Tid vilde være istand til at levere et Arbejde for det antydede Öjemed, som vilde tilfredsstille mig selv; og derimod bemærkede han at Artikelen var af ham bestemt til, at udkomme i nærværende Bind af Tidsskriftet, og at han foretrak at optage den som den var trykt i Bladet, hellere end vente paa en udførligere Udarbejdelse. Vi bleve dog enige om at jeg skulde gennemsee og rette Artikelen og tilføje saadanne Bemærkninger og Beviser, som maatte forekomme mig meest nödvendige, hvortil han velvilligen laante mig de vigtigste Kilder.

Jeg föler imidlertid ret godt den historiske Betydning af Kong Gorms Mindesteen. Denne Steen og Dronning Thyres Mindesteen ere, saa vidt jeg veed, de eneste hidtil bekjendte kongelige Runemonumenter i hele Verden: deres rette Læsning og Fortolkning er altsaa en Sag af nogen Vigtighed. Det er min fulde Overbevisning at begge Jellinge Indskrifterne

indeholde historiske Lysglimt, som endnu ej ere afbenyttede. Deres Uovereensstemmelse er ogsaa mærkelig; saavel som og den Omstændighed at de kongelige Trælle, som byggede *Thyres* Høj, have fundet sig foranledigede til at opbevare Mindet om denne deres Gjerning ved særegne Rune-Indskrifter, som findes paa forskjellige Steder i den *fjærnere* Omegn. Intet Minde findes derimod om, af hvilke Mænd Kong Gorms Høj blev bygget.

Som bekjendt findes der ved Jellinge Kirkegaard to store Gravhöie, tilhørende det kongelige Ægtepar Kong Gorm og hans Hustru Thyre Danabót. Paa Toppen af hver især stod en Mindesteen med Rune-Indskrift, som tydeligt og utvivlsomt tilkjendegiver den höisatte Persons Navn og Rang. Indskriften paa Thyres Mindesteen frembyder ingen betydelige Vanskeligheder og den er tilfredsstillende bleven læst; om den næres ingen Tvivl eller Tvist.

I Henseende til Læsning og Mening kan Intet være mere klart og utvivlsomt end Indskriften paa Thyres Mindesteen. Og alligevel indeholder denne Indskrift historiske Vanskeligheder, som vel ere af underordnet Art, og dog af Betydning i Indskrift-Litteraturen. Dens Uovereensstemmelse med Indskriften paa Kong Gorms Mindesteen f. Ex. er paafaldende.

Eet er imidlertid vist, og det kan maaskee tjene dem, som ville løse denne Gaade, til nogen Veiledning, dette nemlig, at ligesaa aabenbart som Kong Gorms Mindesteen er christelig og kirkelig, saa er Thyres ganske sikkert *hedensk*. Man vogte sig dog vel for at troe, at dette bestemmer noget med Hensyn til Mindesteenenes relative Alder. Det gik i Norden som i Syden, Hoffet og dets Afhængige bleve først omvendte til Christdommen; den uafhængige Gentlemans Stand tog sig længere Betænkningstid, inden den modtog Daab.

Gorms Mindesteen derimod have mange lærde Runologer forsøgt sig paa, men endnu ikke udfundet nogen tilfredsstillende Læsning af Indskriftens sidste Deel. Da jeg ved

nøgen Eftertanke, men dog uden stor Vanskelighed har udfundet den *rette Læsning og Fortolkning* af et næsten ni-hundredaarigt Minde om Danmarks ældste historiske Konge, antager jeg, at en Meddelelse derom maa være mange Læsere kjærkommen.

Indskriftens rigtige Læsning er følgende med latinske Versalier:

HARALTR : KUNUNKR : BAÐ : GAURUA : KUBL
 ÞAUSI : AFT : KURM : FAÐUR : SIN : AUK : AFT :
 ÞJURUII : MUÐUR : SINA : SA : HARALTR (I)AS : SOR(I) :
 UAN : TANMAURK : ALA : AUK : NURUIAK : AUK :
 TANAFULK : AT : KRISTNO.

Naar dette bogstaveres paa sædvanlig islandsk Maade, saa læser man, som følger: Haraldr konúgr bað gaurua kubl (eller kumbi) þausi (d. e. þessi) eftir Gorm faður sinn, ok eftir Þyri móður sína: sá Haraldr(i)as sor(i) vann¹. Danmaurk alla og Norveg og Danafólk at kristna. Paa Dansk: „Kong Harald bød gjöre disse Höie efter Gorm sin Fader og efter Thyre sin Moder. Den Harald som en Eed gjorde, hele Danmark og Norge og det danske Folk at christne.”

Denne Læsning stemmer overeens med den, som allerede før er udfunden af andre indtil Ordene „sá Haraldr”. Derefter er min Læsning forskjellig og Fortolkningen meget afvigende fra de fleste; men den har to store Fortrin for de hidtil opstillede deri, at Indskriften, saaledes læst, som jeg har læst den, viser sig at være skreven paa classiskt Old-Dansk, og tillige at være nøie overeensstemmende med Historien. De hidtil opstillede Læsemaader give et uantageligt Sprog, og ikke en Gang med Undtagelse af Magnusens, saadanne Afvigelser fra den velbekjendte Historie, at Indskriften derved bliver en fuldkommen Opdigtelse. Den eneste virkelige Vanskelighed, som Indskriftens endnu fuldkommen læselige Deel frembyder, er denne Passus: „sá Haraldr ias sor vann”, men man seer tydeligt af selve Tegningen, at her er en For-

¹) „sá Haraldr es sóri (eller særi) vann” etc.

virring tilstede, som alene kan hidrøre fra Steenhuggeren, thi Skjælnemærkerne mellem Ordene (:), som ellers bruges overalt i denne Indskrift, ere her udeladte og et I indskudt mellem „Haraldr” og „as”, hvor det aabenbart ikke hører hjemme, og hvor det slet ingen antagelig Mening giver. Dette I staaer der, som man sagde paa Gammel-Dansk „sem illr veptr í vaðmáli”, d. e. som daarligt Islæt i Vadmel. Intet bliver altsaa naturligere end at antage, at her er en Steenhugger-Feil tilstede, hvilket bliver saa meget desto troligere, som den i sin Oprindelse synes at have megen Lighed med de i vore Dage bekjendte Sætter-Feil. Steenhuggeren havde bemærket, at der i denne Linie skulde staae et I efter et R uden Skjælnemærke mellem R og I, af Vanvare sætter han nu dette I efter det første R i Linien han kommer til, hvorimod han først skulde have sat det efter det andet R; nu var det dog engang sat, skjönt paa urette Sted, og med en bred Bogtrykker-Samvittighed udelader han nu I-et paa det rette Sted, og saa bleve Bogstaverne da heller ikke flere, end de burde være. Naar Typer gaae i Skuddermudder paa Hjørnerne af Formen, indtræffer undertiden et lignende Tilfælde hos Bogtrykkerne. Feilagtige Bogstav-Omsættelser ere desuden ikke noget usædvanligt Særsyn i Rune-Litteraturen eller endog i Inscriptions-Litteraturen i det Hele. De forekomme ogsaa, ja ikke ganske sjældent, baade i latinske og græske Inscripter.

Man siger vel: de to R'er, hvorom her er Tale, ere ikke af samme Slags, det ene er et Begyndelses- og Mellem-R, det andet et Slutnings-R af forskjellig Form: dette er sandt; men den Klerk eller Munk, som leverede Steenhuggeren den Afskrift, Tegning eller Afridsning, hvorefter han huggede, synes ikke at have været nogen stor Runolog, thi allerede i Indskriftens to første Ord bruger han begge R'r islæng. Muligt er det, at Steenhuggeren af gammel Vane, uden at være meget kyndig i det øvrige, forstod Tingen bedre, og at han allerede af den Grund forflyttede I'et bort fra Slutnings R'et hen til et Mellem-R.

Det bör bemærkes, at *ingen Deel* af denne Indskrift er udkastet af Harald Blaatand selv, ja ikke engang affattet i hans levende Live eller under hans Tilsyn. Den Gisning, hvadenten den hidrører fra Suhm eller andre, at en Deel af Indskriften er affattet i Haralds levende Live, og den sidste Deel siden efter tilsat, er i høieste Grad usandsynlig og behøver ikke videre at imødegaaes. Indskriften er, saadan som den er læst af mig, aldeles sammenhængende: ligesom støbt i en Form, og den foranlediger slet ingen Formodning om flere end *een* Udarbejder. Men den hidrører øiensynlig heel og holden fra en Geistlig — en Biskop, en Præst eller en Munk — hvem det udentvivel var langt mere om Kirkens end om Kongens Forherligelse at gjøre. I denne Aand maa Indskriften læses og opfattes. Altsaa den indre Mening er denne:

Hvorvel Kong Harald havde befalet eller forlangt, at disse hedenske Gravhöie skulde opføres til Erindring om hans hedenske Forældre (hvilket Kirken ingenlunde billiger), saa glemme vi dog heller ikke, at han afsonede denne store Synd ved at aflægge den Eed, at han vilde christne hele Danmark og Norge og tilmed det danske Folk.

Selve Indskriften tilkjendegiver klart og tydeligt, at den slet ikke — at ikke nogen Deel af den, hidrører fra Kong Harald selv eller fra hans Nærmeste. Kong Harald er en langt mere fremtrædende Person i denne Indskrift end hans Forældre, om hvilke den dog skulde være et Minde: denne Omstændighed gjør det heelt utroligt at han skulde have nogen Deel i dens Affattelse. Allerede Indskriftens tredje Ord **BAÞ** taler stærk imod at Harald selv skulde være Indskriftens Forfatter. Dette *baþ* er aldeles usædvanligt; det hedder ellers *læt*, og dette vilde uden al Tvivl ogsaa være blevet anvendt her, hvis Kong Harald selv havde haft nogen Deel i Indskriften. Jeg har en stærk Formodning om at *baþ*, saaledes anvendt som her, er et *ἀπαξ λεγόμενον* i Rune-Litteraturen, og dette gjør det sandsynligt, at her maa være en usædvanlig Omstændighed tilstede, som har retfærdiggjort eller fordret

denne Udtryksmaade. Jeg har vel, ligesom Magnusen, taget Ordet *baß* i Betydningen *jussit*, som om *baß* her var det samme som *bauf*; hvilket unegteligen lader sig retfærdiggjøre. Det kunde dog vel være at man gjorde allerrettest i her at tage *baß* i sin meest sædvanlige Betydning, neml. *precatus est*. Harald fik i sin Regjerings-Tid en i Danmark forhen ukjendt Magt indi sit Rige, hvilken han som saa mange andre Konger maatte böje sig for. Denne Magt var den hellige Moder Kirken, et Væsen som han, hvorvel han var en Konge, ikke kunde *befale* noget, men som han maatte, som en arm Synder, *ydmuyt bede*; og dette vilde da Kirken selv allernaturligst, og uden Tvivl saare beredvilligt, opbevare Mindet om. Hvad der altsaa antydes ved dette *baß* er vel at Harald, som vilde give sine Forældre en fyrstelig Begravelse efter hedensk Skik, havde søgt om Tilladelse dertil, og erholdt samme af den hellige catholske Kirke, hvis Barmhæjertighed, især mod Konger og Dronninger, er ubegrændset. Christelig Begravelse kunde dog det gamle Konge-Par ikke erholde, thi det var i Kirkens Öjne fordömte Hedninger. Nu — Danmarks Magnater, hvoraf mange endnu vare enten slet ikke christne, eller *slet christne (illa christnir)*, forlangte vel heller ikke en saadan Hæder for deres gamle Konge.

Indskriftens kirkelige Karakter er i sig selv tilstrækkelig til at godtgjøre, at dens Førfatter har været en Tydsker, thi andre Klerke end Tydske eller Engelske fandtes der ikke i Danmark en temmelig lang Tid efter Christendommens Indførelse. Men nu kommer desuden hertil den besynderlige Udtryksmaade: „så Haraldr” — „den Harald”! som meget klart og tydeligt betegner en fremmed Forfatter. Det kunde dog tilvisse aldrig falde nogen dansk Mand ind at tale om Harald Blaatand som en lidet bekjendt Mand, eller i en Tone, som om han vilde efterlyse en bortløben Person. Ingen Nordmand, ingen Islænder, næppe engang en *Nordtydsker*, vilde saaledes have udtrykt sig om Harald Gormssön, allermindst paa hans Faders Mindesteen. Den Mand, som saaledes udtrykte sig, var

vistnok en Sydtydsker, eller en Tydsker fra et fjernt germanisk Land.

Iøvrigt: Hvad der er en Hovedsag i denne Indskrifts rette Læsning, ere Ordene: „sá Haraldr es sori vann”, „den Harald som Eed gjorde”. Man være nu enig med mig eller ikke om, hvorledes Substantivet *sori* eller *særi* er blevet forvansket, thi dette kan være skeet paa flere Maader — een Ting er sikker, nemlig denne, at Ordet *sori* er aldeles nødvendigt for at faae nogen antagelig Mening i Indskriften. Dette Ord er det Object, som Prædikatet „vann” forbinder med det grammatikalske Subject „Haraldr”. Det er ingenlunde umuligt, at *sor* virkelig er en gammel substantivisk Form, der betyder det samme som *særi*, hvorvel jeg nu ei mindes at have seet en saadan Form. I ethvert Tilfælde er Ordet eller det Begreb, som derved betegnes, saa aldeles uundværligt for Indskriftens rette Læsning og Forstaaelse, at jeg er overtydet om, at uden det vil der aldrig findes nogen antagelig Mening i Indskriften. Med dette Ord derimod bliver Meningen klar og historisk sand, og Sproget reent og classiskt.

Man behøver sandelig ikke at gjøre sig mange Skrupler over det I, som her savnes paa det rette Sted. Vil man ikke antage det, som dog er høist sandsynligt: at I-et er ved en Steenhugger-Feil blevet indskudt paa en urigtig Plads, saa kan man meget godt tænke sig at det er, ved en Feil, som ogsaa er meget hyppig, blevet ganske borte, er udeglemt. Rune-Litteraturen er den unöiagtigste og feilfuldeste Art af Literatur, som man vel kan tænke sig. Den vrimler af alle Slags Feil: *peccat defectu, peccat excessu et étéπωσι*. Dette er bedst kjendt af dem, som kjende Runerne bedst. Ingen Art af Forvanskning vil være den Kyndige uventet i Rune-Indskrifter. Disse Indskrifters Bogstav-Karrighed er vel bekjendt. Denne kan undertiden drives meget vidt, et slaende Exempel findes i Göranssons Baulil Nr. 573: *Fasti : ák : Jukir : (maaskee Jogeir) þilturistin iftir b.rusia þurot :* hvoraf den første Deel utvivlsomt bör læses: „Fasti auk Jukir

þeir létu rista stein", og den sidste maaskee skal betyde: „efir brúþor sinn Þórodd". I ethvert Tilfælde er her et *multum in parvo* af mangehaande Feil, hvorvel Skrift-Sparsomheden er meest paafaldende. Ligesom til Erstatning finde vi dog ogsaa Redundanzer, eller Overflødigheder. Saaledes hos Göransson Nr. 656: *Snorir : auk : Kurukr : raistu : stain : þin a : aftir : Hariulf : aftir : fapur : sin.* d. e. Snorre og Kuruk reiste denne Steen *efter* Herjólf, *efter* sin Fader. Her ere to Redundanzer, den ene af et Bogstav, Slutnings r-et i *Snorir*; den anden af et Ord, nemlig det to Gange gjentagne „*aftir*". Men at et enkelt l savnes paa det rette Sted vil vist ingen Runolog finde forunderligt. Saaledes hos Göransson Nr. 263: *HN+I+ : +NY : BI+R+ : +NY : IYNNY+Y+R : NITN : RIV+ : Y+I+ : IY+I+ : IYNN : Y+YNR : YI+.* d. e. Svein og Bjarn (*sic*) og Igulfastr lode reise en Sten *efter* Igul sin Fader. Her er Slutnings-Bogstavet l i Navnet *BI+R+I* udeglemt ligesom i Ordet *H+AI* paa Jellingestenen. Det er utvivlsomt, at Ordet *England* forekommer paa mange svenske Runestene. Vel kan der være nogen Tvivl om Læsemaaden i flere af disse Indskrifter, saa at det er uvist om der virkelig menes *England*; men selv naar disse fraregnes, blive dog mange tilbage, hvor man, til Trods for alle Feil og Forvanskninger dog sikkert bör læse *England*. Alligevel finder man at Ordet bogstaveres paa ti forskjellige Maader, og, saavidt jeg mindes, aldrig rigtigt. Dette være nok til at bortrydde enhver Anstøds-Steen for den rigtige Læsning af det aldeles nødvendige Ord *særi* eller *sori*.

Nu mene nogle, at her er en Tautologi — at Danmark og det danske Folk her maa betyde eet og det samme. — Dette er dog fra hine Tidens kirkelige Standpunkt ingenlunde Tilfældet. Eet var at christne Landet, et andet at christne Folket. Det første var mere materielt, det sidste skulde være mere aandeligt. Det første gik ud paa at indvie hellige Steder, endog hvor det lod sig gjøre, i al Stillehed opføre Kirker, anlægge Begravelsessteder og Bønehuse og stille disse under

en Helgens Beskyttelse; kort sagt, dette første indbefattede den Romerske Kirkes hele materielle Gudsdyrkelses Apparat. At christne Folket derimod var at omvende Folket til den christelige Tro og døbe det. Det første var naturligviis langt lettere end det sidste. Megen materiel Christendom kunde smugles og blev smuglet ind i hedenske Lande, og dette var ikke vanskeligt, thi de nordiske Hedninger vare i Reglen ikke meget intolerante. At christne *Landene* Danmark og Norge kunde Harald Blaatand saa nogenlunde paatage sig, men hvad Folket angaaer, saa kunde han umuligt paatage sig dette for Norges Vedkommende, hvor han ingen Magt havde. I sit eget Rige, Danmark, derimod kunde han ærligt love at christne baade Land og Folk; eller som det hedder i den Tids Dansk: „bæði land ok lýð“.

Dette er og i den fuldkomneste Overensstemmelse med Olaf Trygvesöns Saga I Deel Kap. 70.

Finn Magnusen oversatte den Deel af Jellinge-Indskriften, som han havde læst, paa Latin som følger: Haraldus rex jussit parare (extruere) tumulum huncce¹ post Gormum patrem suum et post Thyram matrem suam; iste Haraldus qui *juravit* vicit (comparavit) Daniam totam et Norvegiam et, . . . Paa Dansk har han saaledes fortolket Indskriftens sidste af ham læste Deel: Den samme Harald som *sor* (*aflagde Eden* nemlig antog Christendommen) vandt (overvandt, erhvervede) hele Danmark og Norge og . . . (Antiq. Ann. 4de Bind, S. 111). Her seer man at Magnusen var paa det rette Spor, forsaavidt som han fortolkede „*juravit*“ og „*aflagde Eden*“, men hvorledes „*sor*“ skulde forbindes med „*vann*“, kunde han ikke udfinde, da han tog et Ord, som er et Substantiv, for et Verbum. Han fik to Verber staaende ved Siden af hinanden, hvor der kun skulde være eet. Dette førte ham

---

¹) Det er en Feil hos Magnusen at han oversætter „*kt. bl. pausi*“ ved *tumulum huncce*: her er vist nok et Fleertal og Meningen er: „*tumulos hosce*“, disse Høje.

paa Afvei i Fortolkningen og gav ham et Resultat, som strider imod alle historiske Vidnesbyrd. Man seer ogsaa af hans Paraphraser, at han, som det var at vænte af en Mand saa vel bevandret som han i den Nordiske Historie, havde en Anelse om dette. Hans historiske Samvittighed tilhvidskede ham at „vicit” ikke vel kunde bestaa, thi det var i højeste Grad usandt; derfor modificerer han Meningen ved „comparavit”, og ligesaadan Betydningen af „vann” ved „erhvervede”. Han følte sikkert meget godt at det ikke kunde siges med Sandhed at Harald havde *erobret* enten Danmark eller Norge: ikke *det første*, thi dette var allerede fuldført af hans Fader; og det var yderst usandsynligt at enten Harald selv eller nogen af hans Venner, vilde paa Faderens Mindesten, tilegne ham (Harald) Faderens Værk: ei heller det andet (Norge), thi skjönt han seilede med Hakon Jarl i sit Følge, op til Norge med syv Hundrede Skibe, findes der ingen Beretning om at han der udførte nogen krigersk Bedrift; tvertimod er denne store Expedition at betragte som en Hyldings-Reise for en blot nominal Besiddelse; thi Harald blev i nogle faa Aar Herre over Norge kun af Navnet, men Hakon Jarl af Gavnet (Ol. Tryg. Saga c. 54 og 72; Fornmanna Sögur I p. 89—90, 132—133). Harald Gormsson havde af gode Grunde (Ol. Tryg. Saga c. 50, l. c. p. 84—85) slet ingen Lyst til virkelig at erobre Norge for sig selv. Han nøjedes med en nominal Besiddelse; men for dog at hans suzeraineté skulde vise sig i noget, gav han den unge Harald Grænske Raadighed over en Deel af Landet, medens Hakon Jarl, Norges virkelige Erobrer, fik først den største Part, og siden erhvervede sig det Hele, ikke blot i reel men ogsaa i nominal Henseende.

Det var saa langt fra at Kong Harald erobrede sit fædrene Rige Danmark, at man med langt større Ret kan sige at han idetmindste i nogen Tid *tabte* Overherredømmet derover, cfr. Adam. Brem. Hist. eccles. II, 2. „Haraldus”, siger han, „Ottoni subjicitur, regnumque ab eo suscipiens

christianitatem in Danjā recipere *spondit*. Men Christendommen indførte han i Danmark og for at indføre den i Norge gjorde han hvad der stod i hans Magt (Ol. Tryg. Saga c. 70, l. c. p. 129—130). Saaledes er da min Læsemaade og Fortolkning af Jellinge-Indskriften fuldstændig, og, som jeg haaber, ugjendriveligen retfærdiggjort.

Om Læsningen af det 3die Ord fra Indskriftens Slutning kan der være nogen Tvivl, hvilket er meget naturligt, da hele denne sidste Linie er saa medtaget af Vind og Veir, at nogle Bogstaver ere næsten ganske ulæselige. Jeg har imidlertid læst dette Ord eller den sidste Part deraf, paa samme Maade som jeg fandt det før var blevet læst: nemlig „FULK“; ifølge den Efterligning i Typer, som jeg har seet, seer det dog ud, som det formeentlige F ligesaagodt, eller snarere, kunde være et K; da blev der kun et manglende Bogstav at supplere i det opslidte Øde og dette maatte da være et N, hvorved man fik DANAKUN, som i Henseende til Meningen ikke gjør nogen Forskjel, da dette Ord ogsaa vilde betegne det „danske Folk“, men vil kun være mærkeligt i den Henseende, at det vilde være en aabenbar Anglicisme, dannet efter det engelske „Angelkyn“. Man indseer let, at i Henseende til Indskriftens rette Fortolkning er denne Variant uden Betydning. Jeg har kun berørt den for Fuldstændigheds Skyld.

RUNESTENE FRA HARALD BLAATANDS TIDSALDER;

VED CARL C. RAFFN.

MINDESTEENENE I JELLINGE.

VED den Beskrivelse med Afbildninger af Kong Gorm den Gamles og Dronning Thyre Danabods Mindestene, som jeg har meddeelt i „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie for 1852“, har jeg bestræbt mig for at yde et lidet Bidrag til disse Monumenters Oplysning, og er det mig kjært,

hvad der af de to foregaaende Artikler i nærværende Bind vil bemærkes, at denne Meddelelse har foranlediget yderligere Forsøg paa at fortolke Slutningen af Indskriften paa Kong Gorms Mindesteen, idet jeg nærer det Haab, at den rette Mening vil ved fortsat Granskning udfindes, hvis den ikke alt skulde være truffen,

Læsningen „Danafylkit kristna” eller rettere sagt „Danafylki it kristna” egner sig til at tages i nøiere Overveielse og upaatvivlelig særdeles den anden udførligere udviklede Fortolkning.

Det er vistnok rimeligt, at Indskriften er indhuggen paa een Tid og ikke Slutningen senere, hvilken Mening jeg ogsaa har udtalt i Annalerne S. 312, hvor jeg har yttret, at den ommeldte Misristning af I^{H} for H kan have „foranlediget Risteren til strax at tilføie H^{H} , så er, for at Meningen sikrere skulde kunne fattes”. Idet jeg iøvrigt henholder mig til min i Annalerne indførte Fortolkning, vil jeg foretrække at læse den utydelige 12te Rune i Slutnings-Linien † istedenfor I , saa at Slutningen kommer til at lyde saaledes: „SÁ ER VANN DANMAURK ALLA AUK NURVIAG AUK DANAFULK AT KRISTNA”, der giver den selvsamme Mening.

Liniens 8de Rune har Worm i sin Tegning givet ved Y . Da der sees Spor til to opadgaaende Tværestreger, foretrækker jeg at læse Y og altsaa FULK. Imidlertid er Læsningen af Y ikke saa ganske uantagelig, og vilde man læse Liniens tredje Ord KUN, kunde man ogsaa completere Lacunens Udfyldning ved derefter at læse LÉT, hvorved man fik et, Slutnings-Infinitivet styrende Verbum i denne Linie: AUK DANAKUN LÉT KRISTNA, og lod kristne den danske Nation.

Det vil være at ønske at de forskjellige Fortolkninger af denne Indskrifts vanskelige Slutning maatte blive tagne i nøiere Overveielse, og vilde det sikkert være mange af Læserne kjært, om navnlig vor svenske Medarbejder, der i Annalbindet for 1852 har paabegyndt saa værdifulde runologiske Meddelelser, ogsaa vilde ytre sig om denne Indskrift.

Yderligere Oplysninger, som jeg har stræbt at tilveiebringe om de øvrige bekjendte Runestene fra Harald Blaatands Tidsalder, foranledige efterfølgende korte Beskrivelse af disse.

BEKKE-STENEN.

BEKKE, Annex til Vêrst, ligger i Andst Herred, Ribe Amt, 3½ Miil NV for Kolding. Ved Indretning i 1807 af en anden Port paa Hegnet omkring Kirkegaarden fandtes inde i Volden nærværende Steen, som derefter anbragdes i Steendiget omkring Kirkegaarden ved Siden af den vestre Kirkegaardslaage, Indskriften vendende udad mod Veien. Stenen er en sædvanlig Kampesteen i sin naturlige Skikkelse, 4 Fod 7 Tommer lang og 3' 5" bred. F. M. Arendt aftegnede i 1815 Indskriften, hvilken Copie Finn Magnusen i 1821 og R. Rask i 1823 jevnførte og fandt „fuldkommen rigtig”¹.

• For, om muligt, at opnaae nøiere Underretning og Sikkerhed betræffende Indskriftens Læsning henvendte jeg mig til Sognepræsten til Vêrst og Bekke, Hr. C. E. Wraac, der med største Beredvillighed jevnførte med Originalen den tidligere tagne ham tilsendte Copie og gav derom yderligere Meddelelse.

Indskriften er indristet efter Stenens Længde, saaledes at den begynder fra neden af² og gaacr op efter som et βου-στροφηδόν:

⋈ ᚢᚋᚋᚋᚋᚋᚋ : ᚠᚠᚋᚋ :

: ᚠᚠᚋᚋ : ᚠᚠᚋᚋ : ᚠᚋᚋᚋᚋᚋᚋ : ᚠᚋᚋ

ᚋᚋᚋᚋᚋᚋ : ᚋᚋᚋᚋ : ᚋᚋᚋᚋ : ᚠᚋᚋᚋᚋ :

¹) Den tabte Landerup - Steen (W 446, Finn Magnusen a. V. tab. IX fig. 4) er hidtil forgjeves eftersøgt. — ²) See Ant. Annaler IV, 1 p. 114-119, 268-269 samt Afbildningen tab. II-fig. VI. — ³) Efter Slutningsordet i første Linie maa tilføies et Skilletegn (:), da "den øverste af Prikkerne er tydelig nok og den nederste er borthuggen med en Kant af Stenen".

RAFNUŃGA-TUFI : AUK : FUNDINN :
 AUK : KNUBLI : ÞAIR : ÞRIR : GARÐU :
 ÞURVIAR : HAUG;

og med islandsk Retskrivning: Rafnúnga-Tófi ok Fundinn ok Knýfli; þeir þrir gerðu Þyrviar (Þyrar) haug, d. e. „Rafnunga-Tofe og Funden og Knyfle; disse tre gjorde Thyres Høi”.

Vi have her altsaa Navnene paa tre Mænd, som opførte Thyres, upaatvivlelig Dronning Thyre Danebods, Gravhøi.

RAFNUKA-TUFI er et sammensat Mandsnavn. TUFI eller TÓFI er et her i Norden i ældre Tider almindeligt Navn. Allerede blandt Sigurd Rings Kæmper paa Bravalle nævnes en Tovi¹. Det forekommer ogsaa paa flere navnlig den danske Runestene; saaledes nævnes paa Oddum-Stenen i Nørre Herred, Ringkjøbing Amt (L 1535, W 323) en ᚠᚠᚱᚱ ᚠᚠᚱᚱᚱᚱ; og paa Horne-Stenen i Øster Herred, Ribe Amt (L 1536, W 325), hvis Begyndelse fattes, en — ᚠᚱᚱ ᚠᚠᚱᚱ, muligen den samme Rafnuka-Tufi, som nævnes paa Bekke-Stenen eller maaskee den paa Oddum-Stenen anførte Tufi, om man kan antage at han efter Faderen er bleven kaldt Tuka-Tufi. Ifølge Njáls saga traf Gunnar og Kolskegg i 977 paa Øsel en dansk Mand Tófi². Blandt de Danske i England under Knud den Store og nærmest følgende Konger forekomme flere af dette Navn, der i Diplomerne³ nævnes: Tofi, Tobi, Toui, Tofig, Tofyg, blandt disse Toui hwita, Toui reada og Toui pruda. Om den bekjendte Tofi, Søn af Valgaut Jarl af Gautland, som faldt med Kong Olaf den Hellige ved Stiklastad, haves en særskilt Fortælling⁴.

Denne Tufi betegnes nærmere ved det foran satte Tillægsnavn: Rafnuka; dette kunde vel tænkes at være et Mands-

¹) Saxo I p. 381; jvfr. p. 849, 854—855: Tovo longus, eques Absalonis. — ²) cap. 30, „dansk madr at ætt”, Ant. Russes et Orientales II n. 242—244. — ³) Codex diplom. aevi Saxonici, op. Joh. M. Kemble t. IV p. 3, 31, 34, 47, 67; t. VI p. 194. — ⁴) Fornmanna Sögur 5 p. 321—329.

navn, sammensat af de tvende Rafn og Nuki, af hvilke det første oftere forekommer og det andet paa den ene Norby-Steen (L 719, B 638) og upaativelig der, ligesom paa Rotbrunna-Stenen (L 774, B 646), maa i accusativ læses †N†^1 ; Rafnuka maatte da være gen. sing. Uagtet denne Forklaring vel kan forsvares, turde det, om man ikke kunde antage det for et Stedsnavn, Rafnhaugar i gen., dog maaskee være rimeligere at læse Sammensætningens første Navn, som RAFNUŅGA , gen. pl., og antage Rafnúngar for et Slægtnavn i denne Egn, dannet af Rafn, ligesom Ynglingar af Yngvi, Skjöldungar af Skjöldr, Gjúkungar af Gjúki, Knyttlingar af Knútr, Sturlungar af Sturla. Tufi har da været en Mand, som hørte til denne Slægt eller stod i Tjenesteforhold til den.

†N††^2 er upaativelig det samme Navn som †N††† paa Gilberga-Stenen (L 262, B 560) og paa Huddunge-Stenen (L 791, B 653), altsaa FUNDINN , den fundne, der allerede forekommer i Völuspá Str. 12 som Navnet paa en Dværg eller Alf.

KNUBLI ; da dette Navn er usædvanligt, var det magtpaa-
liggende at hvert Træk nøie eftersaaes, for at komme til Vis-
hed om Læsningen, navnlig om der ikke skulde kunne læses
 Gnúpr , et i Oldtiden almindeligt Navn eller maaskee Gaubli,
hvoraf det senere forekommende Giebli³ kunde være dannet.
Det bemærkedes ved nøiagtigt Eftersyn at Ordets Slutnings-
runer ere ganske tydelige, saa at der ikke kan være Tvivl om
deres Læsning. Derimod er den anden Rune tvivlsom, da den
viser sig omtrent som ✱ ; „dog synes det at Tværstregen
fra neden op efter til höire Side ligner en vild Streg og den
oprindelige Rune at være † ”. Navnet maatte altsaa læses

¹⁾ NÖKKVI i Fornm. Sögur 7 p. 300 er rimeligviis det samme Navn. — ²⁾ Finn Magnusen vilde udlægge dette Navn Vótin , Vóðin , og Rask Fótinn af fótr som et Trællenavn; N. M. Petersen (Danmarks Hist. i Hedenold 2 p. 155) gisner at det maaskee kunde være Gudin , altsaa ved en Feilristning sat † for † . — ³⁾ i et Document fra Bergen af 1531, see Annaler for nord. Oldk. 1853 p. 27, jfr. Finni Johannæi hist. eccles. Isl. II p. 536.

Knupli, Knybli, Knobli eller Gnubli; maaskee kan Navnet være en Biform af *Knefill*¹ eller udledes af oldn. *knjfill*, et lidet Horn, eller af dansk *Knob*, sv. *Knubb*, Knold, og betyde buttet.

ƿ†ÞŊ staaer for ƿ†RÞŊ; paa den ovenomtalte Horne-Steen (W 325) staaer ligeledes ƿ†ÞŊ i Entallet; Runcristeren har begge Steder udeladt R, ligesom stundum ogsaa andre flydende Consonanter udelades i Runcindskrifterne og maa tænkes tilføiede, saaledes paa Golfvestad-Stenen (L 238, B 502) og flere; sædvanligst finder man det dog beholdt; Tryggevelde-Stenen (L 1468, W 111) har saaledes ƿ†RÞŊ.

THURVIAR, genitiv af ÞNRNI, maaskee „af þur vi”, helliget Thor. Paa den ene Fockstad-Steen i Hagelby Sogn i Upland (L 76, B 359) forekommer dette Navn saavel i nominativ: ÞNRNI som i genitiv: ÞNRNIĀ.

HAUG, acc., ligesom paa den ovennævnte Horne-Steen, paa Tryggevelde-Stenen og paa Hareby-Stenen (L 411, B 86), Broby-Stenen (L 654, B 123).

LÆBORG-STENEN.

LÆBORG, Annex til Veien, ligger i Malt Herred, Ribe Amt, 3 $\frac{1}{2}$ Miil VNV for Kolding, 5 $\frac{1}{2}$ Miil NO for Ribe, henved $\frac{3}{4}$ Miil for Bekke, til hvis Marker Sognet grændser. Stenen, som allerede tidligere havde været bekjendt, findes aftegnet og beskrevet af Worm² og forefandtes i samme Tilstand i 1815 af Aréndt og i 1821 af Finn Magnusen³, liggende et godt Stykke Vei N. for Kirken paa den nordlige Kant af en stor Grube, paa hvis Rand der ogsaa laa andre maadelig store Stene. I Centrum af denne ved Udgravning frembragte For- dybning ligger en uhyre stor aflang Steen, hvis øverste Deel er bortsprængt og maa søges i Runestenen, ligesom ogsaa de andre omkring Gruben liggende Stene skjønnes at være bortsprængte af den større Steen. Worm, som ikke synes at

¹) jfr. Knefildalså, Landn. p. 242. — ²) Monumenta Danica 1643 p. 439—441. — ³) Ant. Annaler 4 B. p. 119—123 og 1, tab. II fig. VII.

have bemærket, at Runestenen er et bortsprængt Stykke af den større Steen, beretter at Cantsleren Christian Friis til Krogerup, i den Formodning at der ogsaa paa denne store Steen maatte findes Skrift indhugget paa dens nedad vendte, i Jorden liggende Side, lod Nabobønderne kalde sammen, for at arbejde paa at faae den vendt om. Disse gravede nu en stor Grube omkring Stenen, for at borttrydde den samme dækkende Jord, men det stod ikke i deres Magt at bevæge en saa stor Klippemasse, saa at alt Haab om at faae nærmere Kjendskab til denne Steen maatte derfor synes afskaaret.

Runestenen er nu henflyttet og opsat paa Kirkegaarden og ligeledes den store Steen fredet.

Sognepræsten til Veien og Læborg, Hr. F. K. Fuglede, har ydet mig den Bistand omhyggelig at jevnføre Indskriften og meddele mig til Afbenyttelse Oplysninger om denne mærkelige Oldtidslevning.

Runestenen, som er 7' 4" lang, er ikke flad ovenpaa, men med en Ryg eller ujevn Kant og Skraaning til begge Sider, hvorpaa Runerne ere indhuggede. Indskriften er anbragt i to Linier, som maa læses *βουστροφηδόν*. Ved Slutningen af første Linie er et Thorshammerstegn anbragt udefter og ved Slutningen af den anden paa tværs i Linien. Runernes Høide i første Linie er 8 $\frac{1}{4}$ " og i anden 7 $\frac{1}{2}$ ". Slutningstegnet i anden Linie er 8 $\frac{1}{4}$ " høit og naaer omtrent 1" nedenfor Linien. Til denne Runernes anselige Høide svarer Indgravningens Dybde og øvrige Forhold, saa at de høre til de største og anseligste man kjender. Worm anmærker paa sin Afbildning nogle Huller, nemlig tolv anbragte efter Stenens Længde underneden Indskriften og sex i en Linie paa tværs ved den Indskriftens Begyndelse modsatte Ende, af hvilke det øverste mellem første Linies Slutningsruner og det for Enden af samme anbragte Thorshammerstegn. Da de skjønnes at være nyere end Bogstaverne, antog Worm dem indhugne af nogen, som har forsøgt at kløve Stenen, saa at dette Monument maa ved et lykkeligt Tilfælde være frelst fra Ødelæggelse.

Betræffende disse Huller bemærker Hr. Fuglede: „at de ere langagtige. Kilefordybninger aldeles som andre Indhugninger, hvormed Steenklovere begynde deres Arbeide. Kløvningen har ikke villet lykkes der, ligesaa lidt som paa den endnu liggende Bundsteen, hvoraf den er tagen, da begge disse Stenes Beskaffenhed er eensartet med ureent ligesom sammenslynget Brud, saa at der ikke erholdes nogen lige Linie ved Kløvning”.

Indskriften er følgende:

R̥HAFNUNGA-TUFI : HIAU : RUNAR : ÞASI APT

↑ HIAU : HIAU : HIAU : HIAU

Udtrykt med latinske Versalier saaledes at læse:

RHAFNUNGA-TUFI : HIAU : RUNAR : ÞASI APT

(ÞUR)VI : TRUTNING : SINA.

Og med Olddanskens almindelige islandske Retskrivning : Hrafnúnga-Tófi hjó rúnar þessar (þærsi) eftir þyri, drottning sína, d. e. Rafnunga-Tofe huggede disse Runer efter (til Erindring om) sin Dronning Thyre.

RHAFNUNGA-TUFI; det er mærkeligt at Aspirationen * her er anbragt efter R-et, istedenfor at den ellers i sædvanlig Skrift, ogsaa paa Runestene (see L 260, B 567), staaer foran dette. Paa Bekke-Stenen har det samme Navn ingen Aspiration, hvilket som bekjendt ikke er ualmindeligt.

Denne Rafnunga-Tofe, der som vi af Bekke-Stenen have seet, har deeltaget i Opforelsen af Dronning Thyres Høi, har ogsaa villet hædre hendes Minde ved en Indskrift paa den ved Læborg liggende store Steen.

THURVI; af dette Navn er nu kun den øverste Deel af de to sidste Runer synlig og sikker, og mere har Worm heller ikke gjengivet. Arendt troer at have seet Spor til det fulde Navn, hvilke Finn Magnusen dog ikke kunde opdage. Paa min Forespørgsel forklarede Hr. Fuglede at „der ikke er Spor til det fulde -Navn og aldeles ikke at see den øverste Deel af Runerne, fordi et Stykke af Stenen her er afspaltet, men om

denne Afspaltning hidrører fra Kilehullerne eller ældre Afbugning eller gammel Afslækning af naturlig Hensmuldren er det vanskeligt at begrunde nogen Mening om".

Hr. Fuglede bemærker, at „mellem første Linies 21de og 22de Rune er Skilletegn af tre Prikker, derimod intet mellem den 25de og 26de, som staae saa tæt paa hinanden, at der ingen Plads er til Skilletegn. Af de 5 sidste Runer i denne Linie er den nederste Deel borte, men maaskee de altid have været saaledes afstumpede, fordi Stenens Ujevnhed ikke der har tilladt nogen ret Indbugning; Stenen frembyder ikke en Haandsbred aldeles jevn Overflade". Worm har imidlertid givet disse Runer den fulde Længde som de øvrige i Linien.

Den store Grundsteen, af hvilken Runestenen er afspaltet fra oven, ligger i den omtalte Grube, 450 Alen norden for Kirken; den er 12' lang og omtrent 3' 3" bred, og dens Tykkelse over Jorden henved 3', Dybden kan ikke angives. Worm anfører det som nogles Formodning: at det var denne store Steen, som Harald Blaatand lod føre fra den jydsk Strandbred i den Agt at reise den paa sin Moders Grav. Da den af Kong Gorm efterladte Steen, som skulde tjene til Erindring om hans Dronning, bestemt til at anbringes paa hendes Høi, var betydelig mindre end den som Kong Harald senere lod, til Erindring om begge sine Forældre, reise paa Faderens Gravhøi, er det meget rimeligt at han har villet sætte en ligesaa anseelig paa Moderens, ligesom det hos Saxo hedder ¹, en usædvanlig stor Steen, som man havde fundet paa den jydsk Strandbred, hvormed han vilde pryde sin Moders Gravhøi. Dette skete, ifølge Beretningen, imod Slutningen af Kong Haralds Regjeringstid. Han hød at denne Steen skulde føres frem ved Menneskers og Øxnes forenede Kræfter, hvilket

---

¹) Hist. Dan., ed. P. E. Müller, p. 489: „inuitatæ“magnitudinis saxum, Juticó littore repertum, quo matris tumulum insigniret". Svend Aagesen kalder den „immanissima petra, quam matris tumulo, ob memoriale insignium, destinavit erigendam".

vakte Folkets Uvillie. Da de nu vare ifærd med at føre Stenen frem, kom der en af Flaadens Mandskab til, som nylig havde været tilstede paa et Thing, hvor Riget var blevet Kong Harald frataget og overgivet til hans Søn Svend Tveskæg, hvorom Kongen endnu ingen Efterretning havde faaet. Det traf sig saa at Kongen spurgte denne Mand, om han nogensinde havde seet en større Byrde bevæges ved Menneskehaand, hvortil denne svarede, at han nylig havde seet en endnu større Byrde føres bort ved Menneskekræfter. Da nu Kongen gjentagne Gange opfordrede ham til at give Forklaring derom, sagde han: „nylig var jeg tilstede, da Danmark unddroges dig; du maa nu selv dømme, hvilken Byrde er størst“. Da Harald fik denne Efterretning, drog han strax afsted med sin Flaade, og efterat flere, der ei havde deeltaget i hint Thing, vare stødt til ham, angreb han Svend i Isefjord og seirede. Ikke længe efter blev han dræbt af Palnatoke.

Thomas Geysmer i sit Udtog af Danmarks Historie efter Saxo¹ beretter, at denne Steen ligger paa Bekke Mark. Pontoppidan omtaler ogsaa en saadan paa Bekke Mark liggende stor Steen med Huller i, som menes at være den af Saxo omtalte. Pæstor Fuglede bemærker herom: „Den Steen, der er omtalt som beliggende paa Bekke Mark, er en anden end Læborg-Stenen. Den blev for en 50 Aar siden bortført af Proprietair Teilmann til Nørholm, som opsogte i mange Miles Omkreds store brugelige Stene og anvendte dem til deraf at udbugge Vandtruge, Svinetruge, Salttruge m. m., som endnu findes paa Nørholm. Den store Steen, som er ført fra Bekke til Nørholm, for at faae et Vandtrug, er altsaa ført ligesaa langt som det vilde være fra Læborg til Jellinge.

Sagnet her paa Egnen udtaler sig for, at Harald Blaatands Steen skulde være den omtrent 5 Alen høie (over Jorden), 3 Alen brede forneden, 6 Alen lange Steen, som ligger paa en Høi paa Tyrslundemark, Brørup Sogn, ligeledes i Malt

---

¹) Langebek Scr. rer. Dan. 2 p. 348.

Herred, Ribe Amt; den ligner i Dannelselse Overdelen af et Huus, den er fredlyst; der er gravet ved dens ene Ende, men dens Dybde er ikke udfunden; om den siges der, at den ligger paa en Jern-Slæde, paa hvilken den blev forladt af Harald Blaatand."

Paa den ved Bekke fundne og bevarede Runesteen nævnes tre Mænd, som have opført Thyres Höi, og Indskriften paa den store Læborg-Steen har den førstnævnte af disse tre, Rafnunga-Tofe, indhugget til Erindring om Thyre, vistnok den samme Thyre, som han kalder sin Dronning, upaatvivlelig altsaa Thyre Danebod. Disse i denne Egn bosiddende Mænd kunde jo meget vel have villet ved en Runeindskrift erindre denne Begivenhed, at det var dem, der havde opført Höien og den ene af dem ved en lignende tillige særskilt villet minde sin saa afholdte Dronning, uden at det har været Bestemmelsen at føre disse Steene til hendes Gravsted. I Oldtiden reistes meget ofte Mindestene og indhuggedes Indskrifter til Erindring navnlig om Frænder og Fostbrødre eller Venner, der vare døde og jordede borte fra deres Hjemstavn, tildeels ogsaa i Udlandene. De Beretninger eller Formodninger, som henhøre den af Saxo omtalte Steen til Bekke eller Læborg, hidrøre uden Tvivl alene fra den Omstændighed, at Dronning Thyres Navn forekommer paa de ved disse Byer fundne Runestene; og Sagnet, som har fæstet sig til den paa Tislunde- eller Tyrslunde-Mark liggende Steen, kan maaskee skyldes denne sin Localisering Stedsnavnets ikke antagelige Udledning af Thyres Navn. Neppe kan det have været nogen af disse Steene Talen er om. Saxo siger udtrykkelig at den store Steen, Kong Harald lod paa denne Maade føres frem, var funden paa den jyske Strandbred. Det synes lidet troligt, at Harald skulde have valgt til denne Bestemmelse en saadan paa Kysten af Kolding-Fjord eller Sønder-Jylland funden Klippemasse og ladet den føre de fire Mile ind i Landet til Bekke eller Læborg eller endog længere ind og op paa Höien ved Tyrslunde, for derfra at trækkes videre andre fire Mil til Bestemmelsesstedet.

Der har sikkert, især i den Tid, ikke været Mangel paa slige Klippeblokke i større Nærhed, og det har allerede været et anseeligt Stykke Vei at trække en saadan henved halvanden Miil fra den nærmeste Strand ved Veilefjord.

SÖNDERVISSING-STENEN.

SÖNDERVISSING ligger i Tyrsting Herred, Skanderborg Amt, 2 $\frac{3}{4}$ Miil V. for Skanderborg og lidet længere NV for Horsens.

I Aaret 1838 fandtes her en tidligere ubekjendt Runesteen, siddende i den østlige Side af Kirkegaardsdiget ved Dören til Kirkegaarden, hvis ene Sidesteen den udgjorde. Did er den rimeligviis bragt fra en Höi i Egnen, hvor den oprindelig har været opreist. Efterat Opmærksomheden var henledet paa denne Steeps Betydning ¹, er den bragt under Tag og staaer nu i fremtidig sikker Forvaring i Kirkens Vaabenhuus.

Sognepræsten til Sündervissing og Voer Ladegaard Hr. J. L. Tommerup har, denne mærkelige Runesteen betræffende, meddeelt mig enkelte Oplysninger, som tjene til yderligere Veiledning. Den er af graa Granit, 8 Fod höi, 4 Fod bred og 7 Tommer tyk. Indskriften er anbragt i tre fulde Linier med en fjerde Supplerings- og Slutningslinie; mellem de tvende første og de tvende sidste Linier er der en Afstand omtrent af en af de andre Liniers Plads. Runerne ere af en ret anselig Höide af 5 $\frac{3}{4}$ Tomme, dog ere de i den fjerde Linie $\frac{1}{2}$ Tomme lavere; de ere anbragte mellem Streger, der foran Begyndelsen i første Linie ere forbundne med et Cirkelslag og i de andre Linier med en lige Streg. Ved Liniernes Slutning sees ingen saadan Forbindelse, alene ved den førstes Slutning Begyndelsen til en saadan eller maa-

---

¹) Fornemmelig ved en 1839 særskilt udgiven Beskrivelse og Forklaring af denne Steen af P. G. Thorsen; S. 10 meddeles her en god Afbildning, hvor de forskjellige Former af Runerne Φ og Λ sees.

snarere et Skilletegn. foroven; ved den anden Linies Slutning er intet Skilletegn at opdage; derimod sees ved den tredje Linies en Zirat af den antydede Figur, der rimeligviis skal tjene til at antyde, at det i Tjerde Linie anbragte Slutningsord skal forbindes med det foregaaende.

Indskriften er følgende:

Det i fjerde Linie supplerede Ord har Forbindelsesstreg mellem Linierne foran og bag ved, og Slutningsordet i samme Linie har foran en Henviisningsklamme og bag ved et Slutningstegn for hele Indskriften.

Udtrykt med latinske Versalier læses denne saaledes:

TUFA : LËT : GAURVA : KUMBL : MISTIVIS : DUTIR : UFT :
 MUDÛR:SINA:KUNA:HARALDS:HINS:GUDA:GURMS-SUNAR.
 og med den sædvanlige islandske Retskrivning:

Tófa lét görva kumbl:	Tofa lod gjöre Höien:
Mistivis dóttir	Mistivis Datter
eftir móður sína,	efter Moder sin,
(kona) Haralds hins góða	Harald hin gode
Gormssunar.	Gormssons Kone.

Tofa var altsaa Harald Gormssons Kone.

Efter den første Sætning følger her en allitereret Halvstrophe, hvori *kona* er senere tilføjet mere for Meningens end for Versemaalets Skyld. Forholdet er her det samme som paa Aspa- og Kjulastenene (L 868, B 807; L 979, B 753), hvor, efter den Læsning jeg vil foreslaae¹, den første Sætning efterfølges af en otteliniet Heelstrophe.

¹) Jfr. Mémoires des Antiquaires du Nord 1845-1849 p. 338-339, 344.

TUFA; Kvindenavnet TUGA, TÓFA, ligesom Mandsnavne *Tófi*, forekommer ofte i Nordens, navnlig Danmarks ældre Historie og ligeledes paa adskillige Runestene, skrevet aldeles som paa denne, f. Ex. paa Komstad-Stenen i Njudingen (L 1241): paa Valkärra-Stenen i Skåne (L 1444); paa den ene Hjerminde-Steen i Viborg Amt (L 1512, W, addit. 24); paa Gründal-Stenen i Ulstrup Sogn, ligeledes i Viborg Amt (L 1528, W 305); paa den ene Gunderup-Steen i Fleskum Herred, Aalborg Amt, forekommer Gjenstandsformen ↑NŦN.

I den ældste Recension af Hervarar Saga, der er bevaret i en fortræffelig Hauksbók¹, kaldes Helten Angantyr's Kone, en Datter af Bjartmar Jarl af Aldeiguborg, Tofa, hvem den senere udførligere Recension benævner Svafa. I de historiske Oldskrifter forekommer ogsaa dette Navn, ihvorvel ikke meget almindeligt. Det tilhørte saaledes i det 10de Aarhundrede en Datter af Strutharald Jarl i Skåne eller Sjælland, som blev gift med den ene Søn af Høvdingen Vesete paa Bornholm, Sigurd Kápa, der efter sin Fader boede paa denne Ø med sin Kone Tófa og efterlod der en anselig Slægt². En Datter af den under Olaf den Hellige bekjendte Sighvat Skjald, hvem Kongen og hans Datter Astrid holdt under Daaben, fik da ogsaa dette Navn³, der ligeledes sees at have været anvendt paa Island i det 11te Aarhundrede⁴. I det 12te finder man Stig Hvitaleder, der rimeligviis var af Skjalm Hvides Slægt, gift med en Tove⁵ og i Historien erindret Valdemar den Førstes Elskerinde af dette Navn, Moder til Hertug Christopher, der døde for sin Fader. Frem-

---

¹) Arna-Magn. Nr. 544 i Qvart, see mine Udgaver af Sagaen i Fornaldar Sögur Norðurlanda I p. 519 og i Antiquités Russes et Orientales I p. 121. — ²) Fornmanna Sögur I p. 155; II p. 77, 87—88, 115, 157. — ³) *ibid.* 5 p. 177. — ⁴) Landn. V, 10, Íslendinga Sögur I p. 304. — ⁵) begge ifølge Danske Atlas begravne i Essenbek Klosterkirke, see Suhms Hist. af Danmark VI p. 93, jvfr. V p. 573.

for alle lever dog...i Sagn og Folkeviser den deilige Tofa, sædvanlig kaldet Tovelille; med hvem Valdemar Atterdag stod i Kjærligheds-Forhold og som ifølge Sagnene boede dels paa Hjortholm ved Fursø, dels paa det yndige Gurre i Tikjøb Sogn; hun antages at være fra Rügen og af Podebuskernes Slægt, der nedstammede fra de gamle rügenske Fyrster¹.

Man har villet² udlede Navnet Tofa af *dúfa*, en Due, og meent at Tovelille er det samme som Dyveke, der antages at betyde *Dyfkén*, Duelille; eller forklare³ det, saavel som Mandsnavnet Tofi, ved „rauhe, zottige“, idet man jevnførte det islandske þófi, et uldent Dækken og þúfa, sv. tufva, en Tue. Af de ovenanførte Citater synes, om ikke den første fra den mythiske Tid, dog den sidste fra det 14de Aarhundrede at tillægge den nævnte Person en slavisk Herkomst; og uagtet Navnet, saavidt mig bekjendt, ikke forekommer i slaviske Oldskrifter, kunde det vel have en slavisk Oprindelse, maaskee i Betydning af god, bekvem, til Tiden passende, af russisk *дóба*, Tid, rette Tid eller af böhmisk *děva*, en Pige, eller *divá*, den vilde, fremmede.

MISTIRIS; i den ovenfor citerede Monographie over Söndervissing-Stenen læses dette Ord Mistiris som Genitiv af „et Egennavn Mistirir eller Mistiris, der andensteds fra ei er bekjendt“, hvorhos dog gjøres opmærksom paa, „at den sjette Rune gjerne kan, som Afbildningen ogsaa udviser, være N“. Pastor Tommerup bemærker, at denne Rune, „som har været anseet for et R, har større Lighed med et N; den er temmelig smal og har en, men höist ubetydelig Böining paa den bageste Streg“. Han bemærker derhos at der over den 7de Rune er en, dog temmelig fin, Tværstreg (†) og

---

1) See Efterretninger om Hjortholm og Gurre og den Deel af Valdemar Atterdags Sagnhistorie, der angaaer hans Forhold til Tovelille, ved Vedel Simonsen, *Annaler for nord. Oldkyndighed* 1838—1839 p. 261—319, 337—341. — 2) Vedel Simonsen l. c. p. 269. — 3) U. W. Dieterich, *Runen-Wörterbuch* p. 314—315.

over den anden Rune „en meget tydelig“ i samme Retning, der dog neppe kunne være andet end tilfældige Ridser og heller ikke ere gjengivne i Stenens Afbildning i Monographien.

Navnet maa upaatvivlelig læses *MISTIVIS*. Genitiv af *Mistivi*, der har stor Lighed med det vendiske Navn *Mistui*, som tilhørte en Fyrste, der herskede over Bodrizerne eller Obodriterne i Meklenborg fra 960 til 985, blev Christen med mange af sine Undersaatter, men affaldt senere fra Christendommen, og som, efter tidligere at have været gift, i 973 indgik et andet Ægteskab med en Søster til Biskop Wago af Starigard eller Oldenborg, som fødte ham Datteren *Hodica*, der blev Abbedisse i det i Meklenborg oprettede Jomfrukloster. Denne obodritiske Fyrstes Navn skrives af ældre Forfattere paa forskjellig Maade: *Thietmar* af *Merseburg*¹ kalder ham *MISTUI*; hos andre Forfattere forekomme følgende Skrivemaader af Navnet: *MISTOWI*², *MISTAV*³, *MISTUWOI*⁴, *MISTOWOI*⁵, *MISTUWOJ*, *MYSTUWOI*, *MISTUWOI*, *MISTUWOI*, *MISTUWOI*⁶, *MISTAVUS*, *MISTIVOJUS*⁷, *MISTOBOGIUS*⁸.

Afvigende fra disse forskjellige Skrivemaader kalder *Šafařik*⁹ ham *MESTUWOJ I* og ligeledes hans Sønnesøn *MESTUWOJ II*. Den udmærkede slaviske Lingvist og Archæolog har sikkert Ret i at tillægge begge disse obodritiske Fyrster eet og samme Navn og ikke, som *Rudloff* og andre, give

¹) l. II c. 9; jvfr. l. IV c. 2, *Monum. Germ. historica* ed. *Pertz*, t. V p. 748, 768. — ²) *Annalista Saxo*, *Corpus historicum medii ævi*, ed. *J. G. Eccard* t. I, col. 305, 336, 337, 342. — ³) *Widukindi Res-gestæ Saxon.* ed. *D. G. Waitz*, *Mon. Germ. hist.*, t. V p. 463, *Annalista Saxo* l. c. col. 313. — ⁴) *Georg. Fabricii Orig. Saxon.* l. 2. fol. 313. — ⁵) *Chronicon Magdeburgense*. — ⁶) *Thietm. Merseb. chron.* l. III c. II, l. c. p. 764, 765. — ⁷) *Chronica Slavorum Helmoldi et Arnoldi*, ed. *H. Bangertus*, *Lubecæ* 1659 p. 39, 51, *Dubravii Hist. Bohem.* l. 3 p. 100—101. — ⁸) *Abrah. Frencel*, i *E. J. Westphaliens Mon. rer. Germ.* t. II col. 2411. — ⁹) *Slawische Alterthümer* 2 B. p. 531—533.

dem forskjellige Navne: *Mistui* eller *Mistav* (Billug) og *Mistewoy*. Navnets Derivation og oprindelige Betydning maa jeg overlade slaviske Sprogforskere at bestemme. Ogsaa i den Henseende turde vel Runestenens Skrivemaade af Navnet fortjene en særegen Opmærksomhed, da den sikkert er ældre end de bekjendte Kildeskrifter og derhos viser os, hvorledes Danske have udtalt og skrevet Navnet. Yngre end Runestenen er upaatvivlelig Hovedskribenten Thietmar af Merseburg, men han kommer dog den førstnævnte Mistuis Tidsalder meget nær og var endogsaa født (976) før dennes Død. Hertil kom at denne om de vendiske Forhold saa vel underrettede Forfatter har en Hjemmelsmand, som han ved en enkelt, netop denne Mistui betræffende Beretning nævner, nemlig Avico, der maatte være nøie bekjendt med selve denne Fyrste, eftersom han tidligere havde været hans Capellan, men senere blev Thietmars geistlige Broder. Af ham har han vistnok ogsaa faaet Fyrstens Navn skriftlig opgivet. Navnet hos Thietmar *MISTUI* eller *MISTVI* stemmer temmelig overeens med den danske Runesteens Skrivemaade *MISTIVI*.

En slavisk Sprogforsker maa afgjøre Navnets oprindelige Betydning, om det maaskee maa derivatives af det vendiske mest, böhmiske msta, russisk мѣсть, Hevn, eller af det vendiske og böhmiske mjesto, misto, russisk мѣсто, polsk miasto, Sted, Stad, Hovedstad; om man i dette Tilfælde kunde tænke paa Adjectiverne mstiwý (мѣтвы), hevgjerrig eller mjestowy, mistowy, *localis*, Stedet, Pladsen eller Staden tilhørende, som kom Runestenens og Thietmars Skrivemaade nærmest, om man, hvad der dog neppe er troligt, kunde tænke sig et Mandsnavn dannet deraf. Eller, hvis Ordet er sammensat af tvende, om det sidste Ord i Sættningen maatte i Betydning svare til det polske bóy, russiske бой, ganske det græske βοή, Kamp, *clamor*, *pugna*, eller til det russiske вой, et Hyl, eller вóи, en Hær. Ved Formen *Mistobog* har man maaskee tænkt sig Navnet dannet af det

polske bóg, russisk БОГЪ, Gud, betydende altsaa enten en Stedets Gud, en som man tilbad paa et vist Sted, eller ogsaa en som var i Guds Sted. Mistobog maatte da i Udtalen være gaaet over til Mistovoj, Mistwoi, Mistivi eller Mistvi efter den sædvanlige Overgangslov i de slaviske Sprog af o til i, h til w eller v og g til j eller i. Rimeligst er det vel imidlertid at antage den sidste Deel af Sættelsen betegnende en Krieger og Betydningen af Navnet at være: den (Forurettelser) hævnende Krieger.

KUNA; dette udeglemte Ord er anbragt i Suppleringslinien paa den Plads, hvor det hører til at indsættes. Da Ordet er Nominativ (*kuna* og ei *kunu*), gaaer det altsaa paa Tufa og ikke paa muþur.

HARADS maa læses Haralds; det er upaatvivlelig ikke nogen Skrivefeil, men enten en Ligatur, at Runicisten nemlig har forbundet de tvende Runer ᚱ og ᚱ i den ene Runcharakter ᚱ; eller ogsaa, hvad der er rimeligere, det flydende Bogstav er efter den Tids Skrivebrug udeladt og maa tænkes tilføiet, hvorpaa man har flere Exempler, t. Ex. paa den ene Husby-Steen (L 608): INᚱᚱᚱᚱ d. e. Jütlandi; paa Bekke-Stenen: ᚱᚱᚱ d. e. garþu; paa Jellinge-Stenene ᚱᚱᚱᚱ, d. e. konúngr; ᚱᚱᚱ, d. e. kumbl.

HARALD GORMSSON maa sikkert være Harald Blaatand. Da der ikke tilføies „konúngs“, maa man antage Indskriften affattet, forinden han efter Faderens Død tiltraadte Regjeringen, og af Indskriften lære vi, hvad man ellers ikke kjendte, at han er bleven benævnt *hinn góði*, ligesom hans Broder Knud førte Tilnavnet Danaást. Haralds Svigermoder har rimeligviis opholdt sig og er død her i Danmark, og har Datteren Tofa ladet opføre et Mindesmærke (*kumbl*) over sin Moder eller en Gravhøj, hvorpaa denne Mindesteen reistes.

Antage vi den paa Runestenen nævnte „Haraldr hinn góði“ at være Harald blátönn og Indskriften indristet, forinden han blev Konge, saa kan hans nævnte Svigerfader

ikke, som nogle have villet¹, være den Obodriternes Fyrste Mistui eller Mestiwoj I, hvis Regjeringstid regnes fra 960 til 985, og endnu mindre hans Sønnesøn af samme Navn, der regjerede fra 1018 til 1025. Den førstnævnte Mistui kan neppe være født stort tidligere end 920. Sætter man Harald Blaatands Dødsaar til 985, maa han, da han regjerede i 50 Aar, i 935 være bleven Konge; han har för den Tid i 15 Aar (nogle Oldskrifter angive endog 30 Aar) været Faderens Medregent, hans Födselsaar kan da ikke vel sættes sildigere end omtrent 900, hvilket ogsaa synes at vinde Bestyrkelse, naar man antager hans ældre Broder Knud Danaást født omtrent 889, eftersom en större Forskjel mellem de to Fuldbødres Alder neppe er rimelig. Vi maa da tænke paa en ældre Mistui, sikkert af samme Slægt og ligeledes obodritisk Fyrste. Den førstnævnte Mistui, den første af dette Navn i den egentlig historiske Tidsalder, efterfulgtes i Regjeringen af hans Søn af første Ægteskab Mitzlaf eller Metschislav (985—1018), og efter ham fulgte igjen dennes Søn Mistui eller Mestiwoj II (1018—1025). Navnet sees saaledes at have tilhørt flere af samme Familie², og ligesom den førstnævnte Mistuis Sønnesøn har det, saaledes har sikkert ogsaa hans Fader eller snarere hans Farfader baaret det og ligeledes været Obodriternes Fyrste i en Tid för den, hvorm Oldskrifterne meddele paalidelige Efterretninger. Var den førstnævnte Mistuis Farfader født 870, kan Runestenens

---

¹) Jahrbücher des Vereins für meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde, herausg. von G. C. F. Lisch XII p. 124, 135, XVI p. 173—174, 203. — ²) Dette Navn har ogsaa vedligeholdt sig i den følgende Tid. Helmold (c. 37) omtaler en *Mistue*, en Søn af Henrik, Gotschalks yngre Søn, som i 1116 i Spidsen af en forenet sachsisk-vendisk Hær underkastede Linonerne det obodritiske Scepter. Den Fyrste, der ved Aaret 1210 nævnes som herskende over Pomerellen, kaldes i Chron. Dan. (Langebek scr. rer. Dan. III p. 259) *Mistwi*, ellers *Mistvin*; i de andre nordiske Annaler er Navnet fejlskrevet, see Antiquités Russes et Orientales II p. 375.

Tofa meget vel være en Datter af ham, født endogsaa en Deel Aar efter Harald. Blaatand.

Vi kjende kun faa af Navnene paa de obodritiske Fyrster, som regjerede før den Mistui, der i 960 tiltraadte Regjeringen. Et Aarhundrede tidligere, 862, nævnes Tabamvizil, som Kong Ludvig den Tydske den Gang undertvang, men denne Underkastelse var dog ikke af Varighed, og Ludvig den Yngre sendte gjentagne Gange Tropper mod Obodriterne uden at kunne tilkæmpe sig væsentlige Fordele. Ogsaa Arnulf, der efter Carolingernes Afgang valgtes til tydsk Konge, gjorde i 889 med en stor Hær et Tog imod dem, som havde et meget uheldigt Udfald, da Hæren adsplittedes og fuldstændig sloges paa Flugt. Dette foranledigede at de Tydskes Angreb paa Obodriterne i meget lang Tid ophørte. Selv havde dette Folk ingen Skribenter, og af de tydske Annalister finder man længe intet videre optegnet om dem, end at de med de Dankses Hjælp begyndte at forurolige selve Sachserne paa begge Sider af Elben¹. Efterat Henrik den Første, Sachseren, i 931 havde undertvunget flere slaviske Folkefærd, navnlig i Brandenburg og Pomern, vendte han sig mod Obodriterne og, som flere Annaler berette², omvendte saavel deres Konge som ogsaa de Dankses Konge til Christendommen. I en Anmærkning til Helmoldi Chronicon i Leibnitz's Udgave nævnes denne Obodriternes Konge Micisla³, som upaatvivlelig er det samme Navn som Mitzlaf.

---

1) Lambert. Schafnaburgensis ved Aar 902, C. Pistorii Scr. rer. Germ. I p. 313; Adami Brem. hist. eccl. l. I, c. 48, see Rudloffs Mecklenb. Gesch. I p. 23 fg. — 2) „Henricus rex regem Abodritorum et regem Danorum efficit Christianos“, saaledes Cont. Regimonis efter Annales Augienses, der dog istedenfor „regem Danorum“ har „regem Nordmannorum“. — 3) Kramer (hos Eccard II p. 523) har vel benyttet denne Anmærkning til Helmold, men skræver Navnet feilagtig Mirilla for Micisla, d. e. Micislav; jvfr. Jahrbücher des Deutschen Reichs unter dem sächsischen Hause, herausg. v. L. Ranke, I p. 164.

Kilden til denne Angivelse af Navnet kjender jeg ikke, men det er höist rimeligt at den førstnævnte Mistuis Fader har regjeret paa denne Tid og baaret dette Navn, saa at hans Sön er opkaldt efter sin Farfader, og der er ligeledes al Grund til at antage at denne Micislavs eller Mitzlafs Faders Navn har, ligesom hans Söns, ogsaa været Mistui.

FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMÆRKERS BEVARING.

DEN allerede for adskillige Aar tilbage i Christiania stiftede Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, hvis ni første Aarsberetninger nu foreligge os, fortjener saavel paa Grund af den Opgave, den har stillet sig, som paa Grund af den Virksomhed, den allerede har udfoldet, at blive bekjendt i en videre Kreds, og hertil skulle vi, for vort Vedkommende, bidrage ved paa de følgende Sider at give en kort Oversigt over Foreningens Historie.

Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring constituerede sig paa en den 16de Decbr. 1844 i Christiania afholdt Generalforsamling, hvor derhos de hovedsagelig endnu for samme gjældende Love bleve vedtagne. Efter den under samme Dato udstedte Indbydelse til Indtrædelse i Foreningen bestod dens Direction af Professor R. Keyser, Landskabsmaler Frich, Architect Nebelong, Universitets-Secretair Chr. Holst og Maler Tidemand, hvilke Herrer vi, hvorvel vi ikke finde det udtrykkelig antydet, have Grund til at antage for at være Foreningens oprindelige Stiftere eller for at have givet den første Impuls til dens Dannelse. Paa Landskabsmaler Frich nær ere de øvrige nævnte Herrer i Aarenes Løb efterhaanden udtraadte af Directionen, der efter Aarsberetningen for 1853 for Öieblikket, foruden Hr. Frich, bestaaer af Cand. jur. N. Nicolaysen (Formand og Secretair), Ama-

nuensis A. Munch, Overlærer Ludv. Chr. Daa og Cand. polyt. G. Bull.

I den ovennævnte Indbydelse udtales det som Foreningens Formaal 1) at opspore og undersøge saadanne norske Fortidsmindesmærker, som ikke kunne inddrages under Museerne, navnlig større Værker af Bygningskunst og Monumenter, hvis Betydning altfor nøie er knyttet til Stedet, hvor de oprindelig ere reiste, til at de derfra uden Skade kunne fjernes, samt 2) saavidt det staaer i dens Magt, at vedligeholde dem og gjøre dem bekjendte i en videre Kreds ved Afbildninger og Beskrivelser. „Den vil derhos”, tilføies der, „ogsaa bidrage efter Evne til Museernes Berigelse og til at oplyse de nationale Kunstfrembringelser, som deri findes bevarede. Dens Maal vil overhovedet være at tilveiebringe Materialier for en norsk Kunsthistorie og, saavidt muligt, at bearbejde dem”. Ifølge Lovenes første § vil Foreningen, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Værker, sigtende til ovennævnte Öiemeds Opnaaelse. Foreningens Middelpunkt er Christiania, og ved hvert Aars Slutning afholdes efter forudgaaende offentlig Indbydelse af Directionen, der bestaaer af 5 Medlemmer, en Generalforsamling, paa hvilken Foreningens Bestyrelse og øvrige Embedsmænd vælges, Regnskabet for det forløbne Aar forelægges, Aarsberetning afgives og de Gjenstande forhandles, som af Directionen eller andre af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Discussion. Directionen kan i fornødent Fald sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger. Den lader derhos aarlig trykke og til Medlemmerne gratis uddele en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger enten Afbildning og Beskrivelse af en eller anden mærkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning af Fædrelandets Fortidsmindesmærker til Gjenstand. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages (§ 10), efter at være benyttede, til en eller anden offentlig Samling.

Efter saaledes at have givet en kort Udsigt over den Opgave, Foreningen har stillet sig, og de Regler, hvorefter den bestemmer sin Virksomhed, skulle vi nu gaae over til ligeledes i al Korthed at fremstille Hovedtrækkene i denne dens Virksomhed i Løbet af de ni Aar, for hvilke Aarsberetninger foreligge, eller fra Slutningen af Aaret 1844 til Slutningen af Aaret 1853.

Det er i saa Henseende især tre (og tager man Hensyn til Arbeidets Fuldendelse, kun to) Hovedforetagender, der have lagt Beslag paa Foreningens Virksomhed: 1) Udgravningen af Klosterruinerne paa Hovedøen, 2) Restaurationen af Hiterdals Hovedkirke og 3) den ufuldendte Udgravning af Hammer Domkirkes Ruiner. De falde, som man vil have seet, alle nærmest ind under det ovenomtalte andet Hovedpunkt, navnlig ogsaa forsaavidt som Foreningens Aarsberetninger levere Beskrivelser og Afbildninger af de Fortidsmindesmærker, hvormed de beskæftige sig. Ved Siden af disse Hovedforetagender, som vi nu skulle omtale hvert for sig, har Foreningen derhos paa forskellige Maader og i forskellige Retninger deels foranlediget, deels befordret endeel Arbeider og Undersøgelser, der have givet snart et positivt, snart et negativt Resultat, og hvortil vi senere skulle komme tilbage. Det første af de omtalte større Foretagender, Foreningen paa-begyndte, er

UDGRAVNINGEN AF KLOSTERRUINERNE PAA HOVEDØEN¹.
Paa den SV for Christiania i Christianiafjorden beliggende lille

---

¹) See om denne Gjenstand det udførligere i Foreningens Aarsberetninger for 1846 S. 8—10 og for 1849 S. 9—21. Førstnævnte ledsages af en lithographeret Grundtegning af Kirken og Klosteret, forsaavidt de vare udgravede ved Arbeidets Ophør i Efteraaret 1846, sidstnævnte af et Kort over Hovedøen, en Grundtegning af Ruinerne og et Blad Afbildninger af enkelte af de forefundne architectoniske Ornamente. Jvf. foreøvrigt med Hensyn til det historiske: De norske Klosters Historie i Middelalderen, af C. C. N. Lange S. 612—652.

Ø Hovedøen stiftedes i Aaret 1147 af engelske Cisterciensermunke et til Jomfru Maria og den hellige Edmund indviet Kloster, der allerede inden Udgangen af det 12te Aarhundrede var velstaaende og anseet, og i Løbet af de tvende næste synes at have været i stadig Fremvæxt. Med en Afbrydelse af omtrent en Snees Aar (1458—79), i hvilke Birgittinerne¹ fra det, ved et voldsomt Angreb af Tydskerne' for en Deel ødelagte Munkelivs Kloster i Bergen havde Hovedø Kloster besat, hvorimod dettes Munke vare dragne til Munkeliv, vedblev Klosteret ligetil sin Ophævelse ved Reformationen at være beboet af Cisterciensermunke under en Abbeds Bestyrelse. Klosterets Ødelæggelse indtraf imidlertid noget før Reformationen og det paa følgende Foranledning. Da Christian den Anden i Slutningen af Aaret 1531 gjorde Landgang i Norge, tog Abbeden paa Hovedøen hans Parti, hvilket, efterat Christian havde hævet Beleiringen af Agershuus og med sin Hær forladt Opslo, foranledigede Mogens Gyldenstjerne, Commandanten paa Agershuus, til (d. 21de Jan. 1532) at overfalde Klosteret, som han, efterat have ladet Abbeden bortføre som Fange, lod aldeles udplyndre og derpaa tildeels afbrænde. Senere kom vel Abbeden igjen paa fri Fod og gjorde sig, understøttet af Biskoppen i Opslo, al Umage for atter at bringe Klosteret paa Fode; men førend noget alvorligt Skridt kunde foretages i saa Henseende, indtraf Reformationen og med den Klosterets Nedlæggelse. Dettets faste Eendomme bleve nu henlagte til Agershuus-Slot, til hvis Istand sættelse og Udvidelse ogsaa senere en heel Deel Steen fra de ødelagte Klosterbygninger anvendtes. Det er disses Ruiner, Foreningen har ladet udgrave. Udgravningen, der paabe-

---

¹) Denne Orden, der indbefattede baade en Nonne- og en Munke-Afdeling, blev stiftet i Slutningen af det 14de Aarhundrede af den helige Birgitte, en fornem svensk Frue, og kom i Begyndelsen af det 15de i Besiddelse af det, tidligere Benedictinerne tilhørende, rige Munkelivs-Kloster i Bergen.

gyndtes i Sommeren 1845, fortsattes det følgende Aar fra Foraaret til October Maaned og fuldendtes i Aaret 1847 efter at have kostet c. 900 Speciedaler. Ifølge samme har Klosteret bestaaet af tvende nöie forbundne Hoveddele, en Kirke og en Klosterbolig, hvilke begge har indesluttet en firkantet Gaard, saaledes at Kirken have ligget paa dennes nordre Side. Kirken bestaaer af en ældre og en senere tilbygget Deel. Hin er „i den saakaldte romanske Stiil med de Eiendommeligheder, som den anglonormanniske Architectur udviklede“. Dörene have været rundbuede med glatte, skarpe Hjørner. Teglsteen, der, som det synes, i den ældre Tid kun have været anvendte til Gulvlægningen, findes derimod stærkt benyttede i de yngre Tilbygninger, der synes at have været i en Stiil, som har nærmet sig den gothiske (hvorpaa navnlig Spidsbuens Anvendelse hentyder) og saaledes blive at henføre til det 14de Aarhundrede, maaskee endog til dets sidste Halvdeel. Af Klosterbygningerne kan den ældre Deel, navnlig den vestre Flöi og Mellembygningen, maaskee antages for samtidig med den oprindelige Kirke, hvorimod den yngre mindre solid byggede men pragtfuldere østre Flöi mulig turde henføre til samme Tidsalder som Kirkens Udvidelse. Til Opbevarelsen af de ved Udgravningen fundne vigtigere Sager, af hvilke tvende Ligstene, endeel Capitæler og mærkelige Gulvliser findes afbildede paa nogle de senere Aarsberetninger ledsagende Plåncher, er et særeget Huus blevet opført. Det andet større Arbeide, som Foreningen har paa-begyndt, men hidtil ikke fuldført, er

UDGRAVNINGEN AF HAMMER DOMKIRKES RUINER. Paa den nuværende Gaard Hammers eller Storhammers Ene-mærker i Hedemarkens Amt og Fogderi, Vangs Præstegjeld ved Mjøsen, blev i Aaret 1152 under Harald Gilles Sønners Regjering anlagt Kjøbstaden Hamar (senere Hammer), der strax blev Bispesæde, og i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede var i sin største Velmagt. Den kort derpaa indtrufne sorte Død gav denne det første Stød, og de for Norge ubel-

dtge politiske Conjuncturer i Unionstiden, Reformationens Indførelse og Bispestolens Nedlæggelse bevirkede efterhaanden Byens yderligere Forfald. Hvad der endnu stod tilbage, afbrændtes af Svenskerne 1567, og de senere Planer til Byens Gjenopbyggelse (jfr. Frederik den Andens Eorordn. af 19de April 1582) bleve ikke iværksatte. Den skal have haft idetmindste to Klostre sam tre Kirker, af hvilket Domkirken, hvorom der her er Tale, antages at være paabegyndt ved Bispedømmets Stiftelse og fuldført i Slutningen af det 13de Aarhundrede (omtrent ved Aar 1278)¹. Udgravningen, der paabegyndtes i 1847 og fortsattes en kort Tid i det følgende Aar, stilledes dernæst aldeles i Bero, 'deels, som det bemærkes, med Hensyn til Gaardeierens Tarv, deels fordi Offentliggjørelsen af det ved Udgravningerne paa Hovedøen vundne Udbytte og fornemmelig et andet større Arbeide, som vi strax skulle omtale, lagde Beslag paa Foreningens pecuniaire Kræfter. At Directionen, Arbeidets Opgivelse uagtet, ikke destomindre vedligeholdt sin Interesse for Ruinerne i Hammer, skjønnes af, at den, ifølge Aarsberetningen for 1853, paa Efterretning om, at de benyttedes paa en mindre passende Maade, nemlig til „Svinesti“, desangaaende udfærdigede en Skrivelse til Vedkommende. Hvorvidt forresten den paabegyndte Udgravning har været aldeles uden noget Udbytte af Interesse, og hvorvidt der maatte være Udsigt til at den vil blive fortsat, sees ikke af Beretningerne, der udvise, at den har været forbunden med en Udgift af c. 150 Speciedaler. Foreningens tredie og sidste større Foretagende er

RESTAURATIONEN AF HITERDALS HOVEDKIRKE. Hiterdalens Hovedkirke, som vi, da der i Foreningens Aarsberetninger ingen Beskrivelse findes over samme hverken i dens gamle eller nye Tilstand, her beskrive efter Kraft, ligger i Bratsberg Amt, Nedre-Tellemarkens Sorenskriveri, Hiterdals

¹) Jfr. J. Kraft: Topographisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge B. II, Christiania 1822, p. 660—63.

Præstegjeld, 6. (norske) Mil fra Skeen og 3 fra Kongsberg. Det er en paa 46 Mastetræer af forskjellig Höide og 4—5 Fods Omkreds hvilende saakaldet Stavebygning med fem Stokværk. Paa Grund af de mange paa samme anbragte Gavle og Hjørner har (eller havde) den 65 forskjellige Tage eller Tagskure, alle tækkede med temmelig symmetrisk tilnaglede Fyrrespaaner af en Tværhaands Længde og Brede. Fra Grunden til Kirketaarnets Höieste er 94 Fod. Udentil er Kirken omgiven af en tækket Gang, Munkegangen kaldet. Dens Ælde vides ikke; men den har forhen været større og anseeligere og skal have haft ni Taarne, hvoraf nu kun tre ere tilbage. Saavidt Kraft, hvis Beskrivelse nu forresten ikke ganske passer. Restaurationen — som Foreningens Direction, efter forudgaaet foreløbig Undersøgelse og efter Indstilling desangaaende paa en den 27de April 1850 afholdt Generalforsamling, blev bemyndiget til at overtage efter en af Foreningen besörget Plan og under Forudsætning af, at der fra Kirke-eierens Side stilledes 1200 og fra Almuens 800 Speciedaler til Disposition — paabegyndtes den 10de Juni 1850 og fuldendtes den 20de Septbr. 1851, med en Udgift for Foreningen af i det hele c. 1650 Speciedaler, hvori dog tillige er indbefattet Honorar for Plan og Tegninger samt en efter Arbeidets Fuldendelse til Reparation af Kirken, der led af Fugtighed, yderligere tilstaaet Sum. Tegning af Kirkens Indre og Ydre i dens restaurerede (men ikke i dens ældre) Tilstand følger saavel som en Grundplan af samme med Aarsberetningen for 1851, derimod ikke udførlige historiske Oplysninger.

Af Foreningens mindre Foretagender fortjener særlig at fremhæves den i Aaret 1852 med en Udgift af 60 Speciedaler iværksatte UDGRAVNING AF EN VED GAARDEN VOLD I BORRE PRÆSTEGJELD BELIGGENDE GRAVHÖL. Paa Efterretning om, at der ved at tage Gruus fra denne Gravhöi var gjort et mærkeligt antiqvarisk Fund (af Oldsager fra Jernalderen, af hvilke Tegninger medfølge Aarsberetningen for 1852), besluttede Directionen at lade Höien fuldstændig udgrave.

Ifølge en Beretning af Formanden om denne, under hans Opsigt i Slutningen af Mai Maaned 1852 foretagne, Udgravning findes der paa nævnte Sted en Samling af 24 Gravhøie, af hvilke enkelte maae henregnes til de største i de tre nordiske Riger. Tværs igjennem den nævnte Høi strakte sig et c. 2'' tykt Kullag, umiddelbart under hvilket man traf paa Skibspagler og dernæst paa Fragmenterne af et imod VSV staaende, klinkbygget Fartøi, hvis Bredde ikke længer lod sig angive, men hvis Længde, da der fra Forstavnen til den bagerste Nagle var 19 Alen, neppe kan have været stort over 25 Alen. Andre Oldtidslevninger af nogen Betydenhed forefandtes ikke. Forf. af Beretningen formoder, at denne Høi, der har en Diameter af 122', maa være den, der ifølge Skjalden Thjodolfs og Snorres Beretninger blev opkastet over Halfdan Hvitbens Søn Eystein († omtrent 780). Til et andet ikke uvigtigt Foretagende, *Indkjøbet af Aggers særdeles gamle og mærkelige til Nedbrydelse bestemte Kirke*, har Foreningen bidraget 600 Speciedaler. Den har derhos bekostet adskillige antiqvariske Reiser, Undersøgelser og Restaurationsarbejder samt ladet endeel Kort og Tegninger optage. Et i Aarsberetningen for 1847 i Udsigt stillet vigtigt Arbejde, *Aftegning af og Beskrivelse over samtlige norske Runeindskrifter*, er, saa vidt man kan see, endnu ikke forberedt. — Forhandlinger ere indledede angaaende en *Restoration af den gamle Kongehal i Bergen*, et Arbejde, der, saafremt det ikke allerede maatte være paabegyndt i indeværende Sommer, rimeligviis vil blive foretaget i den nærmeste Fremtid.

HANS MAJESTÆT KONG OSCAR beviste allerede i Aaret 1845 Foreningen den Naade, at overtage sammes Patronat. De øvrige Medlemmer af Kongehuset have ligeledes viist Foreningen Interesse og ere indtraadte i samme.

Allerede tidligt var Directionens Opmærksomhed henvendt paa det Ønskelige i at organisere Filialforeninger i de vigtigste Kjøbstæder. En saadan er imidlertid hidtil kun kommen

istand i Trondhjem. Blandt de af denne iværksatte mindre Foretagender ville vi blot fremhæve en i Aaret 1848 foretagen *Undersogelse af Ruinerne paa Huseby* i Borslens Præstegjeld (Strinde- og Sælbo-Fogderi, Søndre-Trondhjems Amt), der udviste, at bemeldte Ruiner ikke, som antaget, vare Lévninger af en af Einær Tambeskjælver anlagt Borg, men kun af en almindelig Annexkirke. — Filialforeningen har indledet en Plan til en almindelig Subscription for *Trondhjems Domkirkes Restauration* og paatænker i den nærmeste Fremtid ved et til dette Öiemed foranstaltet Anlæg at skaffe de saakaldte, forresten i den nyere Tid opførte *Olafsstotter paa Stiklestad* en passende Omgivelse.

Ovenstaaende korte Oversigt vil, efter hvad vi haabe, være nok til at vise, at „Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring” allerede har udrettet ikke saa lidet i de faa Aar, den har bestaaet, ligesom ogsaa til at begrunde det Önske, at den ligeledes for Fremtiden maa finde den tilstrækkelige saavel videnskabelige som pecuniaire Assistance til fremdeles at forfølge sit patriotiske Formaal og vandre fremad paa den saa heldig betraadte Båne. Det er, som man vil have seet, hidtil især den norske Middelalders Kunsts, navnlig dens Bygningskunsts Mindesmærker, der have tiltrukket sig Foreningens Opmærksomhed og lagt Beslag paa dens Kræfter, hvorhos den dog ogsaa har været istand til, hvad der udgjör en Deel af dens Opgave, at indsamle et ikke ubetydeligt Materiale til Norges Kunsthistorie. Maatte den nu ogsaa finde Leilighed til i en ikke altfor fjern Fremtid at lægge Haand paa Bearbejdelsen af samme og saaledes, idet den løser sin Opgaves anden og derhos vanskeligere og vigtigere Deel, tillige *erhverve sig en betydelig Fortjeneste af Nordens Kunsthistorie i Almindelighed*. Idet vi endnu tilføie det Haab, at Foreningen ikke vil tabe Forberedelserne til det bebudede Værk over *Norges Runeindskrifter* afsyne, slutte vi disse Bemærkninger med de bedste Önsker for dens fremtidige Virksomhed.

TEGNINGER AF ÆLDRE BYGNINGER I SVERRIG OG
DERES INDRE UDSMYKNING, AF N. M. MANDELGREN;
BEMÆRKNINGER VED N. HÖYEN.

(Med tilføjet Erklæring fra Oldskrift-Selskabets Bestyrelse.)

Hr. N. M. MANDELGREN har havt den Godhed, at vise mig den Samling af Tegninger, som han paa sine Reiser i Sverrig har udført efter ældre Bygninger og deres indre Udsmykning. Efter dens Indhold deler den sig i tvende Afsnit: det ene omfatter Kirker med alt deres Tilbehør, det andet Borge og Slotte. Dette sidste Afsnit indeholder, foruden nogle ældre Ruiner, hvoriblandt Stensöborg ved Norrköping især fortjener Opmærksomhed, höist lærerige Bidrag til at kjende den Smag, der under Kongerne af Vasaslægten herskede i Slottenes indvendige Prydelser, og Salene i Vadstena, Örebro og Kalmar frembyde, ved Siden af meget Eienommeligt, ogsaa meget, der minder os om Kronborgs og Frederiksborgs Decoration. — Vor Kundskab til den saakaldte Renaissance-Stiils Udbredelse i Norden, til det særegne Udtryk den fik paa de forskjellige Hovedpunkter, vinder ved disse Tegninger baade i Udstrækning og Klarhed.

Ulige rigere er imidlertid det Udbytte, som det førstnævnte Afsnit giver os. Endskjönt det isærdeleshed er Kirkerne paa Landet, der have beskjæftiget vor Konstner, mangler det alligevel ikke paa Bidrag, der tiltrække vort Blik. Ved *Trækirkerne* er det deels Stav-Sammensætningen, deels Grundplanen (Pjetterryd), der viser os de samme Grundtræk her som ved Norges ældste Træbygning. Men ved de svenske Trækirker faae vi tillige en Forestilling om den Maade, som Træhvælvingen udviklede sig paa i det 13de og 14de Aarhundrede, og man vil maaskee neppe noget andetsteds kunne paavise Træhvælvinger af saadanne Former og af saa höi en Alder som den, Konstneren her fremstiller af Kirkerne i Edshult og Amnehärads Råda. Blandt *Steenbygningerne*

sees her ikke faa Rundkirker, enkelte af dem, den i Kalmarstift (Tavle L 1) og Skörstörp i Vester-Götland, have endnu bevaret deres oprindelige, rundsluttede Chor. Af Rectangelkirkerne skulle vi, foruden til Roxlösa og Heda, især lægge Mærke til Aske og Källstad i Øster-Götland, der have Taarnet mellem Choret og Skibet, og til Kirkerne paa Øland, Alböke og Persnäs, der have tvende Taarne, det ene i Øst, det andet i Vest. Uden her at ville foregribe den Forklaring, som en nøiere Undersøgelse vil være istand til at give over det Særegne i denne Stilling af Taarnene, vil det maaskee ikke være upassende, at hentyde paa den Lyst til at pryde Kirkebygningerne med flere Taarne, som vi finde næsten overalt i Løbet af det tolvte og trettende Aarhundrede. Anvendes der kun eet Taarn, da findes det jævnlgt over Korssets Midte, altsaa mellem Chor og Langhuus, saaledes som i Øster-Götland; anvendes flere, da smykkes ikke alene Vest-siden med dem men ogsaa Choret, og det er denne Udsmykning i dens meest simplificerede Form, som muligen viser sig i Ølands Kirker.

Da det tydeligt fremgaaer af vor Konstners Tegninger, at Landsbykirkerne i Sverrig have, ligesom hos os, undergaaet mange Forandringer, faaet Tilbygninger, Udvidelser, senere indsatte Hvælvinger, o. s. v., er det velbetænkt, at han af mange Kirker blot meddeler enkelte Partier, der have bevaret deres oprindelige Særkjendte. Det er denne hans Skjönnsomhed, som vi kan takke for den saa interessante Suite af *Dörkarme* og af *Dörflöie* med rigt Jernbeslag. *Klokkestablerne*, som næsten aldeles ere forsvundne hos os, finde vi her i *ældre* Exemplarer, der give Anledning til Sammenligning med de norske, hvor Sættning og Udsmykning, ligesom ved Stavkirkerne, i flere Henseender er saa forskjellig.

Men det er ikke allene Kirkernes Bygning vi lære at kjende, næsten alt, hvad der hörer til Kirkens Tjeneste, føres frem for os. Af de mange, deriblandt ogsaa nyere

men höist eiendommelige Gienstande skal jeg blot tillæde mig at anføre et Par. — *Dobefonter af Steen* findes her baade fra den gothiske og forgothiske Tid; de minde os aldeles om dem, der findes hos os og i England, overhovedet i det nordlige og vestlige Europa; mere Eiendommelighed see vi derimod i *Kirkestole, Bænke, Kister, Skabe*, udforte i Træ, smykkede med Farver og Udsnit, som vi her finde i et ikke ringe Antal. Hvor lidet have vi hos os henvendt Opmærksomheden paa saadanne Reliquier, eller hvor stor er vor Fattigdom derpaa! *Gravminder* i Malm og Steen danne et eget Afsnit. De fleste ere rigtignok yngre end Reformationen, de vise, ogsaa de borgerlige, stor Liighed i Figurernes Dragt og Stilling med de samtidige hos os; der findes imidlertid enkelte ældre og mærkelige, men de bör vist ikke udskilles af den Sammenhæng, hvori de her ere opstillede.

Vi komme nu til den Afdeling, som jeg vilde ansee for den vigtigste, nemlig til Landsbykirkernes indre Udsmykning med *Vægmalerier*. Det er allerede höist mærkeligt at see en saadan Række af Prøver paa, hvorledes Maleriet saae ud i Middelalderen og Begyndelsen af den nyere Tid, i et Land, der laac saa fjernt fra de Steder, hvor Konsten havde sit egentlige Sæde; men endnu mere Betydning faae disse Monumenter derved, at de aabenbart bære Præget af, lige til indt det 16de Aarhundrede, at følge den almindelige Gang, som Malerkonsten fulgte nord for Alperne, idet de tillige bære umiskendelige Spor af Særegenheder, der tilbøre Folket og Landet, hvor de findes.

De ældste af disse Malerier findes i Bjerresjö ved Ystad. Hele deres Udseende vidner om en höi Alder. De tilhøre sikkert det trettende Aarhundrede, maaskee endog dets første Halvdeel, og Udførelsen er, efter Mandelgrens Tegninger, i de bedst bevarede Partier, saa omhyggelig, at de med fuld Ret forliene en Plads mellem de ikke mange Levninger af Vægmalerier, som Udlandet har bevaret fra en saa fjern Tid. I Trækirken i Amnehärads Råda er der i Choret Malerier,

hvis hele Charakterfortræffeligt stemmer sammen med det i Indskriften bevarede Aarstal 1323; og i den samme Kirkes Langhuus finde vi yngre Malerier, fra Slutningen af det 15de Aarhundrede. Det er lærerigt at sammenligne disse tvende Afdelinger indbyrdes, og den yngste af dem desuden med Malerierne i Risinge Kirke, der, som det synes, ere udførte med større Nethed og Omsorg, men tilhøre den samme Periode. — I Floda og Tegelsmora gjøres vi, saavel ved den maleriske Behandling som ved Dragter, Rustninger o. desl., opmærksomme paa, at vi ere fremrykkede til 1500, ja vel endog noget derover, og at vi altsaa nærme os til det Tidspunkt, da Protestantismen skulde give hele Kirkeudsmykningen et heelt forandret Udseende. Imidlertid er denne Forandring kun gaaet langsomt for sig i Sverrig, og Mandelgren fortæner, med Hensyn hertil, vor Tak for den Utrættelighed, hvormed han har forfulgt Loft- og Vægmalerier endnu længere ned. Hägerstads flade Loft, fra henved 1600, indeholder umiskienkelige Spor af Dødningsedandsen. I Dalhems Kirke er der endnu, i Malerier fra 1606, Plads for Helgener som Christoffer og Oluf; men det er rigtignok ogsaa Indholdet, som er det interessanteste ved Malerierne i de to sidstnævnte Kirker.

Jeg antydede ovenfor Særegenheder ved disse Vægmalerier, og jeg skal her tillade mig, at anføre nogle Exempler derpaa, forsaavidt som de tydeligt lade sig paavise giennem Fremstillingens Indhold. Det er eiendommeligt, at Jonas kommer frem ikke af et delphinagtigt eller phantastisk Søuhyre, men af en ret heldig karakteriseret Hvalfisk. Som Modsætning til ham sættes den hellige Margarethe, omslynget af Helveddragens Hale. S. Olaf fremstilles, efter den folkelige Legende, i Kamp med Troidene; Holger danske og Burman, Didrik fra Bern og Vidrik sammenstilles med David og Goliath. Det mangler heller ikke paa Træk, der, om de end ikke kunne anføres som nationale Exempler, dog gaae uden for den meest triviale Kreds af Fremstillinger. Hertil henregner jeg

den smukke Fremstilling af „credo” baade i Grenna og Råda, hvori navnlig Gud Fader, afbildet som Skaber og Opholder, viser os den Forestillingsmaade, der har sin meest colossale Representant i det store Maleri i Campo santo i Pisa. Hertil vilde jeg endvidere henføre de allegoriske Fremstillinger af seirende Dyder eller Magter paa Triumphbuen i Bjerresjö, og Allegorierne paa Livet med dets Fristelser og Frelse i Solna Kirke.

Dette Overblik, som ingenlunde omfatter hele Mandelgrens Samling, vil allerede vække en Forestilling om dens Omfang og Indholdsrigdom. Den svenske Regjering, som har understøttet Kunstneren i dette Foretagende, har i ham fundet en Mand, der med Nidkærhed har rygtet sit Kald og som har forstaaet at arbeide med Held under alle de vanskelige Vilkaar, som den maa kæmpe med, der skal bryde Isen og bane Veien for Efterfølgerne. Det er en lykkelig Omstændighed, at dette Foretagende er begyndt og bragt saa vidt paa en Tid, da Sverrig har været heldigt nok til endnu at bevare saa mange værdifulde Levninger fra tidligere Dage; men dette Foretagende vil ogsaa først erholde sin rette Betydning, naar dets Resultater kunne blive bekjendte for en større Kreds end den, der kan faae Leilighed til at see dem i Samlingens Portefeuille. Naar en saa sagkyndig Dommer som Professor F. Kugler siger, at Udgivelsen af denne Samling vil blive til Hæder for Sverrig og til Glæde for alle Udlandets Kunstvenner (Kunstblatt 1850, Nr. 29), saa har han fuldkommen Ret, thi der indeholdes i disse Monumenter mærkelige Vidnesbyrd om det Slægtskabs-Baad, som, gennem Kirken, omslynger hele den europæiske Kultur i Middelalderen. For os Danske ville navnlig Malerierne i Bjerresjö have en særlig Interesse; de tilhøre ogsaa vore historiske Minder og kaste et opklarende Lys over vore Kirkers maleriske Udsmykning paa en Tid, hvorfra der kun er levnet os enkelté og ubestemte skriftlige Ytringer derom.

Kjøbenhavn, den 6te September 1852.

ERKLÆRING FRA OLDSKRIFT-SELSKABETS BESTYRELSE.

Undertegnede have gjort sig bekendte med Hr. Mandelgrens Tegninger af Malerier og architectoniske Monumenter fra Middelalderen i Sverrig og henholde os ganske til den af vor sagkyndige Kunsthistoriker Professor Höyen afgivne Bedømmelse. Vi antage, at Udgivelsen af en saa værdifuld Samling vil være kjærkommen for Kunsthistoriens Venner og at et Foretagende af den Beskaffenhed i høi Grad fortjener Regjeringens Opmærksomhed og Bistand.

Paa det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs Vegne,
Kjøbenhavn, den 9de September 1852.

C. F. Wegener,
Vice-Præsident.

C. C. Rafn,
Secretair.

RUNDE OG ÆGFORMIGE STENE I GRAVHÖIE; AF

C. A. HOLMBOE.

Et af de mange Tegn, som tyder paa asiatisk Cultur i Norden för Christendommens Indførelse, er Forekomsten i nordiske Gravhöie af Stene, der kjendeligen ved Kunst ere dannede runde eller ægformige. I Bergens Museum opbevares saaledes nogle runde Stene, fundne i en Gravhöi paa Gaarden Maraas i Lindaas Præstegjeld. Samme Museum har ogsaa to ægformige Stene af en hvid Steenart, formeentlig Marmor og af Størrelse som almindelige Hönseæg, indsendte fra Swanøe Hovedgaard i Søndfjord, hvis Eier under et Op- hold i Christiania i 1851 fortalte mig, at disse Stene vare fundne i selve Gravkammeret i en paa Gaarden aabnet Grav. I Urda I B. S. 298 berettes, at i en Gravhöi paa Gaarden Tjörsvaag, omtrent $\frac{1}{8}$ Mil fra Flekkefjord fandtes en ægformig Steen af Granit, 9 Tommer lang og 7 Tommer bred.

Hermed sammenligne man Wilson's Ariana antiqua S. 85, hvor der berettes, at i en Nandara-Top ¹ i Afghanistan intet andet fandtes end en Steen af et sædvanligt Fugleægs nøiagtige Størrelse og Form (a stone of the exact size and shape of a common fowl's egg) ². Der tilføies, at i andre Top'er og Gravhöie (tumuli) ere fundne Stene sædvanligviis af sphærisk Form, hvorved gjøres den Bemærkning: „da de altid ere fundne i Centrum af Masserne, maa deres Inglægning have havt en Hensigt”.

C. C. Rafn har paa Forespørgsel underrettet mig om, at lignende Stene ere blevne fundne i danske Gravhöie fra Hedenold ³.

Lighed i en saadan Specialitet tyder upaatvivlelig paa en fælleds Oprindelse.

STEDSNAVNE, HVORI ORDET KIND FOREKOMMER;

VED C. A. HOLMBOE.

Ved Slutningen af en i Annaler for nord. Oldkyndighed 1852, S. 207—248 aftrykt Afhandling om nyfunna svenska Runinskrifter, yttrer Forfatteren, Mag. Carl Säve Önske

¹) Top'er kaldes der cylindriske Mausoleer over Buddhistiske Helgener, opførte i de første Aarhundreder efter Christi Fødsel. —

²) Udtrykket et sædvanligt Fugleæg kan næppe forstaaes om andet end et Hønsæg, som det i det sociale Liv sædvanligst forekommende. —

³) Saadanne Steenkugler findes stundum, dog ikke hyppig i nordiske Grave fra Hedenold; de ere tilhuggede med megen Umage men sædvanlig ikke slebne; de ere i Almindelighed af Størrelse som en Pommerans, dog ogsaa undertiden betydelig mindre. Saavel i nordiske Grave som i merovingiske og tyske har man fundet slebne Krystalkugler. Jfr. Ledetraad til nordisk Oldkyndighed p. 40; Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed I p. 436. Man har ogsaa fundet saadanne Kugler af slebet Glas (s. V. 2 p. 273) og af brændt Leer Ant. Ann. 4 p. 581—582), som kunne antages at hidrøre fra Hedenold, uagtet den Forbindelse, hvori de ere fundne, ikke altid er opgivet.

om, at et Par i svenske Stedsnavne ofte forekommende. hidtil uforklarede Ord maatte blive undersøgte, og nævner som et saadant Ordet *Kind*, der forekommer dels alene som Stedsnavn dels i Sættninger, saasom *Hammarkind*, *Östkind*, *Vestkind* m. fl. Samme Ord forekommer ogsaa i norske Stedsnavne, dels alene, dels i Sættninger, saasom *Heitkind* i det sydlige Valdres, *Kolkind* i Land, *Jerkind* paa Dovre m. fl.

Jeg er af den Førmening, at det er det samme Ord, som forekommer i Enden af flere Stedsnavne i Turkestan, saasom *Taschkend*, *Khokend*, *Samarkend* (i ældre Tid kaldet *Peikend*), *Jærkend* m. fl. Man er vant til paa Kaarter og i geographiske Lærebøger, at see disse Endelser skrevne *kand*, men hertil bemærkes, at dette er den engelske Skrivemaade, der heri som saa ofte i østerlandske Navne efterlignes uden Hensyn til Udtalen. Nu er *kend*, كند, et persisk Ord, der betyder villa, prædium, urbs, altsaa i Enden af Stedsnavne har samme Betydning som Endelserne *-stad -bye* i nordiske Stedsnavne. Da nu de nordiske Sprog høre til samme Æt som det persiske, kan man tænke sig, at den norrøne Folkestamme har bragt Ordet med sig fra sit ældre Hjem. Jeg har dog Formodning om, at Ordet ei hører til det persiske Sprogs oprindelige Forraad, men at det er indkommet fra det Tatariske eller Østtyrkiske, der hører til samme Sprogæt, som det Finske og Lappiske. Medens nemlig Endelsen *kend* oftere forekommer i Turkestan, er den sjelden i Persien, hvor kun Navnet *Kesserkend*, et District i Beludschisland, er mig bekjendt. Hører saaledes Ordet oprindeligen til de Tatarisk-Finniske Sprog, kan det være indkommet med Nordens ældste lappiske Befolkning.

EN ANTIQUITET-SAMLING I DET ROMANSKE
SCHWEIZ, MEDDELT AF CARL C. RAFN.

BELIGGENDE i Hjertet af Europa, omgivet og tildeels bebygget og beboet af forskjelligartede Folkeslag, frembyder SCHWEIZ til Studiet af den historiske Ethnographie i Oldtiden og Middelalderen Vink, der ikke ere uden en særegen Betydning.

Vore nordiske Sagn fra den mythiske Tidsalder Jade Ragnar Lodbroks Sønner paa deres vidtstrakte Toge i Syden indtage Vifilsborg; gjennem det Taageslø, som indhulle hin fjerne Tids Begivenheder, formaae vi kun at skimte enkelte svage Lysglimt. Historisk sikrere er det at vore nordiske Fædre i de følgende Tider ofte droge netop gjennem disse Egne paa deres Vandringer til Verdensstaden i Mellem-Italien, til Keisersædet i Miklegaard, og til det hellige Land fjernt i Østen. Disse Egne, hvor Nordboerne saa ofte færdedes, have derved faaet en forhøiet Interesse for os, ihvorvel saadanne Toge og Reiser, der ikke havde Nedsættelse i Landene til Følge, naturligviis ikke kunne antages at have udoevet nogen mærkelig Indflydelse paa de ethnographiske Forhold. En Meddelelse om der fundne ethnographiske Gjenstande kan derfor alene betragtes som et Bidrag til den comparative Archæologie i Almindelighed.

Paa en Reise med antiquarisk Formaal afvigte Foraar og For-sommer gjennem Schweiz til Italien, besøgte jeg navnlig det romanske Helvetien og havde der den Tilfredsstillelse at blive nøiere bekendt med Antiquitets-Cabinetterne i Genf og Lausanne og i Særdeleshed med en Samling af Oldsager fornemmelig fra denne Deel af det sydlige Schweiz, som en der boende Archæolog med en i en heel Aarrække ufortrødent fortsat Arbeids-Iver og Samler-Flid har bragt tilveie. Denne Samling tiltalte mig i en saadan Grad, at jeg tør antage at en kort Meddelelse om den ikke vil være adskillige af vort Selskabs Medlemmer og nærværende Tidsskrifts Læsere uvelkommen.

BEL-AIR er en smuk Landeiendom, som ligger i Nærheden af Cheseaux tæt ved Landeveien imellem Yverdun og Lausanne omtrent 1 Miil norden for den sidstnævnte By. Den 25de Mai 1854, da jeg her besøgte FREDERIK TROYON, besaae hans indholdsrige Cabinet og hørte ham udvikle de archæologiske Resultater af sine Erfaringer, som jeg her vil meddele, anseer jeg for en Dag, der har givet mig et høist tilfredsstillende Udbytte til Oplysning og Belæring. Oldsagerne har Eieren for en betydelig Deel selv opgravet paa Gaardens egne Marker og i den nærmeste Omegn.

Denne Antiquitet-Samling indeholder omtrent 2000 Numere, som tjene til at characterisere de vigtigste Momenter af Menneskeslægtens Udvikling fra de ældste Tider indtil det 9de og 10de Aarhundrede af vor Tidsregning. Paa Udgangspunktet staae naturligviis

.STEENREDSKABERNE, som vidne om Ubekjendtskab med Metallers Forarbeidelse og disses Sjældenhed i de første Tider, efterat de vare indførte. Schweiz er i denne Henseende langt fra ikke saa rigt som Norden. Man har imidlertid fundet enkelte Steensager i Grave, der næsten ere af Tærningform ligesom de ved Axvalla i Sverrig, men anbragte under Jordens Overflade uden Gravkammer eller Gravhöi. Det Fund man nylig har gjort i Züricher-Søen, i Nærheden af Meilen, er hidtil det rigeste med Hensyn til dette Slags Sager. Det anvendte Materiale er fornemmelig Flint, Serpentin, fast Sandsteen, ogsaa Nephrit fra Orienten. I Henseende til Formerne ligne de, paa ganske enkelte Stykker nær, de nordiske Steensager, hvis mange Variationer dog langt fra her ere repræsenterede.

Den samme Overeensstemmelse træffer man ogsaa ved Vaaben og Smykker fra BRONCE-ALDEREN, men der er nogen Forskjel i denne Periodes Begravelsesmaader. I selve Schweiz træffes meget forskjellige; medens man i Landets midterste og østlige Deel finder Gravhöie fra denne Tid, har Troyon endnu ikke fundet nogen i Canton Vaud, hvor de Grave, der

indenholde Ringe, Naale, Celter, Dolke og deslige af Bronze, altid ere anbragte under Jordens Overflade uden noget Mærke ovenfor samme; paa to eller tre Steder har man fundet Gravstedet indrettet som i den første Periode; men ellers træffer man i Overfladen Gravkister dannede af raa Steenfliser, og aldrig nogen Urne med brændte Been. De Gjenstande, som hidrøre fra disse Grave, ere de sædvanlige i andre Lande forekommende: Sværd, Dolke, Knive, Celter, Landsespidsler, Léer og Smykker. Troyons Cabinet indeholder tre under en stor Steen paa Markén fundne Bronze-Ringe, der have megen Lighed med dem man i Norden ansee for Edsringe; men medens man i Norden træffer mange Sager af Guld, forekommer dette Metal yderst sjelden i Gravene i Schweiz. Derimod besidder Tr. meget smukke Armbaand af Sølv, der ere fundne i Forbindelse med skjærende Bronze-Redskaber. Sølvet, som i Norden kun træffes i Jernalderen, har altsaa været tidligere anvendt i sydlige Lande, i Schweiz ligesom hos de gamle Græker i Homers Tid. Da man ikke her, som i andre Lande, har anvendt Gravurner til at bevare de Dødes Aske, havde man tidligere kun yderst faa Kar af brændt Leer fra hin Tid, indtil nylig i flere af Schweiz's Indsøer fundne Levninger af gamle Boliger have beriget denne Afdeling med nye Gjenstande. Betræffende saadanne høist mærkelige Fund, som Troyon selv har gjort, lovede han at ville sende en yderligere Meddelelse, efterat han havde fuldført meget lovende Undersøgelser, som han, netop den Gang jeg var i Lausanne, havde den 22de Mai paabegyndt i Leman-Søen tæt ved den fem Fjerdings-Vei vesten derfor beliggende By Morges. Ude i Søen, et Par hundrede Skridt fra Bredden havde han nemlig opdaget nedrammede Pæle, der erkjendtes at være Levninger af Boliger fra Oldtiden, da han mellem disse havde fundet Oldsager, der utvivlsomt vare deels fra Steenalderen, deels fra Bronzealderen eller fra en Overgangstid mellem disse Aldere.

Disse to Perioder maa have været af en betydelig Udstrækning, men det er vanskeligt at bestemme Grændserne og

at angive, naar Jernet blev indført i Helvetien og hos Gallerne. Brugen af Jernvaaben er i det sydlige Europa langt ældre end man i Almindelighed antager, og de galliske Sværd, som i Hannibals Tid krummede sig ved at stødes mod den romerske Kyrads og derpaa med Foden gjordes lige, kunne ikke være Bronze-Sværd, hvis Skjærhed man kjender. Disse Jern-Klingers slette Hærden viser iøvrigt, at Gallerne her have anvendt et Metal, hvis Egenskaber de ikke tilfulde kjendte. Troyon besidder i sit Cabinet et af disse Sværd, der er krummet og siden igjen gjort lige, og som adskiller sig fra Alemannernes og andre Folks derved, at Klingens afrundede Ende fuldkommen svarer til Titus Livius's Beskrivelse: „*Gallis prælongi ac sine mucronibus gladii*“. Hvad der giver denne Kaarde endnu højere Værd, er at den er funden med en stor Mængde andre ganske af samme Art paa den gamle Valplads ved Tiefenau i Nærheden af Bern tilligemed flere hundrede celtiske og massaliotiske Mynter fra det 4de til det 2det Aarhundrede før Christus. Man har i de senere Aar fundet en stor Mængde Sager paa dette Sted, men ingen der bære Præg af romersk Kunst. Formedelt de i Forbindelse med disse Sager fundne Mynter vil man heller ikke kunne henføre dette Fund til en Tid efter Cæsars Erobringer. Jernet indførtes upaatvivlelig i Europas forskjellige Lande til meget forskjellige Tider; i Helvetien gaaer dets Indførelse nogle Aarhundrede tilbage før Christi Fødsel. Til denne Afdeling henfører Troyon ogsaa nogle i hans Cabinet bevarede elastiske Bronzeblade, der ere anvendte som Indfatning paa brede Læderbelter og Armbaand af Steenkul.

DEN ROMERSKE PERIODE i Helvetien, som omfatter de fire første Aarhundreder af vor Tidsregning er repræsenteret i Troyons Cabinet ved Vaser af Terra cotta og Glas, ved Prøver af fremmede Marmore og endog af Porphyrr fra Ægypten, som have været anvendte til Udsmykning af romerske Bygninger i Schweiz og af enkelte Kunstgjenstande, forskjellige Smykker, Værktøi og Huusgeraad. Andre Sager

hidrøre fra Helvetiernes Gravsteder under det romerske Herredømme, i hvilke man, i det mindste paa Bredderne af Leman-Søen, vedblev at begrave de Døde, medens Romerne nedsatte deres Aske-Urner langs med Veiene. Det vestlige Schweiz er især rigt paa romerske Antiquiteter; det har ogsaa været Troyon muligt, ved Hjælp af disse Levninger at udkaste et historisk Kort over denne Tidsalder.

DEN HELVETISK-BURGUNDISKE PERIODE, som gaaer fra det 5te til det 9de Aarhundrede, er det især, de Sager repræsenterer, der fremkom ved de i 1838 paa Bel-Airs Marker opdagede Grave. Troyon har siden den Tid aabnet over 300 saadanne Grave, der vare anbragte i tre Lag under Jordens Overflade. Efterat have anbragt det første Lag paa den dertil helligede Plads, har man vedblevet Begravelserne paa samme Sted, og naar man indrettede en ny Grav og stødte paa en ældre, har man, istedenfor som i vore Dage at oprykke denne, anlagt denne nye Grav umiddelbar ovenpaa den ældre. Det er gaaet paa samme Maade med det tredje Lag, som er anbragt lige i Jordens Overflade; og endog disse sidste Gravkister have været aabnede paa ny, for deri at nedlægge nye Døde, hvorom man kan overbevise sig ved de Menneskebeen, der ere kastede ved Fødderne af de i Almindelighed paa Ryggen udstrakte Skeletter. I de to nederste Lag har Troyon fundet nogle forslidte romerske Mynter og et merovingisk Monogram; et saadant Monogram hidrører ogsaa fra det øvre Lag, ligesom 10 Mynter af Carl den Store. I disse Grave fandtes Skeletter af Börn, Kvinder, Mænd og Oldinge, begravede med deres Smykker, Vaaben, Amuletter, stundum endogsaa med det Redskab, som hørte til deres Haandværk. Det er det samme Slags Antiquiteter, hvortil flere Fund høre, der i de senere Aar ere gjorte paa adskillige Steder i det sydlige Tydskland, paa Bredderne af Rhinen, i Frankrig og i England; der ere imidlertid særegne Mærker, som adskille de i de forskjellige Lande fundne Sager: hos Helvetierne og Burgunderne er det de tunge korte og brede

Sabler, det damascerede Arbeide, eller Indlægning af Sølvtraadzirater paa store Jern-Agraffer, og kristne Sindbilleder anbragte paa Bronzeplader. Oldsagerne fra denne Periode stemme temmelig overens med dem fra Jernalderen i det scandinaviske Norden, men man vil dog her forgjeves søge den Analogie, der hersker imellem Sagerne fra de to første Aldere. I Norden repræsenterer, efter Troyons træffende Yttring, Jernalderen det gamle hedenske Livs Udvikling för Christendommens Indførelse. Højs Angelsaxerne, Frankerne, Alemanerne, Burgunderne reiser sig en ny Verden paa Ruinerne af det romerske Rige og af den hedenske Tro. Et af de mærkværdigste Stykker i Samlingen er et Christushoved af Marmor fra det sjette Aarhundrede af naturlig Størrelse, fundet i Rhonedalen under Levningerne af Bjerget Tauredunum, som ved sin Nedstyrtten i Aaret 563 begrov et Fort samt flere Kirker og Landsbyer ikke langt fra Lemans-Søens Begyndelse imellem les Evuettes og Roche.

Foruden de originale Oldsager indeholder Troyons Cabinet over Tusinde Aftryk eller Facsimiler af Antiquiteter, som han med Bestyrernes Tilladelse har taget i flere Museer i Tydskland, Rusland, Sverrig, Norge, Danmark, England og Frankrig. I særskilte Portefeuiller besidder han derhos mere end 350 Plancher med Afbildninger af Oldsager, som han selv har aftegnet i de Museer, han paa sine Reiser i de nævnte Lande har besøgt.

Ved offentlige Foredrag, navnlig i Lausanne, har Troyon vakt Interesse for Oldkyndighed og Opmærksomhed paa Resultatet af sine Erfaringer. Ogsaa det større Publicum har han gjort bekendt dermed ved enkelte Afhandlinger, af hvilke jeg her vil nævne en om de keltiske Oldsager ved Jura og Beskrivelse af Gravene ved Bel-Air, som er indført i „Mittheilungen der Zürcherischen Gesellschaft für vaterländische Alterthümer;” og en Udsigt over Oldsagerne i Canton Vaud, optagen i L. Vullieminns fortrinlige Beskrivelse over denne Canton i „Gemälde der Schweiz”.

00082272